

KIS JÁNOS POETAI MUNKÁI

A SZERZŐ SAJÁT KÉZIRATAI- S AZ ELSŐ KIADÁSOKHOZ
GONDOSAN EGYENGETVE, KIADATLANOKKAL BŐVÍTVE,
JEGYZÉSEKKEL S ÉLETRAJZZAL.

KIADTA
D. SCHEDEL FERENC.

PEST, 1846.

HARTLEBEN K. ADOLF TULAJDONA.

TARTALOM

KIS LAJOS ÉS KIS JÁNOSNAK

KIS JÁNOS ÉLETE.

KIS JÁNOS POETAI MUNKÁI.

URANIA INTÉSEI.

(1842).

ÓDÁK ÉS DALOK

(1792-1832).

HYMNUS A BÖLCSESÉGHEZ.
HAJÓSÉNEK.
A JÖVENDŐBÉLI SZERETŐ.
AZ ÁLMODOTT KÉP.
A SZERELEM.
AZ ELJEGYZETTHEZ.
A KÖLTÉS MESTERSÉGE.
A SZÉPSÉG FELSZENTELÉSE.
EGY NEHÉZ SZÍVŰ LEÁNY TAVASZI ÉNEKE
BÚCSÚVÉTEL AZ IFJUSÁGTÓL.
DÓRISHOZ.
THALIÁHOZ.
A BARÁTSÁG.
A MÚSÁKHOZ.
AZ IDEÁLOK.
ÉNEK AZ ÖRÖMHEZ.
IFJAK ÉNEKE.
A FALUSI ÉLET.
A JELENVALÓKKAL ÉLÉS.
A MEGELÉGEDŐ HÁZASTÁRS.
HAZASZERETET.
PHYLLISHEZ.
TÉLI ÉNEK.
A MAGÁNOSSÁGHOZ.
A JÓ FELESÉG.
A BÉKE.
KAZINCY FERENCNEK ÖSZVEKELESÉRE
GRÓF TÖRÖK SOPHIA-ANTONIÁVAL
EGY FALUSI LEÁNYKÁHOZ.
MAECENASHOZ
A MUSÁHOZ.
A PÁRATLAN KESERVE.
MIMIHEZ.
MINT FOGSZ SZABAD LENNI?
A SZERELEM ÉS A BARÁTSÁG.
DAMONHOZ ÉS CHLORISHOZ.
LAURÁHOZ, NEVE INNEPÉN, KÉT BARÁTJA.
EGY FŐ MÉLTÓSÁGHOZ.
HYMNUS A REMÉNYHEZ.
A DICSŐSÉG.
AMOR DICSÉRETE.
HYMEN DICSÉRETE.
NINÁHOZ.
HÁLAADÁS G. FESTETICS IGNÁCHOZ.
NÉVNAPOMHOZ.
A SZUNNYADÓ.

PARNASSRA UTAZÁS.

SOHAJTÁS.

A LANTHOZ.

MINT KELL HYMENTŐL ÖRIZKEDNI?

A MAGAMÉRSÉKLÉS.

ENGESZTELÉS.

SOPHRONHOZ.

AZ ELHAGYATOTT MAGYAR NYELV.

MATKOVICH PÁL UDV. TANÁCSOSHOZ.

A BOR EREJE.

ÉLET FOLYÁSA.

ANYAI INTÉS.

AZ IDŐ ELJÁR.

SZÍVEM KRÓNIKÁJA.

KISFALUDY KÁROLY AURORÁJÁHOZ.

MIMIHEZ.

A HAZÁHOZ.

A HIRNÉV.

ASZTALI DAL.

NYÁRI HOLDVILÁGOS ÉJSZAKA.

ÉNEK A REMÉNYRŐL.

TAVASZI ÉNEK.

A MULANDÓSÁG.

A BARÁTSÁGHOZ.

KÖZ GYÓNÁS.

KEMENESALJÁHOZ.

ELEGIÁK ÉS ROKON.

ZÉLIA ZÁMORHOZ.

AMÁLIA.

ŐSZ UTÓLJÁN.

A BOLDOGSÁG.

LEÁNYOM HALÁLÁRA.

EGY KISDEDNEK HALÁLAKOR.

EGY PREDIKÁTOR HALÁLÁRA.

EGY HALDOKLÓ GYERMEKHEZ.

BÖLCS REJTEZÉS.

POETAI FELTÉTEL.

LILLIMHEZ.

A HÍV PÁRHOZ.

SOPRON TÁJÉKÁHOZ.

GYŐR ÉS VIDÉKE.

A BALATON MELLÉKE.

A TÉL.

BOETHIUS ELEGIÁJA.

AZ ESZTENDŐ UTOLSÓ ESTVÉJÉN 1829.

TIBULL ELEGIÁI KÖZÖL.

KÖLTŐI LEVELEK.

(1792-1829.)

GRÓF TELEKI JÓZSEFHEZ.

SZENTGYÖRGYI JÓZSEFHEZ.

EGY FIATAL ÍRÓHOZ.

FEJÉR GYÖRGYHÖZ.

NÉMET LÁSZLÓ BARÁTOMHOZ.

KAZINCY FERENCHEZ.

HORVÁTH ÁDÁMHOZ.

DAYKA GÁBORHOZ.
NAGY ISTVÁNHOZ.
FANNIHOZ.
EGY BARÁTOMHOZ.
CHARICLESHEZ.
CALLIASHOZ.
SZENTGYÖRGYI JÓZSEFHEZ.
NAGYAJTAI CSEREY FARKASHOZ.
CHERNEL DÁVIDHOZ.
AGLÁJÁHOZ.
ATYAI BUCSÚZÁS.
EGY HATVANHAT ESZTENDŐS KÖLTŐHÖZ.

TANKÖLTEMÉNYEK.

APRÓBB ERKÖLCSI KÖLTEMÉNYEK.
(1793-1828).

A SZÉPSÉG.
HORATIUSHOZ.
A MÓDI.
A HÁZAS ÉLET BOLDOGSÁGA.
ARATÁSKOR.
A VIOLÁKHOZ.
EMBERI ÉLET KERTJE.
AGATHONHOZ.
AZ EMBER SORSÁNAK EGYENLŐSÉGÉRŐL.
A RÓZSABOKOR.
A TUDOMÁNYOK RÁGALMAZÓI ELLEN.
A PAPI HÍVATAL MÉLTÓSÁGA.
ELTÖKÉLÉSEK.
A JELENVALÓVAL ÉLÉS.
ÉLET KORAINAK TULAJDONAI.
A NYÚGALOMHOZ.
JÓ TANÁCS EGY LEÁNYHOZ.
HERCULES VÁLASZTÁSA.
MUSÁRION, VAGY A GRATIÁK PHILOSOPHIÁJA.
A FALUSI ÉLET.

SATIRÁK.
(1797-1841.)

A NEMESSÉG.
HORÁC SATIRÁI KÖZÖL.
GYÖNGYÖSI ISTVÁN ÁRNYÉKÁHOZ.
EGY KISASSZONY EGY KÖLTŐHÖZ.
BOILEAU IV. SATIRÁJA.
ERKÖLCSI BESZÉLYKÉK ÉS MESÉK.
(1800-1825.)

IBRAHIM.
A FÁKLYA.
A BÖLCSE ÉS A BOLOND.
A TUDOMÁNYOK VÉDELMEZÉSE.
AESOP ÉS AZ ÚTAS.
AZ EMBER ÉS A MADÁRKA.
A KÉT KUTYA.
A BÁRÁNY ÉS A TÖVISBOKOR.
A TYÚK ÉS A SMARAGD.
A PAP ÉS A BETEG.
A FEJÉR EGERECSKE.
A LÓ ÉS A DARÁZS.

A BÁRÁNYKA.
A SZAMÁR ÉS AZ AGÁR.
FÜLÖP ÉS ASTER.
PHAETHON.
A TÜNDÉREK VACSORÁJA.
A VAKMERŐ MAJOM.
A GYERMEK ÉS AZ ÉLŐFA.
A GYERMEK ÉS A DIÓFA.
A VÉTEK ÉS A BÜNTETÉS.
A FIATAL FA ÉS A SZÉL.
A BORZ ÉS A MÓKUS.
A LÓ.
A MÉH ÉS A GALAMB.
MARKALF.
A HOLLÓ.
A DIÓ.
A SZEGÉNY ÉS A SZERENCSE.
A LOVAGLÓK.

LEIRÓ KÖLTEMÉNYEK. (1809-1828).

A LEÁNYKOR.
A KILENC MUSÁK.
AZ ASSZONYOK.
A VILÁG NÉGY KORA.
A TAVASZ.

BALLADÁK S ROKON. (1798-1819.)

POLYCRATES GYŰRŰJE.
A VASHÁMORBA MENETEL.
LILLA.
EGY SZÉP ASSZONY.
A TEHENET KERESŐ PARASZT.
AZ EPHEUSI MATRONA.
IDRISZ.
A ROMAI NÉP.
JULIS.
AURORA.

IPHIGENIA TAURISBAN. (1832.)

ELSŐ FELVONÁS.
MÁSODIK FELVONÁS.
HARMADIK FELVONÁS.
NEGYEDIK FELVONÁS.
ÖTÖDIK FELVONÁS.

VEGYES KÖLTEMÉNYEK.

BELGRÁD MEGVÉTELEKOR.
KISNEK VALLÁSOS KÖLTEMÉNYEI KÖZÖL.
VASÁRNASZ REGGEL.
ESTVE.
KEDDEN REGGEL.
ESTVE.
SZERDÁN REGGEL.
ESTVE.
A BÖLCSESÉG POHARA.
THALIARCHUSHOZ HORÁC.

EPIGRAMMÁK.

A KÉRDÉS.
GRÓF GENZEVICS A KOMORNYIKJÁHOZ.
EGY CASUS ANATOMICUS.
MIKRAIHOZ.
A FORRÁS NYMPHÁJA.
PETRARCHA MACSKÁJA.
DORIS THYRSISHEZ.
DAMON.
AZ ESZTENDŐ RÉSZEI.
ARANY REGULÁK.
A RÓZSABOKOR.
BUCSUVÉTEL A SZERELMESKEDÉSTŐL.
A FALUSI PAP.
SESOSTRIS.

DORISHOZ.

KÁROLYFÜRED.
TIBULL ELEGIÁJA MESSALÁHOZ.
PHYLLISHEZ.
PROPERC ELSŐ KÖNYVÉNEK HÁROM ELSŐ
ELEGIÁJA.
NUNKOVICS GYÖRGYNEK DICSŐ
ÁRNYÉKÁHOZ.
GRÓF FESTETICS GYÖRGYHÖZ.
EPISTOLA EGY JÓ BARÁTHOZ.
EGY KATONATISZTHEZ.
TÖRDELÉKE EGY LEVÉLNEK.
BUCSUM IRÓTÁRSAIMTÓL.

JEGYZÉSEK

Eljártok a kis ház előtt;
Nincs rajta, nincs mit lássatok,
Hanemha azt hogy millyenek
Hazánk földén a pórlakok.

Öreg gazdája gondosan
Vetette földbe a magot,
Magvából ette kenyerét,
Szárából háztetőt kapott.

Ki hinné hogy itt egykoron
Aranynál drágább kincs vala?
KISünk itt látta a napot,
Ő, a szép s jó apostola.

Ő is vetett el magvakat...
Egy hon földébe hulltanak
Kalásziról jelen s jövő
Dús aratást tartandanak

GARAY.

KIS LAJOS ÉS KIS JÁNOSNAK

KIS JÁNOS FIAINAK.

Ime, tisztelt hazafiak, azon nemes férfiú költői maradványai, kit Önök atyjokul tiszteltek, nekem pedig évek hosszú során által barátomnak neveznem szabad volt. Ő engem bízott meg azon szép tiszttel, hogy a mit gondolt, érzett és dalba foglalt, s eddig egy részt elszórva birtunk, összegyűjtve, teljesb és hibátlanb kiadásban még egyszer nyújtsam át Musája barátainak. Nekem, ki azon érzületet, melly Kis költészetét olly nemesítővé teszi, kivált a szentet kevésbé becsülő jelen korunkban mindenk felett ohajtom terjedve s meggyökerezve látni, e foglalkodás örömet adott: míg az emberek egyik tiszteletre legméltóbbikának bizodalma méltán kevélylyé teszen. Ő nincsen többé: s eljárásombani megnyugvásával meg nem vigasztalhat. Fogadják tehát e koszorút, mellyet saját kerte virágaiból fontam, miután azt neki nem nyújthatom többé által, Önök szívesen; s ha mit benne nem úgy intéztem, mint a költő érdeke ohajtatá, tulajdonítsák gyarlóságnak, ne figyelem vagy méltánylat hiányának, mit kizár azon kegyelet, mellyel iránta, míg élt, viseltettem, s míg élendek, emlékezete iránt viseltetni fogok.

Kevés az egyébiránt, mit, leginkább az olvasó kedvéért, e kiadásról előre bocsátanom kell. E gyűjtemény magában foglalja mind azon költeményeit az elhunynak, mellyek nem csak Kazincy kiadásában, hanem a Zsebbe való Könyv, Heliconi kedvtöltés, Klio, Hebe, Aurora, Minerva s egyéb gyűjteményekben, vagy külön, megjelentek, sőt nem kevés kiadatlanokat is.

Zsengéit egy pár darab a Mindenest Gyűjteményből és Hadi Történetekből képviseli, vallási költészetét néhány a „Lelki Áldozatok”ból. Önálló nagyobb költői fordítmányai, millyenek Terenc pár vígjátéka, Horác levelei, Plautus és Juvenál satirái stb., részint külön kiadásokban kaphatók még, s így felvételökre ok nem fordult elő.

A sorozatot illetőleg, néhány nagyobb osztály alkottatott; az egyes darabok pedig, a szerző utasítása nyomán, időrendbe szedettek. Egy vagy két helyen, hol ez idősor eltévesztetett, e hibát a mutató helyre hozza.

Mit annyian és annyiszor ohajtottak, az utánzott vagy merőben kölcsönzött darabok forrásai kijelölését: legnagyobb részt szinte a szerző segedelmével hasonlólag a mutató teljesíti.¹

Egyébiránt a közlött művek híven Kis szövege szerint adattak. Némi apró változtatások a szerző kívánságára történtek; s gondom volt, nehogy akár illyek, akár a szöveg leírása módja által a költő és kora sajátosságai eltörlessenek.

Az egész gyűjtemény, mint jelennen áll, úgy hiszem az elhunynak mind tehetsége és irányának méltánylására, mind fejlődésének tanulására alkalmas. Ohajtom, hogy az olvasó közönség mind azon gyönyörűséget élvezze belőle, mit nekem a vele foglalkodás adott: Önök pedig e vég szolgálatot, mellyel a szent aggastyán emlékezetének teszek, baráti megelégedéssel fogadják!

¹ E feljegyzésnek eddig nagyobb részt elmaradtáról tekintse meg az olvasó a szerző Emlékezései II. kötetét a 195-8 lap.

KIS JÁNOS ÉLETE.

I. Kis János 1770-ben, szeptember 22. született, Sopronnak Szent-András nevű helységében, hol szülei Kis Sándor és Pálfi Judit, a Festetics grófi család egyik ágának jobbágysai voltak. Hogy erény és fenkölt érzés alacsony sorssal is társasúl, s hogy ha a szív jobb anyagból készült s vallásosságban nevelkedett, szegénység által meg nem vesztegettetik, e két derék szüle tanusítja. Sándor, a köz szokás ellenére, János testvérével, míg éltek, osztatlanul birván atyjok kis gazdaságát, valamint e néposztálynál ritka egyesség, úgy különös szorgalom és értelmesség példája volt; s noha családi érzéke nem engedé őt, más falusi gazdák módjára, házon kívül keresni multságait, sem a falu köz dolgaiba befolyani nem akart, hanem élt rendeltetésének s háza népének egyedül: a vidám kedv, melly a jóknak híven érdemlett jutalma, nála nem fogyatkozott soha. E mellett házában úr volt, nem keménységgel, melly jóságától távol vala, hanem tettei példájával, eszélyével, s mérsékkel, melly az erőnek jele: azért akarja nem csak engedelem tárgya volt, hanem ő maga tiszteleté s szereteté egyszersmind. Noha vallásossága nem mutogatásban állt, hanem a szívben lakott; s mindenütt közel érezte magát istenéhez, az egyház mégis, mióta a felekezet, mellyhez tartozott, azt helyben nyert, látogatásai mindennapi tárgya lett. A szentegyháznak emberlakot felülmúló nagysága, a szokottól eltérő formák, kép, oltár, zene és ének, vagy mikor a hív ember magán ahítatra jelenik meg, e magány, elvonják a lelket az élet megszokott zajától, ünnepélyesben hangolják azt, s közelebb viszik ahoz, ki hívei felett láthatlanul örökdi. És Kis, az atya, abban tanusítja egéyle magasb természetét, hogy az neki nem forma, hanem kedély ügye volt, s a koron és állapotján felül emelkedve, a felebaráti szeretet gyakorlását hitfelekezeti tekintet sem irányozta, sem megszorította: melly érdeme annál nagyobb, mert a vallási szabadság jótéteménye csak később derűlvén fel, a tűrés napjaiban ő is részesült. És e férfiúhoz méltó volt a hitves is, szelidségben s isteni félelemben, anyai hűségben és szorgalomban. Áldott halandó, kit illy szüléssel ajándékozott meg az ég: az ő emlékezetök mint követés és büszkeség tárgya kísérendi végig az életen; és háromszor áldott, kinek illy szülék erényeinek örökösévé lenni engedtetett: az ő élete szerencsés, s mi ezzel nem mindig jár együtt, boldog is lesz. A mi Kisünk szülői erényeinek illy boldog utódja volt.

II. Az ember mivoltát nem annyira a nevelés, mint a természettől nyert testi és lelki feltételek, s az első ifjúságbeli különféle befolyások határozzák. Kis János gyenge testtel születve gyermekiségében sokat betegeskedék, mi által többnyire a házhoz s anyja köréhez kötve, más gyermekekkel keveset társalkodott, a gazdaság apró foglalatosságai eránt, mikhez a hozzá hasonló állapot és alkalom által utasíttatnak, sem vigyázattal, sem vonzalommal nem tanult viseltetni, s általában semmi figyelemre méltó tárgyak által nem költve s izgatva, szeme távollátáshoz, lelke észleléshez nem szokott. Elvonatva így a külső világtól, lelke korán maga felé fordulva, magával kezdett foglalkodni, minél fogva elébb tanult gondolkodni, mint adatokat gyűjteni az életből. Ennek egy érdekes példáját nem mellőzhetem. Kevés pajtásai egyike meghalván, szülei azzal igyekeztek a bús gyermeket vigasztalni, hogy azt isten magához vevén, jó helyen van; de ő e felett képzelődésekbe merűlvén, s magával az életen tuli jövőendő iránt tisztába nem jöhetvén, azon ohajtás kelt lelkében, bár isten magához ne venne őt addig, míg jobban nem tudandja, hová megyen, s mi lesz belőle halála után. „Szegény gyermek! kiált fel maga, Emlékezéseiben, hol ez esetét beszéli, nagyon korán felébredett benned az a tépelődés, melly minden idők bölcselkedőit olly igen foglalatostkodtatta, és sokakat olly igen kínozta!” Míg testvérei a szabadban játszva szalangáltak, az ő szemeit más érdekesb tárgy hiányában, azon néhány, többnyire szép kötésű, könyv vonta magára, mellyeket egy alacsony polcon vett észre, s szülei állal kivált ünnepi napokon gyakran használtatni látott. A kisded könyvtár tartalmát, mint utóbb meggyőződött, az Arany Lánc, az Arany Lánc Veleje, Engesztelő Áldozat,

Százlevelű Rózsa, Graduál, Halottas, Predikációs könyv, Biblia, Hübner, Balassa és Rimai Énekei, s néhány bucsuztatók tevék. Ezek eleinte Kisünk játékanak, utóbb játszva tanulásának lettek tárgyai: mert szüléi észre vevén a kisdednek tudvágyát, vele betűztek, őt az olvasásban, sőt atyja a betűk utánzásában is, vezetgették. És így, még mielőtt iskolába adaték, a kis Jánost téli estéken rokkája mellett fonogató anyjánál látjuk fen hangon olvasgatni, s a jámbor nő által egyre másra szeretettel taníttatni. Keresztelő szent János életében e névnek, melly a kis olvasóé is volt, „kegyelemmel teljes” jelentését találván, nem csak Hübnernek könyvét szerette meg a többiek felett, hanem ön nevének jelentése által is jótékonyan illetetett.

III. Ez előzmények után a tíz esztendő gyermekét előbb a téti, évvel utóbb a vadosfai iskola fogadá be, s már-már a gazdaság mellé volt fogatandó, midőn egy részvevő barát, tanácsa egész jövődjének váratlan fordulatot adott. Még gyengébb éveiben, az atyjához koronként betérő újmalomsoki pap észrevevén a kisdednek tanulási kedvét és tehetségét, gyakran mondogatá, hogy belőle „tudós embert kellene nevelni,” mit azonban szüléi eleinte nyájas tréfának vettek, és csak midőn idővel mind inkább meggyőződtek, hogy a fiúnak a gazdasághoz sem hajlama, sem ügyessége, birattak aggódó gondolkozásra, melly a vadosfai iskolatanító sürgetéseire végre elhatározássá lett. Ekép Kis a vadosfai deák osztályt is elvégezvén, 1782-nek novemberében a soproni közép tanodába küldetett. A bucsuzás és elválás könyei a gyermeki szemben hamar kiapadtak, s az élet első fontosabb útja könnyű kedvvel és örömmel tétetett meg. Csak mikor a horvát nyelvű kopházi határban füleit idegen hangok verdesék, először életében, sírva fakadt az érzékeny gyermek, mintegy elő jelül azon munkás buzgóságnak, mellyel egykor anya- s nemzeti nyelvének szentelendő volt.

IV. A soproni gymnasiumot akkor Farkas Ádám, egy feddhetetlen életű, tudós, és komolyan szelíd aggastyán igazgatta, ki rövid vizsgálat után a harmadik vagyis nyelvtani osztályba vette fel az újoncot. És elkezdé Kis útját a tudományok nagy tengerén olly hajón, mint önmaga mondja, melly mind kormány, mind horgony nélkül szükölködött; mert a mit atyja e részben tehete, nem egyébből állott, mint hogy fia tanítóit s gazdáját reá vigyázásra kérte, s ezenfelül őt néhány idősb tanulónak ajánlotta. Többet tön a szerencse, melly erkölcsös és szorgalmas barátokhoz kapcsolta, kiknek társasága minden kicsapástól megóvta s szorgalomra serkenté, melly őt nem sokára a legjobbak sorába emelte. Ezen kívül tanulási kedve a harmadik s negyedik évben különös táplálatot vett Nagy-Mesterházy János alatt, ki buzgósága mindennapi példájával nem csak kettőzött szorgalomra az iskolai leckék tanulásában, hanem üres órái hasznos eltöltésére is serkenté. S már ekkor kezde Kisünk más mint iskolai könyveket olvasgatni; magyar, azután német, utóbb latin nyelven. Amazok elsői Kónyi János Zrínyie, Gyöngyösi István Kemény Jánosa s Murányi Venusa, mik az ifjonc hazafiúi önérzetének feltöltésére nem lehettek mély hatás nélkül. A német olvasásba a már ismert tartalmu Hübner vezette bé; a deákba Nepos és Ovid Keservei. Szinte ekkor szövődött már azon szoros barátság Kis és Német László között, melly mind érzékenysége, mind vetélkedő együtt-tanulás által a két ifju kedélye s művelődésére olly hathatós befolyásúvá lett.

V. Így elkészülve lépett Kis 1786-ban az ékesszólási osztályba, mellyben Vietorisz Jonatán s a Késmárkról akkor meghivatott Schwartner felváltva leckéztek. Vietorisz oktatásait leginkább sokszori kicsavarodásai tették úgy kedvesekké, mint hasznosakká, mert a figyelmező s eszesebb tanítvány míg egyfelül emberismeretben gyarapodék, másfelül balvélemények s babonák homályaiból tisztult ki. Ehez járult e tanítónak növendékei iránt való szeretete, s azon készség, mellyel jeles könyvtárából, miben a bölcsészeti, szépirodalmi s kivált a magyar osztály igen válogatott vala, minden munkákat, miket Kis tőle kért, vele haszonvételre közlött. De a hatások élén Schwartner állt. Ez, mint Kis írja Emlékezéseiben, „minden tudományokat, mellyeket tanított, lelkesítő lelkesedéssel adott elő. A régi classicusok iránt, kiket addig a tanulók helytelen magyarázás miatt kevésre becsültek, részszerint helyes és célszerű magyarázás, részszerint szívreható magasztalás által minden jobb érzetűekben tiszteletet

gerjeszte.” Fontosabbnak tartván gymnasiumokban a tudvány ébresztését s táplálását az ismeretek közvetlen terjesztésénél, e célra hatni szüntelen igyekezett. Munkálkodása jeles kiegészítőjét Rekvic Károly soproni predikátorban találá, ki minden díj nélkül, egyedül ügyszeretéből, naponként adott leckéket az érettebb ifjak számára. Világtörténet, államisme, mathesis, költészettan s a classica literatura voltak a két férfi gondjainak tárgyai. Kis mind ezekben gyarapodott, de kivált a régi classicusok művei iránt soha nem hűlhető lelkesedéssel tölt el. Buzgón ajánltatván az új nyelvek tanulása is, a két barát, Kis és Német, összeállva, mester nélkül tanulá a francia, az olasz, angol és spanyol nyelveket, együtt fordítgattak, olvastak, sőt külön magokra folytatott olvasásaikról is számoltak egymásnak, mi szorgalmokat nem kis mértékben tüzelte. A görög nyelv sem hanyagoltatott el; a Cyropaediából majd mindennap olvastak együtt valamit; ezenfelül Kis a tudós Gamauf Sámuelától a héber nyelvben vett magán oktatást, míg Német László, ki különösen a mathesishez vonzódott, barátjával Kaestner szerint szinte külön leckéket tartott.

VI. Így folytak ezek, midőn az 1788-ban Pestre átment Schwartnert Stanislaidesz váltotta fel; ki mellett egy évvel utóbb a Jénából megtért Raics Péter is elfoglalta tanszékét. A köz leckék kevesebb érdekűvé lettek, és pedig annál inkább, mert az egymást sűrűen követő tanodai újítások a köz tanulás rendes folyamát nem kevéssé gátlák. Pótlotta tehát ezt a még növekedő magán szorgalom. Kedvezett ennek Raics irodalmi iránya, ki a szakjaiban megjelent új könyveket nem késett hallgatóival megismertetni, úgy a közlékenység is, mellyel könyvtárát Kisünknek megnyitotta. Itt kezdte tehát ez a német szépirodalom akkori hőseivel, részben az angolok s olaszokéival is, Eschenburg anthológiájából megismerkedni; itt találá fel a német classicusok karlsruhi gyűjteményét, melly szinte tárgya lett a két barát figyelme és szeretetének. Kezeikbe jutottak Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Helvetius, Bellegarde, Bentivoglio, Machiavelli, Goldsmith stb írásaik is, s azok válogatás és rend nélkül, de nem kisebb mohósággal nyelték el. Nehezebb volt Kisünknek Magyarországon a magyar irodalommal s magyar írókkal megismerkednie. Hosszas tünődés után bátorságot veve Pécelihez, a kor literaturai mozgalmainak élén állók egyikéhez folyamodni, kihez 1790. febr. 2. e végre többi közt illy sorai mentek: „Kiket tart tiszt. uram nemzetünknek legclassicusabb prosaistáinak s poetáinak, s micsoda renddel következeti őket egymásra? (Az önnön szép munkái s Faludi Ferenc írásai mindnyájunknak esméretesek s kedvesek.) Mi módon és honnét tudhatnám én meg, millyen új könyvek jöttek ki hazánkban az elmúlt esztendőtizetben, s kik legyenek virágozni kezdő literaturánknak forróbb kedvelői s buzgóbb gyarapítói; hol laknak azok, micsoda tisztséget s titulust viselnek? - Minden igyekezetem arra céloz, hogy édes hazánknek boldogságának előbbvitelében valaha mennél hathatósabban munkálkodhassam! Erre nézve egyik szent kötelességemnek tartom azt is, hogy a mi szép nyelvünknek megtanulásában magamat teljes tehetségem szerint gyakoroljam. Különös indulattal is viseltettem ahhoz mindenkör, valamiolta csak fel kezdettek egy kevéssé nyílni értelmemnek szemei. De egyéb foglalatosságimon s időmnek héjánosságain kívül a német, deák, görög franc, olasz, anglus és zsidó nyelveknek, még pedig nagy részént minden mester nélkül való, tanulása igen megakadályoztatott ezen kötelességemnek végbevételében. És noha most, a tudományoknak is sokkal téresebb mezeje van előttem, dolgaimnak száma is sokkal nagyobbra nőtt, mintsem ezelőtt volt; noha az elkezdett nyelveknek tanulásán s értelmemnek a tudományok által való világosításán kívül, szivemnek jobbitása s nemesítése, izlésemnek pallérozása is fontos kötelességemmé lett; noha egészségemnek változó volta sem kevés bajt s gondot okoz: de, mind ezek ellent nem állván, első gondjaimnak egyik tárgya mindenkör anyai nyelvem fog lenni, és sokkal nagyobb buzgósággal kívánom azt ezután tanulni, mint ennek előtte. S ez az oka miérthogy első kérésemmel is terhelni merem tiszt. uramat. A másikat pedig a mi illeti, nem csupán ujságszeretésből kérdem, hanem azért, hogy megtudván, kik legyenek hazánknek érdemesebb fiai, azokat idején megesmérni, becsülni, tisztelni, szeretni tanuljam. Noha csak magában is igen illetlen a hazabéli dolgokról olly keveset tudni, mint mi eddig tudtunk. A külföldi

mindennémű dolgokról, valamennyit kívánok, annyit tanulhatok az itt lévő nagyérd. tiszteletes és prof. uraknak adakozásokból, a kiknek különös jóakarattal dicsekedhetem. De hazánk tudománybéli állapotjára nézve csaknem egyiptomi setéség vala még eddig rajtunk. Mostmár, mióta egynéhány magyarok összeállottunk, és a Mindenés Gyűjteményt, Hadi Történeteket s a Kurirt olvassuk, kezd lassan nálunk is hasadni a hajnal” stb.² E sorok szépen festik Kisnek korán felébredt hazafiúi buzgóságát, azon szent tiszteletet, mellyel a honi irodalomnak előtte még nagyobb részt ismeretlen templomához közelített; valamint látnunk engedik azon nehézséget, mellyel még azon időben is az irodalommal barátkozás járt. Kisnek kérése nem maradt foganat nélkül; és stúdiumai köre egy újjal gyarapodott. Az éj nappallá tétetett: s a tanulás mellé írói kísérletek szövetkeztek. Tudniillik Kis, miután már Schwartner alatt tön kísérleteket a deák és magyar verselésben, most több ízben alkalmi darabok írásával bízott meg, mik közül némelyek 1789. és 1790-ben meg is jelentek, de egyéb illy nyomtatványok sorsára jutottak,³ egyet kivéve, „Belgrád visszavételére”, mellyet Péceli tartott fen Mindenés Gyűjteményében.⁴ E költeményen az iskolai felfogás ugyan még igen észrevehető. Nem az öröm szárnyainak dithyrambi csattogtatása, nem költői elmélkedés ez, ódai fellengéssel; hanem egy kis epos, mellyben még a gépezet sem hiányzik, s ez, mint tanodáink szelleméből előleg gyanítható, görög-mythosi, mellynek istenei Belgrád körül, a magyar és török hadi nép közepett, vajmi rendesen tűnnek elő: de e gyenge kezdet is legalább a nyelv és forma kezelésében a korhoz képest már kiváló könnyüséget éreztetett, úgy hogy Pécelitől illy jegyzést érdemle: „Ezen verseket írta egy Kis János nevű soproni tanuló, a ki tizenennyolc esztendő. Ha az ilyen ifjúnak jó vezérei s Maecenasi akadnának, kiki elgondolhatja, mire mehetne negyven s ötven esztendő koráig.” A jóslat, vezér híában is, egyedül öntanulás utján, mint látni fogjuk, csakhamar beteljesedett.

VII. Megérkeztünk Kisünk első irodalmi tettehez, a *soproni magyar társaság* megalkotásához. Ennek elei igen szerények voltak. Kis először Németet, azután más néhány társát szólította fel, gyülnének össze hetenként egyszer, s olvasnák fel egymás ítéletének meghallgatása végett magyar nyelven készitendő munkáikat. A gondolat kedvelést nyervén, 1790. martius 20-ka lön azon üdvös következményű nap, mellyen a fiatal barátok „magyarul tanuló társaság” neve alatt összejövén, az egyesületet megalakíták, s úgy rendelkezének, hogy a társaság minden szombat délestjén legalább két órát együtt legyen, kinek-kinek köz megegyezéssel foglalatosságokat szabjon, munkája barátságos megbiráztatásaért senki ne nehezteljen, a megjelenés elégséges ok nélkül el ne mulasztassék. Ennyiből állt e kis egyesületnek, melly annyi másnak előképe lett, egész törvénykönyve. A társas munkálkodás kezdetétől minden található magyar nyelvtanok, úgy bármely szónoklati és költészeti elméletek kivonatai tüzetek ki. Kinek kinek más könyv jutott; melly úton Molnár Albert, Csécsi, Bél, Kalmár, Kövesdi Pál nyelvtani írásaik, s másfelül Batteux, Eberhard, Eschenburg és Adelung széptani kézikönyveik kivonva rövid időn az egyesület által tárgyalattak. Ezeket eredeti s fordítási dolgozások követték. És így folytak, miután Kis az év végén Sopront elhagyta is, az egyesület dolgai, melly utána Lakos Jánosban, az utóbb báró és generálban, buzgó ügyvivőt lelt, s e mai napig gyümölcsözőleg fenáll. Kisnek a társaság kebelében készült munkái egyike *Hercules Választása* volt, Lowth angol költeménye szerint, melly őt egy szökéssel a nyelv akkori magasságán, sőt azon felül, láttatja,⁵ s neki rövid idő alatt nem csak jó hírt, de pártolást is

² A levél eredetiéből, melly történetirónk Pécelinek, a halhatatlan atya méltó fiának, barátságából fesszik előttem.

³ Emlék. I. 51. l. Címeiket a szerző itt nem közli, sem munkái közé soha egyet is közölök fel nem vett.

⁴ 1790. III. negyed. 379. s köv. II. s alább a 415. s köv. szel.

⁵ L. Poetai Munkái 191. s köv. szel. (*a számok a nyomtatott kiadás oldalszámaira utalnak - a szerk.*)

szerzett. Gróf Széchényi Ferenc tudniillik titoknoka Bárany Péter által e dolgozatra figyelmessé tetetvén, annak kinyomatására magától rendelt költséget, s azt Lajos fiának ajánlatni kívánta. Kis örömmel engedett; a nyomtatás Bécsben Görög Demeter által eszközöltetett, ki mind hírlapja útján, mind írott levelek által s magános körökben ajánlván a kis művet, a rajta megfordult szép öszveget épen akkor adta át a meglepett ifjúnak, mikor ez további kiképzésére egy német egyetem meglátogatását tervezgette. „Csak természetem jóságának köszönhetem, jegyzi meg Emlékezéseiben Kisünk, hogy az illy váratlan szerencsében magamat el nem bizám s fel nem fuvalkodám; s azt is alkalmasint az ez által támadott hálás indulatomnak tulajdoníthatom, hogy nem sokára azután az írói pályára léptem, *mit illy kedvező és kecssegető kezdet nélkül alig cselekedtem volna.*”

VIII. Kisnek iskolai pályája be volt fejezve. Ő, szegény szülék gyermeke bár, nem látott szükségét soha, mert azok lehetőség szerint gondoskodtak élelmezéséről, utóbb pedig mint tansegéd némelly tehetősb növendékek szülői által láttatott el a szükségesekkel, sőt mint nagy deák a conventtől is vont némi segélypénzt. E mellett, mint látók, szellemileg is gyarapodott, nem levén akár jó tanítók, akár tanulmányai előmozdítására a kellő eszközök kölcsönzőinek szűkében: de mint egy helyt maga is érdekelni látszik, úgy tanult sokfélét, hogy egy szakot sem tenne figyelme előkelő tárgyává; és tanult sokat, a nélkül hogy a tudományok mélyébe hatna. S ennyiben pótolhatatlan vala a hiány melyet olly baráti vezér nélkülözése hagyott tanulmányaiban, ki a tudvágyó ifjú olvasási szenvedélyét szabályozni, természetes hajlamait kilesvén tanulási irányát azok fölé fordítani, s neki illy választott irányban a legbiztosb eszközöket kimutatni képes és kész volt volna. Hogy e hiány az írónak egész jövődjére kihatott, ez életrajz további folyamából ki fog tűnni.

IX. Külföldi egyetemekre kiszándékló protestáns ifjaink régi szokás szerint, melly országos törvény állal is szentesített, és „albizálás” név alatt ismeretes, be szokták vala jární ország szerte hitsorsosaikat segedelem kéregetése végett. Ezen neme a koldulásnak, melly az ifjúi nemes büszkeséget, annyi jónak forrását, korán elfojtja, a kevesbbé jóra való keblet pedig épen elaljasítja, gyűlöletes volt Kisünk és barátja előtt; úgy hogy csak nehezen tökélték magokat el reá; de általok kik minden virágból mézet értenek színi, e szokás is gazdag eredménnyel lön kiaknászva. Alig tévének t. i. 1791. év májusán Sopronban és Vasban néhány fordulatot, egy terv fogant meg fejökben, melly a sokat olvasott, de az életet és hazát eddig csak könyvekből ismert ifjakra mindennél hasznosabb volt. E szerint a teendő út céljává a hon ismerete s a magyar írók személyes látogatása tétetett, kiknek írásait a két társ olvasta volt: az albizálásból várható segélypénz pedig az úti költség fedezésére lön szánva, akár marad belőle az egyetem szükségeire valami, akár nem. Vétetett tehát szekér és ló, kocsis fogadtatott közös költségen, s a két ifju azon évi junius elején tapasztalat-sóvár kebellet indult ki Szent-Andrásról Győr vármegye felé, honnan az út Mosony, Pozsony, s a karpát-aljai megyéken keresztül a bányavárosok felé, majd Gömör, Szepes és Sárosba, Kassára, Debrecenbe, a Kúnságon által Pestbe, folytattatott, s Fejér, Veszprém és Komárommal fejeztetett be; miután az utjukba eső nevezetességeken kívül többi közt Győrött Ráth, Kassán Baróti és Bacsányi, Debrecenben Kolmár József, Pécelen Rádai, Pesten Dugonics, Koppi, Horányi, Budán b. Podmaniczky József és Versegly, Fejérvárt Virág és Fejér, Komáromban az öreg Illei János s a szeretett Péceli tágiták ismeretségeik addig olly szűk körét. „Ha ezen két hónapig tartó vándorlásunkra visszatekintek, így szólnak az Emlékezések, azt kell hinnem, hogy ezen időt alig tölthettük volna hasznosabban s kellemetesebben. Kedvetlen történet csaknem egy sem adta elő magát, azon egy pár csekély bajon kívül, melyet megemlítettem. Gyönyörben pedig a sokféle tájékok látása, a különféle erőművek szemlélése, az ipar és szorgalom többféle ágainak csudálása, s a sok jeles és jó emberekkel esmerkedés, s a csaknem mindenütt sok szivesség tapasztalása, számtalanban részeltete. A különféle hasznos esmeretek, melyeket könyvekből nem nyerhettem, minden egyéb gyönyör nélkül is bőven megfizették s jutalmazták volna fáradságomat.

Lelkem előbbi nagyon szűk látköre nagy mértékben szélesedék, s ítélő tehetségem sok dolgokat igazabb szempontból tanúla nézni, mint különben néztem. Látám hogy mindenfelé vannak sok jó emberek, mindenütt sok szép örömeket lehet kóstolni, minden vallásbeliekkel kellemesen társalkodni, s hazánk minden részeiben boldogokat találni, s hasznos munkásságra mindenütt széles mezőt nyíltni. S olly panorámát szerzék magamnak, melynek szemlélése még most is bájol.”

X. Ezeket a külföldre menetel készületei válták fel, míg 1791. sept. 18-d. csakugyan megtörtént Kisnek, Német s több más társ kíséretében, Sopronból legközelebb Bécsbe kiindulása, honnan, átvevén a „Hercules választása” jóvedelmét, Prágán, Dresdán és Lipcsén által Göttingen szerencsésen el lön érve. Itt folyt le az 1791/2-ki tanodai év szokott szorgalomban. Különösb figyelve tárgyai voltak Plank és Eichhorn a hittudományokban, Gatterer, Schlözer, Spittler, Heeren a történetben, Kaestner a mértanban, Heyne a classica literatúrában, Blumenbach, Beckmann, Lichtenberg a természeti tudományokban. Feder, Bürger, Bouterweck a bölcsészetben. Ezekhez a gazdag könyvtár több mint kellő táplálatot nyújta Kis olvasási mohóságának, melyet annál könnyebben elégíthetett ki, mert egy tanár kezessége mellett bármely munkát ki lehetett otthoni használatra nyerni. És újra folyt társaságban is a tudományos művelődés. A magyar ifjak, kiknek száma meghaladta a huszat, s kik közül az irodalmi pályán részint már akkor, részint utóbb Barcafalvi-Szabó és Budai Ézsaiás tűntek ki, nem csak szoros barátságot tartottak, s együtt mulatoztak, hanem gyakran tudományos vitákkal is fűszerezték együttlétüket, s ha valamely irodalmi újdonság, érdekes röpirat vonta magára figyelmeket, körbe állva olvasták azt, s felőle ítéleteiket egymással közölték. És így nem elégtelenség, hanem bővebb tapasztalási vágy volt az inger, melly Kis a tanév végével Jenába vonta által. Itt, mint maga írja, reá, ki a komolyságra még mindig kelleténél hajlandóbb volt, mindenek előtt az a társalkodásbeli vidorság és jókedvűség hatott jóltevéleg, melly az egyetemi ifjúságot éllette. A barátság örömei sem hiányoztak, miután rokon keblek magyar földieket itt is találkoztak, kik közül Zsoldos János, Veszprémnek, és Szentgyörgyi József Debrecennek utóbb híres főorvosai s neves írók, hozzá éltek végéig őszintén ragaszkodtak. Az egyetem férfiai közt Griesbach s az akkor föltetszett Paulus voltak a hittanban, Schütz, Reinhold és Schiller a bölcsészet és történetben kedvelt vezérei; a közel-weimári nagy trias, Goethe, Wieland és Herder pedig minden lépten geniusok gyanánt kísérték őt s lelkesíték, mint Emlékezéseiben maga írja, „noha őket csak távolról látta, s személyes látogatásoktól a csaknem imádásig menő tisztelet, mellyel munkáik után irántok viseltetett, annyival inkább visszatartóztatá, mivel a tanulók közül különben is igen sokan ostromolták látogatásaikkal.” Leckék hallgatására Kis itt, mint Göttingában, naponként nem többet négy öt óránál fordított, kerülve azok hibáját, kik a sokkal inkább megterhelik a lelket, semmint táplálják. Tantárgyai választásában inkább a közoktatói, mint a lekipásztori pálya volt szeme előtt, melly utóbbi hajlamának amannál kevésbé látszott megfelelni. Mind a mellett a hittudományt figyelemmel hallgatta, sőt az írásmagyarázat, mint annak fő alapja, s az egyháztörténet, szorgalmának előkelő tárgyai voltak. Hasonló figyelemben részesült a bölcsészet, mellyet minden tudományos foglalkodás alapfeltételének, a történet, mellyet élet mesterének, s a classica literatura, mellyet az alapos gondolkodás, helyes előadás megszerzésére, a képzelem és érzemény kicsapongásai eltávoztatására hatályos eszköznek tartott. Ezekon kívül gyakran látogatá más tanárok leckéit is; de a leckékre illőkép el nem készülvén, a följegyzetteket pedig csak futólag nézván végig, ismeretei, mint maga vallja, felületesek maradtak; míg otthon olvasásait régi szenvedelmével, de egyszersmind válogatás nélkül, a tudás minden ágain folytatta. Így nem vala tudomány, mellyben Kis egészen járatlan volt volna, de annyira elszéledt figyelve egy-nél sem állapodott meg kirekesztőleg, egynek sem igyekezett mélyébe hatni, minek okát lelke nagy fogékonyságában kell keresnünk, millyel az önállólag képző észerő ritkán áll teljes arányban. Ehez járult jeni korában a francia forradalom iránt mind inkább élénkülő közfigyelem, melly őt is érdekébe sodrá. „Kisebb s nagyobb körökbeli beszélgetések, így ír erről

maga, azt tárgyazák. Hírlapok, röpiratok és sok könyvek azzal telének meg. A legjelesebb tudósok nagy tüzzel nyilatkoznak, némelyek ellene, s még többen mellette: az első pusztító vandalizmust látván benne, az utolsó földi mennyországot ígérve belőle az emberi nemzetnek. Természet szerint én sem maradék, folytatja, részvétlen s idegen, hanem a fiatal kor egész hevével s tudatlanságával foglalatostokodtam vele. Eleinten arany időt reményteltem, s Virgillel ezt mondtam: Magnus ab integro seclorum vertitur ordo stb.; nem sokára azután a terrorizmus kezdetével rossz következményektől rettegettem. De mindenik esetben a nagy történetet tárgyazó tudósítások olvasásában a telhetetlenségig buvárkodtam, s e miatt tudományos esmereteim illendőkép gyarapítását nagyon elhanyagoltam. Ennek természetes következménye a lett, hogy tudományos esmereteim tömege nem csak csupa töredékekből áll, hanem rendezés nélküli chaos leve: Rudis indigestaque moles, nec quidquam, nisi pondus iners.” Húzamosabban is szólaltattam magát Kisünket, mert e helyek valamint világot vetnek miveltségi állapotjára, úgy őszintesége s valódiságának tiszteletre méltó tanutételei.

XI. Kis academiái élte végéhez közelített. Jövendőjét illető tervek foglalák el, éltének közel változása s szegénységének érzete aggodalmakkal tölték el, mellyeket a költészet szép álmái csak percekig birtak csillapítani. Ezek mellett lelke, melly a kor bölcsészete s a világ folyásából elvont tapasztalások által nem csak előítéleteiből tisztult ki, hanem boldogító hitében is megingattatott, olly kétségek habjain hányódott, mik a jóra termett kebel nyugalma sokára feldúlják. Vágyódását belső megnyugvás után szépen fejezi ki a *Bölcsességhez* intézett himnusa;⁶ de azon bizodalom egy szebb jövőre iránt, melly haza tértében írt gyönyörű *Hajósánakéből*⁷ olly nyugtatón szól, csak világos percek szüleménye volt kedélye borúi között. Mert azon édes érzések, mik az 1793. év őszével Jénából haza indulót hona és kedvesei látása előörömeiben ringaták, a gond és önmeghasonlás keserűbb érzéseivel benne még most egyenetlen harcot vívtak. Az életnek volt fentartva felépíteni keble oltárait, miket először is a philosophia rontott le. Kedveseit hiány nélkül ölelhette; ifjúkorának egyik jótévője, Ásbótné assz., anyai indulattal vette fel házába; egykori tanítói barátul fogadták; első Maecenje gróf Széchényi Ferenc régi nyájassággal látta magánál: míg Schwartner egy előkelő házhoz, a b. Prónay Lászlóéhoz, szerze neki meghivatást nevelőül, a győri ev. gyülekezet felügyelője pedig egy, Győrött épen ekkor megürült tanárságra hívta meg. Erre nem sokára rendesen meg is választatván: nem csak gondjai elsejétől látta magát felmentve, hanem legott ohajtott pályára téve, s olly városban, mellyhez, mióta benne megfordula, különösen vonzódott. A világ másképp festi le magát a bizonytalanság hullámain hánykodónak, másképp a parthoz szerencsésen értenek; a szerencse, ha váratlan, a szívtelennek véletlen eset, a mélyebb kedély benne egy láthatlanul örökös hatalom gondviselését sejtí és tiszteli. Kis kebelébe is vissza kezde szállni a hit; az elméleti bölcsészetet, melly csak hihetőséget nyújthatott az észnek, felcserélé az egély és életbölcsesség tanulásával; elfoglaltatása pedig, mellynek most már bizonyos cél volt elibe tűzve, s mellyel a nevelés és tanítás ügye teljesen igénybe vett, befejezé a béke művét. Kis lelkismeretes és eszmélő tanár volt. A tollba mondás helyett magyarázott, és alkalmas kérdezősködéssel kifejtette a tanítványból azt, mit más tanító-gép a gyermekkel gépileg leöröltet. Az értelem és ész szabad munkáltatására papirosra vetteté velök azt, mit nekik a történetből beszélt, vagy mit sétálás közben tapasztaltak: egyaránt nevelvén e szerint a tantárgyak s a külvilág iránti figyelmüket, s ébresztvén az észlelést, melly tano-dáinkban rend szerin egészen parlagon hagyatik. E célra szolgált a naplívívés is, mellyet egy sem mulasztott el. Az erkölcsiség és izlés nevelésére alkalmas verseket iratott le s tanultatott velök; s oktatásait általán úgy intézte, hogy általok a növendékek gyermekded vidámsága tápláltassék; fenytéke pedig a szereteté volt, melly erős és nemesítő egyszersmind, mellyért a

⁶ L. a 9. szel.

⁷ L. a 10. szel.

gyermek is szeretettel és engedelemmel fizettek neki. Így töltvén be hivatalát, a siker egyfelül, másfelül az alá rendelt tanítók szeretete s előjárói bizodalma meglegedést csepegtettek lelkébe, a jó tettek legnagyobb jutalmát. S valamint ő másokat nevelt, úgy saját nevelését is igazán e pálya fejezte be: mert míg az embert növendékünkben fejlesztjük, az embert általán és minmagunkban leghelyesebben tanuljuk. De képzőleg hatott a fiatal tanítóra a társaság is; mert őt, kinek jó híre csakhamar elterjedett a községben, ismeretei, tapasztaltsága s az ifjú tűzzel párosult szelíd lélek mindenütt ajánlák, s különféle rendüekkel szőtték érintkezésbe, sőt barátságba, miket szíve és értelme önhasznára ki tudott bányászni. Különösen, mívelt és tiszta jellemű nők társasága, mellyel eleinte nehogy vadoncnak, utóbb hajlamból, keresett és táplált, erkölcsére simítólag, komolyságára derítőleg, egész életére szépitőleg hatott; sőt gyakor alkalmul és serkentésül szolgált, hogy komoly hivatása és tanulmányai mellett a költészet nyájas játékaival sem hagyna fel. Azonban volt e befolyásnak, mint Kis maga állítja, káros oldala is. „A nőnemmel társalkodás, u. mond, könnyen puhákká, könnyelműekké, csekélységekhez ragaszkodókká s asszonyodottakká tehet bennünket. Az elpuhulástól, folytatja, én sem menekedhettem meg egészen, s úgy hiszem legalább részint ezen társalkodásnak tulajdoníthatom azt, hogy a nyomos, húzamos gondolkodás helyett a tudományokkal csak játszva foglalatostkodtam, s a helyett, hogy tehetségeimet erőltetem és saját munkáknak feszített figyelemmel kidolgozására kényszerítettem volna magamat, csak azon olvasmányaimnak, mellyeket megszerettem, lettem fordítójak vagy inkább paraphrastesök.” Ez időbül maradt fen Kis versei közt szép elégiája: *Ősz utólján*;⁸ s itt kezdé Wieland *Musárionát* fordítani,⁹ melly nála Kantot egészen kiszorítja több évi jogaiból. És vágyak keletkeztek kebelében egy saját tűzhely örömei után, mellyhez pedig helyzete tehetséget nem nyújtott, míg másfelül a különben kedvvel és sikerrel folytatott tanárság sok óráival, testi és lelkileg fárasztotta. Papi hivatal látszék mind két tekintetben kedvezőbb kilátást ígérni, a mennyiben jobb jövedelem mellett kevesebb időt s nem illy folytonos munkásságot követel; s így elfogadván harmadfél év elmúltá után a nagybaráti gyülekezet hívó levelét, s Győrtől bucsút vevén, miután 1796. martiusban Hrabovszky Sámuel superintendens által a szokott vizsgálat után Nemes-Dömölkön felszentelteték, virágvasárnapján szent hivatalába első beszédével beköszönt.

XII. Nagy-Baráti Győr déli szomszédságában fekszik, jobbra a Szent-Márton felé vezető uttól. E fekvés kedvezett azon szíves viszonyok fentartásának, mellyek Kist győri barátaihoz kötötték, kik ragaszkodásuk első tettelegesen jelöl paplakját költségükön kiigazították s némi kényelemmel láták el. Barátai ki-kijöttek, ő viszonzá a látogatásokat, levelezésük szinte mindennapi lett, s volt tanítványai szünnapjaikon seregesen keresék fel őt. Kevés havak múlva feleséggel is megnépesített a rideg ház. A ritka jóságú, szelíd lelkületű, s ezért közönségesen szeretett ifjú pap a városban és falun lelt volna nemes házak vagyonos leányait, kik sorsokat vele meg fogták osztani; de ő elvből szegényt választott, s olyat, ki falun nevelkedvén a városi élet követeléseitől távol, egy szegény prédikátor kisdéd háztartását hozzáértéssel s szorgalommal ellátni kész is, képes is. Az elég hirtelen választás egy tisztas falusi mesterember leányát érte; ki, mint Kis maga írja Emlékezéseiben „a feddhetetlenül tiszta erkölcsű s egyszersmind szép asszonyoknak nem csak erényeit s jó tulajdonságait, hanem némelly hibáit is birta ugyan, s neveltetést sem nyerhetett, millyent természeti hajlamai s idomai érdemlettek; de bizonyosan egyike volt a leghűségesebb házastársnak, a legszeretőbb anyáknak s a legtakarékosabb gazdasszonyoknak.” S most már lévén, kire a házi gondok háruljanak, az új férj szabadabban lélekzett s köre betöltésében nyomosabban járhatott el. Örömcseppeket ejte ugyan a meglegedés kelyhébe hivatala első időszakában mindjárt néhány keserű tapasztalás, mellyet a szegény protestans pappal egy előkelőbb egyház emberei tétetének; s azonagy

⁸ L. a 78. szel.

⁹ L. a 195. szel.

időben játszotta a véletlen Hume cikkelyét kezeibe, melyben minden elmondatik az egyházi rendről, mit ellene félig valót és rágalmat az előítélet, méltánytalanság és gúny feltalált vagy nagyítva lobbant szemeire: mire Kis mármár bűt meríte választolt hivatásából: midőn épenilly véletlenül bukkant Herdernek egy ifjúkori iratára, melyben e vádak színtolly tüzze mint alaposággal cáfolja. Ennek köszöné Kis megnyugvását; s kiengesztelődve sorsával, lelkismeretes buzgósággal s hívei által szeretettve folytatá nemes rendeltetésű pályáját. Házi örömeit nem sokára Lajos fiának születése nevelte, s bár édes-anyja hirtelen halála mélyen megsebhette szívét,¹⁰ fájdalma munkásságában írt talált. T. i. irodalmi pályája Kisnek sajátlag ez időben kezdődött. Megújította azt Nagy Istvánhoz dunántúli superintendenssé választatásakor intézett jeles epistolája *A valláscsúfolók ellen* (Sopron, 1796). s folytatta évvel utóbb *Zsebbe való Könyve* 1798-ra, mellyel egyszersmind magyar zsebkönyv-irodalmunk kezdődik. A címen álló e szavak: „Azoknak, a kik az olvasásban *hasznos gyönyörködtetést* keresnek” jellemzik a könyvet. Foglalatát e szerint erkölcsi elmélkedések, beszédek, s némelly versezetek tették, mellyek a „Bucsuvétel az ifjuságtól” című éneken kívül, mind fordítások valának,¹¹ de tartalmukat s a formát tekintve valóságos gazdagításai az irodalomnak. Ezt nyomban három más közhasznú munka követte, t. i. Meiners Kristóf *Oktatása, miképen kellésék az ifjaknak haszonnal dolgozni*, Knigge ismeretes könyve *az emberekkel való társalkodásról* három kötetben, és *Erkölcsei oktatás az ifjabb asszonyok számára*, egy angliai dáma munkája után; 1799-re pedig a zsebkönyv második folyama, mellynek adására az elsőnek kedvező fogadtatása bírta,¹² melly erkölcsi és költői műveken kívül ez uttal irodalomtörténeteket is

¹⁰ Ekkor írta szép epistoláját „Egy katonatiszthez,” melly *Zsebbe való Könyvének* második folyamában (nálunk a 444. l.) áll.

¹¹ Kisünk szeretetre méltó szerénységét szintűgy, mint célzatát híven festő előszava szórul szóra így hangzott: „Senki ezen munkácska kiadójánál szívesebben nem óhajthatja, hogy bár mennél előbb mutatták magukat a magyar Parnassuson olyan férfiak, a kik halhatatlan eredeti munkák által az ilyen fordításokra, a millyeneket az olvasók itt nagyobb részént találni fognak, homályt borítanak. Ő lenne az első, a ki a maga elméje szüleményeit fájdalom nélkül elfelejtené, s a magyar Homerusok, Xenophonok s Platók mennyei szózatját mély tisztelettel s elragadó örömmel hallgatná. De azonban, míg a kegyes egek hazánkat ezzel a dicsőséggel megkoronázzák, kötelességének tartja, tőle kitelhetőképen siettetni ama szép hajnalnak hasadását, mellynek a Barcsaiak, Báróciak, Orcyak, Bessenyeiek stb ez előtt egynéhány esztendővel olly követésre méltó szent buzgósággal kezdettenek volt utat készíteni. Örülni fog, ha ezen próbáját, melly kettős tekintetben első, a tudós és jó hazafiak figyelmetességekre méltóztatják; s előre bizonyosokká teszi őket a felől, hogy mind kedvező, mind kárhóztató ítéleteiket tehetsége szerént hasznára fogja fordítani.” - A kis 12-rétben 200 lapra terjedő könyv darabjai: Emberiség és szerelem, anekdota a vendéi háborúból, franciáb.; A régieknek egynéhány innepjei, archaeologiai töredék németb.; A boldogságról, Barthelemy' Anacharsisából; A vadember és a pallérozott ember; A szánakozásnak ereje, két beszély d' Arnaud szerint; A bagdadi fősvény kalmár, németb.; Kötött beszédben: A haza szeretete Vosz szerint (l. itt a 25. l.), Bucsuvétel az ifjuságtól (l. a 17. l.), A módi, Bernis után franc. (l. a 152. l.), Horatius, Hagedorn után (l. a 146. l.), Musarion első könyve Wielandból (l. a 195. l.), A házasságbéli élet boldogsága, egy házasságkerülőhez, németb. (itt a 153. l.), Aratáskor, elegia Scott után (l. a 154. l.).

¹² Mint azt előszavában mondja. Egyébiránt itt is az Vtile dulci vezette őt, s ezt sürgette olvasóinál is: „Azon igyekeztem, így ír előszavában, hogy ne csak a képzelődést gyönyörködtessem, hanem egyszersmind az értelemnek és szívnek is hasznos foglalatosságot adjak, egy szóval, az okosság törvényszéke előtt is kiállhassa a próbát. Erre nézve azt kívánnám, hogy olvasóim még gyönyörködésekben is ne a szüntelen idestova repdeső lepkékhez hasonlítaniának, hanem a szorgalmatos méhek szokását követnék, s egy virágot se hagynának el addig, míg nedvességének javát ki nem szívják.” - S ismét: „E jelenvaló kis gyűjtemény is csaknem egészen fordításokból áll; de minthogy ezeket olyan munkákból vettem, mellyekre a halhatatlanság bilyege rájuk vagyon nyomva, reménylem, még inkább megköszönik az olvasók, hogy a magamé helyett másokét adom kezekbe.”

hozott.¹³ E vállalat csak előpostája volt Kis több ilyenemű gyűjteményes munkáinak, melyek koronként annyi gyöngyét a külföldi irodalmaknak, annyi ismeretet és eszmét ültetének át honi földünkre: s melyek öszvesége valódi műveltség terjesztésére nyomosabban volt hatandó akármely más írónk, bár fényesb, munkálkodásainál. És így nem meglepő, hogy alig közelíte Kis nagybarátii élte a harmadik év végéhez, a kövágó-örsi lelkipásztorság megürültével, Nagy István superintendens őt ajánlotta a gyülekezetnek. Megjelentek tehát ennek követei egyházi beszédének meghallgatására, melyet nem sokára meghívó levél követett. A feltételek kedvezőbbek, semhogy Kis e szerencsét el ne fogadja; ehez képest minden szíves marasztás ellenére is a bucsuzás és átteleplés napja meg vala immár határozva, midőn kerületi felügyelő Matkovics Pál rendeletére esperesi tilalom érkezék. Az ürügylött ok a választottnak fiatalsága volt, miután e fényes gyülekezetben rendszerint esperesek hivalkodnának, mely állásra ő kora által még nem képesült; de a való ok a felügyelő személyes idegensége volt, kit Kisünk, midőn Barátiba beköszöne, első predikációjára meghívni elmulasztott. Kis szabadlelkűen megírta neki, hogy engedelmissége erkölcsi szenny gyanuját ejtene rajta, s a felügyelő fenyegető válasza ellenére is, miután az örsi követek vezére, egy előkelő nemes, a gyülekezet nevében felvállalá a felelősséget, 1799. virágvasárnapján, épen beköszöntése harmadik évnapján, szeretett gyülekezetétől bucsút veve, és rendeltetése újabb helyére elköltözött.

XIII. Új lakhelyét költőnk így írja le: „Kövágó-Örs Zalamegye alsó részében Keszthely és Füred között csaknem közepen, a Balatontól egy kis félórányira fekvő, nagyrészt nemesekből álló, népes helység. Terjedelmes határa, mely a benne találtató több templomromok után itélve a török pusztítás előtt több falukat foglalt magában, a hasznost és szépet nagy mértékben egye-síti. Földje legnagyobb részint köves, de mint hihetőleg vulkáni tűzokádás maradványa, nagyon termékeny. Tájékát a sok síkmezők, mosolygó szőlősdombok, kis erdők, sok formáu hegyek s azokon váromladékok hazánkban a legregényesebbek egyikévé teszik. A képzelődés nem kívánhat gyönyörködtetőbb táplálékot, nem a szív felemelőbb tárgyakat, mint millyenek itt vagynak.” E szép természet közepébe helyezé huszonnyolc évű költőnk a szerencse; s ha ehez még az állomás jövedelmes voltát, hívei bizodalmát, s nyugalomba lépett, tekintélyes; elődének őszinte barátságát adjuk, mely neki támaszul és ajánlatul szolgált, e szerencsét tökéletesnek mondhatni. Hivatala nagyobb teherrel járt ugyan, mint előbbi helyén; a szentírás-olvasás és magyarázással járó hétköznapi könyörgéseken kívül vasárnaponként dél előtt és után kellett szónoklania, halotti elmélkedés gyakran kívántatott, s két iskola, az örsi s a sze-pezdi fiók gyülekezeté, állt felvigyázó gondjai alatt: de fiatal erejét támogatta a kedv, melyet számos hallgatóságának szeretete táplált; s marada idő a regényes vidék költői édelésére, folytonos önmivelésére, s a társas örömekre, mik azon mértékben voltak kedvesbek előtte, melyben, a puszta időtöltésen túl, kedélyére, vagy elméje gazdagítására is, vagy mind két tekintetben, hatottak. Az illyekhez pedig itt alkalom nem hiányzott. Elvegyült ő vallási különbség nélkül, úgy a középrendűek, mint a számos nemesek és vidékbeli egyháziak közé, s

¹³ A tartalom ez: Költemények: A szépség felszentelése, Vosz szerint (l. a 14. l.); Elegia ősz utolján (l. a 78. l.); A magánossághoz, anglusb. Thomson szerint (a 27. l.); A tél és a tavasz (ez az egy adalék nem saját munkája, hanem, mint az előszó vallja, egy barátjáé, s így elvételéből csúszott a Kazincy által kiadott versei III. kötetébe, a 20. l. sőt Kisnek 1842-ki hozzám írt leveléből tudom, hogy e darab szerzője győri pred. Fábry volt); M. gr. Festetics György úrhoz, részszerint Haller után (a 438. l.); Epistola, szabadon németb. (a 440. l.); Egy katonatiszthez, nov. 19. 1797. (a 444. l.); A tudományoknak védelmezése, németb. (a 294. l.); Polycrates gyűrűje, s A vashámorba való menetel, németb. Schiller szerint (a 339. és 342. ll.); Tördeléke egy levélnek (a 445. l.). Prosai adalékok: Erkölcsi gondolatok, franc. (a berlini Abeille du Parnasseból); Erkölcsi jegyzések anglusb. (Knox' s Essays moral and litterary); A critica, vagy a tudományok s mesterségek ítélő istennéje, allegoria Johnson szerint (a Ramblerből); Polycrates, Barthelemy Anacharsisából; Pope Sándor életéről s írásairól, Johnson és Lichtenberg után; végre Montesquieu emlékezete, d' Alembert magasztaló beszéde után.

nem utolsó szerencséje volt, hogy mindnyájok által azonegy szivességgel láttatott: a keszt-helyi híres Maecén asztalánál úgy, mint középrendű híveinek borházi halas ozsonnáikon. S azok közé tartozván, kik meg vannak győződve, hogy nincs neme a társaságnak, melytől ne tanulhatnánk valamit: minden rendűekkel keresé az érintkezést, s úgy tuda társalkodni mindenikével, hogy ismereteikből gazdagodnék, s tapasztalásaikkal a magáéit nevelné. Ez időben szövődött szoros, és soha el nem hűlt barátsága a nemesszívű és bő tudományu Belicay János-sal, ki akkor szentantalfai predikátor volt, s ki vele utóbb irodalmilag is szövetkezett. „Az esztendőnek kellemesebb szakaszaiban - így ír Belicay maga, önéletrajzában¹⁴ - ritka pár hét mult el a nélkül, hogy egymást kölcsönösen meg ne látogattuk volna, sőt még a zordon tél sem volt képes közibénk egészen elválasztó közfalat emelni. És ez a társalkodás melly kellemetes, nyájas, szerény és épületes vala reám nézve! Illyen együtt-létünk alkalmával soha sem mulasztottuk el, hogy valamelly hivatásunk körébe vágó tárgy felől ne beszélgettünk volna. Különösen nem mulasztám el kérdést tenni, mit, miről és miképen predikált legközelebb; s én ugyanarról számot adtam mesteremnek, s ezt követte a nyájas, világos és épületes bírálat. Szives volt ő némelly kéziratait is ottan-ottan velem közölni, többek között lelkes és gyönyörűséges szent énekeit, melyekről sokat lehetne mondanom, de elég legyen itt azt megemlítenem, hogy azok közül valók a mi új énekes könyvünknek kitűnő gyöngyei, és hogy közvetve az én azok felől akkor nyert értesülésem s esmeretem következtében lőnek azok szent könyvünkbe besorozva. E volt életemnek az a szerencsés időszaka, melyben mintegy ujjá születve még nagyobb iparral s önbizalommal törekedtem a cél felé.” Örösről kereste fel Kis koronként az erőszakos megbuktatása után Kis-Görbön bölcsész elvonultságban élő híres zalai alispánt Spissich Jánost, ki ha mérséklete erejéhez, és szerencséje érdeméhez hasonló, példája leendett, mint kell és lehet hazáját a hivatal pályáján szolgálni. Innen, rendeki magányában, a mívelt, s különösen a kor nagy forradalmait mélységökben megértő gróf, s utóbb herceg, Porciát, ki, mint Spissich a régibb, őt a legújabb külföldi irodalom érdekesb termékeivel tartotta. Innen Keszthelyt a Georgicon előrelátó, nagylelkű alkotóját, kinek tanulságos társalkodása nem kevesebb építő, hazafisága buzdító, mint bőkezűsége segítő volt. Füredi kirándulásai alkalmával gróf Fekete János tábornokot, a francia-magyar költőt; Veszprémben az orvos-író Haiszler Györgyöt, kinek gyakran gondjaival is élt, és Péteri Takács Józsefet, a Kisfaludy Sándor kiadó barátját s akkor nevezetes erkölcsi író, Veres-Berényben a becsületes munkás Fábíán Józsefet, stb. Nála sem hiányzottak az érdekes látogatók. Prónay Sándor és Schedius Lajos, Spissich és Márton, Berzsenyi és Lakos kedves emlékezeteket hagytak hátra a falusi pap szerény házában. Ekép az itt töltött három év Kisnek úgy gyakorlati világismeretben gazdagítására mint tudományos kiképzésére nagy befolyással volt; de írói munkássága ennyi, figyelmét elfoglaló behatások közt ha nem szűnt is meg, némileg mégis csökkent. Két halotti beszéden kívül, külön csak *Protestans köz emberek olvasó könyvét* adta ki névtelenül, Seiler után dolgozva; versei mintegy negyven darabbal szaporodtak, melyek közt *Musarion* befejezése és némelly schilleri fordítások, de ezek még most papirosai közé rejtve maradtak. Mind a mellett jó neve, mint íróé, meg volt már alapítva; mint papé és emberé, kivált felekezetében, mindinkább és méltán terjedett. S így lön, hogy a nemes-dömölki egyház megürültével ez egyik legnépesebb és legjövődelmesebb gyülekezet választása Kis Jánosra esett. Mikép ne fogadta volna el családapa ez új szerencsét? Hívei megtudván ezt, szobáit és udvarát seregesen lépék el s a szeretet ostromával unszolák s marasztalgaták őt: de ő tartozott a magáéinak ez előmenetellel, s szavával is le volt immár kötve. Ekkor azzal csendesítgeté társait a község egyik előljárója, hogy ha máshová hívnák lelkipásztorukat, talán foganatos lenne a kérés, de Nemes-Dömölkön superintendensek szoktak lakni... Kist pedig vitte sorsa, s bár a sors mindig olly méltányos volna kedvezéseiben. Kisnél az meg volt érdemelve.

¹⁴ Kis Emlék. II. kötetében a 85. lapon.

XIV. Míg Nemes-Dömölk egyfelül barátunk jólétét tetemesen nevelte, másfelül nem sokkal kevesebb társasági és szellemi élményt nyújtott a Balaton szép mellékénél. Dömölk a Berzsenyi lantja által megdicsőített Kemenes-Aljában fekszik, Kis-Cel s a Ság tőszomszédjában, közel a Marcalhoz, és Somló hegyétől nem messze, egy szép térségen, mely azon kívül mint a pannoniai classicus föld egy része, ennek némely emlékeivel is érdekes. Hívei bizodalommal fogadták új lelkipásztorukat, s ha elődét a tekintélyes külsőre, dörgő hangra, szónoki tűzre nem érte is el, szívre és észre öszhangulag ható tanításával s szelid erélyességével a köz szeretetet itt is nem sokára ki birta magának vívni. Nem hiányzott tehát azon nyájas viszony pásthor és nyáj között, mely annak iparkodásait kedvesekké és áldottakká teszi egyszersmind. Gyülekezete, mely tizenöt, de egymáshoz közel fekvő helységben volt elszórva, szükségessé, de lehetővé is tette, hogy segédet és lovakat tartson; s így nem csak szolgálata volt könnyítve, de érintkezései is. Így első gondoljai közé tartozott az akkor Kámban lakott Kisfaludy Sándort keresni fel, a kor költői meteorját, ki bár nem viszonzta is Kisünk meleg közeledését, ennek becsülését jeles egyediségével mégis megnyerte. Így szövődtek nem sokára a vidék nemes családjaival és papjaival, vallás különbsége nélkül, baráti új viszonyok, mik a helyváltogatás által félbenszakadtakat pótlák. A kis-celi benedekiek asztala szintolly szívesen és gyakran látta az evangelicus predikátort, mint ennek hit- és hivatalsorsosaié, kik választásakor vágytársa kivételével, nem csak szeretettel, hanem tisztelethez közelítő barátsággal szövetkeztek hozzá. Ezek közül ő a már említett Belicayén kívül különösen a mély gondolkodású Szűcs István s az élénk eszű s kellemesen társalkodó Zigán János emlékezetét tartotta fen életírásában. Nevelték barátai körét a közel Pápának jelesei is, Zsoldos János a jó hírű orvos-író, kivel még külföldön ismerkedék meg, Márton István a bölcsész, Tóth Ferenc az egykor híres hittanár és író, utóbb superintendens, Pápay Sámuel a magyar irodalom tudományos és buzgó ismertetője, az életrajzi nagy lexicon koszorúzott szerzője Mokry Benjamin, s a már elfeledett Lácay József; nevelte az akkor Kishez csak félóránnyira, felesége sömjéni jószágán lakó Berzsenyi, ki még ekkor rejtekben dolgozgatá halhatatlan műveit, s miután titka Kis által fölfedezteték, ebben lelkes buzdítót és stúdiumai előmozdítóját találta. A dömölki közbirtokosok közül különös érdemet szerze magának Kisünk körül Mayer nyugalmazott, főörnagy, kinek vendégszeretetét a világot látott, ismeretekben és tapasztalásban gazdag házi gazda mívelt és tanulságos társalkodása becsesítette, s kinek az új irodalom műveiben jeles könyvtára Kisnek szabad használatára mindig nyitva állott. Ekép hivatali nagyobb függetlenség, gondtól üresség, a tanulmányi eszközök s írói szorosb érintkezések inkább kedveztek irodalmi foglalatosságainak, mint eddigi helyzetei, és noha itt is kettős veszteséget vallott egy másfél s egy közel négy éves leánykája halála által; s noha szemei gyöngesége aggasztólag növekedett: a dömölki hat év emlékezetét mégis több hasznos és gyönyörködtető munkája őrzi. Gvadányi a világ közönséges históriáját a tizenötödik századig vitte vala, midőn 1801 végén meghalálozott. Vállalója Weber Simon Péter pozsonyi könyvnyomtató Kist nyerte meg annak folytatására, s ez 1805ben adta a terjedelmes munka hetedik kötetét, mely Konstantinápoly megvételétől V. Sixtus haláláig terjed, s így a hitujítást is magában foglalja: mely munka ha nem forrásvizsgálat eredménye is, s ekép kevés eredetiséggel bír, de azt egyesíti, mit mind maig olly kevesen tudnak, a szabadelműséget mérséklettel. Ugyanezen évben ada Kis egy *Görög és romai Mythologiát* Damm után, s egy *Gyermekek és ifjak tárházát* két kötetben. Ezeket megelőzték 1803ban egy magyar és német *Levelező könyv* Pesten Trattnernél, mely azóta más-más kéztől át meg át dolgoztatva köz kézen forog; és *Záid*, regény Kotzebue után; 1804-ben az *Emberi indulatok tüköre*, nagy részt Lafontaine után, s követék 1806ban a „*Kellemetes időtöltésre való elmés nyájasságok*.” Érezni kezdé azon szükségét is, melyet evangelicus felei nyomtatott egyházi beszédekben láttak; s ennek pótlása végett több tisztársaival egy egész évre szóló postilla előállítására egyesült. A kevesebbé mívelt híveken kívánván segíteni, olly egyházi beszédek szemeltettek ki Heym, Rosenmüller, Salzmann s egyéb nevezetesb és népszerű német hitszónokok munkáiból, melyekben a vallásbeli igazságok mennél egyszerűbben s

érthetőbben adatnak elő; e mellett a választás úgy intéztetett, hogy a gyűjteményben, melly egy egész évi minden vasárnapra és ünnepre adott egy-egy beszédet, egy fontos igazság sem maradna el, a nevezetesbek gyakran és szívrehatólag tárgyalatnának, a nyelv pedig hozzáférhetővé tenné a könyvet a köznépnek is. Így látott 1807-ben világot Kisünk *Predikációs könyve*, melly maga idejében a tiszta, ép és numerosus egyházzónoki beszédnek példánya volt. De az egész haza figyelmét ez időtájban reá egy szerencsés pályázása fordította. A magyar újságlevelek 1804-ben egy névtelen hazafinak következő jutalomkérdését hozták: „Mennyire ment már a magyar nyelvnek kimiveltetése? micsoda módok és eszközlesek által kellene azt nagyobbra vinni? mikép lehetne ezeket foganatosokká tenni?”. Kis eltökélvén magát a versenyre, tervét Kazincyval, kivel évek óta már a legbizodalmasabb baráti levelezésben állott, közölte, de ennek válaszát csak akkor vevé, mikor dolgozatát immár Pestre indította.¹⁵ „Gyönyörűséggel láttam, így ír maga Kis a munka előszavában, hogy a tárgy felett velem csaknem mindenekben megegyezett (t. i. Kazincy). De jegyzéseinek jókor megérkezésével csakugyan nyertem volna azt, hogy némelly dolgokat, mellyekre azok figyelmetessé tettek, több oldalról vizsgáltam volna meg s bővebben adtam volna elől.” Azonban Kisünk, húsz pályatárs között, a bírának majdnem egyetértő ítélete szerint, mégis győztes lett.¹⁶ „Mertem volna fogadni, így ír a bíráló bizottmány elnöke, a tudós báró Prónay Sándor néhány nappal az elítélés után, t. i. sept. 6. 1805. Kazincyhoz, hogy (a koszorús pályairat) írója senki sem más, hanem te, kedves barátom; nem tudván a hazában mást, a kinek a magyar nyelv tökéletes tudása mellett a külső nyelvek annyi ismeretsége, olly finom izlése, és annyi praejudiciumok nélkül való disinteressentiája legyen mint a millyen ebből az írásból kilátszik.”¹⁷ A nyomtatás 1806-ban kezdetett meg, s azért ez évet viseli a címlap, de csak esztendő múlva fejeztetett be.¹⁸ Mindamellet is a várakozásba bele fáradt közönség helyesléssel fogadta a könyvet,¹⁹ Kis az irodalom történetében Pápay által immár a „nagy literátorok” közé soroztaték,²⁰ Weber Simon Péter németre fordíttatta,²¹ s Kazincy, már második kiadásról álmodván, újra dolgozását sürgeté a munkának.²² melly két rendbeli feltét azonban elmaradt. Egyébiránt Kis e munkáját elegendő jártasság, józan felfogás, mélység nélkül is szoros-bölcsész gondolkodás, nézeteiben mérséklet, a gyakorlati részben ildom, az előadásban nyugalom, szabályosság és csín tüntették ki. Ő azzal a kor proszaszerzői közt, mint régen immár a költők között, első sorban foglalt helyet.

XV. S ott vagyok, hol Kis és Kazincy barátságokról kell immár szólanom. A levél, mellyel Kis az Orpheus tekintélyes kiadóját fölkeresé, Jénában iratott. Kazincy válasza²³ meleg volt hogy ne mondjam forró, és buzdító. „Kinek barátságát kellene nekem - így kezdődik az - nem

¹⁵ L. a pályairat előszavát, a 4. lapon. Kazincy válasza, eredeti alakjában Levelei I. kötetében (Kazincy Ferenc Levelei Kis Jánoshoz, Első köt. Budán, 1842.) a 70-73. ll. áll; (töredékesen s némi kevés változtatásokkal (miket maga tett, l. Kazincy Lev. I. 123. l.) a pályairat végén.

¹⁶ A bíráló bizottmány tagjai: b. Prónay Sándor elnöklete alatt Bátori Gábor (utóbb superintendens), Kultsár, Révai, Schedius, Versegly és Virág voltak.

¹⁷ A Prónay levelét l. Kazincy Levelei I. kötetében, a 93-95. ll.

¹⁸ L. Kaz. Lev. I. 114. 167. 193. l.

¹⁹ L. Kaz. Lev. I. 237.

²⁰ L. A Magyar Liter. esmerete. Veszpr. 1808. a 422. l.

²¹ L. Kaz. Lev. I. 250.

²² L. Kaz. Lev. I. 220. 237.

²³ Költ Regmecen, jul. 27. 1793. L. azt Kazincy Levelei I. köt. 1. s köv. ll.

mondom több készséggel, hanem több örömmel, kevélykedéssel elfogadni, mint a tiédet, szeretett ifjú! kit barátságos irigykedéssel nézek futva közelíteni oda, a hova én sok esztendei mászás által juthattam; kit már meghaladni látom azt a pontot, a hol én nem minden figyelem nélkül állok; kinek ifjú sugár növéséből előre látom egykori magosságát. Elfogadom ajánlott szeretetedet, kedves új barát, kedves társ! s forró csókom buzgó esedezés a barátság s hazai literatura istenségeihez, hogy az a szövetség, mellyet veled ímé itt kötök, légyen felbonthatatlan szent szövetség! Hogy egykor barátok leszünk, tudtam, vártam, óhajtottam; de hogy illy hamar, illy szent érzésekkel fogod nekem ajánlani jobbodat, azt, uram, reményleni nem merem. Becsülöm jószívűségedet, s azon leszek, hogy okod legyen hinni, hogy úgy szeretettel, mint szeretsz.” Képzeltető, mennyire emelé Kis lelkét illy kéznyújtása a kor első emberének; azt pedig, mennyire fakadtak e szavak Kazincy szívéből, bizonyítja azon közel negyven év, melly alatt Kazincy ragaszkodása Kishez, mert szorosabb nem lehet, állandóan azonegy maradt. Első személyes találkozások 1795-ben sept. 29. lett, Győrött, midőn a szerencsétlen Spielbergre vitetvén, e városban megszálla, és Kist magához a fogadóba hivatá, hol első ölelésök s ugyan akkor végsőnek vélt bucsújok azonegy órában esett. De a szellemi egymástlátogatások minden gátokkal dacoltak. Kis levelei koronként felderíték a rab költő éjjelét, s a válaszok nem gyáva panaszt, hanem lelkesedett barátságot leheltek, és hazafiúi örömet az irodalom előmenetelén. És így a levelezés, melly Kazincy kiszabadulása után sűrűen következett, nem megújítása, hanem folytatása vala a frigynek, melly lelköket olly szépen egyesítette. A két barát házi örömei és bajai, örömeik az irodalom haladásán, úgy saját dolgozásaik közlése és kölcsönös megbírálása voltak annak tárgyai. Kazincy előszeretettel szerette azon plátói emelkedettségét az erkölcsi érzésnek, ez öszhangzását szív, ész és képzelemnek, az ebből fakadó nyugalmas folyamat, s ez egyszerű nemes nyelvet, mik barátja költeményeit, míg Himfy és Berzsenyi nem léptek föl, eredetiséghiányuk mellett is költészetünk kertében csakugyan a legszebb virágok mellé érdemesíték. A hymnus a *Bölcsességhez* (9. sz.), a *Hajós-ének* (10. sz.), epistolái *Szent-Györgyihez* (109. sz.), *Kazincyhoz* (114. sz.), *A szépség* (előszőr: Doris; 1. 145. sz.), *A boldogság* (80. sz.), elegiája *Sophie leánya halálára* (83. sz.), *A papi hivatal méltósága* (172. sz.) mindannyi tárgyat szolgáltatának magasztalásra, hol bíráló megjegyzésekre is,²⁴ de a szigort, mellyet Kis, a legszerényebb, a legigénytelenebb író, kit ismerem, nem csak eltűre, hanem melly reá elhatározó hatással leendett, félreértett gyengédség kitiltá bírálaiból. Így lön hogy Kazincy, ki már az Orpheus korában sürgeté a mérték és rím frigyét, barátját még biztatá a saját útján megmaradásra, s míg az új mód szépségét állítá, annak olly árnyékait vallotta be, mik inkább fény valának.²⁵ Mert hogy a Ráday-nem küzdésre szólítja a költőt, annak fényoldala; e küzdésben csak a gyenge vész el: az erős tisztul és gyarapszik. Kisnek épen a könnyűség, s ez által elcsábíttatva, a gondhiány volt hibája; s azért őt minden áron a Ráday-nem kizáró követésére kell vala bírni. Mihelyt a Zrínyi-nemre nézve Kazincy magát megadá, sikertelenek voltak többszöri sürgetései, mert e nem maga csábít gondatlanságra, s apolja ezt; sikertelen a máj. 8. 1802. adott lecke: „A correctio Schillernek

²⁴ L. Kazincy Lev. I. 5. 10. 15. 23. 29. 36. 44. 62. 235. 240.

²⁵ „A magyar alexandrinusok - így ír Kazincy máj. 1794. - igen alkalmasak epistolákra. Folytasd azokat, kedves Kisem, és tanítsd hazafi társaidat érzésre, virtusra, és szebb szózatra. Te vagy az magad, a kitől ezt várhatjuk. A scandált versek, igaz, szebbek: de az író addig küszködik a syllabákkal, hogy kénytelen feláldozni a gondolatot” (Kaz. Lev. I. 15. l.). Így jul. 1805. is: „Érzem, hogy a görög módra írt versek fentebb szépségű zengéssel zengenek, mint a cadentiások (gereimt), és hogy ezek között is azok, a mellyek úgy scandáltatnak mint a *Szerettim édes honja*, még szebbek a nem scandált gereimt versezeteknél: de igazságtalan, a ki meg nem ismeri, hogy az illy módú vers is szép módú vers és édesen csiklandja a fület” (Kaz. Lev. I. 77. l.). S még inkább 1806-ban: „Ki írhatna két kötet verseket úgy, mint ahogy a *Szerettim édes honja* írva van? Egész életed sem volt volna arra elég, ha addig élnél is, míg Mathusálem” (Kaz. Lev. I. 161. l.)

ismert epigrammája szerint legkisebb és legfőbb érdeme az írónak. Ne únjuk el munkáinkat a szennytől tisztogatni”.²⁶ Ehez járult Kisnek már említett igénytelensége, s vezér elve a pályán, mely szerint ő megelégedék, ha, a mit teszen, használ mikor teszi. Költői dolgozásai neki játék voltak, mikkel saját belső szükségeinek tett eleget, és barátainak kívánt gyönyörűséget szerezni: maradandó dicsőségre nem törekedett. A mit ő több helyt, különösen a Kazinczyhoz 1793. írt epistola végén oly szépen mond, nem egyedül költői gondolat volt,²⁷ s jóval utóbb levélbeni barátságos vitára is nyújtott alkalmat.²⁸ Az alatt költői híre új és méltó gyarapodást vön 1805-ben, midőn Kazinczy összekelésére készült gyönyörű hymenaeuma megjelent. Ennek történetét a gyakran említett Levelek tartották fen.²⁹ „Superintendensed tiszteletére írt ódád³⁰ orgonahangzattal hangzik - ezt írta Kazinczy januárban 1805. - Benne van a poesisnek minden méltósága...” s utóbb: „Én tőled azt várom, azt kérem, azt kívánom, hogy te az én szerelmemet tedd halhatatlanná maradékink emlékezetében. Nem illy orgonai hangzatot várok: félre tőlem minden fény! az csak kicsinységemet fogná elárulni; írj meleg szívvvel a mi tetszik, fessd a házasság élet boldogságait egy epistolácskában vagy énekecskében, s az nekem elég lesz. Elkevélyít az a gondolat, hogy a késő világ tudni fogja, hogy egymást szerettük.” Majusban az epithalamium immár megjelent, octoberben egy második kiadás német fordítás-sal prosában, mellyet maga Kazinczy készített, ki valóban megdicsőítettnek érzé magát e mű által. Magyar tudósaink helyeslése néhány külföldi lapba is kihatott. Ekkor támada Kisben *versei összes kiadásának* gondolata; s az eszközésre Kazinczy lön megkérve. Ez lelkesült örömmel vette a megbízatást. „Verseidnek kibocsátása! - írta 1805. júl. 14. - Oh barátom, melly jól ismered szívem gyengéjét! melly igen tudod, miben áll kevélységem! Csak küldd, küldd hozzám verseidet. Negyedformában adom ki, oly pompásan, hogy lássa a haza, mit érdemlesz, hogy lássa a maradék, hogy becsedet ismertem, s tudtam mit ér az a szerencse, hogy együtt éltem veled, s szeretetedet birtam. Küldj jó csomót, hogy két darabra teljék. Ennél édesb complimentet nem tehetél nekem”.³¹ Kis csomója 1806. ápril végén érkezett Kazinczy kezéhez, s arra szabadítá fel ezt, változtatna benne mindent, mit változtatni valónak ítél. Kazinczy ígéré, de fogadva, hogy a szerző híre s javallása nélkül egy szót sem. És folyt a versek másolása, simítása, a levelezés ez igazításokról, s 1807. augusztusban visszaindult a munka első kötete, majd: a második is szerzőjéhez, hogy ez vég kezét tegye reá. De időközben Kazinczy házi állapotja megsúlyosodott, s az áldozat, mellyel barátja megdicsőítéséhez járulni akart, tőle többé ki nem telt. Institorist nézte ki tehát vállálól, de sikertelen;³² a dolog

²⁶ Kazinczy Lev. I. 29. l.

²⁷ Azt fogadom, s íme adom parolámot,
Hogy nem tartok örök dicsőségre számot.
A nap felé veled azok repüljenek,
A kik az egetől sasszemet nyertének.
Öntsenek ők szép fényt egy egész országra,
Küldjék le nevüket a késő világra:
Én csendes keblében kies völgyeimnek
Szedek violákat meghitt kedvesimnek.
Csak ezeknek tessék bokrétám illatja,
Az egész világnak nem kell áldozatja.

²⁸ L. Kazinczy Lev. I. 28. 38. ll.

²⁹ Kazinczy Lev. I. 62. 64. 66. 80. 99. 113. 141. 155. ll.

³⁰ „A papi hivatal méltósága,” l. a 172. szel.

³¹ L. Kazinczy Lev. I. 81. l. E tárgyat illető egyéb helyek u. itt 101. 105. 110. 112. 160. 183. 190. 192. 198. 215. 227. 240. 244.

³² L. Kazinczy Lev. I. 247. 257. és 267. ll.

huzódott, s a gyűjtemény még most nyomatlan maradt. De ez Kist legkevesebbé sem csüggesztette. Sőt épen ekkor több nagyobb tervet forgata. Ezek egyike utazások, másika regények gyűjteménye, ismét másika egy hónapos írás kiadása volt. A két első, mint látni fogjuk, megindult; az utolsó későn s nem mint ilyen. Ő ugyan ehhez már 1805ben készült,³³ de életbe léptetését egy biztosító alaptőkéből függesztette fel. Illyen végett, úgy látszik, idősb Wesselényi Miklós, az erdélyi színészet áldozatos fentartója, és Cserey Farkas, lőnek megtalálva, vagy kinézve legalább: de fogantat nélkül.³⁴ Még a könyvtárusi útban bizhatott Kis, Kazincy dacára,³⁵ mert 1808-ban is állott a szándék,³⁶ melly azonban még most teljesebbé nem érhetett. Középponti helyzet kelle, akkor még inkább mint most. A regénygyűjtemény azonban *Flóra* címmel, létesült, s alkalmasint csak ízetlenség akasztá meg a távollakó vállalkozó könyvtárusal: mert kelete, mint Kis egyéb könyvei, meglepőleg szerencsés volt.³⁷ S alig szűnt meg *Flóra*, már is új s nemes tér nyílt meg költőnk előtt a győri evangéliumi gyülekezet bizodal-mából, melly őt egy *énekes könyv* kidolgozására szólította fel. Örvidenék ezen munkának, írta Kis Széphalomra, ha muhamedánus kért volna is reá!³⁸ A munka folyt, de lassan, mikép az illyen folyhat; de mellette elkészültek a „*Természet csudái, nemzetek szokásai s országok nevezetességei*”, sőt ezek, egy elég vastag kötetben, 1808nak tavaszán Pozsonyban meg is jelentek.

XVI. Ez élénk irodalmi munkásság közepett, mellyet, ha azon órák és napok is számba vették, miket szent hivatala, gyűlések, választmányi elfoglaltatások, családi örömök és gondok, baráti érzelme s a levelezés vevének igénybe, csudálatra méltónak kell mondanunk; 1808nak kezdetén Kist a soproni gyülekezet meghívása lepte meg. A maradást jóléte, kényelmei, a tekintet mellyben e jelentékes körben állt, s a szíveség és szeretet lánca, melly híveivel

³³ „Flórát - így ír Kazincy Kisnek, aug. 25. 1805. - nyugtalan várom. Régen ohajtottam, hogy valaki kezdjen ismét egy journalt. Flóra nekünk Thaliánk lesz, mert Kis írja, a mi Kisünk.” (L. Kazincy Lev. I. 91. l.). Olvasóim itt Schiller folyóiratára (a Thaliára) fognak emlékezni; alább pedig észre veendik, hogy Kazincy a Kis szándéklott folyóiratát az általa még nem látott Flórával össze- tévesztette. 1806. febr. 12. pedig írja; „Már Csehynek leveléből tudtam holnapos írásod készülését.” (u.ott, 103. l.).

³⁴ „Azt sem hihetem pedig, hogy 2000 fr. capitalist kapsz. Ismerem nagyjainkat, gazdagjainkat. Azt tartom, meg kellene elégedni, hogyha három vagy négy jóltévőt találhatnál, a kik egy-egy kötetcs- két tulajdon költségeken kiadnának; az a haszon, a mi ezeknek exemplárjaiból gyűlend, maradna asztán a többinek kiadására. Kevés Wesselényi van, nem hazánkban, hanem az egész világon; s a hol egy-kettő találkozik, azt a sok szűkölködő elszívja, úgy hogy új jótét tételére szorítani őket vétkes erőszak.” És alább: „Becsés barátságodnak világos záloga az, hogy Csereyhez írt leveledet s versedet velem közleni méltóztattál. Ha ő buzgón fogja pártját szándékolnak, sokat segíthet.” stb Ismét: „Wesselényi ír is... De az efféle segedelemnyújtás olly sok ízben csalta meg már a remény- séget, hogy nagyon meg kellene csalatkoznom, ha valamit várhatnál. S vedd azt, hogy a magyar theatrum tartása melly teher azokon a keveseken, a kik azt a semmiségbe visszadölni nem engedik.” (febr. 12. 1806. l. a 103, 104, 105. ll.).

³⁵ „A szándék gyönyörű, s remélni lehet teljesebbé; de nem a nyerekedni szerető könyvtárosok útján. Azok nem ismernek semmi patriotizmust, és kárára vannak literaturánknak.” Kaz. Kishez febr. 12. 1806. (103. l.)

³⁶ L. u. ott, a 234. l. Kis Kazincytól is kért tervet, s lapjának címet is; miután időközben őt magát szólította fel, hogy adna illyet (v. ö. u. ott a 217. l.)

³⁷ „Hogy esett az, édes barátom - írja Kazincy aug. 24. 1807. - hogy Hiero a te Flórád harmadik darabját teszi? Akaratoddal-e? vagy Kis Istvánnak kalmári speculációjából? Megvettem a könyvet, de minekelőtte elolvastam, sőt csak meg is tekintettem volna, elajándékozám.” Lev. I. 192. l.

³⁸ L. Kazincy Lev. I. 218. l.

összefűzte, javaslák; az elmenetelt a soproni állás díszé, azon hízogő kitűntetés, melly egy más ajku mívelt község bizodalrában fekszik, midőn az magyar szónok- és íróban közpon-
tosúl, a városi lakásnak szellemi élveiben élő férfiúra nézve kellemei és hasznai, ugymint a
finomabb társaság s az irodalommal szorosabb érintkezhetés, ajánlák; sürgeté pedig a sze-
rencse, gyermekeit szemei előtt nevelhetni s taníttathatni. A mérleg Sopron felé hajolt, s Kis
tizenhat évi távollakás után, martius 26. ismét azon város falai közé települt, hol a tanul-
mányok örömei és sanyarúságai közt nevelkedett, hova mint szellemi szülőhelyéhez az első
ifjuság annyi szép emlékezései csatolták, hol nemes munkássága kezdetét, szerencséje eredet-
tét vette, s emléke az általa szerzett magyar társaságban olly szépen virágzott.³⁹ Kis örömet
ugyan elfogta kezdetben abbeli aggodalma: eleget teend-e ő, a falusi magyar predikátor, a
városi német ajku községnek, s kivált olly hitszónok után, millyen előde, a jeles Bogsch, vala?
de ez aggodalmat nem sokára lecsillapította az ohajtott foganat; s szépitették helyzetét tisztí
társai és számos előkelő hallgatói barátsága, kiknek többjeivel együtt jártá iskoláit, s kik közül
predikátor társához, a nagy tudományu Gamaufhoz, míg ez élt, szoros kötelékekkel volt
csatolva. Hosszu szerencse előjeleül egy szép nap jegyzette Kisnek ez évét, a legszebb kétség
kivül életében. Juniusban kerületi egyházgyűlés tartatott Szent-Andráson, Kis születése
helyén. A földesúr, gróf Festetics Ignác, a népes gyűlést, mellynek a soproni predikátor is
tagja volt, közellevő egyedi kastélyában asztalánál látta. A külön meghívott vendégek közt a
gróf egyik alattvalója, az öreg Kis Sándor, volt. Végén az ebédnek felszólal a nemeslelkű
háziúr, s kijelenti hogy azon fiú atyját, ki munkáival annyi fényt vont a házára, minden
jobbágyi szolgálat alól halálaig felszabadítja. A hála érzéseitől elragadott Kis kezére borúl a
jótevőnek, ez karjaiba fogadja. Kis érdemeit szebben nem jutalmazhatta senki, mert szülei-
ben jutalmazta meg, kiknek mennyit köszöne ő, elbeszélésem kezdetéből érthették olvasóim.
Egyéb dolgai is jól folytak. Néhány héttel utóbb három tetemes égés pusztította Sopront: Kis
csékély kárt vallott. Évvel utóbb a város és vidéke a győződelmes francia hadsereg által
elborított: Kisünk alig illetetett a köz inség által: nála a baj maga hozá meg egyszersmind
az írt is. Házához t. i. olly tiszték szállásoztattak az ellenség hadából, kik miveltség s embersé-
gökkel kedves változást hozának inkább az egyszerű családkör egyforma életébe, mint kárt
vagy zavart. S így a bár terhesb hivatal mellett is, miután az új viszony alkalmatlanságát a
megszokás eltompította, a régi munkásság új kedvvel és erővel folytatott. A *Nemzeteket és
országokat esmérő Gyűjtemény*, mellynek kiadására Kis több ügyfeleivel egyesült, még
1808ban indult meg, de ez uttal csak három kötetet hozott.⁴⁰ A cél hasznos gyönyörködtes, a
más nemzetek irányában dívó balvélemények megigazitása, s a honszeretet táplálása volt.⁴¹

³⁹ V. ö. Kaz. Lev. I. 252. 1.

⁴⁰ I. kötetben áll: Nagy-Britanniának egyházi, polgári és tudománybéli állapotja a XVIII. század vége
felé. D. Wendeborn G. Fr. Á. londoni pred. munkája szerént rövid summába foglalta Zigán János.
(1808). II. köt. Spanyolországba és Portugalliába való utazás, németb. Kis János (1809). III. Cook-
nak, ama híres angliai hajós kapitánynak a föld körül való utazása, mellyet Banks és Solander
tudósok társaságában tett 1768-71. németb. Horváth Zsigmond (1810. s másodszor 1815.)

⁴¹ „Még teljesebb lesz örömrnk - így szól Kis, 1808. sept. 11. költ előszavában - ha munkánk olvasása
által mennél többen nem csak sok balvélekedésektől megmenekednek, s magoknak sok hasznos
esméreteket gyűjtenek, hanem arra is felserkentetnek, hogy minden nemzeteknek, mint megannyi
testvéreiknek, sorsában nemes szívvel részt venni emberi méltóságok egy részének tartsák, a mi jó
erkölcsöket, hasznos intézeteket s dicséretes szokásokat egyébűtt látnak, azokat magok körül elő-
mozdítani s virágoztatni tőlek kitelhetőképen igyekezzenek, a fogyatkozásoknak minden országok-
kal s nemzetekkel közös voksát ne csak attól a kivált ma igen uralkodó szédelygéstől melly csak a
külföldit bámulja, őrizkedni, hanem egyszersmind azon számtalan sok jóért, mellyben hazájokban
részesülnek, szíves háladatossággal viseltetni tanuljanak, s általjában a boldogságot Goldsmith uta-
zójával saját szívekben, ne az országlásnak e vagy ama módjában keressék.”

Ezekkel egykorúlag *világtörténetének* egy új kötetét készíté, mely a Gvadányiának nyolcadik darabját tette; a classici tanulmányok elősegelésére pedig *görög régiségtant* adott Eschenburg után, s lefordítá *Horác epistolái* első könyvét, alexandrinekben, Wieland magyarázó jegyzeteivel. Ennek kieresztésére Balogh Péter, az evangelicusok akkori híres fő felügyelője, a nehéz idők dacára is,⁴² ada segedelmet, de nem fordulván meg rajta a költség, Kis félbe szakasztá dolgozását, és csak Kazinczy folytonos buzdításaira végzé be 1813.⁴³ A kiadás azonban még elhaladt. A *Tárház*, úgy látszik inkább fekvék szívéen Kisnek, s 1809-ben különösen ennek részére gyűltek halomra az apró dolgozatok, hogy utóbb is más gyűjtemények gazdagodjanak általuk, noha Kazinczy nem szűnt meg őt buzdítani, s különösen a critikai irányt lelkére kötni.⁴⁴ Az idő illy vállalatra még ekkor mostoha volt, és Kis távol a középponttól. Így kelle még most kéziratban maradni a vallástalanság okait Boll után nyomozó munkácskának is, mellyel hiába kínálhatta a néhány vállaló nyomtatót.⁴⁵ Ellenben öröme volt megbővített Kniggején kívül,⁴⁶ két imakönyvet, egyet a köznép, egyet a középrend számára adhatni,⁴⁷ s *Énekes könyvét* szinte befejezhetni;⁴⁸ ezek mellett a bécsi „Annalisokat,” eleinte Glatz, ezután Sartori szerkesztése mellett, három éven át (1810-12) a magyar irodalmat ismertető cikkekkkel lelkesen segítette. Az ember, író és pap iránt mind ezeknél fogva méltán növekedő tisztelet következése volt, hogy Ráth halálával (1810), Győr lelkipásztorául hívá meg, melly meghívást azonban el nem fogadá; hogy egyházmegyéje superintendenskénti jegyzővé választá, s a tőle egykor idegenkedő, de érdemei által idővel meghódított Matkovich Pál mint kerületi fő felügyelő Nagy István superintendens kimúltával, erélyesen küzde azon köz balítélet ellen, melly szerint a megürült polcra egyedül nemes származású választható. Így mehe Kis a kijelöltek közé, s így lön, hogy 1812. június 23., életének negyvenkettedik évében, barátjai és tisztelőinek örömtapsai közt, egyháza dunántúli kerületében püspökké választaték. Erény, érdem, s mi ezektől elválhatatlan, szerénység által méltóbb férfiú e székben még nem ült.

XVII. Míg Győrött ezek így folyának, sőt ugyanaz nap, melly Kist új méltóságával ruházta fel, a költő Pesten mellőzést vallott. Megkínálta volt ő Trattner versei gyűjteményével; ki azt

⁴² „Olly nehéz időkre jutottunk, - írja Kazinczy jun. 28. 1810. - hogy külföldi könyveket alig fogunk vehetni, alig nyomtattathatni magyarokat, nagyaink pedig hidegek; nekik nem dicsőség kell, hanem csillogás” (Lev. I. 331. l.). És így inkább azt csudálhatni, hogy Balogh az első kötetet kinyomatta, mint azt, hogy a másodikat nem, min pedig Kazinczy, ki barátja Horatiusát érdeméhez képest szerette, indulatosan felforrt (I. Lev. II. 35. 42. ll.).

⁴³ L. az imént idéztem helyet 1812. febr. 14-kéről a II. k. 35. lapján, és v. ö. a Lev. II. 43. s egyéb lapjaival. Juliusban 1813. indult végre a Horác második könyve Pestre. „Csak ő excellentiáját - írja Kazinczy - el ne hűjtse a pénzetlen idő! Én annyira pénz nélkül vagyok, hogy legszorosb szükségemet sem győzőm” stb. (II. 89.).

⁴⁴ L. Kaz. Lev. I. 280. l. dec. 30. 1808. - I. 363.

⁴⁵ L. Kaz. Lev. II. 10. l. s az 1815-ben saját költségén megjelent könyv előszavát.

⁴⁶ Pest, 1811.

⁴⁷ Keresztény földmivelő ember imádságos könyve. Pozsony, 1810. - Lelki áldozatok imádságokban és énekekben. Sopron, 1812.

⁴⁸ Csak kevés darab benne nem övé. A könyv e címet viseli: Keresztény új Énekeskönyv, mellyet szerzett és egynéhány magános ahíthatosságra tartozó imáds. együtt kiadott a nyőri aug. conf. tartó ev. gyülekezet. Győr, 1811. - Ebből felesen mentek át énekek a dunántúli Új Énekeskönyvbe (Pozsony, 1817), név szerint emennek 37. 105. 116. 130. 172. 265. 337. 342. 346. 379. 394. 410. 415. 428. 482. 505. 529. 538. szám alatti énekek Kiséi közöl vétettek. L. Belicay Jónás önéletrajzát az Emlék. II. 85. 86. ll.

elfogadván, készületek tetettek immár a címretek tárgyában,⁴⁹ midőn ezen, a siker iránt mindig ingadozó férfi szavát visszavonta.⁵⁰ Kazincy azonnal írt Pestre, s noha az ügy függőben vala, a képek iránti intézeteit folytatta, míg 1813. augusztusban sikerült a nyomtatót letett szándéka felvételére bírni.⁵¹ Kazincy, kit Kis újra is kiadónak kére fel,⁵² a versek mellé harmadik kötetül még Horác leveleit ajánlá Trattnernek, hogy a versek csónakán e munka is partra szállhasson, de Trattner reá nem állván,⁵³ a gyűjtemény két csomója három kötetre osztatott, s miután ez a könyvvizsgálói szoroson lassan, de szerencsésen átevezett, 1814. júliusban valahára sajtó alá kerülvén, Kazincy előszavával⁵⁴ a következő év februariusában meg is jelent⁵⁵ nem díszesen,⁵⁶ s hibásan is,⁵⁷ de amaz időhöz képest tűrhető csínnal. Ennyi bajba került, ivadékkal ez előtt, egy kitűnő költő műveit a nemzet kezeibe juttatni; pedig az író egy pár szabad példányon kívül még akkor más jutalmat nem követelt, nem várhatott! Ez meg-lévén, Kazincy újra Horác ügyét fogta fel,⁵⁸ de Trattner, ki bátor rendszerint csak ott volt, hol biztos is, kérlelhetetlen maradt. Így Geistinger bécsi vállalkozó könyvtáros is, kinek felszólítására *Cicero leveleit* kezdé fordítani,⁵⁹ szinte felhagyott szándékával,⁶⁰ de Kis el nem csüggedvén a jónak művelésében, mintán az értelmiség hidegen tekintett iparkodásaira, ismét a serdülő nemzedékhez fordulva, ennek első szükségeit munkálta. Ez irány gyümölcsei voltak a *Herder kátéja*, egy képes *ABC*, *Diktomos*, *verses és imáds. könyvecskéje* apróbb gyermekek számára, s két kötetű *Iffuság Barátja*; ezek mellett bocsátotta saját költségein szárnyra, 1811. óta írásai közt hevert könyvecskéjét *a vallástalanság okairól, különösen a protestansok között*, mellynek dolgozásában és kieresztésében milly érzések lelkesíték, a Matkovich Pálhoz intézett szép óda tanusítja.⁶¹ Mert noha, midőn püspöki hivatalát megkezdé, melly gondjaival, munkáival, s gyakor utazásokkal bölcsész csendéből kiragadó, a költészet musájától búcsút vett, ez nem távozott szelíd köréből; elfogadni a Musa sugallatait nem függött tőle: a belső szükségnek hódolnia kellett; s ha eleinte ritkábban is,⁶² utóbb ismét sűrűn: s készültek némelly oly

⁴⁹ „Hogy verseid kiadót találtak, - így ír hozzá repeső örömében Kazincy, jan. 3. 1812. - ezen rettenetes időben kiadót! annak kimondhatatlanul örvendek.” S írt azonnal Trattnernek is, buzdítva őt hogy úgy adja a munkát, mint Kis és a nemzet becsülete kívánja, címképek tervét közöl, mikre Trattner száz váltó frot szánt! L. Lev. II. 32. 43. 47. II.

⁵⁰ L. Kaz. Lev. II. 53. I.

⁵¹ L. Kaz. Lev. II. 58. 70. 108.

⁵² L. Kaz. Lev. II. 108. V. ö. a 132. I. is.

⁵³ U. ott és 113. 126. 132. 144. II.

⁵⁴ L. Kaz. Lev. II. 132. 134. és különösen a 145. lapot.

⁵⁵ L. Kaz. Lev. II. 144. I.

⁵⁶ Kazincy gondoskodásai emlékeztet a Levelek, különösen ezek II. 112. 114. 116. 121. 122. 126. 130. II., tartották fen.

⁵⁷ L. Kaz. Lev. II. 148. I.

⁵⁸ L. Kaz. Lev. II. 145. I.

⁵⁹ L. Kaz. Lev. II. 78. v. ö. Kisnek Cicero elibe írt előszavával a F. M. O. Minerva 1835-ki I. 180. lapján.

⁶⁰ E levelek első könyvét Wieland magyarázó jegyzeteivel, húsz évvel utóbb, a F. M. O. Minerva közlötte az imént idézett helyen.

⁶¹ L. azt az 55. szeleten.

⁶² 1815-ben alig készült más darabja Kisnek, mint: *Névnapomhoz* (48. szel.), és *Sopron tájékához* (91. sz.) 1816-ban az egy *Szunnyadó* (48. szel.)

darabjai is, mik szebbjei közé tartoznak. De lelkesen segíté a szép reményű Döbrenteinek 1814-ben megindult Erdélyi Museumát is eredeti s kölcsönzött, költői, bölcsész és irodalmi darabokkal; s több tisztitársaival újra egyesülvén, hat év előtt félben szakadt utazási tárát ismét életbe léptette.⁶³ E tanulságos gyűjtemény négy év alatt, nyolc kötetben, tizenhét utazást hozott,⁶⁴ de miután előfizetői harmadfél százzal másfélszázra olvadtak le, Trattner azt az 1819ki folyammal berekesztette. Hanyatlását érezvén ez úgynevezett Kis, régi tervét forgatá ismét, egy folyóiratát t. i.,⁶⁵ s most nagyobb szerencsével, mennyiben Trattnert ez érdekbe is bevonván, az *Helikoni Kedvtöltés* cím alatt még 1819-ben meg is indult. Félévenként egy kötetke jött. Tartalmát beszédek, költemények, könnyű életbölcészeti s történeti cikkecskék tevék: olvasásra méltók kétség kívül mind, s gyönyörködtetve oktatók, mi Kisnek állandó szempontja volt tárgyai megválasztásában; de hiányzott az időszaki szellem; a kor értelmi s érzelmi mozgalmak s nemzeti ügyeink nem képviseltettek, eredeti cikk igen kevés; bizonyos egyhangúság mellett a több név érdeke, s így összevéve bármely folyóirat leghathatós érdekeltyűi, nélkülöztek.⁶⁶ A részvét csekély vala, s a munka, két évi folyam után, berekesztetett.⁶⁷ Ezalatt (1815-19). Kazinczy, ki Horatiusához a Wieland magyarázatait Kis kérelmére lefordította, magát a szöveget valóban baráti gonddal vizsgálta s észrevételeit vele szintily baráti őszinteséggel tudatta: sajtó alá rendezte az egész munkát, s általán több részvétet tanúsított ez iránt, mint Kis maga.⁶⁸ De kiadó nem találkozott.

XVIII. Kisnek superintendensi ez első évtizedét megnevesíttetése rekeszté be. Tudnillik két fia, az 1797-ben született Lajos⁶⁹ s az 1806-ban lett János,⁷⁰ szépen fejlődnek; s a gondos apa érezte melly jótéteménye az a sorsnak, ha kiváltságos országban a kiváltságosok közé tar-

⁶³ E végre 1816-nak elején Kis Kazinczy tanácsát kérte ki; ez Dessewffy Józsefhez folyamodván, apr. 4. közli D. választ, mellyben Zimmermann utazási zsebkönyvének fordítása ajánlatik. L. Kaz. Lev. II. 192. 193. II.

⁶⁴ Megnyitá azt Kis maga Park belső-afrikai, s egy névtelen francia utazó isle-de-francei utazásával: a II. köt. Marchand földkörűli útját hozza, és Drakeét Macskási Ferentől; a III. Laperouse földkörűli utazását Halasy Mihálytól; a IV. Pictet brit utazását Zigán Jánostól; az V. Macartney kínai útját s Barrow kínai tudósításait Horváth Zsigmondtól; a VI. Weld északamerikai és canadai útját Baranyay Ferentől; a VII. Chateaubriand görögországi utazását, s ezt megelőzőleg Görögország rövid történetét a legrégebb időktől fogva maig, ismét Macskási Ferentől; végre a VIII. Meermann északkeuropei útját, szinte Horváth Zsigmondtól.

⁶⁵ Ez „Thalia” néven merül fel újra Kazinczy leveleiben, 1819. febr. 19. L. a Lev. II. 275. I.

⁶⁶ Névvél jelelt cikk Thaisztól egy, Szentmiklósytól egy pár jelent csak meg. Kis elmulasztá az egész írósgot érdekébe vonni; még Kazinczyt sem használta fel, hihetőleg Trattner tiltakozására, ki Kazinczy irányában mindig különös kétszínű viselettel tűnik fel.

⁶⁷ Az előfizetők száma 56-on túl nem emelkedett!

⁶⁸ Bizonyítják ezt Kazinczy levelezésének számos helyei (Lev. II. 169. 174. 183. 189. 191. 209. 243. 250. 252. 254. 260. 264. 266. 274. 278. 304. II.).

⁶⁹ Lajosról néhány helyet I. Kaz. Lev. 335. 345. II. 52. stb. A verselést igen korán kezdvén, 1823-ban jelent meg a Hebében néhány, részint még 1813, 14-ben írt ódával. Jelenleg, mint a m. kir. udv. tanácsnál ügyvivő, tiszteletben álló ember és hazafi.

⁷⁰ János, pesti ügyvéd, nevét szinte az 1823-ki Hebében láttuk először egy, atyjához 1831-ben intézett kis óda alatt. Ez azóta a haza írói közé állott. Tőle vannak: „Thebaei Cebe képe; hozzá járul toldalékul Aristoteles Paeanja és Homerus hymnusa a földhez.” Pest, 1825. - Florian Novellái, franciából. Sopron, 1840 - Die Einkünfte d. Schatzes im Königr. Ungarn. Buda, 1846. - Ungarns gegenwaertiger u. zukünftiger National-Reichthum. Buda, 1847. - Községes polgári Törvénykönyv az austriai monarchiának minden német örökös tartományai számára, némelly részint felvilágosító, részint a m. törvényekkel összehasonlító jegyzésekkel. Buda, 1847.

tozhatunk. Még 1812-ben gondolkodott ő ez ügyről, sőt már el volt a lépésre is határozva,⁷¹ de megtéve ez csak 1821-ben. Ajánlói Ürményi József az ország bírása, gróf Brunszvik József a tárnok, erdélyi főcancellár gr. Teleki Sámuel, bácsi főispán b. Podmanicky József, s külön ajánló felirattal szombathelyi püspök Somogyi Leopold. Kis maga ment a királyhoz. Fogadtatása kegyes, sőt nyájas. A püspöki ajánlat alkalmat adott a fejdelemnek, ki minden vallásossága mellett apostoli jogait féltékeny szilárdsággal őrizte, egy kis magasztaló beszédre, melyben különösen Somogyinak világi ügyekbe nem avatkozó, tisztán püspöki buzgósága emelte tett ki. Ez téve azt a király egyik legkedvesb emberévé. Kis reménynyel bocsáttatott el; s miután a laibachi fejdelemgyűlés a választ kissé késleltetvén, újra megjelent Ferenc előtt, most már köz audentián, a kérelem hamar megadatott,⁷² hamar a díjtól fölmentetés is. Mikor Kis, személyesen ismét, megköszöné a királyi kegyelmet, Ferenc azon komoly, de atyai felsőbbbséggel és jósággal, mely sajátja volt, és akkor sem tagadá meg kedélyes természetét, mikor hozzá szigor vegyült, nem mulasztá el további hű eljárásra inteni kötelességeiben s olly elveknek fiaiba szivároztatására, „mellyek szerint azok is jó emberek és jó polgárok legyenek”.⁷³ Kis meg is marada kötelessége pályáján mint eddig, és ott is, hol állásánál fogva a közigazgatással ellenkezésbe jött. Illy alkalom pedig többször adta magát elő. 1816-ban az ágostai státus kerületi és egyetemes gyűlései ügyében vonatott kérdőre, melyek zsinatokul adattak fel, de a zsinatok törvényes formái nélkül; 1817-ben a tanrendszernek az országoshoz idomítása sürgettetett újra; 1818-ban bibliai társaságok felállítása vagy illyek küldeményeinek behozatala tiltatott meg; 1820-ban a német egyetemeken mutatkozó daemagogiai korjelek tekintetéből az azokra kimenetel a protestans ifjúságtól elzárattott; szinte akkor a protestans papok felelőség alatt utasíttatának oda, nehogy catholicusokat egyházaikba bocsássanak; 1821-ben catholicus atyáknak protestans anyától lett természeti gyermekeinek az atya vallásában neveltetése rendeltetett el; 1824-ben megtiltatott, nehogy catholicus növendék, királyi engedelem nélkül, protestans házi tanítót nyerhessen stb. Az ellenfeliratok, Kisnek hozzájárultával is, el nem maradhattak; de azt ő jól tudta, mivel tartozik a főhatalomnak minden honpolgár, s addig is, míg a nehézségek elintéztetének, kihirdetni a királyi parancsokat, s az irántoki engedelmet alárendelteinek szivökre kötni el nem mulasztá. A mely tántoríthatlanul egyezteté ekép alattvalói hűségét felekezete iránti kötelességeivel, szintolly békés erélylyel tudá egyházi állása méltóságát a protestans egyházkormány világi elemei irányában fentartani, míg hivatala jogait a községek ellenében mindenkor ezek szabadságának tiszteletével gyakorlá.⁷⁴ A papság és iskolatanítók iránt szigorú és jóakaró; atya inkább és tanácsló mint főnök, hol intései bevétettek; s püspöki látogatásain a rend, vallásosság és béke követe. Hogy új köre leginkább ez első tizedben vette nagyobb igénybe idejét, magában értetik: azon ponttól kezdve, mellynél megérkezünk, ismét több üresség juttat az irodalomnak, mellyben 1822. óta újra ifjúi erővel működött.

XIX. Kisfaludy Károly kora tűnt fel. Ennek egymást sürűen érő színművei által az elhanyagolt színészet új jelentességet nyert, s azok mindenfelé előadva, nemzeti lelkesedéssel töltötték el a hazát. Pesten meg vala már alapítva a komolyabb szakok számára a Tudományos

⁷¹ L. Kaz. Lev. II. 49. l.

⁷² Kis 1822-re teszi megnevesíttetését (Emlékezések, I. 226.) Ez a nemeslevél költének éve lehet. Kazinczy már 1821. dec. 5. tudta a sikert (L. Kaz. Lev. II. 307.).

⁷³ Kis J. Emlék. I. 229. l.

⁷⁴ Emlékezései (kéziratban levő) III. kötete 66. lapján így szól: „Mint minden törvényes szabadságnak fiatal koromtól fogva forró barátja, örömet részeltettem abban a gyülekezeteket is, s annyiival is örömetesebb, mivel azoknak legnagyobb részét az adózó nép tette, mely abból egyéb tekintetben csaknem egészen ki volt zárva.”

Gyűjtemény; Kisfaludy a szépirodalom részére sürgetett egy rendes közlőnyt: s felállt az aurorai társulat, mellynek élére ő állíttatott, A keletkező vállalat csakhamar, sőt a kijövetelben megelőztetve, Igaz Sámuel zsebkönyvében lelt vetélytársat; egy időben a Tud. Gyűjtemény is szépliteraturai toldalékot nyert. Kis mindeniket kezdé pártolni, s Aurorát egy szép ottava rimával üdvözli.⁷⁵ Új kedv száll a régi erőbe. Elkészül Delille szép tankölteménye: *A falusi élet*,⁷⁶ mellynek elejét még a Heliconi Kedvtöltés hozá néhány évvel azelőtt;⁷⁷ elkészülnek *Juvenál* Satirái, részint folyó, részint kötött beszédben, jegyzetekkel; megjelenik *Klio*, a Heliconi Kedvtöltés érdekesb testvére, több eredeti költeménnyel,⁷⁸ mik Kisnek nem fogyó, hanem folyton gyarapodó erejéről tesznek tanuságot. Ugyanezen évben, 1825., keletkezik Kassán a Felsőmagyarországi Minerva gróf Dessewffy József vezérlete alatt: Kis annak legmunkásabb társa leszen. Megindulnak abban *Polyclet Utazása*,⁷⁹ *Xenophontól* Socrates Nevezetességei, ugy *Persius* is melly utóbbiak később külön is világot láttak; ezek mellett serege a tanulságos kivonatoknak Baco, Pope, Montesquieu írásaikból, *Terenc* Andrósi Leánya, *Thomson* Tavasza,⁸⁰ és egyebek, mik a classica literatura méltatására, az izlés s a humanitas terjedésére nem lehettek hatás nélkül. 1827. Droz *Eudaimoniája* szaporítá e számot. Az így munkás Kis 1828-ban a felállítandó academia szabályai kidolgozásával megbízott tudósok pesti gyülekezetére meghivatván a nádor által, egyetlen egy vala a kor tekintélyes veteránjai közt, ki az ifjú irodalom iránt meleg részvétet tanusítandó, ennek nevesebb embereit felkereste, s igyekezeteikben buzdította. Bekövetkezék 1830-ban az academia megalkotása is. Gvadányi folytatója a történeti osztályban neveztetett vidéki első rendes taggá. Híven eljárja az osztály megbízásaiban; de idősb hogysen most szakemberként szolgáljon, leginkább egyéb irányokban munkált, de munkált. Academiai dolgozásai közt első 1832-ben a Széchényi Ferenc és Festetics György feletti emlékbeszéde vala,⁸¹ következett Goethe Iphigeniája;⁸² beadá Horatiusát is, mellyre Trattner 1829-ben sikertelenül hirdetett előfizetést,⁸³ s miután azt Wielandnak Kazincytól áttett jegyzeteivel, az academia 1834-ben nem érdemlett homályából kivonta, az egész tetemes díjt elhúnyt barátja örökösének engedte által; lelkesen segíté a Tudománytárt (1834-39-ig) történeti és irodalmi érdekes cikkekkkel, s az academia meg-

⁷⁵ L. az Ódák között, a 63. szel.

⁷⁶ L. a Tanköltt. között, a 221. s köv.

⁷⁷ I. füzet, 85-9. ll.

⁷⁸ Illyek Győr és vidéke (I. a 92. s köv. sz.), a Balaton melléke (I. a 69 s köv. sz.), A hazához (I. a 64-6. sz.).

⁷⁹ B. de Theis e tartalmas munkája Romára nézve az, mi Barthelemy Anacharsisa a görög régiségre nézve. A tetemes két kötetet tevő egész a Minerva 1826-36-ki folyamaiban négy levél hián befoglaltatik.

⁸⁰ L. alább a Leiró Költemények közt a 318-340. szel.

⁸¹ L. azt az academiai Évkönyvek I. kötetében.

⁸² Az academiai Külföldi Játékszín I. kötetében, s alább a 369-444. szel.

⁸³ L. Kazincy Lev. II. 354. A hirdetésen érdeknevelés végett Trattner Kazincyt is megnevezte. „Az én nevem, írja ez febr. 28., hírem nélkül ment a tiéd mellé. Barátim tudták, hogy én készen nem vagyok, s ez által akarának kényszeríteni, hogy hajtsam végre a munkát. Különben ohajtom, hogy az enyém a tiéd mellett jelenhessen meg, mert érzem, hogy melletted állani mindég tisztelet.” Mikor az academia Fáy ajánlására s az enyémre a nyomtatást elrendelte, én voltam megbízva a kiadással, s miután a kéziratnak Kazincy-féle része sok helyt hézagosa vala még, min nekem kelle segítenem, a felelőséget szívesen felvállalom.

bizásából Blair Rhetoricai és Aestheticai Leckéit fordítá le angolból.⁸⁴ De ez időszakban sem maradtak a többi folyóirások segedelme nélkül. A Minerva egyebeken kívül ismét egy terenci vígjátékot hozza (A heréltet), Eutropot, Ciceróból, Quintilianból, Senecából egyes darabokat, a Sas többi közt Pope tankölteményét a criticáról prosában, a Musarion egy pár széptani értekezést, holmit az Athenaeum s a Figyelmező; sőt a Közhasznú Esmeretek Tára is vette adalékait. Így folytak ezek 1839-ig; és Kis ez időben majdnem egyetlen védője és napszámosa volt, a naponként egyfelül hatalmasban terjedő politicalai és anyagi irányok, másfelül az elsilányodó és elerkölcstelenedő időszaki sajtó közepett, a classicismusnak és valódi humanismusnak.

XX. E munkásságban és hatásban gazdag húsz év alatt (1822-42), midőn a kor havat kezdé szórni Kis halántékai köré, magán élete rideggé és szomorúvá kezdé lenni. Gyermekeit rendeltetésük eltávolítá az atyai háztól. Kazincy, kivel negyven évi barátság fűzte össze, többé nem élt. Hitvесе szinte ez időtájban elbetegesüle, s 1832. január 2. élte ötvenhatodik évében meghalálozott. A veszteség érzékeny vala; Kis azt a bölcsnek odaadásával viselte. „E gyászos eset - így ír 1844. maga, Emlékezéseiben - a fény mellé nem csekély árnyékoldalt vetett ugyan, kivált öregségembe lépésemkor; mindazáltal azt annál nagyobb megnyugvással tartoztam s tartozom viselni, mivel nem kevés környülmények egyesülnek vigasztalásomra. Egészségemmel, habár korom természete szerint gyengélkedő is, megelégedhetem; gyermekeimben s unokáimban örömet látok; gyülekezetem szeretetét s superintendentiám bizodalját folyvást tapasztalom; a Sopronban mellettem hivataloskodó fiatalabb predikátorok s professorok, valamint még egy pár élő s régi barátom s néhány más mívelt ifjabb férfiak is irántam szép hajlandóságot mutatnak, s estvéli mulatságomat gyakran kellemessé teszik; némelly távol lakó jó barátim s fiatalabb tudós társaim is egyszer másszor leveleikkel megörvendeztetnek. Illy állapotban, szenvedélyeim lecsillapodása után, könyveim társaságában, csekély bölcseségem nem fényes de biztos várából, csendesén nézek sokakat.” Illy philosophi nyugalomban találtam őt, midőn 1839-ben soproni magányában felkeresém. Még azon évi martiusban hallám őt Pesten a derék Prónay Sándor felett szónokolni. Az út, ros z idő, akkori betegeskedése s a bánat, mellyel régi tisztelője elvesztén érzett, elgyengítették. E kép lebegvén előttem, meg voltam lepetve szellemének vidorsága, részvételének élénksége s új terve által, melly a *Soproni Estvék*ben még azon évben teljesedésbe ment. Összehasonlítám őt lelkemben azon Kissel, ki tizenegy évvel elébb Pesten keresett fel engem tanuló szobámban, ő az érdemkoszorús nevezetesség, engem, egyikét a legfiatalb íróknak: az idő hagyott nyomokat testén, szelleme ifju volt még folyvást. Elhordoza a szép városban, mellyet, mint észre volt vehető, előszeretettel szerete, és Ciceróném volt annak nem csak külső, hanem erkölcsi és társas ismertetésében is; de e mellett egy kérdés érte a másikat, a pesti társakat s azok foglalkodásait illető. És csakugyan megindulának a Soproni Estvék még azon évben, s belőlök őt esztendő alatt ugyan annyi kötet, gyűjteményes munkáinak legérdekesbika és legtartalmasbika. Ebben láttak világot *Ovid Elváltozásai* is, prosai szabad dolgozásban, mellyel a romai költészet e nevezetes művét az ifju és nő közönség izléséhez igyekvék alkalmazni. *Suetonius* is akkor készült el, de kiadót nem lelt. Idő közben egyházmegyéje adá becses jelét híres főnöke iránti tiszteletének. A veszprémi esperesség indítványára a dunántuli kerület conventje őt a felségnek kir. tanácsosúl ajánlotta. Helytartó tanács, cancellaria, nádor: mindenik külön meg-egyeezett e tisztelet megadásában, s a kedvező királyi válasz nyomban elkövetkezett. Ez 1840-ben történt. Kis első volt a magyarországi prot. püspökök közt, kinek nevéhez a polgári hatalom e becs-címet csatlotta, mellynek ő, ki azt nem maga kereste, s mellyet annyira megérdemelt, örült, s hogy örült, mutatta is, mert sem érzéketlen, sem képmutató nem volt. De jól esett neki azon hódolat is, mellyet a Kisfaludy-Társaság, midőn 1842. január 22. tagjai közé vette fel, érdemei iránt mutatott. S ez időtül fogva munkásságának nagyobb részét ez intézet-

⁸⁴ Megjelentek Budán, 1838. 2. köt.

nek áldozta. Ennek kebelében adá, az igazgató felszólítására, beköszöntő munkául *Longinos* híres könyvét a fenségesről, a szerző életével, Schlosser számos és jeles jegyzéseivel, s értekezésével szinte a fenségesről.⁸⁵ Kis e munkájában meghaladta önmagát: nyelve ép és világos mindig, de illy tiszta és hangzatos még nem volt. E munkája után írá kéresemre Poetai Munkái elébe, mellyek kiadásával engem bízott meg, „Urania Intéseit”,⁸⁶ s kezdé Emlékezéseit írni, mellyek az embernek, papnak és írónak az őszinteség erejével vonzó képét adják,⁸⁷ s neki magának nem kevesebb örömet adának egy hosszú s nagyánt szerencsés élet örömeinek újra éldelése által, mint az olvasónak, ki azokból nem csak történeti adatokat, hanem életből-cseséget is meríthet. E mellett egészsége folyvást jóformán kedvezett, a néha eléállott hasmenések csak átmenőleg gyengítették el: míg septemberben 1844. Bécsben Lajos fiánál lévén, egy, elég súlyos cholerán mene keresztül, mellynek húzamosb ideig érezte bal hatását. Ezen állapot befolyása alatt intézte ő azon évi novemberben a Kisfaludy-Társasághoz „Bucsúját író társaitól”,⁸⁸ melly a költőnek csakugyan hatyúéneke lett. De alig üdült fel ismét, szemei folytonos és szerfeletti gyengülése dacára lefordította az intézet számára Pythagoras Aranymondait,⁸⁹ Cato Verspárjait,⁹⁰ sőt újabb megbízatásból Anaximenes⁹¹ és Aristoteles Rhetoricáit⁹²; s attól 1845. dec. 30-kán néhány kedélyes sorban vég bucsút vevén, nevét ennek jó emlékezetébe ajánlotta.

XXI. E levelet egy pesti hírlapban Kis halálának híre előzte meg. Ez még most valótlán volt. „Az ugyan nem igaz, írá dec. 15. János fiának Pestre, hogy meghaltam volna, de az nagyon igaz, hogy egészséges nem vagyok, mert sem a dolgozáshoz kedvem, sem az evéshez izlésem nincsen. Természet szerint igen nagyon ohajtom egészségemnek jobbra fordulását, vagy egészségi bajlódásom végét.” Az első be nem következett többé, az utolsó közelített. Négy héttel e levél után az ellenkező hírek Lajos fiát Sopronba üzvé, ez megdöbbsent atyja lelki és testi erőinek rövid idő óta olly nagy mértékben megfogyatkoztán. A gyengeség napról napra aggasztóbbilag nőtt, s január 21. hozzá siető menyé őt nem csak testileg, de lelkileg, és még inkább, elesettnek találta. 20-dikán, midőn orvosa azon hírt hozá, hogy Sopron városa őt tiszteleti polgárává nevezte, néhány percre felocsult, s örvendett társai szeretetének ez új jelén; de más nap már nem emlékezett reá. Érutése lassanként észrevehetlenné lett. Alig evett valamit. Majd mindig alutt. Fájdalmakat nem érzett, saját gyengeségét sem, mindent csak homályosan fogott fel, s ha szólt, az elég élénken kezdett mondatot a legnagyobb erőlködéssel folytatta, s következetesen bevégezni nem birta. Utóbb alkalmatlan köhögés álla be, melly nyugalma néha hosszasan háborgatta. Február 2. megérkezék János fia is: de ő alig ismeré már meg, vagy legalább gyenge volt a részvétnek jelét adni. S azon tizenkét nap folytán, míg élte világa pislogott még, huzamosban s egészen tiszta öntudatra többé nem éledt. 18-dikán estve ez még egyszer lobot vete. Megáldá fiát, menyét, unokáit. De csakhamar ismét szokott tompaságába esett vissza, s más nap hajnalán, hat órákor, a két elsőnek karjain nemes éltét kilehelte. Egyszerű temetését a város s a körülfekvő helységekből összetoldult nép szomorgó

⁸⁵ A Kisfaludy-Társaság Évlapjai III. kötetében.

⁸⁶ L. a Poetai Munkák előtt az 5-8. szel.

⁸⁷ Az első kötet Sopronban 1845. jelent meg, a második 1846. már halála után, a harmadik kéziratban van.

⁸⁸ Kisf.-Társ. Évk. VI.

⁸⁹ Kisf.-Társ. Évk. VI.

⁹⁰ Kisf.-Társ. Évk. VI.

⁹¹ U. ott a VII. köt. s a Széptani Remekirók I. és II. köteteiben.

⁹² U. ott a VII. köt. s a Széptani Remekirók I. és II. köteteiben.

sokasága nagyszerűvé tette. Pár hét múlva Kis fölszenteltetésének félszázadát volt ünneplendő. Ő azon kevesek egyike volt, kiknél semmi sem látszat, hanem valóság minden; s mert látszani nem igyekezett, a járatlanok vagy gyengék előtt kisebbnek látszott, mint volt. Őt pedig a lelkesen teljesített kötelesség öntudata boldoggá tette. Barátjai, hívei sokat, családja mindent, köszönének neki. Az irodalom közel hatvan évig támaszát birta benne; alig volt szüksége, mellyről ő, habár néha csak átmenőleg is, ne tett volna. Sok munkája még soká élend; példája örökké.

XXII. Befejezésül Kis megjelent munkáinak teljes sora szolgáljon, időrendben.

1789.

Tiszt. tudós Raics Péter prof. úr neve napjára való versek. Sopron, 1789. 8r. 14. l.

Tiszt, tudós Raics prof. úrnak s Artner Theresia kisasszonynak házasságok alkalmatosságára készített éneke a soproni tanuló ifjuságnak. Sopron. 4r. 4 l.

1790.

Tiszt, tudós Vietoris Jonatán prof. úr neve napján idvezlő versek. Sopron, 1790. 8r. 16 l.

Tiszt, tudós Stanislaides Dániel prof. úr házasságára készített örvendező versek. Sopron, 1790. 4r. 4 l.

Belgrád megvételekor. (Mindenek Gyűjt. 1790. III. negyed, 379-88. l.)

1791.

A soproni Musák seregének panasza az ő nagy jótevőjének t. t. Torkos József pred. úrnak halálakor febr. 10. 1791. Sopron, ívrét. 4 l.

Hercules Választása, allegoriás költemény, anglusból fordítottatott Lowth szerint. Bécs, 1791. 8r. 10 levél.

Nunkovics Györgynek dicső árnyékához, decembernek 26. 1790. (Hadi és más nevez. Tört. IV. szak. Bécs. 1791.)

A Hadi Történetek íróihoz (ugyanott).

Mélt. Sárvári-Felső-Vidéki gróf Széchényi Lajoshoz ő magához, midőn olaszországi utjából visszatért (ugyanott.)

1793.

A Magyar Musában (a M. Mercurius társlapjában) néhány apró cikk.

1796.

A valláscsúfolók ellen. Nagy István úrnak a Dunán túl levő evangelicusok superintendensévé lett választásának alkalmatosságával. Sopron, 1796. 8r. 16 l.

1797.

Zsebbe való Könyv. Azoknak, a kik az olvasásban hasznos gyönyörködtetést keresnek. Pozsony, Weber S. P. költs. és bet. 1797. k. 12r. 200 l. (a boritékon 1798 áll).

Irodalmi cikkek Schedius lapjában (Literar. Anzeiger).

1798.

Meiners Kristófnak Oktatása, miképen kellessék az ifjaknak haszonnal dolgozni, kivált magokat az olvasásban, kijegyezgetésben és írásban gyakorolni. Magyarra fordítva és az ifjaknak legszükségesebb könyvek esméretével meg bővítve. Győr, Streibig Józs. bet. 1798. 8r. 94. l.

Az emberekkel való társalkodásról, vagy miképpen kellessék minden rendbéli emberekhez magunkat úgy alkalmaztatnunk, hogy a világban boldogúlhassunk. B. Knigge Adolf munkájából szabadon fordítva. Győr, 1798. 8r. I. 199 l. II. 216 l. III. 162 l.

Erkölcsei oktatás az ifjabb asszonyságok számára írta egy angliai dáma. Győr, 1798. 8r. 82 l.

Cikkek az Allgemeine Zeitungban.

1799.

Kalendáriom és Zsebbe való Könyv. Azoknak, a kik az olvasásban hasznos gyönyörködtetést keresnek. 1799. esztendőre. Pozsony, Wéber S. P. költ. és bet. k 12r. (24 és) 160 l.

Cikkek Schedius Liter. Anzeigerjében s az Allg. Zeitungban.

1801.

Az ő jó reménységű magzatjoknak halálán kesergő keresztény szüléknek vigasztalásaikról, néhai t. t. Lakos József úrnak, a n. dömölki ev. sz. gyülekezet káplánjának Kapolcson 1801. máj, 25. lett eltemettetésekor tartott halotti elmélkedés. Veszprém, Szammer Mih. bet. 8r. 29 l.

1802.

Protestáns közemberek Olvasókönyve. A városi és falusi m. protestáns köznépnek s különösen az alsóbb iskolában tanuló ifjuságnak hasznára készítettett D. Seiler Frid. György munkája szerint. Pozsonyb. Wéber S. P. bet. 1802. 8r. 480 l. (Kis neve nélkül).

Halotti elmélkedés néhai t. n. n. Hajas Tamás úrnak utolsó tisztességére. Sopron, 1802. 4r. 19 l.

1803.

Levelezőkönyv, vagy oktatás levélírással magyar és német nyelven. Pest, Trattner Mátyás bet. 1803. 8r. (Szerző neve nélkül, kinek tudtán kívül e munka utóbb többször, változtatva, átdolgozva jelent meg.)

Zaid, vagy IV. Muhamed török császárnak szerencsétlen szerelme. Igaz történeten épült román Kotzebue után. Pest, 1803. 8r. 221 l.

Emberi indulatuk Tüköre, részszerint igaz, részszerint költött történetekben. Nagy részint Lafontaine után. Pozsonyb. 1803. 8r. 336 l.

A papi hivatal méltósága. Midőn főtiszt. Nagy István Dunán túl levő ev. ecclesiák superintendense predikátorságának ötvenedik esztendejébéli jubilaumát inneplette. Szombathelyt, Sziesz bet. 1803. 8r. 23 l.

1805.

Görög és romai Mythologia, vagyis a régi görögök és romaiak költött isteneinek és félisteneinek mesés Történetei. Ford. 44 rézre metszett képekkel, mellyek régi munkájú mesterségesen metszett kövekből rajzoltattak le. Pozsonb. Wéber S. P. költ. és bet. 1805. 8r. 279 l.

Gyermekek és ifjak Tárháza, azaz elmét gyönyörködtető és nemes szívet formáló apró történetek, beszélgetések, utazások és versek, mind a két nemen levő ifjuság számára. Egynehány nevezetes írók munkáiból ford. 2 rész. Pest, Trattner Mátyás bet. 1805. 8r. I. 253 l. II. 218 l. (Ugyanezen kiadás, a mennyiben feliben Kis István pesti magyar könyvtár költségein jött ki, ennek firmájával is jelent meg, s e címmel: Gyermekek és ifjak Bibliothecája).

A világnak közönséges Historiája. Mellyet némelly jeles és hiteles írókból szedegedett gróf Gvadányi József m. lovas generalis, s annak halála után tovább folytatott Kis János. Hetedik kötet, Pozsonyb. Wéber S. P. költs. és bet. 1805. n8r. 360 l.

Kazincy Ferenc öszvekelésére Szendrei gróf Török Sophia-Antoniával Nagy-Kázmért, Zemplény várm. nov. XI. MDCCCIV. barátja Kis János. Bécsb., Schraembl Ferenc Antal özvegyénél. 1805. 8r. (Ugyanaz német prosai fordítással: Wien, 1805. 8r. 23 l).

A jövőendő élet felől való esméretünknek hijános voltáról és annak okairól. Néhai t. Bartza János úrnak, t. Veszprém vmegye egyik első rangú tbirájának utolsó tisztességet tévő halotti elmélkedés stb. 1805. Veszprémb. Számmer Mih. özv. bet. 8r. 22 l.

1806.

Kellemetes időtöltésre való elmés Nyájasságok, ugymint: egynehány regék Mátyás királyról, válogatott anekdoták és különbféle kérdések és feleletek. Részszerént külf., részs. kézben kevésé forgó magyar munkákból öszveszedettettek s közre bocsáttattak. Sopronb. 1806. 8r. 242 l.

A magyar nyelvnek mostani állapotjáról, kimíveltethetése módjairól, eszközeiről. Megjutalmaztatott felelet. Pesten, Trattner M. bet. 1806. (1807. Kulcsár költs.) n8r. 167 l.

1807.

Flora, vagy szívre ható apró románok, erkölcsi mesék, versek, és egyéb hasznosan gyönyörködtető darabok a szép nemnek és a szép nem barátjainak. Három kötet. Pest, 1807. 8r. 190 l.

Egy egész esztendei vásárnapi és innepnapj evangeliomokra való Predikációs Könyv, mellyet az evang. keresztyén feleiknek lelki épületekre különbféle jeles német munkákból fordítottak némelly Duna-tulsó-mellyéki predikátorok. Kiadta Kis János, Pozsonyb. Wéber S. P. költs. és bet. 1807. n4r. 508 l. (nagyobb részt K. saját munkája).

1808.

Természet csudái, országok nevezetességei és nemzetek szokásai, mellyek különbféle munkákból öszseszedegettettek és részs. az efféle dolgokban gyönyörködőknek, részs. a hasznos és kellemetes olvasást megkedvelleni s figyelmetességeket gyakorlani kívánóknak számokra kibocsáttattak. Pozsonyb., Wéber S. P. bet. 1808. 8r. 354 l.

Nemzeteket és országokat esmértető Gyűjtemény. Kiadta Kis János. I. köt. Pesten, Kis Istv. könyvtárosnál. 1808. 8r. 158 l.

Halotti beszéd az emberi léleknek már a jelenvaló életben kitetsző nagyságáról, melly néhai nm. báró Prónay László úr halotti tisztelete alkalmatosságával Acsán tartatott. Pesten, 1808. 4r. 28 l.

1809.

Nemzeteket és országokat esmértető Gyűjtemény. II. köt. Pesten, Kis Istv. könyvtár. 1809. 8r. IV. és 211 l.

A világnak közönséges Históriája stb. VIII-d. kötet. Pozsonyb. Wéber S. P. költs. és bet. 1809. n8r. 296 l.

A régi görögök erkölcsének és szokásainak, v. vallásbéli, polgári, hadi és házi rendtartásainak leírása Eschenburg szerint. Pozsonyb., Wéber. 1809. 8r. 164 l.

1810.

Herczeg Rochefoucauldnek Maximái és morális Reflexiói. Magyarra Kazinczy Ferenc (az Előbeszéd, mely N. Dömölkön, jun. 29. 1805. költ Kisé és XXII. lapra terjed). Bécs és Triest, 1810. 8r.

Keresztyén földmivelő ember imádságos könyve. Pozsonyb. 1810. 12r.

1811.

Keresztyén új Énekeskönyv, melyet szerzett és egynehány magános áhítatosságra tartozó imádságokkal együtt kiadott a nagygyőri aug. conf. tartó ev. gyülekezet. Győr, 1811. n8r. 350 l. (Második kiadása M.-Óvár, 1839. a szerző híre nélkül.)

Az emberekkel való társalkodásról... Knigge után. 3 köt. 2-dik kiadás. Pest, Trattner. 1811. 8r.

Horatius Levelei Wielandnak magyarázó jegyzéseivel. Első kötet. Sopron, 1811. 8r. 299 l.

1812.

Lelki áldozatok imádságokban és énekekben. Sopron, 1812. 12r. 244 l. (több kiadást ért; többi közt Sopron 1826; az utolsó, Landereré, Pesten, 1834. jött ki.⁹³

1814.

Mélt. gróf Festetics Ignác úrhoz. Sopron 1814. 8r. 8 l.

A Dicsőség. A magyar nemességhez (Erd. Muz. I.)

(Német nyelven egyházi beszéd, az egyesült seregeknek Párisba lett győzödelmes bemenetele ünnepén. Címét nem bírom.)

1815.

Kis János Versei. Kiadta Kazinczy Ferenc. 3. kötet. Pesten, Trattner János Tamásnál. 1815. 8r. I. k. VIII és 196 l. II. 226 l. III. 134 l.

A Vallástalanságról s a vallásbéli buzgóság meghidegedésének okairól, különösen a protestánsok között. Egy német munka után szükséges változtatásokkal készítette K. J. Sopr. Sziesz maradéki bet. 1815. 8r. XIV és 132 l.

Luther Márton kis Catechismusának magyarázatja. Herder után. Sopron, 1815. 8r.⁹⁴

Verses és imádságos könyvecske az apróbb iskolabeli gyermekek számára. Sopron, 1815. 8r.

Béköszöntő beszéd, melyet az iharos-berényi, ev. gyülekezetben lett másodszori bemenetelekör 1815. elmondott. Győrben, Streibig Leop. bet. 8r. 34 l.

⁹³ A Landerer-féle kiadásról azt jegyzi meg Kis, Emlék. II. köt. 143. lapján, hogy abban „az a botrányos rendzavar követtetett el, hogy a 123-187. lapig nem oda tartozó imádságok vannak nyomtatva; s ezek utóbb szükségtelenül, sőt a tudatlan olvasók bódításaul, viszont ismételve.”

⁹⁴ Több ízben kiadattak a szerző által; kétszer engedelve nélkül utánnyomattak; utóbb Trattner-Károlynak engedtetek által.

Cikkelyek az Erdélyi Muzeumban: Az elmésség és tudomány, allegoria, ford. II. köt. - Elegyes tárgyakról gondolatok. III. köt.

1816.

Ifjuság Barátja, vagy hasznosan mulattató darabok a két nembeli ifjuság számára. Pesten, Trattner bet. 1816. 8r. I. 271 l. II. 301 l.

Nevezetes Utazások Tárháza, több tudósokkal együtt készítette és kiadta. Pesten, Trattner J. T. bet. és költs. 1816. n8r. I. k. 376 l. II. k. 272 l.

Evangelicus fiu és leánygyermeknek való képes ábécés könyv. Sopron, 1816.⁹⁴

Dictomos versek és imádságos könyvecske az apróbb iskolabeli gyermekek számára. Sopron., 1816.

Versek az Erdélyi Museum V. füzetében.

1817.

Nevezetes Utazások Tárháza. III. köt. 379 l. IV. kt. 264 l.

Cikkelyek az Anglus Szemlélőből az Erd. Museum VII. és VIII. füzetében.

A nemzeti nyelv becsülésének némelly példái a Tud. Gy. II. kötetében. - A testet tárgyazó nevelésről, Niemeyer ut. Tud. Gy. IX. k.

1818.

Nevezetes Utazások Tárháza. V. köt. 384 l. VI. k. 308. l.

1819.

Nevezetes Utazások Tárháza. VII. k. 361 l. VIII. k. 286 l.

Helikoni Kedvtöltés, a m. literaturának némelly barátjai által. Pesten, Trattner J. T. bet. és költs. 1819. 8r. I. 126 l. II. 126 l. Halotti beszéd, melyet nm. Ócsai Balogh Péter zólyomi főispán és gen. inspector gyászünnepeén Pesten, dec. 7.1818. az ev. templ. mondott. Pesten, Trattner J. T. bet. 1819 4r. 17 l.

Jegyzések az egyes gondolatokban és aphorismákban írásról. Tud. Gy. 1819. VI.

1820.

Helikoni Kedvtöltés. III. IV. k. Pest, 1802. III. k 126 l. IV. 123 l.

Meiners Kristóf Oktatása stb. (l. 1798). Második kiadás. Pozsony, Weber S. P. 1820. 8r. (?)

1821.

Knigge: Az emberekkel való társalkodásról. 3 köt. 3. kiadás. Pest, 1821. 8-r.

1822.

Versek az Aurorában és Széplít. Ajándékban.

1823.

Vers a Hebében.

1824.

Halotti Beszéd, melyet néhai m. Matkovich Pál úrnak halotti tisztességtétele alkalm. mondott. Győrben, Streibig Leopold bet. 1824. 4r. 11 l.

A régiség tudománya, a Tud. Gy. VII. kötetében.

1825.

D. Junius Juvenalis Satirái. Részszerint folyó, részszerint kötött beszédben magyarra fordítva és szükséges jegyzetekkel világosítva. Pesten, Petrózai Trattner Mátyás bet. és költs. 1825. 8r. 180 l.

A falusi élet. Delille francia munkája után versekben szabadon fordítva. Sopron és Pozsony, 1825. 8r. 98 l.

Klio, vagy lélekneumesítő, részint eredeti, részint fordított darabok, kötött és kötetlen beszédben. Győr, 1825. 8r. 146 l.

Halotti predikáció mely néhai... Káldy János úrnak, a dunántuli ev. ekkleziák főinspectorának N. Geresden ápril 4. 1825. történt utolsó megtiszteltetése alkalmatosságával... mondatott. Sopron, 1825. 4r. 10 l. Ugyan annak bucsuztatása versekben, ugyanott 17 l.

Versek a Hebében.

Toldalék azon felelethez, melyet... gr. Cziráky Antal... kérdéseire... Tuboly László úr adott (a Jornandes által említett Bolla folyónak hollétéről) a Tud. Gy. II. kötetében. Az izlésről, Blair ut. a VIII. kötetb.; Egnéhány gondolatok a m. nyelv kimíveltetése módjáról; Millyen feltételek alatt lehetnek a szépnembéliek versirókká? levél egy kisasszonyhoz; Mi serkentheti a nemzeteket a tudományok és szépmesterségek elősegítésére? a XI. kötetben.

Cikkelyek a Felső-Magyarországi Minervában: Mi segíti elő a tudományok és szépmesterségek virágzását? - A tudományokkal foglalatostkodók örömeiről s bajairól, Garvéből. - Apróbb cikkek Baco, Johnson, Funke, Wielandból. - A Zsebkönyvekről, nevezetesen Auroráról és Hebéről.

1826.

Lelki Áldozatok. 2-d. kiad. Sopron, 1826.

A poesis becséről, a Tud. Gy. VIII. köt.

Cikkelyek a Minervában: A régiek feledéséről s annak hasznairól; Az írás és a könyvnyomtatás, Herderből; Persius élete s 1. és 5 satirája; Baco gondolatai különféle tárgyakról; Polyclet utazása; Próbák Xenophonnak Socrates nevezetes mondásairól s tetteiről írt munkájából.

Német halotti beszéd Ugrócy Mihály ev. pred. felett.

1827.

Eudaimonia, vagy boldogul élés mesterségére tanító közhasznú Philosophia. Irta francia nyelven Droz József, tagja a fr. academiának. Blumröder Ágoston német kidolgozása után szabadon magyarra ford. a Klio kiadója. Sopron, 1827. Kultsár Katalin assz. bet. 8r. II. és 199 l.

Klári, elbeszélés levelekben, a Széplít. Ajándékban.

Polyclet és Xenophon folytatásai a Minervában; ugyanitt Horác levele a Pisókhöz s töredékek az Eudaimoniából.

1828.

A Minervában Polyclet folytatása; Az Androszi Leány, Terenc vígjátéka; Horác levele Augustushoz; Persius első satirája; némely versek, s egyéb apró cikkek.

Az Androszi Leány. P. Terentius Afer vígjátékja 5 felv. Kassán, 1828. n8r.

Az írók megjutalmaztatásáról. Tud. Gy. III. k.

Versek a „Koszorú”ban.

1829.

Aulus Persius Flaccus Satirái, magyarul és deákul, szükséges jegyzetekkel világosítva. Sopron, 1829. 8r. 199 l.

A Minervában Polyclet folytatása; cikkek Baco, Pope, Montesquieuból; Horác levele Florushoz, Thomson Tavasza stb.

A Tud. Gy.-ben: Millyen veszedelemben forogtak s mikép menekedtek meg abból a régi görög és romai classicusok írásai a közép időkben, Heerenből, III. köt.; A stilus formálásának egy jó módja, IV. köt.; azoknak olvasásáról, kik tulajdonképen nem tudósok, a XII. kötetben.

1830.

A Minervában Polyclet és Baco folytatásai; versek s egyéb cikkek.

A Tud. Gy.-ben Emlékeztetés Ribini Jánosra s különösen annak érdemére a m. nyelv eránt a IX. köt.

1831.

Socrates Nevezetességei. Xenophon munkája görögből magyarra fordítva. Hozzá járul Socrates élete néhány jegyzetekkel s magyarázatokkal együtt. Kassán, Ellinger Istv. könyvny. intézetéből. 1831. n8r. 276 l.

A Minervában Polyclet folytatása; Terenc vígjátéka: A herélt; s némely apró cikk.

A Sasban: Pope próbája a criticáról s vegyes cikkek, az I. II. III. VII. kötetekben.

Cikkek a Közhasznú esmeretek Tárában.

1832.

A Minervában Polyclet folytatása; Eutrop romai történeteinek kezdete; Seneca gondolatai a haragról; Quintilian X. könyvének első része; A magyar journalok kevés voltáról; s némely apró cikkelyek.

A Tud. Gy. XI. kötetében kivonat Creuzer munkájából a régiség tanulásáról.

1833.

Horatius Levelei. Ford. Kis János. Az eredeti textussal Döring szerint, s Wieland magyarázó jegyzeteivel Kazinczy F. által. Pesten, a m. t. társ. költs. 1833. n8r. 549 l.

Iphigenia Taurisban. Dráma Goethétől, Pesten, Trattner-Károlyi nyomt. 1833. (a m. t. társ. Külf. Játékszine I. kötetében). n 12r. 99 l.

Emlékbeszéd gróf Széchenyi Ferenc és gr. Festetics György felett, (a m. tud. társaság Évkönyvei I. kötetében).

Pope. - Tanító költemények. (a Musarionban).

A Tud. Gy. VI. kötetében kivonat Huart illy című könyvének „Examen de ingenios para las scientias” német fordításából.

A Minervában Polyclet folytatása.

1834.

Az európai országokban a nyugoti birodalom elenyészése által okozott általános változások; az európai országok első alapulása. Robertson és Remer után (a Tudománytár I. kötetében). - Általnézése az 1830-4-ig megjelent encycl. munkáknak (u. ott, IV. k.)

A Minervában Polyclet folytatása.

1835.

Erkölcsei bölcselkedés elvei, Weiss ezredes francia munkája szerint (a Tud. Gy. VIII. köt.); és ugyanott: Anticritica Socrates Nevezetességei fordításának bírálatára.⁹⁵

A Minervában Polyclet folytatása; Cicero Levelei I. könyve Wieland előbeszédével és jegyzéseivel.

Az európai országok stb. vége; Tudomány és művészet a társasági állapot szempontjából Roscoe ut. (a Tudtár V. és VI. köt.).

Idvezlés, mellyel m. Matkovich István úr... midőn Sopronban 1830. mindszenhava 7. fő-inspectorai hivatalába ünnepélyesen beiktattaték. Szombathely, 1835. 4r.

1836.

Általános tekintet Európa tudományos állapotjára, Wachler szerint (a Tud. Gy. IX. köt.).

Az angol szépliteratura történeteinek veleje (a Tudtár X. köt.). A mostani európai polgári alkotmányok alapulása; középkor; nagy Károlytól a keresztes hadak utánig (XI. köt.). A francia szépliteratura történeteinek veleje a XVI. száz. kezdetétől a XIX. száz. első negyedének végeig. Eichhorn és Wachler ut. (XI. köt.). Az olasz Széplít. történeteinek veleje, Eichhorn és Wachler ut. (XII. köt.).

A Minervában Polyclet folytatása (a XLV-d. levélig) és: A vendégség, Xenophon munkája, görögből, jegyzésekkel.

1837.

A német Szépliteratura történeteinek veleje, Wachler ut. (Tud. Gy. X. köt.).

1838.

Blair Hugo Rhetoricai Aestheticai és Leckéi. Némelly kihagyásokkal és rövidítésekkel, angolból. Budán, a m. kir. egyetem bet. 1838. n8r. I. 399 l. II. 362 l.

1839.

Soproni Estvék. Literaturai Egyveleg. Első füzet. Sopron, 1839. özv. Kulcsár Katalin assz. bet. n8r. (16 és) 240 l.

Az ékesszólásról, Hume után (Tudtár, új folyam V. köt.)

Apróbb cikkek Johnson és de-Ligneből az Athenaeum II. kötetében.

⁹⁵ A bírálat azon évi Tud. Gy. IX. kötetében áll; szerzője Vass László egyetemi tanár volt.

Halotti beszéd... b. Prónay Sándor úrnak... Pesten, mart. 17. 1839. tartatott gyászünnepén.
Pesten, nyom. Trattner-Károlyinál. n4r. 10 l.

1840.

Soproni Estvék. Második füzet. 252 l.

A régi görög és romai classicusok érdekessége; Néhány észrevétel a nyelvjavításról; a tudós társaságok haszna (a két utóbbi Garve után) a Tudtár új folyama VII. kötetében.

Apró cikkek Pope, Steele stb. ut. az Athenaeum I. kötetében.

Észrevételek a Soproni Estvék I. füzetének birálatára a Figyelmezőben.

1841.

Soproni Estvék. III. IV. kötet: Elváltozások, Ovid költeménye, némelly kihagyásokkal deák nyelvből folyó beszédben magyarra fordítva s magyarázó jegyzetekkel ellátva. Sopron, 1841. n8r. III. 293. IV. 272 l.

(Egy német egyházi beszéd Schwartner Imrének soproni predikátorságba lett beiktatásakor).

1842.

Longinus a fenségesről, görögből, jegyzetekkel (a Kisfaludy-Társaság Évlapjai III. kötetében).

1843-8.

Kis János Poetai Munkái (a Kisfaludy-Társaság Nemzeti Könyvtárában).

1844.

Soproni Estvék. Literaturai vegyes gyűjtemény. Ötödik füzet. Sopron, 1844. özv. Kulcsárné bet. n8r. 272 l.

1845.

Kis János superintendens Emlékezései életéből. Maga által feljegyezve. Első közlemény: Nevendékségét, professorságát és predikátorságát tárgyazó emlékezések. Sopron, 1845. Özv. Kulcsárné bet. n8r. 254 l.

1846.

Kis János... Emlékezései. Második közlemény: Irói pályáját tárgyazó emlékezések. Sopron, 1846. stb. 248 l.

Bucsúm irótársaimtól. Cato Verspárjai (a Kisfaludy-Társaság Évlapjai VI. kötetében).

Longinus értekezése a fenségesről és Anaximenes Rhetoricája (a Kisfaludy-Társaság által kiadott Széptani Remekírók I. kötetében.)

Aristoteles Rhetoricája III könyvben (a Széptani Remekírók II. kötetét teszi). Budán a m. k. egyetem bet. 1846. 314 l.

Pythagoras Aranymondatai (a Kisfaludy-Társaság Hellen Könyvtára II. kötetében.)

KIS JÁNOS POETAI MUNKÁI.

URANIA INTÉSEI. (1842).

Fáradtságos utam bajosan köszirtos oromra
Felvive s ott keresék megpihenésre helyet.
Kis kalibát leltem, de nyugalmat nem; sűrű felhők
Több napokig bevonák gyászszal az ékes eget.
Mennydörgés, villám, vihar ostroma zúga fölöttem
Bár melly víg szívet is megszorítani tudó;
S én az elaggott kor terhétől nyomva, honomtól
Távol, legmélyebb búba merülve levék.
A hypochondria jött, e szörnyek szörnyege, bennem
Dulni dühöngéssel, s éltem unatta velem.
Vissza tekintettem hosszas pályámra, s epesztő
Csüggedezés közt szám illy panaszokra nyilék:
„Hetvenkét éves vándor vagyok, annyi dicsőssel
Kortárs, kik szép célt tűzve futottak elül,
„Kortárs a tudomány több hősivel, a kiken a hir
Elhervadhatlan zöld koszorúja virúl.
„S én mi vagyok? csak törpe növény a cedrusos erdön,
S ócska fűszál Helicon drága virági között.
„Mit tettem? Sokat álmodozám, már álmodozásim
Meggzúntek, de mikép teljesedének ezek?
„Álmodtam, hogy utóbb az igazság, fátyola nélkül
Mennyei fényében fogja mutatni magát;
„Jártam utána soká, s hozzá közeledni ha véltem,
Hirtelen eltűnván éji homályba merült.
„A vétkek s babonák ellen harcolni, szavammal
Ezreket intettem s mertem ígérni sikert,
„Serkentő szavaim siketeknek zengtek; előttem
A butaság s gabság göggel emelte fejét.
„Hangjaimat művész kézzel formákba sok ívre
Öntettem, hogy egész nagy haza lenne tanúm,
„Mint égek komolyan, s ismét enyelegve mutatni,
Melly út visz szépség mennyei vára felé;
„Hány idegen nyelvből plántáltam írói koromban
Nyelvünk parlagon állt sík mezejére virányt.
„Mit nyertem? Ketten hárman forgatni szerettték
Könyveimet mig még külsejük uj színü volt;
„Még azok is csak az unt órákat elűzni kívánták,
Nem lelkök nemesebb díszre mivelni velök.
„S a betüket, mellyek sok időig élni reményltek,
Csak hamar eltemeté más betük árja viszont;
„Uj nemzetség kelt uj nyelvvel melly az elébbit
Elfeledé s jelesebb bajnokokat nevele,
„Bajnokokat kiket ész s tudomány nagysága dicsőit,
S kiktől szebb alakot nemzetök élte nyerend.
„Oh de miért irtam, melly balgatag észszel emeltem
Emléket, melly gúny tárgya maradvá legyen.

Bár minden szavamat, mellyet papirosra nyomatni
 Engedtem, bírná tüzzel emésztani kezem;
 Bár földről hír s név nélkül költözve vegyülnék
 A köznépi sereg számtalan ezri közé.”
 Illy töprengés közt elaléltat az álom ölelt át,
 S kezdé mákjával már koszorúzni fejem.
 Egyszeriben körülem terjed csuda fényü ragyogvány,
 S mennyei termetü hölgy látsza közelgni felém.
 „Melly istenné jó, szólék, melly Músa keres fel
 Engemet itt hol akart rejteni pusztá magány?
 „Oh kegyes istennő, ha halandónak szabad értni,
 Értesd meg nevedet, vagy magas üdvös erőd
 „Éreztesse velem mélyen melly égi leány vagy,
 Hogy méltóképen tudjon imádni szívem.”
 „Tégedet, illy hangot hallék, bus lelkü halandó
 Lábadról földig egy komor óra levert.
 „Engem az égi karok küldnek kideríteni borúját
 Lelkednek, hogy láss tiszta sugáru valót.
 „Lásd, Urania jó, kinek ifju korodban emeltél
 Oltárt, mellynek most készül aludni tüze.
 „Téged elébb vezetett közös emberi józan okosság
 S útaidon bőven hinte virágot öröm.
 „Melly tévútra jövel, szemeid mint teltek epével?
 Vagy mi mutat mindent olly feketítve nekik?
 „Hallgasd meg szavaim s mélyen lelkedbe jelelvén
 Tedd vezetőiddé mig lakol a nap alatt.
 „Ifjontan nagyság nem bájolt; minden imáid
 Tárgya barátság volt s hú szerelem s vidor ész.
 „Most azon aggódol, hogy több kortársid utánok
 Hagytak s szebb fénynyel tűnve ragyognak elül?
 „Zevsz úgy akarja, hogy itt javait csuda kényü szerencse
 Oszsza csinálni kicsinyt, oszsza csinálni nagyot,
 „S nem kicsiny az, ki csekély osztályrészével az égnek
 Híven tetszeni vágy s vágy gyarapítani nemét.
 „Nem leltél ideált? boldog, ki feléje törekvél,
 Lelki tökélyedhez már közelebbre jutál.
 „Itt az igazságot nem voltál képes ölelni?
 Örvendj, szent lánggal hogyha szeretni tudád;
 „Fényes Olympus ezért gazdag díjjal fizet, ott majd
 Bálványod karján éled az égi gyönyört.
 „Oktat-e szád? Ne csudáld, ha nem alkotod Elysiummá
 A földet: csak az ész kisdedi laknak ezen;
 „S szellemi mag volt az, mellyel széthintni hivattál:
 Balgatag, illy termést látni ki szemmel akar.
 „Mit sajnálod, hogy leckék s érzelmeket a prés
 Általad a honnal megsokasítva közölt?
 „Nem csak az ész tisztább fényét terjedni segítéd,
 Üdvösen is sok szép szivre hatának azok.
 „Vagy fáj hogy nyomodon s melletted az isteni szikra
 A jeles elme magasb lánggra gyuladva lobog?

„Melly szégyen ha hazád szebb kedvü reménye busítna,
S nem volnál inkább képes örülni vele!
„Mit félsz bár körülöd sok fényesb csillagok égnek?
Nézd, velök a kicsinyek mint diszesítnek eget!
„Mondd, mely épületet láttál több rendü segédek
Nélkül emelkedten fényleni pompalakul?
„Vagy nem igényel-e szent joggal betűzésre tanító
Tiszteletet, s ki jeget törve csinálgat utat?
„S nincsen-e Parnasson felsőbbek után hely az alsóbb
Rangnak is a Músák-védte hüs árnyak alatt?
„Mint bódulsz, ha hiszed, hogy nincs magyar, a ki szeretne
Téged, vagy hogy gúny részese lenne neved!
„Többeket ismerek én, kik fáradozásodat áldják,
S kiknek irántad gyors verni szeretve szívök;
„Jóslom igaz szájjal még azt is, hogy sirodon túl
Sem kevesen hálát fognak adózni neked.
„Serkenj fel, szaggasd széljel kötelékit az ádáz
Hagymáznak, mely oly félre beszéle veled.
„Állj meg férfiasan, mint álltál teljes erődben,
S testnek lelkeddel földet emelve dacolj.
„Rút a gög, de szerény s igaz érdemszülte kevélység
Illik ahoz, kit az ész s szív nemesíteni tudott.
Engedd hát elméd szüleményit is élni, míg a sors
Érc törvénye szerint őket is éri halál.
„E kegyes intésim kalaúzid hogyha leendnek,
Nem szünöm én mindig védve vigyázni reád.”
Igy szólt a fenséges alak s felhőbe borulva
Eltűnt nem hagyván a felelésnek időt.
Bár mi tünődésem készült is, Morpheus eljött
S nyájas képzeletű kellemes álmot adott.

ÓDÁK ÉS DALOK (1792-1832).

HYMNUS A BÖLCSESEGHEZ.

Szívemnek legfelségesb bálványa,
Szűz bölcsesség, hol van lakhelyed?
Világoknak roppant, alkotványa,
Hol rejti őt titkos kebeled?
Oh, rég már, rég, hogy e szépek szépét
Nyomozom, mert istenség keze
Lelkembe metszette ő szent képét,
Hogy lélekké nevezze.

A hol te, ég felséges magzatja,
Szórod fényed ragyogványait,
Ott örökös tavasz osztogatja
Elysium drága javait.
Legtisztább ég világos kristálya
Folyja körül boldog vidéked,
Égi karok szent melodiája
Zeng idvezletet néked.

Az igazság s a virtus karjain
Jársz szép testvér szép testvériddel,
Ártatlanság virágos halmain
Vígan játszván víg kedvesiddel;
Orcáidon ragyognak rózsái
Hervadni nem tudó szépségnek,
Kezeidben virítnak pálmái
A tökéletességnek.

Benned érzés, vágyás, gondolatok
Zengnek felséges harmoniát;
Szívet tépő dühös indulatok
Nem táplálnak ezer fűriát;
Homálytalan szemeidnek éli
A dolgoknak hatja velejét;
A holt bálványt istennek nem véli,
Lepje gyémánt bár fejét.

Néked örök rend arany láncai
Fűzik egybe a világokat,
Mellyek mint szép egyesség lyányai
Ölelkezve járnak táncokat.
Írigy daemon néhányinak kebelét
Nem marcongja mérges dárdával,
Hogy a sereg másik kedvesb felét
Hízlalja prédájával.

Előtted a mindent-alkotónak
Nyitva vagy rejtett műhelye,
Látd, az célja, hogy a legfőbb jónak
Ízlésére mívét emelje.
S azt ezerkép csak azért próbálja
Tisztításnak kemencéjében,
Hogy ragyogjon, lehullván homálya,
Istenek szép fényében.
Égi lakos, egek származatja,
Mindent szemlélsz égi formában,
Füled égi szent muzsika hatja
A világok vándorlásában.
Gyönyörűség legtisztább forrását
Szűnet nélkül meríti szived,
S jótételben leli csak nyugvását;
Boldogság minden mived.
Oh! szívemnek szentséges bálványa,
Hol van, hol van örökös helyed?
Mért hogy lelkem, úgy a mint kívánja,
Nem mulathat itt alant veled?
Ah! eltűntél, eltűntél mitőlünk
Felsőbb lelkek társaságába,
S téged vélvén lelni, hányszor dőlünk
Csalárd árnyék karjába.
De ha szívem legszebb lángozatja
Feléd lobog hajnal jöttével,
Ha lelkem legtitkosb mozdulatja
Téged sóhajt nap lementével.
Jőj Kegyes, oh jőj Zephyrszárnyakon
Néked szentelt rejtekhelyembe,
Nagy leckéid mennyei hangokon
Éjfelenként sugalld fülembe!

HAJÓSÉNEK.

A Duna hátán, Bavariában, 1793.

Szerettim édes honja,
Indúl hajóm feléd.
Hűsége láncá vonja
Szülöttödet melléd.
Örömkönyvekre csordúl
Szemem, ha rád tekint.
Napom hol délre fordul,
S vidám reményre int.

Eléri végre sajkám
Nyugalma szent helyét,
Öledbe, drága dajkám,
Veszed fiad fejét.
Örökre zöld virággal
Fűzöd hajam körül;
Halhatlan ifjúsággal
Jövő időm örül.

Mi szép letenni kormányt
A sors ha üldözött!
Feledni, melly veszély hányt
Habok s szelek között,
S fiúi indulattal
Ajánlni napjait
Az égnek, áldozattal
Köszönnén gondjait!

Nekem jut e szerencse,
Nekem jutalmamúl.
Nyűgöm kemény bilincse
Arany fonalra nyúl,
Melly istenek kertjébe
Híven vezérl, a míg
Szelíd öröm keblébe
Jutok, szebb honomig.

Kies liget keríti
Magános házamat,
Folyókút hívesíti
Virágos halmomat,
Hol csendesen csorognak
Időm patakjai,
Zajogva míg zuhognak
Világ nagy habjai.

Szobámban három oltárt
Tinéktek helyhetek,
Kik ég szerettitől járt
Uton vezérletek:
Neked, kilenc szelíd szűz
Feje, Urania,
Neked, baráti szent tűz,
S neked Cypris fia.

A JÖVENDŐBÉLI SZERETŐ.

A kit én fogok szeretni,
Tudjon nyájasan nevetni,
Légyen ékes virágszál!
Elmés tréfa s jó indulat
Énrám ez hat,
Nem csak a szép sima áll.

Butát csak más buta vegyen:
Enyémnek jó esze legyen
S a munkára keze gyors;
Gazdagságát, szegénységét,
S nemzetségét
Akármint ejtse a sors.

Még ha, birván mind ezekkel,
Tud szép tánccal s szép énekkel
Bájolni, hol lesz párja?
A ki benne leli hívét,
Annak szívét
Melly boldog öröm várja!

AZ ÁLMODOTT KÉP.

Mindég, akar zöld erdőben
Bájol az énekes nép,
Akar járok a mezőben,
Előttem lebeg egy kép:
Minden bokor árnyékában,
Hol violák teremnek,
Látom könnyű fátyolában
Szép bálványát szívemnek.

Ha éjjel aggok sorsomon
Régi búm meghitt karján,
Szobámba száll ablakomon
A kedves hold sugárján;
Kacsója integet felém,
Hol vidít mosolygása,
Hol tüzes nyilat ló belém
Igéző pillantása.

Mondd meg, éltemnek angyala,
Szép lelke most hol játszik?
S szebben virítani általa
Most mellyik vidék látszik?
Fesd le dicső hajnalfénynyel
Bájoló szép hívet,
S múlasd e szép tűneménynyel
Gyakran képzeletemet.

Mellyik völgynek énekel ő
E tavasz ujúltával?
Hol játszol, májusi szellő,
Barna selyem hajával?
Szellők! gyengén legyezzétek
Szárnyatokkal kedvesem;
S kérlek, hozzám vezessétek,
Mert, ah, régen keresem.

A SZERELEM.

Édesb a szerelemnél
Semmi a földön nincs;
Minden szerelemben él
Akarmerre tekint;
A gerlice párjában
Leli boldogságát,
S elvesztvén, bús nótában
Nyögi árvaságát.

A virág nyílt kebelével
Vár Zephyr csókjára;
A repkény részvétellel
Foly fel a szilfára;
Egyik patak sebesen
Fut a másik felé,
Habjait szerelmesen
Hogy vegyítse belé.

A madarak lángjokat
Zengik az erdőnek,
S szeretői hangokat
Hallván tűzbe jönnek,
Epednek s szemérmesen
Rejteznek bokrokba,
A hol mesterségesen
Ér párjok nyomokba.

Életünk is szerelem
Nélkül kit bájolna?
Akármelly fejedelem
Szerencsétlen volna;
Csak az hint meg virággal
Kopasz kösziklákat,
Az boldogít vígsággal
Kunyhót s palotákat.

Hogy hát érezz éltedben
Édes gerjedelmet,
Ártatlan légy szívedben,
S úgy érezz szerelmet;
Széppé csak ez teheti
Itt bujdosásodat,
S mosolyogva vezeti
Styxen csónakodat.

AZ ELJEGYZETTHEZ.

Te, ki által vad ösvényem
Kies kertet nevele,
Mit mivelsz most, szép reményem,
Mit mivelsz lelkem fele?

Kertedben virágocskákat
Szedegetsz-e, kegyes szűz,
Hogy örömnék bokrétákat
Kedves áldozatúl fűzz?

Vagy talán könnyű láboddal
Gyors rokkádat pergeted,
S csókra termett ajakoddal
Énekedet zengteted?

Avagy édes sóhajtasok
Emelik szép mellyedet,
Mig szerelmes álmodások
Szemleltetik hívedet?

Én pedig, óh drága lélek,
Tudod-e mit mivelek?
Esküszöm, hogy néked élek,
Valamig csak lehelek;

Esküszöm, s lángolva nézem
Jövendőm szép mezejét,
Mellyen majd karodban érzem
Istenek szerencsáját.

A KÖLTÉS MESTERSÉGE.

Ne szégyelj énekelni,
Bár a gőg csúfol s szid:
Dicső dolog, elhidd,
Szépről szépen verselni.
Az ének, bölcs gonddal
Mennyben, esztelenséget-
Úzó talizmán végett
Készült dajkai dal.

Graecia szép fiait,
Vadból szelídségre
Titek mi vitt végre?
„Maeonides hangjai.” -
Róma, föld csudája,
Anglus, franc, német nép,
Híretek mért olly szép?
„Mert Músa volt dajkája.”

Minálunk setét az ég!
Egy kettő hallja itt
Szomszédink lantjait;
Csaknem mind aluszunk még.
Mint múltjon homálya
Lelkünknek, mi szép s nemes,
Mi jó, igaz s érdemes,
Hányadunk vizsgálja?

O költők, gőg csúfjára
Nevetvén, vonjatok
Mindent szent szavatok
Édes bámúlására!
A durva szív és fül
Majd érzésre lágyúlnak;
A tompák elpirúlnak,
S az igazság délt szül.

A SZÉPSÉG FELSZENTELÉSE.

A szép külső színe a Jónak.
Égjen a szépnek szerelmünk,
S hódoljon a bölcs alkotónak
Szívünk is, ne csak értelmünk.
Te, virág, koszorút nyújts!
Te, jó bor, örömet gyűjts!
Tölts bort! Légyen mindenfelől
Jó kedv! A szép lány zeng elől.

Kar:

Te, virág, koszorút nyújts! stb.
Töltök. De hogy örömmel töltsek,
S vígan köszönjem reátok,
Mértékelve, mint józan bölcsek,
S zengedezés közt igyátok.
Lelkünk égbe emelje
Magát, s annak szentelje,
Ki e szép földön életet
Adott, s józan természetet.

Kar:

Lelkünk égbe emelje stb.
Nem csak a virág tud bájolni:
A szép fa is mosolyog ránk;
A szőlő is nevet, s kóstolni
Kivánja szívünk, nem csak szánk.
Éltünk is példát vegyen,
Naponként szebb szebb legyen.
Nézzük a szép hernyó mit tesz:
Mász, meghal, s szép szárnyas Sylph lesz.

Kar:

Éltünk is példát vegyen stb.

Ki mondja, hogy viszont legeljünk

Csak az erdei vadakkal,

S még ingyen arra se ügyeljünk,

Ki hinti a földet makkal?

Soha virágillatot

Az még nem szagolhatott,

S érzéketlen vad fülének

Csak a pénzpengés szép ének.

Kar:

Soha virágillatot stb.

A vers ékes harmoniája

Hívta ekéhez az embert,

Az éneknek mennyei bája

Végezte kezdetben a pert.

Énekkel intettenek

A bölcsek s az istenek;

A kegyesség énekszóval

Beszélett a legfőbb Jóval.

Kar:

Énekkel intettenek stb.

Az emberi nyelv méltósága

Fűzött az észnek szárnyakat,

Mellyekkel az égig felhága,

Szánva nézvén a vakokat.

De soha sem hódíta

Senkit, bár mit taníta,

Hogyha szépen festő elme

Nem vala hív segedelme.

Kar:

De soha sem hódíta stb.

A bölcs tud nyájas intésekkel

Szép öröme gerjeszteni.

Néki kell példával s énekkel

Nemzeteket szépíteni.

Ámbár még árva népe

Eddig nem messze lépe

Nemesítettén általa,

Feltetszik még szép nappala.

Kar:

Ámbár még árva népe stb.

Az elme a rút fösvenységnek
Kincsért jusát el nem adja;
Örökös híve a szépségnek
Időnk rabságát itt hagyja;
Görögök szép földében
A Músák seregében
A legszebb elmés lelkekkel
Vígadozik istenekkel.

Kar:

Görögök szép földében stb.

EGY NEHÉZ SZÍVŰ LEÁNY TAVASZI ÉNEKE

Lebegsz, májusi szellő,
Enyhíteni kínomat,
Hozod balzsamlehellő
Zephyr, nyugalmomat;
Ezerszer idvezellek
Tavas, virágidat
Szedem, s égig emellek,
Zengvén csudáidat.

Kisétálok mezőmre
S koszorúkat fűzök,
Melyemre s hajfűrtömre
Bokrétákat tűzök;
Kinyílt karokkal foglak,
Titek, hív társaim,
S víg táncot járok, míg csak
Birhatnak lábaim.

Leányok, nem sokára
Oda lesz a tavasz!
S ki tudja, kit mi ér, ha
Majd a vad tél havaz?
Ki tudja esztendőre,
Talám sirhalmomon
Gerlicék énekére
Könyeztek holtomon!

Ha majd hervad szépségtek,
Kell-e a víg öröm?
Ha elhagy egészségtek
Italtok lesz üroim.
Ah most kössön vígságtok
Rózsákból koszorút,
Míg nyájas ifjuságtok
Nem érez mérges bút.

Szavam némán halljátok,
S nedvesül szemetek,
Bátran megmondhatjátok,
Mit érez szívetek!
Ugy-e, bizony, leányok
Orcám elhervadt?
Tekintetim halványok?
A kút nem hazudott.

Hányszor jövék hozzátok?
S felém repültetek,
Örömrre gyúlt orcátok,
S mosolygott szemetek;
Míg még gyengébb koromnak
Karon vitt angyala,
Míg elhunyo napomnak
Piroslott hajnala:

Napestig énekeltünk
Öröm sok hangjain,
Mint báránycák legeltünk
Tavaszig víg halmain;
Arany phantáziába
Merültek napjaink,
S nyugalom karjába
Vezettek álmaink.

BÚCSÚVÉTEL AZ IFJUSÁGTÓL.

Itt hagysz, élted szép tavasza,
Koszorúim elszeded!
Hogy több rózsádat szakaszsa
Kezem, már nem engeded.
Ezután kemény törvényt szab
Már a komor értelem,
S mindenfelől száz dühös hab
Játszik ön kéjén velem.

Nem virítottál körültem
Szüntelen zöld Tempéket;
Néha reggel bár örültem,
Láttam gondos estvéket.
Még is olly bús szívvel nézek
Vissza, kedves Tündér, rád,
Mint honjokra a vitézek,
A dob marsra ha jelt ad.

Bár örömhöz nem vezettél
Paphus bájos halmain,
Ah, elég boldoggá tettél,
Hív barátim karjain!
Kikkel ha együtt sétáltam,
Édent láttak szemeim.
S most, midőn tőlök megváltam,
Nem méltók-e könyeim?

Bátor elmémnek nem adtál
Értetni mély titkokat,
Minden órában mutattál
Új szép rajzolmányokat.
Most pedig, hogy sóhajtásim
Nőjenek, azt míveled;
Minden édes álmodásim
Mert elrepülnek veled.

Menj! szerencsésebbre terjeszd
Áldásidnak árvait,
Érzékenyebb szívben gerjeszd
Szép örömid lángjait:
Nékem csak egy szál virágot
Légy, jutalmúl, adni kész:
Olly szelid s csendes vígságot,
Mellyhez esküdjék az ész.

DÓRISHOZ.

Mint Músák éneke folyjon
Élted rózsás halmokon,
Égi békeséggént nyájasan táncoljon
Mindég szép napokon.
S mikor a szél felhőt fú
Kék egére kedvednek,
Légyen angyali szívednek
Könnyű a bú.
Panaszod a fülemilének
Panasza legyen,
Melly a tavasz szép reggelének
Köszönni megyen,
Mihelyt a setét éjszakából
Felkél zöldleveles ágyából.

THALIÁHOZ.

A Músáktól szerettetem,
Karjaik között nevetem,
 Az élet aggságait;
A bú a kábát epeszsze,
Tőlem, sebes szél, vidd messze
 A gyáva szív gondjait.

Mit tart Thersites felőlem,
Ha űz-e csúfot belőlem,
 Azt tudni nem kívánom:
Ha mindég csácsog is szája,
Ha, mint szent írásra, rája
 Stax úgy hallgat, sem bánom.

Te, ki, mint kedves vendéggel,
Enyelegsz a bölcseséggel,
 S koszorút fűzsz fejére,
Thalia, intézd lantomat,
S taníts, mint zengjem dalomat
 Kazincym tetszésére.

Ha tetszem Pyladesemnek,
S Lillának is, szép hölgyemnek,
 Dalom kedvét találja:
Nevem nem óhajt Pantheont,
S nem irígylem Napoleont,
 Bár fél világ csudálja.

A BARÁTSÁG.

Ti, legszebb órái lefolyt életemnek,
Kik hű barátokat adtatok lelkemnek,
Mikép rajzoljalak tábláján szívemnek?
Titek áldlak, míg foly egy cseppje véremnek!

Tinéktek köszönöm legszebb napjaimat,
Mellyek felderítik setét óráimat.
Ti gyújtjátok bennem szentebb szikráimat,
Mellyek lelkesítik nemesb munkáimat.

Barátság! dicső szó, szent hangzat fülemben!
Te légy génusom minden lépésemben.
Emelj fel karoddal porba-esésemben,
Ha te viszzs, részem lesz halhatlan érdemben.

A MÚSÁKHOZ.

Kegyes Músák, a kit ti megkedveltetek,
S bölcsőjétől fogva féltve neveltetek,
Nem csalja azt a kincs Indus tengerére,
Sem fényes udvarok sikamló jegére.

Ő, kinek szebb laurus várja dicső fejét,
Nem járja nagy névért dühös Mars mezejét,
Hol a bajnok ezer tövisek közt fárad,
Míg rokoni vére keze által árad.

Boldog bölcs az, a ki örül csendességben.
Meg vannak számlálva napjaink az égben,
S felírva, hány vidít okos nyájassággal,
S hány gyötör bennünket esztelen aggsággal.

Én nyögjek, mint Harpax, örök járom alatt,
S ne enyhítsen soha egy jó ízű falat,
Csak azért, hogy mint ő, halmozzak kincseket,
Mellyek meggyilkolják a szép érzéseket?

Nem; elrejtett ércek, másnak maradjatok!
Engem, kegyes Músák, ti boldogítsatok;
Véletek vígadjak barátság karjában,
A legszebb lelkeknek szép Pantheonjában!

AZ IDEÁLOK.

Ti hát elszállatok előlem
Ifjonti képzelődések?
S örökre búcsút vesztek tőlem,
Víg tréfák, édes nyögések?
Akármelly kérésim kérlelnék,
Oh éltem arany napjai,
Nincs haszna! Eltűntök; benyelnek
A múlandóság habjai.

Elhúnytok virágzó éltetemnek
Vígan mosolygó napjai,
Elolvadtak részeg szívemnek
Bájoló ideáljai.
Oda van édes csalódásom!
A tündérek serge kiholt,
Kiknek országában lakásom
Olly édes, olly gyönyörű volt!

Mint Pygmalion hajdan mívét
Addig csókolta s ölelte,
Míg szerelemtől égő szívét
A hideg kőbe lehellte,
Úgy öleltem a természetet
Míglen minden lelketlenek
Benne mozgást és lehelletet,
Szívet és lelket nyertének.

Míg nem hevűlvén szerelemre,
 Érzett érző barátjával,
 Csókkal felelt ölelésemre,
 S egyezett szívem lantjával.
 A rózsá élni látszott nékem
 Akkor, s a folyók zengettek,
 Valamerre terjedt vidékem,
 Velem mindenek érzettek.

Sokra törekedő lelkeimnek
 Keskeny és szoros volt melyem;
 Siettem tettivel eszemnek
 Istenek közt lelteni helyem.
 Melly nagy volt akkor, s mikép fénylett
 A világnak ábrázatja!
 De most, hogy elmém józanná lett
 Magát melly másképp mutatja!

Mint rohant merész ifjúságom
 Sebes árviznek módjára,
 Elysium lévén világom,
 Az élet tág pályájára;
 Fel s alá repdesett kevélyen,
 Eget, földet, tengert megmért,
 Nem volt sem magasan, sem mélyen
 Semmi, mindenhez könnyen fért.

Mint bájolták őtet mindenek!
 Melly szépek voltak játéki!
 A leghatalmasabb istenek
 Mikép hízelkedtek néki!
 Ámor ezer nyájasságával,
 Fortuna gyémánt székében,
 A Hír ezüsthangú lantjával,
 Az Igazság szent fényében.

De jaj! már útam közepében
 Kísérőim eltűntek,
 A szélveszes tenger mélyében
 Elhagytak, a hitetlenek.
 A szerencse másnak kedvezett,
 Epedt elmém nem lelt italt,
 Az igazság éjbe rejtezett,
 Melly elébb égi fénynyel csalt.

A hírt a bölcsesség fáklyája
 Csak csalárd gőznek mutatá,
 A szerelem édes tréfája
 Magát hamar megúnatá.
 S mikor szívem legtöbb jókat várt,
 Hagyattam magam magamra;
 Alig vetett még egy kis sűgárt
 A remény setét utamra.

Az egész fényes társaságból
Ki maradt meg végig velem?
Ki kísér ez alsó világból
Oda, hol nyugtomat lelem? -
Te, szép barátság, balzamoddal
Ki minden gyászos esetet
Enyhítesz, s száz nyájasságoddal
Édesíted az életet.

És te, ennek örökös párja,
Kitől jó igaz nyugalom,
Isteni erő szép sugárja,
Fáradhatatlan szorgalom!
Ki, az észnek dicső világát
Ámbár csak lassan derítéd,
De nemünk terhes adósságát
Fizetni még is segíted.

ÉNEK AZ ÖRÖMHEZ.

I.

Öröm, egek szép magzatja!
Mennyből hozzánk jött hivünk!
Téged zeng nyelvünk szózatja,
Néked áldozik szivünk.
Előtted a rangok s jusok
Minden gőgöt letesznek,
A királyok s a koldusok
Általad egygyé lesznek.

Kar:

Ezer világok népei!
Kiterjesztem kezeim
Felétek, testvéreim
Vagytok, egy isten mívei!

II.

Ki ölelő karjába zár
Megpróbált barátokat,
Kit boldoggá tesz egy hív pár,
Zengjen örömhangokat!
Zengjen minden a kiben ég
Emberek szeretete:
Ha kinek pedig szive jég,
Menjen, s légyen remete!

Kar:

Szépítsen minden életet
Szeretet indulatja!
A minden lelkek atyja
Maga is csupa szeretet.

III.

Mind azt, a minek királya
A lelkek teremője,
Öröm tejével táplálja
A természet emlője!
E hív anya magzatjait
Örömmre szűli, s noha
Választva osztja javait,
De egyhez sem mostoha.

Kar:

Énekeljete hát velünk
Ezer s ezer seregek,
Míg a csillagos egek
Felett még szebb éltet lelünk!

IV.

Az öröm örök hatalma
Szül s tart minden testeket,
Az öröm meleg fúvalma
Fú beléjek lelkeket.
Hegyek völgyek virágait
Öröm mosolyogtatja,
Az egek szép csillagait
Rendben öröm járatja.

Kar:

Barátim, győzők módjára
Vígan s gyorsan fussatok,
Mint a szép csillagzatok,
Pályátok dicső céljára!

V.

Igazság nyomozására
Bölcs lelkeket öröm int,
Szerencsétlenek útjára
Égi virágot ő hint.
Ő bajnoki bátorságot
Ad az élet harcain,
S halhatatlan ifjúságot
Igér a sír partjain.

Kar:

Szerencsétlenek, bízzatok!
Egy boldogabb világban
Angyali társaságban
Lészen örök jutalmatok.

VI.

Az örömért az egeknek
Soha meg nem fizetünk,
De jóltevői ezreknek
Mi is, mint ők, lehetünk.
Jőjön hát, a ki szomorú,
Végyen részt örömünkben;
Szűnjön meg minden háború
S gyűlölség életünkben!

Kar:

Éljünk, haljunk egyességben!
Csak a ki békével él,
S kegyetlenül nem ítél,
Az nyer koronát az égben.

VII.

Öröm az is, a mi a bort
Olyan nectárrá teszi,
Melly megfrisíti a vénkort,
S a bú ráncát leveszi.
Barátim, hát a szőlőnek
Levéből úgy igyatok,
Hogy a nagy örömszerzőnek
Akkor is áldozzatok!

Kar:

Üssük össze poharunkat,
Zengjünk víg dicséretet,
Tégyünk szent ígéretet,
Szenteljük néki magunkat.

IFJAK ÉNEKE.

Eszteideink múltan múlnak,
S ifjúságunk is velek.
A melly rózsák ma ujúlnak,
Holnap menten megavúlnak,
S elhervasztják a szelek.

Bölcs az, a ki tavaszának
Vígan tölti napjait:
Esztelen, a ki gondjának
Célt nem tévén, rabságának
Koholja vas láncait.

Barátim, szép társaságban
Tanuljunk vígan lenni,
De úgy, hogy egy jobb világban,
Angyalokkal is, vígságban
Légyen jusunk részt venni.

Ha legfőbb dicsőségünket
Virtusban helyheztetjük,
S minden szeplőtől szívünket
Tisztán megtartjuk, éltünket
Úgy boldoggá tehetjük.

De ha ártatlanságunkat
Örömmel párosítjuk,
Jobb kedvvel tésszük dolgunkat;
S így fáradságos utunkat
Mulatságra fordítjuk.

Szívünknek fő kívánsága
Légyen tehát e szép cél.
A virtus égi virága
S az ártatlanság vígsága
Elhervadáستól nem fél.

A FALUSI ÉLET.

Boldog vagyok, érzékeny szívem
Hogy a természetnek örül.
Szememről e hely, keves hívem,
Minden könyecseppet eltörül.
A város unalmassá leszzen
Ha soká zúg lármás zaja:
Itt a ki bölcsen ért s jót tésszen,
Jó kedve van s kevés baja.

Előtted az igazság ha szép,
Kerüld a gőgös nagyságot.
Keresd fel mint a falusi nép
A virtust és barátságot.
A ki a nagy világba szakad,
Hamisak közt hamissá lesz:
Itt a beszéd a szívből szakad,
S a tiszta forráson kitesz.

Itt, felhágván a hegy bércére,
Csendes víg elmével nézek
Az udvar zajos tengerére,
Hol ezer bosszús vitézek,
Kiket vakító ál fényekért
Itt alatt nagyoknak hívnak,
Pántlikákért és keresztekért
Egymással szüntelen vívnak.

Ne hidd, királyinknak hogy jusson
Szép rész a szív vigságiban;
Nagy volt Nagy Fridrik a trónuson,
De víg volt csak Sanssoucyban.
Arany béklyóit ott tette le,
Ott nyílt neki Elysium,
S gyakran mondta: *Beatus ille -*
Vt prisca gens mortalium!

Siess az olyan jámborokhoz,
Kiket kalyibák rejtenek;
Az aranyláncosok magokhoz
Ha szépen felemeltenek,
Ne bízzál mézes beszédjekben,
Melly utóbb gyakran csűrben hágy.
Boldog, ki bölcsen él rejtekben!
Bohó, ki sorsán felül vágy!

A JELENVALÓKKAL ÉLÉS.

Mikor a sors mostoha hozzád,
Barátom, erőslélkű légy:
Viszont ha boldog napokat ád,
Örömednek bölcsen célt tégy.

Légy bár szünet nélkül szomorú,
Vagy nectar mellett fejedet
Gyakran ékesítse koszorú,
El nem kerülhetd végedet.

Amott, a hársfák árnyékában,
Hol nyájas szellő lengedez,
S a patak, csavargó árkában,
Víg csevegéssel ömledez:

Ott vídítsd jó borral szívedet,
S hív barátidnak csókjával,
Míg Lachesis rövid éltedet
El nem metszi ollójával.

Másé lesz gyönyörű jószágod,
Erdőd, kerted, szép palotád;
S kínosan gyűjtött gazdagságod
Másnak majd több vígságot ad.

Akár híres királyok vére
Akár szegény koldus valál,
Feláldoz, senki személyére
Nem néz a kegyetlen halál.

Előbb utóbb tartozunk menni,
Ránk szüntelen kockát vetnek,
S ha a sors ér, búcsút kell venni
Örömitől az életnek.

A MEGELÉGEDŐ HÁZASTÁRS.

Nincs palotám, aranyom sincs,
De szegény hajlékomban
Aranynál sokkal nagyobb kincs,
Békeség, követ nyomban.
A leghűségesebb szerelem
Nyájassága vesz körül,
S a legnagyobb fejedelem
Annyit mint én nem örül.

A nap első sugárjával
Csókolva költ fel hívem,
Bájos mosolygásával
Megvidámítja szívem.
Azután vidám elmével
Repül gyors munkájára,
Frissen varr s fon szép kezével
Kis angyalink számára.

Estve dolgaink fogytával,
Karját karomba fűzi,
Majd énekkel, majd tréfával
A gond fellegit űzi.
S csak egy patak csendes árja,
Melly öntözi kertünket,
S csak a hold szelíd sugárja
Látja szép örömünket.

Melly boldog, ki vígan éli
A közép sors javait,
S irigy szemmel nem szemléli
A föld pompás nagyait!
Egek, nékem fényességet
S nagy kincset ne adjatok.
Adtatok vígszívűséget -
Attól meg ne foszszatok!

HAZASZERETET.

A nemes szív a porból kikél,
Sorsán s idején túl repül.
Nem imádja, ha mit népe vél,
Vagy neme hisz, és honja szül.
A nap a merre vet szemeket,
Mindenütt csak lát testvéreket.
Celta, görög, barna, fejr,
Áldást mind egy istentől nyer.

De bár a lélek felemeli
Szemét az ég seregére,
Őtet a tunya test késleli,
Melly ragad szülőföldjére.
Mennybe siető gondolatja
Szárnyát hiába próbálgatja,
Nem bírja súlyos munkáját,
Nem feledheti hazáját.

Szereti atyja szűk lakását,
A nagy asztalt, a karszéket,
Együgyű szomszédi szokását,
Körül belül a vidéket.
Szereti tanuló pajtásit,
Vele volt édes mulatásit,
Szeret arról emlékezni,
Mint tudott hajdan érezni.

Te, ki idegen földre szakadsz,
Édes bút kóstolsz s kedvözönt,
Midőn ott valakire akadsz,
Ki hazád szép nyelvén köszönt.
Mint óhajtod jeges honodat,
Bár szép külföld fogja pártodat.
A partot könyvvel áztatod,
Hol kunyhód füstjét láthatod.

Ha minden rendek szabadsága
Él mint a köz jó kútfeje:
Becsés a szántó fáradsága,
Gondtól nem fáj a bölcs feje:
Ha kiki a terhben egy részt vesz,
Fő székekbe érdem, nem rang, tesz:
Akkor inkább otthon rongyban,
Mint másutt fő rab bársonyban!

Boldog, ki hazáját szeretvén,
Örök érdemre tört utat!
Kit, mint hasznos polgárt, a bölcs vén
Az ifjaknak ujjal mutat!
Nem ön hasznát vadászsa szíve:
A köz jót nézi minden míve;
Rá szánja javát, erejét,
S ha kell, nem kíméli fejét.

PHYLLISHEZ.

Néked ezerszer boldognak
Most mindenek mosolyognak,
Mindenütt szedsz virágot;
Fiatal korod, szépséged,
Kegyes szíved, egészséged
Bőven ád boldogságot.

Sokaknak a gyors esztendő,
Titkokat rejtő jövődek,
Sok bút hoznak magokkal;
Elrabolják szépségeket,
S vidámság helyett szíveket
Betöltik bús gondokkal.

De téged, szép lélek, szánjon
A sors, veled szépen bánjon
Idődnek lefolytáig,
Ezer áldással szeressen,
Virágos úton vezessen
Szebb öröm hazájáig.

Ha néha látsz fellegeket,
Oszlassa széljel ezeket
Hamar élted angyala;
Ki, valamig el nem éred
Szép célodat, hív vezéred
Légyen, mint eddig vala.

TÉLI ÉNEK.

Ha városból kiszökhetem,
Egészen újjá születem:
Szívem eget földet köszönt,
Szemem örömkönnyeket önt.

Elmém kényén repdesve jár
Mint az az örvendő madár,
Melly zárva volt kalitkába,
S visszatért szabadságába.

Minden nyájas tekintettel
Néz rám, téli készüléttel,
A patak jég páncéljával
A fa ősz göndör hajával.

A madarak szökdécselnek
A fák között hol telelnek,
Egymást biztatva repdesnek
S meleg verőfényt keresnek.

Itt a zöld vetés csirázik,
Noha gyenge, még sem fázik,
Ott az őz szokott ágyára
Siet a völgy lágy mohára.

Természet! szép ábrázatod
Ezerképen változtatod;
Soha fényedben enyészet
Nincs, oh dicső szép természet!

A MAGÁNOSSÁGHOZ.

Idvez légy, bölcssek sajátja,
Minden jó szívek barátja,
Magánosság! szép istenség,
Ki kábáknak vagy ellenség.

Oh melly öröm veled lenni,
S szádból bölcs leckédet venni.
Melly áld igaz s tiszta szívvel,
Meglágyit s minden jót mível!

Ezer formát tudsz venni rád,
S mindenik új szépséget ad.
Most feszegetsz mély titkokat,
Bölcs vagy, s kedvelsz tudósokat.
Majd hegyről völgyre gyorsan futsz,
Vagy szárnyadon az égbe jutsz.
Egyszer, mint pásztor, sípot vészszt,
S a tájnak Orpheusa lésszt:
Másszor szeretőnek látszol,
S mindent bájolsz mikor játszol.
Néha benned a szerelem
Barátsággá válik, s velem
Sétálván Dóris képében,
Egy elrejtett völgy mentében,
A néma erdőt éleszted,
S vetélkedésre gerjeszted
Szóddal a fülemiléket,
S vídámítod a vidéket.

Tiéd a reggel harmatja,
Melly az új rózsát itatja;
S mikor süt a dél ereje,
Tiéd az erdők ernyeje.
Kivált mikor a nap lemegy,
S elenyész az erdő, völgy, hegy,
Tiéd a szép alkonyodás,
Kit szeret a gondolkodás.

Mennyből az arany időnek
Angyali hozzád lejőnek;
Az ártatlanság, ritka bár,
Líliomszínben veled jár;
A vallás égi sugárként
Setét szobádba hint szép fényt;
Téged a szabadság kedvel,
S Urania zeng víg kedvvel.

Oh, hagyj engem is bémenni
Rejtekedbe, s veled lenni!
Taníts, mint kell víg elmével
S Socrates szeretetével,
Fenyvesem magas halmáról,
Csendes andalgás karjáról,
Bécsnek kevély tornyaira
Nézni, s ezer bajaira
S bűneire emlékezni,
S viszont erdőmbe rejtezni!

A JÓ FELESÉG.

Valljon szerencsésb ki lehet,
Ki méltóbb irígységre,
Mint a ki jókor szert tehet,
Jó, szép s víg feleségre;
Az hív szerelemre talál,
Melly olly erős mint a halál.

Férjét e szép nő dajkálja,
Számára fon, varr, süt, főz,
Kertjét gondosan munkálja,
Ezer aggságot meggyőz;
Minden gyermeke általa
Lesz férjének őrangyala.

Társában lel mennyországot
S viszont azt boldogítja,
Midőn lát szomorúságot
Tüstént megvidámítja,
Mosolygó tekintetével
S nyájas beszélgetésével.

Mindenkép szereti férje,
Ne cifrálja magát bár,
De hogy dicséret több érje,
Örömet csinosan jár;
Szép ruhát vevén magára
Mosolygóbban néz urára.

Melly édes illy társaságban
A nap terhét viselni,
S estve boldog nyájasságban
Szorgalma bérét lelni:
Zúgjon bár a szélvész, mit árt,
Annak, ki ölelhet illy párt?

A BÉKE.

Szép a békeség angyala,
A föld mennyé vál általa,
Minden szíveket megnyer,
Egy kies völgy kebelében,
Gyönyörű gyermek képében
A patak partján hever.

Körüle virágok kelnek,
Vígan ugrálva legelnek
A báránycsordák nyájai.
Ő bájoló furulyával
Játszik a hegy echójával,
S csudát tesznek hangjai.

Cifra lepék környékezik,
Gondosan s gyengén legyeznek
A Zephyr lehelletti,
Vagy a nap alkonyodása
S a csermely víg susogása
Alunni édesgeti.

**KAZINCY FERENCNEK ÖSZVEKEZÉSÉRE
GRÓF TÖRÖK SOPHIA-ANTONIÁVAL,
Novemb. 11-dikén, 1804.**

Igaz hát, barátom, hogy elmúlván teled,
A megengesztelt sors nagyobb jót tesz veled,
Mint a mit kívánál?
Igaz, hogy már ígér örök ifjúságot,
Miolta hív párod esküdt barátságot
Hymen oltáránál?

Ezt kértem az égtől, s jövődőlve vártam,
S mit érzek, erántad magamba bezártam

A míg az meglenne.

Meglett! elzengem már idvezlő versemet,
Felnyitom előtted egészen szívemet,

Lásd, mi buzog benne.

Mihelyt Phoebus lantja szent hangját érteni
Kezdtém, heves ifjú, mertem jelenteni,

Mikép égek érted;

Te, koszorús papja, csókoltad tüzetem,
S visszaküldvén, mellyet adtam, tömjénemet,

A szívemet kérted.

Felejthetetlen nap, édes emlékezet,
Midőn a legelső baráti nevezet

Tőled hozzám repült!

Hányszor fűzött nékem e szent frigy szárnyokat!

Hányszor gyújtott bennem istenibb lángokat!

Hány boldog órát szült!

Mint hajdan a görög lantnak koronája
Nemes pályát futni szemlélvén hazája

Jelesebb fiait,

Égi koszorút font a győző számára,

Zengvén Heliconról mély árvíz módjára

Omló hymnusait:

Én is elfelejtvén erőtlén voltomat,

A cél előtt látván téged, barátomat,

Szent tűzre hevültem,

S néked diadalmi paeánt énekelni,

Nyert borostyánidat örvendőve tisztelni,

Ezerszer készültem.

De hárfám egy húrja valahányszor pendült,

Rajta szívszaggató szomorú hang zendült.

Méltó volt könyveznem,

Mert, Pindusunk díszét, bár mint csudáltalak,

Híresnek, dicsőnek, nagynak találtalak,

De szerencsésnek nem.

Énekkel az irígy időn triumfálni,

Szép lelkeket napok fogytáig formálni,

Szép dolog, nagy virtus:

De boldogság nélkül a virtus háború;

Gyászos a legzöldebb borostyánkoszorú,

Ha nincs közte myrtus.

Haj, tövises út az, mellyre itt tisztünk hív!

Csak az asszonyképbe öltözött angyszív

Hinthesi rózsával.

Minden lépésünken ezer a sérelem,

Mellyet nem enyhíthet más, csak a szerelem,

Édes nectárjával.

Mi a férfi maga? - Félbenhagyott remek.
Majd istenné teszik a dicső érdemek,
Majd sár fertézteti.

S oh, a vad indulat háborgó tengere,
A szüntelen vívó vágások ezere,
Mikép hányja veti!

Örök háborúban halandó létével,
Óriások társa makacs erkölcsével,
Az egeket víja,
S mind addig nem vet célt fenhéjazásának,
Míg egy sebes villám szíve dagályának
Nem lesz gyászos díja.

Felhág vakmerően a nap szekérére,
Az égi szent tüzet halandók földére
Lehozza magával;
S balgatag sáfára becses birtokának,
Áldozatjává lesz ritka zsákmányának,
Japetus fiával.

Hírre vágy? bár ég föld legyen akadály,
Nem pihen, hegyeket mozdít, hogy csudálja
Fél világ munkáját,
Míg eltörik az ív addig erőlteti,
S a dicső félisten majd rabúl pergeti
Omphale rokkáját.

Fényes ideálok empyreumába
Elragadtatván, dül tündéri' karjába,
Él ambrosiával,
Hogy mennykőként csapja földhöz a test súlya;
S melly nehéz magasról esni, megtanúlja
Tulajdon kárával.

A lány szívnek édes olvadozásait
Nem kószolja soha, kergetvén álmait,
Honját elfelejti;
Körüle bár Tempe virítson, nem látja,
A távollévőre száját mohón tátja,
A valót elejti.

De ti, dicső hölgyek, kik, földi remekek,
Egy alakban vagytok angyalok s gyermekek,
Mint boldogítjátok,
Ha e csuda vándor, számkivetésében,
Magát híven, élte víg kikeletében,
Kapcsolja hozzátok!

Ti, a szent természet hűséges magzati,
Ha elpártoltatják délceg indulati
E kegyes anyától,
Hív karjai közzé vissza bájoljátok,
S nyájas dajkálással megszabadítjátok
Gyászos hagymázától.

Szilaj képzésinek megnyírvén szárnyait,
Néki a társaság szent aranyláncait
Szépekké teszitek,
Felfúvó gőz helyett az igaz nagyságot,
Melly ad halandóknak halhatatlanságot,
Belé lehellitek.

Ki derítheti fel homloka ráncait,
Mellyek gyászba rejtik bármelley virtusait,
Ha ti elhagyjátok?
Hol arat méltó bért kivületek, hol nyér
A gyönyörűségből olly részt, mellyhez nem fér
Sem csömör, sem átok?

Híres volt Ulysses, fényes volt pályája,
De az ész és erő e ritka csudája,
Bár vallja meg maga,
Ha eleget tett-e a hírnév szívének,
S volt-e hív pár nélkül bújdoso éltének
Boldog a csillaga?

Ezer csudákat tesz, véget vet Trójának,
Dicsősége ragyog, ég Ogygiának
Érte királynéja.
Nincs haszna! felzúdult tenger hányja veti.
Nem, boldoggá nem más, egyedül teheti
Hív Penelopéja!

Az örök rend megáll! Páratlanságodnak
Vétkét fedd, barátom, hogy boldogságodnak,
Volt eddig sok hía,
Hogy olly kegyetlenül üldöztek a szelek -
S hogy oh a lángtól is meg nem menthettelek!
Mint Anchízest fia.

De az elmúltakat fedezzék kárpitok!
Örömmáldozatot kíván az a titok,
Melly magát itt fejti.
Nem, nem feddődés kell! csókold azt a kezet,
Melly annál istenibb boldogságra vezet,
Ha útját elrejt.

Becseseb az elvétett s ismét megtalált ut.
Ki az igazsághoz tévelygés után jut,
Forróbban öleli.
Édesebben örülsz felderült egednek
Te is, hogy gyászosbak voltak életednek
Eddig sok éjjeli.

Gyönyörű derülés! Melly szépen s hirtelen
Virít Elysium, a holott van jelen
Venus-Urania!
Melly boldog lelket tesz a föld gyermekéből!
Miként újjá szüli, mintha szent Léthéből
Adna kóstolnia!

Eljött, eljött hozzád egész udvarával,
A szerelmek, tréfák, játékok nyájával
Lakást vett házában,
S a Grátiák soha szebben nem ölelték
Ezeket, sehol több kedveket nem lelték,
Mint társaságodban.

Melly változás! lantod bájolóbb zengést ad
Már is, hogy a boldog öröm mosolyog rád,
S az szedi hangjait.
Hattyuszárnyon repül éneked s életed,
S bátorságos parton csendesen neveted
A tenger habjait.

Két isten nyit pályát - a hír s a szerelem -
Eredj, s a nemes szív s isteni értelem,
Mutasd meg, mit érnek;
Hogy a mint bámulni fogja dicsőséged,
A boldogságban is hív unokánk téged
Válasszon vezérnek.

EGY FALUSI LEÁNYKÁHOZ.

Gyenge angyal, egek kedvese,
Szép éltedet öröm vezesse!
Ne vess, bájold szép szelíd szemeddel,
Vidíts mindent, víg tekintetteddel,
Táncolj, danolj, szedj rétvirágot,
Nem ismersz még gondot s aggságot.

Ártatlanság alkotott téged
Mellynek képe fő ékességed;
Szerelemnek csendes ligetében,
Híven dajkált Gratia képében,
Titkos erőt adott formádnak,
S úgy ajánlott édes anyádnak.

Örülj lányka, játszszał víg kedvvel,
Az öröm csak szép lelket kedvel,
Ne kacsongass, pajtásid módjára,
A városi szépek ruhájára;
Sokan mikor kunyhókat látnak
Szemeikből záport bocsátanak.

MAECENASHOZ

Horác.

Mégy, barátom, könnyü bárkán ostromolni
Bástyás hajók várát,
Maecenas, ki kész vagy károddal gátolni
Caesar minden kárát.

Hát én, kit, míg te élsz, bájol csak kelleme
Másképp gyász éltemnek,
Nélküled bús helyét itthon őrizzem-e
Eltűnt jó kedvemnek?

Vagy a sorssal vitéz férfiak módjára
Erős szívvel bánjam,
S veled együtt minden veszélyes próbára
Magamat elszánjam?

Elszánom; háj havas Alpeselek bérceire
S vad Caucasusra bár,
Vagy menj Iberia legtúlsó szélére:
Híved nyomodban jár.

Kérded-e: körülled mit fog használhatni
Az illy erőtelen?
Kevesebb bú fogja éretted faggatni,
Ha veled lesz jelen.

Mint a madár féltvén nem örömet hagyja
Fiait fészékben,
Bár a kígyó őket könnyen elragadja
Szintúgy ottlétében:

Örömmel fogok most s mindég vitézkedni,
S csak kedvedet kérem;
Nem célok jószággal s kincscsel öregbedni,
Ha kedved lesz bérem.

Nem kérem, hogy kövér Lucania adjon
Legelőt barmomnak,
Vagy szép Tusculumig megyéje haladjon
Kis Sabinumomnak:

Elég, a mit adtál; nincs kedvem tölni
Chremessel ládákat,
Sem dús örökösként tobzódva költeni
Könnyen nyert summákat.

A MUSÁHOZ.

Ki hozzád vonzasz mosolyogva,
S karon vezetsz karomnál fogva,
O Músa, vedd tömjénemet.
Ha tégedet felejtenelek,
Nem volna bennem józan lélek,
S nem érdemelném éltemet.

Ha, megúnván a kábító zajt,
Lelkem magánosságot óhajt,
S akar jármától pihenni,
Te vezetsz violás völgyekbe,
Hegytetőkre, csendes berkekbe,
S mindent Tempévé tudsz tenni.

Ha szomjúzok bölcs társaságot,
S csak papagályi csácskaságot
S betyári gúnyolást lelek,
Te sírjokból a fő bölcseket,
Az újakat s a régieket,
Kihívod, s mulattatsz velek.

Ha mint megaranyzott gyilkos ív,
Szép színt mutat ezer csalárd szív,
Kikben irigyimet lelem,
Ki kérlelné bosszuságomat,
Ki derítné fel homlokomat,
Ha te nem játszanál velem?

Ha gyászfelhő borúl napomra,
Ezer hab toldúl csolnakomra,
S minden reménnyel felhagyok,
Te rengetsz el boldog álomba,
Magadhoz viszz Elysiumba,
S felejttem hogy földi vagyok.

Hát oh, mint bírnám titkos búmat,
Ha te, megszánván háborúmat,
E lantot nem adtad volna?
Ez bár nem fényleti nevemet,
De gyakran vidítja szívemet,
Melly máskép mindég gyászolna.

A PÁRATLAN KESERVE.

Hasztalan keresem,
Sehol sincs olly szerelmesem,
Ki boldoggá tenne,
Mennyországom lenne.

Kínos egyes járom,
Jaj! hol s mikor lesz olly párom,
Ki azt könnyebbítse,
S viselni segítse!

Nem érthetem soha
Mikép lettél illy mostoha,
Bölcs természet, hozzám,
Mért mondasz átkot rám!

Egek, ha nem szántok,
Ha velem jobban nem bántok:
Minek van életem,
Mi hasznát vehetem?

Mért adtatok szívet,
Kivált mért illy érzőt s hívet:
Minek e becses kincs,
Ha becsülője nincs?

Talentumom volna,
Elmémmek minden hódolna,
Csak szeretőm lenne,
Eszem csudát tenne.

Most szép gondolatim,
Magas, nemes indulatim
Fogantatásokban
Meghalnak magokban.

Meguntam éltemet,
Váltsátok érccé szívemet,
Egek, vagy szánjatok,
S hív társat adjatok.

MIMIHEZ.

Vígaadj, kedves, az életnek
Kies kikeletében,
Míg még mindenek nevetnek
Reád szépség fényében.

Minden ártatlan vígságnak
Nyisson utat kebeled,
Örömi a boldogságnak
Múlatozzanak veled.

Szedd, szép lélek, tavaszodban
A gyenge virágokat,
S fűzzed lágy fürtös hajadban
Koszorúkba azokat.

Mert elmulnak játékaid,
Elsiet kikeleted,
Most, míg rózsásak napjaid,
Most örülhet életed.

MINT FOGSZ SZABAD LENNI?

Mint fogsz szabad lenni?
Ha élted ész szavától
Nem mások parancsától
Tanul leckéi venni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha bölcs törvény ösvényén
Nem a vak ösztön kényén
Bátor s gyors léssz menni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha távol mind gúnylóktól,
Mind álnok ámítóktól,
Istenben fogsz hinni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha a rényt, akárhol jár,
Tiszteled, pogányon bár
Lásd is megjelenni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha tiprott érdemnek is
Hódolni s főgőgnek is
Hadat mersz izenni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha tudsz nem külső bérért
Hanem a rény becséért
Nagyságra serkenni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha gazság sem mászkálva
Nem képes, sem dorgálva
Cinkosává tenni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha tisztéd útján nem még
Restül, bár kénytelen légy
Szegény kenyért enni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha jó ügynél szidástól
S hóhéri kinzatótól
Sem tudsz megrettenni:
Ugy fogsz szabad lenni.

Mint fogsz szabad lenni?
Ha hű s gyors napszámos léssz,
Bért estve lelkedtől véssz
S csenddel még pihenni:
Ugy fogsz szabad lenni.

A SZERELEM ÉS A BARÁTSÁG.

Szeretnék most is szeretni,
De jaj! szép korom már lejárt,
S az ősz készül elkergetni
Tőlem a kellemetes nyárt.

Az idő karomnál fogva
Ama szép helyről elvezet,
Hol egymással mosolyogva
Amor s Bacchus fognak kezét.

Csak két pillantat életünk,
Egyikhez az ért ész tart just,
Szünet nélkül nem szedhetünk
Az öröm számára myrtust.

Hát már végképen elhagytok
Tréfák, szerelem játéki,
Ti, kik olly bájolók vagytok,
Legszebb korunk ajándéki?

Két halál van sorsúl vetve:
Szépségünk vesztén búsulni,
S hervadni nem-szerettette
Annyi, mint kétszer kimúlni.

Így sirattam tavaszomnak
Elhervadt szép virágjait,
S gyászoltam ifjúságomnak
Szárnyakra kelt víg napjait.

Végre frígyet kötött velem
A barátság, megszánt az ég:
Nyájas ez, mint a szerelem,
Lángja kisebb, de mindig ég.

DAMONHOZ ÉS CHLORISHOZ.

Bús szülék! szíveteket
Hát ismét hegyes tör hatja?
Gyönyörű vetésteiket
Viszont a halál aratja?
Oh a boldog szerelem
Néktek hát csak gyötrelem!

Csak fris hantok fedik még
Első kedvestek sirhalmát,
S viszont elveszi az ég
Hűségtek édes jutalmát,
A legszebb gyönyörűség
Néktek fő keserűség.

A fájdalom bennetek
Öldöklő dühös harcot vív,
Esdeklő keservetek
Eget földet segédül hív,
Ezer zokogásokkal
Alkuszatok sorsotokkal.

Nincs haszna! érc a szíve
A mindenható halálnak,
Nem kedvez mérges íve
Sem koldusnak sem királynak:
Megveti váltságtokat,
Elveszi bálványtokat.

Mindenek virágoznak,
Szép tavasz mosolyog rátok,
A szellők szánva hoznak
Balzamillatot hozzátok;
Úgy látszik köröskörül
Minden enyhít s könyörül.

De mit használ a szép táj,
Mit néktek minden kelleme?
Jaj, ha kinek szíve fáj
Nem mást csak gyászt láthat szeme;
A víg hang is fülének
Csak temetési ének.

Oh dicsőbb kikeletet
Mutat a hit jobb világban,
Hol angyali életet
Élünk örök ifjúságban.
Fel az égre nézzetek
Hogy el ne csüggedjetek.

A boldogság olly plánta
Melly nem díszlik e világon;
Kivánságunk iránta
Túl hat a mulandóságon:
Mennyben vagyon hazája,
Ott kell szert tennünk rája!

LAURÁHOZ,
NEVE INNEPÉN, KÉT BARÁTJA.

Neved napja dicső fénye
Arany sugárokat hint,
S minket a hűség törvénye
Régi szent tisztünkre int,
S a barátság nyájasan hív,
Hogy siessünk, oh kegyes szív,
Tégedet megtisztelni,
Örömdet nevelni.

Ezer örömmel rendelünk
Hát szent innepet mára,
S kész is már együtt mivelünk
A barátság oltára.
Melly körül a kegyességek,
Nyájasságok, szívességek
Egymással kezét fogva
Állanak mosolyogva.

Buzgó háladás szívünknek
Legelső áldozatja,
Mellynek lángját istenünknek
Szent öröm lobogtatja.
Mert mi, kik neked hódolunk,
Elragadtatva tapsolunk,
Hogy mindeddig kegyelme
Volt szép élted védelme.

A másik, drága illattal
Híveid kívánsági
Azt kéri hív indulattal,
Hogy esztendő soksági
Rád szép koszorút fűzenek,
S legszebb örömek hintsenek
Minden lépéseidre
Rózsákat, ösvényidre.

Harmadszor ég tömjénünknek
Szent tüze azért is még,
Hogy lánc szeretetünknek,
Mellyel boldogít az ég,
Soha ketté ne szakadjon,
S akkor is épen maradjon,
Midőn eljutsz sokára
Dicsőbb élet céljára.

Ha az ég jó barátidnak
Hajolván kérésire,
Hív párodnak s rokonidnak
Így éltet örö mire,
Virágos kert lesz életed,
Mellyből csendesén nézheted,
Világ sorsa mint forog,
S tengere mint háborog.

EGY FŐ MÉLTÓSÁGHOZ.

A nyár, melly földünket olly soká égette,
Nem lövöldözi ránk már tüzes nyilait;
A királyi székbe az ősz lép helyette,
S osztja áldásait.

Asztagjait Ceres vígan szemlélgeti,
Mellyek jutalmazták buzgó tisztelőit,
Bacchus is örvendez hogy tele töltheti
Nectarral tömlőit.

Nyájasan mosolyog e táj boldog ege,
A frissült fák s füvek szebben illatoznak,
Pan, Diana, Phoebus, s Faunusok serege
Együtt vigadoznak.

A réteket Flora gondosan hímezi
Késő s annál kedvesb tarka virágokkal,
S bucsuzását ezer madár zengedezi
Bájos hangokkal.

Minden öröm ide gyűlt e szép környékre,
Itt serkentő szót hall a bölcs mindenfelől,
Hogy rejtezzék ezen boldog menedékre
Aggságai elől.

De te, kinek hív s bölcs gondviselésedre
Annyi ezrek sorsát bizta csillagzatod,
Ki Themis szent fontját kezedből kéjre
Másnak nem adhatod;

Hatalmas kormányos, a kinek vállára
Olly sok és olly terhes gondot rakott hazánk,
Te nem jöhetsz magas polcodról sokára
E szép helyre hozzánk.

Hosszas nyugalmadat tüstént megsinlené
Egy több nemzetekből épült birodalom;
Az elnyomott árva sirva ezt kérdené:
Hol van őrangyalom?

Eljöttél hát, de csak szempillantatokra,
S Tusculanumodban bölcsen mulatozol,
Itt, hol a természet boldog magzatokra
Minden jót tékozol.

Majd új s hasznosb úton tanítod sietni
A tunya folyásu posványos vizeket,
Majd a szorgalomnak több adót fizetni,
A fösvény földeket.

Sokszor hív barátid dicső koszorúja
Boldog Olympussá teszi rejtekedet,
S a köznép, bölcs élted tudatlan tanúja
Bámulja tettetted.

Óh Elysiumnak kies ékességi,
Észrevetetlenek a kábák szemének,
Istenekkel közös szép gyönyörüségi
A nemes elmének!

Kellemetes völgyek, zöld erdők árnyéki
Hol uratok kóstol égi boldogságot,
Oh hogy kebletekben nem adhattok néki
Tovább mulatságot!

De elhívja őtet tisztének szent szava;
Nem soká örülhet dicső szépségteknek;
Terh alatt tartozik folyni élte java
S áldozni ezreknek!

Búcsút vesz töletek kevés órák mulva;
Késése megbánná királyát s hazáját;
Csak keveset pihen azért, hogy újulva
Futhassa pályáját.

Menj, dicső oszlopunk, menj fényes helyedre,
Fogj kezet s fuss gyorsan jó fejedelmeddel,
Áraszsz mennél több fényt s áldást nemzetedre
Példáddal s tetteiddel.

Ez már régtől fogva felséges iránya
Annak a szent lángnak, melly gyújtja lelkedet;
Homlokodnak százszor virult borostyánja
Szólja érdemedet.

A halhatatlanság tündöklő temploma
Tégedet, feléje sietőt, készen vár;
S utadban, hív fia, semmi harc ostroma
El nem lankaszthat már.

Csak későn hívjon el az élet istene,
Ezer tetted truccol a rontó időnek:
S mi van több, a mit még kívánnom kellene
Illy nagynak s dicsőnek.

Sőt van: kedvelt párod hív s tiszta szerelme
Adott életednél drágább zálogokat,
Sorsod csak úgy lesz szép, ha az ég kegyelme
Megáldja azokat.

Lépjenek hát ők is őseik nyomába,
Fereszszék örömben soká szüléiket,
Irathassa hazánk örök krónikába
Sok szép tetteiket.

HYMNUS A REMÉNYHEZ.

Idvez légy, o isteni remény!
Te, ki az öröm szárnyait
Neveled, s mikor a sors kemény,
Tompítod hegyes nyilait.
Oh mint enyhül a keserűség
Általad, legyen bár melly nagy;
Ha igaz, hogy a gyönyörűség
Rózsa, te a bimbója vagy.

Bárkáját a szerencsétlennek
Védelmezi hív vasmacskád;
Ha baráti mind elreppennek,
Akkor is támaszkodik rád.
A setét tömlőben enyhítő
Fényt gyújtasz, s könnyebb a bilincs.
A pokol is azért rémítő,
Hogy annak jussa hozzád nincs.
Ha te nem volnál hív dajkája,
A szerelem mivé lenne?
Kegyes gonddal te vigyázz rája,
S így van állandóság benne,
Bár, sok harc után, diadalom
Enyhítse a szeretőket,
Tüstént velek van az únalom,
Ha te nem kíséred őket.

A DICSŐSÉG.

A MAGYAR NEMESSÉGHEZ.

Figyelmezve hallgassatok
Nagy ösöktől eredt címeres magzatok!
Músám a dicsőség dicsőítésére
Felséges éneket ad hive nyelvére,
Millyen egy olly istenségnek
Tetszik, kiért csak nagy lelkek égne.

Távozzék a hívság lyánya
Az ál hír, e szörnyű, a kábák bálványa,
Melly szüntelen széljel repdes száz szárnyával:
Hizelkedést harsog hazug trombitával,
Rabjait gözzel élteti,
S utóbb átkok árjával fizeti.

Azt, a kit én magasztalok,
Rokonoknak tartják magok az angyalok;
Égi szent származás, igazság testvére
Nyájasan édesget virtus ösvényére,
S a ki ezért tűr háborút
Csak annak ad mindég zöld koszorút.

Kinek illőbb dalt zengeni
S áldozatul tömjént gazdagon hinteni,
Mint annak ki hálát jóléttel érdemel,
Halandót a sorson s síron felül emel,
S a tisztet szentnek nézeti
Akkor is, ha veszély fenyegeti?

Elválík két felé az út,
Ott hol a mulandó élet pályája fut,
Egyik zabolátlan vágyások kéjére
Vissz egy alacsony völgy virágos rétjére,
Hol elfelejtve rejteznek,
Kik nemtelen lánggal gerjedeznek.

A másik a fényt kedveli,
A lelkeket magas sziklára emeli,
S a szerencsést, a ki rajta nyomosan jár,
A reá özönként omló égi sugár
Ezerekkel szemlélteti
S halhatatlan életre vezeti.

Melly szent tárgy hatja szememet,
Melly isteni tüzzel hevíti szívemet!
Titeket látlak-e nagyság bajnokai,
Kik hazátok őrző s áldó angyalai
Azt tollal, karddal, kormánynyal
Szépítitek örök ragyogvánnyal?

Látlak, századok kárpitja
El nem fedezhetett, látom miképp nyitja
A szent virtus, mellynek követtétek nyomát,
Számatokra érdem tündöklő templomát,
S háládatosság oltára
Miképp emel istenek rangjára!

Boldog, ki ezek példáján
Gyúlván, új utat tör dicsőség pályáján!
Boldogabb a régi fény hív örököse
Kire nagy atyákat megérdemlett öse
Hagyott szép hírt, polcot, nemet,
Melly könnyen gyűjt az örök érdemet!

Mint az erdő koronája,
Zeus ezer esztendő terebély cserfája,
Mellyen minden időn új gallyak teremnek,
Árnyékot sok főnek, s kecsét ad sok szemnek:
Úgy ő sok ezrek vígsága,
Nyúgodalma, dísze, s bátorsága.

Mint hajlik a bízodalom
Hozzája, ha kinek kell véd és oltalom!
Melly könnyű magához szívet hódítani,
Bár helyéből akar hegyet mozdítani!
Ereje melly messze hat s jár
Mint magasról lövellő napsugár.

Keljen dühösen ellene
A felzúdult tenger haragos istene,
Ki a cédrushajón, ezüstvitorlákon,
Selyemköteleken s arany vasmacskákon
Szintúgy nem tud könyörölni
Mint ha ócska bárkát lát röpülni.

Ő, jól tudván, melly sok szemek
Vagynak ráfüggesztve, s hány ősi érdemek
Serkentik állani bajnokok módjára,
Ugy vív, hogy méltó lesz ég s föld csudájára,
A habok elboríthatják,
Gyávaságra hiában izgatják.

Bár a nagyok palotái,
Valamint a kunyhók a halál prédái,
Bár kénytelen egykor a bajnok fegyverét,
A király pálcáját, a főrend címerét
Charon szavára letenni
S mezítlen kell a Styxen túl menni:

Mit veszt ő? porból vett porát!
Mit mást, mint nagy lelke romlandó sátorát?
Félnek-e a sírtól cselekedetei?
Nem gyümölcsöznek-e szép veteményei?
Sőt él istenibb formában,
Az irígység nem lévén nyomában.

Hadd szünjön árnyék élete!
Legtöbb csudát akkor tesz emlékezete,
Millióknak ad részt tettei hasznában,
S oh hány ifjú szívét, ki ébren s álmában
Oszlopát könyvvel áztatja,
Vetélkedő lánggal lobogtatja.

Így a nagy s hires Dunának
Fejedelmi vize a magyar hazának
Hasznos, míg a terhelt hajókat hordozza,
S a bőség kincseit most viszi, majd hozza,
S itt ad kalászos szigetet,
Ott szép rétet, s zöldellő ligetet;

S akkor is ha ér sirjába
S nevet veszt, merülvén a tenger gyomrába,
A táj, hol gazdagon áldást osztogatott,
A kies sík, mellyet szebben viríttatott,
Emlékezetét hirdeti,
S nyomról nyomra nevét emlegeti.

Nem, nem, nagy nemű magyarok!
Dicső nemzetemnek képei, bölcs karok,
Nem csak hang a jussal birt nemesség neve,
S dicsőségre méltán vágy a nagy szív heve;
Nem gőz, a mi Caesarokat
Teremt, midőn fényltet Sándorokat.

Viseljetek gondot rája,
Égjen tisztán s gyűjtson sok szivet fáklyája!
Szűljön szent virtustok nagy s jeles dolgokat,
S hogy mély örvényekbe ne nyeljék azokat
Az irígy idők árjai,
Legyetek a Musa barátjai.

Csak ennek van hatalmában
Ki milyen részt vegyen szép hír osztályában.
Idők fogytáig tart Achilles élete
Mert zeng halhatatlan dalban dicsérete,
S hány nagy nevet rejt néma sír,
Azért hogy szent költő róla nem ír?

Oh az ég dicső remeke
Az olly nemzet, mellynek sok főfő gyermeke
A hasznos tudományt s szép mesterségeket
Úgy nézi, mint honát védő isteneket;
Őket dajkálja, neveli,
S papjaikat, ha hívek, tiszteli.

Mi az emberi hatalom!
Eldült a romai roppant birodalom,
De mesterségének becses maradványi
Még ma is sok nemes lelkeknek bálványi.
Melly nagyság lehel belőlök,
Hány ezer szől csudálva felőlök!

A fél világ csínosai,
A rég Roma láncát hordozók fiai,
E szent ereklyéket buzgó figyelemmel
Keresik s csudától néznek részeg szemmel
Azoknak szép képeikre,
Kik vas békót vertek öseikre.

S ki nem telik új lélekkel
Ha mulandósággal dacoló színekkel
Azoknak tetteit lefestve találja,
Kiknek a föld legszebb javait hálálja,
S kik senkit nem gyujtanának,
Ha az írók rólok hallgatnának.

Oh magyarok! a Musára,
Mert hatalmában van a dicsőség vára,
Kegyességeitek bőven áradjanak,
S el ne felejtsetek, hogy mindég vágytanak
Háladó dicséretére,
A kik méltók voltak énekére.

Ama felséges tetőnek,
Hol hervadhatatlan borostyánok nőnek,
Olly bő termést adjon áldástok harmatja,
Hogy minden méltónak az érdem magzatja
A hír, zöld koszorút fonjon,
Melly ezreket csudájára vonjon.

AMOR DICSÉRETE.

Amor fényes palotájában
Ezer örömek lakoznak,
Az istenek boldog sorsában
A halandók ott osztoznak:
Ott mind dús, mind szegény számára
Mennyei rózsák teremnek,
S sziveknek ül az thronusára,
Ki tetszeni tud a szemnek.

A szerelem nagy jótétemény.
Életet ad az életnek,
Körűle a félelem s remény
Majd zokognak majd nevetnek;
Ifjúságunk szép esztendeit
Ámítva magához vonja,
S az arany idő gyöngyképeit
Unalmaink közé fonja.

HYMEN DICSÉRETE.

Amor jótétét hirdetik
Mindenek kik verseket
Költnek, s bőven vesztegetik
Reája tömjénjeket;
Azt mondják, hogy udvarában
Csak örömek lakoznak,
S ott az istenek sorsában
Halandók is osztoznak.

De mi jót tesz, ha nyomozzuk,
E világ tyrannusa,
Hogy annyira bálványozzuk,
Mi okunk van? mi jusa?
Ő a szívek kínzásával
Kegyetlen játékot űz,
S elrepül, mihelyt nyilával
Megsebhethet, s éget mint tűz.

Nem, a tegzes kis istennek
Bár fél világ áldozzék,
Az én oltárom Hymennek
Számára illatozzék;
A páros szívek istene,
A legfelsőbb szent nekem,
Akár ki mit mond ellene,
Hymen az én énekem.

Jól tudom: sok panaszokat
Mondanak sokan rája;
Igaz is, tenger kínokat
Lát és láttat fáklyája:
Melly miatt ma hív papjai
Már igen fogyatkoznak,
S régen tisztelt templomai
Ürülnek s omladoznak.

De hogyha az esztelenek
Vas békókat hordozni
S holtig nyögni kénytelenek,
Őtet kell-e okozni?
Nem illendőbb-e hallani
A bölcssek tanácsait,
A kik nem győzik áldani
Boldog arany láncait.

Oh csak hívei legyenek
Illők s méltók magához,
Forró szerelmet vigyenek
Elsőben oltárjához,
S bölcs ész, jó szív lakván benne
Barátkozni tudjanak,
Fogadom bizony Hymennek
Dicséretet mondanak.

NINÁHOZ.

Soha nem bájol testednek
Csábító szépsége,
Ha nem ékesít lelkednek
Belső nemessége.
A termet s szín akármelly szép,
Magában csak holt bálványkép.

A szépség gyenge rózsája
Múló fényt ruház rád,
Hacsak az érdem hozzája
Olly virágot nem ad,
Mellyet akkor is becsülnek,
Ha orcádra ráncok ülnek.

HÁLAADÁS G. FESTETICS IGNÁCHOZ.⁹⁶

Tovább nem hallgatok. Hat esztendő int már,
S érettebb gyümölcsöt Musám hiába vár,
Őszömnek fű szele.

Bár nem ér énekem remek érdemmeddel,
Hibáit, nagy férfi, a szívért engedd el,
Melly idvezel vele.

Mint a nap az égi testek seregében,
Jótéted páratlan a maga nemében;
Hogy tudnám felérni?
De kénytelen bájol az angyalábrázat;
Csak reánézés kell, nem cifra ruházat,
Nem szép hang, dicsérni.

Engem, kit bölcsőmben örököd rengetett,
Magának kért tőled Apollo, s vezetett
Jelesebb pályára,
S te, nemes barátja, munkáját tisztelted,
S közös nevendéktek sorsát fölemelted
Híveid rangjára.

Mint bájol a nagyság mind szívet mind szemet,
Ha homályos virtust s alacsony érdemet
Ölelnék karjai!
Mosolygó fényedtől mint derült életem,
Mint újultak s nőttek jobb igyekezetem
Gyenge virágai!

De a nagy szív félig nem teszi munkáját,
A tökéletesség felséges pályáját
A célig folytatja:
Néked sem volt elég csak nyájaskodni lenned,
Ösztönt szebb nagyságra gerjesztek te benned
Lelked indulatja.

Mindenütt ég tömjén Augustus nevének,
Ki Márót elrablott csekély értékének
Nyertesévé tette,
S hogy, felejtve Rómát s a dühös háborút,
Honjában hervadni nem tudó koszorút
Köthessen, engedte.

⁹⁶ Ez a nemes lelkű ember 1808. jún. 28d. a sopronyi superintendensia prédikátorait, kik a gróf jószágában tarták vala az napi gyűléseket, ebédre hívatván, s megértvén hogy a mi Kisünk az ő alatta-valójának gyermeke, ennek atyját minden szolgálat alól örökre felszabadította, magát pedig, midőn ez, elragadtatva a legszentebb érzés által, a jöltévő kezét megcsókolni akará, karjai közzé fogta. Melly irigylést érdemlő sors juta a lelkes és eszes gazdagoknak! és melly olcsón vásárolhatnak ők elhalhatatlan fényt! - Kazinczy jegyz.

S Maecenas, ki kincsben Croesussal mérkezett,
Hogy kis Sabínummal Flaccusnak kedvezett
Mint fel van emelve
A venusínumi hattyú énekében!
Mint ragyog, mint fárad dicsőítésében
A hír ezer nyelve!

Mennyivel szebbet téssz te, mint e dús nagyok,
Nekem, ki sem Flaccus sem Maro nem vagyok,
Megtisztelésekre!
Engem csókolsz, s annak adsz szabad birtokot,
A kinek köszönök mindent, a mi okot
Ad kérkedésemre.

Mint a ki tanúnak kíván földet s eget,
Örömnöpet ülsz, választott sereget
Hívsz víg mulatságra,
S úgy nyitsz a mostani kornak s jövődönnek
Serkentésül kaput, a hív nevelőnek
Arany szabadságra.

Szent, örökké szent nap, tetézt jutalom!
Élesben a szívet millyen diadalom
S hol részegítheti,
Mint midőn a gyermek imádott atyjának
Fejére illy dicső polgárkoronának
Címerét téteti.

Fúriák fészkévé ám adja kebelét,
A ki a fiúi szeretet kötelét
Széljelszaggathatja;
S bódúlt eretneke Sátán vallásának
Légyen utóbb mérges viperák fajának
Boldogtalan atyja.

Nekem, a természet intéséhez hívnek,
Nincs az éggel rokon s el nem fajult szívnek
Méltóbb indulatja,
Mint a melly azoknak, kiktől van lételünk,
Szamba vehetetlen kegyességit velünk
Forrón háláltatja.

Más felpuffadt korcs a szegény szüléket
Szégyelje, s gyalázza a szent verejtéket,
Melly csorgott érette;
Ne lássa mint omol reá az átok-ár,
Se a feneketlen pokoltörvényt, melly már
Nyilva van mellette.

Az én anyám áspist nem nevelt tejével,
Nem úgy édesgetett szavával s éltevel
A virtus útjára,
Hogy az ész törvényét döllyfösen gúnyoljam,
S legfőbb jóltevőim szívét marcangoljam
Dühödt vad módjára.

Nem, ha bennem az ész lát nyiltabb szemekkel,
Szívem magasabban járó érzésekkel
Ha tud gerjedezni,
Ha kis láncszem vagyok szebb lelkek frigyében,
Ha éltem patakját kies völgy keblében
Látom csörgedezni.

Mind azért szerencsém első gyámolait,
Szegény sorsokban is isten angyalait
Nem szünöm áldani,
S égiekhez illő szent gyönyörűséget
Érzek, hogy házokra illy szép nemességet
Látok hárámlani.

Hogyan ne éreznék? E ház homályában,
Mint senki nem inkább fényes palotában,
Úgy voltam szeretve.
S szent adóm nagy része annak, ki annyit tett,
Kinél kegyesb atyát az ég nem teremtett,
Le van már fizetve.

Ugy vagyon, nemes gróf, midőn a világnak
Olly remek példát adsz, engem mennyországnak
Emelsz pitvarába,
Hol buzgón vegyítem hálámnak könyeit
Annak, a ki szedi jószágod gyöngyeit,
Öröme árjába.

Nem csal meg reményed. Benned jótéted már
Olly szent tüzet gyújtott, mellyet sem tél sem nyár
El nem tud oltani.
Oltárod már atyám oltára mellett áll,
Reád tömjénemért áldás mindennap száll,
S holtig fog szállani.

S e két oltár előtt, adok íme kezet,
Hogy az úton, mellyen kegyességed vezet
Érdem templomába,
Minthogy jobb s kedvesebb bért nem fizethetek,
Soha meg nem szünő futással sietek
Nagy lelkek nyomába.

S ha lantom szívre tud hatni zengésével,
Ha mit tehet eszem egész erejével,
Vagy szívem hűsége,
Élni fog minden nyom emlékezetében,
Barátim s gyermekim gyermeki szívében
Neved dicsősége.

NÉVNAPOMHOZ.

Ötven ötödször derülsz már
Jó névnapom, ma rám;
S versben köszöntlek, gátol bár,
A sok keresztü szám.

Ne várj tőlem fellengező
Pompás dicséretet;
Csendes tüzzel gerjedező
A tartós szeretet:

Én pedig, ki reggelemen
Forrón öleltelek,
Most is késő délestemen
Benned kedvet lelek.

Mert bár gyakran bús ráncokat
Méltán hord homlokom,
Még is elüzni gondokat
Gyakrabban van okom.

Bár mindennap rozzantabb lesz
Mulékony sátorom,
S jókedvűvé ritkábban tesz
Egy pohár jó borom;

Bár elmém gyakran sejdíti
Szárnya lankadását,
S gyakran rostával meríti
Tudomány forrását;

Bár nem ifjonti bájolók
Világ játéakai,
S nekik nem könnyen hódolók
Szivem vágyásai;

Bár álmoként eltűntenek
Ezer reményeim,
S egy jobb világba intenek
Elhunyt sok híveim:

De a visszaemlékezés
Tavaszt teremt mellém,
Akár melly bús környékezés
Tele süvölt felém.

Gyönyörködöm ha gondolom
Kóstolt örömmet,
S hív dajkálással ápolom
Kikelt vetésimet.

Rablott az idő, de hagyott
Sokat is mi mulat;
Lelkemben még meg nem fogyott
Semmi szép indulat.

Észben, szivben, természetben
Mi van szép, jó, s nemes,
Nekem kisebb mérsékletben
Most is még kellemes.

Setét jövőndóm éjjele
Sem borzaszt engemet,
Annyi örömet hoz vele
A mennyit eltemet.

Igazság s szépség Musái
Kísérnek holtomig,
S általok tavasz rózsái
Virítnak siromig.

Gyermekimben, kiknek ma is
Hálálva örülök,
Ha bágyaszt éltem sulya is,
Ifjává serdülök.

* * *

Idvez légy hát, szép nap, hogy rám
Ismét felvirradtál,
S angyalként szólván be hozzám
Ennyi szépet adtál.

Jőj sokszor, de ha végezve
A titkos könyvekben
Más van, szebben zengedezve
Fogadlak mennyekben.

A SZUNNYADÓ.

Rózsás partu patak csörgésénél,
Fülemilék zengedezésénél,
Szunnyad Lilli, szivem mindene,
S szebben mint most még nem pihene,
A szép lélek. Vajjon mit álmodik,
Ékes szája kire mosolyodik?
Miért készül kezét emelni,
Mint ha kedvest vágyna ölelni?
Én, én, tudom s olvadva képzelem
Tegnap kötött örök frigyét velem,
Arcát az én szerelmem gyújtja,
Hószin karját értem nyújtja.
Fülemilék, kérlek kiméljétek,
Szép álmából fel ne ébreszszétek,
Vagy olly hangtok zengjen fülében
Melly több lángot gyújtson szívében.

PARNASSRA UTAZÁS.

Képzetim ámitása
S dicsőség szomjuzása
Minap ama szent hegyre vitt,
Mellyet Parnassnak hívunk itt.

Egy deli szűz megbájolt,
Kezében trombita volt;
Érte majd szivem hasada,
De ő rajtam tovább ada.

Szintugy az a komoly szép,
Ki tört döf, s sziveket tép,
Hidegen szólt: hagyj engemet,
Kérd Thaliát testvéremet.

Tüstént ehez futottam,
S válaszul ezt hallottam:
Édesem, nekünk istenek,
Nem illy legények kellenek.

De nem szükség busulnod,
Mert könnyü boldogulnod;
Van kivel házasítsalak,
Szobalyányunk egy gyöngyalak.

S ott termett a Románca,
Táncolt, ígézett tánca;
Komoly-vidám tekintete
Szánva s enyelgve nevette.

Ennek szép ajakára
Minden Musák láttára
Csókot adék; megkedvele,
S most már kunyhóm Éden vele.

Együtt dallunk, regézünk,
Oktondikat leckézünk,
Csinálunk néha szárnyakat,
Szedvén Ovidból tollakat.

Igy játszva, így tréfálva,
S vad vágyaktól megválva
Szebb vigság részese vagyok
Mint sok széllal bélett nagyok.

SOHAJTÁS.

Felséges vár, éggel rokon elme
Szent emléke Pindus tetején,
Hol Músák boldogító szerelme
Istenekké vált bölcsek fején
Nimbust derít, mellytől megbájlolva
Kiki feléd sóhajtoz lángolva,
Ki érezni a szépnek kecsét
S látni képes a jónak becsét.
Hajlékidban, hol mint nap ragyogva
Az örökké ifju hellenek
Uralkodnak ezredektől fogva
A nagy elfelejthetetlenek,
Polgári just szánsz-e valahára
Árpád késő magzati számára,
Kik honok szép nyelve szárnyain
Repülnek e dicsők nyomain?

A LANTHOZ.

O lant, ne hagyd belepetni
A portól magadat,
Nálunk is tudják szeretni
A jobbak szavadat.

Veled, hogy a had kockája
Neki vakot vetett,
S vaksággal megvert hazája
Vesztére sietett,

Alcaeus elfelejtette
Nemzeti sérelmét
S mást nem tehetvén, zengette
A bort és - szerelmét.

O Phoebus dicső remeke,
Te, mellynek mérget is
Mézzé változtat éneke,
Enyhíts engemet is.

MINT KELL HYMENTŐL ÖRIZKEDNI?

Sokszor ha Hymen fáklyát gyujt
Amor elrepül tőle,
S akkor méz gyanánt mérget nyujt,
S hóhér válik belőle.

A frigy, melly így alkottatik
Nem más csak rabság s bilincs,
S fel soha nem bontathatik,
Fizettség bármelly kincs.

Ifjak, szép szerencsésekre
Jól vigyázzon szívetek,
Szabad még most tetszésekre
Vigan enyelegnetek.

Ha Hymen arany hegyeket
Igérve jó felétek,
Másithatatlan frigyteket
Vele félve kössétek.

Hány nem képzelt már kábúlva
Benne leghűbb barátot,
Kinek kevés napok múlva,
Durván fordított hátot!

Őrizkedjetez törétől,
Mellyet vet hazudozva,
Fussatok gyémánt nyűgétől
Míg fel vagytok oldozva.

De ha szíveteket hatja
Egy édes gerjedelem,
Mellynek tüzeit nem olthatja
Sem sok nap, sem értelem,

Ha szépség s ész kezét fogva
Kiszt örök esküvésre,
S Amor maga mosolyogva
Hív az öszvekelésre;

Ha illyenkor jó hozzátok
Hymen tréfák nyájával,
Akkor bizvást fogadjátok
A hűség szent csókjával.

A MAGAMÉRSÉKLÉS.

Jobban jársz, barátom, ha sem büszkén nem mégy
A tengernek közepére,
Sem, hogy a dühödő szélvészekről ment légy
Nem sietsz siker szélére.

Legboldogabb, a ki az arany középszert
Érdeme szerint becsüli,
S mind a szennyes kunyhót, hol szükség fészket vert
Mind a palotát kerüli.

Többször vivják szelek a felnyult fenyőket,
A magasabb tornyot súlya
Jobban földhöz csapja, s a hegyes tetőket
A mennykő gyakrabban dúlja.

A balsorsban remény, a jóban félelem
A nemes szívnek vezére;
Télt s nyárt felváltva küld az égi kegyelem,
A halandóknak földére.

Az idő meggyógyít sok mérges sebeket;
Apollo gyilkos idege
Nem mindig lövöldöz, sokszor víg éneket
Zeng szép húgai serege.

Tudj, ha veszélyekkel tisztelkedni szem közt mégy
Bátor szívvel vitézkedni,
S viszont, ha igen jó szél fuv, elég bölcs légy
Vitorládat beszedni.

ENGESZTELÉS.

Meddig emészt e kínos kárhozat?
Van-e olyan hathatós áldozat,
Mellyel mocskom lehet tisztulva?
Téged, éltem fele, remek alak,
Mérgé dühe forrván, zaklattalak,
Vallom s bánom orcám-pirulva.

Semmi, érzem, lelkünk kis erejét,
Agyunk s csontunk minden csepp velejét
Úgy nem dülja s úgy fel nem rázza,
Sem nem gyújtja bennünk a pokolnak
Tüzét, mellyben ördögök lakolnak
Úgy, mint a haragnak hagymáza.

S a teremtés tágas országában,
A föld színén s a tenger gyomrában
Hol van illy vak, illy szilaj erő?
Bár felzúdult habra hab toluljon,
Tűz, vas rontson, mennykő sűrűn hulljon,
Megáll, kacag s vív e vakmerő.

Jól mondják, hogy, midőn szorultságból
Az egész holt s eleven világból
Agyag míve részeit szedte
Ravasz esze ama nagy Titánnak,
Epénkbe a dühös oroszlánnak
Természetét elegyítette.

A vad harag miolt' Atilával
Testvér öcscsét, kit gyászos várával
Buda hirdet, által szuratta,
Szép hazánkban hány fényes házoknak
Lett gyilkosa, hány nagy városoknak
Minden kövét széljel hányatta!

Oltsd, ah oltsd el boszudnak lángjait,
Ha tavaszunk édes szép napjait
Vesztegette vérem vad heve,
Ne büntess, hogy csalárd varázslattal
Részegített olyan indulattal
Mellynek méltán dühösség neve.

Azért, hogy így keseríthetelek,
Nem szünlek meg valameddig élek
Szelíd szívvvel, kedves, kérlelni,
S ha az utált vétket megbocsátod,
Uj élettel boldogul barátod,
S védangyalt fog benned ölelni.

SOPHRONHOZ.

Ah elrepülnek, Sophronom édesem!
Szép éveink: lángelme, sem égi szív
A ráncokat nem tartja vissza
S a diadalra szokott halált nem:

Másképp kinek volt volna nagyobb joga
Élhetni földön végtelen életet,
Mint annak, a kit könnyözönnel
Áradozó szemeink siratnak?

Elvitte még is hív ölelők közül,
Mint a dühös szél tél közeledtekor
Szár az levélt ágról visz, őt is
A csuda végzetű gyászos óra.

Elhúnyt az a szép déli nap övele,
Mely olly vidáman s gazdagon öntöze
Ránk isteneknek szent kegyével
A nemesebb örömök sugárit.

Minket sem old fel jó feleség, haza
Sem birtokunk a köz frigy alól; le kell
Mondnunk ma-holnap mindenekről,
A miket olly hevesen szeretünk.

Lelked, ha szerzett kincset, az a tied
A jobb világban: más vagyon itt marad.
Egy két virágszál fog követni
Még sirodon szerelem kezéből.

A mit tehetsz jót, azt ne halaszd tehát;
Nem vélt időn hív a bizonyos halál
Kitkit, de nyájas képpel azt, kit
Sok jeles érdemek ékesítnek.

AZ ELHAGYATOTT MAGYAR NYELV.

NAGY JÓZSEF SZOMBATHELYI NAGYPRÉPOSTHOZ, 1806.

Meddig gyászol Pannonia?

Mondd meg, bölcs főpap, hív polgár!

Melly bűnért kell lakolnia,

Hogy fényes nappal is népe setétben jár?

Mint lobog Clio fáklyája!

Nézzük az ó s új világot,

Nyert-e csak egy nép hazája,

Nyelvét megtapodván, halhatatlanságot?

Mikép törekednek mások

Vad szavokat mesterségre

Szoktatni, hogy virágzások

Just adhasson nekik fényes dicsőségre!

Mint érzik, hogy a bölcs elme

Legszebb birtok, legjobb fegyver,

S hogy köztök ennek szerelme

Édes anyjok hangján legtöbb szíveket nyer!

Népek, jertek tanúságra:

Mi az idegen szózatot

Emeljük fő méltóságra,

S a magunkén csúfot ejtünk s gyalázatot.

„Amaz az észnek Dunája,

Az folyjon sebes árával,

S kik közel laknak hozzája,

Csak azok teljenek becses aranyával?”

Ezt mondjuk, s száz szép tájára

Hazánknak ügyet sem vetünk,

S ezernyi ezrek kárára

Minden egyéb folyót önkényt betemetünk.

Hívna az igaz ösvényre

Titusunk s dicső fejeink,

S nyelvünket érdemlett fényre

Akarják emelni szentelt törvényeink.

Mit használ az ész intése?

Tömjént kedvesebb bálvány vár.

Törvény a világ' ízlése,

S magyarul olvasni s szólni nem módi már.

Meddig lesz nyelvetek árva

Magatok közt, o magyarok?

Meddig lesznek még elzárva

Tőle az iskolák, gyűlések, udvarok?

Híres ősök maradéki,
Mit nyertek nagy nevetekkel,
Ha csak vak kény bábjátéki
Maradtok, s nem futtok versent bölcs népekkel?

A bölcs népnek van jól dolga
Az várhat tartós nyugalmat:
A tudatlan mindig szolga;
Csak az ész ad szép fényt, kincset, diadalmat.

Ragyogjon hát az ész fénye,
Terjeszsze azt szép nyelvetek,
Ez a dicsőség ösvénye,
Ezt járjátok: ne korcs, ép nemzet legyetek!

Ha, mint Cassandra szavára,
Enyémre is megvetés vár,
Nemzetünk síroszlopára
Ezt írják nem soká: volt magyar, de nincs már.

De hova, hova vezeti
A szent buzgóság Musámat?
S velem majd elfeledteti,
Hogy Nagy Józsefek is lakják még hazámat.

Bölcs magyar, kit nemes szíve
Képévé tesz a virtusnak,
Hazád nyelved esküdt híve,
Védje is, dísze is a magyar Pindusnak!

Oh, ha szent tüzed lángjai
Croesusinkban lobognának,
Énekem gyászos hangjai
Vígan zengedező paeanná válnának!

MATKOVICH PÁL UDV. TANÁCSOSHOZ.

Mint a fáradt szarvas, melly minden fortélyát
Kimerítvén, soká óhajtása célját
Dühös üldözői előtt fel nem leli,
S a böszült vadászok durva lármájában,
S nyilak záporában
Elkerülhetetlen halálát képzei;

Ha szerencséjére egy bércen rejteket
Találván, megcsalhat minden tett leseket:
Veszélye helyére reszketve néz vissza;
S éledvén is lassan elaléltságából,
A hegy forrásából
Újulását vegyes érzések közt iszsza:

Úgy én, a kit elébb egy éj homályában
Bal esetim sűrű labirintusában
Megtámadt a kétség száz fejű hydrája,
S majd a rend szent láncá elszórt töredékin,
S fél föld omladékin
Nyugtalan kergetett a had furiája;

Sion szent tetején érvén menedéket
A vajudó időt, a pusztult környéket
S a rémült népeket szemlélem borzadva;
S bár régen keresett csend honában lakom,
Olly dalt zeng ajakom,
Mellyben az öröm s bú öszve van olvadva.

Boldog hely! Itt repült mennybe lángszárnyakkal,
Itt hirdette lelket emelő hangokkal
Hajdan a proféták választott serege,
A mit az istenek istene titkáról,
S halandók javáról
A végzéses könyvbe zárt az egek ege.

A szomjan haldoklott emberi nemzetnek
Itt fakadt az észnek, virtusnak s életnek
Elapadni soha nem tudó forrása;
Itt tölte meg azok égi kegyelmekkel,
S isteni lélekkel,
Kiknek jobb világot alkot tanítása.

Itt fényleti olly nap örök sugárjait.
Melly az ész homályát s szív zivatarjait
Elúzi a vétkek gyászos országába,
S azokat, kik bölcsen járnak verőfényén,
Szép tavasz ösvényén
Dicséri a lelkek boldog hazájába.

De melly pusztát látok! Higgyek-e szememnek?
Itt, hol halhatatlan örömek teremnek,
Alig hogy egynéhány bölcsnek látszik nyoma;
Áldozatot kérnek, valamerre járok,
A meghült oltárok,
S üres a legszentebb buzgóság temploma.

A világ remegve kimozdúl helyéből,
Rá száll minden gonosz Pandora kezéből,
Rettegve sóhajtoz a kevély halandó;
S érezvén a vad sors kegyetlen hatalmát,
Keresi nyugalját
Mindenütt, csak itt nem, a hol találandó.

Mit mondok? A kinnak hogy hía ne légyen,
S a bűn az életből egész poklot tégyen,
A legrútabb ördög még frigyét köt vele,
Mellynek vad dühétől semmi sem lehet ment.
A mi mind eddig szent,
S az égnek és földnek volt közös kötele.

Oh ha bírnék ama szerencsés hárfával,
Melly hajdan, mint mondják, bájoló hangjával
A kemény köveket érzékenyíthette,
S azt, a ki mindennel mindig mostohán bánt,
Soha senkit nem szánt,
A holtak országa urát megsebhette:

Melly tüzzel sietnék nem Thebe csorbáit
De a szentek szentje városa bástyáit
Örökké tündöklő ércből építeni,
S szerető szívemnek nem földi bálványát,
De az ég leányát,
A Vallást, méltatlan csúfjától menteni!

Elsőben mennydörgés hathatóságával
Vívna szavam ama vad lelkek nyájával,
Kik felkeltek dölyfös gigászok módjára,
S vakmerőn a magas eget ostromolják,
S a hitet gúnyolják,
Hogy a felhőkön túl van helyheztetve vára.

Azután leglágyabb legédesb zengésem,
Angyaloktól tanult forró könyörgésem
A föld istenei szívét olvasztaná;
S benne az istenek, s emberek atyjához,
S királyok urához
Ragaszkodó hűség szent tüzét gyujtaná.

Világ hatalmasi - ilyen kérelemmel
Kezdeném - legyetek méltó figyelemmel
Igazságtól sugalt énekem szavára;
Nem várok tőletek croesusi kincseket,
Nem, csak szíveteket
Kérem legjótévőbb hívetek számára.

Nincsen, halljátok bár a múlt századoknak
Tanúbizonyságát, nincsen thronustoknak
Kegyesebb, s hatalmasb őriző angyala,
Mint Jézus vallása, ha olly tisztaságban,
S égi méltóságban
Fénylik, mellyben mennyből először jött vala.

Nem láttok e nélkül mást, csak vas időket,
Buta rabszolgákat s kevély pártütőket;
Szent oltára talpkő, s székteket hordozza;
A ki ezt megveti, a királyok mívét
Neveti, s vad szívét
Minden törvény alól durván feloldozza.

Büntessen fegyverték bár melly keménységgel,
Ha ennek hatalma nem lesz segítségkel,
A lappangó bűnnek elhat gyilkos mérge;
Fenéje lesz az ész szép alkotványának,
S a virágzó fának
Legékesb korában megemésztő férge.

Csak ez gyújt a szívben mennyei lángokat,
Csak ennek szerelme szül olly virtusokat,
Mellyek ragyogványát az ég s föld bámulja,
S mellyekkel, megválva földi bilincsetől,
A test ösztönétől,
A halandó maga magát felülmúlja.

S akartok-e atyák kegyes oltalmával,
Nem csak meghódítók erős hatalmával,
A menny s föld urának hív képei lenni?
Nem könnyörültök-e a sebes szíveken?
S minden kincseteken
Ezzel felérő írt tudhattok-e venni?

Rekeszszétek el hát gyásza kútfejeit;
Nem nehéz megtörni vad ellenségeit;
Nem szükség, hogy folyjon a csúfolók vére;
Általlátja tüstént ez esztelenségét,
S megbánja vétségét,
Csak legyen gyalázat s megvettetés bére.

Ne féljete, hogy majd buzgóság képével
Ámítván, a földet meggyújtja dühével,
A vak álbuzgóság, e pokol fajzatja;
Nem, sorsunkat rátok bízták a végzések,
A bölcs rendelések
S példák diadalmát meg nem gátolhatja.

Csak az égi s földi áldások atyjához,
S képére alkotott dicső munkájához
Forró szeretetek ne szűnjék lángolni;
Könnyen teremthetnek édent törvényitek,
S boldog népeitek
Testvériket fogják egymásban csókolni.

Így kérné Olympus fiait énekem,
S a virtust thronusra ültetvén remekem,
Jobb unokáinknak szebb jövőndőt szülne,
A józan ész és szív öszvebékélnének,
Hív párok lennének,
S Astraea még egyszer földünkre repülne.

De ki másítja meg a vetett sorsokat!
Mellyek csudatévő zengésű húrokat
Nem hagynak már vonni halandó lantjára!
S én mivoltom s erőm csekély mértékével
Nem beteg elmével
Vágyni sem merhetek nagy s fényes pályára.

Csak itt e szent hegyen, melly ad bátorságot,
Kis kertemben szedek színméznek virágot,
S lelkemnek csak azért ég minden szikrája,
Hogy az ezen szent helyt szerető lelkeknek
S egyik vezéreknél
Néked, bölcs férfiú, tetszhessék munkája.

Hajtsd le beszédemre⁹⁷ kegyesen füledet;
Fontos tárgyak szokták mulatni lelkedet,
Ez is méltó dicső elméd figyelmére;
A magasságosnak itt is papja vagyok
Felségesek s nagyok
A miket szent tüzem ad Musám nyelvére.

Ne nézd, hogy nem bájol ez olyan zengéssel
Mint más boldog, a ki merész repüléssel
Ragadtatik, s ragad istenek honába,
S hogy magas egekkel határos hegyeken
Járatlan helyeken
Nem török új útát a hír templomába.

Ha onnan, hol Phoebus arany szekere jár
Alkalmas időben melegítő sugár
S megfrísítő harmat száll plántálásomra:
A hervadhatatlan öröm lakhelyéből
Igazság kezéből
Számot tartok még is boldog jutalomra.

A szentséghez hideg s lágymeleg lelkeket,
Kik lábbal tapodják fő dicsőségeket,
Visszahívom virtus s igazság útjára,
S tégedet is, nemes oszlopa hitemnek,
A legszebb érdemnek
Fényében rajzollak utóink számára.

S míg Themis titkában jártas sas szemedet,
Királyhoz s hazához példás hűségedet,
Érc táblára vési Clio mestersége:
Én hirdetni fogom, hogy megváltójaért
S annak vallásáért
Szíved aranykorhoz méltó lánggal ége.

A BOR EREJE.

Az éhen szomjan vivó bölcseségen
Minden baj erőt vesz,
Bort töltsetek! a bor ma is mint régen
Ezer csudákat tesz.

A jó barátok víg társaságától
Fut a bú serege,
S földön mosolyog Tokaj nectárjától
Olympus szép ege.

⁹⁷ Ezen óda mellett a szerző illy című könyvét küldé: A vallástalanságról. Sopron, 1815. *A kiadó.*

Ki hát epével elborítva látja
Világ cudarait,
Higítsa borral, mint jó ész barátja,
Vére patakait.

Kire méregbe mártott nyíllal lőnek
Kevély irigyei,
Gyógyszerül vegye levét a szőlőnek
S nem fájnak sebei.

Kinek békét nem hágy szép Xantippéje
S kénytelen perelni,
Igyék, csak bortól ázzék meg gégéje,
Jobban tud felelni.

Kit bármely szélvész nem szün ostromolni,
Az élet tengerén,
Bachussal tartson, s vígan fog nyargalni
Párducos szekerén.

ÉLET FOLYÁSA.

Mig még vesszőn lovagoltam,
Minden nyomon tüdervárt
Leltem, o melly boldog voltam!
Velem hány szép öröm járt!

Öröm vetette ágyomat
Mikor fekünni mentem;
Öröm üzte el álmomat,
Ha reggel felserkentem.

Sem kincs sem hirnév nem kellett,
Sem semmi pompa fénye,
Kedves pinckem s lapdám mellett
Tölt szívem minden kénye.

De hogy serdülvén kezdtem
Kevélyen paripázni,
A gond együtt ült mellettem,
S nem volt mód azt lerázni.

Cseren, bokron, mint vitt az út,
Észvásárra ügettem,
S nagyravágyástól sarkantyút
S erénytől köntöst vettem.

Mit ért? nem soká magamon
A szép köntös rongygyá vált,
S a sarkantyu rest lovamon
Vérző sebeket csinált.

Az örömök, kik nevetve
Elébb önkényt követtek,
Most, bár drágán megfizetve
Ritka kísérők lettek.

S a régi nyájas kellemmel
S hűséggel egyik sem birt,
S a bánat beesett szemmel
Gyakorta nyomokban sirt.

Ekkor kesergve sorsomat
Magányomba rejteztem,
S mint orvosoljam bajomat
A bölcseket kérdeztem.

Ezek a philosophiát
Dicsérték, megpróbáltam;
De nála csak sok szófiát,
Hasznos írt nem találtam.

Nőttön nőttek aggságaim
Majd pénzre tisztességre
Ásítottak vágyásaim,
Majd deli feleségre.

Meglett a miért epedtem.
Lett tiszttség, s terh mellette.
Lett pénz, s erőmből fizettem,
Dézmát s adót érette.

Egy lány, kit minden bájával
Venus felékesített,
A szerelem myrtusával
Koszorúzván férjjé tett.

Boldog vagy most, ezt gondolám,
Repülj öröm karjába -
Híu hit! Kemény oskolám
Most fogott vas igába!

Míg nyájasan csókolgatott
Első hetekben párom,
Még addig nectar itatott
S aranyos volt a járom.

De miolta a ravasz szép
Lön éltem istennéje,
Boldog egek! hány bu s gond tép,
Mint hány a habok kéje.

Melly harcot kell kiállani
Gyenge okosságommal,
Mint vágynak partra szállani
Rongyollott csónakommal!

Eddig ekkép folyt életem,
Igy foly ezután is már;
Mi hát az, ha fontra vetem?
Hosszu tél és rövid nyár.

ANYAI INTÉS.

Édes lányom, egy házasság
Sem ad itt mennyországot,
Földön nincs angyaltársaság,
Kiki bir gyarlóságot.
A ki az arany gyűrűtől
Csupa arany sorsot vár,
O az olyan együgyűtől
Az igazság távol jár.

Sok lány örömtől kábulva
Siet férjet ölelni,
S nem győz kevés napok mulva
Kinjain nyögdécselni.
Az, a ki elébb imádta,
Kegyetlen hóhérrá lett,
S a szegény jókor nem látta
Melly ártalmas lépést tett.

De jó gyermek, ha vigyázz rád,
Nem emészt illy gyötirelem,
Hogy boldog lehess, módot ad
A szelídség s értelem:
Tanuld nyájas szerelemmel
Férjed szívét igézni,
Ne törődj kis sérelemmel,
Tudj kis hibát elnézni.

AZ IDŐ ELJÁR.

Bucsut vett husz esztendő,
Sok multtá lett már
A mi vala jövődő:
Az idő eljár.

A tavaszt elkergeti
Ezennel a nyár,
S azt az ősz s tél követi:
Az idő eljár.

Lillim teljes orcái
Lángként égnek bár,
Hervadandók rózsái:
Az idő eljár.

Mig forrón ver kebele
S tüzes csókra vár,
Addig vígadok vele:
Az idő eljár.

A jót hálátlan venni
S nem becsülni kár,
Sietek boldog lenni:
Az idő eljár.

SZÍVEM KRÓNIKÁJA.

Elsőben Trézsi kék szeme
S hajának szőke kelleme
Igézte szívemet magához;
Két hónapig uralkodott,
Akkor fénye alkonyodott,
S hajoltam barna Zsuzsikához.

Ettől is hamar elrabort
Luiz, a ki kész csuda volt
Elméje s képe szépségével,
Esztendeig tartott fogva
Míg Nina nem jött ragyogva
Győzni termett tekintetével.

Mosolygott ekkor a föld s ég
S talán most is szorítna még
A szép Nina édes igája;
De felnyitotta szememet
S elvette részegségemet
A hizelkedők tarka nyája.

Nina után a tronussal
Kati s Erzse hason jussal
Naponként cserélkezve birtak,
S hogy e szép pár ugy meg toda
Együtt férni, olyan csuda,
Millyenről még költők sem irtak.

Rólok a deli termetü
De tyrannus természetü
Rózsára szállott a dicsőség,
A ki sujtott kegyetlenül,
De megbukott véletlenül:
Ilonáé lett az elsőség.

Ilona, ez a remek miv,
E tiszta erkölcs, s jámbor sziv!
Ez az istennék földi képe
Imádtatott bálványom volt
S tovább lett volna, de megholt.
S helyébe víg Mariska lépe.

Mariska víg volt szüntelen,
Azt gondolá szükségtelen
A szépnek a fortély bűbája;
De a vigyázatlan mint jár!
Kifurta húsz nap mulva már
Dorisnak ravasz praktikája.

A legszebb ész sugárait
S két fekete szem nyilait
Vica mind addig lövöldözte,
Mig Doris régi jusait
Elnyerte s száz fortélyait
Egy boldog órában meggyőzte.

Ekkor egy vad rebellio
S új módi revolutio
Királynémmá egy szobalányt tett.
De durván szőtt hálójától
S törvénytelen hatalmától
Az unalom hamar megmentett.

Sok volt immár a szolgaság,
S azt gondolám: szép uraság,
Szívemnek függetlennek lenni,
S kezdék szilaj kény szárnyain
Buja hetaerák nyomain
Zabola nélkül széllal menni.

De kábulás részegeket,
S csömör feslett éltüeket
Közel nyomban szokott követni:
Lakoltam rettenetesen
S kellett viszont hűségesen
Sorban, mint az előtt szeretni.

Szeretőim kellemiről
S pompájok sok nemeiről
Fog a legkésőbb nyom beszélni:
A sok arany s ezüst szerek
Gyűrük gyöngyök s más fegyverek
Becsét az fogja megítélni.

Arról hallgatnom okosság
Mit mivelt a fortélyosság
Szép zultánnéim udvarában:
Az illy titkot kicsaholó
Olyan, mint felségáruló
S helyt érdemel Munkács várában.

Ha ki fürkész ujságokat,
Találhat itt sok dolgokat
Mikért kapós leszen munkája,
Melly bár mindent dióba tesz,
Több kötetekből álló lesz
Mint Mátyus Diaeteticája.

Itt elvégződik krónikám
S néked ajánlom Klárikám
Azzal a szives óhajtással,
Hogy te, ki most birsch, gyöngyalak,
Soká birj s fel ne váltsalak
Mig csak tudok szeretni, mással.

KISFALUDY KÁROLY AURORÁJÁHOZ.

Menj! jó szerencse mindenütt vezessen,
Előtted éj s felhők oszoljanak,
Pirúlatod szebb virradást fénylessen,
Mint Roma s bölcs Athenae láttanak,
Szemed mosolygva szüntelen nevéssen,
S belőle csak örömmnek hulljanak
Harmatozási kedves nemzetünkre,
S neveljenek sok szép repkényt fejünkre.

Szavadnak égi hangja párosítsa
Kellemmel a szentség szabásait,
Tetsző színekkel játszani tanítsa
A szépnek és igaznak bájait;
Szelíd zengésű lantod csillapítsa
A lélek s test viszálykodásait,
S adjon a szívbe olyan békességet,
Mellynek ne tudjon semmi vetni véget.

Oltár és thronus, a föld két főkincse,
Jaj annak ki nem őrzi ezeket!
Egész figyelmed e kettőt tekintse,
S a főbb, a köz s az alsóbb rendeket
Rózsaszín ajkad szünet nélkül intse
Istent, királyt s szentelt törvényeket
Fiúi szívvel hódolva tisztelni,
S minden polgárban egy testvért ölelni.

Virít örökre szerelem tavaszsa
Ha kíméljük kies myrtusait;
O oktass ifjút s lányt, mikép szakaszsa
S dajkálja e kert szép virágait.
Vezérld Hyment, hogy szent tűznél forraszsza
Legfinomabb aranyból láncait.
S jelenkorunknak hogy boldogítója
S jobb maradéknak légyen alkotója.

Eredj! serényen tedd kezdeti munkádat,
Kísérjen a magyarság angyala,
Népünk diszére nyílt dicső pályádat
Fusd végig, fusd boldogul, általa;
S hozzánk ígézni ha égből hazádat
Nem engedi a sors viadala:
Tudós ecsettel képezz mennyországot,
S felejtesd, míg azt nézzük, a világot.

MIMIHEZ.

A férfi, kit mély tudománya
Bölcscsé tesz, félistenként nagy:
De te, szelíd Kegyek leánya,
Mimim, sokkal boldogabb vagy.

Amaz izzadva lelt okokkal
Veri földhez a gondokat:
Te Charistól tanult gondokkal
Vígan üződ el nyájokat.

Igy a juhász a hegy bércéről
Függő sziklát, bár fenyeget,
Nem sejti, s völgyben kedveséről
Zeng, vagy violát szedeget.

Oh bájold édes énekiddel
Valamig élek, szívemet,
S taníts mosolygva s kellemiddel
Eltelve várnom végemet.

A HAZÁHOZ.

AZ 1825-DIKI ORSZÁGGYŰLÉSKOR.

Való-e? vagy csak részeg lélek
Szül bennem álmoképzetet?
Melly ritka látományt szemlélek!
Melly fényöntő seregletet!
Igaz lön hát a hír szózatja,
S Ferenc, olly sok nép áldott atyja,
Összehívá magyarjait,
Hogy legnemesb nagyravágyással
Buzogva megosszák egymással
A kormányzás nagy gondjait.

Ugy van! áll a legszebb országnak
Felséges gyülekezete;
Győzött a józan szabadságnak
Ezer vész közt épülete!
Mig annyi nemzet bús honában
Most rút majd csábító lárvában
Pusztított a veszedelem:
E kincset nekünk megmentette
S állandó örökünk ké tette
A legkegyesb fejedelem.

Idvez légy, hősök nagy hazája,
Dicső fényedben idvez légy,
A halhatatlanság pályája
Az, mellyen Titusoddal mégy.

Király s karok ha kezet fogva
S nagy lelkek lángjával lobogva
Vesznek s adnak törvényeket:
Az istenek örömmel nézik,
S legjobb kegyelmekkel tetézik
Népboldogító míveket.

Százszor boldog, nálad rejtekben
Igaz nemzeti dísz mulat,
Hallgasson bár külföldiekben
Rólad vakság vagy indulat;
Ne bánd, az örömet titokban
Kell élni, hogy alacsonyokban
Ne forrjon irigység heve.
A történetek lajtorjáin
Bizvást járj; Clio érc tábláin
Fenmarad a magyar neve.

Hol van már is gyarapodásnak
Másutt, mint benned, szebb nyoma,
Bár kereszténységért vivásnak
Dult téged örök ostroma:
Hol vannak jobban kijegyezve
S hatalmasabban védelmezve
Minden rendek szent jusai;
Hol lelnek, bár nézz félvilágot,
Gyorsabb s enyhítőbb orvosságot
A sors kemény csapásai.

De a földön ki vágyhat lelni
Tökélyes paradicsomot?
Minden nép lassan tud emelni
Örök szép hirnek templomot.
Szent törvény minden halandónak
S neked is, hogy a szépnek s jónak
Napja felé sas szárnyain
Soha ne lankadozz sietni,
Ugy fog Mnemosyne hirdetni
Isteni lantnak hangjain.

Menj hát, s midőn sok bölcs elmének
Frigyében most tanácskozol,
Serényen menj, s korunk lelkének
Fizesd a mivel tartozol:
Jobbítsd ki jól hajód hibáit,
S mind árbocát mind vitorláit
Készítsd nagy út bajaihoz;
Mert tengered csalárd habjával
Könnyen dühösködik s magával
Gyakorta fergeteget hoz.

Míg te, kevély a szép sugárra,
Mellyet a thronus kölcsönöz,
S gondos, hogy illy jus, melly hálára
Melly nagy tisztekre ösztönöz,
Jobbágyi remekes hűségre,
Hív szorgalomra s egyességre
Serkengesse fiaidat,
Magas nagyság ösvényit járod
S nemesebb maradéktól várod
Örökre zöld pálmáidat:

Addig itt én örömkönyekkel
Oltárod lábát öntözöm,
Hogy nekem is a sok ezrekkel
Van, van hozzád szoros közöm,
Hogy te szültél, neveltél, éltetsz,
S dajkai gonddal szerencsétetsz
Azon szép föld javaival,
Mellynek minden morzsányi része,
Valamint gyönyörű egésze,
Gazdag az ég csudáival;

S a minden nemzetek atyjához
Intézek hív áldozatot,
Hogy adjon a nehéz munkához
Neked kívánt fogamatot;
S forrón nézvén dicső fényedre
Megújítom szeretetedre
Kötelező szent eskemet:
Szerencsés, ha, mikor megholtam,
Azt vallhatod hogy méltó voltam
Neked köszönnöm életemet.

A HIRNÉV.

Nem bájol engem a nagy hir
Hangja, melly neveket
Kikürtől s erővel nem bír
Hódítani szíveket;
Az illy hir zúg mint a szélvész,
S mint ez, hamar hallgat s elvész.

Ezüst hang bájol engemet,
Millyen az ha húr peng,
Mellyről dicső dal, lelkemet
Felemelő dal, zeng;
A hála bájol, mellyet sír
Az, ki engem lelkébe ír.

Igen kevés elmének lett
Talentomok soka,
S az a százaktól irigylett
Szerencse birtoka.
Hogy alkasson olly remeket,
Melly felül él ezredeket.

Mellynek szünet nélkül az ész
Csudálja érdemét,
Mellyre minden nyomi művész
Némán szegzi szemét,
S azt, a kitől maradt e mív,
Forrón idvezli a gyult szív.

Habok gyanánt egymásra dönt
Időnk sebes ere
Mindnyájunkat, s utóbb előnt
Feledés tengere;
Elég, ha a hab nem henyél,
S nevünk nélkül a jó tett él.

Eltünjem bár itt idején
Hol a test kél s enyész,
Erőm az isten mezején
Virágzik és tenyész;
Eszem, melly szül gondolatot,
Szépíti a nagy alkatot.

Szép ha nevünk megistenül,
Szép ha dicsértetünk;
De még szebb, ha sejtetlenül
Hasznos magot vetünk,
Szebb ha birunk olly érdemet,
Melly nem les bámuló szemet.

Igy ég s föld némán hirdeti
Isten dicséretét,
S szemünkkel ez sem nézeti
Belső természetét:
Hallgat a végetlen erő,
Csufolja bár a vakmerő.

ASZTALI DAL.

Melly mennybéli örömtől
Kezdek részegülni,
Mint ha égbe készülne
Lelkem felrepülni.
De nekem több kedvem van
Még most itt maradni,
S dalok közt s jó bor mellett
Vígakkal vigadni.

Hogy, barátim, így szólok
Azt nem kell csudálni:
Szép világunknál szebbet
Mit lehet találni?
Esküszöm is köztetek
Hogy sok évek múlva
Sem futok ki én ebből
Búmban dúlva fúlva.

De minthogy együtt vigan
Mulatjuk magunkat,
Oktassuk versem szerint
Zengni poharunkat.
Jó barátok távoznak
Messze földre tőlünk;
Üssünk össze, s áradjon
Sok áldás belőlünk.

Éljen a ki éltet ad!
Ez leckém summája.
Jó királyunk legelül,
Ő éltünk dajkája,
Ő izzad, hogy a hazát
Bátorságosítsa
Elleninktől, s még inkább
Hogy azt nagyobbítsa.

Éljen legfőbb csillaga
Lányok seregének:
Kiki értse itt maga
Bálványát lelkének.
S meghallván ezt az a szép,
Kire céloz szívem,
Szóljon így: te is boldog
Légy egyetlen hívem.

Meghitteinkért ürül
A pohár harmadszor,
Kikben remekeket lát
Minden idő és kor.
E szép lelkeket magas
Hangan idvezeljük,
Régiek akár ujak,
Csak hiveknek leljük.

Szélesebbre terjed már
A patak zuhogva,
Éljen a hiv barátság
Mindig, mától fogva.
Éljenek kik szeretik
Egymást, ha nevet is
Rájok a sors, ha komor
Tekintetet vet is.

Mint mi vígadunk, sokan
Vígnak most mások:
Nekik is egészségre
Válják mulatások.
A folyón minden malom
Öröljön vigságot:
Igy köszönti még dalom
Az egész világot.

NYÁRI HOLDVILÁGOS ÉJSZAKA.

Csendes éjszakán járkálok,
S hány varázslatot találok!
Gyenge szelek,
Falevelek,
Holdbeszélgetést susognak,
Távol patakok zuhognak.

Árnyak árnyat ölelgetnek,
Mint a kik hiven szerelnek;
Hegyek, völgyek,
Fenyők, tölgyek
Merre hold sugári hatnak,
Csuda képeket mutatnak.

Mik laknak itt, halmok, térek?
Gnomok, Sylphek vagy tündérek?
Mint bujkálnak,
Hogyan válnak,
Széppé, semmivé, kényekre!
Mint építhetnék ezekre?

De fenn az ég üregében,
Csillagok dicső fényében,
Változhatlan,
Határatlan
Hűség ragyog nem vak kényen,
Hanem örök szép ösvényen.

Alatt képek jönnek s mennek;
Fenn nyomos hely van mindennek:
Égi fények!
Szép remények
Vagytok ti kétes szívemnek
S útmutatók életemnek.

ÉNEK A REMÉNYRŐL.

Mindenkor hű a remény,
Vigasztalni el nem fárad,
Ránk akármennyi bú árad,
S a sors akármelly kemény.

Éltünk bal csillagzatja
Tiszttségünket, kincsünket
S hívünket elragadhatja,
Nem soha reményünket.
Mindenkor hű stb.

Mikor a habok mérgednek
S zeng a syrének szózatja:
A hajósok serénykednek,
Mert őket remény biztatja.
Mindenkor hű stb.

Terhét a remény könnyíti
Akármelly nehéz munkának,
S a szántót ez lelkesíti
Magot adni föld gyomrának.
Mindenkor hű stb.

A király, ki elvesztette
Országát, a szegény szolgál
S a rab kinnak közepette
Reményl, hogy jobban lesz dolga.
Mindenkor hű stb.

Mikor szárad éltünk fája
S ágiról betegség letép
Minden dísz, a remény szája
Biztat, hogy gyökere még ép.
Mindenkor hű stb.

Ha rohanni csüggedőket
Magok ellen lát gyilkokkal
E kegyes istenné, őket
Mégbékélteti sorsokkal.
Mindenkor hű stb.

S a halandó utoljára
Ha halál révét eléri,
Ő felveszi hajójára
S egy jobb világba kíséri.
Mindenkor hű stb.

TAVASZI ÉNEK.

A hó elolvadott, a föld
Virágot, füveget
Terem, s a fák hajtnak fris zöld
Szinű leveleket;
Zavarosan nem zúgnak már
Hegyek folyamai,
Minden patak partok közt jár,
És tükörök habjai.

Mi van itt alatt végtelen,
Az évnek négy szaka
Szóljon, s az egymást szüntelen
Váltó nap s éjszaka.
De a rét millyen taval volt,
Hamar im olyan lesz:
Az ember ha egyszer megholt,
Örökre bucsút vesz.

S nem látjuk-e minden napon
(A példa számtalan!)
Mint metszi, mit Atropos fon,
Lachesis untalan?
Bizonytalan hol a határ,
Bizonyos a halál:
Melly kába, ki fő jót itt vár,
S habon nyugtot talál!

Csak álom, melly gyakor bút szül
A mit itt szeretünk,
S mint a kilőtt nyíl úgy repül
Mulékony életünk:
Ti vagytok égi táborok
Dicső hajlékai,
Csak tí a fáradt vándorok
Enyhítő tárgyai.

Mig én is hát ez idegen
S vad tájon bujdosom,
Rokon lelkektül ridegen
S nincs nyomos városom:
Feléd kinyujtom kezemet
Mennyei szent honom,
Hol készen várja lelkemet
Állandó vagyonom.

Ki ád? ki? gyorsan repülő
Erős sasszárnyakat?
Ki gyújt gyakran hidegülő
Szivemben lángokat?
O, nem, hiúság fészke már
Nem leszen kebelem,
Remény szárnyán lelkem ott jár
Hol örököm lelem.

A MULANDÓSÁG.

Ir gyanánt néznénk sebeinkre, hogyha
Úgy enyésznének, valamint erednek,
Lassan, a dolgok! de mi sok kevély vár
Hirtelen omlik!

Semmi sem boldog nagy időre; nő s fogy
Szüntelen minden; s mi magas tetőre
Századon hágott, ugyan azt ledönti
Egy komor óra.

Ember, omló por magad is, habátor
Illy mulóság is valamit tekintesz,
Vakmerőn, meglásd, az eget ne vádold
Mostohasággal.

Téged a melly nap hoz ezen világra
Az hoz egyszersmind bizonyos halálra;
S nem rövid létet nyer az, a kit érdem
Fénye dicsőít.

A BARÁTSÁGHOZ.

Szent barátság, ki megvetve minket,
Felkeresni jámbor őseinket,
Nemüinktől bucsut vettél,
Égnek boldog lakosa lettél;

S honnan most is mutatván kegyelmet,
Gyermekedet hozzánk, a szerelmet,
Küldöd, bár számtalanok
Az iránt is háladatlanok.

Nézz, o kegyes, kegyesen bajunkra,
Boldogítani jőj még világunkra,
Melly nélküled lásd mint jár,
A szerelem sem szerelem már.

Ha siket lésszsz kérésünk szavára,
S a csalárdság képedet magára
Illy bizvást tovább veszi,
O a földet pokollá teszi.

KÖZGYÓNÁS.

Jószivű feddésemet
Mindenek halljátok,
Lelketekre szóló pap
Ritka jó hozzátok,
Sokba kaptatok, de végre
Sok nem vált jó egészségre,
Nagy volt a hibátok.

Egyszer már a vétkeket
Ideje megbánni,
Ha kegyes gyónást tesztet
Meg fog az ég szánni.
A rossz utat elhagyjátok,
S azt, a mi jó, tanuljátok
Szívesen kívánni.

Meg kell vallanunk, sokszor
Ébren álmadoztunk,
Bacchusnak noha volt bor
Vígán nem áldoztunk;
Restek voltunk a főbb jókra,
S jó alkalmakkal is csókra
Csókot nem halmoztunk.

Némák voltunk, míg büszkén
Kábák kiabáltak.
Szép éneknél jobban rút
Csevegést csodáltak,
S minket sok becses óráért
Ég dicső adományáért
Zordonul dorgáltak.

De ha minket bűnünkből
Kész vagy feloldozni,
Nem fogunk úgy tisztünkben,
Mint eddig, habozni,
Hanem minden jó munkában
Szépnek s jónak országában
Lelkesen dolgozni.

A kábák orra alá
Sok tormát reszelünk,
Jó bort, nem csak kóstolva,
Nagy kortyokkal nyelünk,
Nem csak szemmel hunyorgatva
De szép ajkat csókolgatva
Gyönyörrel eltelünk.

KEMENESALJÁHOZ.

Ragyogj új fénnyel, szép Kemenesalja,
Vedd rád tavaszi bájos színedet,
Hadd fesselem úgy le, mint szívem jovalja,
Előttem mindig élő képedet;
Fülembe Musám már régen sugalja
A dalt, melly méltó dicséretedet
Hangos zengesű szókkal kihirdesse,
S késő nyomnál is hálámat éltesse.

Én, a sors árja tőled bár elsodra,
Vesta tüzeként szent hűségemet
Írántad őrzöm, s gyakran oltárodra
Szünórákban hintem tömjénemet:
S hányszor nem küldöm látogatásodra
Érted égő képzelődésemet,
Vidéked nyájas kellemet szemlélni,
S lefolyt időmnek szépét újra élni!

S most számot vetvén siető éltemmel
Neked magamat adósnak lelem,
Ide jövök hát látni még szememmel
Elébb, mint elér végső éjjelem,
Azt a tájt, melly úgy összezeng szívemmel
S megköszöni a mi jót tett velem:
Im itt vagyok: már felleptem halmodra,
S elragadtatva nézek tér sikodra.

ELEGIÁK ÉS ROKON.

ZÉLIA ZÁMORHOZ.

HEROÍD.

Vadon Floridának setét erdejében
Futkosván egy leány atyai földében,
Útjában egy nyiltól sebhettett ifjat lát
Elhagyva, kínok közt várni kimúlását:
Hozzá megy, lágy szívét bal sorsa meghatja,
Mint testvér testvérét akkép ápolgatja,
A szomszéd barlangba béviszi kezével,
S ölébe fektetvén, áztatja könnyével.
Éltet s erőt lehell beléje sokára.
Vigyázzván mind ketten természet szavára,
Szíveik titkosan együvé forradnak,
S kölcsön szerelemre kénytelen gyuladnak.
Két esztendő telvén öröm özönében, -
Mit nem tesz a leány forró szerelmében? -
Ott hagyja hazáját s bizonytalanságra
Kíséri tengeren társát új világra.
A férj, álnokságot forralván szívében,
Egy vad parton hívét elhagyja vesztében,
Míg az mély álomban nyugodott kedvére,
S talán még mosolygott gyilkos tigrisére.
Egek! e kegyetlen bálványa szívének,
Hív karjai közzül megesküdt hivének,
Kiragadja magát, loppal hajóra ül,
S csüggedés árjába dönti hitetlenül.

Megismérsz, hitetlen! ezek hallására,
Nézz egy pillantatig vissza Floridára,
Oda, hol szívemben legelső tűz égett,
Hol benned, azt véltem, látok istenséget.
Úgy vagyon! én írok, dühösséged célja,
Ki nem régen valék szíved királynéja,
Ki tőled elűzött ezer veszélyeket,
S széppé tette neked a vadon helyeket:
Én, ki, Zámor, érted világ csúfja lettem!
De bár te ne szenvedj bosszúlást érettem!
Most is imádlak még, eszem ellenére
Szívem most is hiszi, hogy te vagy testvére;
Tiéd vagyok, semmi sors tőled el nem vesz,
Nem, sem veszély, sem csúf hitetlenné nem tesz.
Hív marad Zéliád, híven fog meghalni;
Inkább szeret tűrni, mint álnokul csalni.

Boldog napjaimban ki gondolta volna,
Valaha Zámorral hogy levelem szólna?
Igen is, a mit most olvassz, e rendeket,
Zéliának keze, az írta ezeket.
Miolta mély gyászba nem szántad ejteni,
Megtanulta, mint kell veled beszélni.
Értem már, ah! igen csábító nyelvedet,
Mellyen értetlen is olvastam szívedet!
Sőt azzal a tollal tudok már festeni,
Mellyet szerelem lelt kínját enyhíteni,
Mellyel annyi hű szív szerencsés lángjait
Írta; s ah az enyém írja csak kínjait.

Szörnyű kínok, Zámor! idegen országban,
Tőled távol nyögők sanyarú rabságban.
Nincsen, ki megosztja velem keserveim,
Délceg parancsolót látnak csak szemeim.
Még sírnom sem szabad; a szent természetnek
Minden köz jusai tőlem elvetetnek,
S olly kegyetlenségnek nyom rút vas igája,
A millyet nem ismer őseim hazája.
Fiam, e kisdedem - ha szavam meg nem sért -
Kit a szerelem szült a legforróbb lángért,
Kit az égtől kértél, kit zálogul adtál,
S kit, mikor elmentél, szívem alatt hagytál,
Ez, a ki olly kedves, mert képe atyjának,
Hiába mosolyog anyja fájdalmának,
Hiába ölelget ártatlan karjával,
Csak kínom neveli nyájas játékával.
Könybe borúl szemem, ha nézek sorsára,
Rabságnál egyebet nem hagyok számára,
Nem tanul mást tőlem kemény inségemben
Csak sírni, s csak atyját jajgatni keblemben.
Atya boldogságát mikor megvetetted,
Az anya örömét tőlem is elvetted.
Zámor, kegyetlen férj! megszegvén hitedet,
Egyszerre megölted fiadat s hívedet!

Tudod pedig, tudod, mint jártam kedvedre,
S szeretvén, melly méltó voltam szerelmedre.
Égek! millyen tűzzel repültem karjára!
Forró érzésimet mint adtam tudtára!
Néma hallgatásom mély sóhajtásai
Lettek belül égő lángom tolmácsai.
Ah, tüzemből, mellyet kelle szégyenlenem,
Fő boldogságodat hagytad reménylenem!
Egyedül általad élvén, s csak éretted,
Minden szóddal éltem újra élesztetted,
S valahányszor voltak illy szempillantásim,
Szívedet keresték ezer sóhajtásim. - -

Jussanak eszedbe szeretőd gondjai,
Lobogó szerelme, édes aggságai.
Szép tarka tollakkal cifráztam házadat,
Szebbnél szebb virággal hintettem ágyadat,
Magaménak néztem egész boldogságod,
Csak a gyönyörűség volt mindég aggságod.
Én futottam, vévén legkedvesb íjamat,
Eledelt keresni, nem féltvén magamat.
A legtisztább forrás vizét merítettem,
S szomjad égő tüzét avval enyhítettem.
Most százkép cifráztam falát lakhelyünknek,
Majd kosarat fontam kerti gyümölcsünknek,
Vagy pedig játszottam hajad fűrtjeivel,
S megfűztem virágok ezer nemeivel.
Ha viszont Zephyrnek híves lehellete
A hervadt mezőnek leve új élete,
Akkor egymás karján a fák árnyékában
Víg napunkat végzénk még vígabb órában,
S midőn így mosolygott, Zámor, boldogságod,
S engem olly boldoggá tett szép barátságod,
Néhány szót ejtett szád, értettem hangjait,
Ha egy szív értheti testvérje szavait.

Egykor, tudod, mondád: Egyetlen reményem,
Legbecsesebb kincsem, becsesb mint szemfényem,
Zéliám, kedvesem! higgy esküvésemnek,
Te lélsz legszebb tárgya örökké szememnek.
Megalégszem holtig sorsom javaival,
Parancsolj kedvedre éltem napjaival.
Esküszöm, tiéd az, kezéd ajándéka!
Bizonyágom légyen e fák hús árnyéka,
E zengedező kar bájoló hangjával,
E virágos pázsit balzamillatjával,
E kedves völgyünknek kies kerítése,
S e tiszta pataknak víg csörgedezése.
Így zengett volt nyelved édes beszédével.
Egek! melly változás! - De szólj, melly elmével
Tudtad irigyleni éltem szép napjait,
S árnyékért elhagyni víg sorsod javait?
Nem kaptál a kincsen szeretőd karjában,
Az arany virágok közt nő Floridában;
Az arany ott hagytad, virágokat szedtél,
Mert aranynál becsesb jókkal bővelkedtél.
E csalárd érc fénye hiában ígézett;
Ah! szíved engemet mindeniknek nézett.
Úgy elváltozott-e Zámor természete?
Most azt bálványozza mit imént megvete?

Talán új szerencséd édes érzésében
Elfáradott szíved szokatlan hevében;
Talán a dicsőség szép de álnok szavát
Hallgatván, megúntad élted legszebb javát.

De ez az emésztő láng ha szíved hatja,
Lett volna honomban elég áldozatja.
Hányszor láttam erdők durva lakosait
Kedvedért elhagyni hegyek havasait!
Ők, kik elébb kemény s vadszívűek voltak,
Szavadra érzékeny szívvel meghódoltak,
S mikoron lantodhoz dalod énekletted,
Mint örültek, miként tapsoltak melletted!
Táncolván körülünk eltűnt durvaságok,
Lármás rikoltásra fakadt ki vígságok,
Meggzűntek futkosni a vad ligetekben,
Nyugodtan heverték nyilaik tegzekben,
Minden nap nevelte rajtok hatalmadat. -
Ah! ha meghódítád, hol hagyod nyájadat!
Mért nem engedsz kérnem koronát számodra?
Hadd nyomná Zéliád keze homlokodra.
S hűséges jobbágyid engem hadd néznének
Zámor mátkájának, királyok hívének.

Álmodok! csalatom! nem, hogy Zámorom nincs
Nem a nagyravágyás okozza, nem a kincs.
Hervad Zéliának egykori szépsége,
S e kútfüből árad sorsa keménysége.
Oh, bizonynyal úgy van! nem, nem te vétettél.
Oda van szépségem, s te nem szerethetél!

Hallom, hogy nálatok a hűségtelenség
Csak játék, s legfeljebb csekély erőtlenség;
Más s más szerelemmel kéjtek szerint égtek,
S merő szemfényvesztés maga is szépségtek,
Hallom, hogy nem egyéb hazug álorcánál,
Kit reggel fel, estve letesztek gyertyánál.
Nékem nem volt semmi csalárd mesterségem,
Csak virág s öröm volt minden ékességem.
Zéliád, jól tudod, a szél tetszésére
Hagyta folyni haját vállára s melyére;
S képmutatás nélkül tudván csak szeretni,
Szívével akarta szívedet illetni.

Meg kell-e átkoznom illy hív szerelmemet?
Egek! az oltja el tüzedet s életemet.
De jaj, ha igaz az, hogy nem szerethetsz már.
S kéresemnek szíved minden utat elzár:
A természet szava legalább lelkedet
Illesse, ne gyűlöld imádó hívedet.
Én a te éltedet haláltól mentettem,
Szánj meg, fizesd vissza a mit veled tettem,
S ne késsél tigrisek körméből kivenni.
Elhagytál. Oh Zámor, nagy kín rabnak lenni!
Nagy így gyaláztatni! - Fájdalmim szavára
Ne dugd bé füledet, szánj meg valahára.

Most is a hol hagytál, ott folynak könnyeim.
Semmi sincs itt a mi ne sértse szemeim:
Itt az ember nyögve mászkál vas igában,
Nem ismervén virtust kemény rabságában.
Nincs itt emberi jus, s az ész szégyenére,
Egyik rab a másik rabnak hág fejére.
Egy hely is van, mellyet szégyen említeni⁹⁸
Hol kényszerítve kell a szívnek érzeni.
Hol az ártatlanság mélyén nyög sírjának,
Hol minden áldozik szíve hóhérjának,
Hol mennyei nevét a gyönyörűségnek
Rútul tékozolják fene dühösségnek.
Zéliádat ide, e rútság helyére
Akarják bezárni egész életére.
Elnézhetnéd-e ezt? kivel? nagy istenek!
Zámor kedvesével így cselekedjenek?
Egy lator szent hite láncát elszakaszsa,
S szépsége virágít prédálva hervaszsa?

Reszketek e képtől. Egek! hová fussak?
Zámor, illy szégyenre hagyod-e hogy jussak?
Ah, bána csak a sors kegyesebben velem,
Meglátnád, melly csudát tehet a szerelem!
Zélia, ki magát nem tudja sajnálni,
Fel tudná tefeléd az útát találni;
Mennék, futnék hozzád, ne kételkedj benne,
Kísérőm karomon kisdéd fiad lenne.
Keresztül repülnék hegyeken, halmokon,
S minden vad helyeken, minden bús partokon,
Erdők közt, sziklák közt harsogván nevedet,
Sírva kérném tőlök új lakóhelyedet.
Sok bújdosás után mikor föllelnélek,
Megerszegett hitedre kényszerítenélek.
Lábaidhoz esnék mind fiad, mind anyja,
Ki egykor volt szíved legdrágább vagyonja.
Nézhetnél-e reánk megvető szemekkel,
Mikor ketten kérnénk öszvefolyt könnyekkel?
Nem! illy esdeklésünk meghatná szívedet,
Kebledbe szorítnád szerencsétlenedet,
S érzékenyen kérnél attól bocsánatot,
A ki reád soha nem haragudhatott.

De kegyetlen béklyók e parthoz láncolnak,
Hol sűrű könnyeim érted titkon folynak.
Ki megszabadíthat, egyedül csak te vagy;
Kínjaimnak oka, Zámor, tovább ne hagyj!
S örömid eddig is mikép kóstolhattad
A nélkül, ki érted veszett el, s miattad?
Nem zúg-e füledben híved zokogása?

⁹⁸ A török császár háremje.

Hagyhat-e békével vétked mardosása?
Soha nem szólsz-e így: Talán ez órában
Sír ő, s az eget szidja bánatában!
Szerelmem gyümölcsét most karján hordozza,
S kétségbeesés közt Zámort kiáltozza.
Szüntelen újulnak keserű kínjai,
Nem lesznek öneki soha szép napjai.
Talán épen mostan keservében kimúl,
S haldokló nyelve is rólam szól s úgy némúl. -
Mit vétett hogy hagyod halni szeretődöt?
Ne késsél, jőj, siess, mentsd meg jóltévődöt!
Jőj! s ha már nem méltó szerelmed tüzére,
Vidd, kérlek, vidd vissza ősei földére,
Amaz erdők, völgyek, mezők tájékára,
Hol karodon gyakran olvadozva jára!

O kellemes helyek s örökre kedvesek,
Hol olly szép napjaim voltak, s olly csendesek!
Szép halom, hol Zámort haláltól mentettem,
S jutalmúl szerelmét s esküvését vettem,
Kies völgy, melly engem gyakorta irigylett,
Hol egy nyomorútnak Zélia anyja lett,
S te, csendes barlangom hűsítő árnyéka,
Melly valál szerelmem s szeretőm hajléka,
Foglak még titeket, foglak még szemlélni!
Fiam kebletekben szabadon fog élni.
Mihelyt bátorodni látom lépéseit,
Nyilak lövéséhez szoktatom kezeit,
Megerősült szíve s keze bal ügyében,
Eléri a madárt sebes repültében,
Nem látja őt senki másokra szorúlni,
S mászkálva kegyelmet s ételmet koldúlni,
S vesz tőlem nem gazdag de szép örökséget,
A vad népek kincsét - virtust s erőiséget.

Akkor, kedves Zámor, elrejtnek érdemim,
Szabadon áradnak éretted könyeim,
Vagy vegyülnek ama szép forrás vizével,
Melly sokszor szebbé lett Zámorom képével.
Akkor szabad leszek, jól kikereshetem
A legszebb fát, mellynél végezzem életem;
S így míg tengereken túl, messze világban
A te életed foly édes boldogságban,
Engem minden öröm, minden nyugalom
Elhagyván, megemészt bú, bánat, siralom.
Neved, melly lankadó erőm támogatja,
Neved, lesz lelkemnek utolsó szózatja.
Egyben boldog lések - hogy az a hely temet,
Melly gerjedni látta forró szerelmemet.

AMÁLIA.

Mig még Amália mezőnknek gyermeke
S csupa jószág s kegyesség remeke,
S minden pásztor szemfénye volt,
Akkor melyén csak egy virág bájolt;
Míg nyáját énvelem legeltette,
A dalokat tüzesen szerette,
Mellyeket én dicső szépségére
Írtam, pedig sokszor kérésére.
De most hízelkedők körül
Midőn hívságoknak örül,
Most csak szeret fényes gyémántokat,
Nem kedvel már kerti virágokat,
Körülte már csapodár sereg jár,
Szíve bírásából kizár,
Dalom még olly szép legyen bár,
Ismeri szépségét, engem nem már.

ŐSZ UTÓLJÁN.

Sűrű ködnek setét fátyolával
Körülvéttelve gyászol a föld,
Mellyen az ősz mérges fúvásával
Mindent megölt, a mi vala zöld.
Elnémult minden hang az erdőkben,
Megholt a víg öröm a mezőkben,
A munkás gőzös kunyhójában
Élelmén aggódik hiában.

Másszor szép hely, te kedves környékem,
Bánatomnak te légy bízotosa!
Te is szomorú vagy, s íme nékem
Könyvem árja orcámat mossza.
Mert az idő, melly díszed leszedte,
Tőlem is, jaj! hívet elvette,
Ki a végső rózsák idején
Még volt boldogsága tetején.

Itt e parton, hol száraz levelek
Gyászos dalt hallatnak fülemmel,
Mellyekkel úgy játszanak a szelek,
Mint a sors az én életemmel,
Florának virágzó hónapjában
Itt szorított engemet karjában,
S míg e szép táj Tempét mutatott,
Musák titkába itt avatott.

Siess, így szólt, társok a bölcseknek
Lenni, kik mint a nap fénylenek,
Nincs szebb pálma, mint mellyet ezeknek
Tettek jutalmúl az istenek.

E szókra nagy hévvel verő melye
Lett isteni érzések szent helye;
Szemében dicső láng lobogott,
Képén angyali fény ragyogott.

S oh! ha ezüst lantját elővette,
S rajta táncoltatta ujjait,
Maga Phoebus méltán irigylette
Szíveket olvasztó hangjait.
Társai, mint seregök díszére
Sűrűn fűztek koszorút fejére,
S az érett észszel ékes vének,
Oszlopot szántak érdemének.

Hát azokat, Hébe virágjai
Kiken mosolyogva játszottak,
Mint igézték mennyei hangjai
Szívökre melly mélyen hatottak!
Az ifjú, mint kebele kedvesét,
Egy fára metszé ötet s jegyesét,
Forrón zengék versét a lányok,
Kiknek volt imádott bálványok.

Ha igéző bájjal bírt hárfája,
Mind külső mind belső élete
Volt harmonia remekmunkája,
S a legszebb isten lehellete.
Lelke égi kerthez hasonlított
S Elysium völgyeként virított,
S mint tavaszi hajnal rózsái
Úgy lángoltak teljes orcái.

Melly változás! ez isteni szép mív
Most kegyetlen szélvész játéka!
Sem az angyalt ékesíthető szív
Sem Phoebus legszebb ajándéka
A habokat meg nem kérlelhette,
Mellyek mind addig zúgtak felette,
Míg hajóját elborították,
S poklok mélyére taszították.

Illyen a világ gyönyörűsége!
Zavar nélkül soha nincs árja,
S mikor legbájolóbb dicsősége
Olly mint egy téli nap sugárja.
Ha néhol nőnek szép borostyánok,
Tüstént elnyomják vad bojtorjánok;
A szép elme Éden plántája:
A mi földünk nem méltó rája.

S ha kit a vad fergeteg kivágott,
Kiben ölelted kedvesedet,
Kit úgy néztél mint égi virágot,
Szent barátság, érte szívedet
Kitépjed bár, zengj bár gyászdalokat,
Onts bár két szemedből záporokat,
Vagy sírjára tömjént sűrűt hints,
Nem használ; a sorsnak szíve nincs.

A BOLDOGSÁG.

Boldog, ki hívságot megvetvén szívében,
Bölcsesség, barátság s szerelem ölében,
Csendes falai közt ősi örökének,
Függetlenül tölti óráit éltének,
Ennek soha olly köd nem borúl napjára,
Melly mérget hintene kedve virágára.
Szívét lelkesíti virtus szent tüzével,
Lelkét az igazság deríti fényével,
S a természet, mellynek nyomdokát követi,
Örömré virágos ösvényen vezeti.
Míg mások vért ontnak Mars sugallásából,
Ő a szelid Musák szép társaságából,
Bánattal, de még is csendesen, nézheti,
A királyok perét melly veszély követi.
Míg a bírák házát a bús özvegy járja,
S igaz ügye végét, kisirt szemmel várja,
Ő, imádott párja csókolgatásában,
A gyönyörűségnek feredhet árjában.
A világ szélvesze mérges süvöltését
Távol hallván, s benne halandók nyögését,
Így szól egy forrásos liget árnyékában:
Legszebb öröm lakik csendesség honjában.
Ki lelkét vizsgálni s mívelni szereti,
A magánosságban célját elérheti.
A világ itt egy nagy játékszínnek látszik,
Hol sokszor a lélek ocsmány személyt játszik,
Hol a szívet a test a földhez nyűgözi,
Az ész a butaság szüntelen üldözi,
A nyájas barátság kedves formájában
Árulkodás lappang, s tört rejt el markában,
S az, a ki vallással s virtussal kérkedik,
Mint szent portékákkal, velek kereskedik.
A bölcs, szánakozva látván mind ezeket,
Eltávozik, s keres egy boldog rejteket.
Ott, kerülvén a sors gyászos viadalát,
Vígán nyújtogatja szép élte fonalát,
Sem az elmúltakért könnyét nem árasztja,
Sem a jövőnkön szívét nem hervasztja,
S ha pályáját végzi, ha órája lejár,
Csendesen elszunnyad s boldogabb éltet vár.

Csak az ég engedné, sorsom ilyen lenne.
S oh, melly boldogságom s kedvem lelném benne!
Néha, ha kívánnék munkámtól pihenni,
S megújult lélekre s erőre szert tenni,
Kimennék violás völgyek nézésére,
S ledőlven a rétnék hímes szőnyegére,
Theophrast lelkével magamat múlatnám,
S az emberi élet képét vizsgálgatnám.
Vagy dicsőbb cél felé vetvén szemem fényét,
S elhagyván a köz ész alacsony ösvényét,
Bátorkodnám nézni a kárpiton belől,
Melly a fő jót rejti a halandók elől.
Midőn a fél világ hever lágy ágyakon,
Én piros hajnalban, virágos halmokon,
Zengném a pásztorok ártatlan gondjait,
Vagy ekkép köszönném sorsom szép javait:
Csendesen csörgedez éltem szép folyása.
Oh, hol lehet az illy szent örömnék mása,
Mellyet szül a derült égnek szemlélete,
S a nap királyának dicső felkelete!
Melly öröm, árnyékos ernyők lugosában
Balzamot szívni bé fűvek illatjában,
S majd a fris pataknak hallgatni csörgését,
Majd az erdei kar bájoló zengését!
Sokszor a magas fák szent suhogására
Lantom emelkednék legfelsőbb hangjára,
S első csillagait az emberi nemnek
S a virtust választanám tárgyúl énekemnek.
Sokszor, szomjú lelkem ösztönözéséből,
A hír templomából, dicsőség öléből
Hozzám hívnám ama' halhatatlanokat,
Kiknek a bölcsesség emelt oltárokát,
Kik messze fényletvén az észnek fáklyáját,
Úzték a babonás vakság éjszakáját;
Azok, kik bölcs törvényt írtak nemzetjeknek,
Megmutatnák fő jót mi ad a népeknek;
Azok, kik avattak természet titkába,
Engem is hívnának seregek számába;
Némelleyek ígéző verseik' zengenék,
Mások majd a népek szokásit festenék,
Majd az emberi nem eddig mért pályáját,
A sok tévelygések szomorú tábláját. -
Melly igen áldanám Titus kegyességét!
Melly forrón könnyezném Socrates gyász végét!
De bár elfelejtném örökre azokat,
Kik ezrek kárával nyerték nagyságokat!
Estvénként a holdnak gyönyörű fényénél,
Majd egy kies patak kedves zengésénél,
Majd egy zöld csalitos dombnak oldalában
Pihenő elmémnek szabadon jártában

A csillagok fényén örömmel legelnék,
S számtalan világot bámulva képzelnék;
A napot rekesztném nyájas vacsorával,
S kevés hív lelkeknek barátkozásával,
Kikkel a bor mellett világ aggságait
Nevetnénk, halandók esztelen gondjait.

Más, hogy halhatatlan hír s név legyen része,
Sok éjszakázással magát ám emészsze.
Ha te, kedves Lilám, bájoló hangoddal
Énekimet zengnéd, s köszönnéd csókoddal,
Ha te csekély versem kedvellnéd, szép hívem,
Ennél szebb jutalmat kérhetne-e szívem?
Hogy néked tetszhessem, ez célja éltemnek,
A hír soha nem volt bálványa lelkemnek.
Mit gondolok vele, hogyha te enyém vagy,
Mások előtt kicsiny vagyok-e avagy nagy.
Késő dicsőségre mit használ szert tennem?
Most élek, most ver még érzékenység bennem.

De jaj! már sebesen sietek végemre,
S a melly myrtust Amor fűzött volt fejemre,
A mostoha idő hervasztja, hullatja,
Mint a fák levelét az ősz fuvallatja:
Ti, a szent barátság kedves kötelei,
Légyetek mind végig éltem örömei!
Ti veszteségemet kipótolhatjátok,
Hanyatló éltemet ha vígasztaljátok.

Oh irigylendő sors! bölcssek boldogsága!
Reád céloz szívem minden kívánsága.
S mi kellene még több, ha elérhetnék?
Én volnék e földön legboldogabb lélek.
Bírván hív barátim s hív párom, titeket,
A remény tükörén látván szép képeket,
Az isteni virtus erős oltalmában,
Az indulatokat tartván zabolában,
Csendes szívvel várnám, hív karján hitemnek,
Porrá változását porból vett testemnek.
Mit félhet, a kinek jók cselekedeti?
Az élet szép napját csendes éj követi.

Hullassatok könnyet némuló lantomra,
Barátim, s ha néha léptek sírhalmomra,
Mondjátok ezt rólam: Volt a virtus híve,
S barátihoz mindég melegen vert szíve.

Te is, ki éltemnek napjait derítet,
Ki a szépet és jót benned egyesítet,
Tudom, elmégy néha temető helyemre
S ejtesz egy két könnyet emlékezetemre.
Oh, ha Elysium kies mezejéről
Emlékeznem lehet halandók ügyéről,

S szabad lesz meglátnom e föld dicsőségét,
Eme völgyek, halmok s ligetek szépségét,
Hív karjaid közzé hol gyakran kapcsoltál,
S engem boldogítván te is boldog voltál,
Ha leszállhat lelkem, hidd el, leszáll hozzád,
Megjelenéséről egy szent ihlés jelt ád,
S valahányszor, égi buzgóság szárnyára,
Emelkedvén, lelked vigasztalására
Erdőnk szent templomát meg fogod keresni,
Látatlanul fejed felett fog repdesni.

LEÁNYOM HALÁLÁRA.

A nap arany sugárjai
Vidám fénynyel kedveznek,
A lány Zephyrek nyájai
Csendesen lengedeznek.
S egész tájunk vidékére
Hintvén balzamillatot,
A tavasz tiszteletére
Tesznek hív áldozatot.

A tél hegyekre, völgyekre
Nem szór már hóhalmokat,
A lezárt folyók kedvekre
Rengetgetik habjokat,
S felköltik vígan zajogva
Flora holt gyermekeit,
Hogy szépítsék mosolyogva
A vidék bús rétjeit.

Gyászát az erdő leteszi,
Felejtí vesztességét,
Örömmel magára veszi
Zöldellő ékességét,
S friss gallyakon hintálgatja
Az énekes sereget,
Mellynek ezer víg szózatja
Idvezli a szép eget.

A gyapjas juhok sietve
Ott hagyják aklaikat,
Kis báránycáik bégetve
Kísérik anyjaikat,
S míg ezeknek vidám nyája
Fris füveken tévedez,
A juhászok furuglyája
Víg nótákat zengedez.

Minden örül, valamire
Tétovázó szemem néz:
Minden seb sérelmeire
Írt köt egy láthatlan kéz:
Egyedül csak, lelkelem fele,
Lízim, mi veszünk, halunk,
Miolta kedvünket vele
Elvitte kis angyalunk!

Bár Elysium mezeje
Virúljon, a hol élünk,
Vagy Amathus zöld erdeje:
Mi ott is gyászt szemlélünk.
Bár a Grátiák hajléka
Légyen, a hol múlatnak,
Mindenütt kísér árnyéka
Annak, a kit siratunk.

A fák nyíló virágára
Ha nézünk kis kertünkben,
Vagy a rózsák bimbójára:
Ő foglal helyt szívünkben.
Ő is szerelmünk virága,
Még ki sem nyílt rózsza volt,
S oh halandók boldogsága!
Fedi immár setét bolt.

A hajnal piros orcái
Ha szépen tündökölnék,
S Phosphorus fénylő fáklyái
Szép nappalt jövendőlnék.
Ő tűnik legott szemünkbe:
Élte ah, mint hajnallott!
Holta melly tört ver szívünkbe!
Örömünk melly kárt vallott!

A nap ha ragyogva veti
Felénk dicső szemeit,
Szívszakadva képzelgeti
Velünk tekinteteit,
Mellyeknek ragyogványai
Olly sokszor bájoltanak,
S mellyeknek, jaj, szép lángjai
Olly hamar elhúnytának!

A madarak csevegése
Ha érdeklő fülünket,
Nyelvének édes zengése
Ujítja keservünket;
Ének volt minden ejtése,
S oh melly ígésző ének!
Nem szebb víg ömledezése
Az égiek szívének.

Házunknak minden szeglete,
Szobánk, kertünk, udvarunk,
Mezőnk egész kerülete,
Hol sétálni akarunk,
Minden ötet ábrázolja
Szomorún lenni jelen,
S fekete színnel rajzolja
Tetteit minden helyen.

Szép elméje csirázása,
Kegyes indulatival,
Hizelkedő mosolygása,
Ártatlan játékival,
Szemöldöke, arculatja,
Selyemfürtje hajának
Mindég kísér, s sirattatja
Gyásznapiját halálának.

Melly forrón vettük ölünkbe!
Mint kettőzé csókunkat!
Miként mosolygott szemünkbe!
Mint ölelte nyakunkat!
Melly szép délt vártunk előre
A tiszta derületből,
Melly örömet jövendőre
Az illy boldog kezdetből!

Későn korán azt képzeli
Bágyadt lelkünk magában;
Nyúgalmát sehol sem leli,
Csak epedez bújában,
S csak kedvese sirhalmára
Néz, midőn köröskörül
A tavasz mosolygására
Minden megújul s örül.

Oh te, kinek ékes feje
Koszorús virágokkal,
Kinek élesztő ereje
Bír száz meg száz bájokkal,
Kinek égi fuvallatja
Elűzte a mord telet,
Eszteendő legszebb magzatja,
Oh mosolygó Kikelet!

Ha égből lejövésekre,
Lelkesek, lelketlenek,
Mindenütt idvezlésekre
Víg színbe öltöztének:
Ha mindennek derül fénye,
Oh, hát csak mi maradunk,
Kiknek nem zöldül reménye?
Csak mi fogyunk, hervadunk?

Ha ezerképen hímező
Mindenható kezedet
Mutatja hegy, völgy, rét, mező,
S minden nyelv zeng tégedet;
Hát csak mi vagyunk borítva
A bú gyászfátyolával?
Csak mi nyögünk szívszorítva
A bánat bús hangjával?

Szent Természet! öröm árja
Rajtad mindenütt ered,
S valami csak tőled várja
Részét, örömben fered.
Csak e két szív olyan árva,
Hogy bár mindent kezedből
Kért s várt, még is ki van zárva
Anyai kegyelmedből?

Nem, bölcs édes anya, soha
Egy hív gyermekedhez is
Nem voltál te még mostoha;
Nem is lélsz egy hívhez is.
Örök szeretet törvénye
Intézi tetteidet;
Égi bölcsesség ösvénye
Vezérli lépésidet.

Hogy békeséggel háború,
Színméz gyilkos méreggel,
Harccal borostyánkoszorú,
Tiszta ég fergeteggel,
Legyen öszveszövetkezve
Történetink rendében
Az égtől ez van végezve
A sors titkos könyvében:

De te tövisek közt végre
Vezetsz mindent, a mi él,
Végetlen gyönyörűsége;
S öröm az a dicső cél,
Melly, mint égi arany alma,
Pályánk végén minket vár:
Öröm minden baj jutalma,
Örömet szül minden kár.

Az éj gyászos setétsége
Után szebb a fényesség:
Édesb az egek dörgése
Szüntével a csendesség.
S ha szélvész zúgására
Terhes felhők szakadnak,
A földnek zsírt, s utoljára
Tisztább levegőt adnak.

Minap is, hogy nyugalomra,
A földet készítetted,
Az esztendőt mély álomra
Mint holtat eltemetted,
A föld gyásznak lett hazája,
Hol minden öröm kimúlt,
S minden hang harmoniája
Vagy bús lett, vagy megnémult.

De a tavasz ölelése
A földet felébresztvén,
Lett mindennek éledése,
A mi bágyadt volt és vén.
Új erő, új élet ere
Im mindenütt fakadoz,
Új boldogságnak tengere
Mindenfelé áradoz.

A fák gyenge hajtásai
Megújulni sietnek,
A zöld ágak sudarjai
Ölelkezni szeretnek.
A rózsák Nymphák módjára
Bámúlják szépségeket,
S Zephyr nyájaskodására
Kinyitják szép kebleket.

Gabonák, füvek magvai,
Mellyek elszórattnak,
S mint halál áldozatai
A sírban rothadtanak,
Szebb öröm örökségére
Visszanyerik élteket,
S a mezők ékességére
Emelnek zöld fejeket.

A lepék, mellyek fásúlva
Koporsóban heverték,
Egy kis rövid idő múlva
Aetheri testet nyertek,
S most már sorjában kedvekre
Legelnek virágokon,
S szép örömökről szebbekre
Repdesnek új szárnyakon.

Az erdő, minap hazája
A néma hallgatásnak,
Most lett örömpalotája
S temploma áldozásnak;
S ott, hol a tél fergetege
Mégfagyalt mindeneket,
Most víg éneklők serege
Zeng ígésző éneket.

Lágy füvek aszott szárai,
Kemény száraz fakérges,
Erdők éhvel holt vadai,
Eltapodott kis férgek,
Kertek meghervadt rózsái,
S vélek vesző bogarak,
Kőszirtok mohos sziklái,
S az ott elbújt madarak,
Mindenek, új dicsőségre
Sírjokból feltámadnak,
S szívderítő reménységre
Nekünk új ösztönt adnak.
Mind azt, a minek hazája
Végzetetlen kebeled,
Oh gyermekid hív dajkája!
Boldogságra neveled.
Oh, bizony elhozod végre
Azt a szebb tavaszt is még,
Mellyben örök fényességre
Derül a boldogabb ég,
Mellyet sem téli mostoha
Idő, sem égető nyár
Nem szakaszthat félben soha!
Hol örök ifjúság vár!
Akkor a mit a dér mérge
Megfagyalt bimbójában,
Vagy a kora kínok férge
Elrágott csirájában,
Annak mennyben ápolgatja
Kegyes kezed virágát,
S halhatatlanság harmatja
Újítja hervadtságát.
Akkor szívünk is kebele
Kedvesére rá akad,
S szeretetünk hív kötele
Többé ketté nem szakad,
Szent örömök forrására
Maga visz szerelmesünk,
S sebünk éles fájdalmára
Írt sírva nem keresünk.
Addig is, a bú ölébe
Dőlve, a melly könnyeket
A kedves hamvak vedrébe
Hullatunk, vedd ezeket,
S öntözgesd vele számunkra
A kevés virágokat,
Mellyek tövises útunkra
Még adnak illatokat.

EGY KISDEDNEK HALÁLAKOR.

A gyenge virág, már bimbójában,
Ime, mint hervad koporsójában!
A kit minden szem gyönyörűséggel
Szemlélt, mint tűnt el hirtelenséggel.

Te végezted ezt, menny s föld istene!
S nekünk békével tűrni kellene:
De, jaj, ha illy nagy keresztet mérsz ránk,
Méltó panaszra hogy ne nyílna szánk?

Mért adtál éltet e kis angyalnak,
Ha kellemei már is elhalnak?
Szüléit búval ha bétöltötte,
Mihelyt sírással megköszöntötte?

A gyászos atya, nézd, mikép eped!
Az anyai szív csaknem megreped!
Csak azért volt-e olly szép magzatjok,
Hogy légyen annál mélyebb bánatjok?

Jaj, mély siralmak pályáján futunk!
Melly setét völgyben csavarog utunk!
Oh ha, nagy isten, olly mélységes vagy,
Vagy több értelmet, vagy kő szívet adj!

A SZÓZAT.

Ki vagy te ki perbe szállasz?
Nem tudod-e ki alatt állasz,
S szemed melly keveset láthat?
Ne csudáld, hogy tettim nagyok;
Én isten s véghetetlen vagyok.
Figyelmem mindenfelé hat!
Akármit cselekszem,
Javadra igyekszem.
Légy békével.
Veszteséged,
Melly most téged
Epeszt, lesz még nyereséged.

A csillagos ég boltjára,
Ezer világ ragyogására,
Tekints fel hívő lélekkel.
Ott lesz boldogabb hazátok,
Ott egymást örökké látjátok
Megdicsőített szemekkel.
Itt bú, bánat, halál
S ezer veszély talál:
Ott kezdődik
A nyúgalom,
Diadalom,
Örökké tartó jutalom.

EGY PREDIKÁTOR HALÁLÁRA.

Hová, hová készülsz menni,
Jó lélek, feleidtől?
Miért akarsz búcsút venni
Illy korán kedvesidtől?
Letévén földi terhedet,
Repülsz mennyei szárnyakon
Idvezleni istenedet
Nem hallott szent hangokon.

Te, kinek késő vénséget
Igértünk szent pályádban,
Te vetnél-e immár véget
Rád bízott nagy munkádban?
Nincs-e hát egy lélek is már,
Mellyet kellene szeretned,
Vagy a rossz útról, mellyen jár,
Boldogabbra vezetned?

Ne siettesd nagy útadat,
Szükséges még életed:
Mennyben boldog jutalmadat
Mindenkor megnyerheted.
Ha elmégy, nézd, mit tesz velünk:
Pásztor nélkül marad a nyáj,
Felbomol szép szent kötelünk,
S oh, hány árvád szíve fáj!

Zokogj bús özvegy s öt árva,
Sírjatok minden szemek.
Mellyek itt el vagynak zárva,
E hidegült tetemek
Im nem adnak feleletet,
Némák ők síralmink között!
Mert a mi nekik életet
Ada, jaj, elköltözött!

Elmentél, dicső lélek! el,
Oda hol égi sereg
Istennek vígan énekel:
S a mi szívünk kesereg.
Könnyek áztatják szemünket
Éretted, kedves barátunk,
S csak az enyhíti szívünket,
Hogy mennyben majd meglátunk.

EGY HALDOKLÓ GYERMEKHEZ.

Menj el, kedves gyermek, a test tömlőcéből,
Bár könnyek omlanak szüléid szeméből!
Fogadd el hűségek utolsó csókjait,
S kívánd rájuk isten legjobb áldásait.

Menj el, kedves lélek! az úr ki elvészén,
Szélvészes tengerről bátor partra téssen.
Mert tartassék bár itt akárki boldognak,
Erkölcsei mindég veszélyben forognak.

Menj el, kedves lélek! olly boldogság vár rád,
Mellyel itt a világ ígér, de meg nem ad.
Mennyben a panasznak megnémúl szózatja,
Melly itt az egeket sokszor hasogatja.

Menj el, kedves lélek! keresd fel hazádat,
Mennyben kezd el s mennyben végezd iskoládat.
Ott az isten maga vezet bölcseségre:
Itten okosságunk gyakran épít jégre.

Menj el, kedves lélek! nincs korán halálod,
Bár még csak negyedik tavaszod számlálod.
A ki sokáig él, fárasztó pályát fut:
A ki korán meghal, hamar öröme jut.

Menj el, kedves lélek! mi is majd elmegyünk
Mindnyájan utánad, akárkik s mik legyünk.
S akkor hív szüléid, kiket, most a tör sért
Vígán adnak hálát korán nyert pálmáért.

BÖLCS REJTEZÉS.

Lesse, kinek tetszik, a szerencse nyomát
S fényes udvarokban bámúlja templomát:
Én az aranybékók zörgésétől futok,
Mint a szomjú szarvas, még olly völgybe jutok,
Hol tiszta forrásból igaz boldogságot
Meríték, felejtven világi hívságot.
Ott, hol sem arannyal fedett esztelenek,
Sem irígység mérges nyila nem sértenek;
Éltem a bölcsesség számára szentelem,
S fő jóm halhatatlan lelkemben fölfelelem.
S mikor lefoly éltem patakja egészen,
Ijesztő váz nálam a halál sem léssen.
Bár késő világra nem jutok híremmel:
Elég, ha rejtekben használtam éltemmel.
Hadd szórják a szelek szerteszélt poromat,
Felszedi az, a ki kimérte sorsomat.

POETAI FELTÉTEL.

Más, remekénekeket zengvén, bájolja hazáját,
S a maradéknak örök versben ajánlja nevét,
S mint egekig repülő Flaccus, mint isteni Maro,
A magyar elme csudált csillaga napja legyen:
Engem arany közszer karjából büszke dicsőség
Nem ragad el Phaeton tűzszekerébe soha.
Csendes öröm vagy bú lesznek Musáim; ezeknek
Próbál kis lantom hangokat adni, ha tud.
Terhes igát húzok, melyet rám a sanyarú tiszt,
E komoly istenség mostohasága vetett:
Csak pillantatokig szabad, és csak néha, pihennem,
Akkor is a víg kedv futva mosolyg, s elenyész.
S akkor balgatagúl nem akarhatok újra bilincset:
A kék gyenge kezén visz valamerre szeret.
Néha hegyek s erdők Nymphái magokhoz ígéznek,
S elrebegem, mit sűg mennyei hangu szavok.
Néha sebes szívvel siratom, mint dűl az irigy sors
Földünkön, s felhők mint feketítnek eget;
Másszor rózsával koszorúzva, barátim ölében,
Bornál bölcs leckét a komoroknak adok.
Legtöbbszer de te léssz szerelem, hív tárgya dalomnak,
Mint éltem legfőbb rangu királya te vagy.
Téged, akár Lillám ajakin hagysz mennyei nectárt
Szívnom, akár gyilkos kint fog okozni nyilad,
Mindenkor zenglek; jóvoltodat énekem áldja,
S énekem engesztel, hogyha boszúlni találsz.

LILLIMHEZ.

Némán hallgat az éj, s titkunkat, befedi, Lillim,
A szerelem szabadon tesz s tehet a mit akar.
Boldogságunknak távol van minden irígye,
Nincs, ki gonosz szemmel lesse, mit adjon odább.
Nyisd fel egész lelked tárházát, melybe szerencsém
Vesztegető kézzel rakta le kincse javát.
Nappal uralkodtak szemeid, s hűsűnű ruhádban
Minden mozdulatod Grátia tánca vala:
Most elméd gyönyörű sűgári ragyogjanak, űzzék
A gond fellegeit s gyűjtsanak ifju tüzet.
A nevetés, játék, csélcsapság, nyájas enyelgés
Fogjanak egymással mulatozásra kezet.
A mit szép Láisz, vagy szép Aspásia tréfált,
Tréfáld szebb szeretőm, most te duplázva velem.

A HÍV PÁRHOZ.

Fő gyönyörűségem, szebb fele lelkemnek,
Kinn mindennap becsesb kellemek teremnek,
Hív párom, e napot tenéked szentelem,
A legkedvesb oltárt Hymennek emelem,
S kegyes szívvel temjént égetek számára,
Melly sok jóságának légyen csekély ára.

Életem mosolygó tavasza virult még,
Valamit mutatott a föld s a magas ég,
Mint meg annyi tündér játszadozott velem,
Midőn hozzám kapcsolt téged a szerelem.
Kedves idő! mellyre a hív emlékezet
Bájló erővel mindég visszavezet,
S mellynek képe bennem mennyei tüzet gyújt,
S olyá tesz, mint kinek Ganymed nectárt nyújt.

Kegyes genius volt, melly hozzád vezete,
Most érzem még inkább, melly jóval illete.
Ám átkozzák mások Hymen s vas igáját,
Mi méltán áldhatjuk ránk fénylő fáklyáját.
Elrepültek tőlünk húsz nyarak s húsz telek,
De boldog szerelmünk nem repült el velek;
S ámbár lángja már most csendesebben lobog,
Szívünk szentebb s hívebb érzésektől dobog.

Oh áldassék mindég frigyünk szép kötele,
Örökké kapcsoljon az ég minket vele,
Szebbnél szebb rózsákat hintsen el utunkra,
Valamíg nem jutunk legvégső célunkra.
Jer kedves! jer menjünk, a munka s szeretet
Karjaiban éljünk szerencsés életet:
E két kegyes angyal legyen hív vezérünk,
Valamíg boldogabb hazánkba nem érünk.

SOPRON TÁJÉKÁHOZ.

Szép vagy Sopronnak zordon hegye völgye, hol ormos
Rengeteged feketül, s bérceid árja zuhog;
Szebb vagy, apró halmok s térek vegyülése, kalászsza!
S szőlővel nevető hesperi kertje te, még.
És te, mikép emeled, mint tágítod ki szorongó
Lelkemet, o Pannon tengere, Piso vize!
Édesen elmerülök szép álmadozásba, dicső táj,
Hogy ha kebledbe csal a Flóra-szerette tavasz.
A természet ezer díszét bámulva csudálom,
S arcomon aggságim ránca reményre derül
A falak eltemető tömlőc módjára rekesztnek,
S ott, valamerre szemem néz, rabi láncra talál.
Itt szabadon levetem vas igámat s aetheri szárnyon
Repdesek a magas ég végtelen öble körül,

S szent öröm árjai közt érzem, hogy földi sorompó
Mennyei lelkemnek nem vet örökre határt.
Ott, az alak nyájas, simasága gyakorta hazug máz,
S angyali formában sokszor az ördög ölel:
Itt, ha mi rám mosolyog, ha mi biztat boldog örömmel
Kétszeresen s tüstént adja meg a mit ígér.
Ott az örök kínok gyászhonja-nevelte tyrannus,
A fene praktika dül, s dülva világot emészt;
Majd nyereség, majd hír s öröm árnyékával igézzén
Fő s alrendet örök tigrisi harcra tüzel;
Nincsen az a szent lánc, mellyet nem szaggat izekre,
Nincsen az a szép frigy, mellybe nem ártja dühét.
Általa kalmárság piacává lészen az élet,
Hol kiki csalni siet, s csalva csalásra tanít:
Itt kegyes édes anyát látok, ki szerette szülöttit
Emlőjére heves szivvel ölelve veszi.
Itt ezer áldások gazdag forrasi fakadnak,
S tél tavasz ős nyár lát gyülni belőlek özönt.
Melly nagyok és kicsinyek szomjának lángjait oltván
Minden örömbimbót édeni színre kifejt,
Cifrább műhelyeit ha kikémlelem a tüzes észnek,
Mindenik eszközöket több sanyarásra kohol.
Nemzetek, országok, háznépek alélva remegnek
Felzúdult tenger mérge veszélyi között,
Kastélyok s kalyibák tűzözönbe borulva lobognak,
Sírva fut árva nemünk a vad Erynnis előtt:
Csak ti magos bérccek, mellyek fel az égbe sietvén
Minket is elragadó szárnyon emeltek oda,
Csak ti setét erdők, mellyekben az isteni nagyság
Titkos erőt íhlő szent lehelése suhog;
Csak ti, kies völgyek, hol ezüst forrásnak, enyelgő
Csergedezések közt, gondokat áztat ere;
Csak ti, dicső szépség-hímezte mezők, hol igézni
Nem szünik új áldás, gyenge fű, tarka virág:
Csak ti felejtetitek sorsunk sok s durva csapásit,
Csak ti tetettek szert hív menedékre velünk.

GYŐR ÉS VIDÉKE.

Fogsz örökre bájoló kellemben
Élni emlékezetemben,
Győr! s fog élni tájad is veled;
Időm árja bár mikép siessen,
Birtokimból bár mit eltemessen,
Hű szivemben lesz emlékjeled. -
Sok olly kútfő, mellyből merítettem
Édes gyönyört, már kiapadott:
Ezer rózsa, mellyet nálad szedtem,
Hervadatlan maradott.

Míg ti, Rábca, Rába, szép Dunával
Hat vig esztendők folytával
Bennem boldog ifjat láttatok;
Míg hajómnak nem kellett hullámmal
Küzködni, mig bátor vitorlámmal
Játszadoztak lágy fuvalatok:
Addig engem a szépség országa
Ideálok között éltetett,
S poharamba istenek jósága
Innom nectárt töltetett.

Akkor szünet nélkül bő erével,
Tűkörnél tisztább vizével,
Buzgott nekem szent Castalia,
S enyhülésül epedezésemnek
Nem fősvényen adott értelmemnek
Bölcseséget s kedvet innia;
S melly mennybéli fénynyel tündöklöttek
Az italtól lelkem szemei,
Érzékimbe melly bájjal ötlöttek
Az életnek képei!

A világ nem gyászos sarcophágnak,
Az öröm nem hiúságnak
Képzeltette ott magát velem,
Elmém ezer tárgyat nyílt karokkal
Ölelt, ezer édes vágyásokkal,
Gyúladozott heves kebelem:
A sors kegye özönképen áradt
Napjaimat díszesíteni,
S szép reményem soha el nem fáradt
Földön mennyet festeni.

Olthatatlan tüztől lelkesedve,
Éjjel nappal törekedve,
Feltaláltam igazság nyomát,
S az istenné hűséges voltomra
Kegyes szemmel tekintvén, számomra
Megnyitotta dicső templomát,
Hol, sugárok tengerébe mártva,
Tisztult lelkek közé fogadott,
S papjainak seregébe ártva
Csillagkoronát adott.

Ott, hol gyászos köd borúlt körültem,
Villám szárnyain repültem
A bús eget felderíteni,
S győztem, bár a hosszan elnyúlt pálya,
S rajta ezer tövis akadály
Százszor próbált elcsüggeszteni:
Szép nap támadt, s tudomány hazája
Termett az éj fiai között,

Vígan nőtt fel az esméret fája
S gazdagon gyümölcsözött.

Szoros frígyben a kilenc szüzekkel,
A hozzám olly kegyesekkel,
Velem mindent láttam játszani:
Fák, virágok, folyók, bár mik tűntek
Szemeimbe, fülembe nem szüntek
Halhatatlan dalt sugallani;
S Pannonia hegye, s ti Mэфőnek
Barátnak s Nyulnak halmai
Voltatok a pindusi tetőnek
Megszentelt hív másai.

Hányszor jártam mély elmélkedéssel,
Hányszor ébren szendergéssel,
O mosolygó dombok, rajtatok,
Vagy ott, hol ti, a király folyónak
Gyors habjai, nekem andalgónak
Legszebb concertképen zúgtatok.
Hány tündéri várakat alkottam
Népesítve menny lakosival,
Mégbájolva hányszor társalkodtam
Jobb világ polgárival!

S éltemet míg lelkeknek honjába
S Phantasus szép országába
Igy kísérte fényes képzelet:
Boldogságom koszoruzására,
A földön is szemeim láttára
Mit nem termett a víg kikelet;
Minden lépten mint nem mosolyogtak
Emberképü jámbor angyalok,
S melly gyönyörű lángok nem lobogtak
Kebelemben általok!

Jó barátok, kik nem pusztá névvel,
Hanem pyladesi hévvel
Érdemlették szent hűségemet,
Melly gyümölcsnek, hány borostyánágnak,
Hány kellemes illatu virágnak
Édenévé tették éltemet;
S körültem most bölcs beszélgetésnek
Melly vidámon folytatták erét,
Majd játéknak s elmés enyelgésnek
Mint hintezték fűszerét!

Hát az elmés szüzek seregében,
Több vidám ifjak körében
Vígan kóstolt mulatozatok,
Meséléssel, nyájas tréfálással,
Énekléssel, koszorúfonással
Töltött kedves szép pillantatok:

Deli termet, gyöngy orcák vonási,
Lángot s nyilat villámló szemek,
Hány örömnnek voltak bő forrasi!
Melly igéző kelleme!

S mikor ő, a százszor szépek szépe,
Venus Urania képe
Rabbá tette forró szívemet,
S ujjá szülvén csuda varázslással,
S még nem ismert édes óhajtással
Végetlen eltöltvén lelkemet,
A társaság s vígság gyermekéből
Alkotott olly boldog remetét,
Ki, bár gyakran köny omlott szeméből,
Mennynek nézte életét;

Mikor százszor magamban feltettem,
S annyiszor nem merészlettem,
Megvallani néki lángomat,
Hanem csupán sűrű fohászokkal
S a tájon lelt legszebb virágokkal
Jelentettem hódolásomat,
Igen boldog, ha köszöntésemre
Nyertem nyájas viszonzatot,
S ha résztvéve vetett személyemre
Szemérmes pillantatot;

S mikor ütött az a boldog óra,
Mellyben a hív imádóra
Sok kemény harc után nyugalom,
Sok csüggesztő kétség órájának,
Sok álmatlan töltött éjszakának
Próbájáért várt a jutalom;
S az ég ezer buzgó könyörgésnek
Teljesítő időt végezett,
S szent frigyünkből istenisedésnek
Öröme ömledezett:

Akkor nem, habár minden kincsével
S thronusa dicsőségével
Akármellyik dús fejedelem
Megkinálna s kérne, hogy érette
Adnám azt a mivel szépítette
Éltemet a boldog szerelem,
El nem hagytam volna semmiképen,
Semmi áron dicső sorsomat,
A meghódolt Jón, Kegyesen s Szépen
Nyert örökös jusomat.

O az élet vidám tavaszának,
A föld Elysiumának
Elenyészett drága javai,
Képzelet, szív, elme virágzása,
S Iris minden színében játszása,
Egek legszebb ajándékai,
Ti, mellyek a hunyt napok éjéből
Most is rám olly bájt árasztotok,
Miért kellett örömim kertjéből
Hamar kihervadnotok?

De, a Parca, ha megirigylette
S a kegyetlen elmetszette
Léteiteknek arany fonalát,
Ha nem szabad szívnom érzékimmel
Már méztekett, s néznem szemeimmel
Hatalmatok víg diadalát:
Lelkem meg nem szün veletek lenni,
S számtalanszor hozzátok vezet
Az elmúltak országába menni
Tudó szent emlékezet.

Fogsz, o hát fogsz bájoló kellemben
Élni háladó szívemben
Győr! s fog élni tájod is veled;
Ha boldognak enged a sors lennem,
Gyönyöridet megújítod bennem,
S szerencsémét égig emeled;
S bár ijesszen bús zivatarokkal
Az ég, s lássék lenni mostoha:
Mint vidított benned szép napokkal,
Nem felejttem el soha.

A BALATON MELLÉKE.

Oceánnak felséges magzatja,
Tók királya, idvezel dalom!
Magas díszek boldog foglalatja,
Szép part, liget, térség, völgy, halom,
Visszahívom a lefolyt időket,
Mellyek egykor életem delén
Édes jókat, de hamar tűnőket,
Adtak tájtok nyájas kebelén.

Keszthely, mellyből Festetics szavára,
Míg az elme rútúl sorvadott,
Athenaeum ezrek bámultára,
Ékes Szala, neked támadott,
Mellyet Phoebus s Ceres mesterségi
Egyaránt most dicsőítenek,
S messzünnen jött nagy s kicsiny vendégi,
Mint hesperi kertet, festenek;

Nagy Badacson! istenek hazája,
Égi nectár gazdag kútfeje,
Pindus, mellyen Petrarchánk Laurája
Lett ezer szív lépes vesszeje;
Gyászos Hegyesd s Csobánc düledéki,
Szomorúan oktató jelek,
Régi nagy kor borzasztó emléki,
Semmivé lett csudatételek;

Zárt Tihany, melly, habtól csapkodtatva,
S a körülted zúgó vészeket
Klastromodban csendesen hallgatva,
Adsz szentidnek bátor rejteket,
S bölcs echóddal most istenfélőknek
Szent hymnusit elharsogtatod,
Majd két boldog egymást szeretőknek
Lágy zengésü hangját hallatod;

Víg Füred, hol épség istennéje
Áldást ontó szent forrás körül
Sokon, a kit mind napja mind éje
Régtől gyötrött, lágyan könyörül,
Soknak, belső fájdalma dacára,
Kivül nyájas arcot kölcsönöz,
Sokat, mások kisztó példájára,
Kínok közt is táncra ösztönöz:

Hányszor ragad bájoló erővel,
Tihozzátok kedves képetek,
Melly avúlni nem tud az idővel,
Bár szememből rég eltüntetek;
Hányszor áldoz édes álmodásom
Nektek forró sóhajtasokat,
Most hogy lassu elalkonyodásom
Duplán kedvel elmúlt tárgyakat!

Ti kiváltkép, aranygerezdekkel
Ékesített Ecsér dombjai;
S sok alaku koszorús hegyekkel
Szomszéd Kálok rét-virányai,
Májusi víg reggelnek módjára
Fogtok elmém előtt fényleni,
Valamig csak szeretet lángjára
Tud a szépség felhevíteni.

Ah vidéktek paradicsomában
Hány szép virágszálím nyíltanak,
Mellyek, őszvefűzve bokrétában,
Hervadatlan megmaradtanak,
S mikor később kedvetlen pusztákon
Magán jártam bús ösvényemet,
Szépségekkel sok komor órákon
Ujitották bágyadt szívemet.

Ott most egy hegy lugosába zárva
Bámultam ó s új írók javát,
S vagy álmomban görög földön járva
Zengtem Pindar isteni szavát,
Vagy virágzó Roma éneklőit
Olvastam szent ömletek között,
Vagy korunknak fő rangú költőit,
Kikbe azok lelke költözött.

Majd ó templom omladványa mellett
Őseinknek csókoltam nyomát,
Sirva láttam, túrniek mit kellett,
Míg alkhattak béke templomát;
Gibbon karján elmélkedve néztem
Esni s kelni a nagy népeket,
S Plutarchusból honunkba idéztem
Védelmünkre a nagy lelkeket.

Néha, égett kövek tördeléki
Hol határban feketéllenek,
A kegyetlen Vulcan bús játéki
Buffon nyomán bévezetnek
A természet titkos műhelyébe,
Mellyben örök alkotó harc vív,
S egy világot semmiség éjébe
Bétaszít s mást új életre hív.

Sokszor méhként szabadon repdestem
Szomjan szíva a táj bájait,
Velem érző lelkeket kerestem
Zengethetni szívem húrjait;
S kiket ifjan külön választottam,
Sorstól széllelszórt barátimat,
Százszor hívtam, százszor óhajtottam
Megosztani boldogságimat.

S körülöttem hánykép hangicsálta
Öröm nyelve szent paeanjait!
Öreg s ifju melly buzgón hálálta
A szerencse sok áldásait!
Gyakor táncok, víg korcsolyázások,
Aratási s szüreti dalok,
Halászkokhoz bucsuval járások -
Melly játékok, melly diadalok!

Mosolygó part, földeknek, réteknek,
Szép szőlőknek elegyülete,
Zöld erdőknek, csúcsoknak, bérceknek
Ezer formát játszó képze,
Hol van az a Tempe, az az Éden,
Hol valami hozzád fogható,
Melly olly mélyen s mégis olly gyengéden
Lenne a szebb lelkekre ható.

Mások ám a helveták földére
Elragadtan úgy bámúljanak,
Mint természet legfőbb remekére,
S benne minden szépet lássanak;
Fessék úgy a bíbor jégvilágot
Óriási testü hegyeken,
Mint egekkel szomszéd mennyországot,
Felül bármelly képzeletjeken;

Vagy ott, ahol Rhodus, Mitylene,
S pompás Corinth két partjaival
Hajdan fénylett, s most gyenge Athenae
Kétesen küzd bús fiaival,
Találják fel a minden tündérek
Rég keresett bájoló lakát,
S azt dicsérni kilenc szép testvérek
Bár egyszerre nyissa ajakát;

Vagy legyen olly, ki az olasz égnek,
Melly nem ismer telet, szomorút,
S természeti s művészi szépségnek
Fő dajkája, nyujtson koszorút,
S Roma, Nápoly, Tusculum, Tiburok
Bálványai holtig legyenek,
Mellyeknek olly halhatatlan húrok,
S olly mennyei hangon zengenek:

Én, habár a sors legjobb kedvére
Lehetne is számot tartanom,
S engedtetnék szívem tetszésére,
Minden helyek közt választanom;
Mást nem kérnék állandó honomnak,
Csak tégedet boldog tartomány,
Téged földön már Elyzionnak
Elkészített égi adomány.

Hol, Tapolca, Sümegvár vendégit
Nem reménylett bájra vezeted
S jobbról balról a táj dicsőségít
Az igézett szemmel nézeted:
Ott három kis mértföldig terjedne
A part körül nemes birtokom,
S bár kincsével száz zultán kérkedne,
Irigyleni nem lenne okom.

Itt a tónak kristály tükörében
Gyakran látván ábrázatomat,
S másszor durva felzendülésében
Sejtvén belső háborgásomat,
Nem nyugnám, mig minden arcvonásom
Lelkemtől nem nyerne kellemet,
S okossághoz mért gondolkozásom
Nyugodttá nem tenné szívemet.

Mesterségnek isteni művével
Jószágot dicsőíteném,
Szépség díszét bőség értékével
Egyesítném, öregbíteném;
Elapadni nem tudó forrással
Otnám haszon s gyönyör árjait,
S enyhíteném nemes tékozlással
Jó jobbágyim terhes bajait.

A felséges természet maradna
Holtig éltem híve s mestere;
Nyájas hangon nagy leckéket adna,
Hol foly igaz boldogság ere,
Mint kell jutni józan bölcseségre,
Zabolázva szilaj vágyokat,
Mi magasztal halandókat égre,
Mi oszlatja a bús gondokat.

A barátság, öröm hív dajkája,
A menny javát osztó szerelem,
A tudomány s elmés tréfák nyája
Örök frigyben élnének velem,
S néha vékony felhők ha gyülnének
S bévonnék a tiszta kék eget,
Őrangyalok gyanánt elüznének
Dühös orkánt s vad fergeteget.

S ha napjaim végső éjszakája
Csendesen befogná szememet,
S ott hol virít istenek hazája,
Dicsőbb pályán futnám életemet:
Szép honomban szépen virágozna
Jótétim szent emlékezete,
S ércnél tartós emlékkal áldozna
Kedveseim hű szeretete.

A TÉL.

Más költők virágos tavaszt kedveljenek
S dicsérik a nyári lágyszellők fuvalmát!
Vagy ősszel Bacchusnak evoét zengjenek:
Én a komoly télnek hirdetem nyugalmát.

Ki olly erős mint ez? utat tud csinálni
A tókon, s a sebes vizárt megállítja;
A nagy Jupiternek ki mer ellentállni?
Ő mennyköveinek szavát elnémítja.

Bár képe ösztövé s keze giberedett,
S ősz fejét csak ritka hajsza fedezik:
Boldog, kihez akkor, ha már megvénhedett,
Mint ehez, olly sok szép öröm gyülekezik!

A tavasz, nyár és ősz, minden idő és táj
Ennek készítenek s halmoznak kincseket,
Ennek terem a fa, ennek hízik a nyáj,
Ennek érlel a nap szőlőgerezdeket.

A tél az erdőkből, hol eddig szerettek
Sétálni, városba hívja a szépeket;
S Flóra, hűségéért kinek megtetszettek
Látatlanul oda kíséri ezeket.

A harmonia, melly csak filemilének
Nyelvével mulatott eddig pásztorokat,
Most zengő húroknak s költők énekének
Segítsége által bájol tudósokat.

Mint tölt meg az öröm tágas palotákat
Táncban a szép termet bájait mutatni,
Mint vesz fel rangrejtő ravasz álorcákat
A kíváncsiságot ezerkép faggatni!

Nézzétek, mikor jár párducos ruhával,
Kanyar barázdákat mikép szánt a hóra,
S ha fut csengetyűsen s meggyújtott fáklyával,
Mint bámul rá az éj a víg szánkázóra!

Bacchus sem marad el. Repkénynyel kerítve
Fejét, danol s nevet a vendégségeken,
S a hosszú estvéken poharat ürítve
A szenelő mellett kedvet gyújt szivekben.

A téllal Amor is örökös frigyben él.
Halld, ifju, s hasznodra tanuld fordítani;
Ne véld, hogy erdőben s patak csörgésénél
A szépek kő szivét könnyebb lágyítani.

Nem, mikor a víg tánc, Sopron s Ruszt nectárja
Vért fickándozóbbá, orcát égőbbé tesz,
S a zárt szivet, tréfa s szerelem kitárja:
Akkor egy merész szót fülök kedvesen vesz.

Mi ér fel teveled s boldogításoddal,
O tél? ujjá szüled ifjuság rózsáit.
Jőj, kellemes vén, jőj sokszor, s játékokkal
Taníts, mint vidítsam éltem bús óráit.

BOETHIUS ELEGIÁJA.

Énekeimben előbb kikelet vígsága mosolyga,
Most lantom minden húrja panaszra fakad.
Gyászt viselő Alagyám aggott orcáin özönként,
Nem költött de való könnyek ömölnek alá.
A Musák legalább el nem rezzentek előlem
S bátrak tömlöcöt is szánva megosztani velem.
A mi dicsőített, tavaszom míg zöldüle, most az
Gyászos öregségnek túrni segíti baját.

Mert nyomorúságtól sarkalva reám kora vénség
S minden ütött, mivel a bú megemészteni szokott.
Főm tetején őszeleg települt meg időnek előtte
És elaszott testem bőre redőkbe vonult.
Szép és könnyű halál, melly boldogot élni gyönyörben
Hagyván, csak búshoz s csak hívogatva megyen!
A nyomorultnak ez is jaj! kérésére siket s vak,
S a kegyetlen nem akar zárni siró szemeket.
Míg tündér jókkal bájolt a csalfa szerencse,
Egy gyász órán majd sírba merülve valék:
Most mikor elkomorult hamis arca, keményszivü Parca
Fon számomra szünet nélkül unalmas időt.
Mért bámultatok olly sokszor dicsekedve, barátim?
Az nem erős inu volt, a ki lerogyni tudott.

AZ ESZTENDŐ UTOLSÓ ESTVÉJÉN 1829.

Éltemből egy év ismét elenyészik ezennel
S a mindent benyelő tengerözönbe merül.
Kit keres áldozatom? kinek ég éjféli töményem?
Most mikor olly nagy időm tőlem örökre tűnik?
Légy, kegyes istenné, Emlékezet, áldva legelsőbb,
Légy te, ki multak közt élsz mulatozva velek!
Mint tele hold szeme néz a sirhalmokra, te szint ugy
Vetsz voltakra szelid fényletű gyenge sugárt;
Szebbek az esthajnal fényénél képeid, ajkad
Zengzete bár mi dicső hárfai dalt is előz.
Nyájasan ifjúkorom tavaszát mutatod te gyakorta,
Életem édene hol mennyet ígérve virult,
S a mi kevés violát szerelem számomra szedett volt
Azt hervadhatlan szép koszorúba fűzöd -
Sokszor könnyek közt mosolyogva jelensz meg előttem
S jobb koromat fogván a temetőbe vezetsz,
S megholt kedveseim gyepesült sirhalmain, édes
Gerjedezt gyújtó bús csevegésre hevülsz.
Ó légy idvez! akár gyászt véve magadra jövendesz
Oltáromhoz, akár víg legyen öltözeted,
Csak hamar elrepülő bájjal tud ígézni jelenkor:
Az nyomosabb s maradóbb a mi gyönyört te szeresz.

TIBULL ELEGIÁI KÖZÖL.

IV. 2.

Sulpiciám pompája ragyog szent innepeden, Mars,
Jőj le magad mennyből látni ha szépet akarsz.
Venus is enged ezért; de magadra vigyázz te hatalmas,
Bámulván ne remegj s kardod elesni ne hagyd.

Amor az isteneken ha tűzével uralkodik, ennek
Két szeme lángjánál gyújtja szövétnekeit.
Ennek, akármit tesz, titkon kísérve nyomában
Gratia jár s bűbájt rája tetézve ruház.
Szép ő, hogyha haját széltében ereszti repülni,
S felfodorítván azt épen imádni valóbb:
Bájol akar büszkén tág bíbor köntöse széllel
Elfoly, akar hószin gyolcs derekára simúl,
Illyen Olympusban boldog Vertumnus; ezerszer
Változtatja kecsét, s mind az ezerszer ígéz.
Minden szépek közt ez az egy méltó, hogy adóul
Tirusi gyapjat ezer színre kifestve vegyen,
Méltó hogy birjon, valamit csak gazdag arabsnak
A fűszerek s kenetek jó szagu földé terem.
S a hány drágakövet s csigagyöngyöt tengere mélyén
India naptól sült népe keresve talál.
Őtet, az innepnek díszét, zengjétek örömmel
Musák, zengje, dicső Phoebus, arany citharád.
Hirdessétek ezen pompát érette sok évig,
Nincs hozzád méltóbb szép alak, égi sereg.

IV. 8.

Gyülölöm a születés napját, mert néma magányban
S Cerinthus nélkül más az unalmas idő.
Melly szép a város! s mi lehet kedvére leánynak
Pusztá falun, mikor a tél zivatarja havaz?
Már, Messzála, mikor szünsz gondoskodni felesleg
Arról, a ki gyakran nyugta-szakadva tied?
Elhoztál, de heves szívem szeretőmmel együtt van
Most is, bár mindent nem tehet a mit akar.

IV. 12.

Édesem, olly kedves ne legyek nálad soha többé,
Mint hiszem egynéhány szép napok olta valék,
Rózsakorom tavaszán tettem valamit ha butábbat
És valamit jobban bán ha szerelmi tüzem,
Mint azt, hogy tegnap csókot kértedre nem adtam,
Lángomat átalván észrevetetni veled.

IV. 13.

Hogy szeretőm sokszor hűségtelen, úgy regel a hír:
Vajha siket volnék, a mikor ezt regeli.
Két élő törrel döf az illy rágalmazat engem:
Hallgass! o mit örülsz kínzani, mostoha hír?

I. 1.

Fényes aranyból más kincsét szaporítsa halomra,
S birjon sok földet bő jövedelmű mezőn,
Míg közel ellenség éltét rémíti veszélylyel,
S álmát a riadó trombita távol üzi.
Engem szűk sorsom vigyen át tettnélküli pályán,
Csak konyhámnak elég víg tüzü fája legyen.
Gazda leszek, s nem rest idején plántálni kezemmel
Szőlővesszőt, fát s száz nemű gyenge növényt.
Óhajtom s hiszem is hogy nem fog csalni reményem,
Lesz gabonám ennem, lesz borom innom elég.
Mert valahány isten koszorúzott szobra tűnik fel,
Tiszteletemből részt mindenikének adok,
S bár mi gyümölcsöt az új év hoz, zsengéje legelsőbb
Illatoz oltáron földmives isten előtt.
Búzakalász koszorú neked illik, szőke Ceresnek,
S templomod ajtait az fogja diszítani körül.
Kertemben vörös őr egy szörnyű kaszáju Priapus,
Kártékony madarak váza lelendi helyét.
Kisded, előbb boldog jószágom védei, Lárook!
Kedves ajándéktok nektek is áldva kijár,
Másszor nagy csordám engesztelt ékes üszővel,
Most bárányt is alig bir meg az árva vagyon.
Áldozom azt, s akkor falum ifjai zengve kiáltják:
Bő szüretet s aratást adjatok égi karok!
Boldogul élnem ugyan még most nem könnyű kevésből,
S nem kis baj mindig messzire járni gyalog.
Nyár hévségétől szeretek menekedni heverve
Fris csermely partján jó szagu gallyak alatt.
Mégis néha kapát nem félek venni kezembe,
Vagy serkentek ökört húzni serényen ekét.
S ismét vagy gödölyét, vagy bárányt, mellyeket anyjok
Elhagya, házamhoz hogy vigyek, ölbe veszek.
Kíméld a kis nyájt, farkas, kíméld te zsvány nép!
Préda ha kell; másutt gazdag akol van elég.
Nálam friss téjjel s megalázott szívvél imádni
A pásztor s a nyáj istenit évi szokás.
Istenek, o kegyesek legyetek, s kis ajándokom áldást
Hozzon rám, bár azt tölti csak aljas edény.
Hajdani földmivelők legeléb hajlékony agyagból
Készítettek szent áldozatokra pohárt.
Őseim értékét nem kérem vissza, sem a bő
Termést, mennyit atyám atyja csűrbe takart.
Kis jószágom elég, nyereségem elég ha saját ágy
Fáradtságom után ad nyugalomra helyet.
Melly édes heverészni, midőn szélvészek üvöltnek,
S csókok közt szerető hévvel ölelni nejét;
Vagy mikor a felhők ontnak hideg éjszaki záport,
Hosszas esőzésnek hosszan aludni neszén.

Történjék velem ez, más, mint érdemli, legyen dús,
Kit haragos tenger sem zivatar nem ijeszt.
Inkább minden arany s gyémánt elveszszen örökre
Mint utam egy szép szem könnyinek adjon okot.
Szárazon is vizen is vívnod, Messala, neked kell;
Házadat illetik a sok diadalmi jelek.
Engemet egy szép lány szerelem láncára bilincselt,
S a kérlelhetlen láng szívü rabja vagyok.
Delia, csak te velem, s az enyém légy, semmi dicsőség
Nem kell, mások előtt bár henye férfi legyek.
Vég órámban is én csak téged látni kívánlak
S haldokló kézzel téged ölelni, hivem.
És te, ha máglya nekem készül, o Delia, sirsz te
S könnyekkel vegyülő csókokat adsz te reám;
Sirsz, nincsen vassal mellednek belseje béllve
Sem kövé nem vált asszonyi gyenge szived!
Nem, temetésemről nem tér egy ifju sem, egy lány
A nélkül haza hogy meg ne sirassa Tibullt.
Ám de te Máneszimet ne busítsd meg, Delia, kíméld
Gyenge orcádat és szétlobogó hajadat.
Most pedig, a míg még lehet, együtt égve szeressünk
Éjbe borult fővel, fog hamar érni halál,
Fog hamar a tettlen vénség meglepni, midőn nincs
Sem vig enyelgésnek, sem szerelemnek idő.
A mosolyos Venust most kell szolgálni, míg ajtót
Törni be nem szégyen, míg civakodni gyönyör.
Itt én büszke vezér s jó zsoldos! trombita, zászló,
Menjetek, a ki kíván, oszszatok arra sebet;
Kincset is oszszatok! én elegendőt birva, szegénység
S dusság szomjával játszva dacolni fogok.

I. 6.

Hogy hálóba keríts, Amor, nyájas vagy irántam
Elsőben, de kemény, s szörnyü kegyetlen utóbb.
Durva gyerek, mi közöd van hozzám, nemde dicsőség,
Incselkedve ha győz emberen isten esze?
O már vetve vagyon nekem a tör. Delia loppal,
A ravasz, éjenként más szeretővel enyelg.
Hajh! magam oktattam, mint csalja meg őreit: úgy lőn,
Hogy mesterségem hozna magamra veszélyt.
Akkor okúla magán-hálását mentni csalárdul
S halkkal az ajtózárt visszanyomintni hamar.
Akkor adék füveket s szereket, mellyekkel az orcán
Látszó csókjeleket gyorsan elüzni lehet,
És te hazug nődnek hiedékeny férje, megójad
Tőlem is őt: úgy lesz vétkei száma kevésb.
Ifjakkal nyájas csevegésbe merülni ne hagyjad
S asztalnál mellét mezteleníteni nagyon;

Pillantásaival se hamiskodjék, se ne fessék
Borral tányérán ujjai titka jelit.
Féltsd, ha kimegy, bár jó istenné temploma lesz is
Szinlett célja, hová férfit eresztni tilos.
Én, ha bizol hozzám, egyedül kísérem az oltár
Lábaig, s azután eltűröm a vakulást.
Sokszor drága követ gyűrűjén ürügyölve dicsértem
Csak hogy így alkalmam lenne szorítani kezét.
Sokszor bőven adott borral neked álmat okoztam
Míg magam, a győztes, csak vizet iddogalék.
Engedj meg, szándéktalanul bántottalak, Amor
Unszola s istennel szállani perbe ki mer?
Én voltam (már most igazán megvallom ez egykor)
Kit nem szánt meg egész éjjel ugatni kutyád.
Ám de minek neked a szép nő? kincsedre vigyázni
Lám nem tudsz; ajtód zárja hiában erős.
Téged ölel s az alatt tiltott öleléseket éhez,
Egyszeriben nyögdel s tetteti, hogy feje fáj.
Őriztesd velem; én vereséget kész leszek érte
Tűrni s akár békót érte viselni keményt.
Akkor távozzék, ki haját cifrázza, kevély fi
S kinn száz ráncolatú toga lebegve lefoly,
S bár ki találkozzék, hogy rája gyanúm ne lehessen,
Álljon meg távol, vagy külön útja legyen.
Isteni rendelet ez; nagy papné titkosan ihlve,
Lelkesedés hangján zengte fülembé minap.
Ez Bellona hevét lehelő, nem tud soha félni
Sem mérges lángot, sem nem akármilyen verést.
Ő maga vérzi kezét karddal, s fecskendi kiomló
Vérrel az istennét s fájni nem érzi sebet.
Oldalait s mellét gyilkokkal szúrva merőn áll
S szólja nagy istenné jóslatit akkor imigy:
A lányt mellyet véd Amor, soha bántani ne merjed,
Vétkeddel ha veszélyt huzni reád nem akarsz.
Illeted őt? kincsed szétfoly mint vére sebemnek
S el fog oszolni mikép szélnek eresztve hamu.
Rád is ígért lakolást, o kedves Delia, vajha
Bár vétettél, rád nézve hazudna szava.
Nem téged kímél kérésem, anyád hat erősen
Rám s e drága személy kérése irántad igen.
Ez vezet estvéneként énhozzám téged, ez ölti
Loppal s nem kevesé félve karomba karod!
Ez tölt éjjeleket strázsálva miattam az ajtón,
S járásom, ha jövök, távol is észreveszi.
Édes anyós, sok időn élj még nekem, o ha lehetne
Tudnék életemből éveket adni neked,
Én foglak téged s fogom érted örökre szeretni
Lyányodat is, mert az bár hamis is, de tied.
Csak hűségre tanítsd, koszorúzva, habár feje nincs is,
Sem derekán nem foly stola bokáig alá.

Én is erős frigy alá hajtom fejemet, ha kívüle
Mást szeretek, szabadon körme boszúlja szemem.
S hogyha gyanús leszek is, noha vétkem nélkül: az utcán
Hurcoljon hajamat fogva sok ember előtt.
Ójon az ég, hogy verjelek én; de ha szállna meg e düh,
Akkor kívánnám vajha ne lenne kezem.
Hívemmé ne rabulfélés tegyen; égjen igaz tűz
Benned s szívvvel légy minden időben enyém.
A csapodár hitű lány, hidd el, vén korban elolcsul
S mint zsellér rokkán fonva kesergi bűnét,
Vagy nyomorult éltét szomorun táplálja szövessel,
Vagy kendert s gyapjat bérbe fogadva gyarat.
A virgonc ifjak nevetik s kártékony örömmel
Mondják, hogy nem más, ön bűne szülte baját.
Venus Olympusból letekint s ád általa leckét
A hűtlen szeretőn milly boszut állni szokott.
Illy átok szálljon másokra, mi, Delia, késő
Korban is a szerelem ritka csodái legyünk.

I. 7.

E napról zengték Parcák, ezen istenek által
Sem felbontandó sorsszövedéket adók,
Hogy nem más, hanem ez vesz erőt Aquitania népén
S meggyőzötten Atur hódol erőnek ezen.
Meglott; új diadalt ünneplő Roma legyőzött
Főnökökön láncot halla zörögni megint.
S tégedet, új koszorús Messala, fejr lovakon vitt
Látványul elefántcsont művü pompakocsi.
Én is hírt öröklök veled. Ám Tarbelli Pyrene
Szóljon rólam s a santoni tengeri part;
Szóljon Arar s a röpke Rhodán s a büszke Garumna
S szökés Carnútok kék zuhogója, Liger.
Vagy rólad zengjek, Cydnus, melly halkkal eredve
Kék vizü medredben csendesen ömledezel?
S hogy felhőkbe nyuló Taurus hideg oldalán is tud
Nyerni Cilicia szép üstökü népe kenyért?
Mondjam-e, melly szentnek tartják Judaea galambját
S melly rémítő bűn bántani, hogyha fejr.
S mint néz tornyaiból széles tengerre le Tyrosz,
Melly legelőször mert bizni szelekre hajót.
S Sirius a kérges földet ha repesztí, mikép ont
Nilus természetű áradozása vizet?
Nilus atyánk, képes mint volnék fejteni miért van,
S melly földön mélyen rejtve titokba fejed?
Országod nem kér árnyadban esőt, sem aszott fű
Nem könyörög Pluvius Jupiter harmatiért.
Tégedet áld az egyiptomi nép, melly bámul Osirist
S memphisi tarka bikát gyászba borulva sirat.

Első volt ki csinált bölcs kézzel ekéket, Osiris,
S uj földet vassal széthasogatni tudott;
Első volt ki magot vete próbálatlan ugarba,
S ismeretlen fákról a ki gyümölcsöt evék.
Ő mutatá, mint kell venyigéket kötni karókhöz,
S metszeni tőkékről sárga gerezedet utóbb.
Kellemes ízű levét ért szőlő kádba parasztos
Lábbal tipratván ennek adá legelébb.
S a szőlő nedv volt, mi dalokban zengni taníta
Szózatot, és tagokat hajtani nóta szerint.
Az szomorúságát a földmivelőnek örömmel
Váltja fel aggasztó fáradozási között.
Enyhületet szerez az boldogtalanoknak is, ámbár
Lábaikon zsarnok tömlőci láncza zörög.
Nincs körüléd soha gond, nincsen búbanat, Osiris
Nálad örök vígság, tánc, szerelem s dal ígéz;
És sok színű virág, s repkény koszorúja fedjednek,
S vállaidról talpig folyva le sárga palást;
S bársonyból öltöny, s bájos zengésű furullya,
S szentséget rejtő mennyei titku kosár.
Jőj ide most tánccal, s játékkal geniusának
Ünnepet ülj, mellyen bort pazaroljon öröm.
Drága kenet fénylesse haját, s bokréta virágból
Füzve kerítse nyakát és koszorúzza fejét.
Igy jőj most hozzánk; én tiszteletedre vidáman
Tömjént áldozom és mopszopi mézü lepényt.
Nagy Messzála, te láss fiakat kik híred emeljék,
S tiszteljék forró szívvél az éltes atyát.
Szép utad emlékét se felejtsék áldva dicsérni
Tusculum és az avult Alba lakói soha;
Mert te rakattál köt kőhöz művészi kezekkel
S költségeddel lett tömve simára kövecs.
Tégedet üdvözl a nagy várost látogató nép,
Hogy haza későn is gyorsan ügetve mehet.
S oh születésének víg napja! sok éveken is túl
Virradj fel s mindig szebb örömökre derülj.

I. 10.

Rettenetes fegyvert ki hozott napfényre legelső?
Melly érzéktelen érc nőtt bele szíve helyett!
Akkor kezdődék gyilkosság, s emberölő harc,
Akkor tágasb út szörnyü halálra nyila,
Ám de nem az vétkes; mi tanítánk; ártni magunknak,
A mit az őrserül a bösz vadak ellen adott.
Ezt arany átkául kell néznünk; háboru nem volt
Bikfa pohár mig adott, a szük ebédkor italt:
Nem voltak várak, nem sáncok; pásztor az álmat
Kénye szerint nyujtá sokszinü nyája körül.

Bár illy kort látnék! nem forgatnék fene kardot,
Trombitaszónál sem kezdne dobogni szívem.
Most a hadba ragad sorsom s az az elleni szablya,
Melly lesz elend, megvan már köszörülve talán.
Tartsatok életben Lárink, ti szerettetek engem
Még mig előttetek is futkoza vizsla korom.
Hogy fából vagytok, nem kell szégyenlnetek, ekkép
Birt s tisztelt titeket hajdan is ősi honom,
Akkor több hűség divatolt, mig az egyszerű házra
Törzsökből faragott fénytelen isten ügyelt.
Az kegyesen fogadá, ha ki szőlőt áldoz, vagy ha
Szent haja díszéül küldte kalászkoszorút.
S hogyha ki melly kérést megnyert: oltárra lepényt vitt
S mézet is együtt vitt gyenge leánya vele.
Védjete a mérges nyilak ellen, Lárok, az ólból
Áldozatul sertést, mint falun illik, adok.
S azt myrtuszkoszorús kosarakkal s tiszta ruhában
Kísérem magam is megkoszorúzva fejem.
Igy legyen én kedves néktek, más küzdve vitézül
Mars segedelmével nemzete hőse legyen:
Nálam italközben tettit katonája beszélje,
S asztalomon borral fessen előmbe hadat.
Melly düh, halált hozzánk tüzes ütközetekkel idézni!
Titkon ugy is jó s les, mint vigyen a sir alá:
Ott nincs semmi virány, buza, szőlő nem terem; a vad
Cerberus és a Styx rút evezőse van ott.
Ott pörkölvén hajok s orcáik elaszva bolyognak
A halovány árnyak gyászvizü Lethe körül.
Sokkal irigylendőbb az, kit csendes kalyibában
Számos gyermeki közt nyugszerető kor elér.
Az maga teljes nyájt, fia kis bárányokat őriz,
S lábait estve meleg vízbe fürösztöi neje.
Igy legyen ősz hajjal diszesülve s öreg korom a mult
Tetteket adja vidám emlegetéssel elő.
Béke nevelje kies mezőinket. Béke szorított
Ökröket elsőben szántani járom alá.
Béke nevelt szőlőt s oltott bele nedvet itálnak:
Úgy tuda gyermekinek tölteni bort az atya.
Békében sarló, kasza, fénylik, s a hadi gyilkos
Fegyvert rozsdásan rejti setétbe szugoly.
A víg földmives is vásárokról haza nőjét
S gyermekeit szekeren kótyagosodva viszi
Venus harca tüzesb akkor; panaszkodik a lány
Ostromlói miatt, hogy haja borzasodik;
Sír, hogy megcsipetett orcája, de győztese sem rest
Félig sírni, hogy ugy csíphete balga keze;
Itt sértő szavakat bőven sűg csintalan Amor,
S a két pörlők közt pajkos örömmel időz.
Ah bizony ércből van, szeretőt megverni ki képes,
Égből isteneket ránt az erővel alá.

Bőven elég, ha hasad kezeiddel gyenge ruhája,
Vagy haja mesterkélt szép fonadéka bomol,
Bőven elég, ha sirásra bírod. Melly férfi szerencsésb
Mint ki haraggal tud sírva fakasztni kegyest!
A ki pedig mérges boszut áll, az hadba vitessék
S áldott Venustól távol örökre legyen.
Hozzánk, béke, te jőj koszorút hordozva kalászból,
S hó színü kebledből hulljon esőzve gyümölcs!

KÖLTŐI LEVELEK. (1792-1829.)

GRÓF TELEKI JÓZSEFHEZ,

midőn 1792-ben a frankfurti császári
koronázás után Göttinga felé térvén,
ott két nap mulatott.

Itt a tudományok szentelt városában,
Hol hazámtól távol, másik Athenában,
Bölcs Minerva bízván kedvesi karjára
Vezet az igazság mennyei útjára;
Midőn bölcs gróf, fényes tisztségeid között,
(Mellyeket érdem szült, nem rang kölcsönözött)
Hogy több szent tüzet gyújts nagy lelked lángjával,
Melly örök hívségben él Urániával,
Letenni a pompát s rangot nem kíméled,
S tudós Musáinkat tiszteli személyed;
Engedd itt-létedtől gyúlt tüzem hevében
S e drága szerencsém édes érzésében
Hadd jelentse szívem előtted egy szóval,
Hogy tartozik néked örökös adóval;
S hogy bár bölcs leckéid buzgó tanítványa
Soha méltatlannak a tömjént nem hányja,
S szánva nézi ha kik holt bálványt emelnek,
Melly előtt naponként rabúl térdepelnek;
De könnyen hevülvén virtus szerelmére,
S szép tetteid korán jutván értésére,
Régen szentelt immár templomot nevednek,
Hol titkon áldozik dicső érdemednek.

SZENTGYÖRGYI JÓZSEFHEZ,

utóbb Debrecen városának
orvosához, Göttingába 1792.

Te kérsz: mit nem tennék? Itt vannak verseim,
Azaz: rossz földben nőtt sovány terméseim.
Tisztítsd ki, barátom, gabonám gazából,
S nézd, mi jut a kasza nagy határ polyvából.

Nem vársz durva kéztől, tudom, olyan képet,
Melly úgy elegyítsen felségessel szépet,
Hogy a nálad épült Izlés templomában
Illjék halhatatlan szép munkák sorában.
A tudatlan fülnek sem hányod hibáit,
Hogy a természetnek szent harmoniáit
Szűk csatornán töltvén a költő szívébe,
Nem tudott ez adni lelket énekébe.

Nem szült engem öröm szép Arcadiája,
Nem nevelt szerelmek myrtusos hazája,
Elmém Cypriától nem tanult bájolni,
Szemem Gratiákat nem látott táncolni,
Phoebus húrjai dalt nékem nem hangzottak,
Szép hűgai velem soha nem játszottak.
Csak nevezni hallván a Musák templomát,
Önkényt mertem lesni kedveseik nyomát.
Mertem, én vakmerő, ösvényökre térni,
S a szerencséseket távolról kísérni!
Tudom már, melly út visz Helicon hegyére,
De soha nem jutok dicső tetejére.
Ezt boldogabbaknak szánták az istenek:
Nekem alantjáró szárnyakat fűztenek,
S nem soká oda lesz, a mit barátságom
Itt nyújt, ez egy két szál hervadó virágom.

Mégis, ha majd utóbb szép nap süt éltetre,
S előttem simább út nyílik az érdemre,
Talán kérésimnek a Musák kedveznek,
S még végre híveik számába neveznek.
Hogy, míg te, kedvesem, Galenus eszével
Barátkozván lelkünk titkos műhelyével,
Izekre felszeded csudás alkotványát,
S ősink nyelvén írod testünk tudományát:
Míg neked, ki majd adsz hív párt hív párjának,
Majd egy szültet vissza kesergő anyjának,
Szépeink, ifjaink szeme harmatozik,
S a szülék háláló öröme áldozik:
Addig én Homeros s Flaccus szép nyomain
Szíveket rajzolván nemzetünk hangjain,
Néha tükröt tartsak gonoszság szemébe,
Néha virtust rejtven mesék köntösébe,
Gyenge italokkal, hív orvos módjára,
Lelkünk édesgessem egészség útjára.

De akármilyen ez édes álomból,
Ha soha egy jó vers nem foly is tollamból,
Az barátságomon, hidd el, csorbát nem ejt,
Szíved is csak ezért, tudom, el nem felejt.

EGY FIATAL ÍRÓHOZ.

Oh te, kihez szívem, első kinyíltával,
Tanúlt, verni hívség legtisztább lángjával,
Lelkem fele, kivel mindent együtt érzek,
Kedvedtől vídúlok, sérelmedtől vérzek
Alcippus, e versben vedd áldozatomat,
Legdrágább kincsemet, legszebb zálogomat.

Istenének melled lángolván lángjától,
Korán elválsz köz nép kába csoportjától,
S a jeles íróknak ragad el pályájok,
Kiket vég nélkül áld bámuló hazájok.
A dicsőség már is felölelt karjába,
Sebes szárnynyal repülsz a hír templomába,
Örömkönnnyel nézlek, Alcippus: de vigyázz,
Nem mindenkor szép hírt oszt ez a fénylő ház.
Ha ebből tündököl Socrates nagy neve,
Herostratus ebben világ átka leve.
Vétkeket is levisz az idők folytára. -
Kegyetlen elsőség, mellynek csúf az ára!

Ez a szép ész sorsa. Szép talentomai
Sokszor lesznek rút név mérges forrásai.
Bölcs maradéknál féltsük becsületünk,
S ha mocskos hír nélkül köztünk nem élhetünk,
Kerüljük a fényes hajótörés kárát,
S titkon tömjénezzük bölcsesség oltárát.
Jobb, kedves Alcippus, homályba rejtezni,
Mint örök szégyennel magát bélyegezni.

Egyebeknél neveld elméd sugárjait,
S tanúld harmonia bájos hangjait.
Szívre ható erőt adnak ők nyelvednek,
Rájok legyen bízva kormány eszednek.
De, féltvén legkisebb szeplőtől szívedet,
Szívedhez lásd szólni, barátom, hívedet.
Az elme csak Circe, ha virtus nélkül jár,
Gyűlöld a rossz embert, írjon mint Voltaire bár.
Hiába bájolak engem szép versekkel,
Ha szívem utálja, ki szépen énekel,
S irtózva hallanám néked is nevedet,
Ha méltatlan laurus kerítné fejedet,
Olly tengerre indúlsz, melly teljes veszélylyel.
Hány tudatlan hajó tört rajta már széljel!
Jer, tekintsd meg velem öregebb szikláit,
Hogy bölcsen intézhesd hajód vitorláit.

Örök jussal jutott ez a szép elmére,
Hogy az okosságnak úgy legyen díszére,
Mint Zephyrrel játszó Flora mosolygása
A mezőnek, mellyet éleszt vidúlása.
De sokszor a tavasz legszebb gyermekeit
Látjuk rejtnei métely halálos nedveit.
A gyanút nem tudó bárány mohón falja,
Feledvén, hogy kárát életével vallja.
Így a szépet érző, szépet festő elme
Néha ég ostora, néha ég kegyelme.
Becsülhetetlen kincs vagy gyászos örökség,
A mint a birtokos szent vagy rút lánggal ég.

A bölcs kéz belőle nevel olly virágot,
Melly mindenfelé hint hasznos nyájasságot.
De a vétek mérges itallá készíti,
S vele a főt s szívet egyaránt szédíti.

Vagynak olly halandók a hír templomában,
Kik elül ragyognak nagy lelkek számában,
Hogy minden kétségben folyamjunk hozzájuk,
Az ízlés szent tüzét az ég bírta rájuk.
A Musák örökre szeretik ezeket.
De mikép fáj szívök, midőn ezereket
Látnak tévelyedni vétek ösvényére,
Kikben a talentom nagy embert ígére.

Itt újítván kevély Titanok csatáját,
S babonák dacára fűvén trombitáját,
A vallástalan azt vakmerőn csúfolja,
A mit, hogy imádjunk, szívünk parancsolja.
Imádja magában: de a harag fia
Szid olly törvényt, melly őt kárhozatra bírja.
Mentnek véli ügyét, átkozván bíróját:
De majd nagyobb súlylyal érezvén pálcáját,
Lohad puffadt szíve, s a kinek kezétől
Imént nem félt, akkor retteg mennykövétől.
Szerencsés az, kit a vallás szeretete
Minden dögleteen szűzen túlvezete!

Amott az irigység, setét barlangjában,
Maga-főzte mérgét emésztvén gyomrában,
Arra szánja élte kárhozott napjait,
Mikép mocskolhassa érdemesb társait.
Szörnyű kígyók függnek haj helyett vállára;
Ragadozó keze ólom thrónusára
Körös körül ezer koszorút aggatott,
Mellyeket az érdem fejről szaggatott.
Ha melly Amphion kezd bájolni lantjával,
Az ellen ő tüstént kikél ostorával.
Kevélység tömjénnek ezt hivévé teszi,
Roszlelkűség szavát édes kedvvel veszi.
Sértni szokott nyelve nem tud tanítani,
Nem tudván építeni, kíván lerontani.
Sőt megölni kíván álnok epéjével
Minden jeles munkát, annak szerzőjével.
Siralmas sors, hogy az irigységnek mérge
Legszebb napjainknak olly gyakran lesz férge,
Annyi talentomok tőle hogy hervadnak,
Mellyeket az egek közös végre adnak!
Hát azért imádunk, irigy indulatok,
Hogy legédesb mézből keserűt adjatok?

Tovább a szemérmet üldöztvén képével,
Vétkes lángot festvén mocskos ecsetével,

A setéség fia bódult értelemmel
Szentelen vétkeket királyságra emel.
S a henye olvasó tréfás mulatságát
Bűnnel fertőztetvén, megöli vígságát.
Tolla, melly rút képet tanult csak mázolni,
Gratiáknak soha nem tudott hódolni.
Írását olvasni az ifjúság omol,
Mellytől mind ész mind szív vetekedve romol.
De lerántja csömör a lárvát hirtelen,
S kemény bosszúra tér az undokság ellen.

Ne véd, hogy haragom az ellen vet lángot,
A ki szép színnel fest virtust s igazságot.
Sőt, hogy e két szüzek bírják szerelmünket,
Szükség, nyájas szókkal nyerjék meg szívünket.
Ékes fátyol fedvén győző szépségeket,
Rabjokká még inkább teszik a szíveket.
Nemünket nyomokra csak úgy téríthetik,
Ha Gratiák rajtok egymást ölelgetik,
S ha víg színnel fedik égi méltóságok,
Mint a gyümölcsöket rejtik a virágok.
De a szép virágok azonnal lehullnak.
Mihelyt mérges szelek feléjük zúdúlnak.
A melly ész a vétkek rab láncát viseli,
A Gratiák kedvét az soha nem leli.
Egyedül tetőled, virtus, ég magzatja,
Egyedül tőled gyúl nagy szív indulatja;
S az igazat s szépet csak az ölelheti,
Ki mennyei fáklyád világát követi.

A csapodárság is kendőzött arcával,
Merészség s álnokság két hív rokonával,
Amott mászván nyalja nagyok küszöbeit,
S haszonért dicséri gonoszság tetteit,
Mellyeket napszámba szegődött kezével
Ken virtust hazudó csalárd festékével;
Ez csábítá hajdan nyelvét Cicerónak,
Lucanus is ezzel áldozza Nerónak.

Oh, rontsunk le minden hamis bálványokat,
Áldjuk a világtól bámúlt virtusokat!
S ha nem elég őket versben énekelni,
Legyünk készek nekik oltárt is emelni.
De minden dicséret hazudság szájában,
Mocskot ejt az érdem szép ragyogványában,
Ha az eredeti kép meghazudtolja
A festőt, ki mázát bérért tékozolja.

Ez, kedves Alcippus, a vétkek rút képe.
Kiket ölel Phoebus elfajult köznépe.
Elődbe rajzoltam pokol fajzatjait,
Hogy irtózva kerüld azoknak nyomait.

FEJÉR GYÖRGYHÖZ.

1793. Jénából.

Jövendődről való bús képzeletekkel
Jóhoz jössz, barátom, lágyító versekkel;
Ha rokon érzésű szívre van szükséged,
Jobban, mint én, senki nem érthet meg téged.
Én is gyakran bolygok andalgás karjában
A leendőségnek széles országában,
S gyakran, mihelyt Pallas dolgától ürülök,
Hegyen völgyen által hazámba repülök.
Fellelvén ott szívem megbízott híveit,
Vizsgálgom velek jövendők mezeit,
S látván az érdemnek nyílt sok szép pályákat,
S a célon örökké zöldellő pálmákat
Nagyobb lángra lobban bennem az égi tűz,
S lelkem Daedalusként magának szárnyat fűz.
De ha a jelenlét gyászos környékébe
Visszavon s bérekeszt keskeny tömlöcébe:
Vidám remény helyett bús kétség homálya
Köröskörül a szép levegőt megszállja,
S mélyen elmerülvén bánat örvényébe,
Majd hivemnek öntöm búmat kebelébe,
Majd lankadó lángom megújítására
Feltekintek lelkem csillagos honjára,
S a szánakozó hold szelid világánál
Illyen szókat zengek Musám hárfájánál:
„Geniusom, s ti rám néző csillagzatok!
Mondjátok meg: reám mely sorsot várhatok!
A virtus karjában futom-e pályámat,
Szeretem-e végig szent tűzzel hazámat?
Kedvelik-e a jobb lelkek tömjénemet,
Nem korcsosítom-e dicső nemzetemet?

Minap is egy kies estve homályában
Titkaimat rejtő völgyem árnyékában
Versem hangjaiba illy panaszt kevertem;
De Geniusomtól halld melly választ nyertem.
A szomszéd hegy égbe siető bércéről
S az azt koszorúzó szent fák tetejéről
Felém egy isteni lehelet fuwallott,
S álmélkodó fülem illy szózatot hallott:

„Halaszd a kesergést, ifjú, más időre,
Virágok illenek a fiatal főre.
Múlass, a mint szoktál, a szelid Musákkal,
S a virtussal testvér nyájas Gratiákkal,
Sokaknál bővebben nyertél talentomot
Azért hogy ezeknek építs szent templomot;
Ha hív frigyét tartasz velek s nyomokban jársz,
Az ég kegyessége több jót ad, mint most vársz.

NÉMET LÁSZLÓ

barátomhoz. Jénában. 1703. töredék.

Miolt' a Poesis menyei hangjait
Érzőbb füllel tanulom érteni,
Sokszor készült szívem sok bajait
Rajt az égnek, s, hívem néked, lefesteni.
(Mert, tudod, a mostoha sors
Velem melly sokszor rosszul bánt,
Velem, a ki egyéberánt
Sem voltam örülni úgy mint búsulni gyors.)
De féltem, kétszerte véték
Ha könyeket elegyíték
A Musáknak szentelt felséges templomban
Néked először tett áldozatomban,
Kivált illy ifjú koromban
Midőn azok csak rózsákat,
S más ékes virágocskákat,
Koszorúkat s bokrétákat
Várnak élet tavaszától,
S félnek Cyprusa gyászatól.

Azért, mint erdei énekesek karja
Nem zengedezteti hangos muzsikáját,
Míg a dörgő mennykő, s szélvész zivatarja
Hallattatja borzasztó lármáját:
Én is inkább vártam, míg vad fergetege
Eloszlanék bal sorsomnak,
S régen reményit vígságomnak
Ha valaha egyszer feltetszenék ege.
Hallgattam; de melly veszttemre!
Magam tettem láncot lábamra s kezemre,
A bú még inkább körülvett,
Riadalma még könnyebb lett;
Egész csordája rám tódult,
Szívemben kegyetlenül dúlt;
Megölte benne mérgével
A tréfák vidám rajait,
Ártatlan vigság nyájait,
S készült eltölteni saját vad nemével.
Már fenyegetődzött sok dühös furia,
A gyászos Melancholia,
A komor Hypochondria
S száz más illyen haramia,
Kik miatt élete setétes völgyében
Retteg sok vándorló minden lépésében.

De már ím fogadást teszek,
Olly gyáva s néma nem leszek!
Szívem bár melly érzéseit,
Bús gondjait s örömeit
Elzengem a Musák nyelvén,

S hangom hibáira keveset ügyelvén,
Énekimet néked bokrétákként adom,
Ebben is Barcsaynk tanácsát fogadom:
Írok vígat vagy szomorút,
A nélkül hogy várnék borostyán koszorút.

KAZINCY FERENCHEZ.

Tudós Athenaenek kies környékében,
Anacharsis karján, Plato szép kertjében,
Széles platanusok híves árnyékában
Sétáltam, osztozván istenek sorsában.
A szépség ezernyi remekjei között
A Musák temploma szemembe ütközött.
Elragadva láttam előttem papjait,
A dicső Hellásznak legnemesb fiait.
Minden kéz világolt fentartott fáklyával,
Minden fő ragyogott fényes gloriával.
Örömem közepén álmom eltűnt, hazám
Visszavett, s búsulva illy szókra fakadt szám:
Musák szent serege, egek szép leányi,
Lesztek-e valaha nemzetem bálványi?

Ekkor ért, barátom, szent szavad fülembé
Mellynek kedves hangja ezt zengte lelkembe:
„Tanúljad, barátom, lantodat pengetni,
Sok szép lelkek téged meg fognak szeretni.”

Legszeretőbb szívtől a legtüzesebb csók
Nem hevíthet inkább, mint engemet e szók.
Újjá szült lelkemben mennyei láng ége,
Elűzte jövődök éjét fényessége.

A legszentebb napon Musák udvarában
Véled voltam legszebb lelkek táborában.
Ezüst lantot kértél Phoebustól számomra,
S legelső koszorúm tetted homlokomra.
Megtérvén hazámba, zengtem énekeket,
Mellyek olvasztottak minden kő szíveket,
S kik érzékeny szívet hoztak e világra,
Énekimet hallván, gyúltak tisztább lángra.
Bájló versemre sok állhatatlan szív
Sírva azt esküdte, hogy örökké lesz hív;
Sok édes anyának virágzó leánya
Általok lett nemesb szerető bálványa;
Sok érzékeny ifjú, dalom zengésére,
Könyvezve lelt bennem lelke testvérére;
Éjjel álmaiban szemlélte képemet,
Nappal a hegyeknek harsogta nevemet;
Vagy repült kedvese ölelő karjába,
S ketten zengték versem szent harmoniába.

Te, kedves Kazincym, nyájasan bízattál,
Hogy mennyei szavam, mellyre tanítottál,
Zengeni fog késő unokánk fülében,
S virtust gyújt a hívebb magyarok szívében,
Hogy nekem hálálván tisztább szerelmeket,
Esztendőnként ülvén öröminnepjeket,
Sok később gyermeki a legkésőbb nyomnak
Virággal hintik be körét sírhalmomnak.

Édes szunnyadásban így húnytak szemeim,
Míg Elysiumban késtek érzéseim.
De mostoha sorsom felköltött hirtelen,
Melly régen megesküdt boldogságom ellen.
Elmélkedve döltem bánatnak karjára,
S szent fogadást tettem intő tanácsára,
Hogy, míg a kemény sors tart velem háborút,
Én addig nem várok Phoebustól koszorút.

Nem az, hogy Musáktól végképen elváljak,
S ama mozgó testek zászlóihoz álljak,
Kiknek mind egy, akár te zengsz égi hangot,
Akár egy mendikás kongasson harangot.
Nem, - míg csak e lélek s e szív bennem lesz ép,
Egyaránt ölelem a mi jó s a mi szép,
Socrates lelkével míg csak barátkozom,
A szép Gratiáknak mindennap áldozom.
Mikor a víg öröm ragad gyors szárnyára,
A csendes bú ha visz kedvesim sírjára,
Ha az elmélkedés tart fáklyát lelkembe,
Ha tört út másoknak gyötrelme szívembe:
Mindenkor legforróbb könnyem őket kéri,
Hogy legyenek minden lépésim vezéri;
Bennem a szív s ész közt szent frigyét kössenek,
S minden szép lelkeknek kedvessé legyenek.
Ők is a Gratiák s Musák énekesi,
Lésznek, míg csak érzek, szívemnek kedvesi.
Sokszor, midőn égi hangjai ígéznek,
Ilissus s Tiberis partjára idéznek,
Vagy Spréa, Tamesis s Sequana folytába,
Rengetnek édesden boldogok álmába.
Sokszor Pannonia virágos halmain
Sétálván érzékeny barátim karjain,
Könyvezve hallgatom Zrínyinek társait
Mint buzdítják Árpád eltért magzatjait.
De illy boldogokkal egy pályára kelni
Nem próbálok soha versent énekelni.

Még is hogy citharát a Musáktól kérni
Egészen megszűnjek, nincs kedvem ígérni
Míg bújdosásomnak ösvényét, barátom,
Annyi tövisekkel körülhintve látom,

Ki tiltja meg nekem, hogy szedjek virágot
Valahol nem sértem az ártatlanságot?
S ki tudja, ha gyengén hangzik is énekem
Talán megköszöni egy két szív azt nekem?

Azt fogadom, s íme adom parolámot,
Hogy nem tartok örök dicsőségre számot.
A nap felé veled azok repüljenek,
A kik az egetől sasszemet nyertenek,
Öntsenek ők szép fényt egy egész országra,
Küldjék le nevüket a késő világra,
Én csendes keblében kies völgyeimnek
Szedek violákat meghitt kedvesimnek.
Csak ezeknek tessék bokrétám illatja,
Az egész világnak nem kell áldozatja.

HORVÁTH ÁDÁMHOZ. (1794.)

Horváth, Balatonnak énekes hattyúja,
Mint van Füred, Musád megbizott tanúja?
Mint van a szép vidék, s elysiumi kert,
Örök ifjúságot hol a természet nyert?

Hűsz tavaszom virúlt, midőn keresélek,
Barátkozó karral hogy megölelnélek,
Hogy a tüzes magyar képet szemlélhetném,
S szemlélvén, hazámat forróbban szeretném.

Téged nem, csak házad szép környékét leltem,
S a táj, melyet elébb csak érted kedveltem,
Ez időtől fogva úgy bájol magához,
Mint Phoebus bájolja papját oltárához.

Azolta Balaton s Tihany vidékei
Lángoló lelkemnek legkedvesb képei,
S a szép természetnek midőn szívem örül,
Ébren álmadozva repdes házad körül.

Boldog költő, honod mérkezik Tempével,
Díszes a teremtés minden kellemével,
A nagy alkotónak az egy fő csudája
S szünet nélkül árad égi szépség rája!

Oh ha velem a sors kedvem szerint bánna,
S a világ szélveszes tengere nem hányna:
Itt fognám istenim oltárát emelni,
S tömjénemet nékik s hazámnak szentelni.

Itten siket lévén világ lármájára,
Reá lelnék igaz boldogság nyomára;
Természet, barátság, szerelem, s bölcsesség
Vezetnének, s mindég tündökölné az ég.

A természet vévén hívei számába
Kísérne igazság dicső templomába,
S te, Horváth, karodba forrón szorítanál,
S vidám szívvel élni s halni tanítanál.

„Elrepül, ezt zengnéd, lelkünk a síron túl,
Bár romló sátorán Rothadás keze dül;
Boldog, kinek e hit egész életében
Vesta szent tüzeként ég tiszta szívében.”

Így az öröm, nem a kábultak bálványa,
Hanem bölcs Socrates nyájas tanítványa,
Szünet nélkül fűzne fejemre koszorút
S messze üzne minden gyötrelmes háborút.

Így új rózsza nőne minden lépésemre,
Mennyei nyugalom szállana szívemre,
S midőn elvégezném vándorló útamat,
Hív párom nyomná bé sírva szemhéjamat.

Ama parton, mellyet olly szépen fűrtözött
Gerezdivel Bacchus, hol ezer báj között
Hágy olvasni az ég titkai könyvében,
Ott lenne sírhalmam Tihany ellenében.

Sem hazudó címer, sem olly kérkedő kép,
Mellytől az igazság pirúlva visszalép,
Meg nem fertőztetné annak hűlt hamvait,
Ki mindég útálta a gőg bálványait.

De virágok vennék szelid indulattal
Hantjaimat körül kellemes illattal,
S lecsüggő gallyai a befedő fának
Lassú suhogással soká gyászolnának.

A fülemile is éj setétségében
Barátjáért gyakran nyögne énekében,
S Dóris, fájdalmában szerető szívének,
Nem hazug könyekkel áldoznék hívének.

DAYKA GÁBORHOZ.

(1796.)

Míg én remetei magános cellámban,
Számlálgatván minden szemfövényt órámban,
Komor felhő alá búni szép napomat,
S korán elhervadni látom tavaszomat:
Addig te a szépség mennyei nyomain
Égig emelkedel elmédnek szárnyain.
Igazság szerelme hevíti mellyedet,
S dicsőség laurusa tetézi fejedet!
Oh vajha gyönyörű példád ösztönére
Szent lángra gyúladna erem fagyos vére,

S dicső ecsetedtől, mellyel tudsz bájolni,
Én is tanulhatnék szíveket rajzolni!
De az egek engem, keményen büntetvén,
S e tömlőcbe, tőled távol, számkivetvén,
Amaz örökké zöld édenből kizárnak,
Hol szépség s igazság kezet fogva járnak.

NAGY ISTVÁNHOZ,

midőn a Dunán túl való evangelicusok
superintendesévé választatott, 1796.

Te, ki a legszentebb vallás templomában
Megőszültél az ég hív szolgálatjában,
S a világ tengerét zúgni sok szélvészszel
Hatvan időn nézed figyelmező észszel,
Mondd meg, bölcs férfiú, elébb olly hidegen
Volt-e hazánk, mint most, s istentől idegen?
Templomok, oltárok, s azoknak papjai
Voltak-e, úgy mint most, a büszkék csúfjai?

Ma a nagy világban szégyen annak élni,
A ki eféléket még szokott tisztelni.
Még az ifjú állán lágy pelyhek lebegnek,
S önnön teste alatt inai remegnek,
Még a betűkben is tudatlanság fia,
S már bájolja ötlet a philosophia.
Melly szép az igazság gyémánt fegyverivel
Vitézül megvívni vak ész gyermekivel,
Felverni, feldúlni babonák táborát,
S lerázni magáról az oskolák porát!
Az illy tündöklő cél kit nem hevítene?
Jég volna, ha buzgón úthoz nem kezdene!
Úgy de az igazság nincs a járt ösvényen;
Míg szent várához jut, sok szűk tekervényen,
Sok sértő tövisen kell által bujkálni,
S meredek sziklákra veszély közt mászkálni.
Az ifjú uracska elfárad sokára,
S csak hamar hallgat más csábító nótára,
Mellytől a szép liget harsog az út mellett,
S eltér az ösvényről, hol izzadni kellett.
Mit keressz itt? így zeng a Syren hozzája;
Tündért? az igazság csak tompák lármája.
Ha csendes nyugalmat kívánsz, ne higgy semmit;
Történetből terem s rothad el minden itt.
Az élet egy óra - az ember csak pára -
A más világ hasznos a köznép számára,
Melly, mihelyt nem hinné e mese szavait,
Azonnal ízekre szaggatná láncait.
A régi istenek elaludtanak már -
Költemény az új is - utóbb ez is úgy jár.
A bölcs jó kedvéből a virtust szereti,

De ki megtagadja magát, azt neveti.
Ő minden reggellet új vígságra derül,
S minden örömökbe részegségig merül.

A szegény nyomorúlt mohón is beszívja
E tudományt, melly őt illy lágy ágyra hívja;
Mintsem nehézségek felett körmét rágja,
A csomót, mint amott Sándor, ketté vágja.
Tovább megy, s a vallást, mivel nem ismeri,
Ízetlen tréfával kikacagni meri.
Csak nem elveszettnek tartja azt a napot,
Mellyen mérges nyillal nem lőtte a papot.
Jó föld ez; tréfái gomba módra nőnek!
S ha tiszteli, hívja - szent szemfényvesztőnek.

Tudjuk ugyan, s szívből fájlaljuk mi magunk,
Hogy mindég volt s van is néhány romlott tagunk;
Tudjuk, a babona keményebb ostora
Az égnek, mint sűrű mennykövek zápora,
S több vért ontott, s szerzett szörnyűbb gyúlásokat,
Mint Lucrec vagy Haller festhetnék azokat,
De kell-e gyűlölnünk egy nagy famíliát,
Mihelyt elfajúlni látjuk egy két fiát?
Ki az, ki konkolylyal búzáját égeti,
S a salakkal együtt aranyat kiveti?

A vallás az égnek felséges magzatja.
Ki azt híven hinti, szent annak szózatja.
Minden nagy bölcsei az ó s új időnek
Országalkotásban ezt tették talpkőnek.
Mennyivel drágább kincs Jézus tudománya,
Ha rongyot nem rak rá ember találmanya!
Ki nem tartaná ezt élte szerelmének,
Melly egyaránt használ a szívnek s elmének,
Melly olly istent tanít, ki minket szeretett
Előbb mint a világ fundamentoma lett,
S atyai szívébe vérrel írt bennünket,
S halhatlan öröme alkotta lelkünket;
Ki nem gyönyörködik a borjúk vérében,
Hanem a tiszta szív szent gerjedelmében;
S bár büntetés nélkül a vétket nem hagyja,
A megtérő juhót mégis befogadja;
Ki mind szép tiszteket kér tiszteletére:
A mértéklést, mellynek magában van bére;
A szeretetet, melly képe istenségnek
Itt alatt, s tüzetől csak szép lelkek égne;
A meglegedést, a szép szelidséget,
Melly kész megbocsátni tévelygést s vétséget;
A békével türelést, melly ha jég elverte
Élelmét, vagy a sír gyermekét elnyelte,
Visszatekint élte boldogabb folytára,
S hiszi, hogy a fő jó mindent tesz javára.

Ki előtt nem volna nagy becsben az a hit,
Melly így ékesíti éltünk víg napjait,
S a hol öszvetoldúl a szív sok fájdalma,
Ott erejének még szebb a diadalma. -
Úgy van! ha az ember a világ pusztáján
Bolyong, s kétségesen ví bajos pályáján,
A gonoszság mérges nyilát rá bocsátja,
Álnokúl megcsalja szeretett barátja,
Éhség s pestis megöl naponként százakat,
Ártatlan vérrel fest a had patakokat,
Mikor a thrónuson Domitianusok,
S Themis templomában ülnek Narcissusok,
A bölcs koldusbotra, a jó mankóra jut,
S a gonoszoknak tág boldogságra az út,
Mikor tőle megvált élte kedves fele,
S legszebb örömeit sírba zárja vele,
Mikor ezer kín közt a szív magát vérzi:
A vallás erejét kivált akkor érzi,
Melly megszáno szemmel nézvén keservére,
Gyógyító balzamot tölt mérges sebére,
Mennyei leckéjét, eszébe juttatja,
Hogy feje felett él a mindenek atyja,
Ki kegyesen gondot visel életéről,
S tudta nélkül egy haj sem száll le fejről,
Megtanítja porban imádni útjait,
Hol vak esze meg nem fejtheti titkait.

Kit már illy vallásnak forró szeretete
A számára szentelt oltárhoz vezete,
Kinek ezt hirdeti szava és példája,
Méltán rágja-e ezt a csúfolók szája?
Ha ki gyenge nyáját mint atyja szereti,
Azt szép s egészséges helyekre vezeti,
S a sasként tanítván repülni fiait,
Nem kíméli tőlök semmi aggságait,
Ha a betegágnál, mellyet a halálnak
S bűnnek rettentési köröskörül állnak,
A betegért harcol jó vitéz módjára,
Égből vigasztalás jön minden szavára,
S a víg haldoklónak elhunyván élete,
Néki lehell hálát végső lélekzete;
Ha mikor templomban kezét felemeli,
Minden mozdulása e szent helyt tiszteli,
Ajaki a szónak titkos erőt adnak,
S kik csúfolni mentek, szent lángra gyúladnak,
Ha ötet-szerető hív keresztényeit
Hozzá édesgeti, mint öngyermekeit,
Néki adja szívét, örömét, bánatját,
De az égnek tartja fő fő gondolatját;
S olyan mint egy kőszál, melly magas fejével
Felnyúlván, nem gondol szél fergetegével,

Bátor alatt sűrű felhők folyják körül,
Teteje örökös verőfénynek örül:
Ha ki e sinóron intézi életét,
Nem méltán várja-e a jók szeretetét;
Ha a szépnak s jónak szent minden órája,
Benne tunya herét táplál-e hazája?

Azonban rontsunk le minden templomokat,
Küldjük eke mellé egyig a papokat,
A romlandó embert hagyjuk el vesztére,
Higyen, ki mit hihet, szabad tetszésére.
Mennyi pokolbeli бүrköt és maszlagot
Hoz a föld, mellybe nem vét senki jó magot!
Hány légiót hoz ránk két fene ellenség,
Itt a babonaság, ott a hitetlenség!
Egek! mit látok? a jövődök kárpitja
Megnyílik, s Pandora ládáját felnyitja.
Itt az égre kiált a csecsemő vére,
Kit édes atyja szánt Moloch ebédjére;
A melly királyt az ég ad csak jó kedvében,
Ravaillacok ölik az úrnak nevében;
Amott a legszentebb láncok elbontatnak,
A becsület s jóság porba tapodtatnak,
Darabokra zúznak barátság oltári,
Mind hiteket szegik az oltár polgári;
Látok minden felé szemtelen anyákat,
Anyjok mesterségét tanuló lánykákat,
S harem csőszeivé termett lágy férjeket,
Kik soha nem érzik férfi erejüket;
Szeplősítve látom a tiszta ágyakat,
A mocskolt szűzeknek hallom jajsavokat.
Oda van az egész ország, nincs bölcs feje;
Legszebb virágában elhervad ereje;
A virtus fut: egyszer visszanéz sírva még,
S oda megy, híveit hová vitte az ég.
A vétek jelen meg triumphal pompában,
S minden nyomorúság elárad nyomában.
Ragadozók, Phrynék, kerítők szabad just
Nyernek, undok Nerók mocskolják a thrónust -
Elég! tűnjetek el gyászos képzeletek;
Borzadozás nélkül rátok nem nézhetek.
Váljatok kínjokká a bölcselkedőknek,
Kik a vallást tárgyúl teszik ki mérgeknek.

A bölcselkedőknek? - Nem, soha e szép szót
Ne adjuk arra, ki nem szeret minden jót.
Nagy Leibnitzok, Kantok - de nem Kant majmai!
A vallásnak mindég buzgó barátjai.
A philosophia a vallás szép párja,
Míg a neki szabott pályát híven járja,
Szül virtust, felemelt elmét s erősséget,
S viselni segéli a földi inséget.

Ha e Genius az országot elhagyja,
Boldogtalan annak kicsinye és nagyja.
Mindenekre ragad babonák mételye,
S az észnek csak a sír lesz menedékhelye.
Mindenütt párizsi menyekzők újulnak,
Tévelygők számára a rakás fák gyúlnak.
Meghal, vagy hottentót nyelven szól az elme,
A vallás zűrzavar s nincs józan értelme.
Látták a világnak illy sorsát eleink,
Míg szebb fényt nem hoztak boldog esztendeink.
De már a bölcsesség az égből leszállott,
S nemünknek jobb része zászlójához állott.
Eltűnt a tévelygés s gonoszság serege,
S a régen várt napnak felderült víg ege.
A bölcsesség s vallás együtt kezet fognak,
S az ész szép fáklyái ragyogva lobognak.

- - - - -

Az a vallás tehát, melly minden népekre
Annyi áldást áraszt, szent léssen örökre.
S te tisztelt ősz, a ki rég áldozol néki,
S legkedvesb helyeid annak szent hajléki,
Midőn kormányzói karjába tétettél,
Hidd el, részt állandó dicsőségben vettél.
Boldog vagy, szerető fiaid bölcs feje,
Messzebb hat szép élted s szép szavad ereje.
Szélesb meződ léssen hasznos munkásságra,
Melly legszebb úton visz a késő világra.
Örvendj, minden nyájad forró szeretete
Volt az, melly főpapi székedbe ültete.
Szünet nélkül tiszta lesz annak folyása,
A minek illy becses kristály a forrása.
Örvendj, s kegyes szíved legszentebb szikráit
Gerjeszd, hogy szépítsék nagy tisztod munkáit.
A legfőbb jó, kit olly szívre ható szókkal
Tudsz kérni, szeressen maradandó jókkal.
Tegye virágzóvá testednek erejét,
Hogy seregünk soká áldja benned fejét,
S soká lehess célja azon szeretetnek,
Mellynek én, örülvén minden szép esetnek,
Én, ki tömjénemmel mindég fősvény vagyok,
Még akkor is, midőn az érdemek nagyok,
Itten közönséges hirdetője lettem,
S hiszem, hogy minden jók helyett beszélettem.

FANNIHOZ,

tizennegyedik esztendőbéli születése napjára.

Kedves gyermek, ma már tíz s négy esztendeje,
Hogy virágzik élted gyönyörű ideje.
Tíz és négy - szép idő! s melly hamar elrepült,
S fejemre jót rosszat mennyi számtalant szült!
Melly gyorsan sietek ama szép hazába!
S oh örömetst mennék égiek karjába,
Dicsőült lelkekkel örömetst tapsolnék,
Ha - csókolj meg - atyád, ha férj is nem volnék;
Ha - de az az isten, ki adta éltünket,
Megmérte fontjában minden esetünket,
Ő szabta ki: mikor hasadjon hajnala
Életünknek, s mikor szakadjon fonala.
Hogy panasza nyílt szám, megengedj, gyermekem!
Öröminnep ez nap mind néked mind nekem,
Jer, hadd koszorúzzam homlokod rózsával.
Jer, ezen örömem lecsorgó árával,
S e forró csókjával szerető szívemnek
Hadd szenteljelek fel tégedet hívemnek.
Úgy-e te becsülni tudod e titulust,
S jól érzed, általa melly rangot nyersz, s melly just,
Ma minden hatalmat kezemből leteszek,
Ezután nem atyád, de barátod leszek,
Ki vezetni fogja minden lépésedet,
S lassanként szenvedni tanítja szívedet;
Mert szükség szenvedned halandók földében:
Az élet fontjának egy serpenyőjében
Öröm vagyont töltve, másikká fájdalom -
Közös e kettő közt rajtunk a hatalom;
S ha szívünk elbódul boldogabb sorsába,
Fájdalom téríti azt igaz útjába.
Csupa víg napokat hogy várj, ne légy olly vak:
Zavaratlan öröm való csak angyalnak.
Mikor komor felhők borítják szemeid,
Hullasd kebelembe keserű könyeid,
Ne tarts semmi titkot közötted s közötttem,
Tudod, a fájdalom nem újság előttem.
S mikor majd - reszketve juttatom eszedbe -
Az az új indulat lopózik szívedbe,
Melly az érzékeny lányt egész életére
Vagy boldoggá teszi, vagy vonja vesztére:
Akkor tekintsd bennem legjobb barátodat,
S fedezd fel előttem legbelsőbb titkodat.
Nem kemény de gondos híved, azon lések,
Hogy szíved kíméljék a dühös szélvészek;
Hogy vak indulatid a jobb értelemmel
Ne víjanak harcot teljest gyötrellemmel.
Sokban szívedet már jól tudod intézni;
Tudom, hogy egyaránt megvetve fogsz nézni

Csömörig tömjénző mézes uracskákat,
S szép majmokon fénylő aranyos ruhákat:
De olly csábítónak rettent a fegyvere,
A ki elmét s szívet új módítól nyere,
Ki szerelem lángját, szerelem gyötrelmét
Nem fecsegi mint más, hanem ékes elmét,
Virtust, sympathiát forgat csak szájában,
Égi barátságot zeng minden szavában,
S a nem félő lyánynak, vampyrok módjára,
Szívét addig szívja, míg azt utoljára
Végkép megemészti s elhervasztja mérge,
Mint a szép rózsákat a bokrok rút férge.
Hálákat adhatunk időnk jóvoltának,
Hogy az ártatlanság gyenge virágának
Sok új bölcselkedők elmés ravaszága
S viasz szíveinknek érzékeny lágysága,
Sokkal mérgebben elfagylaló tele,
Mint volt a hajdani babonák éjjele.
Fanni, te szereted a mesét hallani,
S épen erről tudok egy szépet mondani;
S óh bár azt szívedbe elméd mélyen írja! -
Mesém címje leszen: Az érzésnek sírja.

Egy daemon, ki inasidejét kiállván,
S ama régi kígyót, mint legény, szolgálván,
Saját társai közt mester akart lenni,
A földre jött egykor remek munkát tenni.
A céh törvényei azt írták elébe,
Hogy egy ártatlan lyányt ejtsen kelepcébe,
S a próba tárgyaúl Lyda választatott,
Lyda, ki szépek közt legszebbnek tartatott,
S kinek mocsok nélkül fénylő erkölcsének
Titkon az angyalok sokszor örülének.
A daemon katonaruhába öltözött,
Melly sokszor ajtót nyit ezer lakat között,
S már sokszor sok cifra bábokat megbájolt,
S elcsábítóiknak talizmán gyanánt volt.
Csak hamar Lydánál magát bemutatja,
S ezer esküvéssel előtte vitatja,
Hogy sok próbákkal járt vitézkedésében,
A földnek sem felső sem alsó részében
Olly drága teremtés még nem tűnt szemébe,
Mint az, melly most szórja nyilait szívébe.
Ne vélj, úgymond, leány, gazdagnak engemet,
De podagrás lábú vén óbesteremet
Az isten mennyköve mihelyt agyon csapja,
Annak helyét kérőd azonnal elkapja,
S nagyságos titulust nyer szép asszonykája.
Mit gondolsz, tündérke? mit szólasz hozzája? -
Lyda magán kívül volt ijedségében,
Megnémult s remegett minden tetemében.

A szerelmes vitéz kacagva gúnyolja,
S kezét bajuszával s csókjával mázolja,
Ekkor a leányka nyelvének köteli
Megoldatnak, szava a házat elteli;
Pihegve fut öreg nénje a lármára,
A szívostromlóval kél tüzes csatára,
S neki az udvarból az utat kiméri.
Lyda is a kocsist könyörögve kéri,
Hogy, ha visszajöni többször merészlene,
A legmérgebb kutyát uszítsa ellene.
A vitéz átokra nyitotta most száját,
Tüstént ronggyá tépte katonaruháját,
S egy gazdag bohónak öltözött képébe,
Hogy úgy hintsen tüzet Lydának szívébe.
Gróf Kínzy név alatt lappang, s nagy pompában,
Gyémánttól s aranytól tündöklő ruhában
Hasonlítván Venus szép Adonisához,
Könnyű hintón repül kisasszonykájához.
Kocsiából a gróf hogy kiemeltetik:
Inasai által Lydához vitetik,
Kit drága kövekbe befoglalt képével
Megtisztel, mint forró szerelme jelével.
Térden állva kéri kölcsönös szerelmét,
S lány szeretőt játszván, mutat mívelt elmét.
Gyönyörű kisasszony, ha jegyesem leszen,
Ötszázezer forint jegypénz várja készen.
Így szól, s egy ládácska, melly kincscsel tele volt,
Annak nagyobb erőt ad, a mit nyelve szólt.
Öreg nénénk-asszony a kincs látására
Elragadva bámúl annak szép urára,
De Lyda megveti a nagy gazdagságot,
Mert a gróf szemébe lát csak bujaságot,
S nem lél, a mit szívből szerethetne benne:
Gróf úr, a fényes sors nékem méreg lenne;
Ismerem magamat: a középszerűség,
Mellyben eddig kísért tiszta gyönyörűség,
Ezután is leszen bálványa szívemnek;
Végig abban folyjon patakja éltémnek.
Itt hallgat. Ösz nénje zörgődik magában,
A kérő megnémúl cifra ruhájában,
Szégyennel felugrik drága hintójára,
S mérgesen elrepül sebes nyíl módjára.
Uccu! tudom immár mikép szegik nyakad!
Így kiált, s olly dühös kacagásra fakad,
Hogy rendülnek belé minden völgyek, hegyek:
Ha körmömbe nem jutsz, bár akármilyen legyek!
Lyda, nem gyanítván melly ostrom üt rája,
Mihelyt a hajnalnak piroslott orcája,
Kiment friss levegőt szívni erdejében.
S az újult természet szemlélgetésében

Angyali örömmel szíve örvendezett.
Itt, könyvét olvasva, sétálgat egy ifjú,
Orcáján festve van örömmel vegyes bú,
Díszes köszöntéssel a szépet tiszteli,
S mellét akkor is mély sóhajtás emeli.
Lyda visszaköszön kegyes barátsággal,
S mit olvassz, jó ifjú? kérdi nyájassággal:
- „Klarisszát” - bús hangon felel hazug nyelve,
Megáll a jó leány reája ügyelve,
Érzékeny lány szívét szomorúság hatja,
S sóhajtását melle alig titkolhatja. -
Boldog vagy - mond amaz - te gyönyörű lélek.
Légy boldog tovább is! de én a míg élek,
Kénytelen leszek bűt szívni és lehelni,
Isten hozzád! megyek - nem foglak terhelni.
Szíves aggódással a leány marasztja:
Szólj, úgymond, szívedet melly bal sors hervasztja?
Az ifjú szóba áll sok kényszerítésre:
Engem is - így fakad álnok nyögdecslésre -
Engem is boldoggá tett egy szép Klarissza:
De jaj, megholt, s égi honjába ment vissza!
Lydának e szókra gyenge szíve vérzett,
S egy olly tűz, a millyent még soha nem érzett,
Egész szívét lelkét Dámonhoz bájolta.
Dámon, elbúcsúzván, kezét megcsókolta. -
Most már minden reggel a szép erdőt járták,
S minden reggel egymást új öröme várták,
S majd az együttérzés édes erejéről,
Majd a nagy természet csuda szép rendéről,
Felhők közt repülő beszédre hevültek,
S még soha nem kóstolt örömebe merültek,
Valahányszor Lyda barátját elhagyta,
Bús volt, s bús létének okát nem adhatta.
De szándékát Dámon nem soká rejtette,
Megvallotta szíve mikép ég érette,
S Lyda, zálogául kölcsönös tüzeinek,
Legelső csókjával válaszolt hívének.
Isten volt már Dámon: de jaj! nem sokára
Komor felhő borúlt vidám orcájára:
Boldogtalan fejem jaj mit kezd, mit mível?
Ekkép zokog végre megsebhedett szívvel.
Nem vagyok nagy nemből, oh, mit lehet tennem!
Vég búcsút kell tőled, angyali lány, vennem.
Tudom, azt védatyád nem engedi soha,
Hogy.... egek, mint lehet a sors illy mostoha!
Csak azért kelle-e egymást megtalálnunk,
Hogy ismét örökre el kellessék válnunk? -
Ki tudná leírni, Lydának keserve
Melly nagy volt, s melly mord tör volt szívébe verve!
Mint rontsuk el célunk tilalmazó gátját?

Így kérdezi egykor bús hangon barátját.
„Itt csak az elszökés az egyetlen egy ut,
Mellyen habok közzül hajónk hív partra jut.
De nem, kedves leány! visszaveszem szómat,
Átkozom gonoszra kísztő tanácsomat;
Csak én megyek, a sors verjen csak engemet!
Isten hozzád! bocsáss! felejtsd nevemet!” -
„Nálad nélkül boldog lehetnék-e, kérlek?
Nem, valahová mégy, mindenütt kísérlek;
Úgy akarja isten. Veled, csak teveled,
Akárhol lesz, lelkem hív testvére, helyed,
Lehet-e világon mennyei lakásom,
Ha vadak barlangja lészen is szállásom.” -
Így szól. Az ifjúnak orcáján láng lobog,
Lélekezete megáll, szíve nagyon dobog.
Mint a buzgó lélek az úr oltáránál,
Úgy esik térdére szíve bálványánál,
Ah, lelkem szép fele, jegyese szívemnek,
Így rebeg; mit hallok? higyek-e fülemnek?
Jer, fussunk hát mindjárt, míg boldogságunknak
Tanúi nem lesznek irígyi sorsunknak.
Nem jössz-e? Megbocsáss, jaj, vakmerő voltam,
Hogy rólad szívemben illyet mit gondoltam!

Az utolsó harcot Lyda ekkor vívta,
Mellyre ötet tisztje szent szava kihívta.
Egy mély sóhajtása imádott hívének
Most is véget vete szent küszködésének
Itt vagyok, így kiáll; vígy el, légy oltalmam,
Légy férjem! add vissza elvesztett nyugalmam.
Záport önt. Mint a nyár legpirosb hajnala
Olyan leve az ég. Lyda védangyala
Villám módra száll le. „Ellenséged tört hány,
Veszélybe lepsz, így szól, boldogtalan leány!
Ismerd, ő érted ég tisztátlan lángjával.
Ezzel Dámon fejét illeti újjával.”
A szerető eltűnt egy szempillantásban.
S Lyda félig félve, félig ájulásban,
Látja, hogy előtte egy pokol fajzatja,
Fekete, mint az éj, fogát csikorgatja,
S olly mérges szemmel szór széljel dühösséget,
Mellyben a pokolnak minden lángja égett.
Mint a félénk galamb, mellyet repültében
A keselyű elkap, s fojtogat körmében,
Lyda, lélektelen úgy esik le arcra,
Vélvén, hogy a Sátán kél ellene harcra.
S mire remegése s ájulása megszűnt,
Mind az őrzőangyal mind a Faunus eltűnt.

Remegj, kedves Fannim, ennek hallására,
Mert a mit itt szólok mesének módjára,
Sokszor megtörtént már, csak egy különbséggel:
Hogy az őrzőangyal nem lett segítséggel.
Oh köszönd, gyermekem, köszönd istenednek,
Hogy most, midőn nyílik rózsája éltednek,
Őrzőangyal gyanánt olly édes anyát ad,
Ki hűyni nem tudó szemmel figyelmez rád:
Ki csupán házának szenteli napjait,
S éltevel szépíti szép tanításait!
A munka becses jó, tartsd azt szent tisztednek,
Hív gyámola lesz az tiszta erkölcsednek.
De csak ímmel ámmal s játszva holmit tenni,
S csak a piperének esküdt rabja lenni,
Ez még nem munkásság. Jó dolgos csak úgy léssz,
Szíves buzgósággal ha hasznos munkát téssz.
Kell-e tiszta öröm? Lelsz, csak híven keresd,
Csak a szép teremtetést s csak a virtust szeresd!
Társalkodást kívánsz? Atyád, anyád, hárfád,
Egy jó könyv - mi kell több? - legszebb pihenést ad.
Légy, a mikor olvassz, a választásban bölcs;
A rossz könyvtől szörnyen megromol az erkölcs.
Az ollytól irtózzál s fuss szent rettegéssel,
Melly vagy a véteknek bájoló festéssel
A szép ártatlanság hó köntösét adja,
S a tudatlan szívet útjára ragadja,
Vagy az okosságnak örök igazságát
Csúfolja, mint álnok költők bolondságát,
A jó észt királyi székétől megfosztja,
S annak szent jusait a vak kénynek osztja,
Vagy egy hideglelés képzelődés kényét
Követvén, s felbontván a jó rend törvényét,
Azt mondja: jobb magát törrel általverni,
Mint a kemény sorsnak nyűgében heverni.
Jól teszed, hogy a szép lelkek barátságát
Úgy nézed, mint éltünk legfőbb boldogságát.
De, oh vigyázz, tündért ne ölelj képében!
Nem áll az csak a szók nyájas zengésében:
Igaz lakja a szív, és ha az tisztán ég,
Angyalokat bájol, s nincs szép lángjában vég. -
Oh, van, akármit, tart sok kábának feje,
Van a virtusnak is mágnesi ereje,
Melly, mikép a Zephyr meleg fuvallással
Két gyenge virágot csókoltat egymással,
Úgy von egymás felé két testvér lelkeket,
Kik csak egyesülve szeretik léteket.
De ne hidd, ez a tűz hogy indulat legyen,
Mellyből csupán csömör származik és szégyen.
A lelket, nem a vért hevíti szikrája,
S mint az arany ércet a lángnak próbája,

Azt a szívet, mellyben lakik, nemesíti,
S angyaloknak méltó tárgyává készíti:
Ez áldott meg a föld legnagyobb kincsével
Engem is, - olly lelkek kegyes seregével,
Kik, hozzám esküdvén hűség templomában,
Mint a melly nyájt Jákob látott volt álmában,
Az ég lajtorjáján előttem járkálnak,
S védelmező erőt körüllem formálnak.
Tudom, Fanni, még most nem érted egészen
Ez a titkos lelki szövetség mit téssen,
De téged is ez vár egy olly boldogságra,
Mellynél szebb még nem jött ez alsó világra.
Csak ne keress ollyan angyalt halandóban,
A ki tökéletes légyen minden jóban.
S mikor osztán szíved az ifjat felleli,
Ki egy istenséggként lelkedet elteli,
Első hevülését ne kövesd szívednek,
Sokképen próbáld meg tárgyát szerelmednek.
Ha országokkal bír s a vallást neveti,
El ne szédítsenek arany öltözetű:
Vesd meg azt, add kezed jámbor szolgájának,
Légy szegény lakosa csekély kalyibának;
Légy a nyugalom igaz forrásinál
Együgyűbb s boldogabb a föld nagyainál.
S ha végig futjátok földi pályátokat
S fellelitek mennyben igaz hazátokat,
Azon sírba szálljon lelketek sátora,
Mellyben akkor velem nyugszik Dóris pora.

EGY BARÁTOMHOZ.

Mit hallok, barátom? élted virágjában
Hát te is hervadsz-e a légység karjában?
A hír szép templomát kunyhón felcseréled
S az aranyból drágább időt ott henyéled,
A nagy indulatok édes ösztöneit
Bújdosó hajódnak szerencsés szeleit
Megvetvén, elszaggatsz minden köteleket,
Mellyek szorítanak szívekhez szíveket.
Lemondasz már, így szólsz, világ aggságáról,
Leszállsz lármás élet játékpiacon,
Hol elúntad nézni a sok bolondságot,
S hiába siratni az ártatlanságot.
Csak egy könyv kell, egy lány, s egy zöld erdős halom,
Ott rengesse élted örökös nyugalom!

Nem ez volt, kedvesem, forró feltételed,
Míg Musáknak együtt áldozgattam veled,
Mikor ifjúságunk zsenge tavaszában,
Göttingai Phoebus szent palotájában,

Clio örök hírnek szentelt kedveseit,
Hajdani s új idők első szülöttjeit,
Égi fényben renddel előnkbe vezette,
S erántok szent lángra szívünk gerjesztette.
Bájos dicsőség míg rajtok ragyogott,
Szíved, jut eszembe, még forrón dobogott:
Hogy érdemért élsz, halsz, melly szentül ígérted!
Virtus segedelmét melly buzogva kérted!
Mint siettél oltárt hazádnak emelni!
Mint tanúltál Musák nyelvén énekelni!
S már szélnek adod-e szent fogadásodat?
Már felforgatod-e tisztelt oltáridat?

Egyedül dicséred a magánosságot,
Hol örök tavasz szül szebbnél szebb virágot,
Hol az ártatlanság ölelő karjában
Csendes nyúgodalom hever lágy ágyában,
Míg innen igéznek madarak zengési,
Onnan kristály folyók édes szökdécslési. -
De ha nincs más célunk, csak hogy testünk kényén
Henyélve, heverjen a sors verőfényén:
Úgy a nyár gond nélkül mászkáló csigái
A szép boldogságnak remekes csudái.
Mért örül a szántó füstös kunyhójában?
Midőn az éj véget vet gyors munkájában;
Mért jó ízű néki sovány vacsorája?
Mért alszik édesden? mert lágy fa párnája?
Nem azért, hogy talán virágos Tempében
Kéje szerént hever henyelés ölében.
Nem; jó ízű étke s édes nyúgodalma
Csak a szorgalmatos dolognak jutalma.
Mert nem kóistol senki igaz boldogságot,
Ha munkával nem nyer reá szabadságot.

Nézz figyelmes szemmel az élet céljára,
S az elődbe kimért gyönyörű pályára!
Mire int az ép test s lélek fris ereje,
S az örökké munkás természet műhelye?
A restek az égnek törvényét megrontják,
S a közte s köztünk tett szent frígyet felbontják.
Kemény frígy, de a sors átok alá zára.
A gazdagság s szép hír csak szorgalom ára.

Oh, ne hidd a csalárd puhaság szavait!
Álnokságnak leled szép mosolygásait,
Édes ízű ital a mellyet köszön rád,
De utóbb seprűje keserű mérget ad.
Néki szentelt éltét hány rest megsíratta,
Hány henye lett kínos martyrrá miatta!
Az okosságtól írt erkölcsi törvénynek
Truccol a lágy persa, átkozza keménynek:
De nem kemény neki a rabság igája,

S gyáva nyakát önkényt görbíti alája.
A henyék sorsának ez hív rajzolatja,
Bár mint hízelkedik a lágyság szózatja.
Bár vas lánc helyett köt rózsás bilincsekkel,
Mit használ, ha szintúgy fogva tart ezekkel?

A szép dicsőséget tartsd becses javadnak,
Mert tartozol ezzel hazádnak s magadnak.
Nem kell a rang? de ha állasz alsó sorban,
Mint megvetett féreg tapodtatol porban.
Sok lator, szolgálddal ki nem ér érdemmel,
Fejed felett gázol, néz rád kevély szemmel.
Sírva keres benned gyámolt szűkült híved,
Hiába jó hozzád, és hasadoz szíved.
De hol az ész s a kéz erejét nem szánja,
Soha ki nem apad ott az aranybánya.

CHARICLESHEZ.

Töredék.

Homályos napjai a később időnek,
Barátom, feléd is sebes postán jönnek,
Dühös árvíz módra velek elragadnak,
Édes álmok helyett bús gondokat adnak,
S ma vetnek először örömednek féket,
Midőn el kell hagynod ama szent vidéket,
Hol eddig Apollo nyájas udvarában
A legszebb óráknak osztotál táncában,
Hol, szemlélvén örök szépség ragyogását,
Égi bölcseségnek merítvén forrását,
Együtt Graeciának nemes fiaival,
A dicsőség ege legszebb csillagival,
Ama szent erdőnek árnyékai között,
Melly még gyászos színbe soha nem öltözött,
Barátidnak forrón ölelő karjain,
Soha nem hervadó halmok virágain,
Gondokat altató kristály folyók mellett,
Szíved csak örömet szívott és lehellett,
S időd tiszta fényű csillagzatok alatt
A nap lovainál sebesebben haladt.

Barátom, még egyszer nézz ennyi szépségre,
Nézz, s vess háláadó szemeket az égre,
Hogy ifjúságodnak virágzó ereje,
A jó vagy veszett mag vetése ideje
Szívet s főt fonnyasztó bábok s kártyák között
Díztelenül örök sírba nem költözött,
Sem a bolondságok rút kelepcéjébe
Nem merült, mardosó szégyen örvényébe,
Inkább barátkozván a legszebb lelkekkel
Gazdagodott kártól nem félő kincsekkel.

De, megállapodván Pindus oldalában,
A sok utakat is vizsgáld meg sorjában,
Mellyek tudományok szép multságából,
Bölcs eszű Mentorok s hív lelkek karjából,
Itt ezer baj között, hegyeken, völgyeken,
Kopasz kősziklákon, szúró töviseken,
A szent virtus boldog hazájába mennek,
S ha rajtok jársz, a föld nevez félistennek.
Amott csalogatván hazug nyájassággal,
Ezer szép, de hamar hervadó virággal,
Térnek a hívságok tündér országába,
S vesznek veszedelmek labirintusába. -
Oh, hányszor megesik, hogy a legszebb elme,
Isteni lángjának elfogyván élelme,
A hirtelen múltó szivárvány módjára
Eltűnik, mikor lép világ piacára.
Hány ifjat altatott el a lágyság ágya,
Kiben a jobb lélek magasb célra vágya,
S a bolondság hánynak nyújtott maszlaglevet,
Kinek talentomi ígértek nagy nevet.

CALLIASHOZ.

Szeretett barátom, kinek bátor keze
Már sok kétség között helyettem eveze,
S Musája már gyakran koszorút kötözött
Sok igazságból, melly volt tövisek között;
Mondd meg, honnan vagyon, hogy sorsa nemünknek,
Olly sokban homályos mese értelmünknek?
A világi élet, melly rövid s múlandó!
Nem kezdi-e hátul azt is a halandó?
Még alig kezd lelke napja hajnallani,
Alig, a mit higgyen, tudott választani,
Mikor, mint kétségek gyászos áldozatja,
Maga szívét önnön kezével szaggatja.
Boldog, e harpyák ha minden eledelt
El nem kapnak, mellyet éhező lelke lelt;
Igen boldog, ha még őket elűzheti,
S elébb mint tetemét setét sír temeti,
Egy csendes kápolnát építhet magának,
Hol vigan áldozzék a lelkek urának.
Szint illy vakon húzott kártya hívatala,
Melly által lesz népe jó vagy rossz angyala.
Tógát vár a deák még gyenge korában,
S már érsekek között ül gondolatjában.
De ha élte delét harminc nyár elhozza,
Az elmúlt időket és magát átkozza.
Leveti hánykódva fekete ruháját,
S Mars szolgálatjában végzi el pályáját.

Mindjárt először is erre születtetett,
S minden más célra szánt időt vesztegetett,
Így mindnyájan csalárd tündér után futunk,
S mikor életünknek közepére jutunk,
Csak akkor gyújtja meg az ész fáklyácskáját,
Melly világosítja lelkünk éjszakáját;
Sőt még a szívnek is legvadabb érzése,
Az emberi lélek megrészegeése,
A szerelem, elébb kapja el bárkánkat,
S dühös szélként öszvezúzza árbocfánkat,
Mint megismérhetnénk azt a boldog utat,
Melly köszirt s örvény közt bátorságot mutat.
Így sokszor magában az ártatlan lágy szív,
Egy Láisz szeméből égő szerelmet szív,
S a legédesb öröm olvasztó árában
Nyújtja neki kezét Hymen templomában.
Lobogó lélekkel áldja házasságát,
Vélvén, hogy rózsákból szövte boldogságát.
De a csalárd remény ötet mint ámítja!
Társa hitszegése, mely szivét búsítja,
A ravasz asszonynak kemény vas vesszeje,
Harsogó nyelvének leverő ereje,
S még inkább a maga felhős ábrázatja,
Mind neki mind másnak eléggé mutatja,
Hogy nem lehet másképp nyugalomra jutni,
Vagy főbe kell magát lőni, vagy elfutni.
Nyavalyás, a fejét, mint illik, sajnálja
S külföldre bújdosni könnyebbnek találja.
Itt sorsában végre remélvén jobb véget,
Egy szelíd lányban lél angyali szépséget.
De a kemény szülék mostoha karokkal,
Fösvénység kezétől koholt vas láncokkal,
Megkötözve tartják mind a kettőjüket,
S ürmre fordítják édes örömöket.
S így, a mi ád földön legtöbb édességet,
Oly kín lesz, mellynek csak a halál ád véget.

Oh, hálá az égnek, barátom, hogy velünk,
Kiknek annyi bánat s bú volt eledelünk,
A kegyes sors ezt a kint nem kóstoltatta,
Mellynél nagyobb nincsen a holdnak alatta!
Hálá, hogy olly lelkek közelgettek felénk,
Mikor a szerelem lehellet tüzet belénk,
Hogy, ha bár kellene újra választani,
Akkor is csak őket fognánk ohajtani.
Én ugyan, kedvesem, ha értebb eszemmel
Új pályát lehetne kezdenem éltemmel,
Bár Elysiumban lenne lakozásom,
Dórist keresné fel első pillantásom.
S bár arany fonalból szőnék életemet,
Ha Dóris nem szőné, epesztném szívemet.

Engedd meg, barátom, szép szenderedésem,
Hadd álmodja végig forró képzelésem,
Mellynek versben sokszor gonoszb a hagymáza,
Mint midőn a testet hideglelés rázza.

Tedd fel, hogy mihelyt szám első kérést tenne,
Egy jóltévő tündér mindjárt megjelenne,
Ha isteni keze nékem szót fogadna,
S mindent, a mit tőle kívánnék, megadna,
Elsőben isteni éltem tavaszában
Részt vennék pásztorok alacsony sorsában,
S most a virágokkal hímezett mezőben,
S kristálysín folyókat rejtő szép erdőben,
Nyájas barátságban a füvekkel fákkal,
Vígan játszadoznám a kis báránykákkal:
Majd a meghitt magas szilek árnyékában
Azt az édességet Dórisom karjában
Kóstolnám, mellyet tölt Ámor szent csészéje,
Ha mérget gonoszság nem vegyít beléje;
Majd a nyugvó napnak nézvéen dicsőségét,
Zengenénk a tavasz s életünk szépségét,
Vagy Philemont áldnák lantom szebb hangjai
Ki, mikor vénségtől elaszott tagjai
Fiatal cserfává már már változának,
Még akkor is nyakán csüggött Baucisának.
Igy a boldogságnak gazdag országain
Repdesvén a tréfák s örömek szárnyain,
Olympust látnának testvéri szíveink,
S órákká lennének arany esztendeink;
S midőn délen látván ragyogni napomat,
Nemesb repülésre szoktatnám szárnyomat.
Rendre járnám az ó s új idők bölcseit,
Gondosan keresném tudomány kincseit,
Nem metaphysicus kétséggel vívások,
Sem a gonosz okát fejtő állítások:
A teremtés s ennek csuda remekmíve,
Az ember, s leginkább változandó szíve,
Ezer szükségei, állandó javai -
Ezek lennének fő figyelmem tárgyai.
S ha néha szárnyammal az égbe repülnék,
Titkok mélységébe csak azért merülnék,
Hogy az istenségnek látván szent munkáit,
Némúlva bámúljam kezének csudáit.
Sokszor beszélénék Socrates lelkével,
S esdekelve kérném, hogy bölcseségével
Lakozzék számára szentelt sekrestyémbe,
S gyűjtsön hasznos fényű világot elmémbe.
Sokszor az örök hír képpalotájában
A múlt idők folytát szemlélném sorjában.
Itt, nemünk képének változó tábláját,
A sors fel s levivő hosszú lajtorját,

Phrygiából térvén a jeges tengerre,
Egyik népről másra, nézném szerről szerre;
S az emberi észnek bámúlván remekít,
Ama titkos mívnek vizsgálنام kerekít,
Melly bölcs törvény szerint mihelyt megszün járni,
Az országok vesztét menten lehet várni.
Így minden nemzetek, angyalok, istenek,
Mind, a kiknek hajdan oltárt szenteltenek,
Mind, a kik örültek arany koronának,
Magok hív színekben előttem állnának.
Így az embereknek viselt s tett dolgaik
Megvallnák, millyenek voltak forrásaik;
S a régi országok jó s bal esetei
Lennének a jövő időknek tükrei. -
A bölcsnek kell tudni bölcsen országot,
Mint Friedrich példáján meg lehet tanulni.
E nagy mesterségben én is próbát tennék,
De csak mikor éltém össze felé mennék.
De vajjon miképen jutnék királyságra? -
Hogyan tett az első király szert országra?
Tündérem, ha ura maradna szavának,
Id' adná egy részét bús Poloniának.
Egy részét kérném csak, mert tanítószékem
Elég bizonysgot tévén arról nékem,
Melly baj ötvennek is tenni igazságot,
Képtelenség volna kérnem nagy országot.
Te, barátom, Sullym s hív tanítóm lennél,
S bölcseséged által Trajanussá tennél.
Ifjú oroszláni bátor vitézséggel,
De nem fanaticus mérges dühösséggel,
Irtanád a hydra-babonákat velem.
Harcunkban vezérünk lenne a türelem.
Vallásom jobbságát éltém szép példával
Inkább mint a templom hirdetné tornyával.
Protestánst, óhitút, zsidót, eretneket,
Klastrombéli és más rendű szerzeteket
Kész volnék félelem nélkül megtartani. -
Inkább igyekezném jókkal felváltani
A gaz vámosokat, hamishiteseket
És a törvényrontó másféle tiszteket.
Vágynám - mert úgy illik - szép s jó katonára,
De főbb gondom lenne az eke szarvára;
S ha épen kívánnék rontók közt helyt lelteni,
S Tamerlánhoz illő dolgokat viselni,
Minden ezer háznál nagyobb városokat
Tűzprédává tennék mint olly gyilkosokat,
Mellyek szülik s küldik ama követeket,
Kik kacagva ejtik terhbe a szüzeket,
Újítani tudok, azt látod ebből már.
Oh, az gyermekjáték s kevés munkával jár!

De consiljárius úr, hát a versirókkal
Mikép bánunk? együtt tartunk-e Plátókkal? -
Úgy gondolnám, őket, az alchymistákat,
S a vélek közlőről rokon prófétákat,
Köztársaságunkban nem fognánk bántani,
Feltéven, hogy tudnak ásni vagy szántani.
Illik, hogy békével hagyjuk azt a bogárt,
Melly plántánkban nem tesz sem hasznos sem sok kárt.
Hanem a vak lelkű gyász ördögűzőket,
S mindenféle tűzzel vassal térítőket,
A kik a józan észet nem hagyják fényleni,
Mind számkivetésbe kellene küldeni.
Másképp az észadás nehéz munkájában
Halkkal ballagnánk a természet nyomában.
A legzsírosb föld is először füvet hajt,
Melly lassanként felnő, s ad bort, búzát, olajt. -
A rabokat ugyan szabadokká tennénk;
De nem csak láncok megoldói lennénk,
A mi több, adnánk is nékiek élelmet,
Mert méltán átkoznák másképp a kegyelmet.
Az akasztófákat, hogy a vad lelkeken
Példát mutatnának, régi bús helyeken,
Ámbár kegyetlennek fognának mondani,
Mind addig épségben fel hagynám állani,
Míg saját szemünkkel lennénk bizonyosok
Arról, hogy a gályán büntetett gyilkosok,
Az újabb törvények dicsőítésére,
Megtértek a nemesb erkölcs ösvényére.
Mint hasznos tagokat a földműveseket
Ugy néznénk, s nem szívnánk soha ki véreket,
Távol légyen, hogy a földmérők módjára
Kiszabjuk étkeket délre s vacsorára. -
Ha mi jó falatot ehetik a paraszt,
Mint az úri gyomor szintűgy kedveli azt.
A kancsó könnyíti súlyát aggságának,
Lármája elnyomja hangját panaszának.
A hegedű táncra emelné lábait,
Még akkor is, midőn hordozná láncait.
S az illy örömeiket egy ország jó atyja
Hív gyermekeitől épen nem tilthatja.
Nem, barátom! a mi legelső gyámolom,
Annak szép örömet soha nem gátolom.
S ha őrizet nélkül lévő székek körül
Boldogságán népem víg seregben örül,
Vígan elegyítem közikbe magamat,
S munkámért csak ebben veszem jutalmamat.

Barátom, ezeket boldogokká tenni,
S boldogságok tanúbizonysága lenni
Többet ér, mint egy új világ találása,
S mint a gyógyúlt vaknak a holdfény látása.

S nekünk minden estve illy gyönyörűséget
Adna, gyors munkákban mikor vetnénk véget.
Veled megosztanám minden javaimat,
Dicső pályánkon nyert szép borostyánimat,
A boldogok örömköny-hullatásait,
S áldó szavaiknak ígéző hangjait. -
De, kedvesem, itten mindenek változnak:
A vénség terhei ránk is várakoznak.
Megalégelvén már akkor a világot,
Mind ketten keresnénk bölcs magánosságot.
S te arany vessződdel gyermekink számára
Tettinket metszenéd hív márványtáblára,
Mellyet a maradék a hír templomába
Függesztne más remek munkák szép sorjába!

SZENTGYÖRGYI JÓZSEFHEZ

Németh Lászlónak halálakor.⁹⁹

Árnyékos völgyében cyprusligetemnek,
Nefelejts virágok hol sűrűn teremnek,
Barátom, a hűség oltárán áldozom,
S elhunyt kedvesünknek árnyékát nyomozom.
Ezer bús gondolat elmémben megfordúl,
Hol némán sóhajtok, hol könnyem kicsordul.
Majd életben létét csalódva képzelem,
S kedves képe helyett, árnyékát ölelem:
Majd feleszmélkedvén, nem bírván kínommal,
Vakmerően perlek az éggel s sorsommal.
Sírjára meresztem szememet, s ezt kértem:
Mit használ a bölcs ész, nemes szív s más érdem?
Mi szükség volt neki olly szép lelket adni,
Ha virág korában tartozott hervadni? -

Te is, ki ismerted s szeretted Némethet,
S óhajtottál neki végtelen életet,
Korán elválásán, tudom, gyászolsz velem,
Mert azonegy szív él benned s egy értelem.
S hiszed, hogy csak úgy van becse az életnek,
Ha van kit szeretnünk, s vagynak, kik szeretnek.
Tudom, s azért öntöm panaszom kebledbe,
Azért hozom vissza emlékezetedbe
Ama szép idejét éltünk tavaszának,
Melly ott, hol a magyar folyók kristályának
A Rába s a Rábca hódol víg zúgással,
Sokszor boldogított hív barátkozással.
Gyönyörű kor, midőn tündérek várában
Múlattunk barátság s szerelem karjában,

⁹⁹ Szület. 1770. dec. 1., megholt 1806. máj. 15.

Mellynek olly sebesen elfolytak napjai,
Mint a velünk játszott Duna gyors habjai!

Barátom! futva fut éltünk szebb szakasza.
Csak kórókat hágy majd örömünk tavasza,
S ama koszorúból, melyet ifjúságunk
Készített, mindennap kihull egy virágunk.
Mit tegyünk? a földre lesütvén fejünket,
Gyáván sirassuk-e, szüntelen ügyünket?
Nem! bár föld megindul, bár habok rohannak,
Szégyen elcsüggedni egy halhatatlannak!
Ah, töröljük meg hát már mi is szemünket,
Mellynek harmatjával tiszteltük hívünket.
S látván, melly árvízként foly rövid életünk,
S melly hiában, ha csak élni nem sietünk,
Forró csókok között fogjunk újra kezét,
S siessünk a merre a bölcsesség vezet.

NAGYAJTAI CSEREY FARKASHOZ.

Egyet értek veled, széplelkű Cserey,
A nemes elmének merészek tettei;
Nem járja kis lelkek mindennapi táncát,
Eltépi megrögzött rossz szokások láncát,
Mihelyt bátran kelhet megnevelt szárnyára,
Mert nem szilajkodik Icarus módjára.
Mint a fiatal sas anyjának fészkeből
Kirepül a sorstól szabott szűk helyéből,
S míg az égnek földhöz ragadt gyermekei,
A majmot emberhez fűző láncszemei,
Vad tútorság alatt vak nevetlenek
Babonák s vétkek közt örökké sínlenek,
Ő útját felséges célokra intézi,
Magát, mint a menny s föld polgárát, úgy nézi.
A nap szép fényéhez szoktatja szemeit,
Szent lánggal táplálja minden érzéseit,
S gondosan tekintvén a legszebb pályákra,
Mellyeken az érdem szert tehet pálmákra,
A mellyikért szíve legsebesebben vér,
Mellynek végén legszebb laurust lát, arra tér.
Ezen, a nagy lelkek isteni példája
Lévén mind ösztöne mind fénylő fáklyája,
Minden közönségest megvető vágyással
Repül a cél felé okos vígyázással.
A sors ezer gátot vessen bár útjába,
Nem nyugszik, míg nem jut érdem templomába.

De egyet értsek-e, bölcs barátom, veled
A könyvek hasznáról midőn szól leveled?
Mit mondjak szívednek szép kiömlésére,

Mellyel bölcs Minerva hívei fejére
Olly fényes dicsőség koszorúját szánod,
Ha eszek és tollok olyan, mint kívánod,
S ha benne - az égnek oh ritka kegyelme!
Nem csak tudós, hanem nemes is az elme.
Igaz-e, hogy a kik remekeket írnak,
Égi szikrájokban ollyas bájjal bírnak,
Mellyel a vak lélek meggyógyítására,
Ezer gonoszságok kigyomlálására,
S az elkorcsosodott emberi nemzetnek
Nemesítésére csudákat tehetnek?

Ha Dunsz ítélete a fontot leviszi,
S büszke bolondságát okos ember hiszi,
Alábbvaló tagja nincs a társaságnak,
Mint a ki tollával szolgál a világnak.
Mi szükségünk, ugymond, a tudós munkákra,
Mellyek fényt derítnek ránk s az unokákra,
Hogy szokatlan sugár kisüsse szemünket,
S egész világ lássa s ítélje tettünket?
Légyen káplárpálca! ez a dolog feje!
Ennek vitézt s polgárt ráncba szed ereje.
Könyvolvasás nélkül könnyen ellehetünk,
Mellyre, oh fájdalom, szokni kezd nemzetünk.
A Corpus-Juris jó, azt meg kell engedni,
Mert tudósan tanít pénzért perlekedni.
Maróthi is szépen készíti az elmét,
Mint vegye az ember számba jövedelmét.
Más is hajt egy kettő hasznót a konyhára.
Maradna meg az is, ha nem nagy az ára.
De ezeken kívül minden egyebeket,
Mellyek a létekről szólnak, s új tiszteket
Akarnak nyakunkba, mint új igát, vetni,
Kivált az újakat, meg kell'ne égetni!

Nem, kiált Lepidus, azt nem engedhetem!
Sokkal könyörülőbb az én természetem.
Hány tudóst juttatnánk ezzel koldusságra,
Kit az éhség vezet halhatatlanságra!
Nem becses módi-e az, a melly kenyeret
Sokakkal, s némellyel zöld ágat is nyeret?
A mi több, hasznos is sok okokra nézve,
Akármelly célokra légyen is intézve.
Hányszor hoznak a jól rajzolt igazságok,
S az azokért vívó velős bizonyságok
Édes szenderedést sok zultán szemére,
Kinek az únalom mérget tölt éltére.
Hány ravasz dicsér meg könyvből vett versekkel
Pompadour, s tisztséget s mindent nyer ezekkel!
Mennyivel tündöklőbb egy nagynak pompája,
Ha van szép s jól bezárt bibliothecája!

Mennyivel vidámabb a szép társalkodás,
Miolta ész nélkül zengő okoskodás
Az ízlés remekít szabadon ítéli,
S minden szajkó magát bölcs Catónak véli!
Ti is, szépek, oh melly örömet kóstoltok,
Midőn azoktól van öltöző asztaltok
Szép könyvekkel minden reggel koszorúzva,
Kik értetek égne, gráciát szomjúzva?
S midőn hajatokat olly verssel pedritek,
Mellyet adó gyanánt nyertek kellemitek? -
Hát a mulatságot számba se végyem-e,
Mellyet ad az írók felpuffadt érdeme,
Midőn most egymásnak kölcsön hízelkednek,
Majd egymás hajába esvén, veszekednek.
Itt fenten kérkednek: melly nagy szerencséje
Van könyvöknek, bár az csak eszek zsengeje:
Ott mesterségesen fedezik fel magok,
Hogy ők az országban legfényesebb csillagok:
Másszor tömjént szórnak nagy Maecenásokra,
Hogy szert tehessenek egy két forintjokra.
Szóval az írókról minden jót gondolok.
Egy szó annyi mint száz! én értek voksolok.

Scriblerus ezeket méreggel eltelve
Hallja, s haragjában megnémúl a nyelve.
Ő Pallast úgy nézi mint fő istenséget,
S nem elég, hogy tömjént csupán annak éget,
Hanem mindent kedves bálványa számára
Akar feláldozni egyebek kárára.

Minden helységeket nyomtató présekkel,
Minden paraszt kunyhót újdun új könyvekkel
Kész volna megtömní bódult tudománya,
Ha rá bíztnék az országnak kormánya.
Részeg tisztelője választott céhének,
Vakúlt imádója saját érdemének,
Hogy másnak is lehet okos gondolatja,
Ámbár könyvet nem ír, azt meg nem foghatja.
Azt hiszi, nem hasznos senki a hazában,
Ha neve nem ragyog az írók sorában,
S csudálja, mint lehet Mátyásnak szép hire,
Holott még nem akadt sehol könyveire.
Szünet nélkül leckét ad a királyoknak,
S arany keresztet kér minden auctoroknak.

Így sok felelőnek sokféle az esze;
Kit ide kit oda visz kénye szélvesze.
Hol a hív kalauz, barátom, ki kezét
Fogván az igazság szent megyéjén vezet?
Azt a bölcsét az ész oh melly ritkán szüli,
Ki míg Charybdisnek örvényét kerüli,
Másfelé a közép útról ne tévedjen,
S hajótörést Scylla miatt ne szenvedjen?

Engem, mihelyt derült eszemnek hajnala,
S lelkemet az égtől rendelt hív angyala
Kifejtvén kisdedi kínos pólyájából,
Felköltötte hozzá nem illő álmából,
Apollónak bájolt dicső mestersége,
Nem Peru aranya s thronus fényessége;
S minél inkább gyúladt bennem az égi tűz,
Annál inkább bájolt a kilenc tudós szűz.
Majd egy kies völgynek rejtett el kebele,
Hol Socratest láttam s beszélgettem vele;
Majd egy magas hegyen hódoltam Marónak,
S éneket harsogtam a tréfás echónak.
Másszor egy Musáknak szentelt palotába
Zárkóztam merülve szent öröm árjába,
Itt isteni nyelven velem beszéltenek,
Kik írásaikkal lettek félistenek.
Lágy szívemet minden hangjok általjárta,
Tudós leckéiket fülem mohón várta,
S mindentehetőnek vélvén hatalmokat,
(Mert lágy szívem után ítéltém másokat)
Nagyobb boldogságot nem tudtam képzelni,
Mint szent nyomaikon szép hírt érdemleni.
S annyi Sándor gyanánt nézvén munkáikat,
Íríggy könyvvvel mostam borostyánjaikat.
Szerencsés anyáknak boldog magzatjai,
Mondék, égből lejtött bölcsesség papjai!
A halandók szívét kik elraboljátok,
Az embert angyallá válni tanítjátok.
Melly balzamat adtok már most is sebünkre!
Melly mosolygó napot hoztok gyászegünkre!
S jönnek oh nem soká még szebb csillagzatok!
Elysium lészen a föld általatok.
Utóbb a vizsgálás szomorú Musája,
S a tapasztalásnak drága oskolája
Közelről látatván velem a szíveket,
S a benne munkáló rugót s kerekeket,
A melly mennyországot kezdettem ígérni,
Kénytelen voltam azt álomnak ismérni.
Látom, hogy hol élünk olly számos inséggel,
Az elme is harcol ezer ellenséggel,
Kikkel igen kétes gyakran viadala,
S nem lehet, mint akar, világunk angyala.
Tudom, hogy köznépe a nagy s kis világnak
Részegen áldozik bálvány bolondságnak,
Hogy a szerelem, bor, kártya, kocka, pipa,
Új módi öltözet, tánc, agár, paripa,
S ezekhez hasonló ezer fontosságok,
Sokkal főbenjáróbb foglalatosságok,
Mint, a mi csak paraszt lelkeknek szokása,
A bölcs baglyok-szülte munkák forгатása.

Azt is tudom, hogy Fax, a ki nagy eszével
Kérkedik, s olvasni vágyó ízlésével,
Nem azért nyúl könyvhöz, hogy esze s erkölce
Javuljon, hanem hogy únt idejét töltsse.
S megvallom, hogy sokat, a ki szebb célra vágy,
A kénytelenség is boldogúlni nem hágy.
Mert mit tesz ott bár melly szép philosophia,
Hol mást tanul a bor s a nyelvpritty Klítia? -
De azért felőlem senki úgy ne véljen,
Barátom, mintha én azt hinném kevélyen,
Hagy a ki az észnek leckéjét hirdeti,
Mind bohó, s Sisyphus kövét hengergeti.
Nem! valamíg hiszem, hogy a bölcs tudomány
Embert nemesítő isteni adomány,
Népeket nagyságra nevelő iskola,
S hatalmasak kéjét megrántó zabola,
S hogy az, mint mennyei sugár szép fényével,
Mint angyali szózat kegyes zengésével,
A léleknek gyenge szemét erősíti,
S a szívet szent s édes érzésre hevíti,
Mind addig előttem oltárt érdemelnek,
Kik annak sok ezer tisztelőt nevelnek.
Ne mondja nékem azt senki agg regéje,
Hogy a holt betűnek erre nincs elméje.
Én próbát sok ezer esztendőktől nyerek,
Hogy áldott tanítók a néma mesterek,
Kik bocsátnak nyílnál sebesebb szárnyakra
Bölcs gondolatokat, hogy sok századokra
Legrégibb világnak sűrű homályából,
Feledékenységnek gyászos országából,
A jeles tetteket által tudják hozni,
S velek a nemzetek esztét kormányozni.
A labyrinthusban meglelt igazságot,
Mellynek keresése szült sok fáradságot,
Kik teszik, ha ők nem, örökkévalóvá,
Ezredek múlva is elolvashatóvá;
Úgy hogy a később bölcs annak meglelt nyomán
Folyvást építhessen az ész szent templomán?
A mai boldogabb kor kinek köszöni,
Hogy midőn az idők s vad népek özöni
A szelid világot mélyen eltemették,
S éktelen csudáknak lakhelyévé tették,
Az okosság kincse a habok dacára
Fenn maradt boldogabb unokák számára?
Kik bájолják meg úgy a nemesebb elmét,
Hogy megvetvén minden bolondság szerelmét,
Mihelyt hagyják tisztje fontosabb munkái,
S hatalmában vagynak megürült órái,
Felélesztésére mennyei tüzének,
S megújítására bágyadt erejének,

Nyílt karokkal menjen hozzája sietve,
 S éjszakákat töltsön velek beszélgetve,
 S bölcs társaságokban olly gyönyörűséget
 Ízleljen, a mellynek csak halál vet véget? -
 Úgy vagy, oh lelki világ csillagjai,
 Halhatatlan írók, dicsőség fiai,
 Ti az öröm s virtus bő forrása vagytok,
 S éhen szomjan senkit epedni nem hagytok,
 Ki, mint a bölcsesség buzgó tanítványa,
 Lelkét nectártokkal táplálni kívánja. -
 Úgy van! írásitok míg mulatnak s intnek,
 A halandók között áldott magvat hintnek,
 Mellyből, ámbár némelly esik kösziklára,
 S tövis közzé s útra madarak számára,
 De sok jó földbe száll, s lételt olly gyümölcsnek
 Ád, melly ambrosia az észnek s erkölcsnek:
 Bár munkátok lelki, s a lelket követi,
 S hasznát közönséges szem nem szemlélheti.
 Eloszol még utóbb a köd körültek,
 Lesz egy idő, angyalt lát kiki bennetek,
 S bizony ha Astraea, szelidült szívünkre
 Gyönyörködve nézvén, lejő még földünkre,
 Ha még lelkünk, thronust nyervén, uralkodik,
 S a testtel szép frigyet kötvén, csillapodik
 A köztök fenforgó vad belső háború, -
 Titek illet egyik legdicsőbb koszorú.

Te, ki az írókat olly forrón tisztelel,
 Bölcs hazafi! itt is egyezem hát veled.
 S midőn te oszlopot állítasz számokra,
 Én rá verset írok magasztalásokra.
 Csak abban nem nyered egyetértésemet,
 Midőn köztök nevezsz s magasztalsz engemet.
 Szép lelkednek ugyan szép itt is iránya,
 Mert alvó tüzemet éleszni kívánja,
 Dicsérvén bíztatod puha barátodat,
 S óh vajha elérné vele szép célodat!
 De bízzuk ezt jövő jobb csillagzatjára,
 S engedj itt egy kérdést nekem utóljára:
 Ha a heliconi halhatatlanokat
 Dicséred, oh kövesd magad is nyomokat!¹⁰⁰
 Érték, rang, tudomány, mélyen látó elme
 Hazafiúi tűz, virtus szent szerelme,
 Szépen barátkozva egyesülnek benned,
 A legelsők közt is boldognak kell lenned.
 Hazád kérkedve néz majd új érdemedre,
 Phoebus maga készít koszorút fejedre,

¹⁰⁰ Megvan ez is. Azonfelül, hogy atyjának kézírásban maradt munkáit ez a nemeszívű Eupator közzé teszi, maga is egy becses munkát ad ki A falusi nevelésnek módjáról. Váradon, 1806.

S az a tisztelt híve, kit dicsér leveled,
Kazincynk, fog kezét szent csókok közt veled.
Én is irígy szemmel nézvén példátokra,
S általa gyúladván tüzem szebb lángokra,
Sebes lépésekkel futok utánatok,
Vagy boldogabbakat futásra nógatok.

CHERNEL DÁVIDHOZ

a kőszegi kir. kerül. tábla előlülőjéhez.

Te, kivel a haza s Musák szeretete
Minap olly igéző dalt énekeltete¹⁰¹
Chernel, ne tedd le lantodat!
Serkentsd magyar rokonodat,
Únszol erre Themis maga
Téged, udvara csillaga.

Megújulásával kérkedik nemzetünk;
De kérkedésének még nem örülhetünk:
Még nem Árpád igaz vére,
Ha bár vigyáz szép nyelvére,
S ha régi szokást követ bár,
Bajúszt visel, s mentében jár.

Baráthoz szent hűség, s rettenhetetlen szív
Mikor nyilzáport szórt az ellenséges ív,
S az a nemes szabad elme,
Mellynek más pénze s kegyelme
Rút bérül soha nem kellett;
Melly élt halt igaz ügy mellett:

Ez tette hajdani ösinket nagyokká;
Ez tehet minket is igaz magyarokká,
De jaj! melly nagy ritkaságok
E becses tulajdonságok!
Nem igaz a büszkék nyelve,
Törpékké vagyunk nevelve.

Oh ezer baj oka vétkes nevelésünk!
A rossz magból mikép legyen szép vetésünk?
Ki vigyáz az ifjúságra,
Ki tanítja jámborságra?
Kik gondolnak a lélekkel?
Mig még nem szeplős vétkekkel?

¹⁰¹ Kevéssel az előtt nyomtattatott a fent tisztelt méltóság Pesten három rendbéli hazafiúi tűzzel teljes verset: A magyar nemesekhez, A magyar szép nemhez, és A magyar költőkhöz.

Mit tanul a gyermek? játszani, tetszeni,
Táncolni s tettetés nyelvén beszélni,
S mindég új Phryne karjában
Égni már gyenge korában,
A rút lágyságnak hódolni,
S álnokságot gyakorolni.

S a ki korán minden kénye tetszésén jár,
Mint szokjék virtusra, érjen meglett kort bár?
Mint tehessem fel felőle,
Hogy nagy lélek lesz belőle,
Kiben hazája bízhatik,
Ha szélvésztlől hanyattatik?

Nem, soha sem él az hű frígyben tisztével,
Szüntelen cimborál szíve vak kényével,
Szomszédi jusait lopja,
Jobbágyinak vérét szopja,
S csak megtölthesse ládáját,
Kész elárulni hazáját.

Elhervasztván korán Amor sok játéka,
Éretlen s gyáva lesz, mint ő, maradéka,
Mert Hymen hozzá olly nőt zár,
Ki magával egy nyomban jár;
Nem tud mást, csak pípeskedni,
Kártyázni, s buján epedni.

Más szülék nemzették ama bajnokokat,
Kiknek a hír emelt örök oszlopokat,
Kik sebes árvíz módjára
Omolván Pannoniára,
Az ég ostorai lettek,
S lágy népeket rabbá tettek.

Te legjobban tudod, hazám hív s bölcs fia,
Hogy dicsőségünknek vagyon még sok hia,
S hogy az a széles országút
Mellyen a fő s al köznép fut,
Elvezet a céltől félre,
Lábolhatatlan veszélyre.

Hazád Geniusa kényszerít tégedet,
Ne szünj buzdítani lágyúlt nemzetedet,
Astraea tisztelt kedvese!
Légy Phoebus szent énekese,
Leheld lelked szép lángjait,
Terjeszd ösink virtusait.

Rémítő zajjal zúg időnk fergetege,
Éjszakába borúlt a fél világ ege;
Mennykő hull, szomszédink égnek,
Ki nem tartaná szükségnek,
Testvérét felébreszteni,
Házát s templomát menteni!

AGLÁJÁHOZ.

Felhőtlen napokra méltó életedet
Melly kemény sors dúlja!
Mint nyomja magasan repülő lelkedet
Gyász esetid súlya!

Szép szemed testvéred sírján a gyötreme
Könnjét még hullatja,
S most még főbb kincs hágy el, fiad, a szerelem
Bájoló magzatja.

Imádott atyádnak, kinek jó Elekén
Most is forr keserve.
Új két élű tör van leánya remekén
Bús szívébe verve.

S lelked kedvesb fele, férjed, néma búját
Hiában titkolja,
Férfi lélekkel is szive háborúját
Csüggedve harcolja.

Mit tégy? szép lelkednek hol van mentő pais,
Hol balzsam sebedre?
Ha, kik védni szoktak, azok gyász sorsa is
Olajt tölt tüzedre?

Vágyjon bár enyhíteni minden barátodnak
Legbuzgóbb szándéka,
Nincs haszna, mindenütt eltűnt bálványodnak
Kísér csak árnyéka.

Elméd, melly különben mindenre dicső fényt
Szokott ragyogtatni,
Búd labirinthjából kivezető ösvényt
Most nem tud mutatni.

Ne véld hogy, bár záport onts is, vádoljalak,
Van okod gyászolni,
Tudom egy lelkünkkel összeforrt szép alak
Mint szokott bájolni.

Sőt olly sorsban, mellyet minden jók fájlalnak
Kő s jég szívvvel bírva
Korán elválásán egy dicső angyalnak,
Melly anya nem sírna!

De ne szünj hallgatni siralmaid között
A vallás szavára:
Az égnek szülte azt, a ki elköltözött,
Nem a föld számára.

Nem termett szép lelke hervadó virágnak,
Mennyben van édene,
Itt szüntelen vívna száz nyomoruságnak
Szélvesze ellene.

E hitnél feljebb itt, hol mindent éj takar,
Nem kell okoskodni,
Csak az bölcs, ki azon a mit isten akar,
Tanúl megnyugodni.

ATYAI BUCSÚZÁS.

Elmégy, lelkem nagy része, szíveden
Erőszakot tesz a szükség vak kénye,
Nem rejtezhetik szülőföldeden
Termő rózsák közt életed ösvénye.

Túl honodon, túl a középszeren
Világ örvénye bésodor zajába,
Hajóznod kell sok szirtu tengeren
A jövődőség titkos országába.

S haj! hányszor fognak a most kék egek
Fedetni felhők gyászos fátyolával!
Vivnod melly sokszor kell vad szörnyegek
S csalárd tündérek vérengző hadával.

Az álnokság ezerkép változó,
S mindég szép színnel festett álorcában,
Minden nyomon lest áll, mint orozó,
Hogy martaléka légy utad folytában.

A gőg, melly rangban, vagy kincsben bizik,
Nyilván s dagályos büszkeségben gázol,
A rágalom, melly más vesztén hizik,
Pokolra hány, ha mákszemnyit hibázol.

S ha ellenséged kívül vesztegel,
Szunyadsz s hóhérid kebledben teremnek;
Ezer hiú vágy öszveseregel,
S méreg italt nyujt szívnek, fülnek, szemnek.

S oh! hány nemes szív részegíttetik
A bujaságnak édes maszlagától;
Miatta hány rut vázzá tétetik,
Ki más veszélynek még ment ostromától.

Ezerszer boldog szülék gyermeke,
Kinek bajnoki lélek lett osztálya,
Kinél világol ész szövétneke,
S az ütközetet ki bátran megállja.

Kemény törvény, de a sors végzete,
Melly bé van vésve örök érc táblára:
A hold alatt harc ember élete,
S csak munka tesz szert érdemkoronára.

Zsengéje szent lánggal gerjedező
Szerelmeknek, s most fő tárgya gondomnak,
Előtted is kinyílt a harcmező:
Nyerj szép hírt s adj fényt hanyatló napomnak.

De ne véld hogy nekem homlokodon
Csak nimbus kelljen, bár mi legyen ára:
Örömöm lesz akármelly polcodon,
Csak törekedjél nagy lelkek módjára.

S ha okosság vezet, nem képzelet,
S fő törvényeddé tiszteted csinálod,
S annak szentelsz tavaszt, nyárt, őszt, telet,
Ne félj: hűséged jutalmát találod.

Lesznek olly jók (időnk bár nemtelen)
Kik izzadásod béreül szivedhez
Szorítanak dobogó kebelén,
S hazád örömmel számlál jelesekhez.

S utóbb, nyomos szent igyekezeten,
Csinos tüzhelyt is vészszerű kegyes Lároknak,
S kiszállva egy kis csendes szigeten,
Vigan áldozol hív Dioscuroknak.

Menj már, s ne felejtsd, hogy elmegy veled
Legszebb reményem, legjobb óhajtasom,
S hidd el, helyedet akárhol leled,
Angyalként kísér atyai áldásom.

EGY HATVANHAT ESZTENDŐS KÖLTŐHÖZ.

Életed kockája kettős hatot mutat,
S most is gyorsan járod az írói utat;
Bár az agg kor hóval fedezi fejedet,
Fiatalkori kedv éleszti szívedet.
A tudósok között valódi phoenix vagy,
Eszed régi dísze most is egyaránt nagy;
Felhők nélkül ragyog egészséged ege,
Vigan múltat nálad a tréfák serege.
Csipős satírád zeng lantodon minden húr,
S bár minden új nyilad új bohóságot szúr;
Mégis, minthogy elméd méltóságát érzed,
S a bűnt, nem a személyt, s azt is szánva vérzed,
Megharagudni rád, o páratlan csuda!
Még soha egy okos teremtés sem tuda.
Ezerszer mondja bár más, hogy a szépeket
Csak ifjak bájолják: én kilenc szüzeket
Ismerek, kik téged most is úgy szeretnek,
Mint míg fia voltál a szép kikeletnek;
Mert isteni tüzed olly erőben éltet,
Melly benned győzelmes Alcidest szemléltet.
Az a mi vagy, s mit téssz, bizonyos reményt ad,
Hogy hetvenen túl sem némul el víg hárfád.
O soká vidíts még szíveket általa,
S Nestoréként nyúljon életed fonala.

TANKÖLTEMÉNYEK.

APRÓBB ERKÖLCSI KÖLTEMÉNYEK. (1793-1828).

A SZÉPSÉG.

Dóris, jer, szárnyain lobogó lelkünknek!
Repüljünk honába isteni nemünknek.
Hagyjuk földi szépség bágyadt sugárjait,
Itt hol éj borítja halandók útjait.
Nézzük Urániát örök ifjúságban
A csillagokon túl boldogabb világban.
Dóris, ott az igaz szépség koszorúja,
Virágát mérges szél soha le nem fújja.

Véled-e, csak orcád mosolygó rózsái,
A vidám tavasznak kellemes lánykái,
Csak hósín mellyednek játékos halmai,
Csak selyem hajfürtöd aranyos szálai,
Csak harmoniából készült szép termeted,
S Gratiáktól tanult könnyű öltözeted,
Véled-e, csak tested mennyei formája
Ragad el, nem lelked megigéző bája?

Nem, Dóris; nem csupán mellyed lobogása,
Nem ragad el csupán orcád ragyogása.
Egy két nap elmúlik, s a rózsák sárgulnak,
Jó az ősz, s a zöld fák levelei hullnak.
A legszebb fának is gyökerén féreg rág,
Nem terem a földön hervadhatlan virág.
Míg csókunk közt foly is éltünk legszebb kora,
Naponként fogy a szép orcáknak bíbora.

De sokszor kit az ég megáldani akar,
Annak szép lelkére szép fedezőt takar,
Olly szépet, olly dicsőt, millyetént képére
Teremtett az első asszonynak lelkére.
A testet a lélek testvéreként öleli,
S azt életgerjesztő lángja úgy elteli,
Hogy az merő lélek látható formában,
S istenség tündököl minden mozgásában.

Fényes csillagiban a lángzó szemeknek
Angyali jósága ragyog a léleknek,
S majd öltözik a nap leghevesb lángjába,
Majd egy csendes estve vékony homályába;
Most lebeg a tisztább örömek szárnyain,
Gond nélkül, mint hattyú csendes víz habjain;
Viszont magát setét gyászszal befedezi,
Mikor bánat árja a szívet öntözi.

A piros orcáknak vidám tavaszában
A lélek derül fel legszebb hajnalában.
Szerelem s szemérem testvéri munkával
Rajta liliomot vegyítnek rózsával.
A kinyílt homloknak magas boltozatja
Az elme felséges thronusát mutatja.
Rajta tündökölnék nagy s mély gondolatok,
Mint egek sátorán dicső csillagzatok.

Az ékes szavú nyelv édes muzsikája,
A barátságra kész léleknek munkája,
A nyájas örömnök vidám énekében
A lélek zeng meghitt kedvesi fülében.
Ő emel csendesen sóhajtó mellyeket,
Ha philomela zeng nyögdelő éneket.
S te szép elpirulás, szerelem leánya,
Te is vagy a lélek kedves tanítványa.

A lélek tetszik ki ott hol a termet szép,
Mint kristály tükörből isteni fényes kép.
Ő nyomja formákba belső ékességét,
Mellyeknek némúlva bámúljuk szépségét;
Ő lebeg angyalként szép tagok díszein,
Mint égi kellemek Ámor testvérjein.
Ő érez, él, hevül, lobog, gyászol, örül
Legkisebb ízecskék mozdulása körül.

Dóris, senkinek sincs örök ifjúsága;
Venus szépséginek elhervad virága.
De az angyali szív kegyes indulatja
A szép szemet örök díszszel ragyogtatja.
Áldott vén Nestornak méz csepeg nyelvéről,
S ígésző kedvesség fénylik ősz képéről.
Rózsa, tavasz, szépség, ifjúság elmúlnak,
A lélek virági örökké újúlnak.

HORATIUSHOZ.

Horatius! kedves tanítóm s barátom
Menjünk a mezőre! itt a tavasz, látom.
Múl az éjszakáknak hosszú komorsága,
S kies estvéket ad a hold szép világa.

Édesb most a napfény. A rétek nevetnek,
S minden új éltet ad a víg természetnek.
A kikelet gazdag igaz vidámsággal,
Az ember s a vidék teljes nyájassággal.
Melly becsesek vagytok ti olcsó virágok!
Becsésbek mint vérrel nyert borostyán-ágok.
A melly öröm másszor csak bölcsnek juta,
A tavasz mindennek osztja, ki nem buta.

„Annak, ki nem buta!” - Vak az ostobaság,
Néki a szép mezőn nem terem vígaság.
Hallása is hibás. A fülemilének
Énekében nem zeng egy hang is fülének.
Mikép hízelkednek a szellők szárnyai,
Melly friss zölddel játsznak a környék halmai!
Mint újít a tavasz fákat és füveket!
S ő fagyos vérrel néz minden szépségeket,
Csak úgy megy árnyékra mint a juhok nyája,
Mikor a nyári nap melege süt rája.

Valaki könyvet ír s kivált költ verseket,
Fut a városokból, s keres ligeteket.
Melly könnyű azokban Fuscust megcáfolni,
Ki a város mellett merészel harcolni!
Hányszor adott Tibur részt olly víg tréfában,
Millyet Maecenasod sem adott Rómában!
A földet zsírozó szép patak folyása
Tükröd volt, s annak lett mesterséged mása,
Melly erősen s tisztán folytatja versedet,
Az észet gazdagítja s szépíti nyelvedet.
Sokszor zöld lugasú erdőben sétáltál,
S némelly gyönyörű fán sok mohot találtál,
Talán épen akkor versed csinosgattad,
S a nem oda valót róla leszaggattad,
A gyomot, mellytől azt meg kell tisztítani,
Bár helyéből a szót nehéz mozdítani.

Hányszor mondtad: Kedves falusi jószágom,
Mikor lesz tégedet látni szabadságom?
S ott majd a régiek halhatlan írási,
Majd a patak gyengén altató folyási,
Sok gondomat mikor felejtetik velem,
Mellyel a városban fejemet terhelem?
Mikor leszek ama szép fák árnyékában
Megújult erővel magam hatalmában?

A fősvény Arellus, pénznek rút szolgálja,
A mezőre megy: de vele megy igája.
Mint a rab, melly soká hordozta láncait,
Szabadon sem rakja helyesen lábait.

Menenus a kincset s Arellust csúfolja.
Őtet csak a lelkek országa bájolja.
Mint Democrit, szélleljár a levegőben,
Az erdőn van, s fákat keres az erdőben.

Plutus, a kis isten pompás hintójára
Felülvén, kinyargal kies jószágára.
Elér kastélyába harminc vendégekkel,
Hogy fél nap hizlalja testét sok étkekkel.

Felix öltözködve száz tisztség fényébe,
Tisztelők nyájával siet szép kertjébe
Miért? A természet hogy szívére hasson?
Nem! hogy szakadatlan s hasznosan játsz hasson.

Luchs, a belső tanács, az ország fő nagyja,
Kastélyához rándúl, az udvart ott hagyja.
Kies tájék: de ő érzés nélkül nézi,
Nem csuda, őtet csak az arany ígézi.

Te vagy a mezei öröm igaz híve,
Horátius! Veled tart tisztelőd szíve.
Én is ott, felejtven a várost s gondjait,
Élem a szabadság s a tavasz javait.
Itt, a fecsegőktől távol, veled megyek,
S az én Tarentumom a baráti hegyek.¹⁰²

Gyakran az örömnék bánat lép nyomába,
De nem e szép mezőn, nem e hegy aljába.
Akármerre vetem vándor szemeimet,
Minden részegíti érzékenységit.
Ha a nap, míg tisztán ragyog arculatja,
A kopasz sziklát is víg színben mutatja,
Mennyivel bájolóbb fényes dicsősége,
Ha, mint itt, a szépre mosolyog szépsége?
Ha, míg gazdagítja a termő földeket,
Az egész levegő zeng vidám éneket?

Hajdan a szép mező s az erdők árnyéki
A bölcseknek voltak legkedvesb hajléki.
Hol is lehet szentebb s dicsőségesb honja
A magánosságnak, melly az észnek anyja,
Mint itt, hol az elme repülhet kéjére,
Nem lévén büntetve tisztség tömlőcére?
A jó kedv szül s érlel szép gondolatokat,
Nem zavarja semmi az indulatokat,
Semmit kedvünk ellen itt nem kell munkálni,
Itt tanuljuk a bölcs teremtet csudálni.
Itt lesz, elenyészvén minden akadály,
A bölcs idejének s magának királya.

¹⁰² A költő akkor Nagy-Barátiban lakott, Győrhöz egy órányira.

Az esztelen mindég új örvénybe merül;
A bölcs csendességben szép csillaggá derül.
Csak a hivatal ad erőt sok kábanak,
Mint a húzóvasak az öreg órának:
Senki nem szól róla ha tisztséget nem vesz,
Esztelen maradna, s így még inkább az lesz.

Miként nem vágy Gryllus a tisztség terhére,
Hogy jusa lehessen az ország pénzére!
Mért dicsérik Battus ízetlen beszédit?
Mert fő hivatalja szépíti szomszédit,
Mert rangját s nagy nemét gőgösen hirdeti,
Kérkedik lánciban s azokat csörgeti.

Gelason! alacsony s hamis a te szíved.
Tisztet mutat bölcsnek, s ez nem a te míved.
Így sokszor a harcban elül azok állnak,
Kik a bátor Marsnak remegve szolgálnak.
Sokszor jut a kormány ollyannak kezére,
Ki borzad a habnak első szemléltére.

Ezreknél boldogabb volt Celsus sorsával,
Bírt a szerencsének minden áldásával,
Csak épen észszel nem; s csupán e végsőben
Van még sok száz párja ma e vas időben:
Ma midőn sok udvar rangon vesz szolgálkat,
Nyúgodt vállakra rak terhes munkákat,
Öröm helyett őket pompával táplálja,
És sorsokat hiú fénynyel felcifrálja;
Sőt, sokszor míg óhajt aranyesőt nyájok,
A remény harmatját hinti csak reájok.

Az boldog, az égtől ki közép sorsot nyér,
Mellyhez sem irígység, sem gyalázat nem fér.
Ki, kerülván hona fényes tisztségeit,
Ön ökrein szántja ősei földeit.
A kincset megveti régiek módjára,
Kik nem nyerekedtek egymásnak kárára,
Kit sem kedvesitől dühös Mars el nem vesz,
Sem sülyedt hajója halaványnya nem tesz.
Nem csavargatja ez Themis törvényeit,
Kerüli a nagyok kevély küszöbeit.
Majd a szőlővesszőt kellemes munkával
Párosítja keze a magas szilfával,
Majd ültet, olt, s nézi munkája jutalmát,
Rút kívánság mérge nem öli nyugalmát.
Melly ártatlan s édes minden mulatása,
Vadászat, juhnyírás, madarak fogása,
Galambokkal bánás, méhészés kertjében,
Fris erdő s szép álom a folyó mentében!
Saját jószága ad néki jó étkeket,
Tejet, halat, sültet, őszi gyümölcsöket.

Saját hegye ád bort, mellybe hamis áros
Nem elegyít mérget, s itala nem káros.
Kastély helyett sátor ebédlő szobája,
Hol gyakorta gyűlnek baráti hozzája.
A közellévő tók s patakok folyási
Százféle halaknak szeretett lakási.
Ott a fris pisztrángot, a síkos pontyokat,
A páncélos rákot, a síma csíkokat
Most magához hordja hazudó horgával,
Majd rabokká teszi ritka hálójával.
Vagy csalóka varsát vet az ángolnának,
Mellyel még jobb ízt ád a jó vacsorának,
Itt a menyhalat is könnyen felejtheti:
Nem más, csak Crassus az, ki megkönyezheti.
A vizityúk is jó az ilyen sátorban,
Ha nem fojtja is meg falernumi borban.
Kit estve visz haza fáradt paripája,
Annak drága éték lencséje, répája,
Ott te kenyér helyett nem kérsz kalácsokat,
Mert minden ízletes annak, ki jár sokat.

A kik, falun élvén, mindég egy helyt ülnek,
Nevetségre méltók, s keveset épülnek.
Gyorsabbak a hernyók mint az ő holttestek.

Az én poetáim koránt sem olly restek.
Ott Tibullus bújja a szép zöld bokrokat,
Itt te forgatod fel a köves hantokat,
A szomszédod bámúl, száját reád tátja,
S neveti, mint kapál a Musák barátja.
Ott nem könyörögsz így: Vajha a kegyes ég
Jószágomhoz azt a csúcsot engedné még!
Melly szép s rendes lenne akkor a telekem!
Jó Mercur, még csak azt adjad meg énnekem!
Vajha egy láda pénzt adna Herculesnek
Jósága, mint amaz egyszeri béresnek!
(Eszes volt a pimasz! mihelyt megsejtette
A kincset, urának jószágát megvette.)
Egy kis föld, egy kis kert, egy kis forrás benne,
Mellynek csörgő vize soha nem pihenne,
S közel egy kis erdő - ez volt kívánságom:
Megnyertem, s már teljes az én boldogságom!
Mercurius, tőled most csak azt kérem már,
Hogy javamban vétkem által ne essék kár.
Ha szép ajándékod meg nem fertőztettem,
S rút ragadozással nem öregbítettem,
Ha mértéktelenen tudok vele élni,
S nem fogom feslettség által elfecsélni,
S ha víg vagyok, s híven tisztellek tégedet,
Ne vond vissza tőlem soha jó kedvedet.

Adj áldást tovább is, kövérítsd földemet,
Tulkomat, s eszemen kívül mindenemet!

Vigan élsz sorsoddal, bár szegény volt atyád,
Nemességet, nagy fényt s rangot nem hagyott rád;
Még is nevetsz, ha sért a csúf mardosása,
S engedné meg bár a természet forgása
Élted kezdetére újra visszatérni,
Nem fognál más atyát ökivüle kérni.
Szegény volt, de annál szebb szabadságbéred,
Most Tarentumba is elvisz egy öszvéred.
Úgy megterheled azt nehéz bőrtáskával,
Hogy háta feltörik, s alig lép urával.
Az ilyen készület nem nemesnek való,
De középsorsúnak, s kivált költőnek, jó.
Seneca elpirúlt paraszt kocsiában.¹⁰³
Néked nem kell kocsi utazás dolgában.
Otthon is jóízűn itat cserép korsód,
S elég, ha van hagymád, lepényecskéd, s borsód.

Örömnapot pedig ha kívánsz szentelni,
Ollyakat hívsz, egymást kik tudják szívelni -
Csak jó barátokat, csak kevés vendéget.
Vajha bíbor tudná ezt a mesterséget!
Ez által egy szívvé forradnak szíveink,
S nem fecsegjük ki, mit beszéltek híveink.
A mit a bor mellett szabadon tréfálunk,
Szent az, s mély titokban kell tartani nálunk.
Mikor Torquatusnak te vagy a gazdája,
Akkor víg, jó ízű, s tréfás vacsorája.

Te mindenben tartasz szép rendet s mértéket'
Öröm nálad nyújtani a nyári estvéket.
Ott a tisztaságnak szent minden törvénye,
Tündökölvé ragyog az edények fénye,
Mellyek, míg szívünk a víg ebédnek örül.
Egyszersmind szemünknek szolgálnak tükörül.

Bár Phyllis tetézi édes vígságodat,
Elűzvé éneke fekete gondodat;
Bár néked a szép hír s a jók dicsérése
Kedvesb mint a legszebb éneknek zöngése:
Még is a vidám szív élted legfőbb kincse,
S egy olly nemes lélek, mellynek nincs bilincse;
Az igaz szabadság, melly a bölcs jutalma,
Kinél egész szívén van teljes hatalma,
Lehet-e a földnek nagyobb boldogsága
Mint a bölcsnek méznél édesb szabadsága?

¹⁰³ L. 87-d. levelét.

S nem kell-e aranyból azt feljebb becsülni? -
Ki a szegénységet akarván kerülni,
Rabbá teszi magát, mindég az fog lenni,
Nem tudván kevésnek vígan hasznát venni.
A ki mindég kíván s azért mindég is fél,
Ítéleted szerint az szabadon nem él.
Ha telhetetlenség kezdné rágni szíved,
Te magad kívánod, hogy megintsen híved.
A bölcs, kinek tanít leckéje másokat,
Még örömelebb hall mástól tanácsokat,
De nincs is sok bajod a rút fősvénységgel,
Könnyen megvívész ezen gyáva ellenséggel.
Szép vetésed, kristály folyód, zöld ligeted,
Melly isteni sorsra emelik életedet:
Azt sem hadi vezér, sem országok atyja,
Sem maga Augustus el nem gondolhatja.

Mi bajod, ha lehetsz Maecenas barátja?
A szívet, úgy mint ő, hányadik nagy látja?
Hány választ olly bölcsen? Őt forrón szereted,
S övele kívánod végezni életed.
De bár melly bájoló a nagyok példája,
S még a bölcs szíve is bár gyakran vágy rája,
Még sem tagadtad meg öntermészetedet,
S nem csigáztad, mint ő, gyönyörű nyelvedet.

Boldog, kinek nem kell álarcát feltenni!
Ki a mivé termett, mindég az mer lenni.
Senkinek sem rabja, sőt soknak vezére,
Nem dicsér, nem aláz semmit más kényére,
S ha költők rangjára elméjétől just nyér,
Tanácsot időtől s a természettől kér.

Víg vagy, s énekidet vídám hangon ejted.
Mint más költők, a bút s a pénzt elfelejtet.
Mert minden, valaki szép lelkű, mint magad,
Szánja a köznépet, melly a kincshez ragad.
Isteninek tartván a szép érzéseket,
Semmit nem kíván csak halhatlan verseket.
Csalárd perlekedés lelke meg nem szállja,
Ha tútor, árvája javát nem prédálja.
Ha Nasidiénus nem hívja őt enni,
Tud, mint Ofellusod, mértékletes lenni.
S ha úgy, mint Achilles, nem vív a csatában,
Még is ezereknek hasznos a hazában.
Mert ha gyarapodást kis dolog tud adni
A nagynak - a mellyet ki merne tagadni? -
Ő vigyáz a gyermek hibás beszédére,
Figyelmessé teszi a nyelv szépségére,
Válogatott szókra szoktatja füleit,
Gyűlölteti a vak nép rút ejtéseit.
A szép erkölcsöt is nyájas intésekkel

Szeretteti meg az érzékeny szivekkel.
Szelidséget plántál a durvák szívébe,
S szeretetet, harag s irigység helyébe.
A költő tanítja az emberi nemet,
Énekli a virtust s az igaz érdemet.
Új életre hozván az ó chronikákat,
A maradéknak fest tükörül példákat,
Gyakran feléleszti a szegényt szózatja,
S a beteg fájdalmát álomba ringatja.
Homerust azok, kik, mint te, úgy forgatják
Jó embernek, nem csak nagy költőnek tartják.

Te is az vagy, maga Petrarcha ezt vallja,
S érdemidet nemes szívvel magasztalja,
Tanácsod a vaknak felnyitja szemeit,
Elúzi a szívnek komor fellegeit.
A víg szív jóknak vall minden végzéseket,
Bölcsen lecsilapít minden szélvészeket
Lakjék sásas házban vagy palotában bár,
Sem arany századot, sem vas időt nem vár.

Így hát Aristippus, nem Diogenes vagy,
S dícséreted a két legfőbb városban nagy.
Olly ritka szerencsét kevesen nyertenek,
Hogy a legjobbaknak s főbbeknek tessenek.

Valamint minden nyom áldva emlegeti
Azt, ki a bölcséket s költőket szereti:
Úgy az halhatatlan nem leszen hírében,
Kinek neve nem zeng költők énekében.
De Flaccus, bár őket senki nem tisztelné,
A nemes szív még is egekig emelné.
Paizsként rád fedvén saját érdemedet,
Vígan s bölcsen éled mindennap éltedet.

Oh, vajha az egek velem e jót tennék,
Hogy csak olly víg mint te, ne olly híres, lennék!

A MÓDI.

A módi a világ kegyetlen bálványa,
Az unalom s újság méltó maradványa,
Ki a Szajna mellől, hol fénylik lakvára,
Küldi portékáit a föld négy tájára,
S annál szerencsésben felveri árokat,
Minél veszendőbből készíti azokat.
Thronusa egy tükör, melly minden órában
Azon egy dolgokat mutat új formában.
Jobb keze felül ül a pompás Pipere.
Minden cifraságnak ez tudós mestere.
Leckéit a szépség szemmel füllel eszi,
S festékeit drága aranyon megveszi.

A módi törvényt szab ostobának s bölcsnek,
S vaksi követése tartatik erkölcsnek.
Tőle tanul elménk, nemcsak ruházatunk,
Általa terjed s fogy hírünk s gyalázatunk,
Főbb s alsóbb rendeket igazgat pálcája:
Esztelen, kit aláz, nagy, kit dicsér szája.

A HÁZAS ÉLET BOLDOGSÁGA.

Egy nőtelenhez.

Te magán evezsz csendes bárkában
Boldogság szép szigete felé:
Én feleségem társaságában
S gyermekimmal vándorlok belé:
Hiszed-e, hogy bár gondjaim nagyok,
Még is náladnál nyertesebb vagyok?
Hogy meglássuk, mellyikünké jobb út,
Jer, mérjük sorsodhoz sorsomat.
Ime nekem annyi zsold alig jut,
Hogy tarthassam népes házamat:
Néked sok kincs alszik szekrényedben,
Sok arany zeng cseng mindég zsebedben.

Félre micskét ha tudnék is tenni,
Képet, bábót s más játékot is
Kell Lízimnek s Lajoskámnak venni;
S néha nyújtni ajándékot is.
Illy díbdábra te, barátom, noha
Pénzes vagy, nem adsz egy fillért soha.

Kérded, millyen asztalom pompája? -
Két tál étek, a mi itt terem;
Egy pohár bor csak ritkán jó rája,
S azt is mindég vízzel keverem.
A tiéd sültet s tortát bőven ád,
S puncsot s tokaji nectárt köszön rád.

Hát köntösöm? Méltán cifrábban jár,
A ki asszony s gyermek nélkül él,
Kik között melly könnyen érhetne kár -
Rost s pih, mellytől a csínosság fél.
S ha apróim tejet ozsonnáznak,
Könyveimen szűke nincs a máznak.

Míg nekem, ha foga jó fiamnak,
Ébren kell sok éjet tölteni,
Rád egy kegyes isten az álomnak
Édes mákját szokta hinteni,
S a míg fülem gyermekrivástól cseng,
Neked Phoebus lantja égi dalt zeng.

Ennyi bajom van, s bár lenne több még,
Oh, ezt melly könnyen szenvedném el!
De ha sorsod enyém volna, az ég
Nem verhetne súlyosb kereszttel. -
Hadd beszéljek egyszer, jer, lelkedre,
S csipős lúgot hadd öntsek fejedre!
Mit nyersz, hogy szakácsnéd hatalmában
Van szíved, erszényed, asztalod,
S ásítasz sok vendégid sorában,
Kiknek hasát ingyen hízlalod?
Százszor inkább tíz gyermekre költsek,
Mint illy mérget életemre töltsék!
A midőn a rossz kedv szemed szőrét
Öszvehúzza, mondd meg, remete,
Ki tépi el e rossz daemon törét?
Elméd vídúlást remélhet-e?
Nálam tüstént derül az ég, hívem
Ha ezt mondja: „Mi baj ért? szólj, szívem!”
Hát a téli estvék - oh, valóba
Csigaháton mászhatnak veled!
Állhatsz-e szép képeiddel szóba,
Bennek bármelly kedvedet leled?
Én, míg szívem nyájasságban részt vesz,
Azt sem tudom, az idő hová lesz.
De, barátom, legteljesb tegzekből,
Lőnek a pajkos leányok rád,
Csúfot üzvé a vén legényekből,
Kiket vérbe márt minden kis vád:
Mi szépek közt meg merünk jelenni,
Akkor is, ha napunk le kezd menni.
Végre ha ver kínos verítéked,
Ki törölgeti homlokodat?
S a halál mikor sírt ásat néked,
Ki fogja bé te szemhéjadat?
Én, elhúnyván, kedvesem karjába,
Vígan lépek Charon csónakába.

ARATÁSKOR.

Nem hint már balzamat violák illatja,
Nem nevet már rétek cifra rajzolatja,
Nem lepi zöld vetés a termő halmokat,
Nem nevelnek a fák színes virágokat,
Késő rózsát nyílni már nem szemlélhetünk,
Sétálván nem szívja estve lélekzetünk
A kaszált rendeknek enyhítő illatját.
Eltűnt a nyár dísze! A föld ábrázatját
Az ős gazdagítja most bőv áldásokkal,
S az öröm s a remény tapsol víg hangokkal.

Mindenfelé látszik a szorgalom bére,
Az esztendő siet munkája bérére.
Lobognak a búza arany kalászhai,
Az ért szemek miatt görbednek szárai:
A bajuszos árpa ezüst színnel játszik,
S a domb oldaláról messzére ellátszik.

A hajnal pirosra festi az ég táját,
Munkára serkenti az aratók nyáját,
S inti, hogy vegyék fel várt uzsorájokat.
Melly vidám orcával hagyják ott házokat!
Már is éles sarlót fog kiki markába,
S ropogva vágja azt az ért gabonába.
A kötöző nyomban követi ezeket,
S aranyszín kékéből rak hosszú rendeket.
A képek sűrűen feltornyoza állnak,
S kedves mulatságot a szemnek formálnak.
A terhelt szekerek mennek csikorogva,
Lassú ökrök húzván csak alig mozogva.
Sok öreg és gyermek a tarlót elfedi,
S a szerteszét fekvő kalászokat szedi,
Míg végre a mives örvendő lármája
Hirdeti, hogy véget ért terhes munkája.

Ti, dús gazdák, kik a föld zsírtját szívjátok,
Ki áld meg bőséggel, jól meggondoljátok!
Jertek, s a jó égnek adjatok hálákat!
Nem hoz ugyan a föld önkényt gabonákat.
A naptól megbarnult szántóvetők nyája
Szükség, nagy szorgalmat hogy fordítson rája,
De mit ad a munkás gondos művelése?
Csepeghet-e esőt verítékezése?
Hol vesz édes napfényt s lengeteg szeleket?
El tudja-e üzni a fergetegeket?

Hogy minden jó után fárasztó pályában
Fusson, ez az ember sorsa. De hiában
Erőlködik, ha rá kegyes szemmel nem lát
Az áldások atyja. Hazám, megengedj hát,
Ha énekem vádol háládatlansággal. -
Hol van a kegyesség? Mennyi gonoszsággal
Mocskolják fiaid gyönyörű vidéked!
Igaz, hogy osztályúl bőség jutott néked,
S áldott termékenység; reád örökös zöld
S boldog ég mosolyog. De, tudd meg, sok szép
Mellynek hajdan híres volt termékenysége, (föld,
Pusztá most. Had, éhség, s idők irigysége
Vadonsággá tették, s az útas szemének
Nyomát sem mutatja régi szépségének.

Jer velem, s szemedet vesd Palaestinára! -
Hol vagynak a mezők, kik forrás módjára
Mézzel s téjjel folytak? hol szép városai,
Kikkel kevélykedtek a tenger partjai?
Jer, nézd, vizsgál, sirasd a pusztult tartományt
Ott, hol az arató sűrű markokat hányt,
Hol sok pompás város győzhetetlen fala
Ezreket kerített: a dúlás angyala
Most ott kopasz sziklán s magas dőledéken
Űl s uralkodik a sirrá váll vidéken.
Hol Éden mosolygott a Jordán mentében,
Hol örökös tavasz volt Sáron völgyében,
Mostan az utazó, ki e föld sorsára
Könyezve néz vissza, lel mérges mocsárra.

Kérdezzed Graeciát, melly rég dicsősége
Hantján sír, hol virít most szép mezősége?
Hol virágoznak most gyönyörű kertjei,
A testvér Musáknak legkedvesb helyei?
Hol hasítja Peneüs ama szép völgyeket,
Kik a szabadságnak zengtek szent éneket?
És a melly városról városra harsogott
Mikor a Mars véres zászlója lobogott,
S egy maroknyi sereg, roppant ellenséget
Bátran hátranyomván, nyere dicsőséget.
De most nincsen öröm többé e völgyekben,
Vitézek itt fegyvert nem tartnak kezekben.
E földet most bírja vad nép vas pálcája,
A szabadság honja lett rabok hazája.

Így merült sok ország örök éjszakába,
Melly részegen bízván mosolygó sorsába,
A boldogság édes mérgét mohón nyelte,
S vétek viperáit keblében nevelte.
Hazám, az illy példa ha rettent tégedet,
Serkenj fel, övedzzed reád fegyveredet.
Minden bűnt s babonát áldozz fel élének,
S nyiss szívet a szelid virtus seregének:
Az Igazság magas székéről szálljon le,
S fogjon örök lakást nálad, és övele
A nyugalom, melly szép felhőtlen homlokkal
S a szeretet, melly kész jóltenni másokkal,
S a bátorság, melly bár nem kevély magában,
Veszélyt s halált nem fél ártatlanságában.

Égi sereg! szálld meg honunk szép mezeit
Add meg legszebb díszét: tiszta erkölcsseit!
Ügyességnek arany láncát fűzd népére.
Így új koszorúkat nyer dicső fejére,
S az a kéz, melly méri a jó s bal sorsokat,
Tovább is ad neki gazdag áldásokat.

A VIOLÁKHOZ.

Ti, kedves violák! tavasz szép leányi,
A nemes érzésű szíveknek bálványi,
Kiknek testek kicsiny, nagy belső jóságok,
Jó szagú, szép színű és szelid virágok!
Tibennetek képét az a bölcs felleli,
Ki magát bér nélkül virtusnak szenteli.
Titeket nem bájol a világ lármája;
Többször néz ő rátok, mint ti őreája.
Ti, a tulipánként nem jártok pompával,
Zephyr ritkán illet titeket csókjával,
S ha talán némelykor, bár mint rejtezzetek,
A szerelmes lepe enyeleg véletek,
De, a piros rózsá mihelyt teljesb léssen,
Rá repül, s tőletek tüstént búcsút vészen.
Senki kedvetekért nem járja völgyetek;
Ezer leány dicsér: egy sem jó értetek.
A természet s virtus sorsa is épen ez:
A tudós, a művész, nekik mint temjénezz!
De egyike sem jár kedvese nyomában -
Az életben hibáz - ez rajzolatjában.
Ah, ne zengje a völgy soha panasztokat,
Hogy hideg szél éri gyengéd orcátokat!
Ha bár a tél rátok szokott is havazni,
Ismer az ég, a ki meg tud jutalmazni.
Boldogok! akkor is, ha már megholtatok,
Kellemes illatot hint széllel hamvatok.
Így ád az ég néktek halhatatlanságot,
S a síron túl nyertek háládatosságot.

EMBERI ÉLET KERTJE.

Hogy fösvény némelly tettében
A természet, megismerem,
Mert az életnek kertjében
Csak ötféle virág terem:
Szelíd búzavirágokat
Ád a dadogó kisdédnek:
Ártatlan liliomokat
A gyermeki kezek szednek.
Hamar hervadó rózsákból
Az ifjúság koszorút fűz:
A meglett kor sok munkákból
Homlokára gondokat tűz.
Fejét lepvén hófúvatok,
Ballag a kertnek végében
A bölcs vénség: gondolatok
Bokrétája van kezében.

AGATHONHOZ.

Hogyan kell, kedvesem, itt boldogul élni,
Hívságot megvetni, a sorstól nem félni,
Mint kell elkerülni unalom láncait,
Mellyek nyűgzik csalárd örömek rabjait,
Halld erről intésit egy áldott ősz főnek,
Kit hús száz esztendőök vallnak jóltévőnek.

E vént bár súlyosan nyomta nagy ideje,
Férfiúhoz illet lelkének ereje.
Virtus szószólója s keménység nélkül volt,
Ifjúságról forrón szerető szívvel szólt.
Az ártatlan vígság nem futott előle,
Még a feslettség is tisztelve félt tőle,
Mert vidám társak közt örömet vígadott,
S felséges leckéket nevetközve adott.
Sokat tanult, többet látott életében.
S az embert olvasta világ nagy könyvében.

Ismervén az élet sokféle jajait,
Szánta nemét, szánta kivált olly társait,
Kik, a szerencsének bírván sok javával,
Napjaikat élik hívság játékaival.
Boldogság éltünkben, így szólt, a legfőbb cél,
Ez után fut minden, valami mozog s él,
De kevés éri el, s ha el lehet érni,
Legtévesztőbb útra azok szoktak térni,
Öröm mezején kik koszorúkat fonnak,
S ott keresik nyomát az istenasszonynak,
Kinek mindent bájol mennyei formája,
S eltűn, mihelyt élő közelget hozzája.
Mert öröm tavaszán ürm ne nőne bár,
Öröm tavaszán is éltünk nem mindég jár;
S ha melly jó tündérek ezzel kedveznének,
Magtalan vígságink majd megvénülnének.
Vagy, ha minden vígság új vígságot adna,
Részeg természetünk hamar ellankadna;
S hervadván ezt nyögné minden lehelete:
Csak hívság, csak álom az ember élete!

Józan légy, pihenést engedj érzésidnek,
Dolgozzál, élj híven kölelességidnek,
S inkább fogamatlan gyakorold erődet,
Mint hogy a csömörig szívd örömtömlődöt.
Csak szomszúság teszi nectárrá borunkat,
Csak fáradtság boldog Lethevé álmunkat.
Csemege az öröm; vele vígyázva élj,
A soka csömört hoz s elgyengít; attól félj.
Tökéletes öröm itt alul nem terem:
De legboldogabbnak mondani azt merem,
Kit a virtus vezet bölcsesség karjába
Éltünk tekervényes labirintusába.

A bölcsesség s virtus előttem testvérek,
S fő jót földön szoros frigyökből ígérek.
Az igaz bölcsesség a virtus hív párja,
És csak úgy boldogít, ha ez útját járja.
Másfelül a virtus - (nem a csupa jó szív,
Melly, ha az ész nincsen vele, rossz útra hív) -
Nem más, de bölcsesség emberszeretéssel,
S a köz jóra célzó szent törekedéssel.
A gonoszok szájjal merik azt csúfolni,
De kénytelen neki rettegve hódolni
A sorsnak akármelly elfajult kedvese.
A gazdag ezzel lesz istenség részese.
Ez boldog napjaink legdicsőbb pompája,
S inségben lelkünknek legerősb bástyája,
S ha örök hírre vágysz, ezt tegyed talpkőnek,
Csak az állhat ellent a rontó időnek.
A fény, mellyel a sors javát párosítja,
Csak a gyáva köznép szeméit vakítja.
De a bölcs a virtust nézi legfőbb jónak,
S az arany almára azt tartja méltónak.

A virtus az égnek legjobb adománya,
Lelkünk egészsége, dísze, ragyogványa.
Oly erő, melly mennybe emeli lelkünket
S csendesen nézeti minden esetünket;
Oly kincs, melly bút nem szűl, rossz kezekre nem száll,
Egyetlen jó, mellynek bírása rajtunk áll.
A gazdagság gyakran hízik prédált vérrel,
Vagy a sors koronáz illy alacsony bérrel
Hol szerencsés latrot, hol eszteleneket,
Hogy elrejtse amazt s láttassa ezeket.
Egy végre csak, - egy szép de felejtett végre -
Méltó a gazdagság nemes irigységre:
Nem rövid éltünknek ápolgatására,
- Józan a természet, kevés kell számára -
Hanem hogy a virtus, az egek kedvese,
Lelkünket szebb fénybe vele öltöztesse;
Hogy az ártatlanság őriző angyala,
S földi isten szívünk lehessen általa,
S hogy így olly örömtől mellyeink égjenek,
Millyet csak kóstolnak magok az istenek.

Így beszélt, barátom, nyájas vénségében
E bölcs, s vére gyengén hevült csak erében.
Vidáman szólt olly nagy s szép igazságokat,
Mellyeknek Athenae nem hallá másokat.
Sőt - nehéz ezt hinni, mert ma nincs példája -
Élte szépítette, a mit mondott szája.

AZ EMBER SORSÁNAK EGYENLŐSÉGÉRŐL.

Kedves Aristonom, te megvető szemmel
Nézz minden fő rangra, ha nem jár érdemmel,
Mind a gazdagságra, ha dőlyfősség párja,
Nem vakít meg téged csalárd fény sugárja.
E világ egy nagy bál, hol sok képtelenek
Magokra szebbnél szebb álorcát vettenek,
S hogy elrejtsek csekély alacsony voltokat,
Viselnek vakító nagy titulusokat.
A pompa szemünkbe bár mikép ütközik,
Sorsaink egyenlők - lárvánk különbözik.
Öt forrás gyanánt van öt érzékenységünk,
Mellyből jó szerencsénk s szerencsétlenségünk.
Ötnél vajjon többel bírnak-e a nagyok?
Másneműek-e ők mint te vagy, s én vagyok?
Egyenlő agyagból vétettek mindenek,
A fő s pór csecsemők egykép erőtlenek.
Gazdaggal, szegénnyel, bölccsel s esztelennel
Közös a szenvedés s a halál mindennel.

Mit mondasz? a világ így száll perbe velem;
Minden sors egyenlő? Hol itt az értelem?
Vajjon mindeneket az ég egy pálcával
Mért-e, s a vármegye esküdtje párjával
A keresztes dáma egy karban vagyon-e?
Az érseki süveg nem nagyobb haszon-e,
Nem jobb szerencse-e mint a kicsiny fára,
Melly csak kevés hasznót hajthat a konyhára?
Vagy a kik fő polcon ülnek királyjoknál,
Nem boldogabbak-e szegény polgároknál? -
Nem! másként az isten részre hajló lenne.
Bölcsőbb a természet; jobb mérték van benne.
Ne véljük, boldoggá hogy egyedül az lesz,
A mit vak Fortuna kéjére ad s elvesz.
Sok, kinek nincsen több mint egy tál étele,
Gyakran annyit örül, hogy gróf sem ér vele.
„Boldog, mint a király!” a vak nép azt mondja.
Oh, tudná csak, mennyi a királynak gondja!
Bár mint kecsegteti szívét a hatalom,
Ötet is éri bú, s még többször únalom.
Némellyek, kik fényes házakban születnek,
Ránk egy tekintetet büszkén alig vetnek.
De vajjon e kevély csuda teremtések,
Kikben kiholtanak a nemes érzések,
Kik rút örömeiktől holtig csömörlenek,
Kiket bálványoznak s útálnak mindenek,
Mit nyerne, ha fényes udvar tartja őket?
Több csapodárt mint mi, és több - gyűlölőket.

Egykor Urania budai tornyában
Azok, kik jártasok legbelsőbb titkában,
Tudákos könyvökből tanácsot kérdeztek,
S száz lábnyi nagy csöket ég felé szegeztek.
S míg ők a csillagok közt vizsgálódtanak,
Egy paraszt így szólott: Bár égig hágjanak
E bűvös bájosok, még is a csillagok
Hasznát mi szintén úgy vesszük mint ők magok.
A boldogságról is így lehet itélni.
Az, a ki köz józan észszel szokott élni,
A szegény földmíves, sásas kunyhójában,
Szint olly könnyen lehet annak bírásában,
Mint a ki azt hiszi, hogy azt már elérte,
S a ki szélét hosszát, mint véli, megmérte.

Mondják, egy időben, mellyet költ hév agyunk
Mind egyenlők valánk. Ma is ezek vagyunk!
Ma egyenlő jusunk van a boldogságra,
Lehet-e vágynunk főbb s szebb egyformaságra?
Nézd eme hegyeknek durva lakosait,
Mint vágják a követ s a nagy fák ágait.
Nem olly cifrák ezen természet fiai,
Mint Fontenelle elmés s díszes pásztorai.
Nem látjuk itt Phyllist együtt Dámonával,
Hogy egymásnak haját tűzdelnék rózsával,
S a cserfákra szépen felmetszvének neveket,
Elméken festenek nyájas szerelmeket.
Nem, a szegény Gyuri megfásult kezével
Vesződik a sárba süllyedt szekérével
S Kati reggel elkezd a mezőn dolgozni.
Kénytelenek, sok port nyelvén, izzadozni,
S szüntelen munkában a nyárnak melegét
Egyaránt megvetni s a tél fergetegét.
Még is jó kedvek van, majd vígan tréfálnak,
Majd rekedt torokkal zsoltárt kornyikálnak.
Erő, édes álom, s csendes nyugalom
Követi dolgokat. Kell-e szebb jutalom?
Ha Gyuri Pestre megy, a város lármája
Fejét kábítja bár, szíve nem vágy rája.
A zajos örömnék zavaros árjába
Nem merül el, vissza siet falujába.
Oda haza ötet hív szerelme várja,
S míg Dámisz sorjában szeretőit járja,
Míg drága kövekkel ragyogó szobákban
Szerelem miatt van ezer galibákban.
Hitvese ostora, szépjei bolondja,
Lángját húsz helyen is panaszkodva mondja.
Hív Cencit felváltja Phrynén, ki tőle fut,
S azt tartja örömnék a mi szül szégyent s bűt:
Gyuri addig szentül megőrzi hűségét,
S ölelni, örömmel repül feleségét.

Repül, mihelyt véghez ment hosszú robotja,
S ajándék helyett csak csókját osztogatja.
Nem adogathat ő olly drága semmiket,
Mellyekkel az urak tartják szépjeiket,
Minek is e játék? Nincs szüksége rája.
Ez a boldogságnak csak külső lárvája.

A bátor s kevély sas, felhők országában
Vígan leli kedvét lángjának céljában!
A barom a réten szeret ugrándoizni;
S magához hasonló társsal mulatozni.
A kis fülemile tavasz kezdetével
Szerelemre gyűjtja párját énekével;
S a szúnyog, az idő mihelyt melegedik,
Dong, s a nemebeli nyájhoz elegyedik.
Mindenik megnyugszik, nem agg elméjében.
Fő, al helyen van-e a lélek rendében.
És ha boldog vagyok, mit töröm fejemet,
Hogy egy más boldogabb felülmúl engemet?

Hát e Lázár, kinek a sors mostohája,
Ki, már élve, félig a férgek prédája,
A kinek mindennap könnyei csorognak,
Vajjon mondhatja-e életét boldognak?
Bizony nem! De ha melly király thronusából,
Ha melly nagy kiesik szédítő polcából,
Egek boldogok-e láncon a fogságban?
Baja minden rendnek vagyon e világban.
Az udvar tengere ezer veszélyt áraszt,
Az egyház sanyargat, a vitézrend fáraszt,
A szemérmes érdem gyakran porban hever,
A bal s a jó sors is fészket mindenütt ver.
Az élet fő rende vagy alacsonysága,
A kincsnek nem léte vagy nagy sokasága,
S a gyenge vagy vén kor, mellyben éltünk részt vesz,
Sem boldogtalanná, sem boldoggá nem tesz.

Hajdan Írus, hogy vítt gyászos szegénységgel,
Croesus sorsát látván így perelt az éggel:
Melly boldog! mint nyugszik ő halmozott kincsen!
Néki mindene van, nekem semmim nincsen.
E szók után alig hogy bezárja száját,
Az ellenség dülja Croesus palotáját.
Elhagyják hitetlen tisztai s őrzői,
Fut, elérk, s láncra teszik kergetői.
Kincsét, ágyasait prédálják mellette.
S a mint gyötrelmének jajgat közepette,
Írust, ki pompáján elébb megütközött,
Meglátja mint iszik hóhérjai között.
Egek, így kiált fel, napom mint beborúlt!
Írus ám a boldog: én csak egy nyomorúlt!

Mindenik hibázott és mi is hibázunk,
Midőn sorsunk miatt istennel csatázunk.
Oh, ne ámítson el a külső szín fénye!
Minden szív zárt mélység, s titkot rejt örvénye.
A mosolygás alatt sokszor bú lakozik,
Az öröm hirtelen panaszra változik.

De hol leljük fel hát, hol a boldogságot?
Mindenütt betölti lelke a világot;
Mindenütt mutatja, de gyengén, erejét,
S mindenütt múlandó, kivéven kútfejét.
Olyan az, mint a tűz, melly ámbár nem sejt
Szemünk, még is hevét minden testbe rejti.
Leszáll a legmélyebb kösziklák gyomrába,
Fellöveli magát a felhők árjába,
A klárisnak lángszint ad tenger mélyében,
S Szibériának is ég örök jegében.

Az égnek bölcs keze formálván éltünket,
Harcoló sok részből alkotta létünket.
Bujdosó hajónkat hányja ezer szélvész,
Kívánság, csömörlés, esztelenség, jó ész,
Örömek cseppjei, gyötrelmek árai,
Műszerünknek ezek a rugó tollai!
Ezekből elegyül gyarló természetünk,
S mindnyájan azon egy fontban mérettetünk.

A RÓZSABOKOR.

A tövis megmarad, hamar hull rózsája.
A buja örömnnek ez szóló példája.

A TUDOMÁNYOK RÁGALMAZÓI ELLEN.

Hagyjuk, bölcs barátom, azokat magokra,
Kik átkokat szórnak a tudományokra,
Hadd nézzenek az ész gyönyörű fényére,
Mint az emberi nem gyilkos pestisére,
S hogy ma a népeknek mérges dühe lobog,
Sok koronás főben a rémült szív dobog,
Itt ezren testvérek vérében füladnak,
Az oltár szentségi ott pénzzé olvadnak,
Mind ezt, s ezzel együtt a sok gonoszokat,
Titkon s nyilván dúló gyászos daemonokat,
Mellyek felesküdték nemünk kínzására,
Hadd írják a tudós észnek rovására!
Nem lehet előttünk újság az ilyen vád.
Hozzá illő példát az ó világ is ad,

A bölcseket hajdan már Cato Romából
Elűzte, kik oda jöttek Athenából.¹⁰⁴

De mit nyert haragja, hogy kiverte őket?
Bár magok elmentek, hagytak követőket.
Az ösztön, melly bennünk ismeretekre vágy,
Égi tűz, s magának határt szabni nem hágy.
Soha el nem alszik jóltévő szikrája,
Mindennap tovább megy alkotó munkája.
Próbáld eloltani: nagyobb lángra gerjed,
Tégy célt hatalmának: annál tovább terjed.
A természet szava szent, s az emberi szív
Mindenható szárnynyal repül, mikor az hív.

Hallom ugyan mit mond sok kétséges elme:
„Hát mind jó, ezt kérdik, a szív gerjedelme?
Sok olly gyászos ösztön nem lángol-e bennünk,
Mellyekre vigyázó szemekkel kell lennünk,
S minden indulatnak nincs-e szabva határ,
Mellyen kívül senki büntetetlen nem jár?
Kérd a tapasztalást, mit mond bizonyosága,
Melly számlálhatatlan a szív kívánsága!
A tánc víg játéka, a szerelem heve,
Az étkek pompája, a szőlő gyors leve,
Mindenik édesden buzdítja mellyünket:
De melly hamar bánat éri örömünket,
Ha benne ama szent mértéken túlhágunk,
Mellyet szab anyai szívvel okosságunk!
Hát a tudománytól nem lehet-e félni,
Hogy vele a bölcsek vissza fognak élni?
Vajjon terjeszteni az ész birodalmát,
A tévelygéseknek rontani hatalmát,
Az ismérteket mindennel közleni,
S a nap szép világát mindenütt hinteni,
A világnak mindég nagy jótétemény-e?
Soha sem árthat-e a bölcsesség fénye?
A bódúlt elmének szörhasogatási,
Szent igazság gyanánt árult álmodási,
Sokaknak, kik elébb éltek szép napokat,
Nem forgatták-e fel lelki nyugalmokat?
S valamit a világ örömit gyilkolni,
A ravasz gonoszság ki tudott gondolni,
A mivel eltépi a legszebb láncokat,
Nemzeteket öldös, eldönt thronusokat,

¹⁰⁴ Cato, az idősb. Az ő javallására Carneades, Diogenes és Critolaus (az első academicus, a második stoicus, az utolsó peripateticus bölcsek) a kik az ország dolgaiban útaztak Romába, s ott tudományok és ékesen-szólások által a nagyoknak fiaikat csudálkozással eltöltötték s magokhoz hódították, a városból kiűzettek, s a praetornak megparancsoltatott, hogy a városban többé philosophusokat meg ne szenvedjen. Attól félt Roma, hogy a tudományok az ő ősi vitézégeknek s erkölcsaiknek ártalmára fognak lenni.

Mind azt az író kéz az ész szégyenére
Nem dobolta-e ki a föld négy szélére?
S a Gratiáktól nyert bájoló ecsettel
Nem cifrázta-e fel ékes öltözettel?
A pompa is egész gőgös seregével,
Hitszegés, ravaszság s tettetés mérgével
A tiszta erkölcsök siralmas romlása -
Ez mind a tudomány s mesterség fájzása.
S e két istenségnek a hol temploma volt,
A szép együgyűség ott csak hamar megholt,
Nézd Athenae s Roma eltűnt dicsőségét,
S lásd benne a tudós népek gyászos végét!

Így halljuk, barátom, Rousseau tanítványát
Hirdetni mestere csudás tudományát.
Most vakmerőn halmoz kétségre kétséget,
Majd fontos okokhoz vegyít nevetséget.
Úgy kél ki ellenünk heves buzgósága -
S valljuk meg, rész szerint van is igazsága.
Ama közös vádtól, melly a föld kincseit,
Az aranyt, az erőt, a szív örömeit,
Érdekli, nem mentek a tudományok is,
Gyilkos karddá válnak rossz kézben azok is.
Elannyira nehéz, míg itt fogunk élni,
Az észt örök frígyben a szívvel szemlélni,
Soha nem ölelni tündért értelmünkkel,
S öszvebékéltetni kényűnket tisztünkkel!
De ha esztelenül sűrű szövevénybe
Tévedünk s merülünk veszélyes örvénybe,
A bölcsesség-e az, a mit kell okozni?
A tudományokat illik-e átkozni?
Ők vakítják-e meg a lélek szemeit,
Hogy ne ismerhessék a jó s rossz jeleit?
Vajjon talán az ég bosszúló szándékkal
Csal vélek, mint édes de káros játékkal?
Lássuk, mi fő célok, s bár fáradva futunk?
Lesz-e bő jutalma ha a célra jutunk?

Az igaz bölcsesség, halhatatlanságot
Adván, nyújt a célnak égi pálmaágot,
S visz egy örök tavasz Elysiumába,
A szentség, igazság s szépség hazájába.
Boldog hely, ott minden dísz együtt látatik;
De csak a főbb rendű lelkeknek adatik,
Kények szerint szedni dicső virágjait
S elegyetlen szívni drága illatjait!
Mi, kik e halandók honjában lakozunk,
E szép ország felé buzgón óhajtozunk,
S megelégszünk, ha az ott lakó istenek
Néha mosolyogva reánk tekintenek,
S engednek bús szívünk sok sóhajtasára
Szeretnünk honjoknak egy két virágjára.

Szedtek is, mióta lát a föld napokat,
Boldogabb bölcseink már illy virágokat;
Csak szálánként ugyan, de minden szál jót tett,
S vele a jó s igaz országa terjedett.
S oh, minden bizonynyal ezután is terjed,
S szép forrásiból ránk ezer áldás gerjed,
Ha időnk, és a kik utóbb virágoznak,
A tudományoknak szívesen áldoznak.

Tekints ama szörnyű esztendők sorára
Mellyeket az idő szült a föld gyászára,
A midőn a lélek rabláncon tartatott,
Az erőszak előtt a törvény hallgatott,
A győző bajnokot csak vér engesztelte,
A földmíves sohol védelmét nem lelte.
Ha e borzasztó éj tőlünk eltávozott,
A gyászoló földre szép napfényt mi hozott?
Nem az-e, hogy a szent bölcsesség szavára
Sírból az igazság felkölt valahára,
S frígyes kezet fogván a győző szépséggel
A halandók szívét nyájas mesterséggel
Szelidebb s felségesb érzésre gyújtották.
S az embert emberré lenni tanították?

Elsőben Petrarca¹⁰⁵ ébred fel álmából,
S egy isteni lélek szent sugallásából,
A régiek nyomán fut mint bátor vitéz,
Elhagyván idejét, melly rá bámúlva néz.
Benne Virgil lelke ég Plato lángjával,
S maga a szerelem beszél ajakával.
Nyájasan bájolnak hangjai lantjának,
S a mit szíve érez, zengik hazájának.
Gyorsan tanul a nyelv tetszeni a fülnek,
Szavai teljesen s kereken gördülnek,
Bámúlva figyelmez Phoebus énekére,
S esküszik, hogy örök laurust fűz fejére.

Ötet szint olly buzgón követni kívánja,
Ott egy kedves híve, itt egy tanítványa.¹⁰⁶
Más tisztelők sűrűn toldúlnak hozzájuk,
Meg annyi tanítót kikben lél hazájok,
S termékeny mezeje a tudományoknak
Majd szép gyümölcsökkel fizet munkájoknak.

¹⁰⁵ Élt 1304 óta 1371-ig, s a dologhoz értő tudósok ítélete szerint többet tett a tudományok terjesztésében, kivált a régi literatura virágoztatásában, mint akárki a maga idejebbeliek közül. Olasz nyelven írt költeményeinek, kivált imádott Laurája szerelmében dallott sonettjeinek, több kiadása van kétszáznál.

¹⁰⁶ Bocaccio János (szül. 1313. mh. 1376.) és Ravennai János (szül. 1352. mh. 1412 és 1420 között). Az első leginkább ékes stílusú, különben elég mocskos, írásai által tette magát híressé; a második tanítói hivatála által, elébb Paduában, 1397. óta pedig Florenceben.

Azonban leomlik Byzantium vára,
Vad barbarusoknak jutván prédájára.
A szebb lelkek sírva elhagyják honjokat,
Külföldön keresik boldogabb sorsokat,
Italia önkényt terjeszti karjait,
S ápolgatja őket, mint saját fiait.
Ők háladó szívvel legjobb vagyonyjokat,
Melly még felülélte velek hazájokat,
Elmés maradványit dicső atyáiknak
Ajándékul adják szíves gazdáiknak¹⁰⁷
A görög bölcsesség tisztább forrásai
Lesznek így a szív s ész orvositalai,
S Guttenbergekek által szélesb patakokra
Vétetvén, áradnak minden országokra.¹⁰⁸

Bár melly fáradsággal kell az igazságnak
Oszlatni homályát a tudatlanságnak,
S ezer babonáknak törni birodalmát,
Még is gyors lépéssel terjeszti hatalmát.
A martYROK vére, melly omol érette,
Nem csak nem rémíti híveit mellette,
Sőt buzgóságoknak olajt tölt lángjára.
Mosolygó homlokok a kín látására
Semmit nem változik, tiszteket szeretik,
S a lángot, melly rajtok harapoz, megvetik.

Oh, mint oszlik az éj mindenütt azolta!
Mint vídámít a nap kellemetes volta!
Új lélek ád tüzet az emberi nemnek,
Mesterség s tudomány mindenütt teremnek.
Az idegen szóktól Latium szép nyelve
Lassanként megtisztúl, mellyekkel volt telve,
S régi méltóságát újonnan felleli,
Melly a fülnek tetszik, a lelket emeli.
Először a beszéd külső szépségével,
A kifejezések ékesgetésével,
A fülnek kedvesen hízelkedő szókkal
Kedvelteti magát az új olvasókkal.
De a régi munkák legbecsesb veleje,
A benne munkáló léleknek ereje,
Csak hamar a szívet édesebben hatja
Mint a választott szók ékes folyamatja.
Nem elég már csupán a szépet vizsgálni,
S a régi bölcséket hallgatva csudálni;
Az új tudós is száll velek egy pályában,
Csinosgatja nyelvét mesteri nyomában.

¹⁰⁷ A régi poeták, historicusok s philosophusok írásait, mellyek leginkább Konstantinápoly megvétele (1453) olta terjedtek el a nyugoti tartományokban, s kimondhatatlan buzgósággal olvastattak s tiszteltettek.

¹⁰⁸ A könyvnyomtatás mestersége által, mellyet Guttenberg talált fel Strassburgban, 1436-ban.

Eleintén tőlök távol lankadtan fut,
De nem soká velek egy dicső célra jut.¹⁰⁹

Gallia is együtt siet serénységgel
Heliconon kezét fogni dicsőséggel,
S csak hamar kevélyen néz Hesperiaira,
Kérkedve mutatván költői karjára,¹¹⁰
Corneille, Racine s Molière állanak mellette,
S az, ki mesterségét versben fejtegette.
A mi kevélységét még zabolán tartja,
Nem más, hanem csak az, hogy Thamesis partja
Shakespearenek s Miltonnak nagy neveiktől zeng,¹¹¹
Kiknek lantja halni nem tudó hangot peng.

Így míg tőlünk három századok elfutnak,
A szép mesterségek dicső polcra jutnak
S velek együtt versenyt futván az idővel,
A tudományok is hatalmas erővel
Tökéletességre repülni sietnek,
S boldogságot adnak minden bölcs nemzetnek.
A dicső természet titkos templomából,
Hol homályban lakott egek tanácsából,
Most lép ki először s fényes ábrázatja
Fátyol nélkül magát először mutatja.
Az egész teremtés végetlen öblében
Az ég boltozatán, a tenger mélyében
Ezer s ezer titkok magokat felfedik,
S rejtett meséiket festeni engedik.
Ez a csillagokat éjszakán számlálja,
Emez a mozgásnak törvényét találja:
Az a világokkal egymást keresteti,
Amaz a nap körül a földet kergeti.
Más a cometáknak leírja útjokat,
Más a holdban szemlél völgyeket s halmokat.
A kik nem az éggel vetnek barátságot,
Magok körül úzik a tudatlanságot,
Itt fegyverkeztetvén csökkel szemeiket,
Számlálják a mohok ezer nemeiket;
Amott hatalmokat levegőn mutatják,
S elmés mesterséggel helyéből kihajtják.

¹⁰⁹ Jóllehet Petrarca s a vele egy időben élt tudósok nagy buzgóságot mutattak a régi literatura terjesztésében, mindazáltal sem ékes sem tiszta deáksággal nem tudtak írni. Ebben többre mentek a XV. századbéli tudósok, kik közt Olaszországban Laurentius Valla (sz. 1407.), Jul. Pomp. Lactus, amannak tanítványa, és Angelus Politianus (szül. 1454.), Németországban pedig königsbergi Müller János (sz. 1436.), Agricola Rudolf (sz. 1442.) és Celtés Konrád, a ki egy különös deák nyelvmivelő társaságot állított föl (sz. 1459.), legnevezetesebbek voltak. Ezeknek rész szerint jeles, görögből deákra tett fordításokat, rész szerint némelly más hasznos munkákat köszönhetünk.

¹¹⁰ Corneille, Racine, Molière és Boileau 1625 és 1699 között virágzottak leginkább.

¹¹¹ Az elsőbb 1564 és 1616, a második 1608 és 1674 között élt. Amaz a dramában, ez az epopaeában első rangú költők.

Egyik a napsúgárt sokkép hasogatja,
 Másik a test belső részét bontogatja,
 Harmadik a testet mind addig kémleli,
 Míglen a vér csuda forgását felleli,¹¹²
 S a természetről nyert jobb isméretekkel
 Itt ködök, ott sűrűbb felhők üzetnek el.
 A babonák láncát az elmék elvetik,
 Bátrabban szól a bölcs, s még sem büntettetik.¹¹³
 Immár pártját fogják a kételkedésnek,¹¹⁴
 Vége van számtalan tisztelt szent vélésnek.
 Hegyes nyilak hullnak Bayle ékes tollából,
 S ezer balítélet kidől thronusából.
 Már tisztább sugárú fáklyánál vizsgálják
 A történeteket, s gondosan rostálják.
 Itt Baco magasztal, mint rejtett kincseket,
 Feledékenységbe ment isméreteket,
 Ott Locke ékesíti bölcsesség ösvényét,
 Mérvén az értelem mélységes örvényét.
 Minden szívben, mellynek van belső élete,
 Ég a tudományok forró szeretete.
 Musáknak mindenütt szállást készítenek,
 Kikhez a szép ifjak sűrűn sereglének.¹¹⁵

Hát tégedet, mellyben futunk és fáradunk?
 Mint üdvezeljelek, enyésző századunk?
 Téged, kit ez aláz, amaz égig emel,
 De ki, ha érdemed nézzük igaz szemmel,
 Bizony sokak felett méltán remélheted,
 Hogy a bölcsek előtt fen lesz becsületed.

¹¹² A természeti és orvosi tudományoknak azon híres előmozdítói, kiknek érdemek itt említetnek, időrend szerint így következnek egymás után: Copernik Miklós (szül. 1473. Thóremben) a világok új systemájának kigondolója volt, melly már ma mindenektől a legigazabbnak tartatik. Galiléus Galilei (szül. Pizában 1564.) és Hevel János (szül. Danzigban 1622.): az elsőbb a Jupiter darabantjait, sok mind addig ismeretlen csillagokat, napban lévő mocskokat, a másik viszont sok álló csillagokat, és a hold halmait és völgyeit, az újonnan talált messzelátó csők segédjével feltaláltak, vagy legalább sokkal gondosabban leírták, mint akárki öelöttök. Galilei a mozgás tudományában is nagy érdemeket szerzett magának. Kepler János (szül. 1571. a wittembergi tájékon) legelőször tanulta ki, hogy a planetáknak ellipticus útjuk van. Hervey Wilhelm (sz. 1577. Folkmárban) sok próbák után kinyomozta a vér forgását. Guerike Otto (szül. 1602., Magdeburgban) a levegőszívatót találta fel. Newton Izsák (szül. 1642. Woolstropenben, a lincolni grófságban) a magához húzó erőről s a színekről szóló tudomány által tette nevét halhatatlanná. Bernouilli Jakab (szül. 1654. Bázelen) legelsőben állította, hogy az előfordulásokat meg lehet határozni.

¹¹³ Galileus a Galilei, hetven esztendősen öreg, tömlöcözést szenvedett azon állítása miatt, hogy a nap nem kél fel és nem száll le minden huszonnégy óra alatt, a mi földünk pedig kereng. Elúnván a tömlöcöt, megígérte, hogy szabadságáért kész lesz szavát megtagadni. Térden állva tagadja meg: de midőn felegyenesedett, elkiáltotta magát: E però si muove! (Pedig bizony kereng!)

¹¹⁴ Célzás Cartesiusnak isméretes regulájára, hogy minden eránt kételkedni kell. Ő, Bayle és Locke a XVII. Baco pedig a XVI. századot ékesítették.

¹¹⁵ Még egy század sem látott annyi újonnan épített iskolákat, mint a XVII.

Valamióta van napkelet s enyészet,
Nem látott még olly szép napot a természet,
Mint a mellyel égből világunk színére
Te hoztál le, kivált Hermannak földére.
A Szajna és a Po partján zengő ének
Nem csak maga tetszik már Phoebus fülének.
Az elme, melly a szép mély észet egyesíti,
Már nem csak Albion bölcseit szépíti.
Teuto nemzete is ezen bölcs népekkel
Egy pályára kelvén, sebes lépésekkel,
Siet a dicsőség tündöklő céljára,
És, sok folyót nyelő árvíznek módjára,
Minden népek földén gyűjti tudományát,
Neveli, szépíti elméje zsákmányát,
S úgy tud kereskedni saját s nyert kincsével,
Hogy kétség, melly nemzet ér fel érdemével.
Ki hozta úgy helyre a vallás szép fényét,
Lemosván rozsdáját, ember leleményét?
Annak méltóságát jobban ki szerette?
Ki vitt csúfolókkal buzgóbban érette?
Ki magyarázta úgy értelmünk jusait?
Ki szabta ki szebben illő határjait?¹¹⁶
Ki jár a régiség gyászos dölédékin
Olly bátran, mint saját hazája vidékin?
Ki ég, úgy megválva balítéletektől
A szépért, bár jöjön akarmelly nemzettől?

Idvez légy nagy század! emeld fel fejedet!
Nem borítja homály soha szép híredet.
A népeken kívül eleid nyomain,
Kiket tovább vittél a Musák halmain,
Péterek, Józsefek s Franklinok országi
Lesznek nagy érdemid örök bizonyysági.
S amaz özönébe a világosságnak,
Melly egykor nappalt ád az egész világnak,
Te is olly tündöklő sugárt vegyítettél,
Mellyel nagy jóltévő s halhatatlan lettél.

„Jól van! e szép sugárt tisztelem, becsülöm
Mond a kételkedő: csak azt keserülöm,
Hogy tőle a világ örök nyavalyája
Semmit sem szűn, s nem fogy a gonoszok nyája
Mint régen, úgy most is az irigység mérge
A gyarapodásnak rontó s rágó férge.

¹¹⁶ Akármelly sorsa leszen is utóbb a Németországban származott legújabb philosophiának, mindenkor becsületére fog válni az a per, mellyet az okosságnak fenhéjázásai ellen indított; s akármelly érdekekkel bírnak is a földnek egyéb népei a tudományok mezején, mindenkor meg fogják józan vizsgálás után vallani mindennek, hogy sem olly tudós, s kivált a régi literatúrában olly jártas nemzet nincs, sem semmi nép a más nemzetbeli tudósok érdemének felkeresésében s megismerésében nem olly szorgalmas s nem olly igazságos, mint a németeké.

Az álnokság cselt vet bár melly éles szemnek,
A gőgösség s pompa truccol az érdemnek.
A visszavonásnak öldöklő angyala
Bírja a földet, melly pokol lett általa.
Haszonvadászás vert mindenütt gyökeret.
Hol van, ki másokat nemes szívvel szeret?
Könyvekkel idejét a bölcs minek töltse,
Ha munkájának van keserű gyümölcse?”

Elég már, csúfoló! Szólj, mennyi időt ért
A föld, mellynek hibás léte annyira sért?
Lásd az idők könyvét! Mert, bár azt a reggelt
Nem tudhatjuk, mellyen a semmiből kikelt,
Tudjuk mikor kezdé az ember vadságát
Levetni, s érezni felsőbb méltóságát.
Hány esztendő tölt el? - Öt hosszú ezer már! -
Csak ötezer? nem több? Oh, hát melly igen kár
Komor sóhajtásra mellyedet emelni,
S az igaz egeket panaszszal terhelni.
A tökéletesség legmagasb tetején
Kívánnád nemünket látni illy idején?
Azt akarnád, a szép megérett kor benne
Együtt ez ifjúság virágával lenne?
S talán míg világunk első kezdeteit
Éljük, a gyermekség botló esztendeit,
Talán addig ezer bajt s harcot próbálunk,
Míg a megérlelő nap feltetszik nálunk.

De feltéven azt is, hogy bár bízunk benne,
E szép reményünk csak édes álom lenne:
Nem voltak-e már is azok, kik okosok,
Ezer nyavalyákban jóltévő orvosok?
A babonák köztünk nem kevesedtek-e?
Vas pálcák népeket, mint régen, vernek-e?
A rút képmutatás, bekötvén szemünket,
Most is orron fogva vezet-e bennünket?
Szégyenére van-e időnk forgásának,
Hogy ámbár a vétkek még meg nem halának,
De félve lappangnak titkok homályában,
S nem járnak szabadon triumph pompában?
Mikor hirdették azt olly nyersen hangozva,
Hogy a ki fegyverét csak vért szomjúhozva
Birtokért, nem népe védelméért, rántja,
Az az emberi nem szent jusait bántja?
Hát a rabszolgáknak gyötrelmes igája,
Nemünk gyalázatja s legfőbb nyavalyája,
E rút tapodása az emberi jusnak,
Melly egykor, szörnyűség! tartatott virtusnak,
Kiket lágyíthatott elsőben szánásra,
Hogy sirva nézzenek illy nyomorgatásra? -
Kik vivják a thronust buzgó kérésekkel,

Kik bizonyítják azt egy szívvel lélekkel,
Hogy a rabvásárlás nem csak szül átkokat,
De pusztákká is tesz népes országokat?
Nem a tudósok-e, kik bátor lélekkel
Perbe szállnak minden bal véleményekkel?

De, úgy tetszik, fülem ismét új vád hatja:
„Minden véteknek van ezer ábrázata,
Ezt hallom; tündérmint változik formájok,
De vak az, a kit csal csinos álarcájok.
Egy eltűnt: helyébe íme mások mennek;
Ma szebb, holnap rútabb alakban jelennek.”

Hatalmasan adod vádadat értenem:
Érzem a nyilakat, melyeket ellenem
Szór elméd, mely szint olly gazdag panaszokkal,
Mint képzél világot hiányosságokkal.
Azt tartod: a mint van, egyet érnél vele,
Volna bár az észnek napja vagy éjjele.
Élted akármilyen népek közt derülne,
Akár Byzantium akár Roma szülne,
Titus avagy Nero írna törvényeket,
Zeushöz vagy Vodánhoz emelnél kezeket,
De ha e mostani világ piacáról,
Mellynek panaszkodni nem győzsz hibájáról,
Tüstént oda lenne az egek hatalma,
Hol Tamerláné volt világ birodalma,
Mit gondolsz? Kérdezd meg jól okosságodat,
Meggöszönhetnéd-e illy változásodat?
Kész lennél-e vaddá érzékeny szívedet
S babonássá tenni józan értelmeket?
Ha minden századok egyenlők tenéked,
Eredj Tamerlánhoz, ott keresd értéked.
Vagy menj Jeruzsálem sáncát ostromolni,
S a szerecsenekre dühösen omolni.
Mit késel? Mutasd hát, hogy szint úgy szereted
A múlt időt mint azt, melyben foly életed!

Honnan hát a panasz, melyet ha vizsgálunk,
A régi mesék közt immár feltalálunk,¹¹⁷
Hogy a tudományok s a szép mesterségek
Minden országokban káros ellenségek,
S mint a férgek titkon rágják a virágot,
Ugy emészti ők is a köz boldogságot.

Úgy tetszik, két hibás vélemények vagynak,
Mellyek a Musáknak örülni nem hagynak
S elidegenítnek áldott oltároktól:
Elsőben: Mit várunk a tudományoktól?

¹¹⁷ A Pandóráról szóló mesének értelme a legelmésebb tudósok magyarázatja szerint, nem egyéb, hanem ezen vélekedésnek eleven festése, hogy a szép mesterségek okoznak minden nyomorúságot.

Nem azt, hogy zabolán tartsák a vétkeket,
S nemesb indulatra bírják a szíveket,
Hanem hogy egészen újjá teremtsenek,
S gyarló emberekből istenné tégyenek.
Hasztalan! az ember bár mit tesz céljának,
Mindég alatta lesz emberi sorsának.
Az indulat lángja mikor ég mellyében,
Az ártatlanságot tapodja mérgében.
A háborodott vért lecsillapítani,
S a mélyen sebesült szívet gyógyítani,
Olly munka, melly nehéz nem csak az okosnak,
De az időnek is, a legfőbb orvosnak:
S gyakran már minden szert és írt felülhaladt,
Mert tökéletesség nincsen az ég alatt.
De a tudománynak s a szép mesterségnek
Leckéit ne tartsuk azért csekélységnek.
A természet rendét ha bár felbontani
S a vétket nem tudják végkép kiirtani.
Ha bár minden gonoszt meg nem győz hatalmok,
Van még is elég szép hasznok és jutalmok.
Hol a bölcsességnek ég buzgó szerelme,
Ott virágzik szépen az ízlés s az elme.
A sínlődő lelkek tőle felépülnek
A gyógyúltak viszont jobban erősülnek.
A szelidség szavát a gőg ha megveti,
S a csömör a szegény koldúst nem nézheti.
Ott nyájas ajaki megnyílván a bölcsnek,
Szelidséget s érzést adnak az erkölcsnek.
Ha kész perbe szállni bús szívünk az éggel,
A bölcsesség karja kegyes szívességgel
Felölel, s visz ama szeretet atyjához,
A ki rossz nem lehet keze munkájához.
S mikor másként sebünk meg nem gyógyíthatja,
Elysium dicső völgyeit mutatja,
Hol örök napfényrel ragyognak az egek,
S nem vonják be őket soha gyászfellegek.

A másik vád sem jobb, melly inkább sérelmes,
Hogy az országoknak az ész veszedelmes.
Jer, a tapasztalást s a történt dolgokat,
(Mert ezeknek kell itt bevennünk szavokat)
Kérdjük meg, barátom, s lássuk, melly okokkal
Lehet hadakozni a tudományokkal.

Csak két ország adhat itten feleletet,
Csak Athen és Roma tehet ítéletet,
Mind a ketten pedig mellettünk harcolnak,
S józan bölcseségről magasztalva szólnak.
Igaz, mikor benne fénylett az ész ege,
Akkor dúlt legjobban Pandora serege;
De az ész és ízlés mikor ott helyt nyertek,
Már a rossz erkölcsök mély gyökeret vertek.

Mikor a szebb napnak Athenae világát
 Látni kezdte, s Roma letette vadságát,
 Már a bővség amott Xerxes országából,
 Itt Carthago, Corinth s Attalus társából
 Tágas patakokban áradt mindenekre,
 S magával pestist vitt a jó erkölcsökre.
 - A pompa s prédálás egész erejekben
 Uralkodtanak már a romlott szívekben;
 A tudományokat rabjaikká tették,
 S dísztelen jármokat nyakokba vetették;
 Hevert már az eke, s a drága paloták
 A tengert helyéből majd kiszorították;
 A szűk s víg ebédből hírnév - szerzés végett
 A kevélység csinált pompás vendégséget.¹¹⁸
 Így tűnt el, de nem ám az észnek miatta,
 Hanem hogy a rendet a kincs felforgatta,
 Az a szép boldogság, kevés idő telve,
 Mellyre volt e két nép az égtől emelve,
 És oh! eltűnt volna még sokkal korábban,
 Ha a veszedelmet siető útjában
 Nem hátráltak volna Platók nagy lelkei,
 A Scipiók s az ég egyéb remekjei,¹¹⁹
 Szeplőtlen erkölcsök s nagy lelkek ezeknek
 Ellent állt az őket ostromló vétkeknek.
 És, ha e szép lelkek győzedelmeskedtek,
 A köz örvényekbe ha el nem süllyedtek,
 Mi fegyverkeztette őket buzgósággal,
 Hogy harcolhassanak illő bátorsággal?
 A Musák! kiknek ők szívekből hódoltak,
 A bölcsesség! mellyel híven gyakoroltak.

Oh, vajha, barátom, e bölcsék nyomában
 Lelnénk mi is helyet a hír templomában,
 S azért tömjéneznénk a Musák oltárát,
 Hogy elterjeszthessük igazság határát!
 Vajha, kik Phoebusnak szentelik magokat,
 Mindnyájan tennének hív áldozatokat:
 Hadd némúlhatna meg a csúfolók szája,
 Mert, jaj! ma ezeknek legio a nyája.

De fedjük, barátom, fedjük be e képet,
 Melly mindenre bút hoz, ki szeret jót s szépet!
 Inkább a víg szívű Musáknak karjában
 Repdessünk a remény kies országában.
 A szebb nap, miolta újonnan született,
 S négyszáz esztendőknél hosszabb utazást tett,
 Még dicső fényében nem vallott semmi kárt,
 Most is hint élesztő s melegítő sугárt.

¹¹⁸ Ezt Horác mondja II. Könyv. a XIII. és XVIII. dalban.

¹¹⁹ Ezt igen szépen megbizonyítja Meiners. Lásd: Geschichte des Mittelalters, a III. kötetben.

Még most is naponként termeszt virágokat,
Mellyek ontnak áldást s drága illatokat:
Bízzunk s bátran legyünk! A komor fellegek
Mellyektől aggódó szíveink rettegnek,
Lassanként majd az ég színén eloszlanak,
S valahol Musáknak Athénaek állanak,
Ott öröminnepet fogunk majd szentelni,
S vidám táncok között vígan énekelni;
Még a huhogás is, mellytől most fáj fülünk,
Akkor szép énekké változik körülünk.

Igy sokszor a vak éj dühös fergeteget
Szül, s gyász fekete szín bévonja az eget.
A szelek süvöltnek, mennykövek csattognak,
A tenger felzúdúl, a fák csikorognak:
Egyszer leszáll a szél, mint egy szárnya-szegett,
Pihen a természet, melly elébb remegett:
S a fellegek zsíros esőt harmatoznak,
S a megújult mezők édenné változnak.

A PAPI HÍVATAL MÉLTÓSÁGA.

Superintendens Nagy István úrhoz, predikátorsága
ötvened esztendőbeli jubileumakor 1803.

Te, kit olly forrón szeret szívem,
Szent poesis, mennyei hívem,
Vedd elő eltett lantodat:
Nem hozott még az idők árja
Mánál szebb napot; méltán várja
Ez nap legszebb játékodat.
Jer pengess az ezüst húrokon,
Olyan ígésző éneket,
Melly még sok jövő századokon
Túl is olvaszszon szíveket.

Kinek illik úgy zengned másnak,
Mint a szent ékesenszólásnak,
Kinek te hív testvére vagy?
Ez ma jeléül örömének
Innepet szentel egy hívének,
Ki mind névvel mind tettel nagy,
Kit szíve szerint való papnak
Egy szép napon felkent maga;
S ma tündököl e boldog napnak
Ötven esztendő csillaga.

Ma mindennek vígan mutatja
E kedvese hív szolgálatja
Mint terjesztette országát,
S ma örömének nagy voltában
Vizsgálja halandók honjában

Nyert hatalmát s méltóságát;
Szent kérkedéssel felszámolja
Sok ezer győzödelmeit,
S maga is bámúlva csudálja
Dicső csodatételeit.

Jer, óh legkedvesebb rokona,
A mint szép lelkek tulajdona,
Repülj örömét nevelni,
S szépségét, kegyelmét, hatalmát,
Világhódító diadalmát
Siess az égig emelni.
Ki érdemel jobban éneket?
Parancsolj legszebb hangoknak.
S zengj annak, kivel a szíveket
Együtt bírod, szép húgodnak.

Ki nem ismerné nagy erejét?
Ki nem tudná, csontok velejét
Mi módon keresztül hatja?
Mint viszi fogva szívünk kényét
S elébe járása ösvényét
Melly büszkén szabja s mutatja;
Mikép villám sebességével
A pártos indulatokat
Eléri, s mennykő erejével
Mikép veri le azokat.

Melly szép az isten templomában
Egy méltó hívének szájában
Midőn szavai zengenek!
Melly csendesség van, melly figyelem!
Egy szív bír mindent, egy értelem,
Reá bámúlnak mindenek.
Szól, s most útjára idvezségnek
Int édes atya szavával,
Utóbb meglágyít ellenségnek
Erős mennydörgő hangjával.

Így csepegnek rátok elsőben
Egy kellemes csendes esőben,
Szomjú mezők, az áldások;
Azután terhes felhők nyögnek,
Villámlik, az egek dörögnek,
S mindent rémít ropogások,
Vad szelek vívnak vad szelekkel,
Hull a zápor sebessége,
A föld jól lakik árvizekkel,
S meglágyúl érc keménysége.

A csúfoló jelen van, s ennek,
Ki elébb a véghetetlennek
Hadat izent, dühösséggel,
A hagymáz kirepül fejéből,

S a fegyver vakmerő kezéből
Kiesik hirtelenséggel;
Remeg, s el akar lélektelen
Futni, nem bírja lábait,
Ott marad, s tisztelni kénytelen
Azt, ki rá szórja átkait.

Forrón dobog a bűnös szíve:
Az igazság hatalmas íve
Rajta fájdalmas sebet ejt.
S vajjon miért olly félénk, olly csügghő?
Mert vétkes feje felett függő
Boszúló éles fegyvert sejt;
Sűrűn foly a könny orcájáról
Mosván a bűnt, a fertelmet;
Eltér veszedelmes útjáról,
S bírójától nyer kegyelmet!

Boldog, kit e kegyes gyermeke
Az égne, az erő remeke,
Felruház dicső lelkével:
Boldogabb, ki ha bővelkedik,
Ezrek javára kereskedik
Mennyből származott kincsével!
Mit érezhet ez, ha ki veszi
A bűnöst mély örvényéből;
S kérésére az ég leteszi
A nyilat bosszús kezéből?

Oh ti, a kik néki szolgáltok,
S menyeyi vallást predikáltok,
Tiszteljétek magatokat!
Szent igazságot hirdessetek,
Hadd ismerjék azt a nemzetek,
S rontsátok a bálványokat;
Szóljatok, hogy az éktelenek
Értsék, a gonoszság mit szül,
Hogy félve, remegve nyögjenek,
Mint a ki szüléshez készül.

Törjétek meg a vas fejeket,
S a megkeményedett szíveket
Lágyítsátok siralomra.
Bár az átkodott csúfot űz,
S minden vétekre koszorút fűz,
Mert egy istene a gyomra:
Mint erős vitézek vívjatok,
Utóbb az érc is megolvad:
Így minden szív is általatok
Megszelídül, akármelly vad.

„De ki becsül minket, papokat?
Ki hall még szent tanításokat?”

Hallom, e panaszt mondjátok.
Oh, vagynak ma is józanok még;
S ha más nem tisztel, tisztel az ég,
Ne nyiljék panaszra szátok.
El nem vész munkátok jutalma,
S kettős lesz, ha nem csüggedtek:
Csak egy megtértnek szent siralma
Már többet ad, mint kérhettek.

Csak egy szív, melly az özvegy, árva
Előtt hidegen bé volt zárva;
S a szűkölködőt nevette,
Melly egy buzgó predikálásra
Felhevült szent szánakozásra,
S érc keménységét letette;
S már most istennek hív sáfára,
Benne szállást tart irgalom,
S jót tesz a fényes nap módjára;
Csak ez egy szív melly jutalom!

Csak egy lélek, kit általatok
Felséges jeles indúlatok
Címeri ékesítenek,
Kit elébb harag, boszúállás,
Írígység, álnok praktikálás
Fene tigrissé tette;nek;
Ki ellenségét, mint testvérét,
Most nyílt karokkal fogadja,
Csak egy illy lélek minden bérét
A világnak felhaladja.

Ne mondjátok, oh erőtlenek,
Fényes talentomink nincsenek,
Az úr ad ékes nyelveket.
Ő volt, ki a babonák éjét
Sokszor elűzte, s szent igéjét
Fénylette mint szövétneket:
Sokszor a süllyedő országok
Előtte arcra borúltak,
Bocsánatot kért imádságok,
S átkából feshabadúltak,

„Kiálts” illy szózatot hallottál,
Oh Jónás hajdan, s elfutottál.
Hová futsz az isten elől?
Övé a földnek kereksege,
Az ég boltja, s tenger mélysége;
Lát ő mindent kívül belől:
Bújdostál, a hab feldagadott,
Mérges torkába vettetél,
A föld sehol szállást nem adott,
Egy cethal prédája levél.

Lelkednek egész erejéből
Kiáltottál a víz mélyéből,
Körülfogott a félelem:
„Uram, egészen elveszszek-e?
Így szólottál, illy csúf legyek-e?
Hát nincs már semmi kegyelem?
Nem; indulatim már nem csálnak;
Hirdetem s félem nevedet.”
Az ur parancsolt a cethalnak,
S ez a partra tett tégedet.

Az isten parancsolatjára
Végre Ninive városára
Gyászos jövődöt mondottál.
Ostor levél a benn élőknek;
S fejekre a gonosztévőknek
Iszonyú jajt kiáltottál.
Így szólt az úr: negyven nap múlva
Fel fog haragom gerjedni,
Esküszöm, meg leszek boszúlva,
S el fog Ninive süllyedni.

A város, melly minden vétkekben
Úszott, magát e beszédekben
Mint tükörben megisméri:
Remeg, mint egy nagy fergetegnek
Napján az erős fák remegnek;
A jajszó az eget éri.
Melly gyász van tágas kebelében,
A rémült szívek dobognak,
S vígságos muzsikák helyében
Siralmas hangok zokognak.

A király leszáll thronusáról,
Lemond gögös méltóságáról,
Porba ül, gyászt vesz magára;
Az ég megtelik sóhajtással:
S az ur szíves szánakozással
Néz a bűnösök nyájára.
Nagy irgalmú ő; azt kívánja,
Ne érjen senkit kárhozat.
Ha bűnét a bűnös megbánja,
Az néki kedves áldozat.

Oh szent vallás! megsebesítéd
A szívet, s ismét megenyhítéd:
Melly sokak s nagyok csudáid!
Valahol szív s értelem laknak,
Diadalmi oszlopot raknak
Mindenütt dicső munkáid.
Hatalmadnak nincsen határa:
Vele senki nem dacolhat:

Emészt haragos láng módjára,
S két élű törként áthalhat.

Mint a fényes nap az egeket
Úgy deríti fel a lelkeket
A vallás égi sugárja;
Mint a hódító, nagy erővel
Ütközik meg a vakmerővel,
Ki szívét, mint várt, bészárja:
Ez megretten, magát vádolja,
Nem dugja már bé füleit;
Most mellyét veri, majd kulcsolja
Sírva ég felé kezeit.

Néhol az istenek istene,
Ha melly nép pártot üt ellene,
E kedvesét mennybe hívja,
S egy ennek lárváját viselő
Dühös fúriát állít elő,
Ki mérget pokolból szívja.
Ott az erkölcsök megromolnak;
Hazug lesz a papok nyelve:
Békesség! békesség! így szólnak,
S veszélylyel van minden telve.

Ott kiki csak rút nyereségét
Nézi, s a szép sváda szentségét
Fösvénység megfertőzteti.
Ott megkeményül a nép nyaka;
S durvaság s borzasztó éjszaka
Az országot eltemeti.
Ott a thronusra vétkek ülnek;
A hív tanítás csúffal jár;
S hol hív tanítót nem becsülnek,
A veszedelem pusztít már.

Akkor, Ézsaiás, kelj fel már,
Kérj, ints, sirj, dorgálj, mennydörögj bár,
Haszontalan fárodozol:
Talál a nép más profétákat.
Te csak a bűnt s a babonákat
Fedded s mindég ostorozol.
Te fenyegetsz: ők hízelkednek,
S áld a nép illy profétálást;
Ők a nép kényének engednek,
Te jövendőlsz boszúállást.

Eljött a boszúlás ostroma,
S akkor is: „Itt az úr temploma!”
Azt kiáltozták a papok,
„Velünk van az úr; ne féljete!”
Úgy van; szépen bánnak veletek,
Csalfák, a veszélyes napok!

Az úr temploma lerontatik,
S az álnokságnak remeke,
A nép, rabságra hurcoltatik,
S lesz Bábel csúfja s éneke.

De ha, sokallván gyötrelmeket,
Meggzánja, uram, a népeket
A te végetlen kegyelmed,
Küldesz akkor hív tanítókat,
A szent hívatalban buzgókat,
S veled van szent segedelmed:
Akkor felderítéd az eget,
Eltűnnek a hitetlenek;
S ha szent tudományod fenyeget,
Mindenek megfélemlenek.

Borúljatok arcra, nemzetek!
Az istennek hálát zengjete,
S hívek legyetek hozzája;
Hogy most a mennyei tudomány
Fényénél lát olly sok tartomány,
Halandók, az ő munkája.
Szent beszéde hirdetésével
Mindenütt nyert oltárokat,
Teljes a föld dicsőségével:
Ki tisztel még bálványokat?

Melly soká vak éj setétsége
Alatt sírt a föld kereksege,
S nem láthatott szép világot!
Mik voltak, oh föld, isteneid?
Ércből készítették kezeid,
S tőlök vártál boldogságot.
Vak vezérid, hogy ne tudj menni,
Szemeid békötve vittek,
S ők, bölcsőbbek akarván lenni,
Megvesztek, s semmit sem hittek.

Sok ezer sziv könyörgésére
A proféták feje végtére
Eljött, s a setétben fénylett.
Eljött; az árnyékok oszlottak,
Az igaz bölcsék sokasodtak,
A föld isten temploma lett.
Szent vallása győzdelemmel
Ment a pogányok honjába:
Mikép a vőlegény örömmel
Repül jegyese házába.

Volt még törvény, s azt tanították?
Nem; sőt inkább elcsúfították
Emberi leleményekkel:
Most az igazság hív képében

Jelent meg halandók földében,
S fénylett égi kellemekkel.
A nép boldogító szózatját
Buzgón s bámúlva hallgatja,
Mikép szeretett édes atyját
Legszófogadóbb magzatja.

Így a kevély farizeusok,
S a hitetlen szadducéusok
Nem tanítottak, nem győztek;
Azért, óh Jézus, hogy felkeltél
S gőgjök ellen zászlót emeltél,
Melly dühösséggel üldöztek!
Minden lépteden leselkedtek;
Feszítsétek meg, így szóltak.
Egek! melly proféták lehettek,
Kik istent így káromoltak.

Öljétek meg bár! ő egészen
Meg nem hal; diadalmas lészen;
A győző kijő sírjából!
Kijő, s a földnek boldogságot,
Magának készít bizonyyságot,
Az együgyűek szájából.
Ezekbe lehel bölcseséget,
Minden népekhez elmennek,
Mindenütt lelnek ellenséget,
De ki áll ellent istennek?

Fegyverkezzetek fel, csábítók,
Az evangéliomtanítók
Seregenként szaporodnak,
Siessetek őket kötni,
Rútul vádolni, tömlöcözni,
Még is diadalmaskodnak!
Nosza még egy próbát tegyetek,
Frisen gyűlést kell tartani!
Im Saulus kezét fog veletek,
S fut keresztyén vért ontani.

Mit használ, Saulus, dühösséged?
Az, a kit kergetsz, szeret téged,
Csak ismernéd, hiva lennél.
Majd megisméred; van rád gondja,
Megállít az útban, s ezt mondja:
Itt vagyok én: hová mennél?
S legottan, minden mérgességet
Letévén, nem dühösködöl.
Néki eskel örök hűséget,
S ellenségivel küszködöl.

Felövedezve bátorsággal,
Megteljesedve buzgósággal
Futod, szent bajnok, pályádat.

Zsidók, pogányok szidalmai,
A nép seprője, föld nagyjai,
Együtt gátolják munkádat.
Te bátran vívsz, s a föld határit
Betöltöd Jézus nevével;
Görögország büszke oltárit
Lerontod szent igéjével.

A világ bölcsei csúfolnak.
Oh gyenge lélek, így gúnyolnak,
Te akarsz-e tanítani?
Te megveted bolondságokat,
S kénytelenek a szent dolgokat
Ők is bámúlva hallani.
Hallják a nagyok is, s ezeknek
Szép út nyílt a szent vallásra.
De mikor van a Felixeknek
Idejek a jobbúlásra?

Mint űzte a föld babonáját,
Mint törte a világ igáját
Az igazság szent ereje!
Bár mint kinozzák hirdetőit,
Nem fogyaszthatja tisztelőit
A tyrannusok vesszeje.
A kik elébb dühösködtenek,
Most érte kelnek ki harcra:
A faragott s öntött istenek
Lefogyva borúlnak arcra.

Ha, szent isten, magad készíted,
Ékesszólással lelkesíted,
S bíztatod a tanítókat;
Ha magad hívsz, oh ki ne menne?
Hogy ne lelném örömöm benne,
Hogy sokasítsam a jókat?
Ha bér nélkül tennünk kellene,
Akkor is tartoznánk tenni:
Te pedig, áldások istene,
Gazdag fizető fogsz lenni.

Oh, övedzzetek fegyvereket!
Irtsátok haddal a vétkeket,
Ti, az egy isten papjai!
S hogy fegyvereitek győzzenek,
Szíveitek szentek légyenek,
Mint nyelvetek szózatjai.
Hogy intésteket tegyék mások,
Ti azt először tegyétek,
S ne légyetek hamis Júdások.
Az isten bíró: féljétek.

Sír bennem lelke, szívem dobog,
Egész haragom lángja lobog
S belső részeim rázkodnak,
Ha olly tanítókat szemlélek,
Kikben ékes nyelv, álnok lélek
S rút élet cimboráskodnak.
Nem szükség haláltól reszketni,
Még is gyalázzák tiszteket,
A nyájt kellene legeltetni,
S botráncoztatnak ezreket.

Ezek setét ösvényen járnak,
A gonoszságnak kaput tárnak,
Szívek a vétkeknek örül;
Csak azt nézik, hogy teljék zsebek,
Ollyak mint kövér s néma ebek
Az elhagyatott nyáj körül.
A béres, ki csak hasznát lesi,
Fut, látván a farkasokat;
Az elveszettet nem keresi,
S megemészti a juhokat.

Az úr megátkozza ezeket;
Megtalálják veszedelmeket,
A mellyet keresnek magok.
Nem hagyja ő saját seregét,
Elküldi bosszús fergetegét
S elvesznek a balgatagok.
Kik a bűnre szép színt mázolnak,
Oda lesznek, a csúfolók,
S mindenek bámúlva így szólnak:
Hol vagytok, hamis mázoló!

De melly boldogság, melly jutalom,
Ha jó szív, szép ész, hív szorgalom
A tanítókon fénylenek!
Ha virtus ékesenszólással
Szépen kezet fognak egymással,
Hogy remekeket szüljenek!
Melly irigylendő boldogságban
Veszték részt, szerencsés nyájok,
S van-e szebb egész mennyországban,
Mint ezeknek koronájok?

Hevülj, lelke, szentebb lángokra,
Emelkedj felségesb hangokra,
Örvendj szívem kívül belül!
Mert a ki seregünk zászlóját
Tartja, nyájunk fő tanítóját,
E dicsők közt látom elül!
Hirdesd a világ hallására,
Hogy itt is vagynak érdemek,

S a kik dicső ragyogására
Néznek, nem mind irigy szemek.

Oh te, szelíd jóság rajzatja,
Vének barátja, ifjak atyja,
Kegyes őrállók példája,
Melly örömet adhat szívednek
Híven folytatott szent tisztednek
Ötven esztendő pályája,
Midőn ma imádva számlálod
Istened sok kegyelmeit,
S örömkönnyek között hálálod
Életed szép örömeit?

Hát ha még véges napod lejár,
Melly sokkal szebb örömözn vár
Rád, tisztos ősz, kegyes főpap!
Látom, látom a szent karokkal
Mint vígad, s örök sugárokkal
Ragyog, mint mennyei szent nap.
De, óh isten! esdeklünk, kérünk,
Kélseld a futó napokat,
Hadd legyen soká hív vezérünk,
S adj tovább is sok Nagyokat!

ELTÖKÉLÉSEK.

Jer, lelkem, míg van benned friseség,
Most kérdezd, mit javall a bölcsesség!

Kábák hagyják e kérdést vén korokra.
Tavaszzal is kaszál s dúl a halál,
S mit érsz, habár soká buta valál?

S egy esztendő just adhat századokra.

Keröld a pert, melly a hit ellen vív,
Csalárd s kevély a mindent kétlő szív,
Nem hisz, hogy tisztét ne tartozzék tenni.

Ki a valót nyomozza, bízhatik,
Ha rendet tart, ritkán csalattatik,

Magas szív nem fog hab játéka lenni.

Szeresd menny s föld dicső szépségeit,
S formáld vélek lelked ösztöneit,

Csak úgy lesz a föld illendő lakása,
S ha istenhez repül dicséreted,
Egész tűzláng legyen szereteted,

Ő legszebb s minden szép örök forrása.

Csudáld a sok millió életet,

S a láncot, melly a nagy természetet

Egészbe fűzi s rendbe kényszeríti;

De ne csudáld csak egy vagy más szemét

A láncnak, sőt nézd annak érdemét,

Ki azt csinálta, tartja s erősíti.

A legnagyobb kín bennünk születik,
 Lelkünk könnyen megelégedhetik,
 Legyen csak józan s szíves akaratja;
 A rest kalmár nem lesz gazdag, bár vágy.
 Az akarat hatalmas ha nem lágy,
 S ha vele célját az ész választatja.
 Nem csak a had szemlél vitézeket;
 Az élet harc; ki tűr gyötrelmeket
 S nem zúg, arra is illik Caesar fénye.
 Minthogy a jó minden virtushoz hív,
 S virtus, és szül virtust a bátor szív,
 Légy bátor, nem csal a bátrak reménye.
 Mint pestist, úgy kerülj két oktalant:
 A vétkekben merült vallástalant,
 Ki nem hisz istent, s fut minden zörgésre;
 S az eretnek-csináló vak buzgót,
 Ki szentül szól, de nem tesz semmi jót,
 S gyönyörködve néz emberégetésre.
 A vak köznép hiú szokásain
 Ne kapj, mint a gyermek kap bábjain;
 Mit vesztesz, élted rendjét bár gúnyolja?
 A bölcs szükön szabott kis idejét,
 S olly sokfelé szükséges erejét
 Illyes dibdabra hogyhogy tékozolja?
 Saját hived-, lelkeddel, egyet érts,
 Senkit, kivált felsőbbet meg ne sérts,
 Se ne vetődjél rút hizelkedésre.
 Tudóst becsöld, a bölcsset felkeresd,
 A bűnt gyűlöld, a gyarlót is szeresd;
 Csak a gonosz szív méltó megvetésre.
 Figyelmezz rá, bár honnét jó a vád,
 S ámbár tetted dicsekszeni justád,
 Ne óhajts lenni a sokak bálványa,
 Elrejtve még szebbek az érdemek,
 S nem türhetik fényeket sok szemek;
 Nagy hírnek névnek a gyanú leánya.
 Ki fris ép test s illő vagyon mellett
 Szíve ura s kábák tűrője lett,
 A boldogságnak az elért céljára;
 A ki magát bölcsnek hívén, ennél
 Többel kér, nem jobb az esztelennél.
 Ki vágy kenyérnél barmok szénájára?
 A sors kitkit szeret s bölcsen vezet.
 Gyorsnak vagyont, szegénynek ép kezét
 S fő polcokat szánt a gyengék számára.
 Mit nyert a bölcs? víg megelégedést;
 Rang s kincs sokszor szül elvetemedést.
 Melly csekély birtok, s oh melly nagy az ára.

Ha palotád van, s gazdag asztalod,
S a bút s bajt csak máson tapasztalod:
Légy nyájas, légy a szegény híve s atyja.
Ha szerencséd elhagy, tűrj békével.
Mit veszt a bölcs veszendő fényével?
Ötet lelke, fény a kábát mulatja.
Őrizd a kény hevétől szívedet,
S az illy harctól megkímélt tüzedet
Fordítsd azon szent láng nevelésére,
Melly akkor ég, mikor, mint tartozol,
Tisztednek szent oltárán áldozol,
Hogy méltó légy menny s föld szeretetére.
Ha minden nap világtól búcsút vészsz:
Minden nem várt óráddal nyertes léssz,
S híven vigyázni fogsz rövid idődre.
Az életet kémleld, ne a halált,
Hogy születnél a ki módot talált,
Lesz gondja, hidd el, annak jövődre.

A JELENVALÓVAL ÉLÉS.

Ne nyomozd, a mit nyomozni
Nem szabad halandónak,
Az ég végedet elhozni
Hol s mikor tartja jónak.
Csak az esztelen kérdezi
A néma csillagokat,
Hány öröm s bú környékezi
A leendő napokat.
Melly szép lenni elégedve;
Akár veled több tél vív.
Akár csak ez, mely mérgedve
Ellentállásra most hív.
Légy bölcs, s ma tégy szert jó borra,
Szabd kinyult reményedet
Rövid idődhöz, s máskorra
Ne halaszd jó kedvedet.
Míg szólunk is, fut sietve
Az élet, vedd, a mit ád,
Ne higyj, ámbár hitegetve
Mosolyog jövőd rád.

ÉLET KORAINAK TULAJDONAI.

Hús esztendő vagy, s még sem szép,
Harminc, s még sem erős és ép,
Negyven, s még sem érett eszű okos,
Ötven, s még sem kitetsző birtokos.
Barátom, soha te, ha csak csudát nem téssz:
Szép, erős, ép, okos, sem birtokos nem léssz.

A NYÚGALOMHOZ.

Hol van dicső országod,
Ég lyánya, nyugalom?
Reménylett társaságod,
A mint tapasztalom,
Az én osztályom nem lesz,
Nem itt a hold alatt;
Időm majd már bucsút vesz,
Már nyaram elhaladt.
Süvöltöz az őszi szél,
Fenyeket a komor tél,
Szorgalmam fáradott,
Fázott és izzadott.
Mind eddig csalattattam,
Csak keveset arattam:
Az a mit fogadott
Éltem legszebb szakaszsa,
Ifjú korom tavaszsa,
Adósság maradott.

S o mit nem álmadott,
Hová nem ragadott
Eszemnek hajnalában
Heves képzeletem,
Míg tündérek várában
Virágzott életem!
Hány szép épületed
Készült itt érzeteknek,
Ott magas képzeteknek!
Hirnek melly templomot,
Melly paradicsomot
Alkottam nagy tetteknek!
A jövő körén
Reményem tükörén
Melly dicső tájt szemléltem,
Nem ismert honomat,
S benne lakásomat,
Melly mennyországnak véltem!
Mindenütt kellemek
Virágoknak módjára

Nyíltak az érdemek
Utján szívem számára;
Völgyekben, halmokon
Öröm rózsáit szedtem,
S kezemet nem sebhettem
Tövises bokrokon.
Pályámon nem gátoltak
Semmi viadalok,
Égi fényben bájoltak,
Mindenütt angyalok,
S mint ők boldogok voltak,
Ugy én is általok.

Hová lett e szép álom?
Mikép elolvadott,
Melly másképen találom
A mit a sors adott!
A helyett hogy boldogság
Ölelne, gyötrelem
Sértve sért; viszontagság
Kénye lapdáz velem,
S későn korán gond s aggság
Italom, ételem.
Serdült koromtól fogva
Habok között lakom,
S csak partra vágy zajongva
Hánykódó csónakom.
Nem kell már, míg itt élek
Ragyogó jutalom;
Csak téged lelhetnélek,
Óhajtott nyúgalom.

De mért repülsz előlem?
Talán fertelmeim
Csináltak vázt belőlem,
Melly távol ijeszt tőlem,
Talám sok vétkeim
Súlyának érzésétől,
Lelkem ismeretétől
Futnak örömeim,
S boszontott furiákat,
Kígyókat és fáklyákat
Rettegnek szemeim?
Éjfél van s már álmadja
Sok vétkes vétkei;
Kemény Nemesis adja
Titkon törvényeit:
A gyilkos, ki mocskolta
Vérrel vad kezeit;
A fősvény, ki zsarolta
Álnokul kincseit;

Az irígy, ki gázolta
Mások érdemeit;
A hitlen, ki gunyolta
Az ég feddéseit;
A gyámnok, ki árváknak
Gyászos özvegy anyáknak
Zsirjával töltözött;
A buja, ki dühének
Pokolbéli tüzének
Hamis eskek között,
Vigyázatlan jószágot,
Szép hirt s ártatlanságot
Áldozott és öldözött:
Ezek több társaikkal,
Nemünknek mocskaikkal,
Belső birájokat
Rémülten álmodozva
Rettegik, s borzadozva
Hallanak átkokat,
S már kóstonják irtózva
Jövendő sorsokat.
Éjfél van, de nekem még
Égnek a csillagok,
S kis kertemben, hol az ég
Nagy tanúm, ballagok;
S e szent csendben lelkeimmel
Magán beszélgetek,
S olly szorosan vetek
Számot lefolylt életemmel,
Valamint vethetek.
S ám e hold szelíd fénye
Kárhoztatóm legyen,
S benne részt ne vegyen
Szemem, ha csak vak kénye
Szerint szivem ítél,
S a jobb lélek törvénye
Ellen szólni nem fél;
Ha szántsándékkal s tudva
Tagadom vétkemet,
S valamelly tettemet
Szépnek festem hazudva.

Van mit szégyenlenem,
Van; sokféle gyarlóság,
Sok fél bűn, sok fél jószág
Bizonyosság ellenem.
Erőtlenség hazája
E földi lakhelyünk,
Ezer tévelygés nyája
Játszik csalfán velünk;
Gyakran valóság bája

Gyanánt gözt ölelünk,
S indulatink csordája
Ellen bár kikelünk,
Az ellenség tanyája
Tulajdon kebelünk:
Nem csuda ha bajjal jár
E belső háború,
S reánk nem mindenkor vár
Diadalkoszorú.
De bennem ész lámpása
Mióta gyújtatott,
Annak világolása
Sokszor bágyadhatott,
De ki nem oltatott.
S mióta meggondolni
Tanultam becsemet,
Nem hagytam kényemet
Szabadon bitangolni,
Az okosság jogát,
S felséges thronusát
Vakmerőn elrabolni.
Hiányos lételem
Mezején nem lelem
Elysium szépségét
Bájos kiességét,
De mívelt földeket,
Sok szép vetéseket
Rajta még is találok,
S itten illatozó,
Ott gyümölcsöt hozó
Termékeket számlálok,
Durva parlagjaim
Kevesek, s egyes szálak
Dudváim s gyomaim.
Nem, hibám nem vádolna
Ugy, még summázva is,
Hogy ellene nem volna
Védelmes paizs,
Hogy meg nem engedhetne
Az örök irgalom,
Hogy tőlem elkergetne
Téged, o nyugalom!
Nemdenem hát bájlnak
A hivság bábjai,
Miknek mohón hódolnak
Fortuna rabjai;
Nemdenem telhetetlen
Vagyok a fény eránt,
S szívem azért kedvetlen,
Hogy velem nem úgy bánt

A sors, mikor osztotta
Tárháza kincseit
S kegyelme jeleit,
Mint kényem óhajtotta,
S hogy bőség árjai
Nectarral nem itatnak,
S magasról nem mutatnak
Tisztesség polcai.
Ugy van, magát más mentse,
Én nyilván hirdetem,
Kivánom a szerencse
Javait s szeretem;
S irigy lenni sem félek,
Ha olly fényeseket
Földi remekeket,
Elragadva szemlélek,
Kiket bölcs és nagy lélek
Dicsőség szárnyain
Vagy Plutus karjain
Ragyogtat szép pályában,
S érdem társaságában
Köznép közül kivesz
S fél istenekké tesz.
De az én irigylésem
Nem kaján búsulás,
S tovább törekedésem
Nem mord dúlás fúlás,
Sem pajkos viszketegség,
Sem kórságos betegség.
Vágyam nem volt soha,
S nem lehet, mert noha
Élek csendes rejtekben,
Az ég a jótétekben
Hozzám nem mostoha.
Bár harcnak munkájával
Izzadoz homlokom,
Vitézségem zsoldjával
Beérni van okom,
És senki siralmával
Nem gyült kis birtokom.
Bár a hír nem hordozza
Messzire nevemet,
Fő rang nem aranyozza
Nimbussal fejemet,
Egy két kedves oltáron
Tömjén nekem is ég,
Sőt hála! képes áron
Sugárt is nyertem még.
S bár szüntelen él bennem
Nemes vetélkedés,

S kiszt többre s feljebb mennem
Magas lelkesedés:
Olyan tévelyedés
Nem bódít, hogy utálna
Érte s tőlem elválna
A megelégedés.

Ah! más az, a mi bennem
Olly kívánságot gyújt,
Mellynek írt föld kincse nem
S minden csillám nem nyújt;
Nyughatatlankodásom
Másunnét fakadoz,
S szüntelen áradoz,
Ugy hogy iparkodásom
Akármint izzadoz,
Kútfejét bétapasztani
S örömet kiapasztani
Hiában fáradoz.
Egész föld kerektségét
Ha kémlem s tanulom,
Bár számtalan szépségét
S csudáját bámulom,
Titkolnom lehetetlen,
Hogy, a mint ismerem,
Valamit tart s terem,
Minden élő s lelketlen,
Észszel bíró s eszetlen,
Mint tulajdon szerem,
Hiányos s tökéletlen.
E világ üreget
Végtelent hágy lelkemben,
Biztat, s csal reményemben,
Nem tehet eleget:
Kereslet valóságot
S ad véleményeket,
Szent s boldog mennyországot
Igér, s szül vétkeket,
S tenyészt gyötrelmeket:
S ha hajt egy két virágot,
Nevel sok kórságot
S még több töviseket.

Nyilnak a bölcseségnek
Csudált műhelyei,
Ragyogó fénynyel égnek
Nagy nevendékei,
A tudományos égnek
Fő rangu díszai.
Mit tesznek? nagy rámára
Feszítvén eszeket,

A maradék számára
Szép épületeket
Magas gondolatokból,
Fényes ideálokból
Alkotnak, mellyeket
Más nyom, szélvész módjára,
Világ minden tájára
Elfű mint pelyheket,
S viszont új bálványoknak
Itt új oltárt csinál,
Ott ősi országoknak
Szórt omladványinál,
Pókok hálójánál
Mesterséges munkával
Szó új törvényeket,
Mellyek száz praktikával
Az erőtlenekeket
Megkerítvén elvesztik,
S szabad kényen eresztik
Az erősebbeket.
Kiáltja mindenknek
A tisztnek szent szava,
Miben áll a léleknek
Méltósága s java,
S mint kell magas elmével
Járnunk a jobb utat,
Melly a szép harc végével
Égi pálmát mutat.
Mit használ? világszerte
Az ész régen kiverte
Székéből s dühödik
A vak kény, s tetszésére
Vétket halmoz vétkére,
S csak ritkán bünhődik.
Ártatlanság találja
Mindennap új bűjét,
Gonoszság elprédálja
Érdem koszorúját;
Álnok szabadon állja
Igazon boszúját,
Bűn gúnyolva számlálja
Erkölc háborúját,
S csak kegyelem hátrálja
Ennek vég bucsúját.
Boldogság e vétkeknek
Honját mint szereti,
Mindenütt bús szíveknek
Panasza hirdeti,
S nyilván szemlélteti
Epesztő keserveknek

Ezernyi ezere
S vesződség tengere,
Mellybe süllyedni látok
Fő s alsó rendeket,
Akármerre bocsátok
Vizsgáló szemeket.
Hol vagynak, kiknek átok
Nem nyomná élteket?
A királyi thronusának
Erős bajnokai,
A nagyot fő rangjának
Gyémánt csillagai,
A vitézt homlokának
Zöld borostyánai,
A dúst sok aranyának
Tetézett halmai,
A bölcsét, ész lángjának
Mennyei bájai
A gondoktól hiában
Mentik s védelmezik,
Mellyek környékezik
A lelket: palotában
S bíbor s bársony ruhában
Akármint rejtezik.
Bár erős várt építsen
S érc bástyákkal kerítsen
Körül a hatalom;
Bár Amor istenítsen
S nectárja részegítsen,
Nincs haszna, unalom
Csömör s aggodalom
Minden szivbe magának
Gyakran utat talál,
S véget e nyavalyának
Nem más vet, csak halál.

Én is, én is tanúja
Régtől fogva vagyok,
Ez élet háborúja
S hiányi melly nagyok.
Repülök sok bajokkal
Küzdve gyarló szárnyokkal
A tökélet felé;
Honját távol csudálom,
Felségesnek találom,
S nem juthatok belé:
Buzgok korunk hogy rója
Bűnét le s többtől ója
Magát; buzogjak bár,
Augias istállója
Herculesekre vár.

Saját tettem rugója
Sem kedvem szerint jár,
S magamnak vádolója
Hányszor nem voltam már!
Az igazat, jót s szépet
Mindenütt kergetem,
S az eredeti képet
Sehol nem lelhetem:
Csak lelkeim mivoltában,
Csak képzet országában,
Csak magamon belül
Szemlélem: töredéket
Látok s csalárd festéket
Másutt mindenfelül.
Nem, meg nem elégíti
Semmi nagy vágyomat,
Melly mellemet feszíti
S ömölni kényszeríti
Sok sóhajtasomat,
S szüntelen öregbíti
Nyugtalanságomat,
Valamig nem keríti
Cyprussor síromat.

Hol, hol van hát országod
Igéző nyugalom,
Hol virít olajágod,
E legszebb jutalom?
Ott, hol a csillagoknak
Bájos seregei
Ragyognak, világoknak
Elhintett ezrei:
Ott ezek egyikében,
Melly veled s általad
Dicsőülő fényében
Mindent felülhalad!
Ott mutatja lelkeimnek
Honodat a remény,
Órangyala éltemnek,
Ez égi szülemény;
Melly napom viradtában
Fogott velem kezét,
S egész utam folytában
Ollyan hittel vezet,
Hogy örök szomjuzásom
S végetlen ohajtásom,
Melly olly magasra vágy,
Isteni kéz írása,
Pecsételt fogadása,
S megcsalódnom nem hágy. -
Bizony nem! hív munkámat

Követi jutalom,
S bizvást vigasztalom
Szivemet, hogy pályámat
Ha buzgó szorgalom
Végzi, nyerem pálmámat
Honodban, nyugalom!
S te ott a szépek szépét
S szentek szentét velem
Láttatod, mellynek képét
Melyemben viselem.

JÓ TANÁCS EGY LEÁNYHOZ.

Lyányka, higj igaz hivednek:
Örvénybe tántorodol,
S kora sírt ássz életednek
Ha buján kacérkodol.
Szépnek vágysz csupán *nézetni*:
Légy inkább szép valóul:
Egy sem fog utóbb szeretni,
Ha most érted száz szív gyúl.

HERCULES VÁLASZTÁSA.

Lowth után, 1790.

Most érte Hercules azt a szép idejét
Mellyben az ifjúság világpiacára
Fellép, és elszánja legtüzesb erejét
Vagy az ész vagy a kény hív szolgálatjára.
Az ártatlan szívben e szép kikelettel
Vagy a vétkek gyoma első gyökeret vér,
Vagy virtus bimbója nyíl nagy kellemettel,
S gyönyörű virága szebb gyümölcsöt ígér!
Mert ha illy szent tűz gyúlt az ifjú melyében,
Nemes vér fog mindég buzogni érében.

Egykor, hogy fényénél józan ítélésnek
Megtekintse éltét, Alcides keresett
Csendességet, anyját bölcs elmélkedésnek,
S titkos mulatása helyére lépdesett.
Útját mint folytatja komoly andalgásban,
Egy csendes völgyet ér, hallgatás hazáját;
Itten, elmerülvén mély gondolkodásban,
Szemléli az élet kétséges pályáját:
Két út nyílt előtte, ez magas sziklára,
Amaz kristály csermely virágos partjára.

Tüzes harc támadt itt habzó elméjében.

Nemes nagyra vágyás most szívét gyújtotta,
Majd lágyság szerelme gyúladott melyében,

S abban a nemesebb lángot eloltotta:

Midőn ím távolról két asszonyi képet

Lát jöni feléje dicső tekintettel.

Mind kettőt felségest, mint angyal olly szépet,

Messze felülmúlót halandót termettel.

Mind kettő szép, de bírt más más méltóságot:

Ez szent tiszteletet, az gerjeszt vígságot.

Az első dicsőbb és mesterség nélkül volt,

Orcáján egészség víg fénye ragyogott,

Isteni képének minden szív meghódolt,

Hónál fejérb ruha szép testén lobogott,

Lépett méltósággal elegy kegyességgel,

Szelid szemeiből égi tűz szikrázott,

Minél közelebb ért, isteni szépséggel

Annál inkább bájolt, mellynek nem hibázott

Csak egy vonása is. Víg színt mosolygással

Felségest mérséklott jámbor nyájassággal.

Másiknak messzűnően szédítőbb szépsége,

De csalfán nyargaltak szerte szét szemei;

Hova tovább fonnyadt színe ékessége,

Mert csak mesterségnek mázolták kezei.

Kevély, puha, teljes buja gondolattal,

Tánchoz szokott lábát játszva emelgette.

Gyenge testét fedte vékony patyolattal,

Melly titkos kellemit csak félig rejtette,

S midőn azzal a szél csintalanul játszott,

Deli teste annál bájolóbbnak látszott.

Sokszor hízelkedve kacsintott magára,

Majd árnyékát nézte gögös rátartással,

Majd megvetve pillant annak látására,

Szépségét hány szemek nézik imádással.

Míg most a másik szűz ballagott módosan,

Kettőztette útját szapora lépéssel,

Nem tudván mást várni győzésnél, biztosan

Ment az ifjú felé titkos örüléssel,

S általölelvén azt forró indulattal,

Így szól hozzá méznél édesebb szózáttal:

„Hogy jutál, Hercules, e kétes ösvényre?

Hogy fér meg ennyi gond egy ifjú melyében?

Bátran, o kedves! lépj e kies ösvényre,

S járj kényedre vígság téres mezejében.

Tépd öszve fáradság, munka, gond láncait,

Élj velem szabadon nyugalom karjában.

Ezer baj üldözi dicsőség fiait,

Enyéim nyúgosznak öröm hajlékában.

Alávalók hírért hadd fáradozzanak:
Az egek vígságra téged alkottanak.”

Az ifjat minden szó tör gyanánt sértette.
Benn az indulatok most kétszerte vívnak.
Soká bámúlt. Végre: mi neve? kérlette:
„Engem, mond, szép ifjú, Boldogságnak hívnak
Kérdezd csak, megmondják szerencsés híveim.
Rájok foly áldásom. Ők tudják becsemet.
S noha puhaságnak hívnak irigyeim,
Hadd gyalázza csúfos irigység nevemet.
Irigység mindég kész szép hírt csonkítani,
S legfényesb érdemre homályt borítani.”

Itt a felségesebb szép szűz megérkezett,
Ki mind eddig díszes móddal közelgete,
S egész méltósággal illy szókat fejezett:
„Hercules, vérednek égi eredete,
S eleint’ okosság tanácsán járásod
Benned egy bajnokot ígért a világnak.
Ha bölcsesség míve lesz e választásod,
Most az idő, hogy lépj halmára nagyságnak.
Eredj, dicsőíts meg engemet s magadat,
Menj a holott vetted szent származásodat!

De, nem titkolja el szám az igazságot:
Fáradtsággal kell itt nyerni diadalmat,
Munka nyerheti el a fő boldogságot;
Ezt az égtől feltett, felséges jutalmat.
Csak erősnek fizet a dicsőség szép bért,
Gyávának a laurust soha nem juttatja,
Thronusát veszélyek őrzik, s e szent helyért
Vívni kell, az égnek ez szent akaratja.
Csak kemény ostrommal nyílik meg szent vára,
Munka, gond s fáradtság az örök hír ára.

Akarsz-e kedvese lenni az egeknek?
O Hercules, imádd örök hatalmokat,
Fiúi készséggel engedj tetszéseknak,
S méltó áldozattal tiszteld oltárokat.
Vagy várod, hogy néped, tettid bámulója,
Szeressen mint atyját, s bízzék hatalmadban:
Légy hazád ügyének szíves szószólója,
A tanácsban szava, fegyvere a hadban;
Légy kész élni, halni, kedves nemzetedért,
Érte viselj bátor szívet, s onts nemes vért.

Akarsz-e erőddel halandót előzni,
Hogy kész pártfogójok az elnyomtaknak légy?
Tanúld legelsőben magadat meggyőzni,
S a puha élettől végképen bucsút végy.
Az éjnek fösvényen fizess adósságod,
Nappal utazásod folytasd serénységgel;

Mind nyárban, mikor nap gyújtja szomjúságod,
Mind mikor tél fagylal fergeteggel s jéggel:
Így az élet terhét békével viseled,
S diadalmas kard lesz, valahol jársz, veled.” -

„Hallod, kedves ifjú, mennyi fáradságra
Kárhoztatod élted, ha vágysz dicsőségre,
Így szólt a Puhaság, nem termett aggságra
Gyenge tested, termett víg gyönyörűségre.
Ehez vezetlek én, kedvesem, jer velem!
Számkivetve vannak itt a búk, bánatok,
Itt thronust emeltek a vígság s szerelem,
Én a boldogságra szebb ösvényt mutatok.
Az én utam kies, öröm rajt utazni,
Jer, kedves, végetlen örömben osztozni.” -

„Elcsábúlt, millyenek a te örömeid!
Így szóla a Virtus. Butaságba merít
Téged a rút lágyság. Kényes tetemeid
Rettegik a munkát, az öröm fűszerit;
Elébb, mint szomjúzol, poharad üríted,
Kényszerítve eszed pompás ebédedet,
Ízetlen örömid kelletlen merítet,
Hiába csiklandod eltompúlt ínyedet.
Még is a természet néz rád gyűlölséggel,
S hiába kérleled ezer mesterséggel.

Istenek itala, nectari édesség,
A legdrágább éték úri asztalodon,
Mind ízetlen néked. Az igaz csendesség
Nem aluszik soha virágos ágyadon.
Únalom emészti henyélő éltedet,
Álmodat korhelység mérge keseríti,
S o, millyen álom az, melly bágyadt lelkedet
Érzéketlenségbe mélyebben meríti!
S egy kis nyugvást enged a nagy pusztaságban,
Mellyben nappal bolyongsz kízó tunyaságban.

Legtisztább örömet jóltévő kezével
Természet osztogat gazdag tárházából,
Ennek örök hadban élsz szent törvényével,
Csúfot üzsokosság serkentő szavából.
Bár halhatatlan vagy, de a nagy istenek
Téged, mint méltatlant égiek sorsára,
Dicső országokból földre vetettenek,
Elfajúlt halandók érdemlett honjára.
Itt is méltó bére van álnokságodnak:
A kábák ölelnek, a bölcsek tapodnak.

Kevély boldogtalan! ostobán azt véled,
Minden gyönyörűség hogy neked sajátod,
Még is a mi legszebb, te azt nem szemléled,
Jótéteményidet te soha nem látod,

Bár vígságban minden érzékenységeket
Ringató muzsika ne szűnjön hangzani,
De legédesb hangnál édesebb éneket
Nem hallasz - nem hallod nevedet áldani.
Nem, az esztelennek dícsérd örömedet:
Annak szólj mézesen, ott vesd meg töredet!

Víg frigyeseidnek szép boldogság részek:
Bolondos ifjúság, búval tölt öregség.
Ifjak, s már sínlődnek: vének, még sincs eszek;
Lelkeket bűn rontja, testeket betegség.
Puhák, restek, élnek buja tunyaságban,
Tékozolják késő jajért erejüket;
Kétségbeesettek a nyomorúságban,
Rettegés s bűk között végzik életüket.
Múltra sírva nézvén, jövődötől félvén,
Holtan átkoztatnak, megvettetnek élvén.

De én istenekkel lakom dicsőségben,
Mint legkedvesb lyányát, a legmagasb felség
Ugy tekint engemet. Valami szép égben
Vagy földön tündököl, az én lángomtól ég.
Erő bölcs tanácscsal, dolog mesterséggel
Szépen egyeztetve az én segédeim.
Melybe bátorságot serény vitézséggel,
Szívbe kegyességet öntnek törvényeim.
Az igaz barátság köt csak olly lelkeket,
Kik nekem szentelték egész életüket.

Nem kell enyéimnek vendégség pompája:
Jó ízt ad a munka minden eledelnek.
Fáradt tagjaikat nyúgodalom várja,
Édesden alusznak, vídáman felkelnek.
Az egészség s öröm víg társaságában
Utaznak gyötrő bút soha nem érezve,
S ha éltek szép napja egész futásában
Vissza tekintenek örömtől könnyezve,
Látják sok ezerből, hogy egy nap sem ment el,
Melly nem tündöklene szép cselekedettel.

Végre mikor jutnak éltek határára,
Nyúgovó hamvokra sok ezer áldás száll,
Nevek, mellyet felvesz örök hír szárnyára,
Vég nélkül szent leszen a késő világnál.
Ebben áll, Hercules, a dicsőbb lelkeknek
Igaz boldogságok. Fogadd intésemet,
Légy méltó magzatjok a nagy isteneknek,
Repülj dicsőségre, válaszd ösvényemet;
Halhatatlan, jövel! vezérlem lábodat,
Találd meg énvelem mennyei honodat!” -

Herculesnek könnyen lobbanó szívében
A Virtus szavai tüzet gerjesztettek,
Minden gondolatok felhevült lelkében
Szentek, felségesek, mennyeiek lettek.
Eloszol előle tévelygés homálya,
Déli fényben látja puhaság rútságát,
S megdicsőült szeme bámulva csudálja
E hamis Syrennek álnok csalárdságát.
Igéző orcáján minden szépség megholt,
Imént piros, tüzes, most sárga s halvány volt.

Nem virágzottak már rózsák ábrázatján,
Eltűntek mindegyig hazug szépségei,
Sárga halaványság ült most arculatján,
Homályba borúltak béesett szemei.
Mint mikor szép Írisz az ég tájékára
Sok gyönyörű színnel kifestett boltot hajt,
S csak hamar, bámuló szemeink láttára,
Hervad dicső színe, mellyért a szív sóhajt.
A hol imént fénylett tündér dicsősége,
Lebeg most felhőknek sűrű setétsége.

De a Virtus inkább szebb fénynyel sugárzott,
Új új virágokat termett kellemete.
Édesgető erő szeméből szikrázott,
S mindég mosolygóbb lett komoly tekintete.
Vezess! tiéd vagyok, isteneknek vére!
Felkiált Alcides; mutasd ösvényedet!
O kegyes, bírd szívem; légy éltem vezére,
Örökké szívemben tartom beszédedet.
Míg esküvő nyelve illyeket fogadott,
Addig egész szíve szent lánggá gyúladott.

Ez a mennyei szűz isteni erejét,
Lelkébe lehellé teljes hatalmával,
Vitézi erővel páncélozta melyét,
S testét keménységnek ruházta vasával.
Fáradtságban érc volt, kőfal az ostromban,
Vas kezével ezer szörnyeteget leverte.
Egyik merész tettét száz követte nyomban,
Virtus által helyet fő bajnokok közt nyert.
Virtus által egek egébe költözött,
S örök ifjúságban él istenek között.

MUSÁRION, VAGY A GRATIÁK PHILOSOPHIÁJA.
HÁROM ÉNEKBEN.
WIELANDBÓL. 1800.

ELSŐ ÉNEK.

Egy sűrű berekben Athenae vidékén,
Melly szépen zöldellett a tenger mellékén,
Ballagott Phantias bús andalgásában.
Egyedül, s csak a bú volt társaságában.
Haját az esti szél borzasztá kedvére:
Nem volt mostan rózsa felfűzve fejére.
A keserves bánat, melly forrott melyében,
Festegette magát jártában ültében,
S hogy mindenben lépjen Timon nyomdokára,
Olly elkopott rongyos köntöst vett magára,
A millyen Cratesen hajdan az lehetett,
Mellyet rá paplanúl Diogenes vetett.

Mély gondok közt járt kelt félig húnyt szemekkel,
Lecsüggedő fővel, hátra font kezekkel.
Gyönyörű sorsának illy változásában,
Hosszú szakállosan, rongyos ruhájában,
Ki hihette volna ama Phantiasnak,
Ki nem rég mestere volt a vígadásnak,
Kinél a Gratiák tarták tanyájokat,
Kinek minden szívek megadták magokat.

Ki a pompázásban párja nélkül vala;
S míg mindent készre várt vendéglő asztala,
Mind éjjel, mind nappal, szakadatlan sorral
Játszott majd Comussal, majd ismét Ámorral?

Ellankadva ledől egy domb pázsitjára,
S a szép természetnek dicső pompájára
Érzéketlenül néz; a fülemilének
Hallja szavát, de az most zeng csak fülének,
Nem hatnak szívéig bájoló hangjai,
Mert befedezik azt a bánat szárnyai.
Érzékenység nélkül, mint ki Medusára
Tekint, s vére megfagy, néz vissza útjára,
S nem az forog már most, mint elébb, eszében,
Chloe leljen-e helyt, vagy Phryne, szívében.
Nem! nem kell neki már bolondság ösvénye,
S mióta szép tisztán kiürült erszénye,
Igy kiált, mint régen bölcs Salamon szája:
A világ nem egyéb mint hívság hazája:
Oh bizony mulandóbb mint virág szépsége
A leány szerelme, a barát hívsége!
Mihelyt arany eső nem hull, Danae sincs;
Oda van Patroclus mihelyt fogy a bor s kincs.
Barátokat hozzánk von csak alacsony bér;

Becsésb az arany mint szépség, elme, s fris vér.
Erszényed s asztalod ha szegénység éri,
Kiki elfut, s Láisz a virtust dicséri.

Mélyen meggyőződén, hogy merő hiúság
Mind az, valamiért a sete ifjúság
Édes maszlag által nyelt részegségében
S erőtlen fejének elszédülésében
A világot örök tavasznak itéli,
S magát rózsák között kis istennek véli,
Phanias, az új bölcs, Hercules módjára,
Búsan, az életnek ül kettős útjára,
S látja, csak hogy későn, melly sok baj közt lehet
Jutni dicsőségre. - Mit tegyen? Mit lehet?
Szép, virágos úton istenként sétálni,
Gyönyörűség karján rózságyon hálni,
S mindennap vígadni új vígság nemére:
Nagy baj mászni hír név tövises hegyére.
Mitévők lennétek? Illy esetben másnak
Nehéz a választás: - nem volt Phantiasnak.
A Gyönyörűséget, a hitetlent, látja.
Szép érzés, megvallja: de már nem barátja.
Repül az más ifjabb kedvesi karjába;
A Tréfák s Amorok erednek nyomába,
Kacagva, gúnyolva vesznek tőle búcsút,
S időtöltő társul küldik hozzá a bűt.
Más felül a Virtus, s annak dicső fia,
A Hír, őt édesden templomába hía.
Vitéz Herculesünk szökő seregére
Epedt szemekkel néz még vissza végtére.
Nincs haszna; jaj! többé nem jönnek karjába.
Mit tesz? - Készül menni a Hír templomába.

A Hír templomába? - De mint menjen bele?
Itt új kétséggel vív merész feltétele.
Szép ugyan mindég zöld laurusok pályáján,
Szent lángra gyúladva bajnokok példáján,
A félisteneknek sietni rangjára,
S érdemessé lenni Plutarchus tollára.
Szép, a rút lágyságtól nemes búcsút venni,
Minden veszélyekkel bátran szembe menni,
Igaz ügyet védni vitéz fegyverével,
S a földet festeni Gigások vérével.
Szép s édes (legalább így zeng Flaccus szája,
Noha inkább futni taníthat példája)
Szép s édes a haza hasznára meghalni,
De az ész még jobban fel tud magasztalni.
Melly szép, a léleknek eltépén láncait,
Égi fényözönben lemosni mocskait;
A szép igazságot fátyolától válva
Mennyei fényében szemlélni csudálva,

A természet belső rugóit vizsgálni,
A szphaerák táncának titkát kitalálni,
Okokból építeni felséges tornyokat,
S az égi lelkeknek kémlelni honjokat.
Melly dicsőség annak, melly boldogság bére,
Ki fáradságának jut illy szép végére!
Ám nagynak, boldognak nevezzék azt mások,
Kit harcra hevítnek síp s dobriadások,
A ki, midőn minden más szív remeg, örül.
S ha vérár foly s ágyúk dúlnak körös körül,
A halált, melly ígér borostyánt fejére,
Mint kedves mátkáját szorítja szívére;
Koránt sem ér fel ez annak nagyságával,
Ki magát befedvén Pallas paizsával.
Nem fél látásától éjjeli lelkeknek,
S neveti vakságát babonás népeknek:
Kinek, Styx, Acheron s Plutó hallására
Halavány sárgaság nem ül orcájára;
Ki bátran lát égni csuda csillagokat,
Istenekre nem fog boszorkányságokat,
S minthogy nem köti bé tévelygés szemfényét,
Mindenütt rendet lát s természet törvényét.

Nagy volt Filep fia, ki Sardanapálnak
Útálván lágyságát, vétkét sok királynak,
A tyrannusokat rontotta s kergette,
S egyik győzedelmét a másik követte.
Porrá zúzott karja ezer városokat,
Mindennap hódított újabb világokat.
Mért mivelte mind ezt? Bár maga megvallja,
Hogy nevét a köz nép bámúlással hallja!
Mennyivel nagyobb az, s nagyobb mint mindenek,
Kik szép tettek által lettek félistenek,
Ki a virtust mindég, s bér nélkül, követi,
S az örömet s a kínt egyaránt megveti:
Nagyobb, mintsem tudná sorsát keserűlni:
Bölcsebb, mint sem merne hívságnak örülni;
Ki diadalmasan az indulatokat
Meggyőzte, s vas láncon tartja, mint rabokat;
Kit egész India nem ront meg kincsével;
Ki semmit nem gondol más dicséretével;
S a ki készebb égni Phalaris ökrében,
Mint koszorút nyerni Phrynének ölében.

Illyen szemfényvesztő képzeletek között
Már Phantias szinte az égig költözött,
Midőn Amor eljött vívni tudományát,
Stoa, kénytelenség s bánat alkotványát.
Látja, s csak lehetne, nem hinne szemének,
Melly illy tárgyat mutat vesztére, lelkének.
Ha istenek néki a szép dicsőséget
Irigylik, mint érjen szándéka jó véget?

Ha ki meghódolni akar Minervának,
Örülhet-e Venus látogatásának?
Nem Venus jött ugyan, de bátran feltenne
Júnóval, Pallassal, s veszte alig lenne.
Szép volt fátyol alól ha csak szeme fénylett:
Ha semmit nem rejlett fátyola, még szebb lett.
Tetszett, ha hallgatott; bájolt, ha szólt szája,
S akkor, volt volna bár rózsátlan orcája,
Széppé tette volna gyönyörű elméje,
Mellynek mindig készen volt méze s epéje.
De nem volt ártalmas mérge fulánkjának,
S mosolyogva cáfolt szép hangja szavának,
Mióta Gratiák s Musák szövetségben
Élnek, nem voltak még illy szép egyességben.
Az okosság nem szólt soha szebb ajakkal,
Sem Zephyr nem játszott gyönyörűbb hajakkal.
Illy volt Musáron! ennyi kellemével
Jelent meg harcolni Phantias szívével.
Szóljatok, barátim, ugyan mit tennétek,
Ha egy vadon erdőn illy szép lyányt lelnétek?
Köztünk legyen mondva - futnátok-e tőle?
Ugy-e? S hát Phantias elszaladt előle?
Ugy van; olyast mit tett, a mit kevés teszen,
S a mi nélkül senki kártól ment nem leszen.
Felugrott a földről, s bánatos elmével
Vissza tekint, ha jól látott-e szemével.
S a mint Musáront jobban megsejtette,
Mint ki krokodilt lát, úgy futott előtte.

Futsz tőlem, Phantias? így szól a lyány s nevet,
Rám ismersz s futsz? Jól van! ám birj bajnok nevet,
Engem félénkebbé nem tesz hidegséged.
Kevélykedjél, egy lyány futva követ téged.
Phantias a bokros pusztá ösvényeken,
Csavarogva bújkált szűk tekervényeken,
Szint úgy, a mint bújkál a hegy szűz Nymphája,
Mikor ferdejében Satyrus üt rája.
A szép csak csendesen követi nyomain,
S könnyen, mint ha Zephyr hordaná szárnyain;
Mert furcsa elméje fel tudta számlálni,
Hogy amott a parton meg kell neki állni.
Hogy csolnak nem volt ott, az volt szerencséje,
Mert, ülhetne most csak Phantias beléje,
Szerecsenországig kész lenne elmenni.
De így haszontalan! mit vala már tenni?
Bizony kergetője soknál is többet tett! -
A mint tudott magán csak ugyan segített.
A parton csendesen s alá nézve megállt,
S holmi figurákat a fővénybe firkált,
Szint úgy, mint ha azon tűnődne magában,
Hány szem fővény lehet a földnek gyomrában.

Győztél, úgymond a lány; Phánias, ember vagy!
Cselekedeted szép, s dicsőséged is nagy.
A régi rend szerint Daphnénak haladni
S Apollónak kellett utána szaladni.
Te ezt megfordítod. Futsz, hogy vonj engemet?
Ám ne vess: megvallom erőtlenségemet.

Rosszul találtad el! így kezd válaszolni
A bajnok, boszúját nem tudván titkolni.
Hogy a föld megnyílnék s elnyelne hirtelen.
Ezt kívánom, nem mást, mióta vagy jelen. -
Köszöntésed hideg mint a jég, barátom,
Felel Musáron; azt tartod, mint látom,
Hogy a győzés sora rád került végtére,
S el is követsz mindent szívem gyötrésére.
De ne légy felettébb kegyetlen irántam,
Megvallom, vétettem; de vétkem megbántam.
Ha a régi volnék, méltán neheztelnél.
Kívánhatsz-e többet e vallástételnél?
Nem voltam magamé akkor; mit tehettem?
Most, a mit kívántál, szeretőddé lettem.

Mit mondasz? e szókat félbe így hagyatja
A bölcs, kinek forrón lángol ábrázatja.
Te, ki hideg vérrel érzékeny szívemet
Tapodtad, s nevetve nézted keservemet,
Eddig merészled-e vinni kevélységed?
Ide jössz gúnyolni, s tetézni vétséged.
Húsz s négy hóig érted úgy égtem, mostoha,
Mint Venusért talán nem égtek még soha.
Bájoló képednek örömmel hódoltam,
Mikép imádtalak! melly esztelen voltam!
Egy buja tekintet szívem megbájolta,
Melly magát énrajtam másnak gyakorolta.
Hazug reményektől holtig részegedtem,
Mellyektől vak észszel csalódní szerettem.
Az édes maszlagot nékem magad adtad,
S végre mind azt a jót mással kóstoltattad,
A mit nékem ígért szád ál mosolygása.
S kivel? Oh, méreggel tölt el gondolása!
Egy gyermek volt - engedj voltakép festenem -
Sem asszony, sem férfi, Chiméra-szülte nem,
Ki orcája színét vette képirónál,
Tarkább a lepénél, simább a kígyónál,
Hasonló a bábhoz, mellyet ágyba visznek
A kisdéd leányok, mikor lefeküsznek.
Ennek árúltad el szépséged rózsáját,
Mellyért oda hagyná Páris Helenáját.
Ezt a majmot vevé az Adonisának,
A kit kiki tartott Cythéra másának.
S míg e féreg lepte kedvelt virágodat,
Phánias, zörgetvén zárlott ajtaidat,

Egész éjjelenként könyeit hullatta,
S ifjúsága legszebb virágit fogyatta.
Nem! ki így megsértett, soha nem lesz hívem!
Félre tőlem! pestist szív belőled szívem,
Hagyj el, hiában jársz. Egymástól értelmink
Még távolabb járnak mint elébb szerelmink.

Ugy tetszik, mond amaz, bosszúd felette nagy
Fájdalmidért, oka mellyeknek magad vagy.
Szólj igazat; van-e mindég hatalmunkban
Kinek s mint adjunk helyt szívünkben s karunkban?
Sokszor, akarunk-e, azt sem kérdi tőlünk
Amor, s most Faunusok rút ölébe dőlünk,
Majd ismét megvetjük Phoebus szerelmeit.
Ki győzné számlálni kedvünk sok képeit?
Ti, annyi hibákat kik vettek szemünkre,
Hányszor vagytok méltók kinevetésünkre?
Hányszor nem esik meg, hogy horgon akadtok,
S nem más, csak nevetség, a mitől csalattok.
Nyakkendőnk nyíljon meg, ingujunk csúszszon fel,
Már dobog szívetek; sokszor annyi sem kell,
Egy szép mosolygásra s tekintetre lesz rab.
Csak képzelmény s árnyék, csak játék s múltó hab
Vezérli gyakorta lelkünknek ízlését,
Sőt a szépségnek is bájoló érzését
Elvesztjük ideig; tudjuk hogy hibázunk,
Még is Gratiákat a rútra ruházunk.
Ha magad, mint vélem, tapasztaltad ezt már,
Bocsánatot talán vétkem is méltán vár.
Ki keres annyi észet egy leány agyában,
Mint komoly Zenónak tudós szakállában?
S hát ha még, barátom, dicsérem tettemet,
Hogy az nem vádolja, sőt menti eszemet?
Tisztelem én benned azt a miért téged
Kiki becsült: nemes- és széplelkűséged.
Méltán érdemlettél ilyen tiszteletet.
Jó barátok valánk, s neked több nem kellett.
E szép aranyláncban, melly köt csak lelkeket,
Vígan éltél velem sok szép délesteket,
S estve nem sajnáltál éntőlem megválni,
S Glycerád ajtaján éjfélíg őrt állni,
Így sok időt nálam nyájasan töltöttél,
Míg nem egy nyári nap lugasomba jöttél,
Hol akkor csendesen aludt régi híved,
Ki ébren nyúgodni hagyta mindég szíved.
Ha mi, ferdés után, s mint véljük, rejtekben
Alszunk, talán szebbek vagyunk képzésekben.
Elég az, nem ismert jókat leltél nála,
S egy jó barátjától ő ekkép megvála.
Felkelvén, lábamnál szemembe ütközött
Egy felemás állat Amor s Faunus között.

Mit nem mondál szíved mély részegségében!
Mit nem tettél volna tüzed nagy hevében!
Ha nem tudnám mint kell az eszelős száját
Bezárni s más hangra vezetni nótáját.
Eloltottam tüzed hideg csúf árjával.
Amor dülva fülva repült el szárnyával,
Örültem elmentén; de korán örültem,
Mert egyszerre nyögve ott termett körültem.
Nyögéssel megvallom engem meg nem győznek:
Fenrepülő szók is hiába üldöznek:
A gyúlt képzelődés pompás hangozatja
A fris életerőt bennem elaltatja,
Víg tréfát próbáltam a valóhoz fűzni,
S úgy a síró daemont belőled kiűzni.
De tréfától az illy lelkek mérgesednek:
Bajod nőtt, másféle ír kellett sebednek.
Azonban en szívem nagy veszélyben vala,
Mert az eszelősség ragadó nyavalya:
Érzünk nem tudom mit, s mire ébren leszünk,
Fellobbant szívünkkel immár nem bír eszünk.
Játék volt ekkoron szükség mindenképen
A mézes uracskák arra valók épen.
Legjobb a leánynak, ha szerelemtől fél,
Egy olly báb, melly csupán multságunkra él,
Ollyan rendes bohó, a ki repdes, játszik,
Esze áll, szája jár, foga mindég látszik,
Ki csácsogó nyelvvel, bár egész lelke holt,
Lángjáról szól, mellyet a legyező elolt,
S a tűkörben tanúlt cifra nyögésekkel
Jó ízűt nevetett az elmésebbekkel.
Bizonynyal, hanemha nekünk játékunkra,
Minek lették volna földgolyóbisunkra
Az istenek ezen emberi majmokat?
Legalább szemeink szeretik azokat.
Ostobák, de annál többet örülhetünk,
Ostobaságokon jó ízűt nevetünk.
S végre, ha igazat akartok mondani,
Hogy majmoknál szebbek, azt meg kell vallani.

Mind ezzel (Timonunk így akad szavába)
Azt akarod, látom, kitenni példába,
Hogy nincs olly ügy, mellyet nem menthet az elme.
Csak az kár, hogy újra sért ügyed védelme.
De hagyj békét. Eszem elég mesze bódúlt.
Mit használ civódni azon, a mi elmúlt?
Szerettelek; bánom, hogy így megőrültem:
Te a majmon kaptál, s már megeszesültem.
Sőt örülök, mert bár volna módomban benne
Hogy minden vágyásom mindenható lenne,
S egyben repülhetnék szíved thronusára,
Nem mennék; esküszöm szemed hatalmára!

Hazug szerelemmel ám egymást tartsátok,
Engem már meg nem csal mosolygó arcátok.
Örömebb nézem a tavasz virágít,
Mint szépek személyét s gyermekek vígságít.
S ha még egy földi szép mosolygó képével,
Vagy hatalmat szóló haragos szemével
Azt a just valaha kinyerheti tőlem,
Majd istent majd férget hogy tegyen belőlem,
Így elvetemedni ha látnak engemet,
Akkor, Venus, akkor zavard meg eszemet,
A leggyalázatosb lángot öntsd erembe,
S ejts öreg dajkámmal forró szerelembe!

Meddig hiszed ezt így? felel Musáron.
Nem vártam, hogy nyelved illy fenhangon járjon;
De mind amellet is, megbocsáss, barátom,
Nem hiszem én az illy csudát, míg nem látom.
Te, ki nem régiben ha csak nem szeretnél,
Azt vélted, semmikép boldog nem lehetnél,
Kinek igen könnyen fellobbana szíve,
Egy tekintetre lett minden szépnek híve,
S a ki, el ne pirúlj, már megeszesedtél,
Ha én kizártalak, másokat szerettél,
Amor mulatságít te tudnád utálni?
Talán más istennél több jót vélsz találni?
Talán megszeretted ama víg bölcseket,
Kik indulatjukat s képzelődéseket,
Valamerre tetszik, rabszíjon hordozzák,
S úgy élteket könnyebb örömnék áldozzák.
Kerülsz mint nyűgöt a tiszta szerelmet;
Csak addig kell Amor, míg nem szül gyötrelmet;
Mérsékelve örülsz, sok játékon sorral
Legelsz, párosítasz új csókot ó borral;
Tanúlsz mint kelljen mindég gyönyörködni,
Örülsz míg örülhetsz, nyögsz, ha kell szenvedni.
Én ugyan azt tartom, jobb így okoskodnod,
Mint öröme színes göggel agyarkodnod.
S ha illyen észszel vagy, bátran nevetheted
Kinek visszatetszik illymódú életed.
Nem ott, hol a szépek rá únván magokra
Sűrűn csoportoznak olly multságokra,
Mellyeknek érdeme csak az, hogy nevek szép,
Kikbe a mindég várt öröm soha nem lép,
Hol nevetünk, mert kell, ha nem kell, ásítunk,
S vígságunk közepén már újat áhítunk.
Hogy ott is hiába kergetvén célunkat,
Új ásítózásra nyithassuk szájunkat.
Nem lármák közt, hanem természet keblében,
Ezüstszín patakos völgy csendességében
Szállja meg a legszebb s jobb öröm szívünket,
De, Phantias, hogyha illy okon költöztél

A városból? Crates formán mért öltöztél?
Álladat ez a csúf szakáll mért terheli?
A bölcs ember magát mint más úgy viseli.

Ékes csúfolódó! az én öltözetem
Csak olyan, a millyet kíván gyász esetem.
Hát nincs-e tudtadra bajaim melly nagyok?
Hogy ama csátés ház, mellyben magam vagyok,
S annyi föld, a mennyit ama palánk kerít,
Mint ez az, a minek még tehettem szerit,
Mióta prédára költ szép örökségem.
Minden tudja: hogy ne tudnád veszteségem?
Eredj, Musáron! tréfa beszédedet
Szinte úgy gyűlölöm, mint jelenlétedet.
S kit kínálsz a lélek olyan örömmel,
Kiket a sors közöl csak kedveseivel?

Barátom, éleszd fel lelked szent szikráját!
Nem nemes szív, rab az, ki formaruháját
Hordozza élteben bal vagy jobb sorsának.
A nézőszínből kell úgy a muzsikának
Zengeni, a játék a mint, bús avagy víg.
Az igazán bölcsnek szíve vídám mindig.
Hát lelked a külső tárgyak forgására
Vesz csupán hol gyászos, hol víg színt magára?
S a víg szívet, a melly lelke az életnek,
Prédául engeded minden kis esetnek?
Tudom én, barátom, mértéktelen jóság,
S vidítani s vidítani kész forró buzgóság,
Mellynek lángjai csak magának árthatnak,
Jól tudom én, ezek hová bódíthatnak.
Még is a kárt s hasznát ha jól felszámlálod,
Többet nyersz mint vesztesz, itt is úgy találod.
A miket a kábák másnak irigylenek,
Ne hidd, hogy mind azok boldoggá tegyenek.
Az igaz boldogság a bölcs tulajdona,
Megáll, forogjon bár a föld ál asszonya
A dús, hogy ő boldog csak akkor hiheti,
Ha pompája fényes s drágák készületei;
A bölcs érzi, s boldog. Együgyű étele
Cserép tálból olly jó, s olly jól lakik vele,
Mint ha minden áldná arany edényeit,
S India küldené drága ételeit
Ha, míg ő zöld fája árnyékában örül,
A víg báránysereg ugrál körös körül,
S Zephyrusok játszván lépék lágy nyájával,
Kínálják őt a rét balzamillatjával.
Ha ígésző hangot hall akármerre lép,
S valamit lát, mind az hasznos s egyszersmind szép
Melly könnyen felejtí e kedves okokon
Hogy háza nem nyugszik márvány oszlopokon,

Hogy ezer rest szolgák telkén nem lézengnek,
S asztalánál Gnáthók helyett legyenek zengnek!
Bár csapodár sereg ne víja ajtaját,
Udvara nem fénylik, oh ne mondja baját!
E helyett bír olly jót, a mi Mídásnak nincs,
A mit a királynak meg nem vásárl a kincs,
A mi nélkül halál az élet, a föld sír,
A legbecsesebb jót bírja - barátot bír.

Mit mondasz? a kinek a szerencse hátot
Fordít, hol az eszed? az bírna barátot?

Ím, mond Musárion, magam példa vagyok,
Ki érted Athenaet s mindent oda hagyok.
Ki utánad futok, anyám oktatását
Felejtven, s megvetven más lányok szokását.
Úgy hiszem, a dolgot bőven megmutatja,
Ha magát a leány ekkép kockáztatja.

Tudom az idejét, Phantias így sóhajt,
Midőn diadalmad nem szerzett volna bajt.
Akkor nem alacsony készséget mutatnod,
Csak Nymphaként kelle magad vonogatnod,
Futni, de, bokrok közt futván, megakadni,
S karomból nevetve magad kiragadni,
De ki tehet róla, hogy kegyetlen szelek
Legszebb öröminket elrepítik velek!
Elmúlt már ez; most csak, ha rajtam állana,
Azt kérném, hogy vérem zavarja szállana.
Nevezzen Athenae boldogtalannak bár,
De látom, hogy a kár itt is haszonnal jár.
Sok édes tévelygés bájos szövevényén
Általesvén, vagyok igazság ösvényén:
Az leszek, aminek eddig csak tartottak,
Áldott nap, láncaim mellyen lehullottak,
Mellyen Athenaetől végkép elpártoltam! -
Nem addig, míg a sors kényes fia voltam,
Nem, hanem mióta jutottam inségre,
Most vagyok igazán méltó irígységre.
Akkor volt Phantias valóban nyomorúlt,
Még inkább, mint a ki koldusbotra szorult,
Míg száz csapodárok őt égig emelték,
S arany poharakból szíve vérét nyelték,
Míg éjenként járván bordélyos házakat,
Ingyen adott, drágán vett ocsmány csókot,
Addig, míg úr s vad volt minden indulatja,
Addig volt rab, s kénye gyászos áldozatja. -
Vagy a ki virágon alszik, s mély álmában
Azt képzei, hogy ül Croesus thronusában,
De kit kétszeresen kígyók körül fognak,
Vajjon talán azt kell neveznünk boldognak?
És ha Endymion (kinek, hogy csókjait

Kedvére adhassa Luna, szemhéjait
Bezárván, Olympust mutatott nyugtában),
Ezer aeonokat töltne szép álmában,
S álmodva istenek asztalánál ennék,
Forrón csókolnák őt szerelem-istennék,
Valami vidítja istenek szíveit,
Mind az részegítné érzékenységeit:
Egy szóval, mint halak a tenger vizében,
Úgy úsznék torkiglan öröm özönében:
Szólj, kicsoda merné azt a vallást tenni,
Hogy nem szégyenlene Endymion lenni?
Bizony Diogenes, az ebek barátja,
Hordájában nemesb boldogság sajátja.
Vagy minnen szívünkben, vagy sehol sem fakad
Olly öröm forrása, melly félben nem szakad,
A tartós vígságnak olly szép kikelete,
Mellynek nem árt a sors mérges lehellete.
Sorsomnak melly javát imént bőven adta,
S most hirtelen tölem mind azt elragadta,
Melly nyomorúlt lennék egy fordulásával,
Bírnék bár Fortuna egész tárházával:
Ha, dicső székéből nézvén esetemre,
A bölcsesség nem jött volna védelmemre,
Ki setét lelkemben szent fáklyáját gyújtja,
Rózsaszín fellegből felém karját nyújtja,
S oda visz fel a hol boldog kedveseit,
Az igazság s virtus szentelt vitégeit,
Nem kísérti öröm, nem sérti fájdalom,
Szívek Olympus már s égi nyugalom.

Itt Phantias szárnya, mély gondolatjában
Őt így felrepíté ellankadt útjában.
Már szemei elől az egész föld eltűnt,
Már lelkét a nehéz test lehuzni megszűnt,
Körülte az aether tisztább lett szüntelen,
Már félig isten volt, midőn őt hirtelen
Egy csekélység, mellyet szégyen elmondani,
Az alsó világra le tudta rántani.
Ti, emberiségtek hatalmas győzői,
Az égi szépségek merész kémlelői,
Szívetek elámít: néki ne higgyetek,
Phantias példáját látván, reszkessetek!
Az a bölcs, ki az ég felé olly merészen
Repült s abba csak nem béhatott egészen,
Ki mintha nyargalna Sancho paripáját
Elérte már a szép csillagok hazáját,
S látja a kék s piros kecskéket legelni,
S hallja a sphaerákat titkon énekelni,
Kinek agyát ollyan hévség gyújtogatja,
Hogy a tűzég közel létét gyaníthatja.
S ki már nem méltóztat földit nézésére:

Lehull Musárion egy tekintésére.
De melly tekintés ez! Nem illik társának
Más, mint mellyet Coypel adott Amorának,
Melly, hogy annál előbb meg tudjon ejteni,
Csalfán fenyít; s imígy láttatik inteni:
Hogy ártatlan gyermek vagyok, azt tartjátok,
Jól van, jól! Tegzemet avagy nem látjátok?
Ha kell a jó tanács, fussatok előlem,
Csak hogy úgy sem soká lesztekt mentek tőlem.
Akár holnap, akár ma légyen a napja,
Van érző szívetek, s azt Amor elkapja,
Ezt vagy illyes mit szólt Musárion szeme,
Midőn bölcs Phaniast meggyőzte kelleme:
Rá néz, rebeg, eláll szózatja nyelvének.
Ki tudná leírni vonását képének?
A szép, mintha semmit eszébe nem venne,
Ugy teszen; csak titkon örvend szíve benne.
Végre így szól hozzá: estve lesz már, látom,
Athenae messze van; mit tegyek, barátom?
Nem ismerek senkit kivűled e tájon.
Hogy pedig egy leány itt az erdőn háljon,
Képtelennek tartod magad is. Mit tegyek? -
Azt tartom, Phantias, csak tehozzád megyek.

Hozzám? rebeg a bölcs; nagy szerencsém lenne,
De a házam szoros. M. Megfér egy lyány benne,
Ha még olly szoros is. Ph. Sovány lesz tartásod.
Egy kis téj, egy tojás: nem úgy mint szokásod.
M. Nem vagyok most éhes. Ph. Csak egy paraszt szolgál
Lesz szolgálatodra. M. Annak sem lesz dolga -
Jer menjünk, híves lesz; besetétül az ég.
Ph. Megengedj! nem adtam mindent tudtadra még.
Lakom egy hét olta két jó barátokkal.
M. Két jó barátoddal? Ph. Igen; s olyanokkal,
Kik társaságodra nem alkalmatosak.
M. Mit hallok, Phantias! hát filosofuhusok?
Ezek az emberek látnak-e szemekkel?
Ha igen, lábamnál, mint mások.
Ph. Megengedj, én abban kételkedem nagyon.
A Stoa Cleántja. - M. Oh Ceres! ott vagyon?
Ph. S övele Theophron, Pythagoras híve.
Nagy lelkek, s nem viasz ezeknek a szíve.
M. Oh nem mind aranyok, a mellyek fénylenek,
De bár csupa lelkek s test nélkül légyenek:
Mikép hátráltatná ez oda mentemet:
Még nevelni fogja gyönyörűségemet,
Ph. Egy szóval, szép tündér mi hármacskán vagyunk.
S egy férfira egy ágy. M. Nyár van; meg nem fagyunk.
Talállok én helyet, felejtse el gondodat,
Induljunk. - Kedvesem, nyújtsd ide karodat! -
Mit látok, Phantias, hát meleged lesz-e?

Mintha nagy próbára mennél s igen messze.
Három bölcsek talán csak bírhattok velem.
Én csak magam vagyok, még sem bánt félelem.

Mit tényen? mikor nem hasznos ellentállni,
A szél kényén kell a hajónak úszkálni,
Phanias, ki eddig magát vonogatta,
Mert bölcs Mentoritól leckéjét várhatta,
Esküszik, hogy becsesb lesz remetesége,
Mint a szelid Musák temploma szépsége,
Mihelyt az a nem vélt szerencséje leszen,
Hogy benne a legszebb Musa szállást veszen.
Lassanként kitetszett, hogy Phaniast a szép
Mebájolta, s nem volt elfelejtve végkép.
Az elűzött Amor lágy Zephyr képébe
Bújt, a lány szeméből a bölcsnek szívébe.
Vele megtelését eléggé mutatja
Halvány orcájának lángszín pirúlatja,
S könnyének cseppjei, mellyek ellenére
Fényes gyöngyként gyűlnek szeme szegletére.
Minden lélekzete sóhajtássá lészen.
A lány tréfájára rá bámúl egészen,
Még sem hall semmit is. Egész szíve s esze
A fejér kacsókra s a szép melyre vesze.

Hamar észre vevé a lány tudománya,
Melly veszélyben forog Zeno tanítványa,
Melly könnyen hágy győzni szép ellenségének,
Melly hiába truccol Amor erejének.
Látta mint derül fel setét ábrázatja,
Mint lángolt szemében titkos indulatja.
De rajta mit sejtett, s mit érzett érette,
Mind ezt még most bölcsen magánál rejtette,
Kivéven, hogy reá olly szemeket vetett,
Mellyekből, ha akart, minden jót vélhetett.
De a hev kívánság ha vakmerővé tesz,
A szerelem minden bátorságot elvesz.
Festett Phantiasnak a két bájoló szem
Mindent, valami szép, csak reménységet nem.

Végre, szinte mikor hálósobájába
Ment a nép, elértek Phanias honjába,
Hol a csendes estve szép hívességében,
Az udvart frisítő hársak ernyőjében
Véletlen olly munkán kapták a bölcseket,
Melly nem kis mértékben mocskolta neveket.

MÁSODIK ÉNEK.

Szent Anubis! vajjon millyetén állással
Láttatá a két bölcs magát Phaniassal?
Talán csak nem fogtak, nem merjük ezt hinni,
Édes borral telve a fűben fekünni. -
Épen nem! hát talán vesszőn lovagoltak? -
Ebben az esetben nem nagy bűnben voltak.
Plutarch ezt dicséri Agesilauson:
De bölcsnek eszébe illy játék mint jusson?
Ők időtöltésre tréfát nem kerestek,
Egy szóval: egymásnak üstökébe estek.

A köpcös Cleanthes szívének kedvére
Épen akkor térdelt bölcs ellenségére
(Ki alul oldozta fürtjeit hajának
A babot nem evő philosophiának)
Mikor a gazdának haza-jöve tele
Kedves mulatságát elhagyatja vele.
Mint kit ellensége olly tolvajságon kap,
Mellyhez sem sok tanú nem kell, sem fényes nap,
Úgy elborította Phaniast a szégyen
Álljon-e? fusson-e? nem tudja mit tégyen.
Minden erejéből forral olly szándékot,
Uj vendége hogy ne lássa a játékot:
De olly közellévő élesen látónak
Nem meri mondani szemét hazudónak.
Azonban a vívók felszedik magokat,
Szép díszesen öszvehuzzák palástjokat.
Ott állnak kábúlva, s azon jár elméjek
(Mert Phantias önkényt halkkal megy feléjek)
Melly csavargós úton leljék mentségeket
Hogy kevesebb szégyen borítsa fejeket.
De nem hagyja-e el Herculest is karja
Néha, mikor győztét leginkább akarja?
Váltig törik Cleanth s Theophron fejeket,
Nincs haszna! nem tudják befedni tetteket.
S ha köztünk minden szájt kacajra nem vonnak,
Köszönjék egyedül szép Musáriónnak.

Az uraknál, látom, így szól a csintalan,
Socrates intése nem volt haszontalan.
Gymnasticát üznek, mellyhez jól értenek. -
Hasznos játék! s nagy kár, hogy többen nincsenek.
Akik tudnák, amint illenék becsülni,
S a lágy erkölcsöknek törét elkerülni!

Látni való, hogy itt a lyány elméssége
(Bár titkos cél nélkül nem volt is mentsége)
Szép színt adott a rút bikacivódásnak. -
Kinek tetszhetett ez úgy mint Phantiasnak?
De Cleanthes, mivel igen buzgón harcolt,

S az illyféle beszéd neki nagy újság volt,
A színlő palástnak nem nagy hasznát vette,
S Phantias többről több szégyenbe ejtette.
Az a munka, mellyben imént buzgón fáradt,
Az a fény, melly reá két szép szemből áradt,
Az a szép s elmés hang, melly őtet mentette,
S a mi ennél szívét még inkább sebhette,
A váratlan vendég dicső kellemei,
A nyájas Amorok s Gratiák díszei,
Mind ezek mélyebben hatottak szívére,
Mint sem hogy hidegen maradhatna vére.
Mentségeket vakog, szakállát szaggatja,
Tág palástját ösvébb addig húzogatja,
Míg a mit senki nem kérdezett, szájából
Kiesik, hogy harcok nem vala tréfából.
A miért ő kikölt olly igazság, ugymond,
Mellyet a ki nem lát, az nem csak sült bolond,
Hanem ökör, szamár, lúd, tyúk, s ocsmány féreg.
Itt egészen láng lesz, s elfutja a méreg,
Tele szájjal ordít. Szegény Phantiasunk,
Melly igen érdemli ő szánakozásunk!
Most piros mint a láng, majd halvány mint a fal,
Földre süti fejét, szégyenében vesz, hal.
A szép látja, s siet őtet éleszteni,
S méltatlan szenvedett kínját enyhíteni.
A Gratiák által egy olly tekintéssel
Felfegyverkeztetve, melly csak egy lövéssel
Cleanth dühösségét rabjává hódítja,
S Theophron törődött oldalát gyógyítja,
Így szól: ha nyerhetném, urak, tetszésteket,
Vacsoránk végére hagyjuk kérdésteget.
Nékem ugyan az illy bölcseknek beszédje
Mindenkor kedvesebb, mint bár Zeusz ebédje.
Oh csuda s kegyes sors, melly elébb el kívánt
Téveszteni, s utóbb számomra illy jót szánt!
Szerencsés Phantias! kinek két barátja
Bölcscsé téssen mindent, ki őket csak látja.
Már nem csodálkozom, ha megszánva nevet
Minden kábát, ki rá ruház csúfos nevet,
S ha felejtí, birván illy szép boldogságot,
Nevemet, Athenaet, s az egész világot.

Így szólott, s a bölcsek fülökkel szemekkel
Minden ejtett hangot, mohóbban nyelnek el,
Mint a hervadt rózsa az estve harmatját,
Mellyel Zephyr hinti Flora szép magzatját;
Szemlátomást belül s kívül nő érdekem.
Nem a dicsérettől nyílt fel ugyan szemek,
De más szavát fülünk mindég szomjan iszsza,
Ha minn ítéletünk hangzik benne vissza.
Ember még a bölcs is, csakhogy magát keni,

S bár szíve kő, s nem tud semmit kedvelleni,
Magát még is tudja. Tömjén illatjával
Tartsd jól, s hidd el, adós nem marad hálával.
A két bölcsnél is hát a lány kedvessége
Nőttön nőtt; orcája mosolygó szépsége
Még Stoa előtt is kegyelmet találta;
S megbocsáták néki, hogy hozzájuk szálla.

Egy kis szoba, mellyben semmi gazdagságnak
Nyoma nem volt, megnyílt a fris társaságnak,
A szűk konyhán készült étkeket feltenni
Szemlélték egy borzas inast megjeleni,
Ki sokat szállongált s nem kevés munkával
Szolgált nekik végre olyan vacsorával,
Mellynek egy tyúk (de nem Catius szabása
Szerint, borba fojtva) volt legjobb fogása.

Ha vajjon Phantias tudós bölcsesége,
Midőn olly közel ült hozzá szép vendége,
Ideákat könnyen tudott-e formálni,
Azt az olvasónak hagyjuk kitalálni.
A hamis szemérem régi maradványa,
Melly szíve nyugalmát még gyakran felhányja,
Régi szerencséje szép tanúja mellett
Fejét több szégyenbe mártotta mint kellett.
De Musárionnak elmés vídámsága,
Mindenre szépséget hintő nyájassága,
S néha szívességgel teljes tekintete,
Mellyet reá mintegy feledkezve vete,
S ismét szemérmesen róla elragada,
Mind ez Phantiasnak új életet ada.
Szíve hova tovább más érzéstől dobog,
S mire észre veszi, benne már tűz lobog.

Azonban a dolog bár melly világos volt,
Két bölcsünk szint úgy nem látta mint a megholt.
A bölcslet vakítja gyakran a nagy sugár,
Fák miatt nem látja az erdőt, mellyben jár.
De a mieinknek meg kell bocsátani,
Mert amíg Phantias mindent, mit hajdani
Kőszívű mestere belé vert fejébe,
Sebesen eltemet szépség Lethéjébe;
Azalatt a vendég úgy kívánására
Ők immár kikeltek a tudós csatára.
Cleanth már vitatja, hogy csak a bölcs lehet
Boldog, mint Jupiter, hogy az mindent tehet;
Hogy szebb mint akárki, s koldus pálcájával
Hatalmasb mint Croesus gyémánt thronusával.
Tovább s tovább menvén nagy buzgóságában,
Megmutatja, hogy itt az élők honjában
Csupán a virtus jó, s az érzékenységek
Valamit kívánnak, azok csekélységek

És bölcshez nem méltók. Egy szóval, hagymáza
Bódúlt eszek' végre illy szókra csigázza:
Hogy a gyönyörűség földi köntösében
Jöjön bár elébe Cypria képében,
Ugy, mint ez a legszebb holdnak világánál
Valaha megjelent szép Adonisánál,
S ez az istenasszony (a mi sok) hozzája
Maga hívja, a bölcs ügyet sem vet rája.

Itt már tovább magát nem türtöztethette
Theophron, ki ezt is nehezen szenvedte;
Béillett ez bölcsnek kondor szakállával,
Parányi szemei teljesek szikrával,
Tud lantot verni, tud dalt zengeni szépen:
De bódúlt mint amaz, csak másféleképen. -
Messze mégy, Cleanthes (így vág a szavába)
Legalább beszéded könnyen ejt hibába.
Nem, mintha én talán volnék szerelemben
A gyönyörűséggel testi értelemben:
Az merő gőz, s víznek múltó buboréka,
Csak olly vak s éretlen lelkeknek játéka,
Kik, mélyen sülyedvén testiség sárjában,
Tunya szárnyaikat vették csak hiában.
De vajjon a szőlő rejt-e titkos mérget,
Ámbár rajta olykor látunk mászni férget?
Ne a visszaélést nézzük, ha ítélünk.
Szép mondás, de véle kár hogy ritkán élünk.
Nemde mézet s mérget egy bokor rózsája
Adhat, a mint szívja méh avagy pók szája?

Itt Theophron megtelt isteni lélekkel,
S Musáront nézvén nagy kitárt szemekkel,
Szavát magasb hangra kezdte felemelni,
S az eredeti fő szépről énekelni.
Hogy valamit látunk, s érzékenységgel
Öszvepárosítunk égi lelkeinkkel,
Mind az, bár ugy tetszik szemeinknek hogy szép,
Csak az örök szépről lemásolt halvány kép;
S olyan mint egy piros felleg rajzolatja,
Melly magát a vízben lefestve mutatja.
Innét feljebb repül, s mind jobban foly vére,
A titkokkal teljes számok fejtésére,
Az ezer világok szép muzsikájára,
A fény nemeire, s annak forrására.
Tüzesebben a vak éjszaka születését,
Az ékes világnak csudás eredését,
Deucalion s Pyrrha nagy történetével
S földünknek hajdani arany idejével
Silenus hangjai nem énekelhették,
Mikor a gyermekek rá kényszerítették.
Továbbá hirdeti, érzékenységgel

Mint kell meghaladni, mint kell lelkeinket
Titkosan mennyei fürdőbe mártani,
S a reájok ragadt földtől tisztítani;
S kerülven a babot s a földi lányokat,
Mint kell nékik fűzni olly égi szárnyokat,
Hogy az istenekkel társalkodhassanak;
S végre, midőn a mért idők lefolytanak,
Ama cifra nyári hernyónak módjára,
Melly bőrit levetvén, vígan kél szárnyára,
Testekkel levessék világi terheket,
S az istenek között lakják az egeket.

Nagyon gyönyörködven e komédiában,
A csalfa lány úgy tesz, mint ha bámúltában
Szökdécselne mellye nyughatatlansággal,
S a tudóst hallgatná egész kívánsággal.
Ezzel, a mit sejtني nem látszik, bár jól sejt,
A bölcs beszédében nem kicsiny csorbát ejt.
Hirtelen megtikkad annak repülése,
S alsóbb hangra száll le annak kérkedése.

A dáma mosolygó megvetéssel látja,
Mint önt ki az elme, ha nincs illő gátja.
Neveti bölcseit, kik pompás hangokat
Harsogván, árúlnak hamis virtusokat.

Végre így szól: Szebbet nem lehet hallani
Mint a mit Theophron látszik tanítani
A fények, a számok s sphaerák szépségéről,
A testről, s a lélek istenné-létéről.
Melly kár volna ha ez csak tünemény lenne!
Ha bár kitalálná, nem ehetnék benne!
Mert melly ösvény vihet erre a fő jóra,
Úgy tetszik ez az mit nem vett gondolóra.

Theophron, ki teljes édes képzésekkel,
Mellyek bölcseket is gyakran szédítnek el,
Az utat, melly bércre ment fel Herculesnek,
Olly szépnek rajzolja, olly kellemetesnek,
Millyen egy rózsás völgy Cyprus szigetében,
A minden örömek örökös földében.
Ha melly sybarita választhatna benne,
Minden kétség kívül Theophronnal menne
Istenektől kedvelt szép fák árnyékában,
Hol a nappali fény alkonyodásában,
A lélek s test tündérképpé párosodik,
S Amor, de nem az melly rajtunk uralkodik,
Egy másik, melly körül repdesnek ideák,
Szint úgy mint a Gnídi mellett a Gratiák,
Olly Amor, melly sokkal fényesebb mint e dél,
Tetőtül talpig szem, s csupa nézésből él,
Vezérli a lelket, viszi a felhőkbe,

Ottan jól megmossa, mártván lángferdőkbe,
Osztan feljebb feljebb megy a csillagos út,
Míg vele a legtöbb szépnek keblébe jut.

Hogy pedig a lélek illy szép szerelemmel
Szeressen s éghessen szent gerjedelemmel,
Theophron belőle minden indulatot
Kiirt, melly a földhez húzza, mint állatot.
S ez már, így szól tovább, a miben hibáznak
Sokan, kik magokra bölcs nevet ruháznak:
Ők szent szernek tartják apathiájokat
Mellyel istenekké tehetik magokat.
Az a bölcs, mellyet ők hév agyokból szülnek,
Mindent kerül a mi tetszik szemnek, fülnek.
Minden illy örömet alacsonyságnak vesz,
Elébe, úgy véli, felségesebb célt tesz,
Bátran tűr s a harcon tanul laurust szedni,
Nem érez, hogy semmit ne kelljen szenvedni.
Melly szörnyű tévelygés! A szép csupán a szép,
Bálványa mindennek, a kinek esze ép.
Csak hogy ezt a szépet lelkivé kell tenni,
A bölcs érez, mint más; ennek úgy kell lenni:
De másokat vakít a földi szép fénye,
S elnyél a testiség posványos örvénye:
Minket pedig az ő árnyékragyogása
Egy fő képhez vezet, mellynek ő csak mása,
E fő képnek örül az avattak szeme,
Ezt fényli a rózsza, ezt a nap kelleme.
A test rája ragad, mint madár a léphez,
A rózsás orcához, s minden testi széphez.
A bölcs úgy szereti a természet szépét,
Mint az isteneknek reá nyomott képét.
A lélek szárnyai e szép fényben nőnek,
Mellynek sugárai szent kútöböl jönek;
S az egész világot kölcsön vett színekkel
Festik, míg a semmi éjében tűnnek el.
Szárnyait a lélek mind tovább próbálja,
S magát mindég tisztább örömmel kínálja,
Semmi halandóban örömét nem leli,
Sőt a félistenek sorsát sem kedveli,
Szomjúságát csupán a forrás olthatja -
Illyen, jó barátim, a bölcs állapotja,
Így a mi másokat, mint horog a halat,
Jól meg nem tisztítva elszédít s meghalat,
Az az igaz bölcslet szárnyas ló módjára
Nyargalva felviszi az egek polcára.

Még a muzsika is (bár fogyatkozással
Teljes is itt alant, mert hogy bájolással
Tökéletes hangja olvaszsa szívünket,
Szükség Scipióval itt hagyni földünket,

S a dicső sphaeráknak mennyei honunkban
Hallgatnunk énekét, legalább álmunkban) -
Még a muzsika is hasznos a léleknek;
Csínos szelidséget ad az érzéseknek,
Az indulatoknak győzésére oktat,
Vidámit, felséges repülésre szoktat,
S több csudát, tesz, kivált egy szépnek szájában,
Mint akármelly tündér Báhám országában.

Cleanth, ki ritkán volt illy soká békével,
Tovább nem hallgathat már csendes elmével,
Zabolát kell vetni a szilaj elmének;
Mert, a mint ő véli, ez az egész ének
Heves athletája bódúltának jele.
S a bolondok házát érdemli az vele.
Felkölti helyéből ötet ezen oka.
Jobb karja mezítlen, ráncos a homloka.
S még szólni sem kezdett, már győzedelmet nyert,
De egy új történet mindent, összekevert.

Az ajtó megnyílik, a kis társasághoz
Belép egy leányka, s egy teli kosárt hoz.
Szép hegyi Nymphának bír öltözetével,
Járásával bájol, győz tekintetével.
Alban, kinek kezét Aglaja vezette,
Pomonát vagy Florát szebben nem festette.
Egy szóval olly szép volt, hogy első látásra
A róla sugárzó árnyékragyogásra
Új Pythagorasunk úgy rá feledkezett,
S a fény özönében olly messze evezett,
Hogy nem lát sem kosárt, sem mit hoz a kosár,
A mit bölcs Cleanthes nyugtalanul les vár.
Musáron, ennek ki már végét látja,
Int, hogy most némaként hallgasson barátja.
A szobalyány tüstént üríti a kosárt,
S az asztalra, melly most illy újságot nem várt,
Sok confectet s hat nagy boros kancsót téssen,
Mellyek bár melly Faunust várhatnak merészen.

Ekkor így szól a szép: Uraim, köztetek
Nehéz bíró lenni: mind ketten győztetek.
Bár szép dolog, ha ki bír apathiával!
Örömről örömré főbb lelkek szárnyával
Bizony nem kevésbbé szép repdesni sorra!
Engedjétek hagynom a választ másszorra.
Sokra oktatott ma engem két bölcs nyelve;
Légyen hát az estve örömnék szentelve.
Végy csészét, Phantias, áldozz Cypriának,
A szépség mosolygó istenasszonyának.
Te pedig, Theophron, vendégeld fülünket
Citharád s hangoddal bájold szívünket.

Most már, hála érte a hegyi Nymphának,
Szép Musáronunk szobaleányának!
Lassanként a bölcsek kurta vacsorája
Leve a víg kedvű Bacchus tivornyája.
Szakállas Phoebusunk citharája bár peng,
S a dal a lelki szép dicséretéről zeng,
De Chloe mellyére szegezett szemei
Igen megmutatják, szíve érzései
Melly rosszúl egyeznek felséges hangjával,
S a játszó melly balúl bánik alakjával.
Csintalanunk, látván a bölcs gyarlóságát,
Ravasz forgódással gyűjtja szomjúságát.
Szüntelen vele van, mindent tesz kedvére,
S nem nyugszik, míg érte nem forr minden vére.
Egy virágkoszorú, mellyet a bölcsre fűz,
Elvégzi munkáját, s Theophronban a tűz
Úgy lobog, hogy minden, ki szerelmét látja,
Csak alig hogy száját kacagva nem tátja.

Te pedig, Phantias, melly szomorúsággal
Látod telni az éjt illyes bolondsággal!
Kedves vendégedre melly keservesen nézsz!
Mennyit intesz, hozzá hány sohajtást intézsz!
Nincs haszna! Sebesen siet az céljára,
De talán mind néked, mind neki javára.

Chloe, asszonyának szíves örömére,
Gyorsan közelítget a dolog végére.
Theophron szemei már olly lánggal telnek,
S szeretőjének olly csúfosan felelnek,
Hogy a legbohóbbik caricatúrának
Őtet választhatná Hogarth is példának.
Csalfa leány, mért hogy hova tovább gyűjtod?
Olly bájolvá néki a nectart mért nyújtod?
Nincs szükség olajat töltened lángjára,
Fuvalj inkább szellőt égő orcájára!
Lehet-e leányban illy kegyetlen erkölcs?
Azt véled, nem húsból s vérből való a bölcs?
De, Chloe, hihető, tudja mit cselekszik:
Ha kínoz, jutalmat adni is igyekszik.

Fennyen dicsekedvén jéggé vált vérében,
S nem kis kedvet lelven a bor erejében
Cleanthes azalatt bölcsen fejtegeti,
Hogy csak semmik a szív vágyási s érzeti
Őt kénytelenségből álmos tanítványa,
Kinek szívét ezer kétség habja hányja,
Mint Horácnál ama terhhordó rest állat,
Csüggő füllel hallja, s gyakran vonít vállat,
Végre unalomból okait lerontja.
Ez, természet szerint, a bölcsöt boszontja.
A nagy boszúgába mind többet s többet tölt,

Vizet vél inni, mert más rovására költ;
S Aristippust, s mind azt, valaki tart vele,
Circének óljába bizonyítja bele.
Tudós szerzetéhez vonzó buzgósága,
Melly minden pohárral föbb mertékre hága,
Hét palackok közzül hármat már kimére,
Midőn a csillagtánc, mellyel legvégtére
Theophron a hallók füleit múlatta,
Őtet csupa égő lánggá változtatta.
Most már egy lelket sem kímél dühössége,
Mindent meggyőző szava, mint őt részegsége.
S mire a legfényesb sphaerai tánc kerül,
Érzékenység nélkül a földre leterül.

A játék harmadik része végződik már,
Kiki álmod keres, mert az idő eljár,
Cleanth, ki hasonlít alvó Silenushoz,
Csak hogy a bor reá még mélyebb alvást hoz.
Egy ólba vitetik bacchusi pompával,
S kiki jó éjtszakát mond vidám orcával.

HARMADIK ÉNEK.

Mihelyt Musáron aetheri álmából
Felserkenvén, kikél nyugovó ágyából,
Phaniast azonnal ott teremni látja,
Régi jó barátnőm talán megbocsátja,
Így vakog, hogy korán alkalmatlankodom,
De mit tesz? Én tőled most sem iszonyodom,
Felel Musáron, nem vagyok idegen:
Hívünket soha sem fogadjuk hidegen;
Mindég mond valami újat és kedveset.
Látom, mond Phantias, látom, melly keveset
Reménylhetek tőled boldogulásomra
Beszédedből, mellyel felelsz panaszomra.
Látod szívem kínját, s még nevetve gyötörsz,
Látod romlásomat, s még jobban öszvetörsz,
Száz esztendő nekem minden pillantásom,
S gyönyörködő szemmel nézed kínlódásom,
Kétségbeesésnek nyeletsz el habjával,
Kegyetlen, s hívének vall szád szép hangjával.
Melly irgalmatlanul állasz rajtam boszút!

Én boszút? felkiált Musáron. Mi jut,
Phantias, eszedbe? Először szerettél,
Azután elhagytál. Mellyikkel vétettél?
Hidd el, én szerettem mindenik tettedet,
Minden lyánynak tetszik az olly cselekedet,
Melly a férfin való győzelmét hirdeti,
S annak bölcsességét lába alá veti.

De szívedet látni még inkább szerettem
 Hidegen, mint égni csúfosan érettem.
 Ph. Mikép tudsz kínozni, Musáron! jobb lesz
 Üss egy tört e szívbe, mellyet a bú megesz.
 M. Ne kínozz, barátom, szomorú játékkal!
 Jer, ülj szem közt, s mondd eljöttél melly szándékkal
 És, hogy boldog lehess, mit s mennyit kell tennem?
 Ph. Olly lánggal szeretned, mint a melly ég bennem!
 M. S hát engem Phantias szeret, ki, utálva,
 Futott tegnap tőlem? Ph. Hát nem boszút állva
 Büntetsz-e illy szókkal? Tudod ki s mi voltam
 Ama bús órában, mellyben úgy dacoltam.
 Megölve szívemet a bú mérges szele
 Szídtam a szerelmet, s teli voltam vele.
 Megjelenésed is igen váratlan volt,
 S csúfolásnak véltem valamit nyelved szólt.
 Mikép remélhettem, hogy a mi belőlem
 Remetét tett, s mindent elijeszte tőlem,
 Az hirtelen hozzám vonszhassa szívedet?
 Vedd ezt jól elmédre, s megsértődésedet
 Ha nékem, örültnek, el nem engedheted,
 Tekints még egyszer rám; s ez egy tekinteted
 Oltsa el éltetemet, ne legyen több gondom.
 Ha szeretlek-e? jaj!... M. Dianára mondom,
 Barátom, csupa gyász a szerelem benned,
 S nálam hasonlóra nehéz lesz szert tenned.
 Szint úgy nem kell nekem a szív részegsége,
 Mint Theophron hiú szemgyönyörűsége.
 A csendes víg öröm italom, ételem,
 S minden rózsaszínben nevet s játszik velem.
 Én szeretlek ollyan csendes indulattal,
 Melly nyájas Zephyrként, gyenge fuvallattal
 Ingatja a szívet, szélvészszé nem lészen,
 Nem háborít soha, mindég víggá téssen;
 Mint a Gratiákat s Musákat szerettem,
 Úgy szeretlek; s ha így boldoggá tehetem
 Éltedet, szerencséd ma kezd virágozni,
 S csak a halál fogja határát elhozni.
 A szerető ezen szóknak értésére
 Részezen rá rohan szépjének kezére,
 S tüzes csókjaival csakhogy fel nem falja.
 A lyány egy ideig, mig az ész javalja,
 Az elragadtatást áradni engedi,
 S a boldogításnak szép rózsáit szedi;
 S olly gyengén láttatik vivni barátjával,
 Hogy ez végre mellyét illeti csókjával.
 A hold s a szép hajnal titkoló ideje,
 A részeg szerelem babonás ereje,
 Meg annyi veszélyek egy érző leánynak,
 Szépünk lágy szívének mennyi tört nem hánynak!

De Musáriónnak gondja volt magára,
S míg Phantias, egyéb szeretők módjára,
Több s több részt vár híve jóakaratóból,
Mint bámúlt, mikor az kiugrék markából!

Hogy Phyllis eleint magát vonogatja,
Hogy lassan rikoltgat, s ha nincs foganatja
Nevetve fenyeget, s vásott körmökkel vív,
Az épen nem újság! még a legbujább szív,
Még a Satyrus is méltán felakadna,
Ha a Nympha tőle épen nem szaladna.
Ellenkezzék a lány: illik is, szokás is!
S így érti a dolgot íme Phantias is.
De megcsalá magát; mert az ő kedvese
Körmében tréfából fegyvert nem keres.

Semmit nem használván sok ravasz próbája,
Búsan kezd zengeni vitézünk nótája.
S bizony, hogy elcsüggedt, nem lehet csudálni:
Melly virtus! hol lehet ennek párt találni?
S virtus-e? Phantias annak nem tarthatja,
Kemény, hideg s kevély szívét kárhoztatja.
Illendő, azt mondja, hogy, ha szeret a szép,
Bizonyítsa is meg azt elegendőkép. -
Hát nekem nincs jusom, így szól e szavára
A leány, szerelmed hogy tegyem próbára?
Hát ha az csak képzet s hideglelés lenne,
Csak játék, s nem volna állandóság benne?
Vétek-e, eszemmel hahogy tanácskozom
Előbb, mint szívemet elajándékozom?
Az olly forró vérű előtt, mint magad vagy,
Ez a gond soha sem lehet felesleg nagy.
Mégbocsáss, e tettem ha okoz sérelmet,
De magad is kívánsz szíves hív szerelmet.
Amor nyilaival másszor csak tréfáltam,
S neveltető bohót mindenütt találtam:
Most, hogy boldog légyen mind kettőnknek szíve,
Az célunk, s e szép frigy csak a virtus míve.

Mindég foganatos a virtus tanácsa,
Úgy mondják, a midőn szép száj a tolmácsa:
Mi sem kételkedünk ennek úgy voltában,
Feltéven hogy szegszín éjjeli ruhában
A kényes szív ellen egy olly mell ki nem kél,
Melly fejtér mint a hó, s vizslább a gyermeknél.
Vitézünk, fájdalom! ezen esetben volt,
S különfelé vonszó két erővel harcolt.
De gondatlan szemét minek is szegezze
Olly merőn a mellre, melly szívét vérezte!
Ha melly szívre gyenge s nagy erő együtt hat,
A gyengének abban nyoma nem maradhat.
Őtet is a szép lány bár mint tanította,
Ő annak szavait jól nem is hallotta.

A mivel tüzet gyújt Amor kő szívekben,
A miről Naso ír csábító versekben,
Ami, a mint mondják, hódít sárkányokat,
A legmesterségesb ravasz fortélyokat,
Mindent kész próbálni részeg indulatja
Szeretője ellen, de nincs fogatja.

Add meg, így szól végre a szép, add meg magad!
Látod heves véred melly tetekre ragad.
Megbocsáss, barátom, de délcegségedet
Ha még tovább viszed, megbántod hívedet;
S nem mást, csak azt nyered vele utoljára,
Hogy szerelmed tészem még hosszabb próbára.
Erről legyen elég! szóljunk más dolgokról,
Csácsogjunk, ha tetszik, e két tudósokról.
Nem tudom mint ötlik eszembe felőlök,
De fogadni mernék, hogy egyik közölök,
Szobaleányommal társalkodásában -
Ph. Hogy hogy? M. Gyönyörködik a sphaerák táncában.
Mit mondasz? Phanas így kiált s mosolyog,
Az volna még rendes! de nem is olly dolog!
Én is sejték benne olly erőtlenséget.
Említem, szemében nem legszebb láng égett,
Midőn a csintalan Chloe utoljára
A virágkoszorút füzte homlokára. -
Musáron, velem melly sok jókat tettél,
Bódító utamról hogy vissza vezettél!
Melly esztelenség volt, ollyan embereket,
Kiknek, jól megnézve, minden érdemeket
Csak a palást, a bot, és a szakáll tette,
Egy olly szemtelen párt, melly azt érdemlette,
Hogy gyönyörködtetné a Maenadeseket,
Úgy nézni s tisztelni mint igaz bölcseket!
Mire vetemedtem, mint bódúlhat az ész!

Rajtad is, rajtok is méltatlanságot téssz,
Musáron imígy váltja fel szavait,
Az egyenességnek becsüld határait.
Elébb a mértéken túl ment szereteted:
Most őket ok nélkül igen is megveted.
Mit hallok? mond amaz, hát te fogsz mellettek!
Tréfálsz! bár mint égtél volna is érettek,
Még is, az estvéli játék nézésére,
Felnyílnék a szemed, mint enyém végtére.
Cleanth, ki a virtust tartja csupán jónak,
S béillik Faunusok közt első ivónak;
Theophron, ki zengi lelkek boldogságát
S Chloe kebelében gyújtá bujaságát,
Kellenek-e arról szólóbb bizonyságok? -
Hogy benne, felel ez, vannak gyarlóságok,
S hogy egyik sem olly bölcs, mint a systemája.

Ph. Azt igen mutatja mindegyik példája!
M. Még is talán semmi e földi éltünkben
Erősb virtusokat nem gyűjthet szívünkben,
S ama bátorságra azt nem emelheti,
Melly nagy dolgokat tesz, a veszélyt megveti,
Mint az az igazság, mellyért buzgásában
Részegséget ivott Cleanthes bújában.
A vitéz Hercules híres unokái,
Az Aristidések, hazájok bátyái,
S a Leonidások, s kik vele harcoltak...
„Mit? kiált Phantias; stoicusok voltak?”
M. Több mint stoicusok! ők azt életekkel
Tették, a mit Zenók gondoltak eszekkel.
Mért van Herculesnek mindenütt oltára?
Mert ama kösziklás nehéz úton járja,
Mellyet a bölcs nem tud járni, csak festeni.
Ph. De kit illik azért mást dicsőíteni,
Mint téged, természet, ki őtet alkottad,
S elébb mint Stoa volt, élni tanítottad?
Nagy embert szülni kell, nem lehet nevelni.
M. De a nevelést is szent dolog tisztelni.
Bár részint örökség Phocion virtusa,
De van köszönetre Platónak is jusa.
A mesterség kezet fog a természettel,
S a rajzolást képpé festi szebb ecsettel,
A virágot, mellyet a mezőn fel sem vészszt,
Szemet igézővé teszi a bölcs kertész.

Tegyük, mond Phantias, hogy ez mind igaz is,
Legalább a délnél világosabb az is,
Hogy Theophron titkos száma, ideái,
Szívbe, szembe, fülbe nem férő csudái,
Mind ez csak egy beteg főnek álmodása.

M. A nagy Archytasnak hol és hány van mása?
Pedig Theophronnal azon egy hitet hitt.
Illy lelkek is vagynak, de csak amott imitt.
Szint úgy teremni kell a lelketlátónak,
Mint a nagy vitéznek s a jó rajzolónak.
S vajjon mi emeli feljebb a lelkeket,
Mi formál olly nemes s felséges szíveket,
Mint éltünk céljáról a nagy reménységek?
Hogy a világoknak nincs számok, sem végek,
Hogy a nap, melly útját láttunkra itt járja,
Egy másik szebb napnak csak vékony sugárja,
Hogy lelkünk végetlen, s rokon főbb lelkekkel,
S ha szentül él, utóbb vígad istenekkel. -

Minden Gratiákra kérlek, kedves, mit téssz
Így kiált Phantias, talán csak lélek léssz.
Nem régen csúfodnak Theophron szólása
Tárgya volt. M. Ő maga, de nem tanítása;

Nem a mi benne jó, bár eszelősséggel,
Jól összekeverte azt esztelenséggel:
Csak az esztelenség érdemli gúnyunkat -
De igen is távol elhagyánk célunkat.
Nem volt más szándékom, csak adni értened,
Hogy nincs mért tettetted igen szégyenlened.
Ha a két bölcs téged elébb úgy megbájolt,
Az gyászos sorsodban csuda épen nem volt.
A mint martiusban őszezsugorodik
A bimbó, az idő mihelyt komorodik,
Úgy lelkünk, eltűnván a sors verőfénye,
Magát őszevűzza, s elhervad reménye,
Mídon mind az tőle eltűnik véletlen,
A mi nélkül neki az élet kelletlen.
Csuda-e az, ha egy olly tudományt szeret,
Melly minden bal sorsban vigasztalást nyeret?
Melly néki azt mondja, hogy a mi veszendő,
Az nem övé, s vesztét bánni nem illendő;
Sőt a keserűség közzé édeset tölt,
S a veszteségekből új örömeket költ.
Mi tetszhetik inkább a bús kevélységnek,
Mikor örvényébe sülyed az inségnek,
Mint egy olly tudomány, melly minden kincseket,
Ha eltűntek, úgy néz mint gyermekségeket?
Mit gondolsz, az magát melly nagynak tarthatta,
Ki hordóban magát fel s alá forgatta.
Kibe a nagyságnak irígylése nem fért,
S napfénynél egyebet Sándorától nem kért?
Még kevesebb lehet a bal sors fiának
Éretlen buzgása egy platonistának,
Az öröm helyébe ki jobbat tud tenni,
A melly nélkül Zeno tanít csak ellenni,
Ki, a durva testi gyönyörűségeknél,
Néki szebb vígságot ad az isteneknél,
Az égből, a hova könnyen feligézi,
A földet csak egy kis borsószemnek nézi,
Varázsló pálcája egyet csap előtte,
S tüstént ezer világ terem körülötte,
Bár fundamentumok csupa képzeletek,
De annyival pompásb s dicsőbb épületek.
S ha külső érzésit egyszer elaltatja
Azt hiszi, hogy magát valóval mulatja.
Egy olly álom, mellyel az égben vígadunk
Nem végső szerencse. - Addig míg szűnyadunk,
Belé szól az ifju. De a felébredt bölcs
Mert szükség, hogy utóbb akárkit is felkölt,
Lassanként a nectar s ambrosia mellett
Olly étkeket kíván, mint régen kedvellett.

Egy sohajtás, melly itt Phantias melyéből
Jött, bőven mutatá, hogy szólott szívéből.
S nem az ő vétke volt, ha szépje nem látta
Illy sohajtást mellyik istenhez bocsáta.

A szép, megérdemlett hív szeretetének
Zálogául, kezét nyújtja kedvesének,
Ki e drága kezet, lángolva, melyére
Nyomja, s epedve néz angyala szemére,
Ha vajjon érzi-e szíve hevesességét?
Egy gyenge szorúlat elveszi kétségét.
Viaszként megolvad lágy szíve a szépnek,
Tüstént a cél felé sebesebben lépnek,
Amor őket többről több s több szívességre
Vezeti, míg utóbb jutnak kívánt végre.

Más nap szent frígyeknek szép napja felderült,
S Phoebus lángszekere mennél többet került,
Szép boldogságokat mind inkább érzették
Az által, hogy egymást szerencsésé tették.
Phantias, ki a túrt inségből bölcsőbb lett,
Kivel olly véletlen a sors megbékélett,
Boldog lévén belül, s nem csak külsőképen,
A középszerűség arany útján épen
Írígylés nélkül élt égi békeséggel,
S minden órája folyt olly gyönyörűséggel,
Mellyet a természet s az ártatlanság ad,
S azért nem is követ sem unalom, sem vád.
A nyughatatlanság habos tengerének,
Athenae gyakori s káros szélveszének
Az ő kunyhójában nincsen semmi nyoma,
Melly Musáriónnal Gratiák temploma.
Mindenütt a merre jószága megyéje
Terjed, barátnéja gyönyörű elméje
A természet színét szelid mesterséggel
Éleszti csendesén ígésző szépséggel.
Egy kert, mellyben Flora lakik Pomonával,
S múlatják magokat Zephyr játékával;
Egy liget, hol Amor szokott andalodni,
Hol édes tréfálni, édes gondolkodni;
Egy patak, s mellette árnyékos szilfasor,
Hol a déli álom meglepi őt sokszor;
Egy nyári levélszín a kert hátuljában,
Hol nectar lesz a bor hívének karjában;
Egy olly szomszéd a ki Flaccuséval felér,
Olly szép s egészséges test, mellyhez gáncs nem fér,
Megnyúgodott szíve, felhőtlen homloka -
Mennyi gazdagítja őtet, mennyi oka
Van az örülésre? De még gondoljátok
Ehez Musáriónt, barátim, s szóljátok,
Mit kívánhat ennél több s jobb nyereséget?

Semmit mást, csak épen azt a bölcseséget,
Boldogsága becsét hogy egész erőben
Érezze, s ne vágyjon többre jövőendőben!
Illy bölcseséget is az egetől nyere.
Nem borzas cynicus lett néki mestere,
Nem egy ráncos Cleanth, a ki beszédében
A bor mellett Zeno, s Silenus tettében:
Hanem a szerelem. Hol van mása ennek?
S ő hív tanítványa lett ezen istennek.
Könnyen tért ama szép philosophiára,
Melly, a mit a kegyes természet számára
Öröminek gazdag árjából folyni hágy,
Azzal vidáman él, s többre önkényt nem vágy;
Örömet a dolgok szebb felét vizsgálja,
Bölcs szívvel megnyugszik, akármí találja;
Nem fessegeti azt, a mit az istenek
Setét éjszakába kegyesen rejtenek.
Az alsó világon élő jámborokra,
Noha talál köztök sok bolondságokra,
Soha nem haragszik; sokszor megneveti
Őket is, magát is, de még is szereti.
A színest kerüli, a tévelygőt szánja,
A virtust dicséri, nem mindég kívánja,
Nem is ég mindenkor, mikor szól felőle,
De szívből szereti, s el nem pártol tőle.
S a földet, dolgait bár melly sors intézi,
Elysiumnak sem, pokolnak sem nézi:
Nem olly megromlottak, mint azt az epével
Teljes elme látja nagyító csőjével,
Olly gyönyörűnek sem, mint a költő írja,
Kinek gyúladt agyát a bor s Phyllis bírja.

Ezt hitte, ilyen volt, így élt Phantiasunk,
S minthogy nekünk az volt szíves kívánásunk,
Hogy kiki követni szeresse példáját,
Jó, hogy épen ekép futotta pályáját. -
„Ám legyen úgy! de hát az a bölcs hova lett,
Ki sphaerákat mérni annyira kedvellett?
Jó, hogy kérdjük, Musánk majd elfelejtette,
Ez egyetlen egy éj ötlet arra vette,
Hogy Chloe karjában megismérte magát,
S babbal felcserélte szédítő maszlagát.
„Hát Cleanth?” Ezt a dél hogy felébresztette,
Szép lassan az ólban magát, öszveszedte,
S lábhegyen kimászott, tálán egy hordót vett -
Elég az hogy eltűnt, s többé híre sem lett.

**A FALUSI ÉLET.
NÉGY ÉNEKBEN.
SZABADON DELILLE UTÁN.**

ELŐSZÓ.

Azon órákat és szempillantásokat, melyek akármely hivatalokban is maradnak üresen, s melyeket kiki a maga hajlandósága szerint hol egy, hol más mulatságra fordít, én ifjúságomtól fogva nagy részint könyvek olvasásával szerettem, s szeretem még most is, eltölteni. A honnét korán szokásommá vált, egyszer másszor egyik vagy másik tudományos tárgyak felett gondolatimat írásba foglalni, s még többször némelly darabokat, melyek magamat gyönyörködtettek, anyai nyelvemre fordítani, s mind a két rendbéli kidolgozásomat, ha belőlök hazafitársaimra nézve valami kis hasznót vagy ártatlan örömet reménylhettem, közrebocsátani, a nélkül, hogy arra a dicsőségre, melyet a főrangú tudósok és könyvirók érdemelnek, s mely után törekednem nekem környülállásim miatt nem lehetett, számot tartottam volna. Az a kedvesség, melyet némelly eféle próbáim az olvasó közönség előtt nyertek, több hasonló próbatételekre serkentett és bátorított. Így készültek csak nem minden eddig nyomtatásban kijött munkáim, így készült a jelenvaló kis munka is. - Ez az eredeti nyelven mindjárt kijövelekor sok kedvelőket talált, s még most, harminc esztendő lefolyta után is, sokakat talál. Ezek közé tartozom én is; s jóllehet én azt szoros értelemben poesisnak nem nézem, még is méltónak tartom, mind tárgyára mind előadására nézve, az olvasásra; s azért tettem által anyai nyelvemre, mert reménylhettem, hogy a magyar olvasók között is lesznek, kik fordításomban hasznos mulatságot fognak találni. Örülni fogok, ha ezen reményem mennél tökéletesebb mértékben bételjesedik.

Sopronban, Martius 21. 1825.

ELSŐ ÉNEK.

Mezőkből a falun bő hasznót hajtani
Mint kell, tudta Maro hajdan tanítani:
Falun bölcsen élni mezők örömmel
Taníthat-e költő bár melly verseivel?
Soha sem, bennem sincs ez a viszketeg vágy,
Minden leckés hangot énekem messze hágy.
Csak a természetnek festvén szép képeit,
Kívánja bájolni halandók szíveit;
Tudván, hogy a ki a szépet csak nézeti,
Nemesb lelkekkel azt tüstént szeretteti.
Kivülem mások hát, meg annyi Vanierék¹²⁰
Majorkodás körül legyenek mesterek:
Az én ecsetemnek szokatlan céljai
Lesznek a falusi bölcs élet bájai,
S a gyönyörű tájék boldog örökösét
Kegyes földes urát, értelmes mivesét
S mint kelljen a mezőt vizsgálni s festeni,

¹²⁰ Vaniere Jakab, híres francia jezsuita, és igen derék deák poeta. Sz. 1664. A szép tudományokat Toursban és Toulouseban, a philosophiát pedig Montpellierben nagy hirrel tanította. Megholt 1739. Fő munkája: Praedium Rusticum versekben. Ezt Baróti Szabó Dávid magyarra fordította.

Fogják egymás után verseim zengeni.
Melly tárgy! itt Mantua dalosa kellene!
Hol van, ki olly dicső hangokat ejtene?
De bár az én tollam reá nem érdemes,
Nyerek, mert a dolog magában kellemes.
Ti buzdítátok hát, szép tájak, lelkeket
Ti, mellyek bájoltok mind szívet, mind szemet.
A legszebb lángokat megérdemli dalom,
A legszebb örömök lakát magasztalom.

De nem sokan tudják becsülni ezeket.
Tisztán kóstolni mód nincs édességeket,
Ha keblünkben a szív nem ver ártatlanul,
S ha vágyakat észről s virtustól nem tanul.

Oh ti, kiknek falun élni van kedvetek,
Templom a természet, oltárán féljete
Tömjénitek közé bár mit vegyíteni,
A mit nem kedvelnek mezőknek isteni.
Némelly gróf, sok megyék dús tulajdonosa,
Jobb ösöknék csupán testi osztályosa,
Korán elhervasztván öröme virágít,
S ezerkép fecsélvén kincsét s kívánságát,
Kiált mihelyt felkél: „a város unalom,
„Falun van csak élet s kedv, úgy tapasztalom”:
Befogat, kinyargal, de a mi kergeti,
Unalmát, nyakáról el ott sem űzheti,
Az új üvegházat s új filagoriát
Alig tekinti meg, járhatja kocsiát,
Sybarisba mohón visszakívánczik
S estve már a játékszínben ásítózik:
Igy a helyt s a csömört mindég cserélgeti,
S okát majd falura, majd városra veti,
Ártatlan mind kettő; szíve okozandó:
Tisztátlan edényben a méz is romlandó.

A faluk szent csendje a pompát gyűlöli,
Melly a természeti jó kedvet megöli,
De a bölcs alkotó kinek tesz eleget?
Jaj! az ember mindent cifráz s megveszteget.
Azt, hogy városokba beteg képzelete
Virágokat, fákat, bokrokat ültete,
Még megbocsátanám; a számkivettettet
S ismét visszahívott dicső természetet
Örömmel szemlélem nagyok udvariba
Triumfálva lépni örök jusaiba.
De sajnálom az olly gyarló Croesusokat,
Kik falunkba hozzánk hozzák városokat,
S nem boldogok, ha csak regement inasok
Nem lepik, s nem telik nagy asztalnál hasok.

Még bohóbbak ama hiúság fiai
A minden ujdouj szokások majmai,
Kik fitymálván ősi keskeny hajlékokat,
Fitogtatni a nagy világban magokat,
Fővárost választanak, istennék s istenek
Fényes házaikat lepik, hogy nyerjenek
Ott csalfán mosolygó színes tekintetet,
Itt fontossá tevő gőgös feleletet.
A boldogtalanok melly szégyent vallanak!
Nem soká a magas polcról leszállanak,
Felkeresik büszkén elhagyott honjokat,
S észreveszik saját károkon magokat,
Hogy bölcsen rejtezve jobb élni csendesen,
Mint Pesten fényt űzni s megbukni szelesen.

És ti, kik jártatok az udvar tengerét,
Mint kedvelhetnétek a falu szűk körét,
Csekély az tinéktek, s csak kis szállást adó,
Kénytelen lelt s hamar unt vendégfogadó.
Mint megbánjátok még vak tévelygésteket!
Hizelkedőitek megcsalnak titeket:
De kertetek igaz, nem fér hozzája vád,
Szívesen lát s mindent, amit ígér, megád.

Hogy hát jöjön hozzá előre kedvetek,
A város zajából gyakran kiszökjetek,
Oszlassátok mezőn a tiszti gondokat,
Alkossatok okos tervű majorokat
Megtetszenek ezek mint teremtményitek,
S a természetet is utóbb szeretitek.

De a komor magányt felvidámítani
Szép multságokat szükség választani,
S e részben bár melly szép ész s izlés közt a frígy,
Bölcs gazda, játékszínt faludba még se vígy,
Ám fényes kastélyban, nem mondok ellene,
Ne vessen Thalia, sírjon Melpomene.
De azok, kik boldog középszert nyertének,
Illy pompát nagyoktól ne kölcsönözzenek.
A cikornyás beszéd tündér theatromon
Nem jár a falusi nyílt szívvel egy nyomon.
A városi zajjal városi baj tenyész,
Kezdődik a negéd s a vígság elenyész:
S mi rosztat nem szül ez? Jó barátok között
Tettetett erkölcs lesz s színrűl kölcsönözött.
A nyájas szívesség jéggé hidegedik,
A vak kény, melly felgyult vérrel vetekedik,
Ki játszik fő személyt, grófot vagy szeretőt,
Sült nevetségessé tesz sok neveltetőt,
S utóbb (mit legvézőbb lélekkel szívelek)
Szakadozni fognak minden szent kötelek,
A csendes háznépből terem játszó tanya,

Lesz Guzmán,¹²¹ lesz Alzir, s nem lesz atya anyja.
Korcsesá válik kiki, csak hagyja el helyét,
S szedje fel a kölcsön vett helynek mételyét;
A korcs pedig kiád okos természetén,
Nero komédiáz s hóhér lesz nemzetén.
Hagyd hát a színt Pestnek (annak van rá jusa)
S ám kívándzülessék magyar Rosciusa,¹²²
De, hogy becsültessél, te ne légy alakos,
Hanem szebb tisztelkedént bölcs falusi lakos.

S a falusi élet hánykép nem kellemes,
Csak lásson jól a szem s a szív legyen nemes!
Kitől távol vannak az ész ítéleti,
S ki soha az időt s helyt latra nem veti
A pór nép, vaktában szedi örömeit:
A bölcs megválasztja. Lelkünknek szemeit
Most igézi a tárgy újulta s kezdete,
Másszor hanyatlása, fogyta s enyészete.
Mikor jó az öröm, forrón szorítani
Szokta szívünk, s mikor elfut, marasztani,
S ekkép nectart kóstol, akár reggel korán
Legel a most nyíló virágok új során,
Akár látja, mint nyújt a nap árnyékokat
Lenyugtakor, s mint vet bágyadt sugárokat.
Igy Homerus néha elhagyván hadait
Aurorának festi rózsaszín ajkait,
Igy bájol Lorrainnek¹²³ szívható ecsete
Által most dél fénye, majd est felhőzete.

Minden évszakasznak van tetsző oldala.
A dicső kikelet az évnek hajnala.
Jaj annak, ki nem él ennek örömmel!
A fiatal pille, melly sok színeivel
Sírjából kikelvén repdes új szárnyakon,
A vele szépségben vivő virágokon,
Tömlöcből kijöttén olly igen nem örül,
Mint a bölcs a tavasz szép tárgyai körül,
Midőn hegyen, völgyön lágy Zephyr lengedez,
Forrás ömlik, fű kél, vagy csermely csörgedez!
Oh e szép napoktól lelkesedésemet
Várom! szenelőmben eloltom tüzetem.

¹²¹ Guzmán és Zayre fő személyek Voltaire Zayre című szomorújátékában, melly Péceli fordításából a magyar olvasó közönség előtt sem ismeretlen.

¹²² Roscius (Quintus.) A régi Romában leghíresebb színjászó, Galliából való; szép tehetségű, tisztességes életű s maga hasznát nem kereső ember volt Cicero idejében. A maga idejebéliek között olly nagy becsben tartatott, hogy arról, ki magát a maga mesterségében vagy tudományában megkülönböztette, ezt szokták mondani: ez Roscius a maga nemében. Cicero minden alkalmatossággal ugy említi őtet, mint a legjobb színjászót s igen nemes szívű embert.

¹²³ Claude Lorrain vagy tulajdonképen Claude Gelée 1682dikben halt meg Romában. A vidékfestésben akármelly nemzetekbéli képirók között is alig van párja.

Szomorú négy falak, most isten veletek,
Félre bús olvasás, könyvek heverjetek!
A mező nagy könyve nyitva van, megyek már
A pataknak, mellről levéttett a zár,
Követni szabadon csavargó útait,
A fülemilének hallani hangjait,
Első látni bimbót, első szakasztani
Violát s magam is újra virítani.

Az évnek újulta ha ilyen bájoló,
Hanyatló kora sem mély búra unszoló.
Tavaszzal kezeink a zsenéket szedik,
Ősszel, ámbár szemünk elkedvetlenedik,
De szívünknek saját becset hoznak vele
A bágyadt sugarak, sárguló levelek.
A tavasz csintalan kedvvel vigadni lát,
Az őszt gerjeszt édes bús melancholiát.
A szép napok jöttén úgy elragadtatunk,
Mint barátot látván, kit holtnak sirattunk.
Elmenések nem más mint bucsuvétele
Hívünknek, kit soká nem lehetvén vele,
Minden pillanatban új hévvel ölelünk,
S még bánatunkban is édes gyönyört lelünk.

Dicső nyár, megbocsáss, hogy rólad hallgatok!
Bámullak, de millyen nyilaktól tarthatok:
Szeretni szépséged csak akkor ösztönöz,
Ha szellő tavasztól vagy ősztől kölcsönöz.
De mit mondok? Nappal a természetet bár
Lankasztod, éjszakád mennyi kellemmel jár!
Mint pótolja ennek hűvös lehelete
A tikkasztó hevet, melly délből égete!
S a szív elfáradtan a nap sugáritól
Melly örömet nézi, válva gondjaitól,
Az éj királynéját szépen feltetszeni,
Szelid világával alá tekinteni,
Játszani erdőkben, hegyeken, vizeken,
S uralkodni az éjszakai szerető lelkeken.

Telelni, megvallom, városban szeretek:
Ott képeket sok szép formákban lelhetek,
Mellyeket művészek remekül festenek
Az olly örömeikről, mik falun díszlenek;
S örömmel vizsgálom mennyiben egyező
A mesterkéz-szülte s természeti mező.
De ha a tél falun talál marasztani:
Vannak gyönyörei. Melly szép pillantani
Szobából a hóval küzdő fergeteget,
S eszterhákról hosszan lefüggő csapjeget,
S melly szép, ha a naptól egy felvidorodás,
Mint könyhullatás közt való mosolyodás,
A gyászoló földnek ad víg tekintetet,
S gondolatja vele a szép kikeletet!

Melly tavaszi nap ér annyit mint e sugár,
Mellytől a természet enyhülést reményl s vár!
S midőn a dúlt mezőn szélleljárok s kelek,
Mint örülök, ha hol egy kis zöld helyt lelek,
Mint képzelgeti az a múlt szép napokat,
Mikép jövőndőli megújulásokat!

Komor-e az idő? A szobát fűtettem,
S a szenelő mellett a szélvészt nevetem.
Estve, míg tág szálát sok mécs világosít,
Barátság száz tréfát s játékot párosít.
Egy játék kezdődik. Ketten bizonytalan
Kockával próbálnak szerencsét untalan.
Tarka ostáblára szegeznek szemeket,
Merőn nézik a két színű négyszegeket.
Majd erre, majd arra karikaik veszik,
Nagyobbá, kisebbé a sereget teszik.
A kocka, ha elébb sokképen ütközött,
Köcsög oldalához, remény s félés között,
Nem kevés zörgéssel mind addig hányatik,
Míg a sors végképen elhatároztatik.
Tovább más két játszó, mélyen elmerülők,
Olly játékban, mellyet Palamedes¹²⁴ talált,
Keresnek tréfálva diadalt vagy halált.
Egy nagyságu de két színű négyszegeken
Hevesen harcolván, kívül veszélyeken,
Csavargásaikat tudósan kivetik,
S csontkatonáikat ütközni vezetik.
Soká kölcsön visszavernek erőszakot;
Végre a szerencsés mond halálos sakot,
Felkél, a győzöttnek vesztesét hirdeti:
Ez búsan s némán ül, sorsát nem hiheti.
S utóbb kénytelen is bár látni, hogy matt lett,
Soká szemléli még a csapást, mellyet vett.
Másutt divatban van piket, lotteria,
S mit mást ész embernek ad időt csálnia,
Vagy fiatalság áll egy zöld asztal körül,
S csontgomolyát ütni csontgomolyához örül.
De a kaput verik. Ki zörget? Megjött már
A szomszéd városi postáról a huszár.
Fáradt paripával, zuzmarával fedett,
S ujjaival kezén lábán giberedett,
A nélkül, hogy tudná nemzetek sorsait,
Tarsolyában hozza világ ujságait,
Statuspapirosok fel s leszállásait,

¹²⁴ Palamedes a trojai háborúban egy volt a legnevezetesebb görög fejedelmek között; kivált elmés-sége által nagy hírt nevet szerzett magának. Sok új találmányok tulajdonítanak neki, s a többek között az is sokak vélekedése volt, hogy a sakkjátékot ő találta fel; jóllehet ezen játéknak eredetéről a mai tudósok igen sokféleképen vélekednek.

Barátok s szeretők tudósításait.
Néki, a boldognak, ezek nem kellenek;
De uraságai melly türhetetlenek!
Mi történik szegény földünk lakosival?
Melly nép melly bajt cserélt régi bajaival?
Mint van Madrid, Nápoly? Lisabon mit csinál?
Mit főznek Bécs, London s Moszkva udvarinál?
Békél-e anyjával, vagy nem, Brasilia,
Szabaddá teszi-e Perút Columbia?
Lássuk, egy hét olta Bolívar mit teve.
Levelet, ujságot kiki külön veve,
Az olvasás közben egyik gondolkodik,
Más nevet, harmadik elhalaványodik,
„Jaj! megvagynak verve a szegény görögök!
Nem ők, kiált egy más, nem! sőt a törökök,
S hol hunyt el Kapudán Basa élte s neve?
Bodrunnál? „Nem, sírja Máriafok leve.”
Gyermeki tünődés! üres vitálkodás!
Mert az első postán az lesz a hiradás,
Hogy a török vezér nem csak meg nem hala,
Sőt az ütközet is csak csekélység vala.
De a csetépatét vacsora követi,
S a két ellen felet öszvebékélteti.
A jó somlyai bor annyi örömöket,
Annyi víg tréfákat szül, a hány gyöngyöket.
Asztaltól felkelvén olvasni kezdenek,
Virág, Kisfaludy s Berzsenyi zengenek,
Vagy Kazincy után Marmontelnek nyomán
A szenelő mellett mulattat egy román.
Utóbb egyik s másik letetet könyveket,
S beszél most agg regét, majd újabb híreket.
S egyéb estvéket is az öszvejövetel
S barátság hasonló vigságban töltet el.
Igy a vidámságot a tél is esmeri,
Nem kemény istenség, melly az embert veri,
Sőt tisztos ős, ki még súlyos terhével is
Bátran vív, mosolyog s tetszik ős fővel is.

Az év szebb szakai, festvén több képeket,
Adnak elevenebb időtöltéseket.
Ki keresné akkor üres délestein
Kedvét kártyák veres s fekete képein?
Minden szép örömet, mellyel szívünk szeret,
Mozgással tartóssá tett egészség-nyeret.
Hagyj városnak s télnek hát olly játékokat,
Mellyekkel elűzni vágyván unalmokat,
Henyék pénzszerelmet gyujtnak s ébresztenek,
S magok is gyötretvén másokat gyötrennek.
Félre e vétekkal. Erdőkön vizeken
Vadászat halászat hiv száz szép helyeken.
Te, ki Sylvánt s a hegy Nympháit kedveled,

Járatlan utakon, Musa, vezess veled,
S ferd le a mezei víg multságokat:
A mező iratta az első dalokat.

Sűrű fűzfák alatt, mellyek árnyékokat
Vetvén, kiesbökké teszik a partokat,
Halkkal a nagy tűrő halász helyet keres
Könnyű fegyverével, mellyel prédákat les.
Szemmel szájjal várván szerencse idejét,
Vigyázza lebegő sinőjét s vesszejét.
Vajjon mi hal lehet a szegény esztelen,
Melly bizvást jó s horgon felakad hirtelen,
Sárgálló posár-e vagy bársonyos sigér
Gyors pisztráng-e, melly olly kedves étket ígér,
Angolna-e számos ezüst gyűrűivel,
Vagy nagy száju harcsa zsákmányos bélivel?

Ki a szárnyas nép közt olly sok pusztítást tesz
A vadász, kezébe veszélyrejtő csőt vesz,
Célja irányába sebesen helyheti,
S villám s gyilkos mennykő lövését követi.
Melly madarakat lel s emészt szörnyű halál?
Bús bébicet, mellyet kórók között talál,
S magaslaku, gyenge pacsirta, tégedet,
Épen mikor kezded zengni szerelmedet.

De minek éneklek e gyáva viadalt,
Hasztalan vérontást s dísztelen diadalt?
Musa, ki olly sokszor lantod szebb hangjait
Szedve magasztaltad a fák dalosait,
Oh, ha a halálnak adni áldozatot
Szükséges, add inkább, add azt az állatot,
Melly, hogy méltó préda, mutatja már feje,
S mellyben ellenséget öl ember ereje.
De mit hallok? Riad már kürt éles szava,
Tajtéklzik, földet vág vadász délceg lova.
A szarvas a lármát hallja, hová legyen?
Megrémül, elborzad, aggódik, mit tegyen.
A vadászok előtt sebesen fusson-e?
Vitéz bátorsággal ellenek álljon-e?
Bokros homlokában, vagy gyors lábaiban
Bizzék-e a veszély zivataraiiban?
Bizonytalan haboz. Végtére erőt vesz
A félelem. Indul, fut, repül, csudát tesz;
S tüstént erdőt, kürtöt, kutyákat messze hágy,
A serény paripa, melly diadalra vágy,
Nyargal alig érve földet lábaival,
S rajt a tüzes vadász szelek szárnyaival
Hat elő, gázolva bokrokat hantokat,
S maga után hagyva magas portornyokat.

Az alatt a szarvas repül gyors lábain,
Kutyáktól követve szagán és nyomain,

Már reszket s átkozza illatját s nyomdokát
Könnyü lábainak, mint veszélye okát.
Mindég dühösb habbal áradnak bajai.
Most eszébe jutnak régi barátjai;
Király volt ő s kevély hajdan feleinél,
Ha hol hát szép réten, vizek mellékinél,
Csendesen legelő szarvasokat talál,
Közikbe megy, rejtven, hogy kergeti halál,
De megsejtik s félik bal sorsa mételyét
Ezek is, s kerülik jaj! jelenlételet,
Mint a hizelkedők olly fejedelemét,
Kinek felejteti pártútás érdemét.
Tovább fut, látván hogy szállást hiában kér,
S ama hajdan kedves erdőbe visszatér,
Hol előbb hegy, kőszirt s barlangok árnyai
Voltak dicsősége s szerelme honjai.
Mig, mint büszke zultán szép szeretőivel
Élt a szerelemnek édes gyönyörivel.
Oda van most ország, szerelem, hatalom,
Hiában tűnik fel még egy kis oltalom
Abban, hogy más szarvast, mellyet gyujta heve,
Helyette futásban helytartóvá teve.
A vislákat e csel sem szédíthette meg.
Viszont hall távolról kűrtharsogást, remeg,
Fut, s most elővévén szokott fortélyait,
Nagy ugrásokkal vágy veszteni nyomait,
Majd járt uttól távol magát földre veti,
Simul s félénk szemmel a tájt tekintgeti,
Ismét felugrik, megy, keresztül kasul jár,
Néha megáll, nézgel, hallgatódzik, s jaj már
A vadászok s ebek zaja közeledik,
Megint fut s száz fortélyt tenni mesterkedik.
De minden erében fészkel már félelem,
Látván, hogy számára nincs semmi védelem.
Minden zörgés gyászos sorsát emlegeti,
Minden fű mozgása halálát hirdeti.
Ekkor bele unván csalfa futásiba
Hevesen leugrik egy víz árjaiba.
Ezzel is csak helye, nem sorsa változik.
Félven, hogy prédájok tőlök eltávozik,
Habzó szájjal, vetve szemekből lángokat,
Öltött nyelvvel türve epesztő szomjokat,
A csaholó vislák utána ugranak,
Égő torkaik majd folyót apasztanak,
De más az az ital, mellyet ohajtanak,
Vér, ellenségvér kell, hogy megnyughassanak.
Látván, hogy sem barát nincsen, sem fegyverél,
Most már gyávaságán dühösséget cserél.
Óh melly kábaság is szállotta meg fejét,
Pazarolni gyáván s ravaszúl erejét,

Mért bátorságának hogy szót nem fogadott,
S nemes ütközetet a sorsnak nem adott?
De végre, szégyenlővén félénkségét, megáll,
Vad üldözőivel keményen szembe száll.
S kisebb támadókat megvetve megy elé
A legfőbb ellenség s legerősebb felé.
Egyszerre rohannak rá az ádáz ebek,
Elborítják egész testét mérges sebek.
Még mind egyre harcol, csapdos. Haszontalan
Jaj! a természetől mit nyert boldogtalan,
Midőn az szép növést, olly pompás szarvakat
Adott néki s széllal versenyző lábakat!
Tántorog, a földre lerogynak térdei,
S még gyilkosait is meghatják könnyei.

Kedveld e játékot, de bolondja ne légy,
S mintául magadnak ollyan bohót ne végy,
Ki csupán kopóru s lóru tud szólni,
S disztelennek fogná kastélyát tartani,
Ha pitvarit ötven szarvasok fejei
Nem cifráznák, dicső diadal jelei;
S ki hosszasan festvén nagy vadász tetteit,
Gyötri, mint a szarvast, vendégi füleit.
Elfáradás után ha nyugtot házad ad,
Ott szelidebb s hasznosb örömök várnak rád.
Ne csak a mezei mulatságot keresd,
A szép mesterségek bájjait is szeresd.
Óh Musák, hol nincsen tetszeni jusotok,
Hol van öröm, mellyet, nem vidámítotok?
Néktek a bölcs legszebb óráit köszöni,
Ezer szépre gyúlnak véletek ösztöni.
Későn korán lobog benne szerelmetek,
Éjfélíg ég mécse gyakorta értetek.
Ti szebb fényt öntötök boldog napjaira,
Gyógyító balzsamot adtok bajaira.
Töletek széppé lesz éveinek sora,
Ifjusága díszít nyer, s enyhülést ősz kora.
Házban, kertben, mezőn gyönyörködtetitek,
Idegen földön is híven kíséritek;
Veleitek mindenütt, vivjon bal sorssal bár,
Szent menedék nyílik neki s oltalomvár.
Igy lelt, midőn hozzá hálátlan volt kora,
A hajdani Roma híres oratora
Tusculanumában szebb kedvet bennetek,
S ti fejére dicsőbb koszorut tettetek.
Jaj azoknak, a kik jó sorsban idegen
Szívvel e dicsőket megvetik hidegen.
Ők is veszni hagyják e durva lelkeket,
Mikor komor felhők borítják élteket,
De hiv barátjokkal készek megosztani
Tömlöcöt is, s abban égi fényt gyujtani,

Számkivettetését nemessé tétetik
S honába győzelmi pompával vezetik.

De több kell, mint szép hely, szép idő s tudomány;
Még a barátság is, ez égi adomány,
Csendes magányomnak osztályosa legyen,
S szeretetet adjon s szeretetet vegyen.
Boldog ifjúságom eltűnt szép napjain
Csak azt kértem kedves Musáim karjain,
Hogy az egek egy kis kunyhót rendeljenek,
S szomszédim fák, füvek, madarak legyenek.
Melly forrón szerettem bár melly vad tájakat.
Melly örömet láttam a gyenge ágakat
A szelek dühétől fel s alá hajlani,
Mint siettem folyók zúgását hallani!
Síkot, völgyet havas hegygyel felváltani,
S a tréfás Echóval versenyt kiáltani.
De minden elmúlik. Most midőn ereim
Lassúk s nevednek lelki szükségeim,
Még a legszebb táj is soká nem tetszhetik,
Ha nincsenek, a kik lelkemet érthetik.
Az erdők emberi nyelven nem szólnak,
S ha mi szépet égi hangon sugallanak,
Akarom, valaki hogy mellettem legyen,
Kinek megmondhassam, s ki abban részt vegyen.

Azért ha házadból méltán kizárhatsz bár
Sok városi kábát, ki hizelkedni jár,
De azokkal, kiket hűség kapcsol veled,
Közös legyen szíved, szállásod, ételed.
Illyenek szomszédod, rokonod, gyermeked,
Kik jönnek magokat ajánlani neked;
Illyen tisztelt atyád, ki élete telén
Látni vágy, mit cserélt rád költ jótételén,
S nézi, mit kezei ifjan plántáltak,
Kit még telkeid is köszöntni látszanak.
Néha gyermekséged pajtása felkeres,
S a régi jó szívü s jó kedvü kenyeres
Élted tavaszára vígan visszavezet,
S kettőtöket ifjít a szép emlékezet.
Másszor jeles művész látogat tégedet,
S lefestvén kettőzi szebb szebb környékedet;
Vagy ecsete által kedvesid képei
Lesznek szobáidnak bájoló díszei,
S így őket, kikért ég legszebb indulatod,
Mikor távol lesznek, akkor is láthatod.

Élőknek-szép tájon holt is kedvet talál.
Ha melly hívedet hát elragadja halál,
Miért ne fedezze őtet a gyászos sir,
Ott hol szép patak nyög s könnyező fűzfa sir?
Az illy kedves emlék hol áll olly díszesen?

Hol nyughatik a szent árnyék olly csendesen?
Mit tesz Helvetia sok jámbor gyermeke?
Ott, hol bús hangot zeng csermelyék remeke,
Becsés koporsóit fák alá temeti,
Virágokkal körös körül beülteti,
S ezeket évenként míg híven míveli,
Azt hiszi, hogy nem csak kegyesen tiszteli
Jó illattal hive szent emlékezetét,
De abban szívja is lelke leheletét.

Ha bölcs földesúr vagy, figyelmed tárgyai
Azok is, kik voltak Ceres fő papjai,
S kertet legszebb helyén lelnek oszlopokat
Theocritus, Maro, s kik járták nyomokat.
Ezek között lenni nékem nincsen jusom,
De oh ha egy nemeslelkű Laeliusom¹²⁵
Musámmal többet tesz, mint a mit érdemel,
S nevemnek egy szerény emlékecskét emel;
Falusi kert birja ezt szép nyárfák körül,
S néki tiszta patak szolgáljon tükörül.
Ugy lesz, jövendőm, Musák szeretete
Hazánkban csudát lesz: Árpád hív nemzete
Látja még általok szép nyelvét fényleni,
S tudósait vágyván nagyra serkenteni,
Kiragadja Lethe árjából azokat,
Kik ősi hangokon próbálták lantjokat,
Együtt a külföldi Pindus díszeivel
Dicsőíti őket hála jeleivel:
S akkor sejdítvén, hogy lelkeink rokonok,
Egy nemes hős Pópok, Delillek, Thomsonok,
S mások mellett, kiktől lelkem kölcsönözött,
Nekem is ad helyet kertje fái között...
Mit mondok? Nem illet hódolás engemet,
Szégyenlenék az illy nagy nevek nevemet;
De ha egy setét völgy, ha Marók s Gessnerek
Oszlopítól távol egy nemkellő berek
Lehet félre eső magányban rejtekem,
E szép hely gazdája! azt szánd, azt add nekem.
Itt megnyugszom, s vígan nézem vidékeden
Leckéimet mikép gyakorlod földeden.
Mint fordítod nemes célra birtokodat,
Mi bölcs örömmel szépítéd házodat,
S mint lakik, perpatvar helyett, békés dalom
Tanácsára benned s honodban nyugalom.
S boldog leszek, ha, míg e menedék temet
Echo néha zengi versemet s nevemet!

¹²⁵ Laelius az Afrikai Scipiónak nagy barátja s híres Romai vezér P. Terentiusnak az esmeretes vígjátékok írójának is igen szíves jóakarója volt.

De mindennél főbb az s tudni érdekesebb,
Hogy a mással közlött öröm legédesebb.
Akar boldog legyen, akar boldogtalan
Az ember, rá szorúl másra mind untalan.
Csak fél a magának élőnek élete.
Te, kit eddig falud nem gyönyörködtet
Tégy jót csak sokakkal, tüstént tapasztalod,
Hogy élted szebb, s jobb lesz ételed italod.
Falun jótét nélkül boldog úr nem lehetsz,
Városon sejtetlen nem illőt is tehetsz.
De kis helyen kastély s ócska épületek,
S paraszti sok munkák s uri henyéletek
Közelről láttatván nagy különbségeket,
Lázasztanak gazdagok ellen szegényeket,
Ekkor a szent jószág irigység fegyverét
Elveszi, könnyebbít nyomorulton teréht,
Mostoha időben hagyja, hogy szedjenek
Szántóföldén kalászt a szerencsétlenek.
Igy ajándékival a főbb s alsóbb tagok
Között pótoltnak a tágas hézagok,
Egyarányosabbá az élet tétetik,
S az alacsonyabb sors könnyebben türetik.
S mint gyújtja a mező e szép indulatot,
Hol ád az ég rá több példát s unszolatot!
Itt kölcsön jótétel tart minden dolgokat:
A legelő táplál fűvével barmokat;
Ezek azt zsirozzák s termékenynyé teszik;
Éltető nedveket a fák földből veszik;
S ennek visszaadják hulló leveleket;
Forrásival itat a hegy térségeket;
Gőzölgő folyótól a lég¹²⁶ hívesedik,
S ennek esőjétől amaz növekedik;
Minden vesz s ád, minden örvendeztet s örül.
Csak a kemény szív tesz bontást e rend körül.

Némelly elkockázván városon javait,
Dulóként zsarolja szegény jobbágysait.
Más a nélkül, hogy egy bút megennyhítene,
Hányja pénzét, mintha harcolna ellene.
Hogyhogy? terhedre van aranyod, szörnyeteg?
Mért nyög hát körülöd gyámoltalan beteg?
Mért látsz inség miatt halványult képeket,
Árvától özvegytől olly kisírt szemeket,
Szegénységben sinlő elfonnyadt szűzeket,
Hasznos élet végén éhező véneket?

¹²⁶ Lég. Ezen szót méltónak tartom a nagyon hosszú levegő ég helyett, mellyből öszve vonattatott, legalább a poesis nyelvén, fel venni, s ohajtom, hogy minden jobb Írók ilyen értelemben lehessenek és legyenek.

Oh ha nekem adna egy kis falut az ég,
Jó szerencsém mellé jobb ést kívánnék még;
S olly sorsot, hogy ne csak magam boldog legyek,
Hanem másokat is boldogokká tegyek.
Akkor mint szeretnék fákat, virágokat
Körülem, de kivált mosolygó arcokat!
Az éhség, e testet s szívet gyötrő fene,
Tájamon senkit sem kedvetlenítene.
De a henyélőnek nem lennék embere,
Eke, kapa, kasza, s munkák más fegyvere
Készen várna nálam minden ép éhezőt,
S kiki jól lakhatnék szépítvén a mezőt,
S így a szükölködést a nyomos szorgalom
Fogná számkivetni s megszolgált jutalom.

Még tovább tartoznak terjedni gondjaink,
Gyakran nyavalyákkal küzdnek jobbágyaink;
Olyan szoba is hát hajlékunkban legyen,
Hová a mesterség illő rendben tegyen
Szükségben szolgáló orvosló szereket,
Mellyek enyhíthetnek kínos betegeket.
A hiúnak, hozzád kit hoz csak unalom,
Tréfa tárgya lehet e kegyes szorgalom,
Néki ez a gondok legutolsóbbika;
De a jóknak szent hely az ilyen patika.
Sokszor a beteghez magad vidd szeredet,
S jelenléted által neveld jótétedet.
Veled gyermekid is hozzá elmenjenek,
S lárma s tanu nélkül rajta segéljenek:
Kivált hajadonod bájos kecsseivel,
Legszebbik Gratia minden kellemmivel
Betegágnál jelen védangyalként legyen,
S a jóságban próbát szemérmesen tegyen.
Igy lelked hív mása, nemes erkölcei
Lesznek minden kincsnél szebb s drágább gyöngyei.
Érc szívek, kik sokszor pompán csömörlötök,
Oh tanuljátok itt, mint kell örülnötök.

Bár kunyhóban lakjék s egyék zabkenyeret,
Néha királykodni minden ember szeret.
S alkot képzsében boldog országokat.
Engem, ha álmodom eféle álmokat,
Nem egész nemzetek kormánya érdekel,
Én csak kevés népű falut rendelek el.
A kis társaságban király magam vagyok,
De hatalmamból részt másoknak is hagyok,
S akarom, hogy minden rendű előkelő
Igazgasson s legyen fényemet emelő.
Ti, kiknek alkotok népet s törvényeket,
Lássatok itt festve ilyen segédeket.

Emitt egy tisztos ház, de minden pipere
Nélkül áll. Ott lakik az isten embere,
Ki az öszvegyült nép buzgó kéréseit
Égbe viszi, s ennek lehozza kincseit,
Az emberre áldást mond, mihelyt születik,
Megszenteli, ha frígy Hymennel köttetik;
Szenvedések közt nyujt égi vigasztalást,
Könnyüvé segíti tenni a meghalást,
A szent erkölcs becsét s jutalmát hirdeti,
S a meghalót a sír partjáig követi.

E szent tisztre ollyat nem hívok én soha,
Ki magának kedves, másokhoz mostoha,
Híveit megvetvén csak hasznát keresi,
Bő jövedelemre az alkalmat lesi;
S éltében követvén az idő vétkei,
Világ szokásihoz szabja intései.
A hív lelki pásztor, ki nyáját szereti,
S azzal magát viszont forrón szerettetli,
Ollyan, mint egy koros szilfa, melly árnyain
Adott több mint száz év szerencsés sorain
Szállást a falusi nép örömeinek,
S mellynek zöld ágai, sors fergeteginek
Trucculván, enyészni látták az ősoke,
S másodsor ujúlni az örökösöket.
Az istenség képét ő méltán viseli,
Mert tőle ezer bús enyhülését leli,
Száz elrejtett helyen áldásban van neve,
Csak az isten tudja hánynyal mi jót teve.
Sokszor olly rejtekben, hol bús prédát talál
Szegénység, búbanat, betegség és halál,
Megjelenik s tüstént az inség kútfejét
Bezárja, minden bú elveszti erejét;
Ha vétkeket orvosol, örömnapiját üli,
Őt a szegény áldja, a gazdag becsüli,
S gyakran ollyak, egymást kik nem szenvedhetik,
Nála megbékülnek, s egymást megkövetik.

Tiszteld te is őtet, s adj annyi érdemet
Fedező lakának külső díszet s kellemet.
Ne legyen az pompás kastély, se rongyos ház
A pompa gyűlöltet, a ringyrongy lealáz.
Oszd meg véle önkényet gazdag termésedet,
A sekrestye s oltár lássa jótétedet.
Soha fel nem bomló szent frígyben legyetek,
A boldogság magvát vetni körületek.
Földesurat s papot nemes szív s tudomány
Ha egyesít, egek! hol van szebb látomány?
Nem, egész nagy Roma, a földnek asszonya,
Nem ér egy olly falut, melly a virtus honja,
S mellyben illy két atya nemeslelkű kegye
A köz gyarapodás hív záloga s jegye.

Más hatalmasság is van még a falukon,
S kényén uralkodik a gyengébb korukon.
Musa! szép hangodnak vedd elő tenorát,
S fessd le az iskola porlepte rectorát:
Azután megmondom, fontos tekintete
Mint lehet a helység haszna s becsülete.

De ime jó, képe s járása mondja már
Hogy tudományáról sokat tart, sokat vár;
Annyi bizonyos is: az olvasás, írás.
Számvetés, éneklés, gyermekivel birás,
Neki csak játék; sőt deákul hallani,
S hold jártából is tud jövőndőt mondani.
A tudós vitákban nagy bátran szembe száll,
Győztesse meg bár, még is vitézül áll;
S hogy időt nyerhessen kifejteni okait,
Tanultán és bölcsen megnyújtja szavait,
Bíró, esküdt bámul s csudájok el nem vész,
Hogy egy agyvelőben megférhet olly nagy ész;
S minthogy tiz ujján van a mit tanít s tanul,
Csak egy szóvétket sem hágy dorgálatlanul.
Tanítványi között, víg vagy bús homloka
Már megmondja, kinek mit van várni oka.
Egyet szól, leülnek; jelt ad, felállanak,
Komor-e? reszketnek; mosolyg? visítanak.
Most dicsér s jutalmaz, majd büntet s fenyeget,
Jelen nincs is, félük mint a fergeteget.
Mindent meghall s meglát, egy láthatlan madár
Mindent fülébe sűg akár ül akár jár,
Tudja ki nem tanul, ki csácsog, ki nevet,
Ki álmos mint medve, ki fris mint az evet,
Kenyérbél gömölylyel reá ki céloza,
S a feladott munkán mellyik mint dolgoza.
Kinn a mezőn terem varázsló ereje,
A bús rekettyének hajlékony vesszeje;
Melly siketen hallván könyörgést s jajokat,
Olly szép rendben tartja az apró majmokat.
Nékem, oh szép Rába, a te bal partodon,
Rám most is igézve mosolygó tájodon,
Termett az a fűzfa, mellynek zöld ágai
Voltak mord mesterem feddő szerszámai,
Gyermeki félelem kedvetlen tárgyai,
S talán jobb emberré létemnek okai.

Illyen a falusi gyermekek Mentora,
Hogy híven dolgozzék, légy gondos tutora.
A becset mindenén a bölcs latba teszi,
A tisztviselőkbén, akárki mint veszi,
Jó ha meg alázzák a főbbek magokat,
S a kisebbek érzik fontos mivoltukat.
Gyűjts hát benne tüzet, tudván, hogy kezei
Között nevedeknek a hon reményei.

Hogy becsültethessék, ám tartsa rá magát,
S ám úgy nézze mint a tudós ég csillagát.

S az ez alatt lévő gyermekek víg köre
Minő kép, hányféle erkölcsök tüköre!
Itt ember az ember, fölfedi vágyait,
Mesterség nem rejti szíve hajlásait.
Egyik lány mint viasz; ha megbüntettetik,
Egy szép szóval könnyen lecsendesítettik,
Mosolygás közt hamar letörli könnyeit,
Csekélység meggyújtja s eloltja tüzeit.
Másik kemény, hideg, nehezen hajtható,
S kérjék, fenyeget, makacson hallgató.
Igy Cato, az utóbb semmit nem rettegő,
Már gyermekkorában morgó volt s herregő.

Még több figyelmet vár a játék ideje;
Itt fejlődik legelőbb az ösztön ereje.
Ez, tanuló Rubens, képet irtál falon,
Az kis Caesar, hadat szed rendbe asztalon;
Más, egy új Euclides, porba kanyarokat
S négyszegeket formál, szélnek játékokat.
Itt egy nagy építő házakat bont s csinál,
S egy történetíró regél pajtásinál,
Amott, Juvenállal ki buzgón táboroz
Utóbb vétkek ellen, most csigát ostoroz;
Vagy nem tanult hangon zeng paraszt hangokat,
Ki versével utóbb elér Miltonokat,
Most jövő sorsáról nem tudván aggani
Megelégszik azzal, ha jól tud hajtani
Vizén fel s leugró kövecs darabokat,
S magasan repíteni könnyű sárkányokat.

Dajkád a becses csirt, mihelyt észre veszed,
Azzal érdemedet tündöklőbbé teszed.
A kinyílásra kész bimbó csak arra vár,
Hogy fris harmat érje s melegítő sugár;
S líliom, bár szépen emelje fel fejét,
A pusztán elveszti illatja erejét,
E vad csemetéket ha híven mívelod,
Hasznos élő fákká s szépekké neveled;
Ők neked köszönik felserdüléseket,
S te annál jobb izün éled terméseket.

Babonától is óvd a fiatalokat.
Hajdan lelkek jártak minden kastélyokat,
Minden ház tanácsért jósolóhoz futa,
Kisértet, boszorkány mindenüvé juta,
S azokról vén anyók, kivált ha fontanak,
S szomszédok éjfélig együtt csácsogtanak,
Meséltek száz meg száz csuda eseteket,
S rettegni szoktatták a gyenge szíveket.

Gyáva költemények, vakság magzatjai,
Káros tévelygések termékeny anyjai!
Nevendékeidhez illyek ne férjenek,
S félénkséget benne ne fészkeltesse.
Oh beszéltes nekik szép s igaz tetteket,
S nemes példák által formáltasd szíveket.
S gyujtass benne ahoz forró szeretetet,
Ki bölcsen alkotta a nagy természetet,
S mindenható kézzel a jót védelmezi,
Akárhon akármilyen veszély környékezi.

Igy, mint bölcs jótevő az ifjat oktatod,
S a bajjal küzdő vént híven ápolgatod.
De még több kell, néha jeles innepjeik
Legyenek, s ártatlan időtöltéseik.
Köznépnek illyesmit, melly olly jó alkalom
Bút felejtetni, ma már irigylünk, fájdalom!
Kárt fog a szorgalom, így szólunk, vallani,
Ha multságokat engedünk tartani.
S tőle olly szín alatt, hogy hasznost akarunk,
Erő felett való munkákat csikarunk.
Oh, ki a nyugalmat magad úgy szereted,
A hasznos munkásnak mint irigyelheted
Innepeken a bort, muzsikát, táncolást,
S lyányaiknak díszes ruhában hódolást?
Kik annyit fáradnak s olly sokra kellene,
Méltók, hogy örömben egy kis részt vegyenek.

Jobbágyid vigaszt te nem csak tiltani
Nem fogod, sőt kész léssz előmozdítani.
S látom már gyermek, vén, férjek, nőtelenek,
Asszonyok, leányok mint öszvegyűltenek.
Látom, s ki ad nekem ecsetet s színeket,
Hogy méltóképp fesse időtöltéseket.

Itt bor mellett két ősz ül, s ez emlegeti
Ifjonti szerelmét, az nyersen hirdeti
Fiatal korában hol s mint vitézkedett,
S gróf Nádasdi vele mint megelégedett.
Ott izmos férfiak, együtt vetélkedők,
Elsőség s dicsőség szomjától epedők,
Egy célra intéznek gyors golyóbisokat
S tapsolva dicsérik győző pajtásokat.
Egy társaság, mellynek csak kezek fegyveri,
A labdát most erre majd amarra veri;
Ketten, míg szívek ver kétes próbájokon,
Sok nézők közt versenyt nyargalnak lovakon.
Tovább egy fa teke kezekkel sebesen
Írányra gördítve, földön egyenesen
Arra fut, hol csükkök rendbe rakattanak,
Mellyek mindig dülnek s ismét felállanak;
Most mérgesen kereng s mind addig el nem fogy
Haragja, míg tőle mind a kilenc lerogy.

Ti is gyors nyilasok, vegyétek nyiltokat,
S lőjétek zsinóron függő galambtokat.
Egyik csak tollat sért, másik zsinórt szakaszt,
A madár elrepül, de egy harmadik azt
Sebes reptében is tüstént célra veszi,
S bús áldozatjává a játéknak teszi.
De a helység díszé s szépe templom körül
Seregel s egy széles szilfa alatt örül.
Hegedű szólamlík, kiki szépét veszi,
S a szélnek szárnyain vele táncát teszi;
Ekkor több mint egy szív érez tolvaj kezét,
S Amor több mint egy párt bölcs Hymenhez vezet.
Mindenek boldogok, örülnek mindenek,
Mindenütt ügyesség s erő tündöklének.
Ártatlan a játék, munkával vétetik
S tőle a henyélés messze kergettetik.

Te, ki e mulatság innepét rendezed,
A boldogításnak gyönyörít ízleled.
Boldog vagy, szent frigy áll kastély s kunyhó között,
Szíved minden szívet magához kötözött,
Örömmagot hintél, gyógyítál bajokat,
S erősekké tevéd a legszebb láncokat;
S elégedés lévén minden indulatod,
'Mind jó a mit tettem' istenként mondhatod.

MÁSODIK ÉNEK.

Boldog, ki nagy világ zaját s szélveszeit
Futván, felkeresi házi isteneit,
S míg ezeket csendes magányban tiszteli,
Kertjét, esztét, s szívét gondosan míveli.
Virgilius hajdan illy szép sorsot nyere;
Míg a triumvirok vérengző fegyvere
Küszködött hazája bús omladványain,
Ő Amaryllisát zengte szép hangjain;
S bár utóbb hogy a düh elunt vért ontani,
S Roma sebét béke kezdte gyógyítani,
A fél föld urához elmenvén esdeklett
Ösi jószágáért, melly had prédája lett;
De mihelyt megnyerte, mit kérve kerese,
Visszatért e Pánnak s Palesnek kedvese
Szeretett Mantua kies tájékira,
Hattyúkat játszó tava partjaira.
Ott pásztori sípbal bájos dalokon
Mulatta az Echót völgyeken halmokon,
S jó paraszt gazdává a durva katonát
Tenni vágyván, irta szép Georgiconát.
Én is, mint ő, félvén nagy udvar tengerén
Hajózni, az élet arany közepszerén
Maradok, s itt adok paraszti hangokon
Leckét, mint kell lakni falusi birtokon.

De a földmivelők hasznos munkáira
Tanítván, nem lépek Maro nyomaira,
S balúl kölcsönözö írni a magyarok
Számára romai leckét nem akarok.
Vezető kéz nélkül próbálok új utat
Ott, hol több szépséget Triptolemus mutat.
Énekem magának tárgyúl azt sem veszi,
Rend szerint a földet termővé mi teszi.
Nem magyarázom én helyét sem idejét,
Mint kell házasítani szőlőtő vesszejét,
Egy vagy más élőfa millyen földet szeret,
S gyümölcs vagy gabona több hasznot hol nyeret.
A földmivelésnek van sokkal szebb fele:
Nem terhe lesz gondom, hanem jótétele;
A fény, mellyel ragyog délre ért nappala,
S a számtalan csuda, melly történt általa.
Mit nem tesz ez már ma, mit hajdan nem teve?
Egy olly ezerható bűbájossá leve,
Ki merész munkákat mint varázs szereket
Próbálva, új földet alkot s új kincseket,
Hegyet termékenyít, kőszirtot nedvesít,
Agyagot, homokot ezerkép nemesít,
A sebes folyókat foglyokként vezeti,
S egymáshoz kapcsolva szép frígyben élteti,
Győzedelmeskedik az éghajlatokon
S minden időn, helyen, földrészen s évszakon.

E fő mesterségben az első mívelő
Törvényit nem tudva, csak lassan ment elő.
Hegyet, völgyet, síkot nem különböztete;
Magot majd itt majd ott választatlan vete.
De ismeretében hogy tovább halada,
Minden fünek fának tulajdon hont ada.
Te, többet tanulván számtalan eseten,
Még többet tégy: erőt végy a természetben.
Kémleld ki titkait; oktasd értelmedet,
Mint kelljen trágyával zsírozni földedet.
Hogy hasznos eledelt kaphasson teleked,
A hamu, mész, márga szolgálhatnak neked;
S még inkább a tyúkok s galambok szemete,
S nyájad, csordád kövér alma s emésztete.
Most ezekkel sovány földet kövéresíts,
Darabos agyagot néha fővényesíts;
Másszor a sár s posvány, hogy porhanyú legyen,
Általad homokot maga közé vegyen.

Ti a kik aranyat vélvén természeteni
Mesterséges katlant nem szűntök fűteni,
Hagyjatok fel csalárd képzelődésteken,
Az arany csak terem jól munkált földeken;
Ezeket mivelní legjobb alchymia,
Bőven ád embernek ennie innia.

Hajdan egy tisztos ős, Ceresnek kedvese,
Sovány örökének szerencsés mívese,
A terméketlenség ellen úgy győzkedik,
Hogy hamar mindennel csűrje bővelkedék.
Kitanulván a bölcs anglusok titkait,
Százképen keverte több földek hantjait.
Réteket alkota, lóhert, bükkönyt vete,
S ez fáradságáért gazdagon fizete;
Tavaszzal termének kettősb székfüvei,
Ősszel messze tájról oltott gyümölcssei.
Nem nyugovék soha parlagon mezeje,
Csak változtatással ujúla ereje.
Egy irígye ötet sokképen truccolá,
Végre mint bűbájost birónál vádolá.
Ehez idéztetvén, ő sok szerszáma
Mutatá, s azokkal együtt ép karjait,
S megfejtvén, földi hasznokat mint veszik,
Az én bűbámat, ugymond, ezek teszik.
Nagy hahota leve, ő elbocsáttaték
Mint ártatlan, s vidám hangon tapsoltaték.
S mestersége előbb silány telekein
Győze, ekkor pedig buta irígyein.

Gyakorold te, mint ő, bölcs mesterségedet,
S hódoltasd keverve s újítva földedet;
A régi szokással példátat egyesítsd;
S a gazdaságot új próbákkal nyertesítsd.
Csak hogy ne légy csupán ujságokat leső,
S mindenben szokatlan dolgokat kereső.
Ne kövesd vaktában ama tudósokat,
Kik büszkén fitymálják őseik módjokat.
Vess meg sok javalást, tegye bár azt Pethe,
Ha csupán könyvben szép, s mezőn nincs kelete.
Vesd meg, bár ajánlja hangos magasztalás,
Ha ellene harcol józan tapasztalás.

De bár vizsgálnod kell újak tanácsait,
Ne járd bálványozva őseid nyomait.
Sőt törekedésid oda célozzanak,
Hogy gyarapodásnak új kútfők nyiljanak,
S ne lankadj, bár gyengék most próbatételid,
Fényesek lehetnek előmenetelid.
Hány változást nem látsz mezei tárgyakon!
A rózsák termettek hajdan csak bokrokon,
S almát csak magasra felnőtt fák adtanak,
Most már (mit atyáink nem is álmodtanak)
Rózsafák magosan s kevélyen állanak,
S sok törpe bokrokon almák piroslanak.
Hány virágok vagynak, mellyek új fényeket
Csudálják s kettőzik hajdani díszeket.
Te tovább menj, s tedd azt, hogy szép idegenek
S külföldről jött fajok honit öleljenek.

Csak mustrád ne legyen olly ujságkedvelő,
Ki mindent olcsárol, mit hazánk hoz elő
Ki a legpompásabb s szebb fát sem becsüli,
Ha azt nem más ország s nem más földrész szüli.
A jó földmivelő örömmel tiszteli
A hazai szépet, akárhol s min leli;
Becsben tart szilfákat, tölgyeket, hársakat
S örömet elnézi régi formájokat;
Nem ádáz ujságért, nem korcsos izletü,
De ha ép dereku, s szép ágú s termetü
Külföldi ha vendég lenni kínálkozik,
Honunk vele nyájas szívvel barátkozik,
S nem ritkaságáért, hanem azért mert szép,
Becsúlvén, örökös szövetségre is lép,
Sőt, ha hasznát látja, nem csupán kellemét,
Polgári jussal is tiszteli érdemét,
Igy bírnak alpesi zanótot kertjeink,
S látnak keleti bús fűzfát csermelyeink,
Igy kapta a nyárfa olasz testvéreit,
Igy szállott, megunván zultánok kényeit,
A felséges cedrus kertészek kértire
Libanus bércéről hazánk vidékire.

Tanuld a módját is mint lesz a jövevény
Nálunk kára nélkül ép s tartos növény,
Idegen ég alól ha hirtelen hozod,
Ártasz, s költségedet hiában halmozod.
De számkivetését csak tudd enyhíteni,
Lassanként rá szokik honát felejtteni.
A gondos dajkálás minden helyhezetén
Győz, mind a szokáson mind a természetén.

S melly jutalmat nyernek buzgó figyelmeid,
Melly igézők lesznek sétáló helyeid!
Együtt látsz ezekben minden éghajlatot:
A fenyő, melly szeret zuzmarát s fagylatot,
S díszlik Virginia s Skócia bércein,
Elmédet jártatja világ két végein.
A thuya elvezet China síkjaira,
A pálmafa Jordán szentelt partjaira.
Bennek a vad s mívelt népeket nézheted,
Fáid tartományok, s utazás képzeted.
Akár hát honába plántál uj nemeket,
Akár megnemesít s szépít régieket,
Boldog, a kit sok illy ékes cselédjei
Vesznek körül. Bennek a köznép szemei
Nem mást, hanem néma fákat tekintenek,
Neked ők jobbágyid s gyermekid lettenek.
Te vezérled őket, részt véve sorsokon,
Mind komor teleken mind víg tavaszokon,
Kikémled mindegyik saját természetét,
Erkölcset jobbitod, dajkálod életét,

Virágát gyümölcsét szebbé változtatod,
S a teremtés dicső munkáját folytatod.

Még hívebben dajkálj élő állatokat,
Javítsd, szépítsd, ruházd, s erősítsd azokat.
Fiakat pártúl fogj, anyákat válogass,
Ősi erkölcsöket most ronts, majd támogass.
Azokhoz, melyeknek már vesszük hasznokat,
Külföldről, ha lehet, szerezz új fajokat.
De a helyre s tájra szükség tekintened:
Jobbágyi hűségre kár kényszerítened
Olyanokat, melyek, hogy truccot tegyenek,
Hazájokon kívül soha nem nemzenek,
Vagy nem soká rútul el szoktak fajlani,
S nemességből paraszt sorsra hanyatlani.
Nekem ama szólni tudó s ékes madár,
Mellyel a meddőség tájunkon együtt jár,
Koránt sem olly kedves, mint az a hazai,
Mellynek fészke s társa van, s vannak fiai.
S az éghajlat mennyit nem tesz minduntalan!
A tigris ha nálunk tartatik, magtalan;
A forró oroszlán, ha lakik idegen,
Nem gyúl szerelemre s nőjéhez hidegen;
Az europabéli kutyák szőre s szava
Afrikában elvész, s anyjaiknak java
Sem tejel Ázsia földén, s kölykeinek
Tartását kénytelen hagyni vidékeinek.

Tégy hát bölcs választást. Mellyek tájékodon
Díszlenek, azokat neveld jószágodon.
Igy Helvetiának termékeny tehene
Hazánkat kedveli, s bikánk sincs ellene.
A vándor kecske kész elhagyni keletet,
Mert lel nálunk elég bérce és ligetet.
Itt az angliai kos örömet legel,
Spanyol s afrikai juh vigan seregél,
Szép gyapjával kincset ad, szükségét enyész,zt,
Másutt arab kanca szép csikókat tenyész,zt,
Mellyek vizslán játszva s futkozva réteken,
Örömet gerjesztnek benned szépségeken. -

Gyönyörű képzelet, ígésző gondolat,
Kép, mellyel fel nem ér akármelly rajzolat!
Oh szivemből vallom, ha hagyná istenem
Hanyatló éltetemet kedvemre töltenem,
A poesis után, mellytől bájoltatom,
Hasznos földművelés, rád lenne célzatom.
Melly munka olly édes? Csendes, de nem henye
Itt a bölcs: lassan foly órája fővenye,
Távol vagynak tőle dühös indulatok,
Míg kerti virágok, sok szelíd állatok,
S jó földek figyelme hasznos tárgyát teszik;

Mosolygó remények lelkét körülveszik.
Keze munkájának foganatján örül,
A kinyíló virág s érő gyümölcs körül.
Mindennap a hajnalt, délt s estvét kérdezi,
Gondja is öröme ízét fűszerezi:
Itt ajándékot lát, ott ígéreteket,
Vagy vet s vár, vagy arat, vagy számlál kincseket.
Még sokkal boldogabb, ha házi dolgai
Élte párjának is szeretett tárgyai,
Ha szülék s gyermekek egyenlő vágyokat
Táplálván, szebbekké tesznek szép láncokat.
Feloszlik a munka. Erdő s földmivelés,
Plántálás, aratás, vidám szüretelés
Az atya örömét s dicsőségét teszi,
Fiát is ezekre jókor reáveszi,
Tanítja, hogy Ceres méltó híve legyen,
Mezőn, erdőn, kertben miket hogyan tegyen,
Elébe rajzolja jámbor szándékait,
Szerencsés próbáit, tapasztalásait.
E kezdett csatornám, ugymond, s gyümölcsösöm
Elvégezést tőled vár, te léssz örökösöm,
Tudom, ez új erdőt s új rétet kedveled,
Mert az én míveim, s egyidősek veled.

Hitvese, kit úgy néz, mint szeme csillagát,
Könnyebb s szebb munkákban gyakorolja magát.
Szoba, konyha, akol, s ól fontos tárgyai,
Mellyekre fordítva vannak sok gondjai;
Általa kamrája csinosan tartatik,
A veteményes kert híven plántáltatik,
S míg munkára szóval s példával ösztönöz,
Az egész háznak is jó kedvet kölcsönöz.
Bölcs törvények alatt tart baromfiakat,
Szépen elrendeli parasztos lakokat.
Ha mellyet ülni lát, duplán kecsegteti,
Fészkében gyakorta megnézni szereti,
S a még meleg tojást saját kezeivel
Elveszi megfosztani kedves vendégivel.
Hát ha megültetni kell valamellyiket,
Mint kettőzik lyánya s ő figyelmeiket!
A kotlóst melly forrón dajkálják s kegyelik,
Kikölt fiaiban melly kedveket lelik.
Asztalnál is vidám kedvet ketten ezek
Élesztnek, egyezvén mind szívek mind kezek.
S melly becsesek minden ételek italok,
Jól készítve s osztva nyájasan általok!
A házban bőven van bor, gyümölcs, gabona:
S ki szolgál? a gazda két szebb tulajdona.
Régi kastélyokban így éltek őseink,
Ezen olly sok jóban dicső tüköreink;

Mező adott nekik gazdag örököket,
Ártatlan bőséget s édes örömöket.

Oh az én szívem is illyekért epedett
Szüntelen, s a remény soká hizelkedett.
Soká kecsegtetett szép sors örömmel;
Nem biztatott ugyan Croesus kincseivel,
De volt tőle ígért közszerű birtokom,
S egek! melly szép völgyben csavargott patakom,
Mint örültem járván erdőmben, telkemen,
Melly kövér nyáj legelt, kövér térségemen!
Minden mosolygott rám; tej s méz csermelyeim
Folytak, asztagokkal megtöltek kertjeim.
Ámító szép álmak! csaló képzeletek!
Másképp parancsoltak az örök végzetek.
A sors, melly keményen ellenem támadott
Minden birtokúl csak pásztorsípot adott.
Szép álmaim, bucsut kell vennem tőletek,
Kertem, rétem, földem, isten már veletek!
Fogadj hát, fogadj el, Pindus szent erdeje,
Csak benned fog nyílni örömmim kútfeje.
Ha falusi munkát a sors örvidenem
Nem hágy, semmi nem tilt örömit zengenem,
Pan, s Sylvan kedvesen veszik szándékomat,
S hegyek völgyek visszaharsogják dalomat.

E szép mesterséget kik hát szeretitek,
Jertek, tanuljátok, törekedésitek
Millyen áron nyernek jutalmat általa:
A mezőnek is van harca s diadala.
Látjátok-e ama magas hegyhátaikat,
Mint éget ott a nap kopasz köszirtokat.
Jertek, ne késsetek bő hasznót hajtani,
S a kösziklát termő földdé varázslani,
Hogy rajta természsze utóbb gerezdeit
Bacchus, kérje kölcsön Marstól mennyköveit.
A hegyet rémíti a hadi készület,
Megszaggatja gyomrát a villám s dördület,
S darabjai, mellyek ropogva omlanak,
Egy erre, más arra, messze elugranak.
Bacchus ajándéka tüstént helyekbe száll,
S hol köszirt borzaszta, nyájas szőlősor áll.
S nem sokára édes nectar készíttetik,
S mint nagy munka ára jobb ízűn költetik.
Barátitok is részt győzödelmeteken
Vévén, vigadoznak öröminnepteken.

Másutt egy hegyoldal csak sovány homokot
Mutat szemeidnek, s ad jobbítani okot.
E hely is munkádat bőven megfizeti.
Ha azt mesterséged jó földdel tölteti.
Ama büszke sziget, más szigetnek míve,

Honnét Aetna füstjén bámúl ember szíve,
Malta, melly olly híres vitéz tettiről,
Igy kapta jó földét Enna vidékiről,¹²⁷
S azért Sicília meg nem fogyatkozott.
A termő föld vizen merészen utazott
Pázsittal fedezni kopár köszirtokat;
S ezek, mellyek addig csak csekély bokrokat
Termettek, csudálva szemlélték hátokon,
S heves sugároktól elsült tájékokon,
Ízes dinnyét, figét, mazsolát díszleni,
S narancsfákat télen nyáron zöldelleni.
S a szikla, mellyet nyár olly soká égetett,
Tavasznak s ősznek is ekkép örülhetett.
Kövesd e szép példát a mikor s mint lehet:
Általad is a völgy, melly mással jót tehet,
Sovány bérceket adjon új tenyésztő erőt,
S tanítsa használni a tunyán heverőt.
De hogy szél s eső kárt neki ne tegyenek,
Kőfalak a jó föld támaszi legyenek.
Gyönyörű Hegyalja, kies vidékiden
Láttam illy próbákat híres szőleiden,
S jutalmúl a hegyek istenek italát
Termik s vidámítják királyok asztalát.

De e szép mesterség, melly így érzékenyít
S illy dalokra hevít, nem csak termékenyít:
Olly szolgálkká is tesz, szelet, tüzet, vizet,
Mellyek által a föld bővebb hasznót fizet.
Lágyít, olvaszt, formál, ércet, vasat, követ,
Gyapjúból s kenderből ezerfélét szövet,
Most hát kies dombtól s völgytől bucsuzzatok,
Jertek velem, ama tetőkre hágjatok,
Hol zúgva rohannak alá hegy árjai,
Hol mennykövek laknak s szelek morgásai.

Hegyek, hol olly gyakran ígézőbb képeken
Legeltem, mint bármelly mosolygó völgyeken,
Szabad lesz-e látnom még magas csúcstokat,
S hallanom zajogni gazdag forrásokokat?
Oh ki visz erdőtök titkos helyeire,
Sűrű lugosokkal fedett ösvényire?

De nincs most ideje felséges díszteket
Bámulnom, melly sokszor nyert tőlem éneket,
Most a bölcs földesur előtt magasztalom,
Mit tehet a szükség, a munka s szorgalom.
Ennek mondom: tekintsd az omló vizeket
Siess, hódoltasd meg szilaj erejeket.
Tanítsd őket pörölyt s kereket hajtani,
Selymet gombolyítani, ércet olvasztani.

¹²⁷ Enna, hajdan Siciliának egy nevezetes városa volt.

Itt mesteri művet gyapjúból szőjenek,
S vasból Bellonának fegyvert készítsenek,
Ott hátokra vevén kevély árbocokat,
Külföldre hordjanak serény kalmárokat,
Másutt szép papirost rongyból csináljanak,
Mellyre írva utóbb versek bájoljanak.
S melly változást látok? Minden elevenül,
Dolgozik elme, kéz, tűz, víz szüntelenül;
A mesterség szavát a munka követi,
S az ember nagyságát s hatalmát hirdeti:
Ennyit tesz a munka, ha észszel egyesül,
A hegy víg tanyát ad, a pusztá népesül.

Tanúld azt is, folyók s patakok vizei
Mint lehetnek ezer hasznok kútfejei,
S Pomona és Pales, Flora s a Dryasok
Mit nyernek, ha nekik az ékes Najasok
Kedveznek, kivált ott, hol a nyár melege
Soká tart, s ritkán van az égnek fellege,
S a föld szomszúságtól bár mint kinoztatik,
Nedvesítő esőt csak néha ihatik.

Közel van egy patak, melly neked kellene,
De nem jöhet hozzád; egy hegy áll ellene.
Káros irigyednek nosza izenj hadat,
Melly, ha győzsz, nem kicsiny nyereséget adat.
Kezdd el; sáncásóid már itt vagynak jelen,
Karjaiknak a hegy engedni kénytelen.
Egykerekű szekér, melly kis helyen forog,
Már e reá rakott terh alatt csikorog.
Semmit a munkások iparkodásinál
Nem gátol, mindenütt könnyen utat csinál;
Jó, megy, százszor ürül, százszor megrakatik,
S vele az omladvány messze elhordatik.
Végre kényszerítve a hegy ketté szakad,
A víz utat talál, sehol meg nem akad;
Nájásza elbámúl, a cserét szereti,
S folyóját örömmel új pályán követi.
Ez dicsekedve megy, csinál több ereket,
Pactolusként finom aranynyal tölteket,
S valamerre utaz, ujjá szül, hívesít,
Kiszáradt gyökeret, fűvet, fát nedvesít;
A táj dicsőségét s hasznát kettőzteti,
S a had költségeit ezerkép fizeti.

A melegebb egü mezők vidékein,
Límának mosolygva igéző völgyein,
Hol tengerek s hegyek felől fuvó szelek
Által hívesednek az estvék s reggelek,
A nélkül hogy sokat kellene költeni,
Könnyű a folyóknak hasznát bővíteni;
S a munkás a szerint, a mint kiereszti

Azokat árkokból vagy belérekeszti,
Előbb vagy utóbb ejt aratást s szüretet,
S együtt lát mezején őszt és kikeletet.
Virági közt a fa ért gyümölcsöket át,
S egyszersmind a jelen s jövőndő nevet rád.
Míg egyik vincellér még bujtja vesszeit,
A szomszéd már szedi arany gerezdeit;
S a nélkül, hogy az ég hullatna nedveket,
Folyókkal az ember teremtvén évrészeket.
Boldog táj, melly mindig szemlél tiszta eget.
S termékenységéhez nem vár fergeteget.
Igy tesz a mesterség nyugoton s keleten
Csudát, így győz ember időn s természetén!

Sok helyen lelsz messze terült posványokat:
Adj nekik cél iránt vezető árkokat,
S Ceres olly rétet fog látni jobb s bal felől,
Melly addig rejtve volt a nap szeme előtt.
Másutt látsz zabolát váró forrásokat
S cél nélkül csavargó szilaj folyamokat,
Ezek, hogy több hasznót s örömet adjanak,
Hosszú csatornákká általad váljanak.
S tüstént ezer bárkák, mintha gyors szárnyakon
Repülnének, futnak a hódolt habokon,
Messze tájékokra viszik termékedet
S gazdagítják külföld kincsével földedet.
A hasznót s szükségét szerte cseréltetik,
S minden tájnak javát közösnek nézetik.
S minthogy a népeknek teszik kapcsaikat,
Áldja levegő, víz s föld alkotóikat.

E nagy mesterségnek melly előmeneti
Vagynak, Bács, Beg, Sárvíz s Marcaltó¹²⁸ hirdeti.
De Riquet¹²⁹ érte el legmagasb tetejét,
Ki egyesítette két tenger erejét.
Nem, Egyiptom tava s Nílus a hajdani
Világnak illy csudát nem tudott mondani.
Ha valahol, szemed ott varázslatokat
Lát, levegőn hajót, hidon folyamokat,

¹²⁸ A bácsi, begei, és sárvizi csatornák hazánkban ismereteseek; s a ki akar, bővebben olvashat rólok Hübnernek magyarra fordított Geographiai Lexiconában ezen szó alatt: Canalis, és Magdának Magyarország leírásában a 38dik lapon. De a fordító azon kisebb csatornákról is, mellyeket gr. Amade Antal Veszprém és Győr vmegyék szélén fekvő marcaltói és malomsoki jószágában a Marcal posványain huzatott, s mellyekkel egy alkalmas darab haszontalan és egészségtelen földet kiessé és termékenynyé változtatott, annyiaval inkább kívánt emlékezni, minthogy ezek, születése helyéhez közel esvén s fiatal korában készülvén, ötet nagy mértékben gyönyörködtették, s gyönyörködtetik most is, valamikor azokat látja.

¹²⁹ Báró Riquet vagy Riquety Péter Pál egy a legnagyobb francia geometrák közül. Ő gondolta a Languedoci nagy canalis felől való projectumot, melly által két tengert szerencsésen együvé szakasztott. De ő 1680dikban meghalván, az azon való próbát 1681dikben az ő két fiai tették meg.

S hegyek alatt utat, hol éj birtokain,
Mintha Acheronnak úsznának habjain,
A hajók hasítják húszt folyók vizeit;
Azután, elérvén a sík vidékeit,
Egyszerre szemlélnék szép Eliziomot,
Gyümölcsessel s virággal tölt paradicsomot.
Elsőben a folyó a hegy meredekén
Látván magát, bámul próbája remekén.
De habjai gonddal készült grádicsokon,
Lassan szállítatva szokatlan útakon,
Megtanúlnak végre új pályát kezdeni,
S apró esésekkel völgybe lövelleni.
Ekkor virágok közt folyván nyugalmasan,
Viszik a felvállalt terhet diadalmasan.
Remek, melly meggyőzvé viz, föld, s hegy gátjait
Öszveket két tengert, két világ kapcsait!

De szoktak e hasznos folyók is ártani,
Tanul árkaikban őket marasztani.
Régi mesterség ez; elmés példázatot
Már Naso ad róla. Lásd e rajzolatot:

Achelous, úgy mond, egykor kiárada,
Legelő nyájakat dühe elragada,
Mezőket előnte sebes habjaival,
Falut, várost vive együtt lakosival.
Egész virágzó tájt vad pusztává teve,
Vidéken mindenütt nagy rémülés leve.
Hercules ott terem, dühét hódítani
Zúgó habok közé siet beugrani,
Megfeddvén némává teszi zúgásokat,
S partok közé visszavezeti árjokat.
A meggyőzött folyó bosszún gondolkozik,
S nagy hirtelen szörnyű kigyóvá változik,
Nyelve süvölt, teste puffadva háborog,
Mérges farka csapkod, szeme lángban forog.
Alcides, a bajnok, mihelyt észreveszi,
Vas fogóként kezét vad torkára teszi,
S nem szün szorongatni, míg érzi életét,
S ki nem okádtatja végső leheletét.
Ekkor mond: mint tudtad azt vélni, vakmerő,
Herculessel vívni hogy van benned erő?
Elfelejtetted-e, hogy kigyók harcai
Voltak már bölcsője első játécai?
Ádázván a folyó, hogy szégyent vallani
Kétszer kelle, készül más boszút állani.
Új harcot kezd, de már most képe nem mutat
Alacsony állatot, földön mászót, rutat.
Hanem kevély bikát szilaj szarvaival;
A föld reng, úgy tapod erős lábaival,
Feje fenén öklel, lángolnak szemei,

Eget harsogtatnak dühös bőgései.
Az új próbatételt Hercules neveti,
Neki megy, harcot kezd, vív, a földre veti,
Lábával tapodja, veri ökleivel
Nyakát, s hergő torkát nyomja térdeivel,
S mikor általesett végkép viadalán,
Egy szarvát, kirántva örvend diadalán.
A Sylvanok s Nymphák, kik ezen partokon
A víz miatt sok kárt láttak birtokokon,
Tüstént megjelennek a győzöt áldani,
Néki bokrétákat s koszorút nyújtani,
S az olly kedves szarvat ősz gyümölcseivel
Megtöltik, s kerítik tavasz zsengeivel.
Szép allegória, gyönyörű költemény,
Művészi munkáknak dísz adó lelemény!
Nem szembe ötlő-e vele mi festetett?
A süvöltő, puffadt s utóbb megöletett
Tekervényes kígyón olly folyó értetik,
Melly bár csavarog, zúg, dúl fül; meggyőzetik.
A bika bőgése a hab morgásait,
S két szarva példázza a folyó ágait,
S a melly kirántatva tavasz zsengeivel
Ékeskedik, s telik ősz gyümölcseivel,
A vízzabolázó ember jutalmait
Rajzolja, a bőség számtalan javait.

Bámulod e munkát? Nézd, mint főbb iskolát,
A batav miként vet tengernek zabolát.
Ott a mély fenéken mélyen leveretett
Cserfa ad a dühös víznek rekesztetet:
S bár nem bir is többé pompás ágaival,
Mellyek viaskodtak szél zivatarival,
De törzsöke megáll keményebb harcokon,
S büszkén diadalt vesz a mérges habokon.
Ott hajlékony szittyó hosszú falat csinál,
Melly, bár ingó, erősb téglák bástyáinál,
S bátran vár partokra ütő hullámokat,
S engedve megrontja vad erőszakokat,
Igy a vízfészekből szép ország támadott,
S tengerből kijöttén a föld álmélkodott.
Igy lettek egy szép sík termékeny mezei
Bölcs mesterség s nyomos munka remekei,
S az útas e tengert vívó sáncok körül
Egy felül Édennek elragadva örül,
Más felül bámulva hall (csuda mondani)
Hullámokat feje felett ordítani,
Igy ezen országban csudamív minden táj,
A föld kész mesterség, a mesterség kész báj.
Te illy bámulandó nagy munkát nem tehetsz;
De mesterségeddel még is sokra mehetsz.
Vedd hasznát, s a folyót vagy meghódítani

Próbáld, vagy hasznodra jókor fordítani.
Néha mint ellenség megtámad tégedet,
S partját lassan mosván emésztí földedet;
Néha más táj felé új folyását veszi,
S eddig hasznos árkát puszta ágygyá teszi;
Néha elragadván más föld darabjait,
A tiedre általhozza zsákmányait.
Ajándékát vedd el, s gátokat partjain
Csinálván, végy erőt kártevő árjain,
S cselekedd, hogy, bár melly mérges és siető,
Legyen hasznos szolga vagy adófizető.

Sokszor egész telek, melly csak gyengén akad
Alapjához, attól hirtelen elszakad,
A víz hátán uszik, s mintha szomszédokon
Segíteni vágyna, vesz lakást más partokon.
Az, a ki véletlen ekkép gazdagodik,
Reggel új jószágot látván, álmélkodik,
S a régi birtokos mély bánatba merül,
Ősei mezeje hogy más kézre kerül.

Musa, hirdesd, zengve gyengédebb hangzatot,
Szép Emma bánatját, a boldog bánatot.
Skócia hegyei alján, így szólanak
A hírek, hol egy tón szigetek inganak,
Birt az atyja csekély teleket egy fokon,
Melly felemelkedve lengett a habokon,
Mint ama bujdosó szirt¹³⁰ hol számkivetett
Anyától Apollo s Diana született.
Ezt, mellyről én szólok, a vak sors, a habok,
Vad gyökerek, mohok, meggyült ágdarabok
Formálák lassanként; fák holt levelei,
Vízostromtól rongált part tördelékei
Sok idők folytával még nagyobbá tevék,
Szélét sűrű nádas s füzes körülvék.
Nem legeltek itten juhok, sem tehenek,
Csak pajkos nemzetség, kecskék szökdöstenek.
E volt Emma minden gondja és birtoka,
Kevés, de neki több, mint gazdagnak soka.
Tisztos atyja, midőn őtet csókolgatá,
Vele sokszor ilyen szavait hallatá:
Egyetlen gyermekem, leányom, kedvesem,
Szakasztott olly kép, mint szeretett hitvesem,
E kis sziget, mellyet itt látnak szemeid,
E kecskék, e rétek lesznek jegypénzeid.

¹³⁰ Delos szigete a költők szerint elejénten csak egy kopasz s terméketlen kőszikla volt, a tengeren ide s tova uszott, s végre a Cycladesek közé vettetett. A föld megesküdt Jónának, hogy Latonának nem ad nyugalmas helyet a szülésre. Delos, mint uszó vagy bujdosó sziget, adott neki helyet, s Latonának itt született gyermekei, Apollo s Diana, utóbb ezen szigetet nagyon elhíresítették.

Dolon, az ellenpart egyik birtokosa,
Emma szívének lön kedves osztályosa;
S szíveket csupán egy nehéz gond terhelé,
Hogy Emmát az atyja más férjnek rendelé.
De tud a szerelem sok írt készíteni,
Az ő bajokat is tudta enyhíteni.
A tó sokszor hozott s vitt ajándékokat,
Egyiktől gyümölcsöt, mástól virágokat.
A szerencsés Dolon sokszor a habokon
Túl szeretőjéhez evezett csónakon.
Tudjuk a szerelem legkedvesb lakai
Mindég a szigetek csendes magányai.
Nem alkotá ugyan ezt tündér ereje,
Nem Alcides karja s Armida vesszeje:
De akármelly bájnál nekik az többet tett,
Hogy ott egymást látni s szeretni lehetett.
Bár minden válásnál kín volt az érzemény,
De megmaradt s ígért szebb sorsot a remény.

Végre a szerelem érzékeny istene
Látta, hogy e páron segíteni kellene.
Az e táji vizek istennéi között
Szépséggel leginkább Doris különbözött;
A tó ennél nagyobb kincset nem lelheté,
Aranyként ragyogott haja fürtözeté;
A víz, ötet vivén, kevélyen örüle,
A habok nyájasban zengének körüle;
Bámulák, ha láták, Nymphák seregei,
S gyengébben hangzának Palaemon kürtjei;¹³¹
S bár Thetys házában sok szépek laktanak,
Szebbet a hullámok még nem csókoltanak.
Aeolust érette dühös tűz égeté:
De Doris a lármást s udvarát megveté.
Mint tetszhettek volna olly isten lángjai,
Kinek fergetegek minden fohászhai.
A lobogva forró s heves indulatu
Szerelem rezzentő, s nem jó foganatu.

Amor ez istenhez, kit nyila sebesít,
Repül s kecséivel illy szókat egyesít:
Aeolus, hallgass meg. Emma szerettetik
Dolontól s lángjával ez is kérkedhetik;
De az atyja más férjt szánt neki: fogj velem
Kezet, hogy e szép párt vidítsa győzelem;
Vidd Emma szigetét szélvész szárnyakon

¹³¹ Palaemon vagy más névvel Melicertes Athamasnak és Inonak fia. Juno Inóra haragudván, Athamas eszt megzavarta, ki tébolyodásában Inónak első szülöttjét egy kősziklához csapta. A megijedett Ino a legkisebbik fiával Melicertessel egy kőszikla tetejére futott, s onnét a tengerbe ugrott. Venus, kitől Ino származott, megnyerte kérésével Neptunustól, hogy mindketten a tengeri istenek közé felvétettek.

Dolon birtokához kedvező habokon;
S ott örök frigy által legyenek boldogok:
Illy áron, esküszöm, adni Dorist fogok,
S Dorisodat, csak hogy zajos udvarodon
Kivül szép barlangját lakhassa szabadon,
Soha szélvészt zúgni ne engedj partjain,
Csak Zephyr lengjen ott aetheri szárnyain.
Ezt kívánom. Ezzel elrepül hirtelen
Amor, kinek minden engedni kénytelen.

Az illy édes reményt Aeolus kedvesen
Veszi, s kész segíteni a két szerelmesen.
Egy napon hirtelen a levegő morog,
A sziget reng, a víz nő, a hab háborog.
Nincs vadabb fergeteg, mint mellyet szerelem
Támaszt. Mindent eltölt borzasztó félelem:
A sziget megy. Emma, árasztva könnyeket,
Hiában kérleli a mérges szeleket,
Hiában zokog, hogy elveszvéen szigete,
Szeretőjének is meghül szeretete.
Szép leány, mit búsít csüggesztő félelem?
A vak szerencsével társ a vak szerelem,
S szigetedet ezek most ketten vezetik.
A szökevény birtok hányatik vettetik:
Utóbb a part felé tart, hol Dolon búját
Táplálva szemléli a víz háborúját.
Vizsgálódik, bámúl, száz gondolatjai
Vagynak, mit hozhatnak a tó hullámai.
S egyszerre (ki tudná festni rémületét?)
Megismeri kedves Emmája szigetét.
Reszket, most köszikla majd hab rettegteti,
Drága tárgyát szeme mindenütt követi;
Melly még sok ideig fel s aláhányatik,
Végre szerencsésen a parthoz sodratik.

Fut, repül, vizsgálva jár ama helyeken,
Melyeknek olly sokszor bámúlt kellemeiken,
Keresi a kunyhót, s zöldellő bokrokat,
Mellyek kíváncsiktól rejtették lángjokat.
Épen maradott-e habok s szelek között
A virág, mellyet ő plántált és öntözött?
Kettejek nevei most mikép látszanak,
Mellyeket fák gyenge héjára irtanak?
Mindent néz, mindentől mélyen illettetik.
Az, a kinek habtól barátja vettetik
A partra, nem félhet úgy annak esetén,
S nem függhet olly forrón képén, tekintetén.
Dolon, a szélvésznak mihelyt lett szünete,
A sziget elébbi helyére siet.
Feltalálja s oda hívja barátjait,
Hol az ő birtokok nevelte javait.

Alig ismerik meg, úgy másúlt kelleme,
Emmának nyílik meg legelsőben szeme.
Ez az, ez, kiálta. Oh ez az, felele
Dolon, itt van tehát s te is itt vagy vele!
Jer, sétáljunk most is az erdő árnyain,
S messük fel nevünket e szép fák héjain.
Bizony a szigetet egy szerelmeseken
Könyörülő isten hozta a vizeken.
Vajha itt örök frigy lenne Hymen míve!
Igy szól; Emma anyja sír, az atyja szíve
Meglágyúl; Emma is fog pirúlva kezét,
Régen lévén köztök szívbéli egyezet.
Most már Dolon arra fordítja gondjait,
Hogy a sziget nyerje elébbi bájait.
A felejtethetetlen szerencsés rejteket,
Melly gerjedni s nőni látta szerelmeket,
Nem csak erős hiddal honjához kötteti,
Hanem mesterséggel úgy védelmezteti,
Hogy a habok s szelek bár mint dühödjenek,
Soha többé rajta erőt ne vegyenek.
Igy hatalmas gátat lelt a veszedelem,
Menedéket a csend, Delust a szerelem.

HARMADIK ÉNEK.

Melly jeles ember az, szívem mint tiszteli,
Ki földét s egyszersmind eszét is míveli!
Csak az örül minden szépnek. A pórsereg
Vak, s érzéketlenül a porban fentereg.
Nem vizsgálván a bölcs alkotó céljait,
Nem csudálja mívét, nem sejtí titkait.
Köröskörül bár melly ékesen szólnak
Annyi csudák, neki semmit nem mondanak;
Nem tudja, mint szívárg elrejtett utakon,
Keresztül gyökéren, törzsökön, ágakon,
A föld nedve, adni a fáknak életet;
Gyöngy, világos kristály mint vesz eredetet,
Mint származnak a fény s színek játéakai.
Idegenek neki fái s virágai,
Mind nevek, mind nemek s erejek idegen,
A legszebb erdőket szemléli hidegen,
S csak akkor örül, ha durva kezeivel
Mennél több madárt öl együtt zengésivel.
Csak ki a természet törvényit kémleli,
Öröm javát mezőn csak az a bölcs leli:
Csupán a tudomány s szép mesterség híve
Láthatja, melly dicső a teremtés míve.

Mikor tehát szűnnek tisztetek gondjai,
S házi boldogságtok édes játéakai,

Szép isméretekből kincset körületek,
Édesíteni üres órákat, gyűjtsetek.
Három ország kész itt felfedni titkait,
Az úrnak ismerni szükség jobbágyságait.
Gyorsak a természet kincseit kémlelni
Jertek, menjünk együtt nézni s örvendeni
S szemünkbe hány szép s nagy képek nem ötlenek!
Egy helyen dísz, kellem s ékesség fénylenek,
S bájólnak zöld pázsit virágoi s füvei,
Csavargó patakok víg csevegései,
Forrásos barlangok, árnyékos ligetek,
Szőlőt termő halmok s mosolygó szigetek.
Másutt vagynak megnyílt bércek üregei,
Hegyek árjainak sebes ömlései;
Homoktengerrel tölt zordon sivatagok,
Hol nem csirázhatnak semmi hasznos magok;
Kőrök, ritka bokrok s vad mohok honjai,
Had pusztításnak ábrázolatjai.
Elegy látsz jót, roszt, örömet s bajokat,
De, hogy míveletet magyarázz s okokat,
Ne költs két fő lelket: egy jót és egy gonoszt,
Kik közül egy áldást, a másik átkot oszt.
Jer, ha e titkokat akarod érteni,
A Büffonok lelke meg fogja fejteni.

Hajdan egy özönvíz, így szól ez, partokon
Túl hatván, sőt felül magas hegyhátokon,
S nevedelve kútfők s felhők árjaival,
Mindent tengerré tett dühös habjaival;
Térséggé lapított borzasztó bérceket,
Alacson völgyekből emelt nagy hegyeket,
Egy sirba temette föld minden tájait,
Elszaggatta s széllélszórta darabjait.
Elébbi szárazat s tengert öszvekevert,
Düledék volt minden, s rút zavarban hevert.
Innét van, hogy olly sok gyülvész találta
A földben, s kövek közt csont s fa csudáltatik,
Innét a sok réteg, melly felemást szorít,
S egy világomladványt a másakra borít.

Másutt más alapok mutatják magokat,
Kiknek kisebb erő adta formájokat.
A vizek eredvén magas hegycsúcsokon,
S tengerbe rohanván csavargó utakon,
Oda ragadoztak soknemű testeket
Itt nehezebbeket, amott könnyebbeket.
Amazok fenékre tüstént leültenek
Ezek egy ideig vizen lebegtenek,
Utóbb helyt foglaltak ők is emezeken.
Idővel iszapból mind a kettejeken
Vastagabb földkéreg szélesen elterült,

Felül viszont újabb kéreg s réteg került;
Végre rájok bokrok s ágak sülyedtenek,
Mellyek különféle ereket képzenek.
A bölcs az eféle ritka jeleneten,
Lassu okok által készült míveleten,
Csak a természetnek bámulja útait!
S az idő hatalmas változtatásait.

De amott egy falu bús omladékai
Vagynak, gyásztörténet szomorú nyomai.
Mi okozhatta ezt? Nézzük e helyeket,
S kérdezzünk e tájon minden öregeket.
Mély üregben, kőszirt hol a földdel vegyült,
S felhőkről sok eső kútfontek öszvegyült,
Lassan a víz alább addig szivárkozott,
Mig fundamentuma meg nem romladozott.
Hirtelen lerogytak a szikla boltjai,
S vele megtöltettek tág s mély lapályai.
A vizek, eképen hogy kiszorultanak,
Tengersokasággal földre rohantanak,
Erdőt, falut, várost elragadtak velek:
Most is mutat nyomot árkok s menetelek,
S a hegy remetéje, a pusztult helyeket
Mutatván, mond rólok most is sok híreket.

Másutt a tornyos jég, magos havasokon
Hirtelen olvadván melegebb napokon,
Széles özönt ontott mezők térségire,
S új tót s folyót küldött a táj vidékire.
Nézd ama nagy hegyet, a kopárt s szigorút,
Mellyel Boreas tart örökös háborút,
A föld, melly elébb volt meredek tetején,
Meglágyulván hosszas esőzés idején,
Sebes zápor által a síkra hordatott,
S a bérc a felhőben mezítlen hagyatott;
A borzasztó sziklán már most iszonyodik
A szem, s az érzékeny szív elszomorodik.

Menjünk tovább, hagyjuk e vadon részeket.
Vizsgáljuk gondosan a sok földnemeket,
Szemléljük, az a föld, melly némelly helyeken
Még szüzen s tisztán van legrégibb hegyeken,
Ezekről lejöven melly sokkép változik,
S első mivoltától lassan mint távozik.

Sokszor dühös orkán a változás oka.
Éjbe felöltöztvén e szörnyek undoka,
S porhullám közt szórván mennykőt s fergeteget,
Villámszárnnyon repül, zavar földet eget,
Erdőt, várost elhord együtt lakosival,
Folyót forrásához taszít habjaival,
A tengert felveti a hegy bérceire,

S halált hoz levegő, föld, víz népeire.
S oh hány szép mezőt más mezővel elborít,
Hány hegyet tovább visz, s földeret, szaporít!
A föld, rózsák, füvek, fák puszta helyein
Gyászba öltözve, sír eltűnt kellemeim.

Szint illy szörnyű romlás s veszély forrásai
Az Aetnák tüzei s kénköves árpai;
A föld, mellynek gyomra sok helyen mély verem
S szörnyű örvény, hol sok kénkö s gyanta terem,
Néha, a tűzszerék fellobbanásira,
Saját kebeléből saját virágira,
Saját gyümölcsire okád tüzhabokat,
Példáztván ama vad s vak indulatokat,
Mellyek égnék a szív örvényében belül,
S hirtelen kiontván lángjok, minden felül
Emészti az élet legbecsesb javait,
Haszon gyümölcseit, öröm virágait.
A táj koromszíne, a kőszirt hamuja
Sok helyen még most is illy égés tanuja.
Tűzokádó hegy volt ott, bár most lángjai
Meggzünvén teremnek Ceres kalászhai.
A veszély szép pótlást nyert a völgy kebelén,
De látszik még nyoma a hegy másik felén.
Itt folytak a láva lángoló árpai,
Még most is jól szembe tűnnek mély árkai,
S ott tovább a mezőn széllelterjedtenek
Habjai, s hirtelen megkeményedtenek.
A veszedelemben melly folyók tűntek el,
Melly hegyek rogytak le, melly népek veszték el.
Ma már mi nem tudjuk, tudta a régiség;
De minket is rémít még ez a szörnyűség.
Talám a kik laknak most azon helyeken,
Mellyeknek a veszély történt, környékeken,
Utóbb ekéikkel bátyák fokaira
Akadnak, hajdani örvény nyílására,
S mélyebbről kiásván a földrétegeket,
Csudálva lelnek sok gyászos emlékeket;
Házat, kastélyt, circust, porticust, templomot,
Hajdan sok bölcsektől járt gymnasiumot,
Akkor is még élni látszó embereket,
De egy leheletre elomló képeket;
Bámulják, mint lesz meg azon helyezetek,
Mellyben őket érte iszonyú esetek,
Mint viszi egy pénzét, a másik gyermekét.
Harmadik irását, elméje remekét,
Mint siet ez védő istenit menteni,
Amaz élemedett atyján segíteni,
S mint van annál pohár s zöld koszorú fején,
Kit a veszély talált vendégség idején.

Áldásban maradjon a Büffonok neve,
Kiktől világító lámpát időnk veve,
Hogy a nagy természet elrejtett útait
Lássa, s kitanulja számtalan titkait.
De ha velek vívó magyart adna az ég,
Hány titok nyilna fel, szép hazám, benned még!
Benned, melly valamint néped dolgaival,
Úgy kevélykedhetel földed csudáival.

A nagyobb tóknak is temérdek öblei
Csuda történetek s dolgok műhelyei.
Ha nézed a Fertő s Balaton vizeit,
Mint kiszélesítik lelked érzéseit!
Most a tengereket gondoltatják veled,
S mélyen elmerülve bámúlva képzeled,
Melly számtalan hajók repülnek azokon,
Hány kincset, hány hadat hordoznak magokon.
Mint kapcsolnak öszve messze országokat,
Mint teszik a népek közössé sorsokat,
Majd a vízi világ viszontagságai
Lesznek figyelmednek felséges tárgyai:
Hegyek, mellyek égig érve lángoltanak,
S a vízbe süllyedvén ott eloltattanak,
S mások, mellyek égnek most tenger fenekén
S utóbb (a szerencse nem nyugszik kerekén)
Talám még okádnak füstölgő köveket,
Vizeket apasznak s adnak szigeteket;
Míg sok mezők, mellyek szépen virítanak,
A tenger habjai alá hanyatlanak.
Igy víz és száraz közt szűnetlen a csere,
S világ birtokáért foly a kellő pere.
Hol most vasmacska kell, nyájak legeltenek,
S hol kocsik nyargalnak, hajók repültenek.
S míg a vándor tenger ide s tova kerül,
Az ősz világ idők örvényébe merül.

A folyók is méltán várják figyelmedet,
Mert egyaránt tudják szemedet s szivedet
Ezerkép mulatni száz tüneményeik,
Bámulásra méltó mesteri míveik:
Itt a forrás, mellyből kezdeteket veszik,
S a csavargás, mellyel futásokat teszik;
Ott a hegyről zúgó sebes ömledezés,
Másutt a térségi csendes csörgedezés.

Szükség-e említnem ama forrásokat,
Mellyek enyhítenek testi fájdalmakat?
Valaki sokallja baját vagy aranyát,
Minden kikelettel ezeknél tart tanyát,
Itt komorság, öröm, aggság s vígság vegyül,
Csibertes vén, s pajkos fiatal egybegyül,
Egy társaságban lelsz méhkóros szépeket
S hypochondriával küzködő férjeket.

Phyllis jó orcáit megszínesíteni,
A bajnok harcon vett sebéit enyhíteni,
S bőjtölni az, a ki gyomrát megterheli:
Kiki az egészség istenét kérleli,
Szolgáit, barátit kinezván váltig már,
Kiki itt gyógyulást, vagy szánó szívet vár.
Reggel a kút körül van bús darvadozás;
S estve muzsika, tánc, játék, mulatozás.
Ezer fájdalmaknak sopánkodásinál
Kész Elisiumot Tartarusból csinál.

De hagyjuk e népet, melly így busúl s örül,
S folytassuk utunkat jószágaid körül;
A tengertől, hová a vizek omlanak,
Menjünk oda, hol a földből kiforranak.
A hegyekre, mellyek verdesnek egeket,
S példáznak megannyi nagy fejedelmeket.
Melly felséges látás, melly nagy rajzolatok!
E roppant kősziklák s földcsoportozatok
Ugy látszik magokhoz minden művészeket
Hívják gyakorolni szép mesterségeket.
A képiró talál itt fényjátékokat,
Számptalan színeket s annyi árnyékokat;
A költő felséges énekekre fakad,
A bölcs szívet ható erkölcsökre akad,
Körülök századok percként lefolytanak,
Rajtok sasok s szabad emberek laktanak.
Te ha őket nemes szívvél látogatod,
A teremő csuda mívét vizsgálgatod,
Nézed mint némellyet a víz teremtetett,
Másokat labdaként a tűz fel mint vetett,
Mások mint világgal együtt születtenek,
S melly számptalan formát s alkatot nyertenek.
Némellyiknek néha mély gyomrába lemégy,
Belső csudáinak hogy bámulója légy;
S szemlélvén aranyát, üstjét, kövét, rezét,
Együtt látod isten és emberek kezét.
S a természet rajtok hány módot követő!
Egy helyt virágok közt mosolygva nevető;
Másutt férfiasan lány kellem bájait
Elvetvén fentartja vén Chaos nyomait.
Itt a patak csendes forrásból eredez,
S bölcsőből most kelve félénken csörgedez.
Ott habzó vizomlás nagy zajjal háborog,
Itt Zephyr cirókál, ott Boreas morog.
Most virágos kertek s bérce dőledékei
Vegyűlnek, s pásztorsíp, s mennykő dörgései,
Majd lelsz szép völgyeket, Tempének másait,
S tovább nagy sziklákat, a föld csontvázait,
Mellyeknek víg tavasz mosolyog aljokon,
S örökös tél havaz magas homlokokon.

Idvez légy nagy Kriván s Lomnic bércezte!
Fagyos hónap s jégnek szörnyű tetézte,
A dér templomában durva oszlopozat,
Arany s bársony színnel megtölt fénylakozat,
Hol a tél kevélyen nézi jobbágyival,
Mint festi thronusát a nap sugárival.
Nem, soha e pompás nagy tüneményeken,
Borzasztó s egyszersmind lágyító képeken,
Elfáradni nem tud az elme s képzelet,
Sem a szem találni megpihenő helyet.

De jaj annak, a ki, kockáztatván életét,
Járja a havasnak égbe nyúlt szigetét,
Ha meg nem kérdezik puskája hangjai,
Mint állnak a havak s jegek rakásai.
Sok nagy dolgok függnék csekély kezdeteken,
Sokszor egy madár, melly nyugszik a bérceken,
Egy kis hócsoportot elrug lábaival;
A könnyű s csekély terh sebes forgásával
Nőtön nő, rémítő terhhé nehezedik,
S belőle iszonyu hóhegy kerekedik.
Levegőt reszkettet, elpattan hirtelen,
Bércekről bérce, szirtről szirtre rogy szertelen,
Esése megrázza az örvény öbleit,
Elsepri a vidék helységét s erdeit
S az utas elébb, mint tőle elvitetik,
Szelétől messzünnen már megölettetik.
Igy melly ország bűnre halmozván bűneit,
Soká szaporítja veszély eszközeit
Az a mély örvénybe illy hirtelen merül:
Tyrus dől, Thebae rogy, Roma porba terül.

Elfáradt-e lábad e vadon helyeken?
Jer, mulasd magadat kies térségeken.
Itt hol csendes völgyben csevegnek csermelyek,
S virágos, gyümölcsös, bokros, erdős helyek
Lehelnek körüléd kedves illatokat,
Látsz növényekből számtalan fajokat.
Melly új díszet terjesztnek ezek birtokidon!
Vizsgáld figyelemmel üres napjaidon
Színekkel képekkel hajlandóságokat,
S szerelmeik után párosodásokat.
Nézd az oltás mit tesz a vad törzsökökön,
Mit változtat, szépít, javít gyümölcsökön,
A fákba miképen bájol új ágakat,
S a kertnek mikép ad jelesb polgárokat.

Hát ama szerény nép, a füvek számtalan
Sokasága, mellyet megvet az oktalan,
Nem fog-e magához szépség bájaival
Szint úgy édesgetni, mint sok hasznaival?
Egy szált is hidegen el ne mellőzz soha:

Azon isten míve a nap s a föld moha.
Tanuld megismerni titkos erejeket,
S tudd, mint ad mérgek is jó orvosszereket.
Zöld színeken mikép örvendnek a szemek!
A pusztáknak is van általok kellemek.
Oh ha a természet igazán kedvesed,
Gyakorta honjokban őket felkeresed,
Vagy Sopron völgyei árnyékos helyein,
Vagy a Rába réttel gazdag mellékein.

S hogy hozzájok utad kellemesebb legyen,
Barátid csoportja téged körülvegyen;
Igy a munka könnyűl s az öröm édesül,
A társaság korán hajnalban egyesül.
Nem indít ez olyan vérszomjuzó hadat,
Hol kürt már messzünnen rémít madárt s vadat.
Szép őzek, a völgyben bátran legeljetez,
Erdők énekesi, semmit ne féljetez.
Nem más, csak ártatlan vadászat tartatik,
Nem egyéb, csak fű, fa, plánta kívántatik.
A tarsoly már mohón várja zsákmányait,
Erdők, hegyek, rétek zöld ajándékait.
Indulnak. Már a nap az éjt elkergeti,
S Flora tanítványit menésre sűrgeti.
Gyorsan keresgélnek. Linné vagyon vélek,
Megnézetnek minden különbségi jelek.
Ha ki mit nem ismer, mással értekeziz,
A hol felakadnak, a könyvet kérdezik,
A találtak között némelly ismeretes,
A másik még ujság s azért kellemetes:
Az elsőt fogadod hála érzésivel,
Másodikat nézed remény szemeivel.
Régiben hived jó, s azt szívesen veszed,
Az újban idegent lelsz, s próbára teszed.
Hát ha látsz valamelly különös növevényt,
Mint tájunkon ritkán jelenő jövevényt,
Mikép nem örvendezsz szép találmányodon,
Melly becses kincset vészsz fáradozásodon!

De a gyomor perel, hogy megbékéljenek
Vele, s munkájokhoz új erőt nyerjenek,
Földre telepednek, hol egy patak ered,
S Bacchus a Najászok forrásában fered;
Szálájok szép cserfa, zöld pázsit asztalok,
S asztali muzsikát zengnek madárdalok.
Tojás, téj, eperj, meggy s cseresznye, mellyeket
Saját kezek szedett, tesziz ebédjeket,
S édes fáradságok azt úgy fűszerezi,
Hogy Pest nyalánságiz senki nem kérdezi.
Esznek, isznak, zengik Florát és Cybelét,
Az örök ifjúság s örök szépség jelét.

Beszélgetéseik nem mások vétkeik
Csépelik, s a divat nagy semmiségeit,
Hanem a természet titkait illetik,
S az isteni jószág csudáit hirdetik.
Felkelnek; dolgokat folytatják réteken,
Termékeny halmokon, árnyékos völgyeken.
Estve kiki mit nyert diadallal veszi,
S kész fűvészkönyvébe szép renddel elteszi.

De melly tökéletlen a plánták élete,
Alig méltó, hogy van ilyen nevezete!
Az állatok hozzánk közelebb állanak,
S még érdekesebbek hogy vizsgáltsanak.
Némellyek jobbágyink, mások pajtásaink,
Sokan ellenségink, többen barátaink.
Szemléld, vizsgálj népes familiájukat;
Nézd a sokfélét, a számtalanokat,
Mellyeket erdők vagy barlangok rejtene,
Mellyek zöld ágakon dalokat zengenek,
Mellyektől hegy háta s föld gyomra népesül,
Mellyekben helységed s udvarod részesül,
S mellyekkel élsz örök harcban ellenkező,
Vagy mint megtámadó vagy mint védelmező.
Tanúld erkölcsöket, ravasz fortélyokat,
S kivált az olly számos lajtorjafogakat,
Mellyeken helyt élők sorában lettenek,
S hozzád vagy plántákhoz mint közelítenek.

Még többet tégy; hogy nyerj több örömezzeményt:
Ennyi nagy tárgyakból csinálj képgyűjteményt;
A három országot zárja szűk négy falad,
Hadd bámulják látni ott egymást általad.
Ha őket rendekre s osztályokra veszed,
S hononként nemenként fiókokba teszed:
Együtt bírod benne sok öröm kútfejét,
A világ summáját s természet velejét.

De szép szándékodnak szabj bölcs határokat;
Eleinten válaszs csak ollyan tárgyakat,
Mellyeket mutatnak saját környékeid,
S mellyeken mindennap legelnek szemeid:
Mint honodbéliek ők kétszer tetszenek.
Az ásványok közül legelsők legyenek
A földek, sók, gyanták, s kénkövek nemei,
Kova, mellynek ütve szikráznak tüzei,
Színes ércek, kristály, a kőszirt gyermeke,
S olly átlátszó s tiszta, mint vizek szebbike;
Agyag, mellynek a tűz üvegfényt adatott,
Fák, mellyeket a víz kővé változtatott,
S több illyek, a mik, hogy csudát nézessenek,
Tüzből, légből, földből s vízből vegyültenek.
Ezeknél még inkább figyelmem céljai

A növényország sokféle tárgyai:
A tengerek-szülte százzsinű mázhinár,
A szélvirág, gyámolt melly nagy fák körül vár,
A tapló, melly képes vért elállítani,
S tüzkő-szülte szikrát magában tartani;
A vizi tők, mellynek mérge sokképen árt,
Kivált a szerelem gyönyörében tesz kárt:
S ezek mellett ama növény állatok,
A két ország között csuda kapcsolatok.
Az élők világa sem kevesebbet ad,
S a különféleség ott is mosolyog rád.
Azon egy szűk hely zár sasokat, legyeket,
Vándor madarakat s szökdécszlő fürjeket,
Nehéz medvét s őzet könnyű lábaival,
Lassú teknősbékát fák friss mókusival;
Csigákat, mik viszik hátokon házokat,
Sima szőrű patkányt, tövises borzokat,
Pikkelyeket halak és kigyók fajain,
Darút, mágnest nélkül melly hajóz szárnyain,
S emberi tetteket s emberi hangokat
Utánozó majmot és papagályokat.
Ti is ezen helyre együvé gyűljetek,
Mik helyt a nagy grádics vég fokán leltetek,
Férgek és bogarak, ti olly számtalanok,
Legyetek szárnyasok, akár szárnyatlanok:
Mellyek földön másztok s laktok leveleken,
Levegőn repdestek, s játszottok vizeken;
S mellyekben minden tag bámitó látományt
Mutat, szégyenben hágy bár melly mély tudományt.
Felpuffadó gögőt cáfol s alacsonyít,
Kis világot képez s nagy istent bizonyít.

Eképen három nagy népen uralkodol,
S számokat nevelni mindég iparkodol,
A nagyítás szomja, melly gyújtja szivedet,
Mindennap becsesbbé teszi vidékedet.
Egy kis kő, egy virág, egy repdeső bogár,
Minden bájol, s mihelyt látod, képzeled már
Mint öregbíti az szép gyűjteményedet,
S mint teszi drágábbá elrakott kincsedet;
S magadban azon is talán büszkélkedel,
Hogy vetélkedődön győzedelmeskedel,
S szemedet s szivedet míg gyönyörködteted
Kincsedben, nem henyél soha képzeleted;
S bár szobába zárva légy téli napokon,
Szüntelen jár s repdes az ismert tájakon,
Látja az erdőket, halmokat, réteket,
Hol, sétálva töltvén őszi délesteket,
Kezedbe szép követ vagy virágot vevél,
Vagy valamelly nem várt új találmányt tevél.

S tél után a tavasz ha meződre vezet,
Mint szépíti ezt száz édes emlékezet!
Itt fogtál először egy tarka bogarat,
Egy sokszínű pillét, egy ékes madarat,
Ott cifra csiga lett új kedves birtokod,
S legszebb virágoknak volt örülni okod;
Eme hegy legbecsesb kővel kedveskedett,
Kezed legtöbb fűvet eme réten szedett,
Akár merre jönnek mennek lépéseid,
Mindenütt kísérnek örömid s kincseid.

De kincses tárházad jó íz műve legyen,
Minden intézetet benne a rend tegyen,
S a csínosság neki adjon olly kellemet,
Melly pompa nélkül is bájol szívet, szemet.
Vigyázz, hogy a tárgyak, mint találtattanak,
Igaz mivoltukban úgy is maradjanak.
Mindenkép díszesítsd a szép természetet,
S a halál is híven fesse az életet.

NEGYESEDIK ÉNEK.

Ugy vagyon, mezőkön s vizeken számtalan
Bájló képeket lelünk minduntalan,
S mindig új örömmel látok Balatoni
Szép tók kék tükörén verőfényt játszani,
Siető folyókat ömleni síkokon,
Pázsitot zöldelni csavargó partokon,
Erdőket kékelní, sárgulni telkeket,
Sok színnel kérkedni virágos völgyeket,
Felhőt, eget magas hegy fején ingani,
S végetlen tért lába alatt virítani;
Míg a nap, melly festi mind ezen képeket,
Dicső pompában jár s mutat fő remeket.
Boldog, a ki látja s érzi e bájakat,
Még boldogabb, a ki énekli azokat!
Ő mindent szebbé tesz; a széljel-lelhető
Kellemekből alkot egész képeket ő,
S egyaránt örvendez természet tárgyain,
S a maga elméje hív rajzolatjain.

De távozzék innen olly költők serege,
Kiknek éneke csak sületlen aggrege,
Kik soha nem szűnnek szedni virágokat,
S velünk szagoltatni megunt illatjokat,
Kiket csak mulatnak pásztorok nyájai,
Csak altatnak folyók víg csacsogásai,
Kiknél mindig Flora rózsát csókjaival
Halmoz s mindig Echo játszik hangjaival.
Kontárok rajzolják így a természetet.
Melly másképp forgatja Flaccus az ecsetet,

Ha festi kevés de dicső soraival,
Égig nyúló fenyő saját lombjaival
Miképen öleli a nyárfa lombjait,
S víg vendégeinek mint adja árnyait,
Míg egy csendes patak tiszta habjaival
Csörgedezve gyorsan fut csavargásival!
Örök ifjúságban él az ő remeke,
S vén, mihelyt születik, amazok éneke.

Mert óh! méltóképen senki nem festheti
A mezőt, hanemha igazán szereti.
De sokan, lantjokkal kik zengeni merik,
Nem csak nem szeretik, jól nem is esmerik;
S eléggé mutatják Musáik hangjai,
Hogy, bár falut zengnek, városok rabjai,
Nézd, melly gazdag pompát lelsz minden rendjeleken,
Forrásokban kristályt, smaragdot réteken;
A Hajnal, mikor úz éji homályokat,
Opál thronusból szór arany sugárokat;
Bársonyból, zafírból vagynak öltözeti,
S fejét virág helyett rubint ékesgeti!
A nárcisok s rózsák, hogy szép szint nyerjenek,
Szükség Potosiba s Tyrusba menjenek.
Igy a természetet, míg egyszerű becsét
Megvetvén, ráadják drága kövek kecsét,
S míg bal vélemények szerint szebbé teszik,
Igaz mivoltából egészen kiveszik.

A képirók s költők egymás rokonai:
Ide illenek hát Zeuxis bölcs szavai.
Egy új művész Venust merte lefesteni;
De míve nem amaz ígésző s isteni
Szépség, kellem, gyönyör s dísz égi termete,
Nem Venus volt; reá pompázó ecsete
Annyi aranyt, üstöt, s gyöngyöt vesztegetett,
Hogy miattok Cypris meg nem ismertetett.
Gyáva, kiált Zeuxis, tárgyadat nem bírád,
A gazdagság, nem a szépség képét irád!

Ize-veszett költő, vagyon itt, mit tanulj,
Ki bölcs vagy, ecsethez tárgyadtól gyúlva nyulj.
De ne kövesd az olly igen pontosokat,
Kik, fontosnak nézvén az apróságokat,
Virgil helyett Linnét mesterekké teszik,
S a legkisebb tárgyat mint a főt úgy veszik;
Pápaszemmel nézve festik képeiket,
S előttünk izekre bontják férgeiket.
Olyan képirók ők, kik asszonyt festenek,
S szőrszálhasogató gonddal ízetlenek
Híven lemásolni ujjai körmeit,
Feje hajszálait s melye csécshelyeit.

Te nagy képeket fess. Reggelnek idején,
Ha vetettél néha magas hegy tetején
Szép vidék tájára gondos tekintetet,
Egyszerre láttál ott csermelyt, tót, szigetet,
Zöld vetést, szőlővel ültetett halmokat,
Erdőt, völgyet, réten legelő nyájakat,
S tágas láthatárod eltűnő szélein
Messze nyúlt hegyláncot s sziklákat bércein:
Ez legyen példányod. Szépségcsoportokat
Válaszsz s csinálj egygyé sokféle tárgyakat.

Jól tudom, az ügyes festő külön vehet
Szép vidékből egy részt, melyből szép kép lehet;
De az illy külön részt vaktában ne vegyed,
Céloddá csak a szép természetet tegyed.
Azt azonban ne véld (a köznép vélheti)
Hogy nem szép, ha szokás rendét nem követi.
A kerek s magas fák s a nyult egyenesek
Előtted legyenek ám főkép kedvesek;
De görbe törzsök is, mely megelevenül,
S bozótos lombokat hajtván rendetlenül,
Ölő ágakat kopasz szirtra emel,
Paraszt szépségével figyelmet érdemel:
A természet ott is, hol borzaszt, s iszonyít.
Tetszik, mert bámitó hatalmat bizonyít.

Természet, óh dicső, óh sziveket nyerő
Istenné, hánykép hat belőled az erő!
Mindenkor elragadsz, egyszer víg háladást
Támasztasz szivemben, másszor szent borzadást.
Néha, mint fiatal s égiekkel rokon
Deli tündér, úgy jársz völgyeken halmokon;
S ruhádról harmatot rázván le s színeket,
Kezed virágot hint s gyümölcsöt s füveket;
Mosolygásod szüli nap szebb sugárait,
Leheleted adja Zephyr fuvalmait,
S folyók csevegési s madarak dalai
Isteni szózatod sokféle hangjai.
Másszor, mint rémítő istenség, székedet
Bércen üllöd, fenyves keríti fejedet,
Melletted tájtékozó vizárok omlanak,
Szemedből haragos lángok villámlanak,
S szavad hegyszakadás s mennykődördületek,
S az ég s föld reszketnek, hogy lesz enyészetek.

Oh ki foghatja fel verse hangjaiban
Varázs szépségedet sok változásiban?
Dicső munkáidat híven ki festheti
Ott, hol örvény nyilik, s hol hegy fenyegeti
Az eget; hol felhők erdőket rejtenek,
S hol szerény violák völgyekben díszlenek?

Némellykor elhagyván ismert vidékeket,
Más ég alatt keress felségesb képeket,
Repülj távol oda, hol nap sugárai
Forróbbak s dúsabbak az év négy szakai.
Fesd ott, hol örök hév birja országait,
Amazon s Orenok temérdek árjait,
Melly folyami csudák, tengerrel mérkezők,
Világ hasonfelén széljel-ömlendezők,
Óriás hegyekből minden vizereket
Kiszíván, bővítik saját értékeket,
Számptalan gyönyörű madárt feresztenek,
Kövér szigeteket körülkerítenek,
S most kifejtván egész felséges voltokat,
Csendesen s hallgatva folytatják utjokat,
Majd nagy harsogással sietnek habjaik,
Echót kifárasztják dühös zúgásaik,
S olly hullámot hánynak s akkép ordítanak,
Hogy égből szakadni, nem folyni látszanak.
Fesd ezen szép helyek virágit, füveit,
Hol az ég bő kézzel fecsérli színeit,
A roppant erdőket, mellyek szomorúak
Mint az éj, s a lakott földdel egykorúak,
A telkeket, mellyek termők szántatlanúl,
A gyümölcsöst, hol fa embertől nem tanul,
A pásztorok nélkül legelő nyájakat,
Szóval e termékeny s szívfogó tájakat,
Mellyek mellett bokrok legsűrűbb erdeink,
Csermelyek Dunáink, s halmok nagy hegyeink.

Másszor terméketlen s vitztől nem öntözött
Tájakon járj velünk fene vadak között.
Vigy el bús Afrika komor pusztáira,
Esőt mindig szomjan váró homokira;
Mint e heves ég alj verseid égjenek,
Bennek méreggel tölt kigyók sziszegjenek;
A sivó homokot sebes orkán vigye,
Tigrist dühösítsen s hyaenát mirigye,
S ha oroszlán ordít, e vadaknak feje,
Erdők királyának rémítsen ereje.

Viszont hordozz veled a földnek szélein,
Hol tél thronusán ül havasok bércein,
Honnét küld Boreas hozzánk szélveszeket,
Zuzmarát, dért, jeget, hót s fergetegeket.
Úgy fesd, melly kemény itt az ég s melly sanyaru,
Hogy olvasód legyen lágyszívű s szomorú.
De ezen tájnak is vagynak szépségei:
Melly nagyok s merészek a télnek mívei!
Hánykép játszodtatja a napsugárokat,
Kösziklákról mikép függeszt jégcsapokat,
Mint ragyogtat kristályt a fáknak ágain.

Mint csinál új héjat a nádak szálain,
Fejér öltözettel mindent mint beborít,
Folyót, tókat mikép ércce öszveszorít!
Végetlen pusztaság jégen s hósíkokon,
Hol a lapp könnyeden sikamló szánokon
Széllel versenyt nyargal irámszarvasival,
S nem cserélne lakot kelet fiaival.

Igy megjárván az ég minden hajlatjait,
Forróbb szeretettel vizsgál a hazait,
Hol a nyár szelídebb, a tél mértékletesb,
Minden tárgy nyájasabb, minden kellemesebb.
Rajzold ismét saját földünk szépségeit,
Patakit, réteit, havasit, erdeit,
Floránkat szerényebb színű virágival,
Pomonánkat csipősb ízű almáival,
S itt a fülemile, bár pompás színeket
Nem ragyogtat, bájol hangjával füleket.

De többet tudj mint csak szüntelen festeni:
A lelket érdekeld, ha kívánsz tetszeni.
Nézőkkel is gyakran szépítsd a képeket,
A színre állíts fel játszó személyeket.
Ezzel nyer a költő szívet verseiben;
Ember a legfőbb dísz ember szemeiben,
Nélküle bár melly táj soká nem tetszene,
Olyan templom volna, mellynek nincs istene:
Vele öröm, vígság, élet kellemesebb,
S nem csak a természet, a kép is díszesebb.
Víg szüretlőkkel hát a szőlőhegyeket,
S ifju pásztorokkal rakd meg a völgyeket,
S patakokban félénk lyánykák fürödjének,
Kik szerény habokkal midőn kénytelenek
Látatni szépségek elrejtett bájait,
Orcájok mutassa szemérem lángjait,
S ne csupán idegen tanúktól tartsanak,
Még magok elől is bűni láttassanak;
Mig a partról őket szemével követi
Egy kíváncsi Faunus, s a bokrot zörgeti.

Ollykor, szánakozás lágyító hangjait
Zengedezve, sirasd a sors csapásait,
Ird le, dühös Orkán forgószeleivel
Hány fát földre terít együtt gyümölcsivel,
Mint pusztít az árviz, melly szép reményeket
Enyész a jégeső, vervén vetéseket;
S sok robotoltatók millyen kegyetlenek,
Mind embert mind barmot melly szörnyen gyötrennek.
De egyszerre mi gyász borúl a falura?
Mars szolgákat keres, készül háborúra.
Titkos parancsolat bíróhoz érkezik,
Katonafogdosás tüstént következik.

Mint futnak fáradnak helység esküttjei!
Mint halaványúlnak az atyák képei!
Melly anya fog lenni gyermekét jajgató,
Melly leány vagy testvért vagy jegyest sirató?
Megvan a teljes szám. Már minden homlokon
Látszik, kik örülnek, kik aggnak fiokon:
S míg a szülék égbe forró hálájokat
Küldik, kik megmenve látják magzatjokat,
A keserőségbe merült fiatalok,
Kiknek harcolás lett gyászos hívatalok,
Könnyezve bucsúznak szívek feleitől,
S vidám ifjúságok minden kedvesitől:
Boldogok, ha utóbb még szabadságokat
Megnyervén, csendesen lakhatják honjokat!

Rajzold e bajokat; de hogy kedveljelek,
Sokáig szívemet ne keserítsd velek.
Mihelyt elvégezted e gyászos képeket,
Mutass, hamar mutass örvendetéseket.
Szemeim elibe hozd a könnyörülést,
Szerencsétleneknek melly szerezh enyhülést,
A szükölködésnek most eleit veszi,
Majd a sorsnak s évnek vétkét jóvá teszi.
Vagy zengjen falusi multság lantodon,
S a menyekző s a szép eljegyzett hajadon,
Ki egyszerre víg s bús, s míg kezét ad, szemét
Lesüti s szemérme neveli kellemét.

Ha embert nem festhetsz mezei képeden,
Hány állatok vagynak szomszéd vidékeden,
Vadak, szelidültek, bátrak, félékenyek,
Engedők, szilajok, durvák, érzékenyek,
Olyanok, mellyeknek vagy táplál jó teje,
Vagy ruház lágy gyapja, vagy hordoz ereje?
Ha ezekből sokszor képirási remek
Készült, mint eléggé mutatják Berghemek.¹³²
Mért nem választhatna, éleszni képeket,
Költő is közzülök játszó személyeket?
Jer, készen várnak ők, s mi töménytelenek,
S akármelly holt tájt is elevenítenek.
Itt mihelyt a fának megmozdul levele,
Ugy fut a félénk őz, hogy nyíl sem ér vele;
Amott hol szép csordák a rétet legelik,
A tehénnek tölgye csordultig megtelik,
S borja most ugrál, majd szopja anyja tejét,
Tovább, büszkén tudván szépségét s erejét.
Ha kürt szól, vagy távol kancák nyerítenek,
Sok feleségivel mellyek versenyzenek,
A tűzzel tölt ménló szertelen sebesen

¹³² Berghem Miklós hollandi képiró és képfaragó szül. Amsterdamban 1624., megh. 1683.

Túlront a völgy partját kerítő nyíresen;
S ha felér a dombra, hol tágas sík terül,
Százkép fickándozó pajkosságba merül;
Most fut, földhöz alig értetve lábait,
Majd a szélről kéri szerelme tárgyait,
Másszor, ha folyót lát, hevét apasztani,
Felemelt serénynyel nyargal beugrani.
Öröm, erő, dagály ereiben lobog,
A hol jár, hangosan töle a föld dobog.

Hogy az ész figyelmét még inkább ösztönözd
Állatidnak ember erkölcsét, kölcsönözd.
Indulatink mását ha rajtok rajzold,
Okot szorosabban szivünkhöz kapcsolod.
Hiában akartak sok titokfejezők,
Írántok irigyek, magoknak kedvezők,
Bennek látni csupán ügyes műszereket,
Vak rugókkal bíró eleven testeket:
A jobb bölcselkedés igaz osztályt tetet,
Prometheus tüzéből velek is részt vetet.
Az eb erkölcsé lett hűség s ragaszkodás,
Az ököre hosszú túrás s szófogadás.
A ló, kevély lévén embernek tetszeni,
Tud a dicsőségen s híren örvideni,
Igy minden állatnak már ma szent jusai
Mevagynak, erkölcsi s bélyegző vágyai.
De mit mondok? Tudtak ebben a hajdani
Költők már példával világot gyujtani.
Általok mindenkor emberrel istenek
S barommal emberek egyesítetttenek.
Nem látod, mikor fest Homer nagy tetteket,
Mint tartnak lovakhoz hősök beszédeket?
Ulysses haza megy; ebe hozzá simúl,
Megismeri, nyalja s örömében kimúl.

Hát te, Lucrec s Virgil, mint tudtok isteni
Ecsettel barmokban erkölcsöt festeni!
Az ökö testvére holtán sopánkodik,
Bal sorsán lágy szivem sírva szánakodik.
Egy csordán két vezér kezd dühös viadalt,
S olly lármával keres mindenik diadalt,
Hogy elrémült szemem nem lát már két bikát,
De két királyt, kiknek egyike másikat
Mint vetélkedő társ haddal körülveszi,
S céljává Helenát s az országot teszi;
Benne kevély tűz ég s méreggel eltelik,
Egymást mind a ketten ádázul öklelik.
Szemekben fájdalom s harag villámlanak,
Belőlök szerelem s bosszú ordítanak.
Az ég harsog, a nyájt elfutja félelem,
S némán várják, mellyik lesz a fejedelem.

Szívlagyítóbb kép kell? Hagyd el ezt a tanyát,
Fess egy üszőt, sebre írt nem lelő anyát.
Szerelme gyümölcsét, jaj, elvette halál!
Fut az erdőn, ordít, enyhülést nem talál.
Hosszu bögéseit hegy, völgy visszaveri,
Csak maga nem hallja, szavát nem esmeri.
Árnyék, patak, melly olly kedvesen hívesít,
Rekettyés, mellyet még friss eső nedvesít,
Zöld fű, mellyről harmat gyöngyei függenek,
Semmi sem kell neki: puszták, kietlenek
Az erdő és az ól; ezerszer ki s bejár,
Mind itt, mind ott reá csak mély keserve vár;
Mindenütt magán van, mindenütt ridegen,
Melly köszív nézhetné bánatját hidegen!

A mi több, a költés, ha bár szédítnek is
Szavai, a fának, virágnak, fűnek is,
S más illyesnek, minek nincs igaz élete,
Képzelt élő lelket nem kölcsönözhet-e?
S így ámítani mikép segítenek mindenen!
Nézd a pázsitoknak vizei mint tetszenek,
Mint fonódnak öszve gallyak, a mezei
Szilfát mint ölelik a szőlő vesszei;
S a gyökér, megvetvén nem tetsző helyeket,
Mint fut tovább, szívni kedvesebb nedveket.
Te is bizvást költs hát: a bimbók féljenek
Boreastól, s Zephyr jöttén örüljenek;
Szárazságban legyen virág megszomjuló;
Szép ifjúságában fa könnyen tanuló;
A törzsök, melly hajtja beoltott ágait,
Csudálja kölcsön vett gyümölcsét s árnyait;
S ha szőlővesszőnek buján nő levele,
Kérje, hogy kedvezve bánják a kés vele.
Igy hasonlóinak nézvén e tárgyakat,
Szivem örömeiket megosztja s bajokat.

Vagnak más titkok is: sok örömet vezet
Hozzánk a megújult régi emlékezet.
Eltalált szép s gazdag tájékid tetszenek;
De, ha azt is mondod: „itt csörgedeztenek
„Ártatlan gyermeki korom patakjai,
„Itt nyiltak örööm első virágai”,
Szivemben is gyújtasz rokon érzéseket,
S újítod a benne akkor gerjedteket,
Midőn egykor látta meglett férfikorom
A kis kunyhót, melly volt legelső sátorom.
Leírásodat hát mindenkép lelkesítsd,
S olvasódat hozzád nyájasban édesítsd,
Eszébe juttatván ama szép helyeket,
Hol olly forrón érzett s bírt olly sok sziveket.

Néha egymás mellé tégy két ellenkezőt,
Vétkekkel tölt várost s virtus-lakta mezőt!
S ennek kétszer lesznek becsesek javai,
Ha tüstént rémítnek amannak bajai.

Mikor felmégy Gellérd magas csúcsaira,
Lenézhvén Pest s Buda pompás házaira,
Ezek, így szólj, a kincs s az ész lakhelyei;
Ott vésők, ecsetek, húrok remekei,
S könyvek, mellyek úzik lelkünk homályait,
Nemesen mulatják hazánk főbb fiait:
De viszont, túl menvén csalfa szépségeken,
Ezt is mondd: ott ama tündéri műveken
Csak máz a fény, belül betegek sínlenek,
S gazdagság s szegénység kínjai gyötrennek:
Ott a vétkek, gyűlve föld öt részeiből,
Barmokat csinálnak az ég gyermekiből;
Ott a szabad gyönyört megvetvén, fájdalom!
Ezerféle bűnt szül a csömör s únalom:
Ott az öngyilkolás az észet vakká teszi,
S méreggel vagy törrel életét elveszi;
Ott tanyáz Laisok szemtelen táborá,
Nőtlenység forrása, Hymen rút ostora;
A játék bolondját pokla ott temeti,
Hol csalárd kockáját kétségbesve veti,
S hány csecsemőt anyja, a vadúl mostoha,
Elhagy, atyja hányra nem mosolyog soha!
Hány bűn lappang loppal, titkon hány szív reped,
Hány szem ont könnyzáport, hány nyomorúlt eped!
A természet borzad bele. De réteket
S patakokat tüstént fess s árnyas völgyeket.
Ezeknek szépségét a város neveli,
S eltünt nyugtát benne a lélek felleli.

Oh miért, hogy én, ki a mezők kellemét
Énekleni s dicsérem a faluk érdemét,
Nem tölthetem édes tárgyamon kedvemet!
Gyönyörű völgy, mikor fogadsz bé engemet,
Mikor lesz szerencsém vagy víz folyásinál
Alva, vagy régi jó írók munkáinál
Bölcsen elmélkedve, vagy kis értékemet
Dajkálva, vagy henyén jártatva eszemet,
A terhes gondokat s a zajt felejtetem,
S magamat a világ elől elrejtetem?

De nem csak festened időt s szép helyeket,
Földmivesnek is kell adnod törvényeket.
S ha költői tárad kincsei becsesek
Mindenütt, leginkább itten szükségesek.
Ócska tán a szabás? kell nemesíteni;
Unalmas? ujítani; száraz? szépíteni.

Sokszor, leckéidet elvágván, szép regét
Adj olvasóidnak, vagy egyéb csemegét.
Mint Homer gazdája borral vendégeli
Szántás közt szolgáját s azzal kedvét leli:
Ugy te, közbe vetvén kis multságokat,
Tedd kellemesbökké a tanításokat;
Azután, folytatván elkezdett dolgodat,
Merítsd ki, vidd kívánt végére tárgyadat.

Igy zengtem szabad szív tiszta érzésivel
A falut ártatlan s nemes gyönyörivel.
Vajha az istenek kedveljék művemet!
És nyerjem meg bérül ez egy kérésemet,
Hogy még néhány tavaszt lássak, s örömeim
Legyenek gyermekim, barátim s könyveim!

SATIRÁK. (1797-1841.)

A NEMESSÉG.

G. TELEKI DOMOKOSHOZ.

A nemesség, bölcs gróf, nem csupa pipere,
Ha fényes virtusnak jutalma s címere,
Ha ollyat ékesít, ki dicső pályában
Új laurust nyer, mint te, nagy ösök nyomában.

De nem szenvedhetem, ha valamely bohó,
Ki minden jóban rest, csak a bűnben mohó,
Magát ékesítvén más cifra tollával,
Kevélyen kérkedik nagy származásával,
Mert ámbár régenten virágzó elei
Voltak a vitézség s jóság remekei:
Bár még Balambertől armálist kaptanak,
S rólok a legrégebb krónikák szólnak:
Mi dísz adhat neki nagy neme virtusa,
Ha magának nincsen dicsőséghez jusa?
Ha nagy öseiről, a mi az övé lett,
Csak egy levél, mellyet a moly megkímélett.
Ha félistenektől lévén eredete,
Azoknak szép hírét mocskolja élete,
S csak a bolond gögben helyhetvén nagyságát,
Henyélve fecsérli ingyen nyert jószágát?

Még is, ha ügyelnénk rút kérdésére,
Mellyel emlékeztet kitkit nagy nevére,
Azt vélnénk, főbb ember mint ő nem született,
S teste is másénál jobb földből vétetett.
Részeg hagymázában kész büszkén azt hinni,
Hogy kiki tartozik neki tömjént vinni.
De én, bálvány előtt ki le nem borúlok,
Ma hozzá e merész beszéddel járúlok:

Mondd meg, nagy szív, dicső lelkek nemzetsége,
Mellyik állatra száll atyja dicsősége?
Nagy becsülete van a jó paripának,
Melly serényen s híven szolgált az urának,
S valahányszor kiszáll vele a pályára,
Új borostyánt segít szerezni számára.
De származzék ettől, s Bucephalustól bár,
Hitvány ló, Nagy Sándor azon soha nem jár!
Kótyavetyére kél; nem nézik, melly fajta,
Talyigába fogják, vagy szántanak rajta.
Hát te mért kívánnád, hogy tiszteljem benned
Más érdemét, mellyre szert kellene tenned?
Nem ámít el engem minden hitvány rege,

A nemes léleknek virtus a bélyege
Ha ösidnek tartod a nagy bajnokokat,
Mutasd az azokon fénylő virtusokat.
Gyülsz-e minden bűnt? vigyázz-e szivedre?
Sok jámbor mondhat-e áldást életedre?
Tudsz-e dicsőségért tenni nagy próbákat,
Páncélban tölteni hosszú éjszakákat?
Illyekről ismertess rá nemességedre,
S úgy kész leszek tenni koszorút fejedre.
Ám, emlegess akkor bármely nagy atyákat,
Vagy, ha tetszik, hányj fel minden krónikákat
Válaszsz ott törzsöket, szabd nevedet rája,
Légy Achilles, Caesar, Sándor unokája:
Ne félj, hogy valaki gáncsot leljen benned,
Vagy ezek vére vagy, vagy kellene lenned.
De légy bár Hercules bizonyos rokona,
S alacsonyág legyen lelked tulajdona,
Valahány eleid hírrel tündökljenek,
Ellened meg annyi tanúk beszéljenek,
S neveknek miattad fogyott ragyogványa
Csak bűnödre mutat s szemeidre hányja.
Hiába akarod puhaság karjában
Nyugtod lelteni a nagy nevek árnyékában:
Hiába fényekkel hibáidat fedni:
Engemet illyekkel nem lehet rá szedni.
Nem látok mást benned csak ravaszt, álnokot,
Ki, hogy gyűlöljelek, magad adsz rá okot.
Nem, akár mint fénylik eleid nagysága.
Egy jeles törzsöknek vagy csak száraz ága.

Messze mégyek talán, s felhevülésében
Epésen feddődik Musám beszédében.
A nagy urak füle kényes szokott lenni,
Csendesebb hangra kell tehát a dalt venni.
Familiád régi, fő rangú barátom!
Majd ezer esztendővelidből látom.
Ez sok: de kétségbe senki nem veheti;
Atyáid tetteit ezer könyv hirdeti,
Nem sülyedt el nevek az idők árjában:
De ki tudja! ennyi esztendő folytában
Ha minden ükeid, kiknek vagy gyermeke,
Férjeiken kívül mást nem öleltek-e?
S megbizonyíthatd-e, hogy buja lángjában
Egy fajtalan sem tett rést ösík sorában,
Hogy ezeknek vére s neme, nem csak neve,
Lucretiák által örökséged leve?

Oh, legyen az a nap örökké átkozott,
Illy hiú kérkedést melly szokásba hozott!
Míg tartott a világ boldog ifjúsága,
Csak az ártatlanság volt ember nagysága;

A törvény jó s rossz közt tett csak különbséget;
Egyedül az érdem adott nemességet;
S a bajnok nem vágyott kölcsön vett sugárra,
Saját vitézsége volt nagy neve ára.
De utóbb a vétek becsusztván, erőt vett:
A virtust kivervén székéből, király lett.

Te is hát, a kinek ritka talentomok,
Félisten ösöktől hagyott fényes nyomok,
S dicső atyád remek leckéi s példája
Szabják ki, mi légyen életed pályája,
Teleki, a zajos tengeren, hol nemed
Vezet, s mellyen ennyi kösziklát lát szemed,
Úgy vigyázz tovább is hajód kormányára,
Hogy eljuthass útnak felséges céljára.

HORÁC SATIRÁI KÖZÖL.

MAECENASHOZ.¹³³

I. 1.

Honnan van, Maecenas,¹³⁴ hogy azon pályában
Mellyet vagy a vak sors mért ki osztályában,
Vagy maga választott ember okossága,
Egy halandónak sincs kívánt jó világa,
S irigy szemmel nézi kiki mind azokat,
Kik más úton futnak, kergetvén céljokat?
Oh szerencsés kalmár, boldogság csudája!
Így szól az ősz vitéz, Mars csonka szolgája;
Viszont, ha hajói veszélybe forognak,
A katonát véli a kalmár boldognak.
Mert, úgy mond, ha ki száll a harc mezejére,
Vagy győzők öröme, vagy szép halál bére.
A városon lakó törvényes emberek,
Kiket már hajnalban felköltnek a perek,
A falusiaknak vágnak nyugalmokra:
Ezek pedig, mikor a terminusokra
Gazdaságok mellől menni kénytelenek,
Mindent, ki városon lakik, irigylenek.

¹³³ Ezen satirában Horatius azt mutatja meg, melly igen ellenkeznek az emberek magok magokkal a boldogságra való törekedésben, s azt állítja, hogy a boldogságot vagy magunkban lehet feltalálni, vagy sehol sem. Minthogy azonban ezen időben Romában a meggazdagodás viszketege közönséges ragadós nyavalya volt, a boldogságnak ezen útjáról és módjáról bővebben szól, mint a többiekről.

¹³⁴ Maecenas, Caesar Octavianusnak meghitt embere volt, s halhatatlanságát nagy részint Horatius és Virgilius iránt mutatott szívességének köszöni. Itt méltó róla azt megjegyezni, hogy jóllehet a világ akkori urának birodalmát teljes mértékben birta, még sem viselt soha semmiféle közönséges hivatalokat, s megelégedett azzal a lovagi ranggal, mellyet eleitől örökségül nyert. Midőn tehát Horatius ezen satiráját, mellyben az embereknek sorsokkal meg nem elégedése rajzoltatik, hozzá intézi, egyszersmind igen hízelt dicséretet is ruház rája.

De ki győzné renddel végig elszámolni,
Mint szokott sorsával kiki perbe szállni?
Fabius,¹³⁵ bár mester szószaporításban,
Elfáradna még is itt a leírásban.
Én hát, hogy ne adjak okot únalomra,
A dologra térek, s sietek célomra.
Ha egy isten hozzád látható formával
Jővén, így szólana kegyesség hangjával:
„Meglágyúlván szívem sok könnyölgésekre,
A mint kívántatok, járok kedvetekre;
Te, ki eddig valál katona, légy kalmár,
Városi prókátor, te falun lakjál már.
Nosza! menjen kiki másiknak helyére!”
Egyiknek sem lenne a csere kedvére.
S bár, a mint kívánták, boldogulhatnának,
Előbbi sorsokban mind megmaradnának.

Nem méltán vethet-e Jupiter ezekre
Haragos szemeket? s ha könnyölgésekre,
Mellyel valahányszor új napra virradnak,
Új sóhajtásaik alkalmatlankodnak,
Nem fog olyan könnyen ezután hajolni,
Keménységgel azért lehet-e vádolni?

De hogy komédiát írni ne láttassam,
S hogy nem csak nevetni tudok, megmutassam,
(Noha nevetve is igazság útjára
Mért nem vezethetnénk? azoknak módjára,
Kik a gyermekeket édes csemegével
Szoktatják vesződni a nehéz leckével)
Most a nevetközést hagyjuk más időre,
S a fontos dologban nézzünk a velőre.

A földműves, a ki szánt vet serénységgel,
A zsidó, ki húz von ravasz mesterséggel,
A vitéz, a kalmár, a tenger bolondja,
Mindenik csak azért fut fárad, azt mondja,
Hogy utóbb érhessen nyugalmas vénséget,
S késő napjaiban ne lásson szükségét.
Valamint a hangya (ez kiki mentsége)
Melly bár maga kicsiny, nagy a serénysége,
Valamit lél, s elbír, öszvehord szájával,
Tudván, hogy jó a tél mostohaságával:
Ugy én is...”

Jól vagy! de ha ősz színébe
Öltözik a bús föld, s a tél ül székébe,
A hangya megnyugszik, nem jó ki lyukából,

¹³⁵ Ezen Fabiusról semmit sem tudunk egyebet, hanem csak a mit Horatius itt róla mond, hogy tudnillik szószaporító, csacsogó volt. Sok magyarázók majd az egyik, majd a másik isméreates Fabiust akarják belőle csinálni; de vélekedéseik fundamentom nélkül valók.

S vígan költ a nyáron gyűjtött rakásából.
Néked pedig sem nyár olvasztó hősége,
Sem tél, sem tűz, sem víz, sem had dühössége
A nyerekedésben nem tud tenni határt:
Hogy leggazdagabb légy, eltűrsz akármelly kárt.
Bár melly sok is kincsed, mi hasznod belőle,
Ha, mint a tolvaj tesz, elásod s félsz tőle?
„Ha megkezdem, így szólsz, utóbb koldus leszek,
Belőle mindennap bármelly kicsinyt veszek.
S hogyha meg nem kezded, mi örömed benne?
Telve jobb a láda, mint üresen lenne?
Ha bár cséplőd neked százezer köblöt mér,
Azért gyomrodba több, mint enyémben nem fér,
Valamint a közös kenyért vivő szolga
Nem kap a többinél többet, s nincs jobb dolga.
S mondd meg, mit vesz a ki megéri kevéssel,
Akár bír száz, akár ezer hold vetéssel.

De azt mondd, hogy szép édes sokhoz férni. -
Csak én a kevéssel oda tudjak érni.
Hová te a sokkal! boldogabb mivel vagy,
Bár az én asztagom kicsiny, a tiéd nagy?
Ugy téssz, mint a kinek egy pohár víz volna
Szükséges itala, s még is ekkép szólna:
Nem iszom e kis víz tiszta forrásából,
Hanem ama zúgó folyónak árjából.
S az ilyen a zúgó folyót addig járja,
Míg a parttal együtt el nem kapja árja.
De a szükségesnél a ki többre nem vágy,
S ha kis folyó elég, a nagynak békét hágy,
Az sem zavarosat nem kénytelen inni,
Senem fél, az árvíz hogy el fogja vinni.

Még is sok rabjai a rút fösvénységnek
Akármennyi kincset nem tartnak elégnek.
Mert, így szólnak, a kincs a világ mértéke,
S csak annyit nyom kiki, a mennyi értéke,
Mit tegyünk ezekkel? - Veszzenek magoknak!
Viseljék örömmel láncát rabságoknak!
S lépjenek ama dús fösvénynek rangjára,
Ki az athenaei nép gúnyolására
Így szokott szólani: a nép nevéssen bár,
Csak az legyen enyém, a mit a ládám zár!

„Tantalus epedve száját mindig tátja,
S a vizet előle futamodni látja...”
Neveted ezt,¹³⁶ úgy-e? s tartod aggregének?

¹³⁶ A fösvény úgy rajzoltatik itt, mint a ki nevet, midőn Horatius Tantalusról, és annak büntetéséről tanító hangon kezd beszélni; mert ekkor a Tartarusban szenvedő elkárhozottakról szóló históriák közönségesen vénasszonyi aggregéknak tartattak. De a fösvény nem látja előre, hogy a költő allegóriát csinál ezen meséből, s őreája alkalmaztatja azt.

De nézzük velejét ez elmés mesének.
Nem azt beszéli-e, csak nevet cserélve,
Millyen kárhozatra vagy magad ítélve?
Ezer fortélylyal gyúlt halom aranyodat
Éjjel nappal őrzöd, s ezen bálványodat
Illetni, azt véled, szentségtörés lenne.
Csak, mintha kép volna, úgy lelsz kedvet benne.
Nem tudod-e a pénz mit ér, s vele mit tégy?
Azt, hogy rajta sajtot, kenyeret, bort, húst végy,
S holmit, a mi nélkül ha el akarsz lenni,
A természetén kell erőszakot tenni.
Hát olly nagy boldogság halál félelmével
Éjjel nappal ébren őrt állni kincsével,
Tűzről, tolvajokról reszketve hallani,
S a mi több, szüntelen attól is tartani,
Hogy saját cselédid rablást ne tegyenek,
S titkon kapufádtól búcsút ne vegyenek?
Az illy boldogságot akárki szeresse!
Én, ohajtom, soha ne legyek részese! -
De ha hideglelés, vagy más betegséged
Fájdalmakkal teljes ágyba szegez téged,
Talán szert tesz pénzed egy olly hív dajkára,
Ki nyavalyás tested ápolgatására
Mindent tesz, s könyörög sírva orvosodnak,
Hogy tartson meg téged kesergő háznak?
Sőt inkább mind fiad, mind életed párja
Halálod óráját nyugtalanúl várja.
Ifjak, vének, kik csak ismernek tégedet
Szomszédid, rokonid gyűlölik éltedet;
S minthogy mindeneket a pénz szeretete
Veled úgy megvettet, csudálni lehet-e
Ha senki sem mutat hozzád szívességet,
Mellynek semmit sem téssz megnyerése végett?
Ha ki, a természet kiket rokonivá
Ingyen tett, azokat teszi barátivá,
Gondolod-e, hogy az ollyas mit cselekszik,
Mint ki tanítani vén számárt igyekszik?
Ezer ok serkent hát: elégedj meg végre,
Eléggel bírsz: ne félj, nem jutsz szegénységre.
Elérted célodat, vess szívednek határt,
Hogy te is úgy ne járj, mint Ummídius járt.¹³⁷
Ez az ember (kevés szóból áll esete,
S tükör gyanánt lehet gyászos története)
Olly igen gazdag volt, hogy a hír szavait
Ha hiszszük, vékával mérte aranyait,
S még is olly fösvénység szennye maradt rája,
Hogy szebb ruhában járt akármelly szolgája.

¹³⁷ Ezen Ummidiusról csak annyit tudunk, a mennyit Horatius itt róla mond.

Az gyötrötte őtet teljes életében,
Hogy talán szükségét lát még élelmében.
De Clytaemnestrának¹³⁸ egy méltó testvére,
Szolgálójából lett ágyasa, végtére
Megszánta nagy kínját, s úgy vette elejét,
Hogy egy szekercével ketté vágta fejét.

Mi tanácsot adsz hát? Maenius legyen-e?¹³⁹
S mint Nomentanus él, én is úgy éljek-e? -
Hol tőled, hol hozzád a szilaj marha fut:
A bölcs középen jár, s előbb céljára jut.
Azzal, hogy feddődöm a rút fősvénységre,
Nem akarok kaput nyitni korhelységre.
Mind Visellus ipa hibás, mind Tanais:¹⁴⁰
Közben van az illő, bár ki vizsgálja is.
Minden dologban kell a mértékre nézni,
Nem jó hiát hagyni, sem igen tetézni.
Egy közép megyén áll az igaz, jó és szép:
Hibít, mind a ki túl, mind a ki innen lép.

De hogy visszatérjek beszédem tárgyára:
Mit várjunk, ha kiki a fősvény módjára
Sorsán túl többre vágy, s irigy lánggra lobban,
Mihelyt szomszédjának juha tejel jobban.
A sok szegényekkel felejtven mérközni,
Csak a nagyobbakat repül megelőzni.
Szint úgy, mint kik versent egy pályában futnak
Habzó lovaikat ha eresztik útnak,
A gyorsabbak felé rohannak előre,
Szemeket sem vetven a hátul lévőre.
Így lévén a dolog, lehet-e csudálnunk,
Hogy még lámpával is nehéz feltalálnunk
Azt az embert, a ki megvallaná maga,
Hogy születésének boldog volt csillaga,
S ki, mint a jóllakott vendég ebédjétől,
Elégedett szívvel válna meg éltétől? -

De elég már, s hogy ezt ne kérde valaki,
Vajjon ez ezeket honnan firkálta ki,
Talán még a csípás Crispinus könyvét is¹⁴¹
Meglopta: nem írok többet egy ígét is.

¹³⁸ Clytaemnestra Tyndarus leánya, Castornak, Polluxnak, és Helenának testvére, megölte férjét Agamemnon, midőn ez a trojai háborúból haza ment. Az a szolgáló tehát, a kiről itt szó vagyon, úgy látszik, ágyasa volt Ummidiusnak.

¹³⁹ Maenius Horatius leveleiben I. 15. 26. úgy említettik, mint egy isméretes korhely. Nomentanus, a ki, valamint Maenius is, kevéssel élt Horatius előtt, és nagy tékozló volt, többször is fordul elő Horatius satiráiban.

¹⁴⁰ Tanais herélt ember, a Visellus meg nem nevezett ipa pedig sérült volt.

¹⁴¹ Ez a Crispinus, a ki Horatiusban gyakran fordul elő, rossz philosophus volt, s minthogy a virtusról sokat csacsogott, csúf névvel Aretalogusnak (virtusról csacsogónak) hivatott. Ugyan ez egyszersmind hitvány költő is volt, s azzal kérkedett, hogy hamar tud verseket csinálni.

I. 3.¹⁴²

Régi, s igaz vád ez az énekesekre,
Hogy barátjaiknak némák kérésekre,
S kéretlenül mindég döngnek, mint példában
Látánk Sardinia Tigelliusában.¹⁴³
Ez, bár Caesar,¹⁴⁴ kinek jusa volt éltére,
Kérte is atyja vagy maga szerelmére,
Unszolását számba sem vette urának.
Viszont ha dallásra kedve lett magának,
Az Io Bacchekat¹⁴⁵ hahogy elkezdette,
Déltől estig minden hangokon zengette.
A jámbor egy nyomon soha nem maradt:
Sokszor, mint kit kerget ellenség, szaladott,
Sokszor olly halkkal járt, mint Juno számára
Ki bucsún szentséget visz ezrek láttára.¹⁴⁶
Néha kétszáz, néha csak tíz inasa volt,
Most fenjen királyok s nagy urak nyelvén szólt,
Majd ismét illy hangra szállott a kérkedő:
„Kevéssel is boldog a megelégedő!
Oh csak kis asztalkám sót s kenyeret adjon,
S ruhám, ha daróc is, csak fázni ne hagyjon!”
S ha e kevészt kérő ma milliót bíra,
Öt nap múlva nála üres erszény síra:

¹⁴² Ezen satira azon vétek ellen vagyon intézve, mely szerint saját hibáinkat nem látjuk, vagy elnéz-
zük, másokéit ellenben nem kímélve, hanem keményen ítéljük meg, s az által a józan társalkodás
lelkét számkivetvén, magunkat a legszebb örömtől, melyben az emberek között részesülhetnénk,
megfosztjuk. - Wieland után az új magyarázók azt hiszik, hogy Horatius ezen satirája által az
említett vétek feddése mellett egyszersmind a római erkölcsök elváltozását is elő akarta mozdítani.
Míg a köztársaság állott, addig a barátságok ollyan polgári egyesülések voltak, melyekkel a mások
hibáinak felkeresése épen nem ellenkezett. De Augustus alatt ezen régi római erkölcsnek szük-
ségesképen meg kellett szűnni s el kellett változni. A stoicusok philosophiája ellen is azért kél ki
itten Horatius, részszerint, mivel az a régi szabadság védelmezői által különös becsben tartatott,
részszerint a közönséges életre ollyan regulákat adott, melyek a monarchiákban megkívántató
társalkodás lelkével ellenkeztek.

¹⁴³ Marcus Hermogenes Tigellius jeles énekes volt, s szép szavával Julius Caesar előtt nagy kedves-
séget nyert, s az által igen meggazdagodott. Hogy sardiniai volt, azt nem ok nélkül teszi ki Horatius.
Minekutána Sardinia Sempronius Gracchus által Róma városának 514-dik esztendejében elfog-
laltatott, olly sok sardiniai lakosok vitettek Rómába, s adattak el rabszolgáknak, hogy felőlök ez a
példabeszéd támadott; Sardi venales, alius alio nequior!

¹⁴⁴ Caesaron, Caesar Octavianus, az utóbbi Augustus, az atyján pedig Julius Caesar értetik, úgymint, a
kinek Augustus fogadott fia volt, s akinek Tigellius is szerencsáját köszönhette.

¹⁴⁵ Ezen szók: Io Bacche! melyekkel a Bacchus papjai vigadozásaik között éltek, itten általjában bor
mellett énekelteni szokott dalok helyett tétetnek.

¹⁴⁶ Athenaeben némelly isteneknek, különösen Ceresnek innepjein az isteni tisztelethez tartozó külön-
különbféle dolgokat fejeiken szokták vinni bizonyos, a végre rendelt, szent szűzek, a kik az illyen
jeles processio alkalmatosságával természet szerint igen lassan mentek.

Nappal aludt, egész éjjel kalandozott:
Változandóbb eszűt a föld nem hordozott.¹⁴⁷

Hát benned, ezt fogja valaki felelni,
Véled-e, hibákat senki sem tud lelteni?
Igen, másféléket s talán kisebbeket.
Egykor Maeniusnak,¹⁴⁸ midőn rossz híreket
Noviusról háta megett terjesztene,
Egy másik így szólott: Ámító! nincsen-e
Magadban még több rossz? 'Azt, úgy mond ő, látom,
De magam a magam vétkét megbocsátom.'

Képtelen s rút magát ekép pártul venni.
Ha saját hibádnál fél vak szoktál lenni,
Miért hogy olly szemmel népsz barátidénál,
Melly élesebben lát sas vagy kígyóénál?
Innét szokott lenni, (s különben lehet-e?)
Hogy téged sem kímél mások ítélete.
Egy valaki heves, nem tud sima szókkal
Beszélni a finnyás orrú mulatókkal,
Köntöse rosszúl áll, nincs jól nyírva haja,
Csizmája bő, ráncos, vagy másképp van baja,
De talpig jó ember, buzgón kedvedre jár,
S nagy elmét rejt durva külsője, vizsgáld bár.
S hozd szíved rejtekét te is napvilágra,
Nézd, nem lelsz-e benne sok olly gyarlóságra,
Mellyel, mint rossz magot a természet vetett,
S a szokás még jobban meggyökereztetett:
Mert ha ember gondos kézzel nem míveli
A földet, gaz s kóró csak hamar elteli.

Mit tesznek szeretők szerelmek tárgyánál?
Vakok, vagy szépséget látnak a hibánál:
Bizonyosságul lehet Balbinus példája,¹⁴⁹
Kit polypusával bájolt meg Hagnája.
Bár gáncsolók helyett ilyen vakok lennénk,
S az illy szép vakságot virtus gyanánt vennénk.
Barátink hibáit illik s kell is szánni,
S mint szerető atya vélek akép banni.
Ez fiát, ha sanda, „hamiskás nézőnek”,
Ha görbén jár, hívja „rendes döndörgőnek”;
„Erős, izmos lábú,” ha kinőtt bokája,
S ha törpe, „Sisyphus”¹⁵⁰ kisded angyalkája”.

¹⁴⁷ Tigellius lerajzoltatása, mely itt végződik el, a következőkkel semmi függésben nincsen, s csak azért tétetett ide, hogy egy nevetlen ellenvetőnek alkalmatosságot szolgáltatson az itt következő kérdésre.

¹⁴⁸ Ez a Maenius hihetőképén ugyan az, a kiről már az első satirában emlékezett volt. Noviust nem ismérjük; a hatodik satirában előforduló Novius testvérekről itt nem lehet a szó.

¹⁴⁹ Balbinus és Hagna egészen ismeretlen személyek.

¹⁵⁰ Ez a Sisyphus, Marcus Antoniusnak különösen kedvelt törpéje (ha igaz, a mit a scholiasta mond) nem volt egészen két lábnyi magassága.

Illy neveket nyerjen tőled is barátod.
Az illendőnél ha fősvényebbnek látod:
Tartsd takarékosnak. Ha szeret piszkálni
S horgászni dolgodban: mondd, kíván szolgálni.
Ha beszéde durva gorombaságig bár,
Gondold, hogy jó lelkű, s egyenes uton jár.
Ha hirtelen gerjed és fellobban heve,
Tüzes bátorsággal bíró legyen neve.

De mi a virtust is fonákul fordítjuk,
S a tiszta edényt is mázzal mocskosítjuk.
Jó szívű valaki? „gyáva, tök a feje.”
Gondolva tesz mindent? „Tunya, nincs ereje”,
Minden lesek ellen fegyverkezzék fel más,
(Tudván az irígység s rossz nyelv hány vermet ás)
Bár okosnak s bölcsnek dicsérnünk kellene,
„Ravaszb a rókánál”, azt vetjük ellene.
Ki csupa természet társalkodásában,
Mint én szoktam lenni Maecenas házában,
S bár barátját könyvnél s gondolatban leli,
Beszédjével félben szakasztja s terheli,
Abban, azt állítjuk, a legbecsebb kincs,
Az emberré tévő józan értelem sincs.

Oh melly kemény törvényt mondunk mi magunkra,
Midőn illy nyilakat szórunk barátunkra!
Mert gyarlóság nélkül senki nem születik,
S legjobbnak a kevés vétkű neveztetik.
Igaz hívem, illik, bennem öszvemérje
A roszt, s jót: ha ez többet nyom, dicsérje,
Ha tőle illy törvény szerint szerettetem,
Szint úgy mér a fonttal az én ítéletem.
Ki nem akarja, más hogy púpját megszólja,
Az a szemölcsöket azon ne csúfolja.
Kiki barátitól, ha bocsánatot vár,
Megtagadni tőlök a bocsánatot kár;
S minthogy a haragnak gyászos nyavalyája,
S a kábák sok egyéb megrögzött hibája,
Ki nem irtathatik akármelly munkával,
Mértékével az ész mért nem él s fontjával,
S a büntetést mért nem a szerint rendeli,
A mint a bünt nagynak vagy kicsinynek leli?
Azt a ki szolgáját azért, hogy rejtekben
Torkoskodott holmi maradék étkekben,
Tüstént agyon verné, vagy felakasztatná,
Kiki, mint Labeót, örülnék mondaná.¹⁵¹
Nem vagy-e örültebb, ha olly csekélységért,
A mit minden nem vad tűr a békeségért,

¹⁵¹ Wieland eléggé megbizonyította, hogy itt Labeón nem a híres törvénytudó Marcus Antisticus Labeót, hanem valamely akkor ismeretes örültet kell érteni.

Barátoddal perre kelsz, elpártolsz tőle,
S úgy szaladsz, akarhol meglátod, előle,
A mint Ruso elől az olly adós szalad¹⁵²
Ki, mikor a kamat idején túl halad,
Kénytelen az egész tőkepénzt letenni,
Vagy hitvány munkákat hallgató rab lenni.
Vajjon, ha vendégség örömi közt látom,
Hogy pamlagot mocskol, edényt tör barátom,
Vagy előlem a sült kappant ehessége
Kikapja, legyen-e mindjárt ellensége?
Hát akkor mit tegyek, ha szól hazudságot,
Meglop, vagy elkövet rajtam csalárdságot?

„Minden bűn egyenlő,” ha ki ezt állítja,¹⁵³
Az mondását soha meg nem bizonyítja.
Érzésink s erkölcsink mihelyt tanúk lesznek,
Ellene csúfoló bizonyyságot tesznek;
Sőt tesz a haszon is, mellynek kívánása
Volt az illendőség s törvények forrása.
Midőn a formátlan földből kibújtanak
Az emberek s némák s fél barmok voltak,
Makkjok s barlangjaik oltalmazására,
Először körmökkel, vadaknak módjára,
Utóbb bottal, s végre vított fegyverekkel,
Mellyeket gyakorlás leletett mérgekkel;
Míg nem hangjaikat tisztán kifejezni,
A dolgokat szókkal tanúlták nevezni.
Ekkor kezdettenek kerülni hadakat,
Falukat építeni, sáncolni várakat,
S az ellen büntető törvényeket tenni,
Ki parázna, zshivány s tolvaj merne lenni.
Mert Heléna előtt már sok vért ontottak
Asszonyokért, csak hogy költők nem szólottak
Azokról, kik fene vadaknak módjára,
Asszonyi prédáért kikeltek csatára,
Egymással, mint csordán bikák, veszekedtek,
S önnön dühösségek áldozati lettek,
Így, ki a legrégibb krónikát vizsgálja,
A kártól-félés szült törvényt, azt találja.
S ha minden törvényest, s minden törvénytelen
A természet olyan nyilván meg nem jelent,
Mint mit keress, s kerülj, meg szokta mondani:
Melly okosság tudná megbizonyítani,
Hogy olly nagy bűn répát lopni más kertjében,

¹⁵² Ezen Rusót nem ismérjük különben, de ezen hely megmutatja, hogy gazdag ember, és olyan nyomorult könyviró volt, akinek adósai, ha azt akarták, hogy capitálisát fel ne mondja, kénytelenek voltak hitvány munkáit meghallgatni, s a mi önkényt következik, meg is dicsérni.

¹⁵³ A költő ettől fogva a stoicusokat csúfolja, s azok szórszálhasogatásainak józan értelmet tesz elle- nekbe, utóbb, midőn az a satira hangjával nem egyezne, őket nevetségesekké teszi.

Mint szentséget törni éj setéségében.¹⁵⁴
Kell törvény, melly a bűnt képesint büntesse,
S a csak fenýtendőt vérig ne veresse.
Mert hogy vétkesekkel felettébb lágyan bánj,
S a többre méltónak csupán vesszőzést szánj,
Attól nálad ugyan nem lehet tartani,
Ki egyenlőnek tudsz minden bűnt mondani,
Ki tőlopót s zsványt egyaránt büntetnél,
S egy késsel irtanál, ha király lehetnél.

„Sőt vagy már.” Csak a bölcs, ki mondhat ellene
Jó varga, szép, gazdag, s király, s van mindene.¹⁵⁵
„Hibázsz” illy szót hallok, s nem érted, mint látom,
Nagy Chrysippus¹⁵⁶ eme mondását, barátom:
„A bölcs, bár saruit mással készítetteti,
A jó varga nevét méltán viselheti.
Mondd meg, kérlek, mellyik értelme egyenes?”
Valamint a mikor hallgat Hermogenes¹⁵⁷
Akkor is énekes, s a mikor eldugta
Szerszámit Alsenus¹⁵⁸ s műhelyét bécsukta,
Akkor is borbély volt: úgy a bölcs mindenek
Mestere, s illik hát király név is ennek.

Jól van; de nemzetek hatalmas királya,
Visla gyermekektől felséged szakállja
Széltében az utcán csúful rángattatik,
S ha csak dorongoddal széljel nem hajtatik,
A tolongó csoport kínozt szorongatva,
S félő, nyomorultúl megszakadsz ugatva.¹⁵⁹

Elég. Míg te király egész udvaroddal,
Az az, csevetelő vén Crispinusoddal,¹⁶⁰
A három krajcáros kádba mégy feredni,
Nékem hibáimért meg fognak engedni
Barátim; vélek is én hasonlót teszek,
S közember, náladnál így boldogabb leszek.

¹⁵⁴ A stoicusok paradoxái közé tartozott a többek között az az állítás is, hogy minden jó vagy rossz cselekedetek egyenlőképpen jók, vagy egyenlőképpen rosszak.

¹⁵⁵ Egyedül csak a bölcs gazdag, szép, sőt király; ezek a stoicusoknak ismeretes paradoxái.

¹⁵⁶ Chrysippus a stoicusoknak olly nagy tekintetű philosophusok volt, hogy azt mondták róla: Chrysippus nélkül nem volna Stoa. Az a meg nem nevezett stoicus tehát, a ki itt beszél, tiszteletből, s nem csúfolódásból nevezi őtet nagynak.

¹⁵⁷ Ez a Hermogenes Tigellius ugyan az, a ki ezen satirának elsőverseiben lerajzoltatott.

¹⁵⁸ Nem a cremonai híres törvénytudó Publius Alphenus Varus, hanem valamelly akkor isméretes, nekünk pedig egészen isméretlen Alphenus értetik itten, akiről azt sem tudjuk bizonyosan, ha varga volt-e vagy borbély.

¹⁵⁹ Az ugatást azért említi itt Horatius, hogy a stoicust a közönségesen megvettetett cynicusokhoz (kutyálkodó bölcsekhez) hasonlíttja.

¹⁶⁰ Crispinusról már az első satirában volt szó.

I. 6.¹⁶¹

Ámbár mind azok közt, kik hajdan Lydiát¹⁶²
Oda hagyván, lakni jöttek Hetruriát,
Senki sincs, Maecenas, ki rajtad kitenne,
Nemességgel veled ha mérkőzni menne,
S ámbár a legrégibb nyom' krónikájában
Fejedelmeket lelsz őseid sorjában:
Még is az alacson rend népes nyájára,
S a többek közt rám is, közember fiára,
Nem szoktál te nézni más sok kevélyekkel
Hidegen megvető s leverő szemekkel,
S nem kérded senkitől: ki s millyen volt atyja
Csak szívének legyen nemes indulatja.
Jól ítélisz a régi dolgok folyásából
Hogy míg még Tullius szolgai sorsából¹⁶³
Nem emelte magát a királyi székre,
Addig is lelhetünk sok jeles elmékre,
Kiket, bár nem voltak híres nagy eleik,
A legfőbb polcokra tettek érdemeik.
S viszont bár Laevinus eredetét vette¹⁶⁴
Attól, ki szabaddá Romát hajdan tette,
Még is olcsóbb ember nem volt önálánál:
Senki sem becsülte többre két poltránál.
A köznép maga sem, melly, mint kiki tudja,
A dícséreteket gyakorta hazudja.
Balgatagul imád minden nagy neveket,
S bámul, ha titulust lát és címereket.¹⁶⁵
Hát nekem, ki holmit csak vaktában vélni
Nem szoktam, mint illik e részben itélni?

¹⁶¹ Ez a satira legközelebb ugyan azok ellen van intézve, a kik Horatiusnak Maecenas előtt való kedvességét irigyelvén, szüntelen annak alacsony származását hánytorgatták. De Horatius ezen alkalmatossággal egyszersmind azt is elmésen megfejtí, mint kellessék a bölcsnek a születés által nyert, s mint az érdemek által szerzett nemességről gondolkozni.

¹⁶² Egy igen közönséges, noha fundamentom nélkül való hír szerint, az etruriaiak egy lydiai coloniától származnak, mellyet Tyrrhenus, Atys király fia, vezérlett oda. - Maecenas a régi etruriai királyoktól, vagy Lucomonoktól vette eredetét.

¹⁶³ Servius Tullius egy rabszolgától született, Tarquinius Priscus romai király házában; s utóbb személyes tulajdonságai által úgy megkülönböztette magát, hogy végre ezen királynak veje, és az uralkodásban követője lett.

¹⁶⁴ Ezen Laevinusról csak annyit tudunk, a mennyit itt Horatius mond, hogy tudniillik egy semmire való maradéka volt annak a Valerius Poplicolának, a ki Tarquinius Collatinust a consulságban követte, s collegájával Junius Brutussal együtt a királyi méltóságnak eltörlésére legtöbbet tett.

¹⁶⁵ A romai nagyok az ő régi őseiknek képeit és címereit tornácaikban szokták tartani; s mennél többet tarthattak, annál uriásabb volt.

Mert ha bár a köznép megvetné Deciust¹⁶⁶
Hogy születés nem ad néki fő helyre just,
S nemért Lavinius pálmát nyerne tőle,
Mit tenne? mit fognánk kihozni belőle?
Bár engem, sorsomról ha elfelejtkezném,
S közember a nagyok jusait éhezném,
Egy másik Appius tisztségből kivetne,¹⁶⁷
Magam azt mondanám, hogy méltán büntetne,
Kár volna új törvényt szabni csak én értem,
Tulajdon bőrömben a ki meg nem fértem.

Igaz, a fő s al rend, mint a költő mondja,¹⁶⁸
A nagyravágyásnak egyaránt bolondja,
S együtt hurcolja ez hegyeken völgyeken
A kicsinyt a nagygyal arany bilincseken.
De melly kár, hogy igaz! mert mi örömedre
Vált neked Tillius, tiszta köntösödre¹⁶⁹
Hogy a bársony prémet ismét rá tétetted,
S a tribunusságot újonan felvetted?
Nem egyébre, hanem hogy több ellenségre
Tettél szert, s több okot adtál irígységre.
Mihelyt egy illy bohó új hivatalában
Láttatik fő tisztek formaruhájában,
Tüstént a sokaság illyen kérdései
Ostromolják: ki ez? kik voltak elei?
Mint a ki Barussal van egy betegségben¹⁷⁰
És tartatni akar remeknek szépségben.
Minden lyányt kényszerít szemes látására,
Hogy millyen a képe, feje, lábaszára:
Így mihelyt valaki ajánlja készségét,
Hogy a népet, várost, templomok szentségét,
S az országot híven fogja védelmezni,
Ezt sietik minden halandók kérdezni:
Ki, s mi volt az atyja, s az anyja részéről,
Nem lehet-e kétség nagy nemzetségéről?
Hát te Syrus, Dama, Dionysus faja,¹⁷¹
Te fogsz bíró lenni, ha kinek lesz baja?

¹⁶⁶ A Daeciusok közül sokan voltak híresek. Itten hihetőképén arról a Publius Decius Musról vagyonszó, a ki magát a latinusok ellen való háborúban életének önkény feláldozásával tette híressé, s a ki Valerius Laevinushoz képest homo novus volt.

¹⁶⁷ Appius Pulcer Roma városának 702.dik esztendejében censor volt, és mint censor sokakat kivetett a senatusból azért, hogy szabadon bocsátottak gyermekei voltak.

¹⁶⁸ Mellyik költő mondja ezt, nem tudjuk, mert a költemény, mellyből ezen szók véve vagynak, elveszett; kétség kívül valamelly vitézi versezetnek kellett lenni.

¹⁶⁹ Ezen Tilliust, vagy Tulliust nem ismerjük. A híres M. Tullius Ciceróra épen nem illik az, a mi itt mondatik.

¹⁷⁰ Itt az előttünk ismertetlen Barus melleleg egy vágást kap.

¹⁷¹ Mind ezek a rabszolgáknak akkor isméretes neveik voltak.

Te fogsz megbüntetni szabad polgárokat,
S hóhér pallos alá te adod nyakokat?

„Mivel szebb, azt mondád, Noviusnak dolga?¹⁷²
Nékem az atyám volt, ő maga volt - szolga.”

De azért csak nem vagy egy vér Messalával?¹⁷³
S bírsz-e collegádnak nagy talentomával?
Ha az közös gyűlést akarván tartani,
A piacon elkezd a néphez szólani,
Bár háromszáz paraszt kocsik nyargaljanak
S négy halottkísérő síp, dob, kürt sirjanak,
Elnyom minden lármát mennydörgő szózatja,
S ezzel hallgatóit melly szépen mulatja!

Már most saját csekély személyemre térek,
Nemtelen szüléknek a ki vagyok vérek
S a kinek, Maecenas, valakik a nemre
Néznek, mindég; hányják sorsomat szememre.
Most azért, hogy te vagy hozzám szívességgel,
Elébb, mivel bírtam hadi fő tisztséggel.
Én a kettő között lelek különbségre:
Tisztségem adhatott okot irigységre,
De neked, ha mindég gondos vigyázással
Választasz híveket, kit rút mászkálással
Még senki meg nem nyert, barátoddá lenni
Egészen más s erre nem könnyű szert tenni.
Ebben, hogy illy férfi szeretett magának,
Nem mondhatom magam szerencse fiának
Mint a ki kockázás által lesz nyertessé
Nem vak sors tett engem előtted kedvessé.
Maro és Varius, kik engem szerettek,
Rólam jó idején nálad beszéltek.
Utóbb, midőn hozzád mentem udvarlani,
Alig bátorkodtam egykét szót szólani,
Nem kérkedtem fenjen híres nagy atyákkal,
Széles telekekkel, délceg paripákkal;
Tiszta valóság volt beszédem summája,
Te, mint szoktál, kevés szókkal felelsz rája
Elmegyek, s elmúlván kétszázhetven napok,
Viszahivatsz, s tőled olly ajánlást kapok,
Hogy engem beírván barátid számába,
Felvesszsz tudósaid szép társaságába. -
Hogy veled, a kinek érdemid olly nagyok,
Minden nagy név nélkül, magamat mint vagyok,
Csak szívemnél fogva tudtam kedveltetni,
Dicsőségnek tartom mindenütt hirdetni.

¹⁷² Novius hihetőképén költött név, melly homo novusra céloz. Egyéberánt a nép tribunusa méltóságáról van a szó.

¹⁷³ Messala familiája egy volt a romai leghíresebb famíliák közül.

De ha bennem a jó kevés rosszal vegyes
(Mint midőn a szép test kis szeplővel jegyes)
Ha sem feslett erkölcs, sem pénz rút szerelme,
Sem mászkálás nem volt szép hírem sérelme,
S hogy egészsze tegyem szép dicséretemet,
Ha barátim s mások szeretnek engemet:
A világ akarmi hasznomat veheti,
Azért a dicséret atyámat illeti.
Mert bár gazdagsága volt is gyenge szerrel,
Még sem taníttatott Flavius mesterrel,¹⁷⁴
Holott sok nagy urfi, pörgyermek módjára,
Számvető tábláját függesztvén karjára,
Hozzá járt tanulni, melly pénz mennyit keres,
S ez s ama summától mennyi az interes.¹⁷⁵
Ő engem idején elvivén Romába,
Béavatott minden mesterség titkába,
A mellyel akármelly főrendű nemesnek
Neveltetésére tartnak szükségesnek.
S a ki szép ruhámra szemeit vetette,
S inasimat látta, könnyen azt vélhette,
Hogy van tősgyökeres régi nemzetségem,
S ősi jószágomból kerül ki költségem.
Ő maga, életem kísérő angyala
Minden tanítómnál hívebb öröm vala.
Egy szóval, a legfőbb erkölcsi szépséget
Plántálván szívembe, a szemérmességet,
Nem csak rút vétkekre nem hagyott fájulni,
De még orcámat sem engedte pirulni,
Attól sem félt, hogy majd nevetségessé lesz,
Ha olly sok költséget talán hiában lesz,
S ha fia nem tudván magasabbra menni,
Utóbb, mint az atyja, csak vámos fog lenni.
Én ekkor is áldnám az igyekezetet,
Hát most melly méltábban várhat köszönetet!

Oh valamíg csak tart elmémnek épsége,
Felejthetetlen lesz jó atyám hűsége.
Nem követem ama buta kevélyeket,
A kik szégyenelvén nemtelenségeket,
Magok mentségekre azt szokták mondani,
Hogy ezt nem nekik kell tulajdonítani.
Távol légyen tőlem, hogy egy értelemben
Legyek én ezekkel szómban vagy szívemben.
Mert ha a természet, mindennek kényére

¹⁷⁴ Flaviusnak nevezi a venusiai iskolatanítót. Midőn a hozzá járók között nagy úrfiakat említ, a kisvárosbéli előkelőkre mond satírárt, a kik, ha csak centuriók is, nem tudom melly nagy uraknak szokták magokat tartani, minthogy a kicsiny városban náloknál nagyobb nincsen.

¹⁷⁵ Satira a romai nemzet azon romlottságára, melly szerint a pénzkeresés mestersége minden egyéb mesterségnél feljebb becsültetett.

Hagyná, vizatérni élte kezdetére,
 S válogatni főbbnél főbb familiákat;
 Kérnének bár mások nagy nemű atyákat,
 Enyémhez én akkor sem lennék mostoha,
 S nálánál több rangút nem kívánnék soha.
 A köznép gúnyolná, tudom, e tettemet.
 Nevelnem kellene kis jövedelmemet;
 Többen tartanának számot asztalomra,
 S utazni akarván, vagy csak jószágomra
 Rándulni, megsértném az illendőséget.
 Ha nem vinnék egykét kísérőt s vendéget.
 A sok inas, kocsi, ló szükséges lenne,
 S több pompa is, bár nem gyönyörködném benne.
 Most nyergeljem meg bár kurta paripámat,
 S menjek akárhova, rákötvén táskámat,
 A rágalmazóknak nem jutok nyelvére,
 Mint Tullius, midőn fő rangú létére¹⁷⁶
 Roma felé utaz csak öt inasokkal,
 Egy szükségedenynyel, és egy pincetokkal.
 Ugy vagyon, ha néznünk kell a szabadságra,
 Semmi okom sincsen vágyni a nagyságra.
 Én, valahol tetszik, egymagam sétálok,
 Uton és utfélen enyelgek s tréfálok.
 Elmegyek, midőn kezd a nap hanyatlani,
 A piacra mindent látni és hallani,
 Ott nézem az álnok gaz szemfényvesztőket,
 Vagy kérdőre veszem a jövendőelőket.
 Onnét haza megyek kurta vacsorára,
 Borsóra, gombócra s egykét pár hagymára.
 Három inasnál több nekem nem szükséges,¹⁷⁷
 Egy kis fejér márvány asztal elégséges.
 Két palac,¹⁷⁸ egy pohár s mosdó medencécske,
 Egy áldozó korsó s ahoz egy csészécske,
 Ez teszi asztali pipeskedésemet,
 S Campania termi minden edényemet.
 Éjszaka testemet jó álom nyugtatja,
 S ezt velem az a gond félbe nem hagyatja,
 Hogy reggel Marsyas képénél mentemben¹⁷⁹

¹⁷⁶ Tullius itt hihetőképén költött név, s valaki olyan értetik alatta, a kit Horatius nem akar megnevezni, de a kit akkor könnyű volt eltalálni. Ciceróról itt sem lehet szó.

¹⁷⁷ Három inas, s márvány asztal nem látszik szegénységre mutatni. De meg kell gondolni, melly szörnyű pompát szoktak akkor a romaiak tenni.

¹⁷⁸ Két palac: tudniillik az egyik bornak, a másik víznek; minthogy a bort vízzel elegyítve szokták a romaiak inni.

¹⁷⁹ Marsyas nevű satirus, a mythologia szerint, Apollóval a muzsikálásban vetélkedett, s meggyőzeten, megnyúztatott. Ezen szerencsétlen satirusnak kő képe a romai piacon azon a tájon állott a hol a pénzváltók asztalaik voltak. Egy ilyen pénzváltó volt Novius is, a ki az adósság-csináló ifjú urak eránt alkalmasint sokszor komor lehetett, s a kitől ugyan azért csak természet szerint tarthattak is.

Komor Noviussal mikép legyek szemben.
Kilenc, tíz óráig aluszom kedvemre,
Olvasgatok s írok gyönyörűségemre,
Dél felé keresek nyájas társaságot,
S olyankor keresem a szép csinossságot.
Megkenem magamat, de Natta módjára,
Nem szorúlok mécssem bűdös olajára.
Azután a Campus oszlatja gondomat,
S ha itt a meleget s szokott játékomat¹⁸⁰
Eléglem, sietek a híves ferdőbe,
S onnét a már készen váró ebédlőbe.
Ebédem a böjtnél ha több, csak kevéssel.
A délestet töltöm édes henyéléssel.
Így boldogul élhet, s mindég lehet kedve
Annak, ki sorsával meg van elégedve.
Mit vesztek, hogy ősim nem gazdagok s nagyok?
Ugy fényesebb lennék, így boldogabb vagyok.

II. 1.

HORÁC. Vagynak, kiknek tűzláng satirákat írok,
S határt nem ismerő szilajsággal bírok;
Mások szerint, Musám akármit hoz elő,
Nincs szüleményében sem élet sem velő,
S annak, ki olly verset, mint enyém, ezeret
Napjában nem szőne, kár adni kenyeret.
Adj tanácsot, kérlek, Trebác, mit kell tenni?

TREBÁC. Ha úgy van a dolog, legjobb veszteg lenni.

HORÁC. E szerint verselni megszűnjek végképpen?

TREBÁC. Igen!

HORÁC. Biz úgy tartson! legjobb, én is épen
Ugy találom, ha nem akarok hazudni,
De az a baj, éjjel nem tudok aludni.

TREBÁC. Kit az álom kerül, annak meghagyatik,
Nappal a Tiberist, a hol kívántatik,
Magával háromszor keresztül úszassa,
S estve torkát borral bőven megáztassa.
De ha még is írni viszketnek ujjaid,
Caesar diadalmi légyenek tárgyaidd.
Úgy fáradságodért dicső bért fogsz venni.

HORÁC. Drága úr! szívesen kész volnék ezt tenni;
De az illy munkánál sokkal gyengébb vagyok,
Lángész kívántatik, hol a tárgyak nagyok.
A föld kerektségét Romának hódolva,

¹⁸⁰ Az a szokott játék, melyre itt célzás van, hihetőképen a pila trigonálissal való labdázás volt.

A gallust tört nyilak miatt, haldokolva,
S a parthust, ki lóról hullva gázoltatik,
Méltókép festeni ritkának adatik.

TREBÁC. Hagyd hát a bajnokot; szép lelkét ferd benne
Lucil Scipiója remek példád lenne.

HORÁC. Ezen tanácsoddal köszönettel élek;
De csak, ha kedvező környülményt szemlélek.
Ha versem egyetlen időpontban menne,
Caesar előtt kedves semmikép nem lenne.
S tudjuk, ha durván kéz cirokálásával
Őt illetni meri: úgy rúg ő sarkával,
Hogy a csapodárok egész nyalánk nyája
Láthatja, melly bajos férkezni hozzája.

TREBÁC. Nem sokkal jobb-e azt, a mit mondok, tenned?
Mint (a mi megrögzött szokássá vált benned)
Ocsmány Pantolábok orcátlanságára,
S pazar Nomentánok bitangolására,
Hiában csapkodnod gyászos korbácsodat?
Mit nyersz így mást, hanem hogy gúnyolásodat,
Minden, ki hozzájuk hasonlít, orrolja,
S gyűlöl, mert reá is kerülsz, azt gondolja.

HORÁC. Mit tegyek? - Ugy táncol, hogy a föld csaknem reng,
Milonius, bortól gyúlt feje ha kereng,
S ha káprádzó szeme tárgyát kétszer látja,
Castor lovak, Pollux öklözés barátja.
A hány fej, azt mondják, annyi szív s értelem:
Részemről én a versfaragást kedvelem,
S mindég előttem van Lucilnak példája,
Melly mindenikünknek lehet iskolája.
Az minden titkait hajdan Musájával
Közölte, mint szíve meghitt barátjával,
Hozzá folyamodván, akar tetszésére
Cselekedett a sors, akár ellenére.
S le is van rajzolva, mint fogadva festett
Képes táblán minden, a mit életében tett.
Ezen romainak indúltam nyomába
Én is, kiről kétes ha Lucaniába
Van-e nagyobb okom honomat helyeznem,
Vagy Apuliát kell hazámnak neveznem;
Mert e tartományok közös szomszédjai
Venusiumunknak, mellynek lakosai
Egy régi hír szerint a samniteseknek
Elűzöttetése után szél-öreknek
Romából küldenek, hogy üres ne lenne
E tájék, ha melly nép hadi próbát tenne.
De senkinek tollam kárt bántatlan nem tesz,
Csak hüvelyben nyugvó védelmező kard lesz.
Mi öröm lehetne azt előrántani,

Mikor zsványoktól nincsen mit tartani?
Szent Jupiter, e vas bár megrozsdásodjék,
Velem senki fia bár ne háborkodjék!
De ha ki megbosszant, mondom, megsíratja,
Mindenütt fog zengni versben gyalázatja.
Ellenségének pert s gyászt készít Cervius,
Canidia mérget ad mint Albutius,
Turius halálos törvényt mond fejére,
Ki mint tud úgy áraszt kárt megsértőjére.
A természet maga kiszt, hogy azzal álljuk
Bosszúnkat, a miben erőnket találjuk.
Ökör öklel, farkas fogát csikorgatja,
Mindeniket belső ösztön így oktatja.
Ne féljen az anyja tékozló Scaevának,
Hogy élete fia gyilkoló kardjának
Legyen prédájává (ez olly csuda volna,
Mint ha farkas sarkkal, ló foggal harcolna);
Nem! ötet fegyverrel az ollyan jámbor kéz
Ki nem végzi, hanem bürökkel vegyült méz. -
Egy szóval nyuljanak életem napjai,
Vagy környékezzenek halál bús szárnyai:
Hagyjon élni a sors Romában békével,
Vagy számkivetésnek küzdjek inségével,
Lássanak koldulni, vagy sok kincscsel bírni,
Akármelly színű lesz éltém - fogok írni.

TREBÁC. Igen féltlek, legény, megfojt e mirígyed
Meglátod: meg fogja valamelly irígyed
Fő barátid szívét erántad fagylalni,
S halálra fog téged e dolog búvalni.

HORÁC. Hogyhogy? midőn Lucil eféle munkákat
Készíteni próbált, s a szép álorcákat,
Mellyek alatt mérgét rút szív lappangtatta,
Mindenek láttára bátran leszaggatta,
Vajjon bölcs Laelius, s az a kinek neve
Carthago vesztével halhatatlan leve,
Megbotránkoztak-e verse fulánkjában,
S gyűlölték-e azért, hogy gúnyolásában
Metellust érdeme szerint lefestette,
S Lupust gyalázatba torkig merítette?
Bár senkinek jókon kívül nem kedvezett,
S mérges nyilat alsók s fők ellen hegyezett,
Még is, mikor illet fényes polctól válva
A nagy nevű bajnok s szelid bölcs tréfálva
S enyelegve vele mulatni szerettek.
S nem egyszer egy tálból mind a hárman ettek.
Kicsinységem ugyan elmére vagy nemre
Nem tart just Lucillal egyenlő érdemre;
De az irígység is (akármicske vagyok)
Megvallja, velem is barátkoztak nagyok,

S ha bántván, porhanyú fába vél harapni,
 Keményre fog s fogát kitörőre kapni.
 Törvénytudó Trebác! nem így ítélsz velem?
 TREBÁC. Okoskodásodat én helyesnek lelem.
 Még is intlek, vigyázz jól bátorságodra,
 Egy tudatlanságod válhatna károdra:
 Törvény: hogy ha másra valaki rosszat ír,
 Az ellenfél perbe idézni jussal bír.
 HORÁC. Igen, ha ki rosszat, De hát ha versem jó
 S Caesar maga vallást lesz, hogy van benne só?
 A költő erkölcsi ha tiszták s nemesek,
 S csak ollyakat csúfol, kik igen vétkesek?
 TREBÁC. Már ugy elégséges fog lenni mentsége,
 S az egész dolognak nevetség lesz vége.

GYÖNGYÖSI ISTVÁN ÁRNYÉKÁHOZ.

Nagy Gyöngyösi, magyar költők híres atyja,
 Verseidet Phoebus melly könnyen folytatja!
 Bájos írásidban melly vídám ész látszik!
 Elméd a Musákkal melly kényesen játszik!
 Minden soraidat, o énekek fia,
 Maga fűzi egybe a szép harmonia.
 Örök híved leve dicső mesterséged;
 Nem te kéred ötlet, ő keres fel téged.
 De jaj, melly más az én sorsom! melly mostoha!
 Egy halandó sem túrt annyit mint én, soha.
 Én, kit midőn az ég versfaragóvá tett,
 Hihető, valamelly vétkemért büntetett,
 Hiába mászkálok Helicon hegyére,
 Páros szókat lelmi két sorok végére.
 Gyakorta napestig lankaszt fáradságom,
 Vakarom fejemet, körmeimet rágom,
 Még is a vers, mellynek elmém olly bolondja,
 Makacson a fejért feketének mondja.
 Ha kezdem számlálni hazánk szép reményit,
 A rendben legelül teszi „Kikirényit.”
 Sapphóról szólni ha az ész kívánna,
 Az ő kéjeért áll „Klappanc Juliánna.”
 Egyszóval, akarmit akarjak írni bár,
 Ez a makacs mindég mást mond mint elmém vár.
 Néha semmikép sem járhatván kedvére,
 Mérgemben tollamat elvetem végtére,
 S átkozván azt a kis tüzet, mellyel bírok,
 Százszor is esküszöm, hogy egy szót sem írok.
 De csak hamar, mihelyt tartja pajkos kedve,
 A csintalan mellém kerül hízelkedve.
 Tüstént akaratom ellen meggyúl szívem,
 S e kötekedőnél nincs kedvesebb hívem.

Ismét fenn áll elébb lerontott oltára,
Minden készüléket megteszek számára,
S felejtven hitemnek hamis fogadását,
Sorról sorra lesem s várom sugallását.
Bár csak, bár csak Musám olly finnyás ne volna,
S minden apró szócskát úgy meg ne latolna!
Én is követhetnék akkor más írókat,
S hamarjában öszvefoldoznám a szókat.
Elkezdeném cifrán: „Ti, hazám leányi!
„A szépség tüzénél olvasztott bálványi!”
Megdicsérném Ányos zöld koszorús „fejét,”
S azt írnám, hogy „szopta szűz Minerva tejét.”
Ha versem végére kerülne „Apolló,”
Elmondanám róla, hogy „tudományszóló.”
„Egek, remek, csillag, szerelem, csók, ének,”
E szép szók versemben mindig zengenének,
S velek, ha bár semmit a jó értelemre
Nem néznék, s a nyelvet csigáznám kéjemre,
A hír templomába könnyen s játszva lépnék,
S Bárócyról minden borostyánt letépnék.
De oh, lassú elmém! az nem olly nyargaló,
Minden szón megbotlik, melly nem oda való,
S bár melly cifra ejtés alkudozzék velem,
Ha csupa folt lenne, nincs néki kegyelem.
Így szegény fejemnek mit van hát mit tenni?
Minden kis munkánál mártírnak kell lenni.
Húszszor is elkezdem, ezerkép formálom,
S ha négy szót leírok, hármát elsikálom.

Sülyedjen el neve örök éjszakába,
Ki az észt először fogta illy igába,
S a szóknak versében szabván szűk korlátot,
A gyors elmének is tett elébe gátot.
Ha e gaz mesterség rám nyűgöt nem vetne,
Nálamnál boldogabb ember nem lehetne,
Evés, ivás, játszás, nevetés, tánc, ének:
Minden aggságaim csak ezek lennének.
S melly könnyen tölteném kényem kedvén élve,
Az éjszakát alva, a nappalt henyélve!
Szívemet nem dúlják dühös indulatok,
Minden vágyásimmal könnyen harcolhatok,
Nem sietek nagyok fényes udvarába,
Hogy ott a szerencse végyen gráciába,
S boldog volnék, sorsom ha irígy lélekkel
Meg nem emésztene a kínos versekkel.

De miolta szépen kívánok veszttemre
Írni, s e gyász hagymáz mérget tölt élttemre,
Miolta egy gonosz lélek sugallását
Hallgatván, kóstoltam Hippocren forrását,
Oda van azolta élttem nyugodalma,

Éjjel nappal gyötör az írás szorgalma,
S látván e tengernek rettentő szélvesztét,
Nem egyszer irígylem Rikics karcsu eszt.

Oh boldog Dongódi, szerencse gyermeke!
Kinek minden napon terem új remeke!
Igaz, hogy munkái mocskai az észnek,
S gomba módra annak dacára tenyésznek;
De mit gondol azzal termékeny Musája?
Tudja ő, hogy jót ír, mert - elkél munkája!
Mit is árt, a versben akármik légyenek,
Csak a rokon versek egykép végződjenek?
Melly boldogtalan az, mint lép síkos jégre,
Ki könyvszerzésben vágy tökéletességre!
A sovány ész könnyen játszik az írással,
Keveset vesződik a gondolkozással;
Valamit szül, mind azt remeknek találja,
S benne magát részeg örömmel csudálja.
De a jeles elme, minthogy magasra vágy,
Nem ér célt, bár nyugtot magának ritkán hágy.
Saját magzatjához mindenkor mostoha,
Bár mindennek szép az, néki nem szép soha.
S sok, ki mindenektől csudált könyveket írt,
Meggánta, nyugalmán hogy cserélt egy kis hírt.

Hasson meg hát, nagy szent, tisztelőd bal sorsa!
S add, legyen versének mind sava mind borsa.
Vagy, minthogy nem várhatd ezt fásult lelkétől,
Mentsd meg a verselés viszketegségétől!

EGY KISASSZONY EGY KÖLTŐHÖZ.

Szűnj meg, jó barátom, írni satirákat,
Ne fess a thronuson csak Caligulákat;
Vétkek rút képétől kíméld meg szemünket,
Ne idegenítsd el magadtól szívünket.
Inkább, ha szereted Phoebus zöld ligetét,
Zengjed az ártatlan tréfák dicséretét,
S taníts, mint kellessék a virtus mezején
Boldogsággal kezet fogni jó idején!
Mi hasznok volt hajdan a Juvenáloknak,
Hogy szép lárvaikat a gonoszságoknak
Bátran leszaggatták álnokság dacára,
S kárhoztatták őket a világ láttára?
Akármelly élesen vagdalt csúfolások,
Mit nyertek a nemesb erkölcsök s szokások?
Vajon a föld, ázván illy epeesővel,
Jobb emberi nemet termett-e idővel?
Mit használ a selmák minden selmaságát,
Minden ostobáknak sok ostobaságát

Terhelt szekerekkel hordni egy határra,
 S mindég siránkozni Heraclit módjára?
 Oh ne fűzzük egybe a gonoszságokat,
 Nem azért választja isten el azokat.
 Nem jobb-e barátom, a virtus karjában,
 Tűrni a hibákat halandók honjában?
 Vidám szívvel szedni, a hol van, virágot,
 Mint komor elmével szidni a világot.
 Az vagyon megírva végzések könyvében,
 Hogy a földi élet tágas mezejében,
 Mérges s hasznos füvek együtt teremjenek,
 S a thronuson Nerók, s Fridrichek üljenek,
 S ha őseit hányja valamelly esztelen,
 Nézzük el; tudjuk, hogy esze nincs jó helyen.
 Hadd kérkedjék régen nyert armalisokkal,
 Hadd lakják jól szíve fő- s térdhajtásokkal:
 Hihető maga is jól érzi szívében,
 Hogy fogyatkozás van belső érdemében:
 Mert, hidd el, ha ebben nem látna szükségét,
 Nem kérne holtaktól kölcsön fényességet.
 Ki a világ képét feketén rajzolja,
 Az boldogságunknak várát ostromolja.
 A természet hozzánk hív minden mivében,
 Egy virtust tett minden vétek ellenében.
 A vétek homlokát rút bélyeg gyalázza,
 A virtust mennyei szépség koronázza.
 S ha ki a kettőnek nem tudja jeleit,
 Semmi sem kell egyéb, nyissa fel szemeit.
 A virtus bátran jár, hol a szép nap derül,
 A vétek csak mászkál, s minden nap fényt kerül.
 Ha már a virtusra van szíves vágyásom,
 Mi kell más, csak légyen szívem s jó látásom.
 Szünjünk hát perelni az esztelenekkel,
 Inkább társalkodjunk a nemes lelkekkel.
 Kössünk vélek titkos örök szövetséget,
 S tiszteljük vidáman a víg bölcseséget.

FELELET.

Azt mondod, ne írjak többé satirákat.
 Te, ki olly könnyen adsz olly szép regulákat,
 Nem tudod, jó lélek, melly mérget öntenek
 Éltünkre a kábák és az esztelenek;
 Nem érezted soha, a lélek melly komor,
 S az emberben mikép felfordúl a gyomor,
 Mikor a gonoszság ádázó hagymáza
 A virtus szépségét magára ruházza,
 A latrok magasra emelik fejeket,
 A jók megvettette hullatnak könyeket.
 S jámbor tisztelői az ártatlanságnak
 A gonoszoktól hányt ezer törbe hágnak.

Te, édes álmodban, csak kebledben leled
A világot, mellyben csak szíved van veled,
Nem csuda, ha szépek világod tájéki;
Melly azt adja vissza csak, a mit adsz néki.

Nekem is derűlvén életem ideje,
Virágzott a tündér képzelmény mezeje,
Midőn még az öröm, kedvese számára,
Rózsát szórt a remény kies tavaszára:
Vidám szemeimmal a merre repültem,
Minden édesgetve mosolygott körültem.
A remény olly boldog világot mutatott,
Hol kiki pásztor volt, s nyájasan mulatott,
Senki sem tett láncot a másik lábára,
A gazdag nem vágyott a szegény zsírára.
A víg tréfa minden gondot messze űzött,
S minden homlokokra Amor myrtust fűzött:
Mindenütt világos mezőket szemléltem,
A virágot dicső mennyországnak véltem;
Szeretve szorított magához minden szív,
Minden halandó volt isteni remek mív,
Sokszor látására könyveket ejtettem,
Látván, melly magasan tündöklék felettem.
Völgyem árnyékában így szedvén virágot,
S csak alig kezdvén meglátni a világot,
Szívem a Clarissák isteni képével
Mulatott angyalnak gyönyörűségével,
S szemembe Grandison nagysága sугárja
Ha ötlött, általjárt égi öröm árja;
Nagy nevet ígértem a halandók között
Magamnak, s csészémben már nectar gyöngyözött.
Így ifjabb napjaim, sebes lépésekkel
Édes csalódások, s álmok közt mentek el,
S ha kiben jószágból egy két szikrát leltem,
Nemes szívnek nézvén, angyalként tiszteltem.
De a tapasztalás szemem felnyitotta,
S velem ezer szívek sebét megláttatta,
Kiket álnok s édes ámtások között
Szép virágok mérges illatja öldözött.
S nem volna-e hasznos az ilyen szíveknek;
Leírni jeleit a mérges füveknek,
S a mérget nyelőkkel hív orvosként bánni,
Keserű szert adni, s fájdalmakat szánni;
Nem volna-e hasznos a vaknak szemeit
Felnyitni, hogy lássa bálvány isteneit,
S hogy tudja, melly sokszor utálást érdemel
Az, a minek bódult szíve oltárt emel.

Tekints a világnak játékpiaçára;
A változandóság széles országára!
A nemes szív ebben lásd melly jutalmat nyer,

Hol ékes szín alatt minden bűn fészket ver.
Valóságot keressz? de hol fogsz találni
Kezdd bár a házakat egyenként vizsgálni.
Módi virtussá vált a rút kétszínűség!
S mi köthet ott öszve, hol nincs hívlelkűség?
Szemléld figyelemmel, mi a társalkodás?
Többnyire rossz szívet rejtő szánakodás;
Mi a barátkozás? többnyire csak szép hang,
Melly alatt gyilkosság, s ragadozás lappang.
Nyájasan döf törünk, s annál halálosabb,
Titkon emészt mérgünk, s annyival gyilkosabb.
Úgy vagyon! az ember minden erejéből
Úzi az örömet szép lakó helyéből,
Mert angyal s barom közt minthogy áll középen,
Sem menny nem kell néki, sem legelő épen.
Az élet olly sziget, melly felé dühödve
Rohannak a habok egymással küszködve,
Némelly hajóst éhes gyomrokba temetnek,
Sokakat magas hegy szirtjára kivetnek,
Sokak azok közzül, kik bibor ruhában
Ülnek a vak sorsnak arany hintájában,
Másokat megvetvén, elbázzák magokat,
Göggösen érdemnek nézik fő polcokat;
S tudván, érdemekkel hogy keveset érnek,
Hamis virtusokat tesznek ki cégérnek.
Számptalanok éltek' szélét virtusokkal
Meg szokták prémezni, mint szép virágokkal;
De maga az élet puszta, s üres belül,
Csak képmutatást lát szemünk minden felül.
A basától fogva, ki szultánját csalja,
A szépig, ki tükrét bálványának vallja
Itt alatt mindenek csalatnak és csálnak.
S oh hány gonosz lélek tartatik angyalnak!
Nem nehéz-e, már szólj, satirát nem írni?
Könnyű-e embernek haragjával bírni,
Midőn a gazságnak látja rút játékát;
Virtust vél ölelni, s leli csak árnyékát?
Kár-e a gonoszság lárváját levenni,
S rá a nézők szemét figyelmessé tenni?
Vétek-e festékét a kétszínűségnek
Melly távolról látszik bájos szépségnek,
Csípős gúnyolásnak lemosni lúgával,
Hogy utálat tárgya legyen rút arcával?
S ha te szép barátném, mikor pántlikát vészsz
Megvizsgálod színét előbb, mint alku tészsz,
Hát ha virtust hoznak világ piacára
Árúlni, nem kell-e azt tenni próbára?
Nem kell-e a fényes ércet latra vetni,
Mellyet arany gyanánt akarnak nézetni?

Tekints már, kegyes szív, rendjeim sorjára,
S mondd meg: haragszol-e még a satirára.
Még több fegyvere is volna, ha kellene;
S mindenkor készen lesz, ha kikelsz ellene.
De most egyszer elég; leteszem tollamat,
S hív barátságodba ajánlom magamat.

BOILEAU IV. SATIRÁJA.

Honnét van, barátom, hogy ki mennél bohóbb,
Csupán magát vélni bölcsnek annál mohóbb,
S hogy a legbutább is okokkal vitatja,
Szomszédját bolondnak melly méltán tarthatja.

A könyvbúvár, a ki száz jeles írónál
Nem tanúlt egyebet görög s deák szóknál,
Józan észről ürült fejét nagy fent viszi
S puffasztó gőgében erősen azt hiszi,
Hogy Aristoteles a földön legfőbb kincs,
S az azt nem értőknek egy máknyi eszek sincs.

Viszont a nagy világ majma, ki mást tenni
Nem tud, mint napestig város-szerzte menni,
S nyalkán udvarolni sorban a szép nemnek,
A tudatlanságot képzelvén érdemnek,
Minden tudóst gúnyol, s ha könyvekhez nyúlna
Ugy hiszi, sírjában atyja megfordúlna:
Az illy oskolaport, szükség az okosnak
Lerázni, ha kíván tartatni csinosnak.

Az a kinél az arc szentségszínlő lárva,
S a szív minden titkos bűnnek ki van tárva,
A megcsalt köznépnél gyanútól nem félvén
S magát az istent is vakítottak vélvén
Ajtatosságában minden halandókra
Úgy néz alá büszkén, mint elkárhozókra.

A ki pedig csupán romlott szíve kényét
Követi, mint élte egyetlen törvényét,
Az, minthogy sem lelke nincsen, sem istene,
Mindent, a mit szentnek tartani kellene,
Nem egyébnek képzeli, mint olly aggregének,
Melly jó az emberi nem gyengébb felének.
De mellyet nem hihet senki más, csak durva,
Vagy olyan, a kinek agya ki van furva.

De kiki e részben mit itél, kitennem
Nagyobb munka volna, mint azt számba vennem,
Hány betegnek volt már doctor gyilkolója
S hány derék embernek asszony megszólója.
Hogy hát haszontalan szót ne szaporítsak
S minden ide valót két sorba szorítsak,
Azt mondom, bár sok nagy vak ész nevéssen ki,
Hogy tökéletes bölcs nincs itt alatt senki.

A bohóság fészket vert minden elmékben,
Csakhogy különböző kicsin s nagy mértékben.
Mint a melly erdőben sok út van csinálva,
Száz vándor tévedez kalauztól válva,
Egy jobb, más bal felé, s mindenik félre tér,
Mindenik a célhoz keringés után ér:
Úgy a világon is kiki csavarogva
Bolyong hol egy, hol más hibától elfogva;
S a ki magán kívül mindent bohónak vél,
Az sokszor mindenek közt legbohóbban él.
De a rögzött szokást bár száz könyv gunyolja,
Bohóságát kiki bölcs észnek gondolja,
S néha ha vizsgálva áll is hibáinál,
Azokból meg annyi virtusokat csinál.

Mi hát a tanulság? minden bizonyítja:
Legbölcsebb ki magát bölcsnek nem állítja,
Ki figyelmes szemmel nézvén másban a jót
Ön szívében pedig a gáncsolni valót,
Tulajdon vétkei gyilkosinak véli,
S mint sanyarú bíró halálra itéli.
De hol van, aki nem kedvezne magának?

A fösvenyt, ki a pénzt tartja bálványának,
Bár a sok aranynak, mellynek kész bolondja,
Közepette, csaknem megemészti gondja,
Okos izzadságnak tartja vesződését,
S csak abban helyheti becsét, idvességét
Ha veszendő kincset gyűjthet egy határra
S maga személyében bizhat olly sáfárra,
Ki mennél magasbra halmozza rakását
Annál kevesebbé tudja használatát.

Bizony a fösvenység bolondok kórsága,
Így szól a bohóság más virító ága,
A tékozló fiú, ki teli kezekkel
Szórván el azt, a mit sok verejtékekkel
Szorgalmas elei szereztek számára,
Sebes lépésekkel siet romlására.
Ki mondja meg, vakabb vajjon mellyik lehet?

Az örültség meszebb egyiknél sem mehet,
Így fog egy harmadik fontosán felelni,
Kit játéknál látunk nyaralni, telelni,
S ki csomóba szedvén minden csalárdságot,
A kártyákból csinál poklot s mennyországot.
Történjék, hogy a sors változó kockája
Dacolva hat helyett vakot ejtsen rája,
Tüstént minden haja szálai borzadnak,
Ádázás tüzétől szemei gyuladnak,
S mint a kinek testét a sátán megszállja,
Istenre, szentekre átkait hajgálja.
Vessük láncra ezen dühödő szörnyeget,

Másképen új Titan vívja majd az eget;
Sőt ereszszüket, legyen kényének prédája,
Annál kinzóbb hóhért nem küldhetnénk rája.

Van sok egyéb hiba, melly elrejtvén magát
Bájos szín alatt eteti maszlagát,
Az illy mérget sok szív méz gyanánt elnyeli:
Így járt Koltár, a ki a költést kedveli!
Illy méregtől magát ritka elme ója
Példa lehet Koltár, Apollo szajkója,
Ki, bár a jó ízlést sérti minden sorban,
S puffadt szavaival alatt mász a porban,
Helicon tetején véli magát lenni,
S csendes szívvel Maro jobbán mer helyt venni.
Egek! melly boszúval szólna le székeről,
Ha ki a hályogot levonná szeméről,
S verse jeges voltát, bankón baktatását
S a józan ész ellen lett meghasonlását
Szemléltetné vele. Mint nem káromlaná
Édes hagymázából ki meggyógyítaná!

Hajdan egy zarándok, a kiben egyébkép
Száz tettinél józan lélek látszott és ép,
Egy dologban igen meg volt tébolyodva,
Mert órákig magán kívül andalodva,
A mennyei lelkek zengedezésében
Gyönyörködött bódult képzelődésében.
Ezt egy híres orvos, ki magát értette,
Vaktában ép észre vissza segítette;
De fáradságáért midőn jutalmat kért:
„Mit (ez lett a válasz) én fizessek? miért?
Azért-e, hogy elméd dühös tudománya,
Más kinján örvendő sátán találmánya,
Véget vetvén édes csalattatásomnak
Megfoszt örömitől a paradicsomnak?”

Részint igaza volt. Mert meg kell vallani,
Sokszor lehet az ész nagy bajnak tartani.
Ő az, melly kényünket, mihelyt a mértéken
Túl menni vágy, tartja zabolázó féken;
Vad keménységének alig van határa,
Mindég szid egy komor mesternek módjára,
S mint sok pap, a nélkül hogy birná szívünket,
Hasztalan feddéssel dorgálja vétünköt.
Ám sok álmadozók tartják azt felőle,
Hogy királyné, s függni kell szívünknek tőle:
Ám képzeljék ötlet olyan istenségnek,
Melly örökösivé tesz minket az égnek,
S higgyék, hogy csak ő ad nyugtot a szívekbe,
Mind ezek ékes szók s illenek könyvekbe:
Tisztelet ezeknek; de úgy tapasztalom,
Hogy a bohósággal sokszor jár nyugalom.

ERKÖLCSI BESZÉLYKÉK ÉS MESÉK. (1800-1825.)

IBRAHIM.

Midőn a spanyol hazája
Maurusokat is zárt,
Guzmán bajvivó szablyája
Elejtette Ómárt.

A gazdag maurus éltének
Vétő Guzmán futott,
S gyötrelmi közt félelmének
Egy kert mellé jutott.

Gyorsan behág ijedtében,
Bár a kertnek fala
Magas volt. Egy ernyejében
Az ur maga vala.

Véd kéretik. Jobb kezével
Egy barackot szakaszt
Emir Ibrahim, s víg szívvel
Közli Guzmánnal azt.

Vedd tőlem ezt, vendégem vagy,
Ez védelmem jele;
Nálam bátorságban maradj:
Mond, s kezet fog vele.

Alig lőn ez, egy szolga már
Urát kihivatja;
Ki, hogy Guzmánt ne érje kár,
Kertjét bezáratja.

Itt ez négy órát töltött
Kínzó gyötrellemmel,
Mig végre jóltevője jött
Könytől ázott szemmel.

„Az én fiam hóhéra vagy,
Mond, gyilkos keresztyén,
Édes bosszúlni, de szép s nagy
Ha megbocsátok én!

Szaladj, a legjobb lovam vár
Itt a kertajtóba,
A tengeren keresnek már,
Szaladj Toledóba.”

Nem félisten-e ez a vén?
Ki ura szívének,
Akárki az, azt tartom én
Isten emberének.

A FÁKLYA.

Hajdan hogy három nap Mózes kérésére
Vak setéség borúlt Aegyptus földére,
Pharao a Nilus meredek partjára,
Hol pompásan épült ősi lakóvára,
Egy obeliscuson nagy fáklyát gyújtatott.
Minden polgár, kire ennek fénye hatott,
Hajborzadva látván honja veszedelmét,
Szívéből áldotta királya védelmét.
Egy bolond is, vasát eltépvén lánczának,
Mohón fut setétben a fénylő fáklyának,
Rá mereszti szemét, felmász a sziklára,
Kezébe ragadja, fúriák módjára
Dühösen csóválván, szalad az utcákban,
S porrá tesz fél várost kevés minutákban.
A láng villámai száz jajt szórnak széljel,
S megtöltik a várost iszonyú veszélylyel.
Csak ez kellett volt még! így kiált mérgesen
A nép; oltsátok ki a fáklyát sebesen!
Veszsen! íme végső romlásunk okozta! -
Nem, kiált egy bölcs vén; nem a fáklya hozta
Mireánk a veszélyt. Annak szép világát
Köszönnünk kell s áldnunk királyunk jóságát.
Hány tántorgó lábat vezérlett útjában,
Hogy halált ne leljen Nilusnak árjában!
A tébolygó bolond vétett: Láncra vele!
A mihez jó ész kell, ne akadjon bele.

Kit jelent a bolond? Azt az esztelent-e,
Álnokság tetteit ki először kente
A világos észre? Vagy azt a bolondot,
A ki a vallásra első csúfot mondott,
Belé kevervén azt ezer dühösségbe,
Mellyet szent lárvában rossz daemon vitt végbe?

A BÖLCS ÉS A BOLOND.

Egy bölcs, kit a világ tartott bálványának,
Szédülő örömmel örült nagyságának,
S előre részegen szemlélte magában,
Melly dicső helye lesz a hír templomában,
„Én vagyok a tudós világ szeme fénye,
Nemzetemnek dísze, hazám fő reménye,
A legkésőbb idők emlékezetében
Első csillag leszek bölcssek seregében.” -
Igy kérkedett a bölcs öröme árjában,
De, mint gondolhatni, csak titkon s magában.
Külső tetteiben alázatost játszott,
S a hír előtt magát rejteni is látszott,
Ezer mentséggel élt, ha ki őt dicsérte,
S arra érdemesnek magát nem ismerte.

Egykor sétálni megy, s mulató tárgyának
A bolondok házát választja magának. -
A bolondok házát? - de vajjon mi végett?
Mit keres ott egy bölcs? - Mit mást? bölcseséget.
Hallj meg csak, olvasó, egész végig mindent,
S magad is megvallod, hogy nem rossz helyre ment.

A nagy sereg közzül előáll egy bolond.
„Borúlj le előttem, ember fia! úgy mond,
Tanúld megismérni dicső érdememet,
S a legnagyobb bölcsnek nézni személyemet.
Én vagyok a tudós világ szeme fénye,
Nemzetemnek dísze, hazám fő reménye.
A legkésőbb idők emlékezetében
Első csillag leszek bölcssek seregében.”

A bölcs bámulással hallgatja ezeket,
S elmenvén, szívébe írja e verseket:

„Minden ember kevély teljes életében,
Ez külsőképen is, amaz csak szívében.
A világ az elsőt bolondnak nevezi,
Az utolsót bölcsnek hívja, s tömjénezi.”

A TUDOMÁNYOK VÉDELMEZÉSE.

Mikor az arabok arany idejében,
E világ urai királyi székében
A nagy khalif Harun al Rasid parancsolt,
Ki thronusa dísze s népe szemfénye volt.
Hozzá járult egykor Muszafer vezére,
S kérte méltóztatnék adni értésére,
Hogy a tudományok hív dajkálásában
Vajjon mire céloz titkosan magában?
Mért kedvez mindenkor csak a tudósoknak?
Mért ad annyi ifjat s iskolát azoknak?
S széles tartományit melly szemmél tekintí,
A mindentudásnak magvát hogy úgy hintí?
„Te, kinek mindenkor thronusod angyala
Örökös barátod s boldogítód vala,
Reménylesz-e ebből örömet szívednek?
Virágzik-e haszon belőle népednek?
Örömestebb fog-e tenéked engedni,
Ha majd dolgaidról tanul bölcselkedni?”

Úgy van! felel Harun, adj elébb jó elmét,
Fejtegessed néki a törvény értelmét:
A ki a jó törvény okát módját érti,
Az annak szentségét nem egy könnyen sérti.

„Hát az adót, melly most kényszerítéssel jár,
Ezután örömmel fogja fizetni már?”
Lesznek szép javai, s készen szolgál velek,
Mert a szükségesnél többet nem préselek.

„Hadi tisztet, adván magát tanulásra,
Alkalmatos lesz-e a hadakozásra?”
Tapasztalás és ész hol szül bölcseséget,
Könnyű ott gerjeszteni igaz vitézséget.

„De hát ha bölcseid azt találnák vélni,
Hogy a köz dolgokról ők tudnak ítélni?”
Még többet is tesznek, Harun így felele,
Ha szándékomnak lesz jó kimenetele:
Népemben a köz jó szerelmét gerjesztik,
S ha miben hibázok, előmbe terjesztik.

„Felszabadítod-e ezeket egészen?
A tanulás kinek kinek szabad lészen?”
„Mellettem csak okos lelkeket szeretek:
Bolondok tanácsán bátran nem mehetek.

De a bölcs is néha nem tud-e botlani,
Tévedésbe esni s tévedőt mondani?”
Lesz nálánál bölcsebb, ki ötlet szereti,
S a szent igazsághoz, melly csak egy, vezeti.

„Elődbe kell adnom, urak ura, néked
Mindent, szól a vezér, mitől félhet széked.
Előtted még azt a veszélyt sem rejthetem,
Mellyben én, ha a nép esze nő, tétetem:
Alig hogy az térdet hajt ez új istennek,
Híveid közzül is kötve hisz mindennek.
A kire szemed nagy kegyelemmel tekint,
Azt is olcsárolja, arra is csúfot hint.
Én magam is...” - Értem, mond a fejedelem
Nem soká háborgat téged e félelem...

Dzsiafárt érdeme hogy vezérré tette,
A ki urát s népét egyaránt szerette,
Minden tudománynak hív édes atyja lett,
S velek az országra dicső fényt gerjesztett.
Az elmét becsülte s világosította,
Az emberek szemét látni tanította,
Hogy méltóképp tudnák becsülni s bevenni
Mind azt a jót, mellyet akart vélek tenni.

AESOP ÉS AZ ÚTAS.

Egy útas Aesoppal öszvetalálkozott,
S tőle célja felől imígy tudakozott:
Jó ember, még mennyi ideig kell mennem,
Míg eme városban meg lehet pihennem?

Menj, felele Aesop. - Helyes! tudva vagyon,
A ki akarja, hogy előre haladjon,
Annak mennie kell. De azt add tudtomra,
Hány óráig érek óhajtott célomra?
- „No, eredj hát tovább!” - De már bizony látom
Akárhova tevéd, nincs eszed, barátom;
Fogó, a ki kicsíp egy két szót belőle. -
Így dörög az útas, s elfordul előle
S megy. - Aesop rá kiált: Atyafi! egy szóra!
Míg a városba érsz, eltelik két óra. -
A vándorló hallja s megáll háborodva:
Tudsz hát becsületet! így szól álmélkodva. -
Mikép fejthetném meg elébb kérdésedet,
Úgy mond a bölcs, míg nem láttam menésedet.

Ti, kik hebehurgyán ítélni szoktatok,
Az eszes Aesoptól, jertek, tanuljatok.

AZ EMBER ÉS A MADÁRKA.

Egy madarász fogott egyszer egy kis madárt,
Melly így szólott ahhoz: oh ne tégy nekem kárt;
Tekintsd könnyű s kicsinyded voltomat,
Hiszen úgy sem veheted hasznomat.
Bocsáss el, hadd legyek szabad az erdőben;
Meghálálom szép szívességedet,
S egy szép versre tanítlak tégedet,
Mellynek bizony hasznát vehetd jövőendőben.

No, mond az ember, kezd el hát
Azt a tanulságos nótát.

A kis madár nagy vígsággal
Illy verset mond hamarsággal:
A bölcs mint a legjobb ló
Megbotlik néha, mert gyarló;
De még is mindig előre
Az eszét veszi kérdőre,
S olyan min, a mi képtelen,
Nem busúl soha szertelen.

Derék vers, az ember úgy mond,
Illyent tud akármelly bolond:
De, isten néki, elmehetsz,
Nékem hasznót úgy sem tehetsz.

A madár mihelyt szabad lett,
Közel egyik fán helyet vett,
S így gondolkodott magában:
Ez az ember bolondjában
Az én versemet fitymálja,
Lássam, a próbát mint állja.

Oh! így szól, s kacag reája,
Oh ostobák ostobája,
Hová tetted az eszedet.
Hogy egy csíz is így rá szedett!
Mert tudd meg, reám úgy tekints,
Tetétől talpig vagyok kincs,
Egész testem drága kövel
Teljes, ezreket érővel;
Mondhatatlan kárt vallottál,
Hogy engem elbocsátottál.

Az ember, kit felfűjt előbb bölcsesége,
Felejtí kérdezni, ha ez lehetőség-e,
Minden gondolatja a nagy kincsre vesze,
S úgy búsula rajta, majd elméne esze.

A KÉT KUTYA.

Egy nemes úrfinak volt egy pár kutyája;
Egyik vén, a másik ennek unokája.
A kölyök, a mellynek Pantalon volt neve,
Urának sokképen mulatságot teve.
Tanult mindenfélét: táncolni, strázsálni,
A talicskát húzni, holmit apportálni,
Állani, feküdni, szolgálni módosan -
Mind ezeket tudta fundamentomosan.
A vadász gyermeke Fercsi volt mestere,
S a tanítgatásnak hamar lett sikere,
A kölyök eb mindent hirtelen megfogott,
S sok tökfővel járó deákon kifogott.
Egyszer az úrfinak az lett gondolatja,
Hogy magát két tanult kutyával mulatja.
„A kicsiny ennyit tud, még könnyebb fog lenni,
Ezt gondolá, a vént tudósabbá tenni”.
Lombos egyéberánt a maga nemében
Megfelelt magáért, de gyermekségében
Nem bírták az új mód bölcs mesterségére;
Egyedül a házat bízták őrzésére.
A gyermek próbát tesz, az ebet tanítja;
Sokszor a fal mellé két lábra állítja,
De az mindannyiszor négy lábra leesik.
Tudósb professor kell, Fercsit felkeresik.
Az is mindent megtesz, valamit csak tehet,
De a vén tanítvány semmire sem mehet.
Talám, úgy mond Fercsi, a bot fog használni
S kezdi szegény párát a bottal dorgálni.
Lombos hajlékonyabb legkevesbbé sem lett;
Utoljára morgott s illy szemrehányást tett:
Hová lett eszetek? Mit vártok most tőlem?
Vén koromban tudós nem lehet belőlem.

Gyermekek, példámra, jertek, vígyázzatok,
Mig ifjúságtok tart, addig tanuljatok;
Ha azt butaságban el hagyjátok múlni,
Utóbb, ha akartok, sem tudtok tanulni.

A BÁRÁNY ÉS A TÖVISBOKOR.

Egy bárány, kerülvén az eső záporát,
Bokrok sűrűjében kereste sátorát.
Az esőtől ugyan szárazon maradott,
De a tövisekben gypja fennakadott.

E bárány példáján boldog a ki tanul:
Tanúlj te, ki gyakran perelsz oktalanúl,
Körmös prókátorra félve bízd magadat,
Ha nyersz is keveset, az szedi gypjadat.

A TYÚK ÉS A SMARAGD.

Az állhatatlan sors család indulatja
Kincset csúfos kénye szerint osztogatja;
Sokszor tékozolja sok képteleneknek,
Hogy nevetni okot adjon a bölcseknek.
Hol találunk együtt, nevezs egy országot,
Pénzt s nemes lélekben égő buzgóságot!
Talán bölcs Platónak képzelt világában,
De nem a halandók szegény hazájában.

Elveszett egy püspök kincses szekrényéből
Egy smaragd, egy becses rész szép örökéből,
Mellynek harmatgyöngynél tisztább ragyogását
Ez nem felejthette, mert nem lelte mását.
E kincsre egy nöstény állat akad rája
Ama könnyű népből, melynek toll ruhája.

Becsés kincset talált a tyúk itt vaktában;
S melly sok úr sorsa ez, hogy talál álmában,
És hogy megveretvén vakság hályogával,
Ugy tesz, mint a tyúk tett talált jószágával.
Ez a szép smaragdot szemétbe kotorta,
Az sem veszi kincse több hasznát gyakorta.

„Vagy szűnj meg dúdolni, vagy kedvesb nótát fűj,
A smaragdról s tyúkról meséd nálunk nem új.”
Lassabban, barátom, ne hevűlj olly nagyon;
Mesém nem új, sok száz könyvben már megvagyon,
Versem változtatta csak külső formáját,
De mellyik igazság nyitja sokszor száját?

A PAP ÉS A BETEG.

Egy szegény napszámos, ki túl volt hetvenen,
Ágyában fetrengett már holt-elevenen;
Szalma volt párnája, csak az ég rokona,
Csak egy öreg fejsze s egy fűrész vagyona.
Édes atyámfia, örülj, úgy mond a pap,
Nem soká feltetszik az a szerencsés nap,
Melly bús tömlőcéből kivesz e világnak,
Hol nyűgében nyögtél búnak és aggságnak.
„Tisztelendő uram, szépen megkövetem,
Nékem, felel a vén, kedves volt életem,
Sem szükség, sem sok kincs, inség sem terhele,
Volt kezem, naponként megkerestem vele
Azt, a miből kellett táplálnom életemet,
Nem sinlődtem, bú sem kínoztá szívemet;
Rab sem voltam: mi kell több a jó életre.”

A pap elbámolván az illy feleletre,
Végre kérdi, talán meghalni nagyon fél?
„Mit féljen, mond amaz, a ki józanon él?
S mint rettentsen engem a halál kaszája,
Holott vagyok isten megérett búzája,
A ki eddig adott annyi sok szép jókat,
Az még ezután ad örökkévalókat.”

Vajha kiki hinné e boldog paraszttal:
Aki kevésre vágy, vígan él, vígan hal!

A FEJÉR EGERECSKE.

Egy különös egerecske,
Fejér mint a fejér kecske
S mint a hó, egyszer élt;
Síma atlasz volt a bőre
Selyemnél puhább a szőre,
S alig ért még egy télt.
„Fiam! éltünk ellenségi,
Mond egyszer az anyja néki,
Legyenek tudtodra:
Féld éjjel nappal a macskát,
Kivált téged könnyen meglát,
Vigyázz hát magadra.
A bagolytól is óvd magad,
Mert jaj néked ha elragad,
S körmébe fogsz jutni. -
„Anyám ne legyen rám gondja,
A kevély kölyök ezt mondja,
Tudom, mint kell futni.”

Egykor holmit vacsorára,
Hogy kapjon, kimegy s tudtára
Anyjának nem adja,
Örül, mert gazdag prédát kap,
De tüstént egy bagoly lecsap,
S körmébe ragadja.

Jaj, jaj, melly esztelen voltam!
Így kiált, hogy nem hajoltam
Anyám intésére! -
De hiába kiáltozott,
A bagoly nem szánakozott,
S egyben járt végére.

A LÓ ÉS A DARÁZS.

Egy darázs egy lovat megcsíp fullánkjával,
Ez nagy mérgesen rúg feléje lábával;
De ez csak imígy szól csendesen hozzája:
Lassabban vitézek kedvelt paripája!
Vedd jól gondolóra menedékhelyemet,
Hidd el, meg nem rúghatsz semmikép engemet!
Végre a kevély ló kérni nem átalja,
Mellyre a darásznak illy válaszát hallja:
„A szelidség mindég győző szokott lenni
Lásd, én sem fogok már neked semmit tenni”

A BÁRÁNYKA.

Egy bárány, mikor elsőben
Legelni bocsáttatott,
A hegyes völgyes erdőben
Pajkos kedvvel mulatott.
Nem szűnt szerte szökdécselni;
Az anyjától hiában
Intetett, hogy mérsékelni
Kell magát vígságában.
A hasznos tanácsra nem tért,
S magát addig próbálta
Míg végre egy halomra ért,
S ott vesztét megtalálta.
A halomnak oldalába’
Egy nagy követ célul vett,
Rá ugrik s eltörik lába,
Kedve bezzeg oda lett! -
Gyermekek, kedvelt virágok,
Hallgassatok szavamra:
„A mérséktelen vígságok
Változnak fájdalomra.”

A SZAMÁR ÉS AZ AGÁR.

Szokott lassúsággal egy szamár utazott,
S előtte egy virgonc agár ugrándozott.
Egy útja, egy célja volt mind a kettőnek. -
Aha, mond az agár a lassan menőnek,
Illyen lusta dögöt bizony kár tartani:
Tovább lehetne ezt vetni mint hajtani.
Ezzel nyargalni kezd, feljebb s alább lótt fut;
Sokszor a szamárhoz kerengve visszajut,
Gúnyolja, fut megint gyorsabban a nyilnál,
S minden egy mérföldből kettőt hármát csinál.

Útaznak sokáig hegyeken völgyeken,
Sűrű erdők között, tágas térségeken,
A szamár mindenütt lassú ballagással,
Az agár felhőket érő táncolással:
De addig táncol ez s fut magabíztában,
Míg epedve eldől még fele útjában.
A lassú oda ért hova volt célzása.

Vajjon melyiknek volt szaporább járása?

FÜLÖP ÉS ASTER.

Mint az éles fegyver, úgy az éles elme
Annak a ki birja, sokszor veszedelme:
Csak vagdalkozni tud, nem semmit egyebet,
S a kit védni akar, azon is ejt sebet.
Boldog az együgyű, hallgat, száját tátja,
Senkit sem bánt, buját senkitől sem látja.
Nem kevés esze volt annak az anyának,
Aki első szülött kedves magzatjának,
Forró csókok között midőn megáldotta,
Hogy ostoba legyen, csak azt óhajtotta.

Hogy a nagy elmésség sokszor urának árt
Kitetszik, ha nézzük Fülöp király mint járt,
Mennyi kárt tett neki egy elmés tréfája,
S melly hathatós módon hirdeti példája,
Hogy (a mit mindenkor hittek az okosok,)
Száz barát is kevés, egy ellenség is sok.

Midőn hadát Fülöp vitte Thraciára,
S útjában akadályt tett Methone vára,
Itt szolgálatjával Aster kínálkozott,
Ő, kinél jobb nyilast a föld nem hordozott.
Az illy hasznos embert kiki ajánlotta,
Mert felőle a hír nyelve azt vallotta,
Hogy soha nem vesztett még célt lövésében,
S le tud ejtzeni bármely madárt is reptében.

Jól van, monda Fülöp, társul fogjuk venni
Majd, ha madarakkal fog háborúnk lenni.
Az így csufolt Aster, ki mérgében égett,
A bezárt várba fut boszuállás végett,
Annak buját észszel s kézzel orvosolja,
S Fülöp diadalmát vitézül gátolja.
Eltelik a vívó had háborodással,
Mert egy nyíl, melly kijött ilyen felirással:
„Ettől szemét veszti macedók királya”
A jól irányzott célt pontban eltalálja.

A király elvesztvén jobb szeme világát,
Bánja elméjének játszó pajkosságát,
S a nyilat a várba illy szókkal repíti:
„Astert, ha megkapja, Fülöp felfeszíti.”

Meglett a békeség: Aster kiadatott,
S keményen meglakolt, mert felakasztatott.

PHAETHON.

Az urfiak kevés észszel
Sokszor büszke legények,
Fejek tele van szélvészszel,
S más pénzével erszények.

Elbizván magát atyjában,
Phaethon is ilyen volt,
S ha mit főzött tök agyában
Azért, tört szakadt, élt holt.

Későn korán dicsekedett
Phoebustól származtával
S gyakran perbe keveredet
Rút fenhéjazásával.

Egykor Epaphos így szóla:
Te nem Phoebus fia vagy,
Bár mit regél anyád róla,
Annak hitele nem nagy.

Erre az úrfi fellobbant,
Veres pók lett képében,
Anyja szobájába robbant,
S így szól sirván mérgében:

„Édes anyám, az emberek
Mit beszélnek felőlem,
Azt mondják hogy fattyu gyerek
Vagyok s csak rejted tőlem.

Én ugyan a csevegőket
Ki szoktam káromolni;
De megvallom, ebben őket
Nem tudom megcáfolni.

Vess célt a mendemondának,
Adj jelt, mellyről tudhatom
Hogy Phoebus-isten fiának
Méltó jussal tartatom.”

Clymene asszonyban a szív
Ekkor csaknem megszakad,
Benne méreg s szeretet vív,
Pirul s illy szókra fakad:

Azon tüzszekér fényére,
Mellyet lángszürkék vonnak,
Phoebus arany üstökére,
Esküszöm Phaethonnak.

Im jobbamat felemelem
Atyádhoz, ki olly fő s nagy,
S viszont hittel pecsételem,
Fiam, Phoebus fia vagy.

De ne hidd anyád szavait,
Atyád is megmondhatja;
Menj s kérdd meg sugár lovait
Itt közel sétáltatja.

E tanácson a gyermek kap,
Befog kis kocsiába,
S nyargal valamint tud, a nap
Ragyogó udvarába.

Phoebus gyémánt thronuson ült
Ünnepi pompájában,
Minden színekkel ékesült
Dicső palotájában.

Ovidnál ennek szépségi
Gazdagon lefestetnek;
Minek? az ész illy költségi
Ma roszul fizettetnek.

Fiát a fények királya
Megsejti jó előre,
Mosolygva fejét csóválja,
S így szól: hogy jó a sőre!

Lángkoszorúját fejről
Jó idején letette,
S az út okát már messzéről
Kegyes hangon kérdezte.

Atyám, Clymene szavára,
Phaethon még annak hisz,
Ha anyám más nők módjára
Szavával jégre nem visz.

Adjad nékem olly atyai
Szereteted zálogát,
Melly megrontsa sohonnai
Rágalmazóim fogát!

Jól van, jól, fiam, az meglesz,
Monda Phoebus, megadom,
Szíved akármelly kérést tesz;
Styxre szentül fogadom.

Látván a hős, hogy elérte
Célját utazásának,
Atyja tüzszekerét kérte
Kocsikázni magának.

Haj! haj! felkiált az atya,
Rázzván s vakarván fejét,
Mit kérsz? kezed nem bírhatja
Vad lovaim erejét.

Inti, kéri, cirógatja,
Minden veszélyt megjelent;
De semmikép nem hozhatja
Jobb észre az esztelent.

Int hát, bár mérge ég belül,
S befogják a lovakat,
A felhőkig hátul elül
Kirúgó tátosokat.

Felülteti ön helyére
A fickót, jó korbácsot
Ád kezébe s köt szívére
Egy tucat jó tanácsot.

S bucsút vesz könnyet hullatva:
„Menj, járj jó szerencsével.
„Adjó, papám,” s durrogatva
Indul szeles elmével.

A lovak villám módjára
Nyargaltak, ég, föld rengett,
S mindjárt ennek látására
Phaethon füle csengett.

A ravasz barmok képzeltek
Hogy nincsenek uroknál
A princet könnyebbnek lették
Egy kis szalmacsutaknál.

Jobbra balra kiugráltak,
S elhagyván járt utjokat,
A jégpoluson csináltak
Ujdon új csapásokat.

Onnét ráróként repültek
Azon forró zonába,
Hol legmérgebb vadak gyültek
Éh gyomorral tanyába.

Itt a skorpió kinyújtja
Kocsisunkra fulánkját,
S a boszús oroszlán gyújtja
Haragja dühös lángját.

Ott a rák nyitja ollóját.
Hogy arca husát rágja,
S az ölyv is orra kampóit,
Hogy szemeit kivágja.

Az ifjú elhúlt féltében
S a lovak úgy futottak,
Korbács, kalap ijedtében
Hogy a földre hullottak.

Phoebe asszony olly lefelé
Látván testvérét jární:
Hogy hogy, bátyám, így emelé
Szavát, nem győztél várni?

Mi lön? olly nagy tűz gyúlada
Szegény földünkön ekkor,
Hogy kevesebb viz marada
Rajta, mint tokaji bor.

Szőlő minden táj részein
(Másképp nem is lehetett)
Elég volt, s Kárpát bércein
Rusti gerezd nevetett.

Más felül sok hegy, sok mező
Lobogó lánggal égett,
Sok kiesén csörgedező
Patak perselt gyeppe lett.

Tellus asszony végre magát
Nem győzvén már legyezni,
S megunván a sok füst szagát,
Mennybe ment értekezni.

Perselt fátyolával úgy fut,
Mint a kit ellenség űz,
S mihelyt Zeus hajlékába jut,
Sikolt: segélj, tűz van, tűz!

Hol? hol? kiált az isteni
Sereg, ebédelvén még;
Tellus siet jelenteni:
Az én szegény földem ég.
Az istenek felszaladtak
Atlas legfőbb csúcsára,
Bámúltak s majd elolvadtak
A láng csapkodására.
Ha Phoebus el nem kergeti,
Kiált Zeus, kölykét mindjárt,
Ez is úgy jár, elhiheti,
Mint mennykömtől már sok járt.
Azonban még is sajnálta,
S akart néki kedvezni,
Azért esővel próbálta
A tüzet fecskendezni.
Felhők, gyűljetek! parancsolt.
Semmi sem jött, tenger tó
Mindenfelé olly üres volt
Mint most sok boros hordó.
Mit volt mit tenni? szertelen
Felgyúlt, mennykövét kapta,
S azzal a fattyút hirtelen
Poklok mélyire csapta.
A regének végső része.
Eléggé taníthatja
Az embert, hogy ne fürkészsze
Főrendü volt-e atyja.

A TÜNDÉREK VACSORÁJA.

Korán elholt gazdag szülék egy gyermeke,
Gróf Keszei, szépség s ifjuság remeke,
Mindennel birt, mire az asszonyok vágynak,
Még is gyűlölője volt a házas ágynak.
Mammonnak, melly szívét rozsdá gyanánt ette,
Magát már ifjontan szolgájává tette:
Szép, jó, nagy, felséges iránt érzéketlen,
Magához sanyarú, másokhoz kegyetlen,
Minden boldogságát csak abban találta,
Ha kincsét, s birtokát a vak nép csudálta.
Minden élők között csak gazdasszonyával
Éva lányainak legravaszabbjával
Látta barátkozni, a világ csufjára,
A Rába balpartján épült régi vára.

Egykor dohos mécse halvány világánál,
Zárt ajtók közt ülven almáriománál,
Szíve bálványait abból előszedte,
S aranyán s ezüstjén szemét legeltette,
S egyszer is, a miről nem is álmodhatott,
Midőn tizenkettőt az óra kongatott,
Egy három arasnyi emberke mellette
Teremvén, illy nem várt hírrel rémitette:
Engem a tündérek királya küld hozzád,
S általam tudtadra olly izenetet ád,
Hogy fél óra múlva szobádat megszállja
S itt egész udvarát pompásan traktálja.
Vagy akarod vagy nem: vendégeid leszünk.
Hajnal hasadtáig vígan iszunk eszünk,
S akkorra föld alá setét országunkba
Eltününk, hol senki nem érhet nyomunkba.
Parancsold meg: senki motszanni se merjen,
Hanem megholt gyanánt ágyában heverjen.
Elköltözésünkör királyunk számodra
Három ajándékot hágy, fordítsd javadra,
Orvosold meg velek lelked nyavalyáját
S intézd jobb cél felé életed pályáját.”

Igy szólván a törpe, könnyű szép módjára
Láthatatlanná lett s elsuhant dolgára.
A gróf felejtett most mulatni kincsével,
Bezárta ládáját reszkető kezével,
Nyakra főre magát az ágyba temette,
Két cselédjét, Katit s Palkót, becsengette,
S meghagyta keményen, bár melly zajt halljanak
Magoktól legkisebb hangot se adjanak.
Takaródzójába fülig elrejtve
Várván várta mi van felőle végezve,
S csak hamar repülő lángsebességével
S ezer kas méheknek siket döngésével
Hivatlan vendégit hallja megjelenni,
S tág ebédlőjében asztalnál helyt venni.
Azt is a tréfálás, nevetés neszéből,
S poharak százszoros öszeütéséből,
Bár szemét behunyta, eléggé sejthette,
Hogy a társaságot öröm élesztette.

De mihelyt az első kakasszó hallatott,
A vendégek zaja tüstént elhallgatott,
S mint a szél, melly kurta tarlón fú suhogva,
Az ajtón kifelé mentek tódologva.

A ház ura látván a játék illy végét,
Felejtí lassanként kinzó ijedségét.
Nyughatatlan várja, hogy az éj kárpítja
Széljel vonattassék, ebédlőjét nyitja,
S borzadások között, mint a kit a halál

A sírból kibocsát, kémleli mit talál.
S im egy nagy ezüst tált, melly tíz fontot tenne,
S egy szivet, egy gyűrűt, s egy kulcsot lát benne.
Melly becses ajándék! mint örül magában
Hogy még nem birt kincs van ismét birtokában.
Örül, vagy örülne! de jaj nem sokára
Reá emlékezik a törpe szavára,
Melly arra intette hogy az ajándékot
Úgy nézze mint jóra serkentő szándékot,
Hogy veleik lelkének sebeit gyógyítsa,
Utját változtassa, életét jobbítsa.
Itt elfogja szivét új kin, új gyötrelem,
Sokkép töprenkedik millyen veszedelem
Lappang a dologban, minek lehet jele
A hármás ajándék, s mit kell tenni vele?
Egész nap gyötrődik, váltig gondolkodik:
Hiában, semmikép el nem igazodik,
Mig éjfélnél ismét a tündér szolgálja
Meg nem látogatja s így nem szól hozzája:
„Néked, kemény lélek, nincsen érző szived,
Nincsen gyűrűd által eljegyzett szép hived,
Kulcsod nincs ládának akkor nyitására
Mikor jót kell tenni szegények számára.
Vad ember, szégyenlve gondold meg ezeket,
S ha jó kell, vetkezd le a jelelt vétkeket.”

Ujjobban megrémül e szók hallására
A gróf, s már a dolgot nem véli tréfára.
Egész életének tüstént új rendet szab,
Eltépi láncait, mint megszabadult rab.
Kincseivel siet hasznos sáfár lenni,
S a szűkölködőkkel, mint illik, jót tenni
Hív párt keres, kivel nemz olly magzatokat,
Kikből az ország nyer dicső oszlopokat,
S egy szóval a mammon alacsony szolgálja
Olly férfivá válik, kit áldhat hazája.

A VAKMERŐ MAJOM.

Egy mókus pajkos kedvében,
Egy cserfának tetejében,
Most lábain ágaskodva,
Majd körmével kapaszkodva
Ezerképen játszadozott,
Majd fel s alá ugrándozott.

Egy majom, melly a tréfára
Mindég kész, felnéz a fára,
Egy kis ideig csendesen
Látja, melly mesterségesen
Tud a mókus furcsálkodni,
Utóbb el kezd andalodni.

Egyszer hirtelen a fára
Felmász s mókusnak módjára
Most lábhegyeire állott,
Majd felszökött s alább szállott,
S ugrált sokkép szeleskedve,
De nem soká tartott kedve.

Mert elmerült játékába,
Leesett s kitört a lába.
Minden majom, melly jajgását
Hallá, megnézé pajtását.
S a fájdalom, melly szaggatta,
Nekik ezen intést adta:
A ki más esztelenségét
Követi, így éri végét.

A GYERMEK ÉS AZ ÉLŐFA.

Fiam! e fiatal fát ajándékozom,
Egykorbéli veled, ha nem csalatkozom:
Ha tudod virágzó korában dajkálni,
Szép érett gyümölcsessel fog utóbb szolgálni.
Igy szólott egy atya. - A gyermek szemében
Háláló köny fénylett, táncolt, örömében,
S hogy észre vetesse örömét, csókokkal
Megtüzte kalapját virágzó gallyakkal.
S ezen új bokréta neki úgy megtetszett,
S fájáról mindennap annyi ágat metszett,
Hogy minden virágától azt megfosztogatta.
S mint járt? a gyümölcsöt az ősz megtagadta.

Melly sokan megfosztják éltek tavaszában
A kívánt gyümölcsöt kora bimbójában!
Ifjak, heves ifjak! jertek példát venni
A szeles örömök melly kárt szoktak tenni.

A GYERMEK ÉS A DIÓFA.

Egy gyermek, ki diót enni
Felette igen szerete,
Fára szert akarván tenni
Kertjébe diót ültete.
Az atya mosolyog rája
S így szól nyájasan hozzája:
Diófát akarsz nevelni?
Fiam, e célra későn jutsz,
Ha tünni s várakozni tudsz,
Csupán úgy fog kedved telni.
Mert csak esztendők multával
Élhetsz ezen fa hasznával.

Pista, ki ezt nem gondolta,
Előbb elkedvetlenedett,
De a dolgot megfontolta
S utóbb ekép elmélkedett:
Restté hosszas várás nem tesz,
Nem bánom meg a szorgalmat:
Bár vén korban nyerjek jutalmat,
Akkor ez még édesebb lesz.

A VÉTEK ÉS A BÜNTETÉS.

Mikor otthon mindent feldúltak,
S nem volt italok sem étkek,
Pokolból utazni indultak
A sátáncöllyek, a Vétkek.

A hol mentek, a fű elszáradt,
Az erdők s mezők gyászoltak,
Itt rút kigyók özöne áradt,
Ott komor baglyok huholtak.

Egyszer az utazóknak nyája
Visszanéz, s mit lát nyomain?
A Büntetést látja hozzája
Baktatni bankós lábain.

Nem érsz el, kiáltnak, s szaporán
Mennek a pokolfajzatok.
Sőt, mond amaz, későn vagy korán,
Bizony el, bár mint fussatok.

A FIATAL FA ÉS A SZÉL.

FIATAL FA. Lassan, ó szél gazda, lassan!
Egy magammal bánjál irgalmasan,
Csererdőkkel vívnod főbb dicsőség léssen,
Én gyenge vagyok, jaj! őszvezúzs egészzen!

SZÉL. Gyenge vagy? hát könnyebb s illőbb is hajolnod.
Nézd amott hány vén fák ledülének,
Mellyek velem kevélyen küzdének.
Ezt meg kell fontolnod.
Csak tűrj! rázásomtól mennél többet mozogsz,
Gyökért verni annál mélyebben fogsz.

A BORZ ÉS A MÓKUS.

BORZ. Hová, kis állat, hová futsz?

Jöjj egy szóra hozzám!

MÓKUS. Itt vagyok. Mi kell? mi jót tudsz?

Mi szükséged van rám?

BORZ. Házamból sokszor vizsgálom

Tettedet, sokszor csudálom

Serénységed s szorgalmad melly nagy,

S mellette melly vidám kedvű vagy.

Nem szünsz bokrok közt bujkálni

Vagy ágról ágra ugrálni.

Mondd meg, mikép tudsz ennyi fáradságot

Elbírni, s illy vig s gyors lenni,

S annyi állaton kitenni?

Taníts meggyőzőnöm a rút lustaságot.

MÓKUS. Könnyű e részben adni tanuságot.

Ha magatokat a lyukba zárjátok,

Mintha már élve megholtak volnátok,

S szivogatjátok hájtokat:

Ki ne látná az okokat,

Mért szül még a járás is bajokat.

Hiszen, a ki semmit sem tesz,

Az napról napra tunyább lesz;

A ki pedig a munkát kedveli,

Az a gyakorlással erejét neveli.

A LÓ.

Egy felkantározott ló tovább két óránál

Urára, megkötve, várt a kapufánál.

Sütött a nap, csípték a legyek felette.

„Elbusult, s bús esztét így hányta vetette:

Egy állat sem szenved, mint a ló, olly sokat;

Majd hátán kell vinni embert vagy zsákokat,

Majd terhes szekeret húzni hámba fogva,

S korbács is, a mi több, vagdalja durrogva.

Sokszor éhen szomjan napestig dolgozik,

Míg csak tart ereje, s másnak fáradozik.

Csupa rabság sorsa; s mi minden jutalma?

Egy marok zab, széna, vagy néha csak szalma.

Nem, a ki szüntelen rabja más kényének,

Nem örülhet soha kínos életének.”

Erre benne minden vér felháborodik,

A fékszárt eltépi, neki rugaszkodik,

S hegyen völgyön addig vágat, míg végtére

Egy vadon erdőnek akadt sürüjére,

Itt új sorsot cserélt s szabadságra szert tett:

De a farkasoknak hamar prédájok lett.

A MÉH ÉS A GALAMB.

Egy méh, midőn méznek virágot keresett,
Reptébe véletlen egy patakba esett.
A galamb egy ágról reá lát kínjára,
S egy falevelet vet a vízbe számára.
A méh felmász erre, s illy segítségével
A parton vergődik ritka szerencsével.
Ugyan ezen galamb egy kis idő múlva
Azon fán mulatott vígan turbékolva.
Egy vadász már neki szegezte puskáját,
Jó a méh, megcsipi a leső orcáját:
Ez orcájához kap félre sül fegyvere,
A galamb elrepül. A jótét jót nyere.

A nyomorultakat veszni ne hagyjátok:
A mással közlött jó visszaszáll reátok.
Ma te vagy a szegény gyámola s bástyája,
Holnap, úgy fordulhat, te szorulsz reája.

MARKALF.

Markalf, kinek feje tökkel ütött nem volt,
Egykor hegyes helyen többekkel gyalogolt.
Valahányszor hegyről alá kellett menni,
Lassan járt, jó kedve bucsut látszott venni,
S viszont ha melly völgynél másik hegy kezdődött,
Gyorsan indult s szokott jó kedve visszajött.
Hogy tudsz, monda neki egy utas, így tenni,
Völgynek szomorúan, hegynek vígan menni?
Szokásommá vált az, monda ő, barátom:
Lementemben én már azt a hegyet látom,
Melly a völgy fogytával viszont következik,
S orcámról a nyájas vigság elrejtezik.
S hegyre felmentemben arról gondolkodom
Hogy közel lesz a völgy, s gyorsan kapaszkodom.

Jó s bal szerencsédben hogy mértékletes légy
Te is, ha eszed van, mint Markalf tett, úgy tégy:
Jó sorsodban rettegj az ellenkezőtől;
Ha szenvedsz, minden jót várj a jövődtől.

A HOLLÓ.

Egy holló, ha mi szép szemébe akadott,
Gyűrűt, órát, aranyt, mindent elragadott.
Egy okosabb kakas látván, kérdé tőle:
Mért gyűjt ennyit öszve, s mi haszna belőle?
Azt magam sem tudom, a válasz ez vala,
Csak szép birni kincscsel, s gazdagszom általa.

Mint itt a holló tett, a fösvény is úgy tesz.
Birtokából hasznot más sem, maga sem vesz.
Fáradhatatlanul csupán azért takar,
Mert csak birni sokkal s gazdag lenni akar.

A DIÓ.

Két elfáradt utas az út mellett lele
Egy diófát, szebbnél szebb gyümölcsössel tele.
Éhezék mindenik s kívánván jól lakni,
Siete kalapját tarsolyát megrakni.
Egyik, a városi, nem látván még diót,
S úgy nézvé, mint mind két héjával enni jót,
Ketté harap egyet, s így szól: ej! ott veszszen!
Illyen fát s gyümölcsöt csak buta termeszszen.
Ebnek vagy disznónak ám jó étel lenne,
De ember, nem tudom, mi jót lelhet benne.
Mint epe vagy üröm úgy eszi nyelvemet,
S mikép elmocskolta ruhámat, s kezemet!
A másik így felel: mint esztelen úgy téssz,
Midőn csak héjára s külső színére néssz.
A belét kell elébb szép tisztán kivenni,
S úgy kóstolva, róla ítéletet tenni.
Azután elébe adja, miben álljon
A dióval bánás, s azzal mit csináljon.
Megfejt, s feltör egyet s belét kóstoltatja,
S jó ízét amaz is már nem tagadhatja.

Sokszor csal a külső ruha, szép ábrázat,
A benne lakót nézd, ifju, ne a házat.
Azt vizsgáld: kinek mit nyom belső érdeme,
Ne azt, kit millyennek lát testednek szeme.

A SZEGÉNY ÉS A SZERENCSE.

Egy szegény kenyeret keresvén kapával,
S nem elégedvén meg alacson sorsával,
A szerencsét kincseért szüntelen unszolta,
S közelebb találta célját mint gondolta.
Mert egyszer izzadva járván el tisztében
Két nagy arany rudat kapált fel kertében,
De azt a mi szívét olly ígén ígézte,
Az aranyt, a vaksi sárgarézne nézte,
S egy csalfa kalmárnak eladta csuf áron,
Kincskérése pedig tartott télen nyáron.
Bohó, a szerencse végre így felele:
Minek neked arany ha csak így bánasz vele?
Ki volna boldogabb mint te lelt kincseddel,
Ha úgy éltél volna, mint kellett, eszeddel!

Bús aggodalommal vágysz szerencsés lenni
S panaszlod, hogy nem tudsz valamire menni.
Ne panaszolkodjál, csak legyen okosság,
Előbb utóbb kedvez az alkalmatosság.
Észt kérj, hogy hasznodra tudd ezt fordítani,
Ész nélkül sorsunkat nincs mód jobbítani.

A LOVAGLÓK.

Egy jó ember, kinek kevés vagyona volt,
Messze útra ócska paripán lovagolt.
Ez minden lépését bár vigyázva tette,
Megbotlott gazdáját földre terítette.
„Tünnöm kell, nem tehet, szegény! erőn felül,”
A jószívű utas így szól, viszont felül,
S útját, mint lehetett, folytatja ballagva.
Utána egy urfi jött s szélként suhogva
Elkerülte őtet. Negédesen játszott,
Inkább szárnyon menni mint nyargalni látszott.
Szűk volt a csinált út, a tért választotta
S délceg lovát árkon bokron ugráltatta.
De jaj nem is vélve veszélybe bukkantak,
Mind ló mind lovagló a földre rohantak,
S ennek nyaka szegett, annak eltört lába,
S a pajkos belehalt oktalanságába.
Ama jámbor pedig menvén szép csendesen,
Kivánt céljához ért ép egészségesen.

Bár melly talentomnak csekély az érdeme,
Ha nem vigyáz reá az ész s virtus szeme.
A kisebb elmék is e két bölcs vezérnek
Nyomán nagyobbaknál sokkal tovább érnek.

LEIRÓ KÖLTEMÉNYEK. (1809-1828).

A LEÁNYKOR.

Musa, magyar hangon múlásd Pannónia elmés
Szépeit, a kik az olly parnassusi dalnak örülnek
Melly a lomha időt siető szárnyakra repíti,
S nyájasan a szívet nemes érzésekre tanítja.

Gyenge leány, jer elő! - Oh, melly igen anyja vonásit
Festi varázsló képe! mosolygó barna szemével
Már ígéz, ajakin immár szép klárizsok ülnek,
S kellemes orcáin liliommal rózsza virágzik.
Ám de arany színnel játszó puha fürtje hajának
Majd ezután feketül, hogy az éj-kedvelte setét szín
Hattyufejérségét szebben fényelje nyakának.
Most a szél kéjére lobog vele, a mikor apró
Lépdellésivel anyja után szalad, és ha eléri
Köntöse földön nyúlt szárnyába ragaszkodik, addig
Hízkelkedve dadog s esdeklik, míglen az anyja
Kérésére nem áll. Szeret ő bábjával időzni,
Asztala mellé ülteti azt, kávé tesz elébe,
Nyájas időtöltő szókkal mulatja, de búsul
S sír végtére, midőn sok kérdésére makacskán
Hallgat. Az anyjától hallott intéseket ő is
Rája ruházza, pirongatván, hogy néma, ha szólni
Kellene. Atyja reá pillantván könyvei mellől,
Édesden mosolyog. Neki is panasolja, hogy a báb
Nem tud szólani. S ím kiderült a gyermeki bús szív.

Egyszeriben mogyoró paripán bényargal az öcsce.
Ő félénk szemmel kíséri s epedve meginti.
Hasztalan! Itt is már látszik, hogy férfi teremtés.
Csak kocsi, ló s fényes fegyver kell néki, nem ismer
Félelmet; tapsol mikor a hadi trombita harsog.

Érzőbb és szelidebb a szív a gyenge leányban
Majd simogatva külön veszi s engesztelgeti öcscsét
Hogy kímélje magát s éltét ne bocsássa veszélyre.
A bátor gyermek hajol a szép szóra, lerakja
A fegyvert, elhagyja lovát, s hogy nénje örüljön,
Most szelidet játszik: katonából szolga szakács lesz.

Másszor az anyja nyomán gazdasszonykodni akarván
A kis Márta kereng forog, és a lomha cselédet
Példával s szóval nógatja dologra; vagy anyja
Varrását remegő kézzel próbálja követni,
S képzele, hogy kajszás öltései cifra virágok.

Sokszor az atyja, örömkönyvet hullatva, ölébe
Felveszi, s azt idején ismérve szeretni tanítja,
A kit az ég és föld, mint fő jót, áldva magasztal,
S a mikor a nap, erős bajnok módjára, futását
Kezdi, vagy a hold hint völgyekre, hegyekre ezüsthényt
Ő szerető szívvel híven serkenti leányát,
Gyermeki gyenge kezét hogy az égre buzogva emelje.
A szép nap ha homályba borúl, az egek ha dörögnek,
S mennykövek a megnyílt felhőkből hullanak, akkor,
A rabi féléstől szívét vígyázva megóvja,
S inti, teremőjét hogy egyenlőképen imádja,
A mikor a télnek zordon postái sikoltnak,
Vagy mikor a kikelet gyönyörű rózsái nevetnek.
Alvó lelke mihelyt ébred, bölcs gonddal azon van
Hogy legyen ép testben szelíd és nemes és szerető szív.

Így szeretettel ver szívének minden ütése.
Semmi keménységnek nyoma nincsen benne. Ha mások
Szenvednek, szánásra hevül. Vallása legelső
Törvényét bétölti. Ha ellensége kevélyen
Üldözi, még azt is mint embert tudja szeretni.
Melly igen ég orcája, ha csak gondolja is, atyját
Hogy sérthette akármi dologban. Melly nagy ijedten
Melly forrón kívánja kezét csókolni, ha vétett.
Könnyei árja soká foly zápor módra szeméből,
S vétkén bánkódván nyugtát nem tudja találni.

Vajjon az illy lelket mint csábíthatja el a bűn,
A virtust melly olly idején ismerni tanulta,
S irtózik, ha gonoszságnak csak hallja nevét is!
Oh nem! az édesden nevető szem, az angyali szép száj
Meg nem csálnak. Az asszonyi nemnek mennyei kincse,
A belső szépség, ifjúságával együtt nő.
Angyala élteinek titkon körülötte lebegvén
Ártatlanságát minden lépésiben őrzi,
S az maga hinti reá a szépség drága virágát.
Aetheri álom zárja szemét, s egyszerre repül el
A szép hajnallal. Csókjával költi fel atyját,
Azzal együtt kezeit kulcsolva sohajt fel az égre,
S gyenge sohajtásit kedvelli az emberek atyja.

Osztán kellemetes történt esetekbe, mesékbe
Öltöztetve tanulja szeretni az isteni virtust.
Mindent kérd, valamit lát hall. Mindenre figyelmez.
A hasznos tudományt szomjúan iszsza, hitének
Ágazatit vizsgálja, csudáit az isteni kéznek
A történt dolgok mezején leborúlva imádja.
S minden szép tettet bámulva, örülve magasztal.

Sokszor tagjait is hajlékonyságra tanítván,
A táncban próbál ékes tactusra repülni.
Ő a gyenge szülék szeretett bálványa. Az atyja
Nem lehet el játécai nélkül, látni akarja
Szüntelenül, ámbár el van könyvekbe merülve.
Béviszi, édesden csókolva, ölelve, az anyja
Atyjához. Csókolva ez is, s az örömnék özönje
Elteli két szemeit. Kiderül az utóbbi jövődők
Éje körültre. Remény által serkentve belé néz,
S gyenge leányának szerelem karjában igéri
Azt a szép örömet, mellyet most ő maga kóstol.

Végre, az éj mikor a földet pihenéssel imádja,
A szép lelkeknek szép álmom száll le szemére.
Néma boszorkányok, halvány kísértetek, és más
Gyászos képzeletek futják csendes nyoszolyáját.
Víg álmok repdesnek arany szárnyakkal előtte.
Alván is mosolyog, s szép homloka tiszta eget fest.
Bársonyszín felhőn így nyugszik az angyal, az égből
Aki parancsolatit fel alá hordozza az úrnak.

Oh ti, az ártatlan lelkek hív társai, a jók
Áldott kísérői, dicső polgári az égnek,
Tőle ne térjete el soha! oh vígyázva vigyétek
Mennyei szárnyatokon, hogy semmi veszélybe ne essék!

Hadd legyen ép testtel s lélekkel dísze nemének.

A KILENC MUSÁK.

Clio ércebe metszvéen múlt idők képeit
Hirdeti országok s népek eseteit.
Calliope dicső hangzatú versekkel
Félisteneket zeng felséges tettekkel.
Gyászos Melpomene tört markol kezében,
S a tyrannust döfi vérengző székében.
A nyájas Thalia ismervén szivünket
Nevetközve festi hibás erkölcsünket.
Terpsichore táncol könnyü lábaival,
S közli szép játékát hív tanítványival.
Euterpe kedvelvén pásztorok nótáját,
A sípnak vezérli szép harmoniáját,
Erato tud lanton s hárfán énekelni,
S szeretőket tanít versben nyögdecselni.
Polymnia vígyáz minden ejtésében,
S az oratornak szab törvényt beszédében,
Égen földön megmér mindent Urania,
S nincs titok, mellyet nem ad a sors tudnia.

AZ ASSZONYOK.

Mágnesoróval bír forró indulatom,
Mellyel a bájoló szép nemhez vonatom;
S mikor érdemeket akarom dicsérni,
Véget beszédemben alig tudok érni.
Ha velek nem lehet, rólok kell szólanom,
Képeket szívemből nincs mód kiirtanom.

S vajjon hibázok-e? nem, szemek szikrája,
Nyakok lílioma, orcájok rózsája
Szavoknak mennyei hangú muzsikája,
Termetek, járások véghetetlen bája -
Minden elrabolja érzékeny szívünket,
S felmúlja akármelly szép dicséretünket.

Ugy vagyon! bizonynyal becses kincs a szép nem.
Méltán kedveli azt mind a szív mind a szem;
S a kegyes alkotó áldandó munkát tett,
Midőn a világra szép asszonyt teremtett.
Szép asszony! bölcs tanács, felséges nagy szándék,
Páratlan ékesség, mennyei ajándék,
Az ég jóságának dicső koronája,
Az élet kertjének legszebbik rózsája,
Bizonynyal számunkra ha ez nem nevetne,
Az egész természet nem gyönyörködtetne.

Melly igen sajnálom az olly vak bölcseket,
Kik szemekre tévén nagy pápaszemeket,
Szüntelen magoktól távol kakucsálnak,
Az égben tengerben csudákat találnak,
S körülöttek homály rejtve mindeneket,
Nem tudják becsülni a legszebb remeket.
A roppant világot csudálom én velek,
S minden részeiben ezer szépet lelek;
Szép a virágos rét, s az ég boltozatja,
Szép a zengő erdő, azt ki tagadhatja?
De a dicsek sorát bár végig vizsgálom,
Nincs a szép asszonynak mása, úgy találom.

Melly győző szépség ez! mint megnyer hatalma,
Melly kevésbe kerül rajtunk diadalma;
Mikép megrészegít nyájas tekintete,
Mint újít, mint éleszt balzamlehellete!
Némelly komoly bölcsek megúnván élteket,
Egy kunyhóban lelik menedékhelyeket,
Szerelemé helyett barátság karjában
Próbálnak részt venni boldogok sorsában.
Nincs haszna! szomorún foly minden órájok,
S mákját lethargia bőven tölti rájok.
Egyszerre felderül szívek gyászos ege,
Ott terem a tréfák játékos serege,
A kunyhó tündérek várává változik,

A táj Tempévé lesz, a bú eltávozik.
S ez az újjá szülő szép sors ki munkája?
Egy asszony jelent meg, s mind ez annak bája.

Oh százszor boldog férj, Amornak kedvese,
S Hymennek áldottja, kit szép szerelmese
Kegyes gonddal vezet hűséges karjával
Olly ösvényen, mellyet hinteget rózsával!
A jószág és szépség az ilyen boldognak
Örömeire együtt szépen kezet fognak.
Őtet a végzések tegyék bár próbára,
Soká tartó felhő nem gyűl homlokára;
Szép barátnéjában lelvén könnyebbségét
Neveti a sorsnak vad kegyetlenségét.
Az, a mivel ő bír, mindent pótoló kincs,
S a mit semmi ki nem pótolhat, ha megnincs.

Igaz, hogy az idő, mellynek minden míve
Rontás, s könnyözüntül hízik kemény szíve,
A néki hiában esdeklő szépséget
Sem szánja, s hamar vet viráginak véget.
De a szép szív soha nem tud elromolni
S vén korban is szokott a virtus bájolni;
S a mi több, azt mondom, kárhoztassatok bár,
Hogy itt is, mint sokszor, a kár haszonnal jár.

Halhatatlan szépek nekem nem kellenek;
Juno, Pallas, Venus földre ne jöjenek.
Ha én Elysium völgyében járkálnék,
S hervadni nem tudó virágot találnék:
Így szólanék: utóbb ráérek leszedni,
S meg fogna erántam szívem hidegedni;
De midőn most olyan szép rózsát szemlélek,
Melly ma nyílt, s estvére hogy elhervad, félek:
Mint bájol mind gyenge kora, mind szépsége,
S mint sietek hozzá, mig még nem lesz vége.
„Melly kár volna, ekkép szólok, tavaszunkat
Elmúlatnunk, s utóbb siratnunk kárunkat!
Szépséged örökké nem fog kecsegtetni,
Kedvesem, míg virít, siessünk szeretni.”

A VILÁG NÉGY KORA.

Elsőben a földön az arany időnek
Tavasza virított, melly minden intőnek
Serkentése s törvény nélkül önkényt tette
Azt, a mire hűség s igazság vezette.
Nem látott e szép kor büntetést s félelmet,
Nem kért bűnös sereg bírótól kegyelmet;
Nem kellett, feddődést vésni réz táblára,
Kiki bátorságban hagyatott magára.

Nagy szálfák, hogy messze külföldet lássanak,
Hegyekről levágva vizen nem usztanak;
Egy halandónak sem terjedt ismerete
Messzebbre, mint honja keskeny kerülete.
Várat mély árkok körül nem sáncoltak,
Trombita, hadi kürt, sisak, kard nem voltak,
S a népek, nem lévén szükség vitézekre,
Békességben éltek hagyatva kényekre.
A föld, mellytől adót senki nem fizetett,
Mellyet, ásó, kapa s eke nem sebhett,
Mindent maga termett lakosi számára,
Kik a természetnek hallgatván szavára,
Azzal a mi önkényt nőtt, megelégedtek,
Barna kökényt s piros somot s epert szedtek,
S vad szedert bokrok közt, ha fértek hozzája,
S makkot, ha hullatott Zeus terebély fája.
Szüntelen tavasz volt. Lágy lengedezéssel
Nyájaskodó szellők vidám enyelgéssel
Olyan virágokat nem szüntek csókolni,
Mellyek dajka nélkül tudtanak bájolni.
Gabonát is a föld munka nélkül hozott,
S minden hasznos magot ingyen százsorozott.
Méz cserfákról hullott, istenek nectarja,
S a téj patakonként folyt, mint vizek árja.

Mihelyt Chronos fiát Tartarus homálya
Bényelte, s Jupiter lett a föld királya,
Ezüst faj támadott, melly az arannyal már
Fel nem ért, a réznél ha becsesb volt is bár.
Jupiter az örök tavasztól megfosztván,
S négy külön részekre az esztendőt osztván,
Adott, hogy vegyítné búval az életet,
Télt, nyárt, változó őszt, s rövid kikeletet.
Ekkor kezdett mindent a hévség aszalni,
S függő jégcsapokat hideg szél fagylalni.
Most kerestek, futván a fergeteg elől
Emberek védelmet házaikon belől.
Házaik majd bokrok, majd barlangok voltak
Majd karókból holmi kunyhót palánkoltak,
Most fogtak először ökröket igába,
Most temették Ceres' magvát barázdába.

Tovább a harmadik réz faj következett,
Melly vad szivvel birván hadra fegyverkezett;
De még nem merészlett vétkezni kényére,
Befejezésül jött a vas kor végtére.
Ezen alacsony érc gyászos idejében
Eláradt a vétek egész erejében,
Elfutott a hűség, szemérem, s igazság,
Mellyeknek helyébe rút fortély, ravaszság,
Csalárd ész, álnok sziv, vad erőszak csuszott,

S nyerekedés, a melly torkig bűnben uszott.
A hajós még sohasem próbált szelekre
Bizott vitorlákkal kelt a tengerekre,
S a fák, mellyek soká henyéltek hegyeken,
Délcegen lebegtek szokatlan vizeken.
A földet is, mellyet az előtt mindenek
Mint a napfényt s eget közösnek néztenek,
A mérőlánc hosszú megyékkel jelelte,
S gondosan, ki mennyit birjon, elrendelte.
Nem is csak gabonát s ételmet zsaroltak
A gazdag telektől, kik urai voltak,
Hanem a földnek is lementek gyomrába,
S azt, a mit az rejtett Styx szomszédságába,
Hogy magok magokra vetnének bilincset,
Kiásták a minden gonoszt szülő kincset.
Így a kártékony vas, s az annál is több kárt
Tevő arany, s a mi mind a kettővel árt
A háboru magát mindenütt mutatta,
S a fegyvert vérengző kézzel csattogtatta.
Ettől fogva kiki csupa prédából élt,
Barát barátjától, ipa vejétől félt.
A hív testvérek is ritkaságok lettek,
Férj s feleség egymás vesztére siettek,
Vad mostohák mérget kezdtek zagyvítani,
Szokássá vált atyja éltét hosszallani.
Nem volt már jámborság, száz bűn szült több száz bünt,
Míg a földről végkép Astraea is eltűnt.

A TAVASZ.

(THOMSON UTÁN.)

(1828).

Jőj, szép Tavasz, mennyi édessége, jőj,
S onnét, hol a harmatfelhő ölel,
Míg mindenütt ifjú dal ébredsz,
Borítva rózsákkal lebegj alá.

Te, ki ígész, akár mint ritka dísz
Ragyogsz az udvarnál, akár mezőn
A bölcsesség s jámborság karjain
Sétálsz, nemes grófné, kedveld dalom
Melly most saját korodról zeng, midőn
A táj virít s vidámít, mint magad.

Im a komor Tél elfut messze már
Éjszakra, s hívja véle szélveszt;
Engednek ők, s elhagyják a zugó
Halmot, zuzott erdőt, s pusztult sikot.
Helyekbe szellő lép, gyengén lehel,
S az olvadó hó árvizzé enyész,
S zöld főt emel fel a hegy ég felé.

De még az év erőtlen s reszkető;
A tél sok estvén mérgesen fuvall,
Sok halavány reggelt jéggel fedez,
S gyakran havazván olly kellemtelen
Napokat ad, hogy még a gém maga
Sem érti, ha kell-é már elmerült
Orral zavarni a hangzó mocsárt,
S a bébic is kétes, ha zengje-e
Elhagyva partot, a pusztult vidék
Füleinek serkentő vad énekét.

Végtére a kies nap kos helyet
A fényesebb bikával köt frigyét.
Most már hidegnek görcsei miatt
Nem merevül a lég; sőt életet
Árasztva, a felhőket felviszi
Az ég magas boltjára s ott fejér
S vékony hely gyanánt oszlatja el.

Langy szellet omlik széljel, s mindenütt
Lebeg, hat, oldja föld bilincseit.
A nyugtalan földmíves már örül
Az enyhülő természetnek, vigan
Hajt jászla mellől a felengedett
Telken fekvő ekéhez ökröket.
Ezek nyakokra jármot csendesen
Felvéve elkezdik munkájokat
Paraszt dalok s pacsirta hang között.
Utánok a munkás, elő felé
Hajolva, szánt, göröngyöt ösztökél,
Kormányoz és barázdákat csinál.

Nem messze onnan a gyors magvető
Fejér kötényben lépdel gondosan
S bőkezűséggel hinti a magot
Föld hű keblébe, mellyet egy cseléd
Beboronál s nagy munkát béfejez.

Ég, légy kegyelmes, mert már megtevé
Dolgát az ember. Áldást adjátok,
Ti lágy szelek, friss harmat, langy eső,
S nap, te világtenyésztő, óh vegyítsd
Tökélyessé az évet! Ti pedig
Hiú gyönyör, gőg, s pompa rabjai,
Utálni a kis tárgyat féljete;
Azt hajdan egy Maro zengé falun
Világbiró Romának, a görög
Legfinomabb művészség hangjain.

A szent ekét régenten tisztelék
Királyok és nemünk fő díszai:
S akkor sokan, kikhez képest ti csak
Muló bogárcsapatnak látszatok,
Országokat latolván, nagy hadak

Sorsát veték, azután győztesen
A dísztelen lágyságot gyűlölők
Ekét fogának, s nagy függetlenek,
A rényduló bőséget megveték.

Nemes britan nép! tiszteld hát ekéd!
Szép halmidon s távolnyult völgyiden
Ne szünjön ősz sok kincsét gazdagon
Napfényre hozni: s mint a tengerek
Zivataros kék tartományai
Hatalmadat vallják, s ezer felől
Hozzád világ pompáját küldözik:
Ugy ontsa gazdag földed mennyebb
Jósággal a dicsőbb áldásokat,
Mindenfelé osztván ételt s ruhát,
Kifogyhatatlan nagy tárház gyanánt.

Az enyhe légen e vig változás
Nem csak magán ömöl el; hévsugárt
Lő növények országába is
A nap, s eloszlat minden gőzerőt
Az ifjudó földön; hogy általa
Játszszék ezer szín, legkivált, te zöld,
Te a mosolygó természet szokott
Ruhája, fény és árny' édes gyönyört
S erőt adó kedves vegyülete.

Nedves lapályból hervadt dombra fut
Az eleven zöld a szél szárnyain,
S bájolt szemünk előtt dagad s lapul.
Fejérlik a galagonyabokor,
Csalit haraszt nyiló bimbót mutat,
Immár egész erdő levelesen
S pompásan áll s szelekkel enyeleg.
Benn itt vadak zörögnek, ott madár
Rejtezve dalt mond. A kert, titkosan
Ékítve, természet, teáltalad,
Az ifju évnek minden színivel
Ragyog, s körüle áraszt mint özönt
Jó illatot; míg az ígért gyümölcs,
Még embryo bársony hüvely alatt,
Sejtetlenül nyugszik. - Gyakorta most
Álomba, füstbe, szagba temetett
Város, belőled a fris harmatu
Mezőre járok, hol midőn utam
Bokrok között visz, sok gyöngy cseppeket
Rázok le rólok, másszor a falun
Majorkodás kecsét kóstolgom;
Vagy bájvidéken fellépdelek
Augusta!¹⁸¹ egy halomra, s bámulom

¹⁸¹ Augusta alatt London értetik.

A messze terjedő tájt, e dicső
Nagy látományt, e bíborszín s fejér
Virágvegyületet, hol a szemek
Igézve repdesnek gyönyörökön,
S előre kémlik kincsei között
Rejtek helyén a szőke haju Őszt.

Oh csak Oroszföld-szülte durva szél
Ne jöjjön és nedvvel tölt szárnyain
Ragyát ne hozzon s toldalék telet,
Mellytől tavasz minden diszt s kellemet
Elveszt, s kiholt pusztává változik.
Mert gyakran, éjszak gyászos fájzata,
Sok milliomm sereg apró bogár
Nagy had gyanánt jő, s bimbót és magot
S virágokat mohón rág. Gyenge nép,
De sokszor a boszú szent eszköze,
S nyomán az éhség évet öldököl.
Az illy csapást gátolni, kert körül
A gazda éget szalmát s ágbogat,
Míg fulva füsttől rejtekeikből
Kihull az ellenség, vagy hinteget
Virágira borsport, nekik halált,
Vagy a levél ha mérgektől konyul,
Fészkekbe, őket fojtani, önt vizet:
S madarakat sem hajt el durcosan,
Mikor velek vendéglik gyomrokat.

Ne zúgolódj, pásztor, nem hasztalan
A durva szélvész messze kergeti
A záporos felhőket, millyenek
Atlász kiterjedt tengere felől
Sűrűn jövéen, eloltnák nyár tűzét
Tüstént, s az évet vízbe fojtánák.

Éjszakkelet kiforrván már dühét,
Vas tömlöcében ül, s meleg özönt
Áraszt körül a Dél, s az ég színén
Termékenyítő felhőket borít,
Ezek elébb setét koszoruként
Csak gyenge folttal jegyzik az eget;
De majd sűrűn gyúlt gőz sereg uszik
S csendes homály az egész látkörön,
Nem olly nehéz s nem lelket elnyomó
Mint téli köd; hanem lágy, kellemes,
Minden remény s öröm bő kútfeje,
Mit a teremtés óhajt. - Lassudan
A fuvalom csend lesz, úgy hogy sehol
Sem a sűrű fás erdő nem suhog,
Sem a nyulánk nyárfák levelei
Nem lengnek, a tükörré vált patak
Folyást felejt. Várás és hallgatás

Van mindenütt. Hervadt gallyat kiejt
A marha szájából, s fohászi közt
Előre lát már zöldülő füvet;
A tollas állat, melly kicsinyt pihen
Kenvén olajjal¹⁸² s rázván szárnyait
Jelt nyugtalan vár, hogy szebb hangokat
Vegyítsen a nagy kar zengésivel.
Erdő, hegy, és völgy enyhülést reményl.
Az örülők közt legfelségesebb,
Járdall az ember s már most háladást
Eszmél, s szemében örömköny remeg.
Végtére a felhők nagy kincseket
Osztják, s elébb egyes cseppek vizen
Kis karikákat festenek, utóbb
Bőv ömledés frísíti a mezőt.
A halk esőt jól észre sem veszik
Kiket sűrű erdő' homálya rejt.
De ki maradna fák árnyékiban,
Midőn az ég egész kegye leszáll
A földre, tékozolva osztani
Füvek, virágok, gyümölcsök sokát!
Növéseket repül a képzelet
Előzni, s míg téjnedvek folydogál,
Lát százezer szinnel játszó mezőt.

Igy a dagadt felhők áldásokat
Napestig ontják, s bő ázás után
Termő erővel a föld eltelik;
Mig a hanyatló nap viszont kinéz
Ragyogva a tenger felhők közül,
Mellyek sietnek széljel oszlani.
A gyors sugár legott szét-szerte fut,
Hegyekre hat s erdők lugosiba,
S enyelgve játszik a víz habjain;
S csillogtat a sík arany gőzi közt
Sok milliom harmat gyémántokat;
Vigan mosolyg a nedves zöld mező,
Újúl az erdő s indít muzsikát
Sok zengzetűt, mellyet patakzugás
Elevenít s bögés a halmokon,
S siket zaj a völgyben, hol víg Zephyr,
Mind ezt hogy egyesítse, születik.

Most törve napkelet felhőitől
Föld-ölelőleg nő az égi ív,
Roppant kerektség s minden színt kifejt

¹⁸² A madarak tollai általjában egy bizonyos zsíros anyaggal vagynak megolajozva, melly által könnyebbekké lesznek, s a nedvességnek jobban ellene állhatnak. De azonkívül a madarak hátgerincek vége felé bizonyos kövér mirigyek is vagynak, mellyeket valahányszor előre esőt éreznek, orrokkal csipkednek, s azokból a kövérséget szárnyaikra kenik.

Piroson elkezdvén addig, hol a
Violaszin léggé halványodik.
Nagy Newton,¹⁸³ itt a naptól olvadó
Felhő esőprizmát¹⁸⁴ csinál s tanít
Avattakat, mint kell felbontani,
Világsugárt, mellynek te legelőbb
Fejtéd vegyültét. A gyermek nem úgy:
A csillogó bájt látja hajlani
A földre, fut megfogni, de szalad
A szép abroncs, s végtére eltűnik
Szeme elől. Beáll a csendes éj
S szelíd homály. Reggelt ohajtva vár
A jóllakott föld, hogy láttassanak
A tegnapi áldást rejtő nedvei,
A száz ezer csón felszivárkozók.

Ekkor buján kél s friss zöldet ruház
Földünkre a fű, mellynek sok nemét
Kitudni nem képes fűvész soha,
Akár magános völgyben csendesen
Keresdegél, akár erdős sűrűn,
Hol a buták szeme csak gazt talál,
Vizsgálva jár, akár kőszirtra hág,
Tüzelve bérc intő zöldségitől.
Termő magot természetnek keze
Olly gazdagon hint el, s szelekre bíz
S vegyít kövér hantok, sebes folyók
S termékenyítő záporok közé!

De hol van ész e titkot fejteni,
S plánták világát érteni, ez erő-,
Épség- s örömtárt, mellyből ember élt,
Mig büntelen lévén számlálhatott
Sok arany évet, s vért nem szomjuzott,
S nem tudta feslettség, ragadozás,
Csalás, ölés vad mesterségeit,
A föld kegyes, nem vérszopó ura!
Akkor vidám s kegyes emberemet
Költött fel a nap első sugara,
S pirulva nem látott alvó tunyát,
Mert könnyen elrepült a szunnyadás,
S mint a nap olly vigan serkentenek
Az emberek jó földet szántani,

¹⁸³ Egy a legnagyobb természeltanítók és mathematicusok közül, ki Angliában élt a 17-dik század végén és a 18-dik század elején. Leginkább híressé tette magát a világosság, a szín és a nehézség természetét tárgyazó feltalálásai által.

¹⁸⁴ Valamint a nap sugára, melly egy három síkoldalú hosszúka faragott üvegre vagy prizmára esik, megtörik s hét egyszerű színeire eloszlik, úgy akkor is, midőn az esőcseppeken keresztül hat s azoktól megtörik és visszavetetik, hasonló színes jelenményt okoz a levegőben, melly jelenmény szivárvány név alatt ismértetes.

Vagy szép mezőn őrizni juhokat.
Köröskörül dal zengett, tánc, mese,
S okos enyelgés töltetett időt,
Mig egy virágos völgyben gyermeki
Szerelem édesded fohászt lehelt,
Nem gyötrelem-szülőt, de boldogot,
Melly a szívet hevíti s emeli.

Akkor nem ismérték boszútevést
S csalást az ég szerencsés gyermeki;
Mert józan ész s szeretet volt vezér,
S természet is javokra egyesült.
A tiszta ég alatt örök Zephyr
Fújt s balzsamot lehelt, az ifju nap
Legjobb sugárit lőtte, fellegek
Áldást csorogtak; míg kövér gyepen
Nyájak vegyülve mulatoztanak.
Ádáz oroszlán erdőből ha jött,
Ezt látva lágyult, s durva örömet
Mutatta több vig állatok között.
Mert mindenütt igézett muzsika;
A síp szelíd fohászt nyögő szavát
Kísérte szívható dal, melyre szél,
Erdő s patak bájzengéssel felelt.
Illyen tavaszt élt az első világ!

De már ezen szeplőtlen szép napok,
Mikből arany kort költött a rege,
E vas koron, midőn csak seprejét
Iszszuk az életnek, nem fénylenek.
Nincs a beteg lélekben az erők
Szép egyezése már, e kútfeje
A boldog életnek, nincs egyarány
Sehol; az indulatok a gyeplőt
Elszaggaták, a holt-eleven ész
Tehetlenül vagy jóvá hagyva néz
A bűnhődésre. Az ádáz harag
Most vad szilajsággal dühösködik,
Majd sárgul és némán forral boszut.
Ha más örül, az irigység aszik,
S minden nagyot gyűlöl, mit el nem ér,
Rút gyávaság, ijesztve képzelet
Tündéritől, megfojtja az erőt;
Szerelem is csupa szívgyötrelem,
S lelket szuró mély gond s keserűség,
Vagy alacsony haszonlesés, nem olly
Soha nem unt vágy és ohajtozás,
Melly, elfelejtve önmagát, siet
Csak lángja tárgyát boldogítani;
Remény szilaj vágyaktól bágyadoz,
A bú vagy élni ún s megtévelyt,

Vagy néma csendben sírja napjait:
Ezek s ezer más illy indulatok,
Száz vélemény miatt százfélekép
Változva, lelkünket hányják örök
Szélvész gyanánt. Illy kútfeből ered
Magának-élés, melly, testvér iránt
Mefagyva, nem gondol semmit vele,
Komor gyűlölség, álnok praktika,
Gyáva család, zsivány ragadozás
S utóbb bucsút vevén szép érzetek,
Végkép dühös vadság foglalja el
A kő szívet. A sokszor bántatott
Természet is boszulva elbomol.

A vízözön hajdant így lett, midőn
A föld alatti tengert befogó
Nagy boltozat mélységbe lerogyott
Zuhanva, s a bedült föld bércein
Felül csapott habjával a vizár,
Míg, kezdve föld gyomrától fellegek
Honáig egy partatlan tenger ért.

Azolta mostohák az évszakok
A bús világ iránt, tenger havat
Szór s halmoz a tél, a nyár dögletes
Hévséget áraszt. Hajdan nagy tavasz
Viríta évhosszat, gyümölcs s virág
Szép társaságban egy ágon növe;
A tiszta s enyhült léget örökös
Csend birta, csak Zephyr nyájaskodott
Kék ég alatt; szélvész még nem tudott
Dühödni, orkán nem sikoltani.
Romlatlan állt a víz; nem küldözött
Büdösköves homály villámokat;
Dögleletes gőz és mord őszi köd
Sem ölte el korán az életet.
De most kemény elemek bábjai,
Hideg, meleg, vidám s borult idő
Erőt emésztő változási közt
Enyésznek a napok, s úgy érik el,
Jól kezdetet sem véve, végeket.

Még is haszonvértlen hervad s kihál
A növény, bár képzelet felett
Ád éltető erőt s táplálatot.
Mert ember, elkezdvén vért ontani,
Földön dühös vad oroszlán leve,
S még több. Az aklokból juhot lopó
Farkas nem itta a juhnak tejét,
Sem nem viselte gyapját; egy ökör
Nem dolgozott az őt marcangoló
Tigrisnek. És ezek merészek is,

Éhség s türes miatt dühösek is,
 S borzas melyek nem rejt szánó szívet,
 De ember, oh! e lágy agyagu műv,
 E könnyen égő szív, kit csak magát
 Taníta sírni természet, kinek
 Olly számtalan jó fű s gyümölcs terem,
 A hány sugár s csepp főzi ezeket,
 Ez a teremőnek mosolygani
 Tudó s az égre néző képe, ő
 Vegyüljön-e vad állatok közé,
 És vérszopó legyen-e? Ontani
 Fene vadak vérét méltó; de ti
 Mit tettetek, juhok jó nyája, mit
 Halálra érdemest, ti, kik nekünk
 Étkül tejet, s télen meleg ruhát
 Szereztetek? S az a hű, egyszerű,
 S csalás-tudatlan állat, az ökör,
 Mit véte, mellynek mindég kész s türő
 Szorgalma a mezőt az aratás
 Áldásival szépíté? Oh miért
 Muljon ki kínosan annak keze
 Alatt, kit ő táplált, s épen talán
 Olly innepen vendégeljen husa,
 Mellyet saját munkája alkotott?
 Így érez a lágy szív; de már elég,
 Hogy én merész, késő korunk előtt
 Samosi bölcs hárfáját könnyűden
 Megilletém. Tilt most illy büszke dalt
 Az ég, kinek bölcs titku végzete
 Nem enged itt alatt látnunk tökélyt.
 S ki tudja mint visz föbb élet felé
 Mindent fokokként a lét grádicsa!¹⁸⁵

Most a patak kora esők miatt
 Zavart folyamja ha apad, s leszáll
 Árkába a víz, most van ideje
 Halászni pisztrángot. Csaló kukac
 Kihegyezett hajlós vessző, vizen
 Gyengén uszó lószőrzsínór, s egyéb
 Csekély halászszerszám készen legyen.
 De horgodon halálos kín között
 Ne hagyj nyomorgni férget, mert midőn
 Az azt mohón nyelő szegény rabod

¹⁸⁵ Ezen két verset, melly angolul így van:

Besides, who knows, how raised to higherlife,
 From stage to stage the vital scale ascends.

Thomson a maga által készített utolsó kiadásban kihagyta, s kihagyták minden előttem ismeretes fordítói is. De mind e mellett sem tudtam meggyőződni, hogy az ezen versekben foglalt gondolat és érzés szép és itt helyén nem volna, s azért ezen verseket is lefordítottam.

Vérző tüdőjéből kirántanád,
Irtózva rázkodnék érző szived.

Mikor az éltet adó napsugár
Átjár folyót, és halat elevenít,
Gyorsan s vigan kezd el játszogat;
Kivált ha nyugoti szellő enyelg
S hordozza szét a könnyű felleget.
Egyik nap a pataknak kezdetén
Erdő s halom körül választ helyet,
Másszor kövesd csavarulásait;
S hol torkolatjánál több hab között
Szeretnek kis Nymphái¹⁸⁶ játszani,
Hol az kevergve tóval egyesül.
Vagy kő körül habzik, s a görbe part
Hajlásitól sebesen vissza zúg:
Ott gondos észszel vedd meg horgodat
S míg azt tudós kerengéssel viszed
Köröskörül, prédádra jól vigyázz.
Ha pajkosan a víz színére jó,
Vagy éhen ugrik az étek felé,
Iktasd belé szakállos horgodat;
S némellyiket gyengén ki partra vedd,
Nádas közé viszont huzz másokat,
Mérven erődet nagyságok szerint.
Ha fiatal, könnyen megcsalt s kicsiny
Zsákmány alatt vessződ gyengén hajol,
Meggzánva ifjuságát, melly alig
Kóstolta még az élet örömit,
Vigyázva vedd ki s szabadon bocsásd.
De ha setét rejtekhelyeiből
A parti fák gyökerihez család
Patak királyát, akkor végy elő
Minden ravasz fortélyt s mesterkedést.
Soká kereng csaló étked körül;
Próbálja falni, de mind annyiszor
Mutatja félelmét sok buborék.
Utóbb, míg egy futó felhő alá
Elrejtezik a nap, nagyot rohan,
S benyeli a halált. Tüstént sebét
Érezve, hosszat mint ér a zsinór,
Futamodik, védelmet fű, mocsár,
Elébbi háza s part körül keres;
Ismét felugrik s ádáz a vizen
Mérgedve a csalatásért. Kezed
Sejdíts hollétét: de kis időt

¹⁸⁶ A Najasok vagy Najadesek olyan Nymphák, mellyek a görög mythologia szerint úgy képeztetnek, mintha a források mellett ülnének s azokból korszóikkal a tiszta vizet merítenék s kiöntvén, patakokat és folyókat csinálnának.

Dühének adj; kifujja ez magát,
Ha a zsinórt majd nyujtod, majd vonod,
Mig a kimult zsákmány nagy oldalán
Terül, s te azt vigan kihúzhatod.

A híves órák így telhetnek el;
De, déli thronusán ha a nap úz
Felhőket és lő bágyasztó sugárt,
Akkor keress olly partot, hol virít
Szelence, s széljel völgyi liliom
Lehelli balzsamát, hol kankalin
Fejét lehajtja, s gyenge viola,
S az árny egyéb szép népe rejtezik.
Vagy elterült nagy fák alatt nyugodj
Egy hegynek oldalán, hol a galamb
Suhogva elrepül s a sólyomok
Köszikla bércén rakják fészkeket.
Ott egy remek költő után csudáld
A szép mezőt, mint Mantua¹⁸⁷ körül
Virgil dicső dalai festik azt,
Vagy fogd magad fel a gyönyörű tájt
Mint hirtelen szemed elé tűnik,
Vagy a patak s erdő zengésitől
Andalgva bájoló ábrándozás
S elmélkedés között, mig a magány
Lelkedben olly szép képeket teremt,
Álomba rengess minden vágyokat,
Kivéve a szelíd érzéseket,
Kiktől szived vigad s nem háborog.

Egy bájoló táj a Musát amott
Remek művért unszolja. De ki tud
Természetet felérve festeni,
S melly képzelet talál olly színeket,
S mellyik vegyít s olvaszt úgy s ollyakat
Egymás között, a millyen látható
Minden virágokon? S ha képzelet
Kifárad illy munkán, oh mit tegyen
A nyelv, s hogyan leljen sok száz színű
S festékű szót! Melly lelkesült erő
Ad énekemnek balzsam illatot,
Mint a vidék áraszt köröskörül!

De illy művet próbálni is gyönyör!
Jertek tehát ifjak s szüzek, kiket
Már boldogított tiszta szerelem;
S Amanda, oh! kibem dalom kevély,
Te a kegyek remekje s kegy magad,
Jőj szép szemed szelíd, édes, szerény

¹⁸⁷ Virgilius Andes nevű faluban született Mantua körül, hol az atyja gazdaságot gyakorlott.

Tekintetével, melly lélekre hat,
S mellyből vegyest sugárzik fényes ész,
Érző szív és eleven képzelet;
Jerünk, s míg a tavasz rózsás hava
Gyengén pirulva béköszönt, korán
A harmatos völgyben virágokat
Szedjünk hajad fűrtjére uj diszül
S kebledre, melly fényt ad nekik viszont.

Nézd tékozolva szórja kincseit
A harmatos völgy. Nézd mikép iszik
Liliom a sédből, melly rejtezik
Buján növvő füvek között, s odább
A partra gyengén ömlik. Ott legyünk
Soká, hol a szellő hozzánk fuvall
Borsómező felől, Arábia
Nem bír nagyobb becsű fűszerszagot
Mint millyen itt köröskörül igéz.
Hogy rája lépj a rét is érdemes,
Ez a kies zöld szín s minden virág
Egyvelge, a természet reggeli
Paraszt palástja, mellyben majmoló
Mesterkedéstől válva, a szemet
Határtalan bájon legelteti.
Gyors méhek itt ezernyi ezresen
Pözsögve gyártják mesterművöket.
Repdes ide s tova a fürge nép
Szíván virág s bimbó édes javát,
S gyakran merészebb szárnyakkal mereng
A hajdinas s kakukfüves mezőn,
És sárga prédával megtöltözik.

Most egy dicső kert nyit lugosokat
És messze terjedő nézéseket.
A bámuló szem itt zöld pázsiton
Legel, vagy olly magas sorfák között,
Hová az árnyék napfényt nem bocsát;
Vagy kék eget néz, s csacska patakot,
S szélnek fuvásán hullámzó tavat;
Vagy távol erdőt s sziklás bérceket
S tornyok csucsát s a nagy tenger vizét.
De mért megyek távol? holott közel
E harmatos s virágos partokon
Gyönyört adó kezével a tavasz
Minden kecsét kifejt s elevenít?
Im itt terem crocussal vízigyöngy,
Bárling, rukerc, s százszorszép sok színe,
Sok barna foltu sárga viola
S illattal olly gazdag levkoji nem
S tavaszikával együtt szélvirág,
Odább igéz a tulipán sereg,

Hol a kecs űz csuda játékokat,
S mint a szülői por elpárosul,
Másítja faj szerint a színeket:
Mit a tudós kertész látván, keze
S esze csudájának büszkén örül.
Minden virág mosolyog, a tavasz
Első szülött bimbóján kezdve el
A nyár fűszerszármazott cselédiig.
Van szűz fejérségű s belül pirúlt
Jácint, van a forrásra hajoló
Narcisz¹⁸⁸ s szelid virányú mezei
És kerti szegfű, s mindenik bokor
Rózsák szagával s színével kínál,
Faj, kecs, szín, illat, minden számtalan
S leírhatatlan, s természetnek itt
Virágzik, itt lehel ifjú kora.

Légy idvez oh életkútfő, világ
Nagy lelke s mindene. Színed előtt
Leborulok, s egész lelkem s szívem
Téged keres, ki által az egész
Mihelyt megilletéd, tökélyt nyere.
Teáltalad szív életet, iszik
Fris harmatot füvek fák mennyei
Kézzel szövött s ruházott sok neme.
Teáltalad lel földben mindenik
Rokon helyet, s szop onnét számtalan
Vékony csatornán bő táplálatot.
Mihelyt te szólsz, ébreszti a tavasz
A tunya nedvet, mellyet téli szél
Lefűtt gyökérhez, melly most forrva forr,
És felfelé vigan folyván terem
Ezer s ezer szint játszó látományt.

Mint tárgyam a növények közül
Felebb visz, úgy, félénk Musám, te is
Felebb repülj: halld mint kiszt a liget
Rád venni legszebb öltözetet.
Add kölcsön dalod, o fülemile,
S öntsd éneked lélekkel tölt tüzeit
Dalomba most. Midőn kakuk szaván
Elkezdve zengtetek tavaszi kart,
S új lanton a hírtől még nem dicsért
Erdői nép szerelmét hirdetem.

Ha a szerelmi szellem szerte leng
Az éltető légben s szivekre hat;
A víg sereg kívánván tetszeni
Elkezd csinosgatni szárnyait,

¹⁸⁸ Egy szép ifju, ki midőn egy forrásból inni akara, meglátá abban a maga képét, melyben egy szép pajtást vélván szemlélni, hozzáhajolva, megakará ölelni s a forrásba belé esett s belefulladt.

S próbálni rég megnémult énekít.
Lassan csicserg elébb, de majd mihelyt
A lelkesítő tűz jobban hevít,
Határtalan zengéssel áradoz.
Hajnal hasad, s a reggelt hirdető
Pacsirta már felreppen s hangicsál
Felhők között, s fészkeből hívja ki
Az énekes népet. Minden bokor,
Minden fa bájos zengést tékozol.
Pityer s hurosmadár járják elül
Versenyryel a szép hangok grádicsát
Végestelen végig. A fűlmlle
Hallgatva illy örömlöt hágy nekik
Jól tudva, hogy szép fényű napjokat
Majd meghomályosítja éjjele.
Bokorban a rigó sipol, felel
Erdőben a pinty. Zöld geneszteren
Kenderikék dalolnak. Számtalan
Nyelv és torok mézes melodiát
Bájolva hallat frls gallyak közűl.
A szarka, varju, csóka bár külön
Kellemtelen szavúak, emelik
A muzsikát; míg az egész felett
Bus nyögdelést lehel a gerlice.

A szerelem szűli concertjeket,
Az zengedezteti, melly tetszeni
Madárt is oktat. Mindent elkövet
A tarka nép a mit neki sugall
Gerjelme, s minden hang lelket lehel
A bájoló nőhez. Távoldadon
Elébb szemérmesen környékezik
Repdesve lángjok szép tárgyát, s ha ez
Csak legkevésb kedvellést is mutat,
Szinek ragyog, vérek gyul, kétesek,
Most közelébb majd távolabb, s viszont
Hozzája több tűzzel lövellenek.
Szárnyok szerelmesen s gyorsan perereg,
És rajta minden toll vágyást jelent.

Ha párosulnak, a sűrűk közé
Sietnek, a hol bátorság, öröml
És élelem van, hogy véghez vigyék
A mit kíván természet szent szava,
S haszontalan ne gyujtsa melleket
Az édes érzés. Fészkeket gypün
Rakják ezek fagyal s más bokrokon,
Azok erőtlens kisdedeiket
Tövisre bizzák, másoknak fa ádl
Odut lakul, bogárt eledelűl
S ágyul mohot. Mások rejtekjeket
Pusztákon és zöld völgyekben lelik.

Legtöbben erdei csendes homályt
S magas mohos partot választanak,
Hol őket a csevegő fris patak
Mulatja, míg kedves tisztjek szerint
Fészkek körül maradnak. Ágbogat
Agyaggal enyvezvén, készítenek
Parton növény bokrokban lakhelyet.
Illyenkor a szárnyok szünetlenül
Csattognak. A gyors fecske tó körül
Repdes lakát készíteni. Száz madár
Vagy ökrök és juhok hátára száll,
S orozva sok szál szőrt s gyapjút kiránt,
Vagy lop csűrökben szalma szálakat,
S csinos meleg fészkecskét úgy csinál.

Tojásin a nőtény mig vesztegel,
S szerelme gondjától nem vonja el
Sem éhezés sem akármelly gyönyör,
Mellyet tavasz köröskörül lehel;
Hú himje, őt mulatni, untalan
Körülte énekel, s helyette ül
Gyakran, míg ő csekély étet keres.
Telvén kegyes dajkálát ideje,
Szűk tömlőcöt csaknem tollatlanok
Cserélnek el napfénynyel a kikölt
S életre érlelt aprók: Gyenge nép
Melly enni kérve sír ri szüntelen.
Oh mint nem éreznek, mint agganak
Az új szülék ekkor! Gyors szárnyakon
Repül szerelmek nekik ételért;
Magát felejtve, ha mit lel, viszi,
S elosztja hűn s vizont újat keres:
Így élnek egy pár szűkült házasok.
Bal sors, de szép s nemes szív részesi
Kiket igaz hűség, mit pór sereg
Nem ismer, aggságok közt boldogít,
S erdőbe rejtezett kunyhó alatt
Csupán az ég kegyelme éltet el:
Kicsinyeik ha sírnak ételért,
Végső falatjokat adják nekik,
Akármikép éheznek bár magok.

Munkálkodás mellé, az a ki küld
Tavaszt s gyulaszt szívemelő hevet,
Erőt is ad gyengének, s furcsa ész
Együgyűnek. Zsivány ha közelít
Fészkek felé, szomszéd bokor megé
Titkon repülnek, s ott rezzenve fel
Csevegnek; úgy csalják a leskelőt.
A bécic a pásztor feje felett
Csattogva szárnyával kereng, s utóbb
Sebesen elrepül mező felé,

Hogy fészke mellől eltérítse azt,
Vad réce posványon, fogoly sikon
Repdes (kegyes cél!) hogy háborgató
Ne lelje meg szeretett magzatit.

Musám ne szégyeljen gyászolni itt
Ligeti testvérin, kiket bezár
Tömlöcbe a kegyetlenség keze,
S megfoszt szabad honjok térségitől;
Szegény szelíd rab buba elmerül,
Elveszti borzadt tolla szép színét,
Oda van a varázshang, melly vadon
Zengett s vigan sűrű lombok között.
Oh hát szerelmek s lelkes énekek
Barátja, e csendes vígságu nyájt
Ne bánts, ha ártatlanság szívedet
Meghatni, füledet bájolni dal,
S lágyítani szánás tudja melledet.

Kivált szerencsétlenné tenni kár
A fülmilét; ah! ez a gyenge szer
Hogy túrjon el kemény kalitkazárt!
Gyakran midőn eledelt hozva jó
S vad kézre szállt fiait nem leli
Fészkében, a nagy ijedés miatt
Elejti a hozottat. Szárnyai
Leszegve bágyadnak, s alig viszik
Egy híves árnyu bikkfalomb alá;
Hol csüggedezve ül magányosan
Hirdetni éj hosszú keserveit;
S ha hangja lankadtan kihál, viszont
Ujítja a bú gyászos énekét,
Míg az egész erdő köröskörül
Fájdalmat és siralmat zengedez.

De túl siet keskeny határain
A tollasult ifjú nép, s szárnyait
Próbálva kér légben szabad lakot.
Utolszor itt segít, s a már tovább
Szükségtelen szülői szeretet
Tüstént kimul; mert égi bölcsesség
Nem tékozol, nem tesz feleslegest.
Egy kellemes nap alkonya előtt
Midőn hegy és völgy balzsamot lehel,
Arany sugárok közt a serdülők
Vizsgálni jönnek az ég tág körét,
Szemlélik a végetlen tért, utóbb
Nagy honjokat s örömtanyájokat.
Fel és alá táncolnak ágakon,
Hév vágyokat gátolja félelem,
Kiterjedett szárnyok remeg magát
A légre bízni, míg nem a szülék

Elül repülve őket nyájasan
Kérik, pirongatják, kikergetik.
A könnyü terht a lég könnyen viszi,
S ők nem tanult szárnynyal büszkén szelik
A lebegő elemet, és midőn
Hanyatlanak, kettőztetett tűzök
Magasbra hat, s már félelem helyett
Melyekbe bátorság száll és öröm.
Feloldva tisztjektől rájok vigan
Tekintenek még egyszer a szülék,
S nem ismerik többé fiaikat.

Magas helyen völgyet fenyegető
S égig nyuló kőszikla bérceken -
Borzadva millyent Kilda¹⁸⁹ lát sokat
Vad partjain, honnét költözteti
Az indusokhoz a nyugvó napot -
Nevel erős körmű s rokon tűzű
Fiakat a királyi büszke sas,
S mihelyt saját országot képesek
Alkotni, várából kikergeti,
Hol sok nyomoktól fogva szabadon,
Nem bántva senkitől, uralkodik
S kényére prédál a szigeteken.

Ha látogatnék egy majort falun,
Hol büszke bikkfa s tölgy édesgeti
Magához a szarkát, melly ágakon
Fészket rak és szünet nélkül csacsog,
Legörömostebb szemlélné szemem
A házi szárnyas állat rendszerét.
Anyai gonddal hívja fiait
Magához a tyúk, mellyet a kakas
Kevély vitéz tűzével járva, véd
S ellenfelet fenn szóval harcra hív.
A tarka réce serege előtt
Gagyogva uszkál a tó tükörén.
A hattyú, a pompásan evező,
Játékul adván hősín tollait
Zephyrnek, és büszkén hajtván nyakát,
Vizen lebeg, s fiai szigetét
Strázsálja. Mérgétől veresedik
S lármát üt a kan póka; míg napon
Színét ezer s ezerkép fejti ki
A páva, s széljel áraszt fényözönt.
E házi bájoló tárgyak felett
Párját vadászva repdes a galamb,
S szeme tüzet szikráz s csillog nyaka.

¹⁸⁹ Skóciának legtávolabbi szigete napnyugot felől.

Míg így az árnyak szép cselédei
Tisztább szerelmet élnek, a barom
Szilaj gyönyört táplál s dühös tüzet.
Ádázva érez égni minden ért
Magában a heves bika, felejt
Legelni, s a legkedvesebb füvet
Sem sejtve, kóborol a réteken,
Másszor busan bolyong erdőn, s csömörl
Bimbót, levélt s gallyt, melly kínálkozik.
Gyakorta örülten féltő s irígy,
Keres vivót s tuskón és törzsökön
Öklelni képzelet ellenfelét.
S ha erre rá lel, lármás harc gyulad.
Szemek dühödten ég, porfelleget
Csinálva készülnek vért ontani,
S ordítva elkezdi csatájokat,
Míg egy üsző, szép s balzsam illatu -
Közel van és tüzei dühöket.

A ló egész testében láng, remeg,
Féket szakaszt, ostorra nem ügyel,
Verést nem érez, felszegvén fejét
S hatalmasan vonatván a szokott
Örömtanyához, elfut mérgesen,
Nyargal hegyen, völgyön, kőszirtokon,
S nyerítve iszsza légi bérceken
Az éltető szellőt, onnét alá
A völgyre omló ár felé rohan.
Feredni ott, hol nyelni torka nyílik
A legzajosb örvénynek. Illy erő
Feszíti teljes erét és inát.
Még a vizek rémítő szörnyegit
Sem hagyja a tavasz gyönyörtelen;
Azok is ott hagyják sár honjokat,
S tobzódnak a vad kedvben részegen.
Borzasztanék, ha zengené dalom
E durva nem kegyetlen kényeit,
S azt a dühöt, mellyel seregesen
Vizek színén csavagnak, s bérceket
Iszonyu visszahangzással betölt
Szerelmök ordítása. De letilt
Erről az a nemes tárgy, melly hevít
Bájolni Albionnak szépeit,
S a hegytetőre hív, hol pázsiton
Vérmes juhász hever, s új életet
Szív a hanyatló nap sugáriból.
Körüle a sok bégetésü nyáj
Vígán legel, s a fris báránysereg
Ugrálva pajkos kedvvel enyeleg.
Majd kezdetet vesz gyors versenyfutás;
Jel adatik, s rohannak; pályahely

Gyanánt nekik szolgál hegy oldalán
Egy régi sánc roma,¹⁹⁰ melly bástya volt
A durva hajdan vas hadaiban,
Midőn Britania szünetlenül
Vérzett örök villongások miatt,
Mig még belőle ez az ércmivű
Felbonthatatlan ország nem leve,
Hol most kereskedés s kincs felviszi
Arany fejét égig, s iparkodást
Törvény s szabadság cáfolhatatlanul
Védelmez - e földtől bámult csuda.

Ki lehet e mindenható erő,
Melly hathatós, érzett s nem hallható
Nyelven tanítja ég madarait,
S melyekbe olly tudós szerelmet önt?
Ki más, csak isten, a jók kútfeje,
A végtelen lélek, ki ez egészt
Alkotja, tartja s célra vezeti.
Ő az, ki munkál mindent szüntelen,
S nem láttatik munkálni; olly tökély
Fénylik világ roppant épületén.
De rejtve bár legyen, tisztább szemek
Látják az alkotót munkáiban:
Benned kivált, kies tavasz! hiven
Lefestve él a végtelen dicső,
Holott víz és föld és lég hirdeti
Örök kegyét, melly oktalan mivet
Illy finom érzelemre felemel,
S ekép fereszti évenként szívét
Szerelem és öröm özöniben.

Most lantomon legbájolóbb hurok
Pendüljenek, s zengjék el a tavasz
Mint járja által az ember szívét,
S vetélkedőleg ég, föld mint siet,
Lelkét vidítani s dicsőíteni.
Mikor egész természet víg s nevet,
Mikép lehetne az ember komor,
S őtet mikép dülne vad indulat,
Midőn hegy és völgy zeng harmoniát?
Távozzatok tavasz virányítól
Földhöz ragadt fösvény s kemény szivek,
Érezni más baját ti nem tudók,
S csak hastokért élők, távozzatok!
De jöjtek, nemes lelkek, kiken
Az égi kegy minden művek között
Legszebb sugárt önt, s nyílt homloktokon

¹⁹⁰ A régi háborus időkben a hegyek csúcsaira kastélyok és várak építettek, mellyek menedék helyül szolgáltak a megtámadtatáskor.

S szemeteken királyi fényben ül,
S szerény szüköltet rejtekből kihív.
Jót tenni nyugtalan irgalmatok
Nem vár könyörgést, sőt kunyhókat is
Kikémlel a csendben munkálkodó
Isten gyanánt, s gyakran szomorukat
Reménytelen vigasztal s boldogít,
Tiértetek lehelli a tavasz
Lélekzetét körül, tiértetek
Hullatnak a felhők áldásokat;
Nektek ragyog, nemünk virágai
A nap legenyhítőbb sugárokat.

E zöld napokban sinlődés mulik,
Fris élet ujít lomha ereket,
Fiatal arcu egészség vidít
Egész teremtest, minden pázsiton
Elégedés jár s osztó örömet,
Királyi kincscsel nem cserélhetőt.
A tiszta vidámság nagy gondolat
S szép érzélem termékeny anyja lesz.
Természet új szerelme szül csudát,
Gyorsan hevít, utóbb szent lángba hoz,
Istennek érezzük jelenetét,
S azt a gyönyört, melyet boldog világ
Látása egy jóltermett szívnek ad.

Ezek okosság által fényesült
S tisztult nemes szíved szent ösztöni
Oh Lyttelton,¹⁹¹ te jó s nagy! így cserél
Eszméletet szép lelked s érzetet,
Ha szünnapon Phoebus hugainak
Hódolva járod nyári honodat
Hagleyt,¹⁹² ez angol Tempét. Itt bolyongsz
Gyakorta a völgyben, melyet körül
Erdő fedez, mohos sziklák alatt,
Honnét enyelgve sok forrás fakad,
S sebes eséssel tajtékozva zug,
Vagy fák között távol csillogva foly.
Másszor heversz szent tölgyfák árnyiban,

¹⁹¹ A királyi kincstár cancellarius volt, s mint író is hírt nevet szerzett magának.

¹⁹² Lytteltonnak nyári mulató helye volt. Itt több emlékek között egy angol kertnek sűrű erdőcskéjében egy pavillon vagy mulató házacska van következő felírással:

Thomson Jakab
ezen felséges költő és jó ember
halhatatlan geniusának
azon csendes szegletben, melyet életében leginkább szeretett
ezen hajlékocskát szenteli
Lyttelton György.

Mellyekkel a víg természet keze
Égig nyúló hegyet koszoruzott.
Itt számtalan mezei tárgy ígéz:
Nyáj, csorda, szárnyas nép, szellőfuvás,
Panaszkodó patak, melly fák gyökén
Csörögve a fülnek hizelkedik.
Innét viszont magadat elvonod,
S bölcsek világába mégy, hol szemed
Kegyes s tudós vágytól vezérelve lát
Fényes csudákat. Most a régi kor
Tágas terén késvén, pártoskodást
Nem ismerő forró szívvel csinálsz
Hazád javára terveket, mikép
Kell rényt emelni bér örvényiből,
S élesztini a szebb mesterségeket;
Majd felderíti komoly arcodat
A Musa, tiszta izleted vigan
Szívlelkesítő s bájoló erőt
Hajdankor énekeiből, s utóbb
Velek nemes tüzzel vetélkedel.
Talán Lucindád is, szép kedvesed,
Megegyező lélekkel osztozik
Mulatozásodban. Most már csupán
Rátok szerelmesekre mosolyog
Egész teremtés. Fut titőletek
A nemtelen vágyaktól lázadott
S vétkekbe süllyedett világ zaja.
Meglelkesült békét zár nőd szive
S míg kincseit nyájas beszédiben
Kiönti, minden tárgyat édesít,
Reá te gyakran nézsz, s szemeiből,
Hol kegy lakik s kecs, égi örömet,
S olly mondhatatlan boldog érzeményt
Olly bájolót iszol, millyent csupán
Szerelem és csak kedvenceknek, ád.

Végtére szép tetőre értek el,
Hol verhetetlen ellátás nyílik,
S völgyek, hegyek, sikok, erdős helyek,
Ugarral egyvelges termő mezők,
Fákkal kieskép környékezett faluk
S sok tüzhelyek füst oszlopairól
Ismérhető nagy városok felett
Jár szerteszét legelve szemetek;
Elkezdve laktoknál, hol szüntelen
Vendégeket szerető lélek él,
Addig, hol apródonként a vidék
Feldomborúl, s köszirtokat nevel,
Mellyeken égprémző felhők gyanánt
Kékelnek a magas Cambrus hegyek.

Az ifju évtől bájoltatva most
A serdülő leány orcáira
Frisebb virány s szebb rózsaszín ömöl;
Ajakin a fiatalság kecsé
Több lánggal ég, szemfénye ragyogóbb
S kész fényözőn, szilaj hullámokat
Hány melle, benne édes harc zajog
S egész szívét eltölti szerelem.
Az ifju ennyi égi báj előtt
Hódolva fél a lángszemek felé
Tekintni, s bús epedések miatt
Lankadva sinlődik. Ti óh szüzek!
Könnyen csalatkozó szíveteket
Ójátok ekkor. A fohászok itt
Mérget lehelnek. A szerény szemek
Az ékesenszólás remekei,
De álnokok. Jó feltételteket,
Vigyázzatok, sima beszédével
Hizelkedés ne tántorítsa el;
Kertekben is, hol lugos árnyat ad
S virágok ágyat vetnek, féljete
Beszélni a csábító férfival,
Midőn az est von bársony kárpitot.

A nagyra termett ifju is korán
Kerülje a szerelem bajait.
Ezt tenni késő már, mikor gyönyör
Lelkén eláradt. Akkor bölcsesség
Földön hever, szép hír név hervadoz,
S füstként enyészik. Részegült szive
Szédülve álmodt boldogság miatt
Csak az ígésző szépet képzei,
S szelíd mosolygását s bájos kegyét,
S az olly szerény pillantatu szemet,
Mellynek sugárja égi örömet
Igér, de rejt mély fortélyt, kint s halált,
S mégis hamar csalatkozó fülét
Az álnokul zengő sireni dal¹⁹³
Bájolja, s őt bujaság tőribe
Csábítja rút öröm vidékein.

Már akkor is, míg dísztelen mulat,
Szerelme karján dal, bor, illatok
S buja öröm között, felemeli
Kigyó fejét virágos pázsiton,

¹⁹³ A Sirenek Homerus költeménye szerint egy szigetnek lakosnői voltak, melly mellett Ulysses hosszas bujdosásában elhajókázott. A zöldelő parton ültek s szép énekeikkel az útasokat magokhoz bájolták. A ki magát általok el hagyta csábítani, elfelejtkezett szüléiről, hazájáról. Ulysses előre meg lévén intve, uti társainak füleit beragasztotta viasszal; magát pedig az árbocfához kötözte s úgy meneke-
dett meg társaival együtt a veszedelmes bájolástól.

A durva bánat, gyakran gyötrelem
Emészti lelkét, mellyben néha még
Becsületérzés és jó indulat
A vétek ellen kél s lankadva vív.

De messze bálványától mint dühöd
Éledve tartós képzelésitől,
Melyében a kín s bú, s mint perseli
Az élet és szépség virágait!
Meg nem takart értéke szárnyra kél,
Elfut szerencse tőle hirtelen,
Körülte éj van csak, sugárait
Elrejti a nap, a rózsás tavasz
Bús képzelődésétől hervadoz,
S az égi fényesség szeme előtt
Gyászszínű boltozattá változik.
Kihal egész természet; egyedül
Az egy, kit érez, lát, hall szüntelen,
Foglalja el lelkét, gyujtván erét.
Buta barát minden könyv, s rendszeres
Ostobaság; figyelmetlen henyél
Víg társaságban. Nyelve tördeli
Mondásait, szépéhez elrepül
Elméje gondolatok szárnyain,
S helyette csak szerető forma ül
Búsul, lesujt szemet, s csüggeszt fejet,
Édes repültéből viszont hamar
Felrémül és setét erdőbe fut,
Hol a patakra árnyék bájosan
Terül, s szerelmet táplál a homály.
Itt elmerülve kínérzésiben
Bokrok között szerelmesen bolyong,
Vagy hervadó liliomok felett
Ledülve a parton könnyeivel
Folyót, s fohászival szelet nevel.

Igy tölti édes kínban a napot,
S csak most, midőn kelet hajlékiból
A hold nevelkedő fénynyel kilép,
S a biztosabb órákat hozza el,
Bujik ki, mély magányából bolyong
Lágy szívvel a bú fénysugárinál,
S az éj szelíd dalosát sürgeti
Övével egyesíteni panaszát.
Vagy míg az álom a bú gyermekét
S egész világot rengeti, az éj
Iszonyu rémivel szövetkezik,
Kinját levélbe önti, mellyre már
A posta vár, s mellybe gyönyör s öröm
Lobog, s bohóság újabb szint mutat
Minden soron. Ha bódultan ledül
Ágyába, vánkosától messze fut

Az álom; éjhosszat fetreng, de nincs
Akármikép hánykódik, nyugalom.
A reggel önt bágyadt, sugárokat
A bágyadóbb betegre: most talán,
Testét kifárasztván, szunyad kicsinyt;
De kis pihentét szörnyü álmai
Százkép zavarják, mellyek omlanak
Beteg fejéből, s minden tárgyakat
Gyászszal borítanak. Gyakran kedvesét
Öleli, majd alkalmatlankodik
Nagy társaság: ő csendes helyt keres;
Másszor, midőn magát magányosan
Gondolja, s kíváncsik lesésitől
Megválva véli, s végetlen baját
Forró szerelme mély örvénybe
Sülyesztni készül; akkor hirtelen
A néki gyújtott szép karok közül
Nem tudja mint, távol ragadtatik;
S erdőkön és pusztult s vad tájakon
S éj s égi háború homályi közt
Rémülve bujdosik, vagy tántorog
Kőszikla bérceken, vagy nagy folyót
Gázol setét völgyben, s törekedik
Egész erővel a más part felé,
Kegyese hol halállal küzködik;
De jaj! hiában vágy azt menteni,
Mérges haboktól visszavetetik,
S most iszonyú hullám felett lebeg,
Örvénybe majd sodródik s elmerül.

Ezek az olly szerelem harcai,
Melly a kinokban is gyönyört talál.
De mikor a féltékenység dühe
A szívbe tölti mérgét, megszűnik
A fájdalom bájolni, kész epe,
S keserű kín már most s olly féreg az,
Melly rágja a lelket szünetlenül,
S szerelem-édenből poklot csinál.
Most tőle már tündéri paloták,
Gyönyör vidéki s öröm lugosi
Bucsuzzatok végképen, nyugalom
Végső sugárjai, elhunytatok.
Sárgára festő méreg pestise
Foglalja el már a lélek szemét,
S a képzelésre éjhomályt borít.
Az orca, melly szeretve lelkesült;
S vonásiban napként szórt fénysugárt,
S a lángoló szem, mellyben száz gyönyör
Tündökle, nincs többé; ezek helyett
Vad tüzzel ég a szem s durván tekint,
Éjt képez a homlok, boszut lobog

Az arculat, s szerelmet eltaszit.
Ezer ijesztő álmoképzetek,
Ezer vetélkedők rémvázai,
Bálványa szépségétől olvadók,
Buval szívét emésztik untalan.
Kis enyhülést csak szempillantatig
Ád szemrehányás. Hasztalan ígér
Csalárd kevélység s állhatatlanul
Megújuló szándék erőt. Viszont
Szeme elő bájolja képzelet.

Kedveltje kellemet s előszöri
Csókok között tett esküvéseit,
S uj törbe békeríti szerelem.
Tüstént megújul a vad fergeteg,
Vért felzavar, lobogtat minden ért;
Kétség pokol kinjával gyötri őt;
Mert a mitől fél, annak létele
Fájdalmihoz képest enyh volna még.

Ekép az ifjú, kit szerelme csal
Rózsás uton szűrő tövisihez,
Forró hideglelésben tölti el,
Vagy szertelen kinokban életét.
Minden nemes vágy benn elaluszik
S dértől hamar kimúl virágkora.

De boldogok, s félistenek azok,
Kiket kegyes csillagzatok alatt
Szív, értelem s természet egyesít.
Nem emberek, gyakorta józan ész
Törvényeit tapodó kényei
Költik örök frigyeket, sőt maga
Az égi béke hajt szívhez szívet,
S lelkes barátság él kettő között
S olly tisztelet, melly szüntelen növő
Vágyat gyulaszt egymáshoz s végtelen
Bizalmat és versenyző kedvezést:
Mert boldogítani szerelmet csupán
Szerelem tud méltó jutalmival.
Ám a buták, kik egyedül lesik
Önhasznokat, s fösvény szülék előtt
Pénzen veszik meg a nőt, nyögjenek
Kínos igát hordozván holtokig;
Ám durva népeket buja dühök
Emészszen a napként melly nálok ég,
S zultánok a világosság elől
Zárják el a választott szépeket;¹⁹⁴

¹⁹⁴ Ha valamelly leány urának háremébe egyszer bément, urán vagy parancsolóján kívül semmi férfiúi ábrázatot sem szabad látnia. A háremben minden foglalatosságok vagy asszonyi cselédek, vagy herélt és rút négerek által vitetnek véghez. Az asszonyoknak épen semmi alkalmok nincsen megtud-

Ök a csupán lelketlen alakok¹⁹⁵
Alacsony érzésű hóhérai:
Az a szerencsés pár, melly szent tűzű
Szerelmet esküdött, nem tud gyanút,
S szabadon él mint természet maga.
Mi nékik a világ minden java,
Pompája, kincse s csalfa gyönyöre;
Mind azt magokban bőven fellelik,
Valami szépet alkot képzelet
S a szív kíván. Sokkol jobb kincseket
Mint bármi szép s nyájas képű alak,
Ád nékik a lélek s a lelkes arc:
Hűséget, ést, jó hírt, s szivegyezést,
A gazdag ég legfőbb áldásait.
Kedvökre majd egy szép csemete nő,
Mellyben közös szépségök egyesül.
A gyenge bimbó lassanként nyilik,
S minden napon rajt újabb dísz ígéz:
Atyai tisztos fény s anyai kecs.
Gyorsan nevelkedik a gyermek ész,
S apolgatást s hív dajkálást kíván.
Gyönyörű gond a gyenge képzelet
Formálni, ideát segíteni
Fejlésre, a lélekre oktatást
Harmat gyanánt hullatni, szellemet
Elmébe öntni, s erősíteni
Gyult szívben a nemes szándékokat.
Óh melly gyönyör nektek, nemes szivek,
Kiknek szemén gyakran reménytelen
Ragyog örömharmat, midőn egész
Forrón ölelt természetben csupán
Áldás követ választva titeket:
Szükség-felejtető csinos vagyon,
Elégedés, falusi csend s magány,
Könyv, egy barát, munkára nyugalom
Hovatovább növvő nemesedés,
S felettetek mosolygó ég szeme.

ni, hogy urokon kívül más férfi ember is van a világon. A háremek magok is az épület legbelsőbb s legtitkosabb részében állanak. - A szobák gyakran minden ablak nélkül vagynak, s éjjel, nappal mécs által világosítatnak meg. Ha valamely férfi, hivatalos foglalatosság nélkül itt megkapatnék, okvetlenül halálra büntettetnék.

¹⁹⁵ Minthogy a napkeletieknél a leányok csaknem gyermek korokban mennek férjhez, lelki tehetségeikre nézve legkevesebbé sem műveltetnek ki, minden kellemes és hasznos munkára alkalmatlannak, s a világgal s az emberi élet dolgaival egészen ismételtenek; lehetetlen hogy férjeikben testi kívánságoknál egyebek gerjesztethetnének, magok iránt szeretetet, barátságot, és tiszteletet támaszthatnának, s férjeiket az üres órákban mulathatnák, a nyomorúságokban vigasztalhatnák s a fontos dolgokban tanácsosul segíthetnék. A napkeleti asszonyok általjában nem egyebek, mint a miknek szeretőjőktől tartatnak: lelketlen gyermekek s félig okos teremtmények, kik csak testi örömekre s szülésre vagynak rendeltetve.

Szerelem égi s szebb neme így áld,
S ekép repülnek szempillantati;
Az évszakok zajos világ körül
Forogva, szüntelen őket lelik
Legboldogabbaknak, s számokra fűz
A kikelet legszebb koszorukat;
Mig tiszta fényben végre jó az est
Mellyen vidám tavaszi nap után,
Százfélekép próbáltatás között
Még lángolóbbá válván szent tűzők
Halálba csendesen szunyadnak el,
S test tömlőcétől megvált lelkeik
Sietnek olly örök haza felé,
Hol angyalibb szerelem boldogít.

BALLADÁK S ROKON. (1798-1819.)

POLYCRATES GYŰRŰJE.

Aegyptus ura lévén nála,
Polycrates büszkén sétála
Kertjének pompás halmain.
Valamire, ugymond, innen nézsz,
Nékem hódol s az én szómra kész.
Kit visz illy szép sors karjain?

„Felmagasztaltak az istenek:
Őket, kik elébb fénylettenek,
Megrontotta erősséged.
De egy még vív! kardok csattognak;
Mikép mondhatnálak boldognak,
Míg még harcol ellenséged?”

S alig hogy a király ekép szólt,
Egy víg követ menten jelen volt,
S ezt hallja a fejedelem:
Uram, vígan áldozatot tégy,
S földre innepi koszorút, végy;
Miénk lett a győzedelem.

Lerogyott kevély ellenséged.
Polydorus tudósít téged,
Néped hű s vitéz vezére.
S hogy szavának légyen ereje,
Egy tálon ím a pártos feje.
S akkor is gőzölgött vére.

A király látja iszonyodva.
S így felel: „még is tartózkodva
S kötve higyj a szerencsének!
Gondold: a hitetlen tengeren
Evez sereged: hány ezeren
Lettek prédái mérgének!”

Még szavát jól ki sem mondotta,
S a víg hang félbe szakasztotta,
Mellytől a partok harsogtak.
A hajók idegen kincsekkel,
Örömmel telve, érkeztek el,
S száz zászlók vígan lobogtak.

A királyi vendég elbámúl
 „Rád a sors java esőként hull:
 De féld állhatatlanságát.
 Ellened a győzhetetlen Sparta
 Ezer nyilat méregbe mártta,
 S rád hozza népe sokságát.”
 S még el sem végezte ezt szája,
 A népnek vígadó lármája
 Győztünk! győztünk! fenjen kiált.
 Oda vannak Sparta fiai!
 Elnyelték a tenger habjai,
 Bús félelmünk örömmé vált!
 A vendég ezt irtózva hallja:
 „Szerencsés vagy! szám is ezt vallja;
 De félek boldogtalan léssz!
 Félek, az ég fog irigyelni.
 Zavaratlan örömben élni
 Nem halandónak való rész!
 Ha ki, én is dicsekedhettem,
 Hogy akármit is elkezdtem,
 Az ég kedvében osztozék,
 De egy kedves örökösem volt,
 Ez, oh, karjaim között megholt!
 A sorsnak ezzel adózék.
 Ha hát nagy gyászt nem akarsz érni,
 Ne szűnj az isteneket kérni,
 Hogy fájdalmat is adjanak.
 Még egy sem látott boldog véget,
 Kire ők minden nyereséget
 Teli kezekkel szórtanak.
 És ha ők meg nem hallgatnának,
 Engedj hív barátod szavának,
 S menj magad a kár elébe,
 S a mi legnagyobb szívedet
 Kecsegteti, azt a kincsedet
 Vesd, vesd, a tenger mélyébe!”
 S amaz mint nagyon megütközött,
 Monda: szívem minden kincs között
 E gyűrűt főképp szereti.
 A fúriáknak ezt szentelem.
 Talán majd megbékélnek velem -
 S gyűrűjét a vízbe veti.
 S a legelső nap virradtával
 Egy halász örvendő orcával
 A fejedelemhez megyen.
 Uram, még soha ilyen halat
 Nem fogtam országlásod alatt:
 Néked hoztam, tiéd legyen!

S felbontván a szakács a halat,
Nagy ijedten urához szaladt,
S így fakadt ki bámulása:
Melly gyűrűt felséged ujában
Viselt, ím volt a hal gyomrában.
Szerencse, mellynek nincs mása.

A vendég ezt borzadva látja:
„Te nem lehetsz szívem barátja,
Téged nem boldog anya szült.
Veszted akarják az istenek!
Megyek, hogy itten ne érjenek.”
Így szólt, s tüstént hajóra ült.

A VASHÁMORBA MENETEL.

Balázs, gróf Szentesynének
Volt kegyes szolgája,
S az ő istenes szívének
Könnyű volt igája.
Asszonya szelíd angyalkint
Bánt vele, s túrt volna bár kint,
Hív maradott volna tisztében,
Mert az istent félte szívében.
Elkezdvén korán hajnalban,
Míg béestveledett,
A felvállalt hivatalban
Buzgón serénykedett.
S ha kímélette grófnéja,
Egyben nedves lett szemhéja,
S ha könnyen megfelelt dolgának,
Magát már vélte rest szolgának.

Azért legkedvesb szolgája
A grófnénak ő volt,
Későn korán ékes szája
Dicséretére szólt.
Nem tartotta inasának,
Jósága tette fiának;
Orcáját nézte kedves szemmel,
Mert ragyogott ritka küllemmel.

Orbán, a vadász, mérgében
Ezért nagyon dúlt fült.
Komor fekete lelkében
Dühös irigy láng gyúlt.
S a grófhöz, kit csábítani,
S könnyű volt fellobbantani,
Magát egykor szépen befúrja,
S a gyanú magvát belé tűrja.

„Nagy gróf! irígylem sorsodat!
(A vermet így ássa.)
Nem öli meg szép álmodat
Kétségek marása.
Szíved kegyes nőnek örül
Szemérem övedzi körül.
Bár ki megvetné mesterségét,
Meg nem ronthatná szent hűségét.”

A gróf felel legényének:
Az eszed, látom, zab!
Higgy az asszony hűségének,
Múlóbb az mint a hab!
Mézes szót egy szép sem utál:
Az én hitem jobb talpon áll.
Gróf Szentesy a feleségét
Másképp érzi s látja hűségét.

Szól a vadász: okosan téssz;
S így azt nevetethed,
A ki, vesztére, olly merész,
Hogy víja őrzeted,
Ki bár született szolgának,
Buja tört hány asszonyának.
Micsoda? mond a gróf reszketve;
Hol van olly veszett konkoly vetve?

„Úgy? s a mit minden tud és lát,
Ne látná nagysága?
Jó: hallgatok róla tehát,
Ha az kívánsága.”
A gróf vére majd forr majd fagy
„Szólj, másképp halál fia vagy,
Ki mer társamra pillantani?”
„A szőke! ha ki kell mondani.”

„A fickó, mond tovább, nem rút,
Bátran azt vallom én!”
Hideg meleg veríték fut
Végig a gróf testén,
„Uram, a mit elkövete
Előtted titok lehet-e?
Mint van a grófné körül mindig
Az asztal felett, s szeme mint ég!

Csak nézd, e vers be szemtelen,
Melly lángját rajzolja!
S még a grófnét, az esztelen,
Vétekre unszolja.
Nagysága szíve jó és lágy,
A balgatagnak békét hágy;
Bánom is, hogy szóltam ellene
Nincs a mit féltened kellene.”

A gróf szörnyű nagy mérgében
 Oda lovagola,
 Hol a vas a kemencében
 Folyóvá lángola.
 Szolgái itt későn korán
 Gyújtják a tüzet szaporán,
 Száz fűvők okádnak szikrákat,
 S megolvasztanak a sziklákat.

A víz esküdt s frígyes párja
 A tűznek ez helyen,
 A malom kerekít árja
 Forgatja szüntelen.
 A mérges habok zuhognak,
 A nagy pörölyök csattognak,
 S nem győzvén az ütést szenvedni,
 Kénytelen a vas is engedni.

S a gróf két szolgát külön vön,
 S mond: Figyelmezzetek!
 Annak, ki majd hozzátok jön,
 S ezt kérdi tőletek:
 „Meglett-e a gróf hagyása?”
 Légyen e pokol szállása,
 Hogy átkozott élte megszűnjön,
 S előlem örökre eltűnjön.

Vad örvendezéssel ennek
 A két hóhér örül,
 Szívek már vassá vált benne,
 S senkin nem könyörül.
 S ím a kemence fül jobban,
 A tűz magasb lángra lobban,
 Éhes lelkek alig várhatja,
 Hogy jöjjön a tűz áldozatja.

Erre Orbán álnoksággal
 Így szól a társához:
 Balázs! eredj hamarsággal;
 A gróf hí magához.
 Őrá a gróf illy szóval várt:
 Menj a vashámorba mindjárt,
 S kérdezd meg ottan cselédimet,
 Megtették-e rendelésimet,

Balázs fejet hajt, s a mint fut,
 „Grófném nem izen-e?”
 E gondolat eszébe jut,
 „Megtudnom illene.”
 Megfordúl, s már nála terem.
 „A vashámorba küldetem:
 Nem járhatok-e ott kedvedre?
 Én élek halok tetszésedre.”

Grófnéja e kérdésére
Szépen felel nyomba:
Kedvem volna szent misére
Menni a templomba,
De a fiam beteg nagyon,
Menj, kérd az istent, hogy adjon
Néki virító egészséget,
S mindennek lelki békeséget.

Balázs örömmel elindul,
Repül gyors szárnyakon,
S alig ér futásában túl
Egynehány házakon,
Hogy a falú közepében
A harangzó cseng fülében,
Melly a bűnöst szent kongásával
Békélni hívja Jézusával.

„El ne kerüld a jó istent
A mikor uton vagy!”
Így szólt, s a templomba bement,
Hol volt csendesség nagy.
Mivel nyári nap égetett,
Dolgával kiki sietett,
Nem lehetett senkit találni,
Ki a misén tudna szolgálni.

Magát azonnal rá szánja,
Hogy minisztráló lesz.
Hitte, soha meg nem bánja
Ha illy, szent dolgot tesz.
A stolát, a cingulumot
A papra rá adja legott,
Kirakja a szent edényeket,
S gyorsan elkészít mindeneket.

S midőn ezt szépen megtette,
Minisztráns képében
Papját oltárhoz vezette,
Könyv levén kezében,
Térdet hajt a jobb s bal részen,
Minden intésre van készen,
S valamikor a Sanctus szó zeng,
A mint szokás, három ízben cseng.

Midőn a pap ájtatosan
Magát hajtogatja,
S a szentséget, nagy magosan
Emelve, mutatja,
Akkor is annak módjával
Jelt ad harangocskájával.
Kiki mellét verve hajt térdet,
S a szentség előtt keresztet vet.

Illy serény s buzgó tud lenni

Új hivatalában,

Tud, valamit szokás tenni

Az isten házában.

Egész végig mindent megvall,

Míg Vobiscum Dominus-t hall,

Mellyel a pap dolgát végezi,

S a misét áldva béfejezi.

Az edényt eligazítja

Ekkor mind sorjára,

A sekrestyét kitisztítja,

S osztán megy dolgára.

Nyugodt lelkiismerettel

A hámor felé siet el,

S még, hogy nyerjen boldog életet,

Az uton mond tiz idvezletet.

Mihelyt a vas olvasztása

Helyét szemlélhette,

Ezt kérdi: a gróf hagyása,

Ti szolgák! meglett-e?

Azok a tűzbe mutatnak:

„Szoktunk a parancsolatnak

Engedni: megesett a dögnek!”

Így szólnak, s ocsmányúl röhögnek.

Futva megyen most megvinni

A választ fejének,

Ki midőn látta őt, hinni

Alig mert szemének.

„Honnan jössz elő, hitetlen?”

„A hámorból.” - „Lehetetlen!

Hát késtél parancsolatomban?

„Nem másutt, hanem a templomban.

Mert, hogy ma tőled elmentem,

Megbocsásd tettemet,

A grófnénál megjelentem,

Ismervén tisztemet.

Misét halljak! ezt kívánta.

Szolgád az időt nem szánta,

Rátok az úrtól sok áldást kért,

Imádkozott mind kettőtökért.”

A gróf, mély gondba merülvén,

Sárga lön mint halál.

„Hát a hámorhoz kerülvén,

Szólj, melly választ hallál?”

„Uram, homályost feleltek,

Kacagva tűzbe intettek;

Megesett a dögnek! így szóltak,

De így, nem tudom, kit gúnyoltak.”

„Hát Orbán? gróf szólt hirtelen,
S hirtelen elnémúlt,
Nem volt Orbán véled jelen?
Ő is oda indúlt.”
„Uram, a hová jutottam,
Orbán hírét nem hallottam.”
A gróf, mint a ki bálványnyá vált:
„Isten maga ítél!” így kiált.
S kemény szíve a szolgálához
Lágy viaszként hajolt.
Karján vezette párjához,
Kinek ez mese volt.
„Nőm! ártatlan ez a szolga!
Lássad, hogy legyen jó dolga.
Sok veszély lebegett felette.
Az ég maga harcolt érette.”

LILLA.

A tenger szélvészekkel
Kelt dühös csatára,
Lilla kisírt szemekkel
Ült egy kösziklára.
Igéző kellemeit
Setét gyász fedezte,
A hab felé szemeit
Epedve szegezte:
„Tiz holdak eltűntek már
S kilenc hosszú napok,
Hajód, kedvesem, hol jár?
Hol hánynak a habok?
Szűnj meg, kegyetlen szélvész,
Üldözni hívemet,
Oh lásd e szív mint hal, vész,
Lásd s szánd meg ügyemet!
Rád a kalmár, ha kincse
Súlyed, néz bús szemmel,
De száz világok kincse
Felér-e hivemmel?
Ha a szél olly partra hányt,
Hol az arany terem,
Kedvesem, lelsz pénzesb lyányt,
De illy szeretőt nem.
Mért mondják, hogy minden jó,
Semmi nincs hiában:
A köszirt mire való
A tenger gyomrában?

Egy hajós sem láthatja
E vad ellenségét,
S hány szívvel sirattatja
Gyászos özvegységét!”

Kedvesét így jajgatta,
Így vítt keservével,
S a tengert árasztotta
Patakzó könyvével.

Egyszer ím a hab hozza
Holt testét hívének!
Mit tesz? Magát áldozza
A tenger mérgének!

EGY SZÉP ASSZONY.

Pesten egy szép asszony (neve vesztett,
De elég, hogy nevezetese tette)
Megbetegült s rosztól volt felette.
Férje, látván a veszélyt, kérdezte
Nem volna-e kedve, szent vallását
A mint illik, tisztelven, gyónását
Áhítatos lélekkel megtenni,
Hogy csendesebb szívvel tudjon lenni.
Jó lesz, úgymond a beteg, jöjjön hát,
Én sem bánom, a jó Pater Bernát
Engem mindég az szokott gyóntatni,
Most is kész lesz, tudom, megnyugtatni,
Istók, a ki sírt asszonya baján,
Tüstént elfut, a klastrom ajtaján
Siet egész erőből csengetni.
„Ki vagy? mért jössz illy igen zörgetni?”
Az ajtóban tőle ezt kérdezik.
„Az asszonyom beteg, s esedezik,
Felel Istók, vigasztalására
Ne sajnáljon, s talán utoljára,
Jóni Pater Bernát, a kihez tért
Mindenkor, ha bűnbocsánatot kért.”
Pater Bernát? a frater felele,
Nem lakik itt, nem szólhatsz itt vele.
Ő szegényke tíz esztendeje már
Hogy gyónókat paradicsomba vár.

A TEHENET KERESŐ PARASZT.

Gyurka, kinek eltévedt tehene,
Azt keresni az erdőre mene,
S a legszebbik fának tetejéről
Nyomozta azt közélről s messzéről.

Egy asszony jött s egy ifjacska vele,
Kit férjénél forróbban kedvele.
Szép pázsit volt, itt letelepedtek,
S mint szeretők szoktak, enyelgettek.
Az ifju az asszony szépségébe
Elbódulván, öröm özönébe
Úgy elmerült, hogy elragadtatott,
S részeg szíve illy szókat hallatott:
Boldog sorsom! édes érzéseim!
Miket s mennyit nem látnak szemeim!
Miket látott, azt meg nem mondotta,
Mint titkokat magának tartotta.
A jó paraszt aggván marhájáról,
Meggzólamlik csendesen a fáról:
„Az én uram méltó irígységre,
Nem lehetne-e nekem könnyebbségre?
Hahogy nyert olly sokat látó szemet,
Nem látja-e az én tehenemet?”

AZ EPHESUSI MATRONA.

Nem lehet kopottabb ó mesét képzelni,
Mint az, a mellyet most fogok elregelni.
Minek tehát, hallom, sok bölcs illy leckét ad,
Ki kényszerít, hogy az légyen materiád?
Hagyd el, mivel lesz jobb Musádnak munkája,
Mint Petroniusnak híres matronája?
A szajkók is tudják már e dibdabságot.
Jobb volna, költenél kedvesebb újságot.
De ügyet sem vetek az illy okosokra,
Tíz árkus kellene megcáfolásokra:
Mit szaporítsak szót? inkább próbát teszek,
Lelek-e ollyakat, kiknek kedves leszek.

Hajdan Ephesusban lakott egy asszonyság,
Hogy remek volt, arról ezer a bizonyság.
Nem talált párt nemes szíve s bölcsesége,
Annyival inkább nem asszonyi hűsége.
Tiszta életének hibátlan voltáról
Ugy beszélt az egész város, mint csudáról.
Mint nagy ritkaságra úgy néztek reája,
Dísz volt nemének, boldog volt hazája.
Minden anya tette tükörül nemének,
Minden férj dicsérte kedves hitvesének.
Ama híres neves ház ettől eredett,
Mellyből a begyesek nyája elterjedett.
Jó férje, ki őtet képtelen szerette,
Korán megholt s párját gyászba öltöztette.
Nem mondom el okát s módját halálának,
Ártanék a beszéd szebb folyamatjának.

Megholt s olly jó férj volt testamentomában,
Hogy az özvegy annak majd minden szavában
Elég pótolékot s enyhülést lelt volna,
Ha földi kincs egy jó férjet kipótolna.
De sok özvegy látszik félholtnak, ájultnak,
Ki szerencsés utat kíván a kimúltnak;
S figyelmét függesztvén a még meglévőkre,
Mig sír is, számot tart újabb szeretőkre.
Ez annyit jajgatott, olyan zokogást tett,
Hogy bánatja minden szívet megsebhett,
Ámbár az illy bajban, a mint tudni való,
Akármelly keserv is gyakorta megcsaló,
S mindenkor többet mond, s nagyobb mértékre hág
Mintsem a fájdalom, a melly a szíven rág,
S egy kis kevélységgel mindenkor elegyes,
Mutatni akarván, melly jó ő s melly kegyes.
A bús szívnek kiki sietett mondani,
Hogy mindenben szükség mértéket tartani,
S hogy kárt tesz szertelen bűjával magának,
De annál nagyobb lett kínja fájdalmának.
Mit tegyen? nyugalmat szíve reménylhet-e?
Jó társától válva gyötrelme élete.
Átkozván a napfényt nyomorúságában
Férje sírjába száll, s felteszi magában,
Hogy mivel nem lehet itten szeretője,
Holtak országába lesz elkísérője.

Illyen a szerelem! de lássuk mit nem tesz,
Még a barátság is ha igen erőt vesz!
Ki gondolná? a sír szomorú árkába
Egy szobalyány is lép asszonya nyomába,
S meghalni vágy vele hív szánakozásból.
Vágy, e szót választom jól meggondolásból,
Azaz, mi a halál, azt ő nem vizsgálta,
S a meghalni vágyást könnyűnek találta.
Minthogy asszonyával együtt neveltetett,
Köztök a szeretet mély gyökért verhetett,
S az idő a tüzet nem csak nem oltotta,
Hanem hovátovább s annyira gyújtotta,
Hogy Pylades nem volt Oresteshez olly hív,
Mint nemek díszére e két asszonyi szív.

A lyány asszonyánál jobban eszén vala,
Várt, hadd szűnjék a kín első viadala.
Azután próbálta, de sikertelenül,
Ne tenne asszonya ollyan képtelenül.
Az özvegy nem tudván megvigasztaltatni,
Nem szűnt meg elméjét csak azon jártatni,
Melly úton kellene a holtak országát
Keresni s fellelni férje társaságát.
Legsebesebb postán egy pisztoly küldhetné,

Azt tudja, de még is kis korig szeretné
Legeltetni azon koporsón szemeit,
Melly zárja kedvese hideg tetemeit.
Ezen okra nézve akár mint vizsgálja,
Az éhhez meghalást legjobb úgy találja
Ama sok tág kapuk között célba venni,
Mellyeken ki lehet az életből menni.
Egy, sőt két nap telik, nem kóstol élelmet,
De nyel annál több bűt, keservet, gyötrelmet.
Egy szóval, semmit sem mulat el fájdalma,
A mit szerelmének kíván diadalma.

Nem messze a sírtól a temető mellett
Lakott egy más halott, kit őrizni kellett.
Az akasztófa volt residentiája,
S hogy más gonoszokat rémítsen példája,
Ottan száradtáig függeni hagyatott,
Egy katona által éjtnap strázsáltatott,
S hogy a strázsa belé ne unna tisztébe,
Olyan büntetés volt dictálva elébe,
Hogy az akasztottat, ha vagy rokonitól,
Vagy zsvány kezeiktől, vagy más barátitól
Éjtszaka vagy nappal elhagyja lopatni,
Helyébe ő maga fog felakasztatni.
Nem volt mód bévenni akármelly mentséget,
A köz haszon kívánt ilyen keménységet.

A katona éjjel csudálva sejdíti,
Hogy halvány mécsvilág a sirt fényesíti.
Oda fut, már távol hallja bámúlással
A levegőt telni asszonyi jajgással.
Lemegy az özvegyhez, s tőle tudakozza,
E setét s szomorú hajlékba mi hozza,
Mért mossá orcáit könnyei árjával?
Kit akar tisztelni illy bús muzsikával?
Amaz, kinek szivét csak a bú foglalja,
E döbbent kérdést érzéketlen hallja.
De nem kell más válasz, megfelel a halott,
Ki s mért gyötri magát olly kínos gyászszal ott;
S ha mi kétség még van, végkép eloszlatja
A leány, ki szavát imigyen hallatja:
Mi egy kedves tárgyért letettük hitünket,
Hogy éhhez halálra emésztjük éltünket.
A strázsa tudósan nem tudott beszélni,
Még is megfejtette nekik, mit tesz élni,
Az özvegy e pontban figyelmet mutatott,
A bú ostroma is mindég nem tarthatott;
S elmés volt a strázsa: Hogy éhhez haljatok,
Szent tisztetek, úgymond, ellent nem állhatok.
De ne vessétek meg egy instantiámat,
Hadd költsem nálatok kevés vacsorámat.

Evésemet nézni nem tilt esküvéstek,
Az éhhalálástól meg nem ment nézéstek.
Tetszett mind beszédje, mind víg indulatja,
A két szép a kérést meg nem tagadhatja.
S alig jó az étel, mint meg van engedve,
A lyáynak meghalni már nincs semmi kedve.
Asszonyom, így szóla, egy gyötri fejemet,
Mit nyer urunk, ha bár vele egy sír temet?
Gondolod-e, hogy ő eképen gyászolna,
Ha téged a halál elébb elvett volna?
Hidd el, ő csendesen folytatná életét,
Mi is a miénknek várjuk más végzetét.
Husz esztendő korunk szép just ad vigadni,
Reá érünk utóbb a sírban rothadni.
A halál mindenkor korán jó harcával,
Ha lehet harcoljuk csak ráncos orcával.
Mennyit nem lehet még kellemidtől várni,
S melly kár ennyi kincset önkényt sírba zárni!
E hizelkedő szók nem zengtek hiában;
Gondolkodni kezdett az asszony magában,
S tüstént a szerelem csintalan istene
Kikelt leghegyesebb nyilával ellene.
Szép s fiatal volt ő, s gyásza szerelmének
Még győzőbb bájt adott ezer kellemének,
Minden jószemű férj' szívét megvehette,
A strázsa is igen hamar megszerette.
Kétszerte szebb a szép, ha hullat könyeket.
A miénk hát duplán nyer dicséreteket;
S ezt az édes mérget mennél tovább nyeli,
Adóját annyival inkább megkedveli;
Hajlik kérésére, étkéből osztozik,
Apródonként minden bújá eltávozik,
S a nyájas katonát mind addig vizsgálja,
S minden holtnál szebbnek mind addig találja
Míg a szeretőből végre férjet csinál,
S hol? imádott férje szent maradványinál.

Csak hamar követi a menyekzött új baj;
Az akasztófánál hallatik holmi zaj.
A strázsa mint futhat fut, még is későn jár,
A felakasztottnak csak helyét leli már.
Visszamegy a sírhoz, esetét rajzolja,
Nem tudván szerelmét mikép orvosolja.
A szolgáló látván a megháborodást,
Így szakasztá félbe a bús gondolkodást:
Hát tolvajkézben van, a mi bízva volt rád?
S kegyelmet a törvény semmiképen nem ad?
A mi halottunkat akaszszuk helyébe.
Ki esméri? senki nem néz ott szemébe.
Az asszony reá áll. Oh csélcsep fejez nép!
Az asszony csak asszony, némellyik igen szép,

Némellyik nem igen; de csak hívebb volna,
A kevésbbé szép is eléggé bájolta.

Begyeskedő szépek! kérkedni szünjetelek,
Nincs jégből, akármit mondotok, szívetek.
A kecsen diadalt ha ti vágytok venni,
Mibennünk is szokott ilyen vágyás lenni.
De melly nehéz jutnunk célra vágyásunkkal,
Láttatja a leirt példa mindnyájunkkal.

IDRISZ.

(TÖREDÉK WIELANDBÓL.)

Egy rekkenő naptól a világ, megvála,
Tiszta levegőből a szép est leszálla,
A virágok, mellyek most nyertek harmatot,
Mindenütt hintettek balzsamos illatot.
Ezüstszín folyóknál a szellők játszottak,
Híves kriptáikból Nymphák kiszállottak,
S halavány fényénél szemérmes Phoebének
Itt ferdőhez, amott lánchoz készülének.

Ekkor, midőn nap s éj volt öszvekelőben
Szállt meg, mint olvassuk, egy myrtus erdőben
Egy fiatal vitéz. Nagy volt lankadsága,
Még is, a mint látszott képe s méltósága,
Don Galaor s Rinald, e szépség csudái,
Alig lehetnének néki csak szolgálai.
Páncélban istenét képzelte tábornak,
Fegyver nélkül pedig vélhetted Amornak.

Útnak indúlt mihelyt a reggel kitárta
Kapuit, s nagy útját mind ekkorig járta;
Lova, mellynél jobbon soha vitéz nem ült,
A szelek szárnyain, mint a ráró, repült,
De olly gyorsan még sem, bár mikép elszánta
Magát, nyughatatlan ura mint kívánta.
Most is nyargalna ez, ha jó paripája
Nem intézte volna kérését hozzája:

„Vitéz, gyors Raszpinét szavát így kezdette:
Tudod, még restségem senki sem feddhetette,
Grifekkel kimegyek, ha kell egy pályára!
De minden feszes húr elszakad sokára.
Miolta rózsái ragyogtak az égnek
Mindég futunk, s már majd a csillagok égnek,
Számhoz ragad nyelvem a nagy szomjúságtól,
Pihenjünk egy kicsinyt ennyi fáradságtól.

Nézd! e szép bokrok közt mint rejtik folyások
A virágos partú csavargó források;
Szebb helyt a hálásra lehet-e találni
Ott, hol az istenek szoktanak sétálni?
Nékem füvet adnak e folyó partjai,
Tégedet álomba ringatnak habjai:
Melly szép lesz myrtusok között andalodnod,
S szép kisasszonyodról rózsákon álmodnod.”

Hajlik a szép vitéz lova beszédére
Leszáll, Raszpínétet ereszti kedvére;
S a rózsák közt folyó kristálynak mentében
Selyempázsittal bő gyepnek lágy fűvében
Egy kies helyt ágyúl kiválaszt magának,
Hol enyelgési közt Zephyr fuvalmának,
Rózsabokrokat lát lugosként hajlani,
S a szép esthajnallal versent pirosolni.

A hol ezen bokrok legsűrűbben álltak,
Sok apró patakok egy szép tót formáltak,
Melly arany fövényen rengette habjait,
S természet márvánnyal kirakta partjait.
Nympháknak tartotta kiki ferdőjének,
S újulását várta belőle testének.
Vitézünk e szép tót mikép nem áldotta!
Mert testét megmosni már rég ohajtotta.

Leteszi páncélját, sisakját, lándzsáját,
S bemártja a vízbe teste szép formáját,
Mellynek havat győző tiszta fejérsége,
S rózsavérrel kevert tündökletessége
Nem másképp ragyogtak a víz kristályáról,
Mint napsugár Paros símúlt márványáról.
Őt látni s truccolni szépsége nyilának
Többnek kellett volna lenni, mint Vestának.

A vitéznek közel sem forog eszében,
Hogy valaki lesse őtet ferdőjében,
Fickándoz mint a csík, midőn egyszeribe
Suhogó hangot hoz a szél füleibe.
Mi suhogás volt ez? A legszebb Nymphának
Az istenek e helyt adták lakásának;
Ez most szép tavának szokatlan zajára
Előjött a történt dolog látására.

A ki látta Hondhorst igező Nympháit,
A hatalmas Amor mosolygó munkáit,
Látta szép melyeik kevély hullámokkal
Mint zúgnak s mint vívnek szíveket azokkal,
Csudálta a legszebb orcákat s szemeket,
Gratiák s szerelmek múlató helyeket;
Vitézünk képében meg tud az felelni
Ennél nagyobb kincset ha lehet-e lelteni.

Sok Triton már régen tett mindent kedvére,
Sok épített hazug reményt szerelmére,
Szívét a legszebb is haszontalan kérte,
Hiában lett volna Zevs hattyú érette.
De jaj annak, a ki Amort megutálja!
Mikor nem is vélte eljött az órája.
Igaz is, jégvérű szépek elhigyjétek,
Illy esetben ti is veszélyben lennétek.

Feltekint, elpirúl, el akar szaladni,
S szép lába a földhöz láttatik ragadni,
Cupido, boszúlván régi sérelmeit,
A szép vitéz felé bájolja szemeit.
Mint meggyőzetett rab, esze ellenére
Mindent tesz a tegzes isten tetszésére.
Megáll s messze feltárt szemekkel néz vissza,
S a szerelem édes mérgét mohón iszsza.

Az a szempillantat minket újjá téssen,
Mellyben a szerelem rajtunk erőt vészen,
Láttatja ez velünk a mesés csudákat,
Szemest vakít, bölcsesé téssen ostobákat,
Szíved bár mint a jég olyan hideg legyen,
S keménységet kölcsön bár gyémánttól vegyen,
Még is kényszeríti ez lángra gyuladni,
S imádott tárgyadért viaszként olvadni.

Úgy vagyon, szerelem, nagy a te hatalmad,
Mennyen földön minden vallja diadalmad!
A Nympha, melly imént még érzéketlen volt,
S minden őt imádó vízi isteni csúfolt,
S ha történt, hogy alvó Faunust lelt mentében
Legott forró vére jéggé vált érében;
Az most, ha lehetne, szívét száz szemekkel
Részegítné a rá fénylő szépségekkel.

Bajnokunk nem vélvén senkit körülötte
(Mert szép nézőjét most egy bokor rejtette)
Legkisebb hasznát sem veszi a ruhának.
Több kellett volna mint kő szív a Nymphának,
Ha nem gerjedt volna szerelmes lángokra,
Midőn tekintett olly hőszerű karokra,
Mellyeknek szépsége síma márványt haladt,
S millyeneknek mása kevés van itt alatt.

Barna hajfűrtjei Zephyr játékára
Szabadon lobognak két sima vállára,
A hófényhez képest, a melly vállán játszik,
A víznek ezüstje feketének látszik;
Szemeinek tüze, színe pirossága,
Mutatják, melly szépen virít ifjúsága;
Erős karja, Marsét melly látszik elűzni,
Szépek s vitézek közt egyeránt tud győzni.

A Nympha szép szemét lángözön borítja,
Száz édes sóhajtás melyét elszorítja,
Minden érben forrón lobog sebes vére.
Rózsavért győző szín foly egész képére;
S nem bírván már Amor sebhető nyilával,
Repül megölelni az ifjat karjával,
Ki is jól a zörgést észre alig vette,
Midőn a szép Nympha ott termett mellette.

Csábítóbbat látni nem lehetett ennél,
Akármelly bölcsset is itt méltán félténél;
Meggondolván kivált a szellők tréfáját,
Mellyek csintalanul rángatták ruháját.
De Idrisz (a vitézt könyvek így nevezik)
Lelki bölcseséggel jól felfegyverkezik,
S olyan komor szemmel tekint a Nymphára,
Mellyet lehetetlen volt vélni tréfára.

A gyermek, melly fered a folyó árjában
Vízi kigyó előtt nem fut szaporábban,
Mint előtte futni látta e bajnokot
Egy lány, melly sem rúgni, sem böknöni nem szokott.
Kellett-e kint ekkor Nymphánknak érezni?
Egy szép is bizonynyal nem fogja kérdezni.
Megállván szeméből patakok folynak,
S panaszos szavai ekép harsogtanak:

„Ne fuss, - ekép zengnek bájos hangjai
Mert Amortól vesznek hatalmat szavai -
Oh ne bizonyítsd meg istenek szép fia,
Dicső szépségednek, hogy van még egy hía:
Hogy illy remek testben érzéketlen a szív!
De nem; csak szép lelket rejthet illy nemes mív.
Oh ne utáld meg hát egy lány szűz karjait,
Ki először érzi szerelem lángjait.

E szív, melly most feléd lobogó lánggal ég,
Sem istent, sem embert nem szerethetett még;
Minden mesterséget ámbár megvetének
Sokan, hogy szerelmet bennem gerjesztnének,
Még is mind szépséggel, mind ranggal dacoltam,
Kérésre s könnyekre csak néma s vak voltam;
Nem egyszer neveztek faragott kőképnek.
Ah nekem egyedül te tetszhetél szépnek!

S mikép nem köszönöm most boldog sorsomnak,
Hogy te lettél tárgya kedves látásomnak,
Csak mióta dicső képedet szeretem,
Nekem csak azolta becses az életem.
Melly igen fájlalom, hogy ilyen sokára
Éltem földhöz ragadt plántáknak módjára;
Úgy tetszik, semmiből fel csak most ébredtem,
S csak azért, hogy téged lássalak mellettem.

Jőj - zeng tovább, s mintha ölelni melléje
Dölne, úgy terjeszti karjait feléje -
Jőj, oszd meg szerencsém s istenségem velem
Kóstold és kóstoltasd, melly jó a szerelem;
Hiában futsz, el nem tévesztlek előlem,
Még a világ végén sem menekszel tőlem.
Szaladj bár, ha tetszik Charon csónakjába,
Elmegyek nyomodon holtak országába.”

Az ifjú hidegen hallja mind ezeket,
A mik sebhethnének méltán isteneket.
A melly szép (mond) hozzám szívét önkényt hozza
S a szűzi szemérmet ekép feláldozza,
Előbb fog érzésre kösziklát hevíteni,
Mint énnálam szívet s fejet elszédíteni.
Ha nyílt karok közzé hívnak epedt szemek,
Azonnal elhervad szépségek s érdemek.

De tegyük, a dolog hogy különben volna,
Most engem Venus is hiában bájolna;
Olly szép vagy te, mint ő, de szívem érzési
Még sem gyúlnak; az ég legszebb teremtséi,
(Ha szintén vén Tithont ifjúvá csókolni
S bikává tudnák is Jupitert bájolni)
Nem kerítnék engem szépség hálójába,
Miólt’ egy kő szívért lángolok hiába.

A ROMAI NÉP.

A romai nép Mars faja
Volt, vagy lenni kérkedett,
Még is mindjárt lett nagy baja,
Mihelyt letelepedett;
Mert a mi, mint tudjátok,
Sok is van és sokon átok,
Asszony közte egy sem volt.

Roma népe ez időben
Semmit a latban nem tett;
Romulus herceg elsőben
Zabgyermeknek nézetett:
Jobbágyi csak zshiványoknak
Tartattak, kik zsákmányoknak
Prédálásából éltek.

Jól tudták ezek mi kellett,
Lyányokért sohajtoztak!
Unalmas kártyáik mellett
Estvénként ásítoztak.
Lyánykérőket mindenfelé
Küldözgettek hátra s elé,
S csak kosarakat kaptak.

A válasz ez volt kereken:
„Arról ne álmodjatok,
Hogy szép s csinos személyeken
Durván uralkodjatok:
Keressetek jött-menteket,
Kik szüljenek gyermekeket
Hasonlókat hozzátok.”

Az uracskák, képzelhetni
Melly igen boszankodtak,
Hadat hadat kell hirdetni
Egy szájjal kiáltottak.
De Romulus ekép szóla:
Majd másképp teszek én róla
Csak várjatok békével.

S mint tesz? Hogy szép madarkákat
Foghasson hálójába,
Szebbnél szebb komédiákat
Tartat városkájába’,
S a vidékről mindeneket
Férj, asszony s lány személyeket
Nyájasan meghív rájuk.

A vidéket belármázni
Mindent tett, mit tehetett,
A játékszint felcifrázni
Görög festőt vitetett:
Selyem kárpit kihímezve
S drága csipkéekkel prémezve
Zárta a nézőhelyet.

A készüllet végeztével
A muzsika jelt adott,
S a szomszédság szép nemével
A szín tele áradott.
Voltak ott nyájas angyalkák,
Piperések, fiatalkák,
Kacérok sem kevesen.

A legények karon fogva
Őket lózsikba vitték,
Gyorsan iregve forogva
Szolgálatjokat tették.
Hizelkedő enyelgéssel
Ezer complimentezéssel
Jártak nekik kedvekre.

Most a játék elkezdődött
S kevés pillanat múlva
Senki mással nem törődött,
Csak arra volt bámulva;
A férjek asszonyaikról,

Az anyák leányaikról
Mélyen elfelejtkeztek.

De Romulus (melly praktika!)
Egyet fűtlyent s megszűnik
Tűstént a játék s muzsika,
S minden gyertya eltűnik;
Ekkor volt ám ragadozás,
Sirás, rivás, kiáltozás,
S ruhák s tők elvesztése.

A kevés férfi vendégek
Lódultak vagy üzetve,
Vagy, ha rossz volt feleségek,
Önkényt mentek sietve,
S midőn már ellent-állás nincs,
S kit kit boldogít már egy kincs,
Ismét fáklyák gyujtatnak.

Ó illy lakodalmi tanyát
Ki látott életében,
Itt egy ráncos öreganyát
Egy tácskó tart ölében,
Ott egy aggott após karja
A legszebbik lyányt akarja
Kérges melyéhez nyomni.

Egyik szépnek kezkenője,
Másnak sálja veszett el;
Harmadikkal szeretője
Haza fut víg csevettel,
Negyedik még vonakodik,
Ez sir, amaz játszadozik,
Más ismét haját tépi.

Romulus úr a sirókat
Akarván vigasztalni,
Igéretek, szép szókat
Nem szűnik tékozolni,
De semmire sem ment velek.
Hanem a férjek s éjjelek
Jobb vigasztalók voltak.

Szóval e menyasszony-vásár
A mint Livius mondja,
Egy részre nézve sem volt kár,
Mert a menyecskék gondja
Hamar végkép elenyészett,
S e házasságból tenyészett
A földhódoltató nép.

JULIS.

Gróf Kál, az ő idejének
Legszebb fiatala,
Jó lélek, s fél vármegyének
Kegyes ura vala:
De vágyván független lenni,
Nőt épen nem akart venni.

Jobbágyi, kik terjedését
Házának kívánták,
Házasság ellen törését
Nem kevésbé bánták:
Töprenkedtek s követséget
Küldöttek hozzá e végett.

„Idvez légy, jó urunk, ezek
Eképen szólnak:
Nem illik, hogy főnek kezek
Tanácsot adjanak:
Egygyel még is megjelenünk
Ne gyulj haragra ellenünk.

Ugy, mint mi téged szeretünk,
Szeretve más ur nincs;
Olly kedves vagy mint életünk,
S becsesb mint bár melly kincs;
Virágzik most néked tavasz,
De az idő csalárd s ravasz:

Repül, nem bizhatunk benne,
S vissza nem tér soha;
Ha meghalnál, melly bal lenne
Sorsunk s melly mostoha!
Jószágotat más idegen
Bitangolná el hidegen.

S ha bár e gyásztól magunkat
Irgalmas istenünk
Megment is, maradékunkat
Kell tőle féltünk:
Lépj hived kérsére
A házasság szent rendére.

Nevelj fiat, méltót hozzád,
S magadhoz hasonlót;
Párt a legfényesb ház is ad
Gazdagot, szépet s jót:
Jobb sorsot szerzesz magadnak
S minden jobbágyid vigadnak.”

„Gyermekeim, mond, jószágomon
Ur vagyok rajtatok:
Itthon sem illik lábomon
Rabláncot látnotok.

Még nincs, de csak asszony legyen,
Szabadságom füstbe megyen.

Gőg a szépek tulajdona,
Negédet főz agyok;
S tudjátok, hogy én katona
Természetű vagyok:
Hahogy nőmtől tromfot vennék,
Isten tudja mit nem tennék,

Még is minthogy javatokat
Szivemen hordozom,
Cselekszem kívánságtokat,
Nyugtom feláldozom:
Meglesz; feleséget veszek
De választó magam leszek:

S meg kell esküdnötök, hogy azt,
Kit grófnétokká tesz
Szivem, akár szegény paraszt,
Akár fő nemből lesz,
Rangom szerint tisztelitek,
S anyátokként szeretitek.”

Esküsznek erre jó szívvél.
A gróf kocsira ül,
Barátjával Fénykörivel,
Csupa szem s csupa fül;
Fél Magyarország részeit
Járja s vizsgálja szépeit.

A palotákban számtalan
Az igéző gyöngy kép
S Fényköri sugja untalan:
Ezt vedd, ez jó és szép.
„Ő csak: jó s szép ám szemlélni,
De nem vele holtig élni.”

„Felelsz-e érte élteddel?”.
„Annyira nem kelünk!
De asszonyt, mint férfit, hidd el
Jót hamarább lelünk;
S a szép nemet ha gúnyolod,
Magát az istent vádolod.”

A gróf sokat mond ellene,
Sokkép fejtegeti,
Itt s ott több még mi kellene,
S ezt s azt meg mért veti?
Másoknak észt könnyen adunk,
Magunk sokban felakadunk.

Fénykőri magában morog;
A gróf visszatér már,
S a mint sokat kereng forog,
Jószága szélén jár.
Itten egy szőlő lábánál
Egy alacsony kunyhócska áll.

Ebédelni az utasok
Beszállnak. Egyedül
Zselyeszékében vánkoso
Közt egy ősz ember ül,
S körüle vagyon mindene,
A mi szükségben kellene.

„Édes Miskám, megaggottál”
Illy szókkal kezét ad
Fénykőri; „melly jól tartottál
Sokszor; mint van Pannád?”
Méltóságos nagy ur, az ám
Jó asszony, s páratlan talám!”

„Biz az volt uram, nagy s fő kincs
De már menny a díja.”
„Hát magán vagy? s látom most sincs
Nyugalmadnak hía.”
„Magán? nem hagyott el az ég;
Julisom velem vagyon még.”

„Nem tudja nagysád? kicsiny volt
Akkor, de megnőtt már.
Miolta jó társam megholt
Ő mindenben eljár,
Mindenben anyját követi
Sőt azt el is felejteti.”

„Heves az én természetem
S a köszvény is gyötör,
Hamar felingereltetem,
S könnyen támadhat pör.
Pörölt is néha hitvesem,
De Julisom még soha sem.

Mennél több s csudálatosabb
Bogaram van nékem,
Annál szelidebb s nyájasabb
Hozzám e gyermekem.
Sokszor meghatja szívemet,
S szégyenlem zordon kényemet.”

Dicséri még szünetlenül;
Ekkor az atyjához
Belép Julis véletlenül,
S tejjel tölt zsetért hoz.

Elsőben megdöbbenve áll,
Hogy látogatókat talál.

Mint rózsaszál olly ékesen
S felejtve szépségit,
Meghajtással szemérmesen
Köszönti vendégit.
S nyájas arcával mint a nap,
Tüstént tisztje dolgába kap.

Gyengéd képen szelídség ül,
Szelíd tekintete
Varázs szelídséggel vegyül
Járása, termete,
De még szava zengései
Szelídség főbb remekei.

Gyönyörködve legelgeti
A gróf sok kellemét;
Julis is loppal rá veti
Egyszer kétszer szemét.
Utóbb jól megnézi; mert vágy
Földesurát látni jobbágy.

Megköszönvén ebédjeket
Mennek az utazók.
Fénykörinél pörgéseket
Ekkép kezdik a szók:
„O hány kunyhóban van olly kincs
A millyen palotákban nincs.

Lel itt szived, valamit vár,
S mit kérni érdemes.
Melly gyöngyalak! csak az egy kár,
Hogy szegény s nem nemes.
De annál alázatosabb
Fog lenni; nincs bizonyosabb.”

„Igaz! remélni sokat hágy;
De kötve hiszek én.
Ur lenni minden asszony vágy,
Szegény, dus, ifjú, vén.
Egyik repül, a másik mász
Hatalmat aképen vadász.”

„Szerencsétlen gróf, ki nem tud
Gyanu nélkül lenni.
Hogy Julis képe nem hazud
Arra merem tenni
Kezességül értékemet
S ha még több kell, életemet.”

„Itt a kezem. Ezret teszek
Tizre, megmutatom,
Hogy mit tudok, nyertes leszek
S nem csal gondolatom.
S ha Julis zaklat engemet,
Rajtad öntöm ki mérgemet.”

Erre minden lovagokat
Meghív körül belől,
Kérvén vennék pompájokat
Lakodalmán elől.
Számptalanok megtisztelik;
S csak egyedül magát lelik.

De nagy vadászkészületet
Az egész udvar tesz.
A kürt szól. Illy jelenetet
Kiki tréfának vesz.
A gróf magát lóra veti,
Nyargal s a sereg követi.

A vezér vágatva betér
Ott, hol Julis vagyon.
A dandár a házba sem fér.
A jó leány nagyon
Elrémul; illy sokaságot
Látván s annyi cifraságot.

„Barátim, kik kísértetek,
Mond a gróf, engemet,
Itt fogom tartni veletek
Öröminnepemet:
Ha Julistól szerettetem
S atyjától őt megnyerhetem.

De Julis, jól megértsetek,
Párom csupán ugy lesz,
Ha esküszik előttetek
Hogy kényem szerint tesz
Mindent, és soha, sem tettel
Nem dacol, sem tekintettel.”

A választ várják mindenek.
Miskának szemei
Könnyezve lányán függenek:
„Urunknak kegyei
Melly nagyok! engedsz-e, Julis,
Esküdve is, magadtól is”?

Testesült szeméremként áll
Ez lesütvén szemét,
Képén rózsá pipacsá vál
S neveli kellemét,
S melyében, melly nagyon dobog,
Félés lappang s öröm lobog.

„Melly dicsőség! könnyű tennem
Olly esküvést önkint,
A mire ez a sziv bennem
S legszentebb tisztem int.
De atyám! téged hagyjalak
S talán soha se lássalak?”

„Szép gyermek, hagyd e bánatot;
Atyád eljő velünk,
Vagy itt marad, s szolgálatot
Melléje rendelünk,
S mindenkép függ csak tőletek,
Egymással együtt lennetek.”

Miska köszöni ezeket,
S otthon vágy maradni.
Csak pap kell már a sziveket
Áldva összeadni.
Van ez is. Asztal az oltár,
S a kettő egy párrá lett már.

Az új grófnénak könnyű volt
Rangjához illeni,
Jóságának minden hódolt,
S őt dicsőíteni
A hír mindenütt sietett,
Mert illyet ritkán lelhetett.

Férje kényét észreveszi
Pillantatiból már,
S minden tetszését megteszi,
Parancsolást sem vár.
Azért jutalmul mindennap
Atyjától egy pár csókot kap.

„Jó jel, így szól Fényköri, jó!
Négy heted eltele
Julissal, görgről nincsen szó,
Semmi bajod vele.” -
„Diadalmad kora nagyon,
A próba még hátra vagy.”

Ekkor nem szünik kinzani
Julist későn korán,
Alig fekszik, kell ugrani
Öltözni szaporán.

Meglesz. Viszont új gondolat!
Vetkőzés a parancsolat.

Vidám vendégség tartatik,
Muzsikusokat hajt,
Julis onnét kizáratik,
Kit csak nem is sohajt;
Nem csak el nem komorodik,
Sőt jó kedvvel nyájaskodik.

Gróf Kál, ki már naponként fél
Hogy fogadása veszt,
Fénykörihez illy szókra kél:
„A mit most látsz, mind ezt
Csak játéknak nézd; de tesztek
Ollyakat, hogy nyertes leszek.”

S Julishoz szól: „okosabb légy,
Már régen nagyon fáj
Hogy atyádhoz olly sokszor mégy:
Ugy is az egész táj
Tudja, (a mi nékem nem nagy
Becsület) hogy ki lánya vagy.”

Felel: „hozzá menetelem
Kettős tiszttem vala,
Mert úgy parancsolál velem.
De hogyha általa
Mebántlak, félbe szakasztom,
S búmat szívembe fulasztom.”

„Látod, Fényköri, melly nagy kín
Márig engednie.”
„Kőnek kellene, ha illy csín,
Nem sértné, lennie.
A mit ígért, az is sok ám,
Részemről én általhágnám.”

Julis nem. Férje gyakran jár
Atyja körül vele;
Az ő képén felhőt les, vár,
S van mosolygás dele.
Még is elhajt, mint idegen
A háznál, némán s hidegen.

Fényköri kezdi feddeni:
„Bizony kegyetlenség
A jó lelket úgy gyötreni:
Ne légy vad ellenség
Felbontom fogadásodat.
Tartsd meg ezer aranyodat.”

„Ezer arany ám derék szer!
Azt könnyen kivetem;
De más forog fenn, ezerszer
Drágább becsületem.
Meg kell cáfolnom, hogy volna
Olly asszony, ki nem dacolna.”

„Most legalább mig terhével
Jár, addig békét hagyj,
Atyává tesz gyermekével
S lágy szívűbb léssz, mint vagy.
Lám jobbágyid imádkoznak
Érte, s fiért sohajtoznak.”

A szerencsétlen anya, jaj!
Fiú helyett lyányt szült
Kimondhatatlan bú és baj!
Gróf Kál, mint az örült,
Ugy tettei magát. „Felém
Kölyked ne küldd, tört dőf belém.”

Egy szolga jó s mint a dőre
A lyányt felöleli.
„Hová viszed”? az erdőre,
Grófom úgy rendeli.
„Engedek ha parancsolja”
S a gyermeket megcsókolja.

Még nem szünik ölelgetni
Szerette magzatját,
Férjét látja besietni,
Elnyomja bánatját.
A gróf int, s a kis leányzót
Viszik. Julis nem szól egy szót.

A férj, mintha baj sem volna,
Enyelg szerelmesen:
Julis, mint ha most hódolna,
Csókolja tüzesen,
S ha a bu egy könnyet ejtet,
Abból is szerelmet sejtet.

De ha magán van, könnyei
Özönként omlanak;
„O anyasziv gyötrelmei!
O atyák tudjanak
Igy bánni saját vérekkel,
Bizony e miatt veszek el!”

„De nem hihetem gyermekét
Hogy megölhette, nem!
Bár célját s szive rejtekét
Nincs mód megfejtennem.

Bizonyítnom hűségemet
Szent tiszt, letettem hitemet.”

Illy készen vár uj harcokat,
De Fényköri: „Mit téssz?”
Igy dörög; „olly vad dolgokat
Bizony vérszopó tész.
Szent a természet kötele,
S te kő sziv! csak játszol vele.

Nem vagy sem férj, sem atya már.
Kinzásban keresed
Durva örömdet, ámbár
Galamb a hitvesed.
Szégyenlem barátságodat,
Megyek, itt hagyom házadat.”

„Ne menj, barátom, a vad sziv
Hidd nem természetem,
Én midőn Julis kínnal viv,
Még inkább gyötrettem.
De melly arany ismertetik
Jónak, ha nem égettetik?

Az asszonyok makacsságát
Olly erősen hittem,
Hogy Julis hajlékonyságát
Boszonkodva vettem;
Most már, a mint türt s engedett,
Csaknem uj hitem éledett.

De még végkép nem foghatok
Uj hitemmel kezet;
Még egy harcot harcoltatok,
Igaz, hogy nehezet.
De rá nem mindjárt támadok,
Eszteideig nyugtot adok.”

Ekkor egy évig egészen
Bárányhoz hasonló
Jótermészetüvé lészen.
A gyermekről nincs szó.
Julis csupa hűség, s noha
Fájt szíve, nem zugott soha.

De méhe bezárva maradt.
S egykor gróf Kál így szól:
„Azt véltem, gyümölcsöt arat
Házam s elterjed jól;
Látom, isten nem szereti
Frigyünket, átok követi.

Egy főrendű személyt veszek
Társul, kivel talám
Örökösök atyja leszek,
S népem áldást mond rám.
Illy boldoggá te nem tehetsz,
Hát atyádhoz vissza mehetsz.”

S Julis, mintha legnyájasb szó
Vidítná, ugy felel
Szelíd hangon: „nekem mind jó,
Mit férjem rendel el.
Onnét hazul hozott ruhám
Ládámban van, azt veszem rám.”

Gyöngy, gyémánt, arany himezés
Tőle elfogatik,
Sem sóhajtas, sem könnyezés
Rajta nem láttatik.
Indul paraszt öltözettel
Millyenben jegyeztetett el.

Nyalábját hón alá veszi
Gróf képét csókolja,
S egy hev könnyyel tüzzé teszi,
Ki bár mint titkolja,
Alig állja hogy bájolvá
Meg ne ölelje lángolvá.

Megy. A cselédek könnyezik
Fájlalván esetét,
A grófot vaknak nevezik,
S bomlottnak izletét.
Ő dicséri: „Jók legyetek.
Mindenkor isten veletek.”

Elijed s egyszersmind örül
Őt látván az atyja;
Mindent kérd a lettek körül,
S osztán ez szózatja:
„Jóknak hasznosak mindenek
Láthatd, a nagyok millyenek.

A kastélyban fel nem leled
Atyádat, gyermekem,
Tégedet is semmi cseléd
Ki nem pótolta nekem.
Mik valánk most azok lettünk,
Az álomból felébredtünk.”

Egy hét mulv' a gróf meglepi
Őket véletlenül.
Az atya képén innepi
Csend és komolyság ül;
Julis hallgat elfogódva
S mint vendéglátó forgódva.

„Tudod, jegyben vagyok, ugymond
A gróf, összekelek
Minden órán, de egy a gond
Kulcsárnét nem lelek.
Egy ideig e bajomat
Oszd meg, ismered házamat.

Uj társam egy kis lyányt is hoz,
Kit özvegy testvére
Támaszkodván jószágához,
Bizott hű kezére.
A gyermek, mint kis angyal, szép,
Egy esztendő, eleven, ép.”

Igy szólván Julisra tekint,
Kinél akármint viv,
Egy csepp könny jelenti a kint,
Mellyet rejt benn a sziv.
„Egy esztendő a leányzó,”
O lelket általjáró szó!

Erőt vesz, bármint forr a vér:
„Engedek szívesen.”
A gróf megy. Julis is megtér
A várba csendesen.
Minden szükségést előre
Elrendel a menyekzőre.

Minden bámul erőltetett
Nyugtán s forró részt vesz.
Elébb itt érte tétetett
Mit ő most másért tesz.
Csak ő látszik fel nem venni
Ki volt s mivé kelle lenni.

A kirendelt napon repül
Egy hintó sebesen.
Benne az uj menyasszony ül
Gyöngyösen, kövesen.
Kit Fényköri karon fogva
Kivesz aranytól ragyogva.

„O mikép megcsalja magát
Ki bizik nagyokhoz,
Ugy tartott, mint szemcsillagát,
S most uj menyasszonyt hoz.

De szelid sziv ez, s szép nagyon
A grófnak igaza vagyon.”

Másik hintón a gyermek van.
Anyai sziv heve
Tüstént lángot vet Julisban,
Fut, hogy leg-eleve
A szép csecsemőt kezéhez
Vegye s szorítsa melyéhez.

Viszi s álomba rengeti,
Felejt egyebeket.
A gróf jó, párját vezeti,
Nézni a gyermeket.
Julis térdet hajt grófjának
S kezet csókol asszonyának.

„Julis ez? kiről mondatott
Nékem sok, ki veled
Megesküdt s elválasztatott
S most mellém rendeled?
Az nekem is nehéz lenne,
S a sziv hasadna őbenne.”

Julis felel térdre esvén:
„A gróf mindent jól tett;
Fő sorsúnak nem illem én,
Isten is mást végzett.
Két évekig szerettettem,
S fiat néki nem szülhettem.

O szeresd őt, ki nemes, jó,
Légy szerencsés vele;
Légyen áldott és állandó
Frigytek szent kötele;
S add azt neki énhelyettem,
Mit az égtől nem nyerhettem.

Csak kevés nap dolgaira
Hítt a gróf engemet;
De a kis gyermek annyira
Bájolja szivemet,
Hogy szivem végkép itt maraszt,
Csak te, asszonyom, engedd azt.”

„Angyal”, kiált ez fenszóval,
S karjába szorítja;
„Angyal,” kiált a gróf s csókkal
Julist elborítja;
S Fényköri mond, mind két szeme
Égvén: „nem jövendőlttem-e?”

Julis nem tudja mi leli.
A gróf: „kegyes alak,
Meg engedsz-e, ezt leheli,
Hogy így aláztalak?
Ülj már fényes érdemeden
Épült asszonyi széken.

Minden csudálatos tettem
Csak próba volt, nem más.
Már eléggé meggyőztem,
Melly kincs vagy. Megbocsáss!
Mától fogva másképp teszek,
Szelíd s okos férjed leszek.

Ezen asszony hugom nekem,
S teneked lesz híved.”
„A gyermek az én gyermekem?”
„Jól mondotta szíved.
A testvéremhez vitettem,
És az által neveltetem.”

Lyányára borul, szíve vér;
„Kedves ismét megvagy?
Hát ismét anya, pár, testvér
Vagyok: melly sors illy nagy!”
„Barátném is?” mond tüzesen
Fényköri. „Az is szívesen.”

„Nekem pedig kedves lányom,
Mond Miska a kit már
Elhoztak, s minden irányom:
Ezentul egy hely zár.”
Gróf Kál Julist ölelgeti,
S karon ebédhez vezeti.

S minden örül, csókolgatja
Ruháját, kezeit.
A gróf boldogul folytatta
Vele sok éveit:
S adós az ég sem maradott:
Nem sokára fiat adott.

AURORA.

Midőn Cephalosával
Szívének bálványával
A hajnal szép istennéje
Mint férjjel először hált,
Hogy egy pillantattá vált
Tudni való ezen éje.

Semmivel nem gondolván,
Csókoltatván, csókolván,
Aurora fáradtig játszék.
Utóbb elszenderedett,
A nap már fél délen látszék.

Szekeére sietett,
Minden isten nevetett,
S őtet szemérem festette:
Mint bájolsz így, melly szép vagy!
Monda Zevsz, ilyen maradj,
S örökre pirossá tette.

**IPHIGENIA TAURISBAN.
DRAMA GOETHÉBŐL.
(1832.)**

SZEMÉLYEK.

IPHIGENIA.

PYLADES.

THOAS, a taurisiak királya.

ARKAS.

ORESTES.

Nézőhely a Diana temploma előtti berek.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

IPHIGENIA.

Árnyékaid hives homályiba,
Lombokkal ékes régi szent berek,
Mint istenném csend-lakta hajlokába,
Borzadva s bús szívvel jövök ma is,
Ugy mintha benned most járnék először;
S itt semmikép megszokni nem tudok.
Régóta rejt e tájon engemet
Egy fő erő, mellynek meghódolok,
S még is rideg külföldi s uj vagyok.
Mert engem oh a tenger elrekeszt
Szeretteim honától, és gyakorta
Órákig állok a parton, keresve
Lelkemmel a görög földet; de csak
Zugó hab ad sohajtásimra választ.
Jaj annak, a ki jó szüléitől
Távol magányban él! Az a butól
Emésztve érzi szüntelen szívét.
Minduntalan repülnek andalgási
A helyre, hol legelső napsugár
Szemébe tünt, s gyermektestvérivel
Enyelgve szent barátságot kötött,
Az istenek tettét nem gáncsolom;
De asszonyoknak rossz osztály jutott.
A férfi úr honában, s hadban is
S külföldön is magán segítni képes,
Szerez s örül, harcol s víg győzödelmet
Vagy harcmezőn dicső halált arat.

Mi keskeny és szűk körben él az asszony
Egy durva férj parancsától ha függ,
Az is szerencse már és tiszt; de hátha
Bal sorsa honjából kikergeti!
Igy engem itt Thoas, egy áldott ember,
Szent láncokon keményen fogva tart.
Ah, melly pirulva vallom meg, hogy én
Neked, veszélyből mentő istennőmnek,
Örömtelen szolgállok. Érdemed
Önkényti hódolást méltán kíván.
Benned bizám mindenkor és bizom,
Diana! még most is ki engemet,
A legnagyobb királynak gyermekét,
Veszély elől karodban elhozál.
S ha oh te, Zevs leánya, a dicsőt,
Kit tőlem elszakasztva gyötröttél,
Ha isteneknek mását Agamemnont
Fénynyel tetézve Trója pusztulása
Után viszont házába juttatád,
S nejét, Elektráját, s fiát, e drága
Kincseit, megőrzéd boldog állapotban:
Vigy engem is szeretteim közé,
Megmentve, mint haláltól elvevél,
Ez élettől, melly második halálom.

MÁSODIK JELENET.

IPHIGENIA. ARKAS.

ARKAS.

Téged, Diana papnáját, köszöntet
Jó szívvel a király, kitől jövök.
Ma Tauris istennéje templomában
Áldozni készül, a sok uj s jeles
Győzelmekért. Jelentem ezt sietve.
Hadával a király is nyomban itt lesz.

IPHIGENIA.

Készen vagyunk tisztelve látni őket,
S Thoasnak áldozatja istennénk
Által kegyes szemmel tekintetik.

ARKAS.

Te is, szelíd szüz és szent, s olly igen
Tiszteltetett papné, oh bár te is
Kegyesb s vigabb szemmel tekintenél
Reánk. Mikép örülnénk! Titkosan
Nagy bú emészt szünetlen tégedet;

Sok évek óta nem hallunk tetőled
Egyetlen egy jó kedvű hangot is.
Mióta itt ismerlek, engemet
Tekinteted mindig rettetgetett;
Bezárkózott lelked talám le van
Nyügözve kebled belső rejtekében.

IPHIGENIA.

Ugy illik egy árvához s elhagyotthoz.

ARKAS.

Mikép lehetsz te árva s elhagyott?

IPHIGENIA.

Honunkká a külföld mikép lehet?

ARKAS.

S honod neked már rég külföld leve.

IPHIGENIA.

Azért sir s vérzik szívem szüntelen.
Jaj! serdülésem első éviben,
Midőn atyám, anyám s testvéreim
Egygyé levénk, s midőn mi gyermekek
Mint sarjadékok ég felé nővénk,
Egy átok akkor engem elkapta
Szeretteim közül s a szép kötél
Érc kézzel elszakasztá, s ifjuságom
Vig kedve tüstént hervadt s kihalt.
S ha mentve megmaradt is életem,
Nem más vagyok, csak árnyék, új öröm
Virága nem teremhet már szívemben.

ARKAS.

Boldogtalan ha vagy, mikép hiszed,
Hálátlan is vagy, azt állíthatom.

IPHIGENIA.

Hálám irántatok van szüntelen.

ARKAS.

Olly tiszta nincs, a millyenért szokott
A szép s nemes lélek mivelní jót,
Nincs olyan arc, melly pártfogóinak
Elégedést és kedvelést mutatna.
Mély titku sors midőn több év előtt
E templomunkba szentelt tégedet,
Thoas legott hűséggel s tisztelettel

Fogott fel, istenek sajátjaként;
S hozzád ez a hon irgalmas leve,
Melly mindenekhez szörnyű volt előbb,
Mert senki sem kötött ki partjainkon,
Ki nem lett volna véres áldozat
Diana szent oltára zsámolyán.

IPHIGENIA.

Lehelni s élni: e kettő nem egy.
Mi élet az, mellyet szentelt helyen
Sirok felett lengő árnyék gyanánt
Elgyászolok? Vagy érzett s kellemes
Életnek azt nevezni képes-e
Ha minden álmadozva tölt napunk
Ama komor napokra int ügyelni,
A mellyeket magokról nem tudó
Bus holtak innepelnek Letheparton?
Az élet csak halál, ha haszna nincs;
S az asszonyé e sors, kivált enyém.

ARKAS.

Megengedek, s egyszersmind szánlak is
Nemes negédedért, melly tenmagaddal
Nem hagy elégedned s emészt buval.
Mióta itt vagy, hasztalan vagy-e?
Ki űzte el királyunk durvaságát?
Az ősi rendszert, melly minden jövőnyt
Eddig Dianának feláldozott,
Ki törli ugy kegyes beszédivel,
Hogy sok fogoly, kit várt kinos halál,
Honába vissza épen elmehet?
Vajjon boszút kíván-e állani
Ezért Diana; sőt nem hallja-e
Kegyes fülekkel esdeklésidet?
S nem ád-e új meg új győzelmeket
Hadunknak? És nem sokkal boldogabb-e
Minden jobbágy? mióta a király,
Ki olly soká vitézül csak s hiven
Igazgatott, ma már teáltalad
Jó lenni is tud, és az engedés
Tisztét nekünk olly könnyűvé teszi?
Te azt haszontalannak tartod-e,
Ha tőled ezrek nyernek enyhülést?
Ha annak a népnek, melly tégedet
Az istenektől nyert, örök szerencse
Forrása vagy? ha száz külföldinek
Itt, a veszély s halál vidékein,
Honába bátran juthatást szeredsz?

IPHIGENIA.

Jótételünk nagyon csekély s kevés,
Ha észre vesszük mennyi a hiány.

ARKAS.

Dicséred azt, becsét ki elfelejti?

IPHIGENIA.

Hibás az, a ki tetteit latolja.

ARKAS.

Szintugy hibás, ki fitymál érdemet,
Mint a ki fattyu becsesel kérkedik.
Higy énnekem, s kövesd intésit annak,
Ki tisztelőd s igaz javad' kívánja.
Midőn veled beszél ma a király,
Kegyeljed, a mit vágy jelenteni.

IPHIGENIA.

Minden baráti szód busít. Gyakorta
E vágy elől bajjal tértem ki már.

ARKAS.

Vigyázz, ne tégy magadnak kárt magad.
Mióta elvesztette a fiát
Kevés barátinak hisz a király,
S ezeknek is nem annyit mint előbb.
Írgyen ugy tekint minden jelesb
Házbéli ifjat, mint uralkodásban
Ellenfelét, s fél, hogy magányosan
Öreg korában elhagyatva lesz,
Vagy pártütés vet véget életének.
A scytha nem szeret sokat beszélni,
Kivált nem a király, ki csak parancshoz
Szokván s tevéshöz, a beszéd finom
Vivése által nem tud célt keresni.
Szabódva, vagy önkényt őt félreértve
Gátot ne tégy dolgában; sőt fele
Utig te menj elébe nyájasan.

IPHIGENIA.

Magam siettessem hát a veszélyt?

ARKAS.

Veszély-e az, ha nőjének kíván?

IPHIGENIA.

Nekem veszély, s a legnagyobb veszély.

ARKAS.

Csak adj bizalmat hát szerelmiért.

IPHIGENIA.

Félelmemet ha egyszer elveszi.

ARKAS.

Előtte sorsodat mért titkolod?

IPHIGENIA.

Papnéhoz illik titkot tartani.

ARKAS.

Király előtt nem illik titkolódní,
S ha nem kíván is nyílt vallástevést,
Nagy lelke mélyen érzi, melly igen
Bezárod őelőtte szívedet.

IPHIGENIA.

Talán haragszik is titkon reám?

ARKAS.

Aligha nem. Rólad sem szól ugyan;
De észre úgy vevém beszédiből,
Hogy birni téged eltökélve van.
Ne hagyd, ne hagyd magára, kérlek, őtet,
Nehogy haragja gyúljon ellened,
S boldogtalan légy s sirva bánd utóbb
Tanácsom elvetését hasztalan.

IPHIGENIA.

Hogyhogy? gonosz s olly cél van a király
Szívében, a melly senkihez sem illik,
Kit istenes s nemes szív lelkesít?
Ágyába elragadni készül-e
Erővel a szentelt oltár elől?
Ha úgy van, a nagy istenek kegyét,
Kivált Dianáét hívom segédül,
S e bátor istennő papné' ügyét,
S örök szüz a szüzét bizony felfogja.

ARKAS.

Attól ne félj! A vér fellobbanása
Nem hajtja a királyt illy vakmerő
Ifjúi tette. Más kegyetlenebb
Tettet gyanítok én felőle, mellyet
Bizonynyal elkövet, mint ismerem,
Mert lelke hajthatatlanul kemény.
Azért, könnyörgök, hálát és bizalmat
Mutass hozzá, ha többet nem tehetsz.

IPHIGENIA.

Ha többet is tudsz, oh hagyd értenem.

ARKAS.

Tudd meg magától. Im jó a király,
Saját szived serkent, mert tiszteled,
Hogy őt bizalmas s szép móddal fogadd.
Az asszonyok jó szóval sokra mennek
Olly férfinál, kiben nemes sziv él.

IPHIGENIA *maga*.

Azt nem tudom mikép követhetem
A hű sziv illy kegyes tanácsait;
De a királynak sok jótétiért
Jó szókat adni, tisztetem; ezt teszem,
S hogy a hatalmasnak színzés kívül
Mondhassak, a mi kellemes, kívánom.

HARMADIK JELENET.

IPHIGENIA. THOAS.

IPHIGENIA.

Királyi jókkal áldjon tégedet
Az istennő! Dicsőség, győzelem,
Kincs, híveid virágzó állapotja,
S minden kegyes szándékid bételése
Legyen jutalmad; hogy ki élsz sokaknak,
Sokak felett szerencsés is lehess.

THOAS.

Elég szerencsés volnék, hogyha népem
Dicsérne. A mit szerzék, több gyönyört
Szült másnak, mint nekem. Legboldogabb az,
Akár király akár koldus legyen,
Kit házi boldogság öröme gyujt.
Mély bánatomban részt vevél, mikor

Mellőlem ellenségi kéz miatt
Egyetlen egy kedves fiam kimúlt.
Míg a boszúvágy birta lelkemet,
Nem szerze házam pusztasága kint;
De most, midőn győztem s az ellenség
Hazája rontva van s fiam boszúlva:
Nincs semmi otthon, a mi kedvet adjon.
Azt a vidámon engedést, a mi
Minden szemekből tündöklött elébb,
Már elnyomák a titkos aggodalmak.
Mindenki a jövődöt kémleli,
S nem önkényt hódol a gyermektelennek.
Most eljövök ezen templomba, hol
Gyakorta kértem is, háláltam is
Győzelmet. Egy ohajtást hordozok
Régóta keblemben, melly nem lehet
Előtted ujság s meglepő. Reménylem
Hogy téged népem és magam javára
Házamba viszlek én menyasszonyúl.

IPHIGENIA.

Az ismeretlennek nagy s ritka kegy
Ez oh király! Pirulva állok itt
Én bujdosó, ki e parton nem mást
Csak pártfogást kerestem, mellyet adsz.

THOAS.

Hogy származásod titkát s sorsodét
Előttem is mint minden más előtt
Ugy rejted, egy nép sem kedvellené.
E part ijeszti a jövőnyt; szokás
És kénytelenség megkívánja ezt.
De tőled, a ki sérelemtelen
Itt mint barátsággal fogadt vendég
Függetlenül élhetsz kényed szerint,
Tőled bizalmat vártam, mellyet hű
Gazdáskodó várhat vendégitől.

IPHIGENIA.

Hogy házamat s szüléimnek nevét
Titkoltam, oh király, azt félelem
Okozta, nem gyanú. Mert jaj! hahogy
Tudnád ki áll itt, melly átkot visel,
Talán irtóznék tőle nagy szived,
S nem hogy megosztanád székedet vele,
Inkább tüstént hazád határiból
Kikergetnéd s elébb mint rendelé
A sors, honába hogy még visszamenjen,
És véget érjen bujdosásiban,

Azon veszélynek adnád martalékul,
Melly a csavargót és hazúl-üzöttet
Durván ijesztve várja mindenütt.

THOAS.

Az istenek bár mit végeztek is
Felőled és egész házad felől:
Mióta itt lakol s vendégi just
Nálunk nyerél, az ég áldásai
Szállnak reánk. Nehéz hinnem nekem,
Hogy benned egy bűnöst védelmezek.

IPHIGENIA.

Nem a vendég, kegyed nyer annyi jót.

THOAS.

Gonoszra szórt kegyünk áldást nem ad.
A hallgatást hát s titkolást szakaszd el;
Nem rossz szívű kívánja tőled azt.
Az istennő kezem közé adott:
Mint szentje, nékem is szentem valál.
Utóbbra is törvényem lesz szava.
Honodba visszatérhetést ha várhatsz,
Minden kívánnatimmal felhagyok.
De hogyha útag végkép zárva van,
S ha nemzetséged elkergettetett,
Vagy szörnyű sors által kiirtatott:
Ugy nem csak egy törvény szerint enyém vagy.
Légy nyílt, tudod, szómat meg szoktam állni.

IPHIGENIA.

Nem könnyen oldja nyelvem a kötél,
Kiadni titkát, melyet régen őriz,
Mert akkor ez, használjon bár vagy ártson,
A szívet, e legbiztosabb lakát,
Örökre hagyja el. Tudd meg tehát:
Én Tantalus véréből származám.

THOAS.

Nagy szó esék ki szádból csendesen.
Hát őszöd az, kit ismer a világ
Az istenek hajdanti kedvesének?
E Tantalus volt-e, kit Jupiter
Vendégül asztalához ültete,
S az istenek is nagy gyönyörködéssel
S oraculum-szólásként hallgatának?

IPHIGENIA.

Ez az. De isteneknek emberekkel
Nem kellne, ugy, mint társaikkal élni;
Embernemünk gyarló s erőtelen,
S elszédül a nagyon magas helyen.
Ő nemtelen nem volt, sem áruló,
De nagy szolgálni, és csak gyenge ember
Mulatni a magas dörögtetővel.
Igy vétke is csak ember tette volt.
Kemény ítélet érte; s a regék
Azt hirdetik, hogy őtet büszkeség
És hívtelenség buktatá alá
A Tartarusba. S oh az istenek
Haragja minden magvát is gyűlölte.

THOAS.

Saját bűnéért-e vagy ősiért?

IPHIGENIA.

A nagy tettekre kész szívet, s Titánok
Erőhatalmát minden származéki
Öröklötték tagadhatatlanúl;
De homlokokra érc kötöt koholt
Az isten, és komor szemük elől
Rejté a józan bölcsesség szerint
Menő tanácsot, mértéklést s türeést;
Kényök hamar dühös vadság leve
S dühök határtalan szilajkodék.
Pelops a Tantalus kedves fia,
Ez a hatalmas vágyu, már öléssel
És árulással szerze legszebb nőt,
Onomaus lyányát Hippodamét.
Férjének az Thyestet s Atreust
Szülé, kik atyjok szívét mostoha
Testvérökért kitetsző lánggal égni
Írigy szemekkel sejtik, és frigyét
Kötvén, kivégzik titkon bátyjokat.
Az atyjok Hippodamiát gyanítja
Gyilkosnak, és fiát durván kívánja
Ettől, s ez öngyilkossá lesz. -

THOAS.

Mi lelt?

Beszélg tovább, ne bánd bizalmadat,
Szólj.

IPHIGENIA.

Boldog a ki ősiről beszélve
Nagyságokat vigan hirdetheti,

S szelíd örömmel látja, mint csatlódik
Szép s hosszú lánchoz ő! Mert hirtelen
S egyszerre egy ház sem szül szörnyeget,
Sem félistent. Csak a jók és roszak
Tartós sorából válik a világ
Szemfénye s átka. Közzülök kihal
Az atyjok, Atreus Thyestessel
Uralkodik. De nem tarthat soká
Az egyesség. Thyestes mocskot ejt
A bátyja ágyán. Ez kikergeti
Honából őt. Thyestes álnokul
Boszút forralva bátyja egy fiát
Ellopta titkon, és sajátjaként
Nevelte fel színlett atyáskodással.
Ennek szívét boszúval és dühvel
Betölti, s Atreushoz küldi atyja
Testvérében saját atyját megölni.
Az ifju célját értvén a király,
Kemény boszút áll rajta, vélve hogy,
Testvére magzatját gyilkolja meg.
Megtudja későn, kit kinoztatott
Halálra, s vágyván állni nagy boszút
Rút szörnyüséget érlel. Tetteti,
Hogy meg van engesztelve. Visszahívja
Honába öcscsét mind a két fiával.
A gyermekek levágván sült gyanánt
Asztalra undok étkül feltetnek.
S midőn Thyestes jól lakván saját
Husával, elfogódik mély butól,
A gyermekek hollétét kérdezi,
S szózatjokat már véli hallani:
Atreus dühös kacaj között veti
Elébe a koncolt főt s lábakat. -
Elfordulsz, oh király, s iszonykodol:
Igy akkor a nap is elvonta tőlök
Szemét s örök pályájáról kitért.
Ezek valának papnéd ősei,
S boldogtalan sorsuk s zavart eszök
Sok más bizonyoságit az éj takarja
Szárnyával s csak homályosan mutatja.

THOAS.

Rejtsd el te is. Elég. Ne hozz elő
Több szörnyeket. De mondd meg, melly csoda
Származtat e vad fajból tégedet?

IPHIGENIA.

Atreus első magzatja Agamemnon
Az én atyám. De bátran mondhatom
Hogy ezt kicsiny koromtól fogva én

Nemében egy remeknek ismerém.
Engem szült Klytemnestra néki, mint
Zsengét, utóbb Elektrát. Békeségben
Országolt a király és Tantalus
Házába a nem ismert csend betért.
De a szülék kedvén egy csorba látszott;
Nem volt fiok. S alig telt bé a vágy,
S Orestes a kedvenc alig virult
Leánytestvéri közt, hogy uj csata
Készült, a már megbátorult családra.
Ismeritek hirtől azt a hadat,
Melly a görög nemzet vitézeit
A legszebb asszony elrablásáért
Boszúállásra hívta Trója ellen.
Övék-e már a város, nem tudom.
Atyám vezérlé a görög hadat.
Soká hiában kellett várniok
Aulisban kedvező szelet, mivel
Neheztelvén Diana a vezérre
Késlelte a sietni akarókat,
S Kalchassal a király idős leányát
Kivántatá magának. Engemet
Anyámmal együtt a táborba csaltak,
S az oltárhoz ragadtak áldozatnak.
Az istennő megengeszteltetett;
Nem ontatá vérem, sűrű felhőbe
Elrejte, s itt e templomban jövék
Magamhoz a halál félelmiből.
Im ez vagyok én, Iphigenia,
Agamemnon leánya, s unokája
Atreusnak és sajátja Dianának.

THOAS.

Téged nekem királyi vér sem tesz
Többé, mint ismeretlenül valál.
Ismétlem azt a mit mondék imént:
Jőj, osztozzál meg, mim van, mindenemben.

IPHIGENIA.

Mikép merném ezt tenni, oh király?
Az éltetemet megőrző istenasszony
Nem bír-e teljes jussal engemet?
E védhelyet számomra ő kereste
S azért tart itt talán, hogy rémüléssel
Megbűnhődött atyám öreg korában
Leljen vigasztalást bennem s gyönyört.
Talán közel van visszatérhetésem,
S tetszése ellen lenne örök frigyem.
Kértem, jelentse, itt maradjak-e.

THOAS.

Elég jel az, hogy itt vagy eddig is.
Mentségeket ne fürkészsz gondosan;
Sok szóval kár könyörgést megtagadni:
Csak egyet ért a kérő: a nemet.

IPHIGENIA.

Nem elvakító szókat mondok én;
Kitártam e szív belső rejtekét.
S nem érzed-e magad, mint kényszerít
Illy sors atyám, anyám, testvéreim
Velem létét forrón ohajtani,
S kívánni, hogy szüléim pítvarában,
Hol néha még a bánat emleget,
Körülem úgy, mint ujjászült körül,
A szép vigság az ősi oszlopokra
Repkényt kerítgessen megtértemért.
Oh vajha tenmagad küldnél oda!
Uj életet nyernénk én s kedvesim.

THOAS.

Menj vissza hát! Tégy úgy, mint vágy szived;
Ne halld a jó tanács s az ész szavát.
Egészen asszony, járj mint indulat
Zablátlanúl elránt ide s tova.
Ha keblöket szerelemvágy hevíti,
Nem tartja őket semmi szent kötél,
S csábítókkal atyjok, anyjok, a férj
Hű karjait tüstént elhagyni készek.
S ha bennök a vad kény lecsendesült,
Hiában hat reájok hű s erős
Okokkal a tanács arany szava.

IPHIGENIA.

Eszmélj nemes szavadra, oh király!
Bizalmamért ilyen jutalmat adsz-e?
Elkészülél csenddel hallgatni ki?

THOAS.

Reménytelenre nem készültem el.
De kelle várnom azt is: tudhatám
Hogy asszony az, kivel dolgom leend.

IPHIGENIA.

Ne szidjad, oh király! szegény nemünket.
Nem tündöklők az asszony fegyveri
Mint a tiéitek, de nem rutak.
Elhiggyed, abban meghaladlak, hogy

Tisztábban látom, a mi jódra válik.
Velem s magaddal ismeretlenül
Hiszed, hogy egy szoros frigy boldoggá
Kettőnket tenne, s jó szívvél s reménynyel
Erőlteted megegyezésemet.
De én hálát adok nagy istenimnek,
Hogy észet s erőt adnak reá nem állni
E frígyre, mellyet nem kedvelnek ők.

THOAS.

Nem istenség, csak a szív szól belőled.

IPHIGENIA.

Hozzánk csak a szív által szólnak ők.

THOAS.

S nekem jusom nincs őket hallani?

IPHIGENIA.

Zajgó heved nem hagyja hallni őket.

THOAS.

Csak a papné hallhatja s senki más?

IPHIGENIA.

Kivált királynak kell ügyelni rájuk.

THOAS.

Szent hivatal, s a Zeusnek asztalához
Öröklött jus közelb viszen hozzájuk,
Mint egy gyarló vadat.

IPHIGENIA.

Kisajtolád
Bizalmamat, s im ekkép bünteted.

THOAS.

Ember vagyok s tanácsos vetni véget.
Szavam tehát megálljon: légy papné,
Mivé kiválasztott az istenasszony.
De megbocsásson énnekem Diana,
Hogy vétkem által s lelkem sérelmével
A régi áldozat soká megszűnt,
E földre nem jöhet bántatlanul
Külföldi, rá halált mond ősi szabda.
Te engemet kedveskedéseiddel,
Mellyekben most leányom érzetit

Másszor menyasszonyom tüzes hevét
Örülve láttam, mint varázskötéllel
Leláncolál s tisztem felejtetéd.
Elaltatád egészen lelkemet,
Melly nem hallá jobbágyaim zugását;
Most ők fiam korán halásáért
E szín alatt okoznak engemet.
Már kedvedért nem gátlom azt a vágyat
A melly a régi áldozást kívánja.

IPHIGENIA.

Nem kedvemért kívántam gátolást.
Nem érti a mennyben lakókat az
Ki őket vérszopóknak képzelet;
Csak önkeménységét ruházza rájuk.
Im engem is kivett az istennő
A pap kezéből, intve, hogy neki
Szolgálatom becsesb lesz, mint halálom.

THOAS.

A szent szokást nem illik változékony
Eszünk szerint csavarva érteni.
Tedd tisztedet, s enyémet én teszem.
Két útasok, kik a part barlangjában
Találtatának, s kikről nem lehet
Gyanítani jót erántunk, fogva vagynak.
Először e kettőnek vére folyjon
Mint istennőnek olyan áldozat,
Millyennel én már rég adós vagyok.
Ezennel küldöm, tisztedet tudod.

IPHIGENIA *maga.*

Szent istennő, tudsz te segíteni!
Van felhőd sanyarúk elől a jót
Rejtni, s szél segedelmivel, a sors
Érc nyögét leoldva, vizen
S a fene scytha puszta vidékin
Túl, szabad menedékire vinni.
Bölcseséged előtt kitakarva van
A mult és valamit hoz idő még.
Szemed vigyáz jó híveidre
Mint az éjek élete, a hold,
Földre vigyáz és osztogat áldást.
Ne hagyd oh kezeim mocskolni vérrel!
Jót az senkinek soha nem szül,
S a nem akarva megöltnek is üldözi
Képe, akárhova menjen, az ádáz
Gyilkolót s ijeszti gyakorta;
Minthogy az istenek a nap alatt is

A jó emberi nyájra gyönyörrel
Néznak, és szeretik rövid éltét
Nyujtani boldogul, és úgy akarják,
Hogy sok olyan időre tegyen szert,
Mellyben vígan örülhet az ég s föld
Kellemit csudálva szeretve.

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

ORESTES, PYLADES.

ORESTES.

Halál ösvénye ez, mellyen megyünk:
Lelkem hova tovább lecsendesül.
Midőn Apollot kértem, üzze el
A bosszu szörnyü hóhéristennőit
Mellőlem, itt Taurist bíró kegyes
Hugának templomában láttaték
Igérni istenszóval enyhülést;
S ígétét most látom teljesedni,
Mert a halál kinomnak véget ad.
Melly könnyü lesz nekem, kit isten üldöz,
S elmémben is gyakorta megzavar,
Mégvalni a nap szép sugáritól!
S ha lenni kell, hogy Atreus unokái
Győzelmi szép halált ne érjenek,
S mint őseim s atyám, én is kinos
Baromként áldozatnak essem el:
Legyen! Tanácsosb itt oltár körül
Kimúlni, mint alávaló szugolyban,
Hol törbe a rokon gyilkos kerít.
Engedjete, ti földalattiak,
Kik a rólam folyó s minden nyomom
Festő vért szomjuzván vadász ebek
Gyanánt kergettek szünhetetlenül,
Engedjete kis nyugtot, nem sokára
Leszállok én hozzátok, a napfény
Ne lásson engemet, se titeket.
Kisértetek ne víjanak tovább
Érettem a föld szép zöld szőnyegén.
Ott, ott alant kereslek fel, holott majd
Örök bus éjben egyesít a sors.
Csak téged, Pylades, bűnöm s bolygásom
Vétketlen részesét, csak tégedet
Sajnállak illy korán ama setét
Országba vinni! Élted vagy halálod:
Ez egy ád még reményt vagy aggodalmat.

PYLADES.

Orestes, én olly kész még nem vagyok
Az árnyékok honába szállani.
Én még azon töröm fejem, mikép
Intézzem a setét éjhez csavargva
Vivő utat felső világ felé.
Halálra gondom nincs, ott jár eszem,
Az istenek tanácsa nem nyit-e
Elillanásra ajtót vagy kaput.
Akár félünk, akár nem; a halál
Utóbb elér. Nekem még akkor is,
Ha áldozandó fűrtinket nyiri
Már a papné, éltünk mentése lesz
Egyetlen egy gondom. Ne sűlyedj el
A buba; vesztedet sietteti
A csüggedés. Apollo azt ígérte,
Hogy húga templomában enyhülést,
Erőt, s hazádba eljutást találsz.
Az istenek nem kétértelműleg
Beszélnek, a mint a busúlt gyanítja.

ORESTES.

Az élet gyászszos fátyolát anyám
Kicsiny koromban már reám takarta.
Igy serdülék, atyám szakasztott mása,
S komor szemem keményen vádolá
A két szerelmes álnok tételét.
Gyakran midőn Elektra, a néném,
A lángoló körül siránkozék,
Mellé ülék szemem reá meresztve,
Illyenkor ő sokat beszéle jó
Atyánk felől; s oh hányszor azt kívántam
Hogy lássam őtet és vagy én hozzája
Mehessek el vagy ő honába jöjön!
Eljött az a nap -

PYLADES.

Oh erről ne szólj!
Pokol lakóinak való e tárgy!
Mi szebb emlékezésekből vegyünk
Erőt ujonnan hősi tételekre.
Az isteneknek széles e világon
Sok jók szolgálatára van szükségek.
Nekik te is kellesz, nem vittek el
Midőn atyád Orkushoz kénytelen
Lement.

ORESTES.

Oh vajha! köntösét ragadva
Kisértem volna őt!

PYLADES.

Ekkép reám
Ügyeltek, és azért hagyának itt.
Mert hogyha elvesztettelek vala
Mi volnék, azt nem is gondolhatom:
Mivel mióta létemet tudom,
Csak a te kedvedért kívánok élni.

ORESTES.

No hozd elő ama szép sorsomat,
Midőn szabad helyem volt nálatok,
Nemes szívű atyád bus ifjuságom
Hervadt virágít gondosan dajkálta,
S te fogyhatatlanul víg énkörültem
Mint könnyű tarka lepke bajtalan
Bokor körül, repdesve szüntelen,
Uj életárt enyelgettél belém,
Ugy hogy veled felejtven nagy bajom
Ifjúi kedv szeszével teltem el.

PYLADES.

Mikor szeretni kezdtelek, csak akkor
Kezdettem élni.

ORESTES.

Mondd gyötrődni inkább.
Az én bajom fő súlya ez, hogy én,
Mint dögveszes szarándok, mindenütt
Kint és halált keblemben hordozok,
S akármilyen szép s egészséges hely is
Miattam a virágzó arcokat
Lassú halál színével vonja be.

PYLADES.

Ha mérget és pestist lehelne szád,
Orestes, én már rég kimultam volna.
De jó kedvű s vidám szívű vagyok.
S repülni nagy tettekre szárnyakat
Vidám szív ad.

ORESTES.

Nagyokra? Úgy vagyon;
Egykor sejténk előttünk illyeket.
Ha gyakran együtt kergeténk hegyen

Völgyön vadat, s reménylénk hogy melyünk
S karunk erősödvén, utóbb ösünk
Módjára így vadászunk buzogánnyal
S nyilakkal itt zsványt, ott szörnyeget,
S ha estve a tenger kövecspartján
Egymásra dülve ültünk csendesen,
Játszó habok csapkodták lábainkat
S szemünk előtt olly tág volt a világ:
Ollyankor néha fegyverünk után
Kapánk s jövődönk fényes tettei
Ezer s ezer csillag gyanánt ragyogtak.

PYLADES.

Temérdek munka az, melyet szivünk
Vágy vinni véghez. Minden hősi tettet
Egyszerre tenni olly nagyúl szeretnénk,
A millyenné utóbb nevelkedik.
Ha népek, évek, nemzetségek által
Hirdettetik költői dal szerint.
Mi szépek és dicsők az ősi tettek
Ha, csendes esti lantverés között
Az ifjunak fülébe zengenek,
S a mit teszünk, nekünk, mint önekik,
Akkor mikor tevék, csak aggalomnak
És tördeléknék látszik.
Igy a mi tőlünk fut, kergetjük azt,
Lábunk előtt nem ügyelünk az útra,
S atyáink mente s földi élete
Nyomát szemünk alig sejdíti meg.
Csak árnyaik felé vágyunk sietni,
Mellyek arany felhők közt hegytetőn
Messzünnen istenképekként igéznak.
Én a felől nem tartok semmit, a ki
Dicsértetéseiről álmaoz.
De adj barátom hálát isteninknek,
Veled hogy illy korán annyit tetettek.

ORESTES.

Az a kivel szerencsés tetteket
Vitetnek véghez, a ki a hazát
Veszélyek ellen védi, vagy nagyítja,
S elejt vagy megszalaszt ellenfelet,
Hálát elég okokra nézve adhat;
Mert legnagyobb örömmel töltözik.
De engemet, választván gyilkosul,
Anyámnak, a ki tőlem tisztelést
Érdemle, hóhérává tettenek.
S midőn a rút tettet velem rutúl
Boszultaták, örvénybe buktatának.
Elhidd, ez által is csak Tantalus

Nemét verik, hogy én, vég sarjadék,
Se veszszen el vétketlenül s ne érjek
Tisztességes halált.

PYLADES.

Az istenek
Atyák bűnét nem büntetik fiakban:
Akárki is, rossz avagy jó, saját
Tettéért vesz jutalmat. A szülék
Áldása száll örökségül, nem átka.

ORESTES.

Nem áldásuk hozott e helyre minket.

PYLADES.

Ha az nem, hát az istenek tanácsa.

ORESTES.

Tanácsuk fog tehát elveszteni.

PYLADES.

Tedd azt, a mit kívánnak s várakozzál.
Apollohoz ha a hugát viszed,
S ha egy nemes szívű néptől imádvá
Lakoznak ők mind ketten Delphiben,
Ugy e dicső pár illy szép tetteredért
Hozzád kegyes leend. Megmentenek
Az alvilágiaktól. Már e szent
Erdőbe most sem jó egy is feléd.

ORESTES.

Talám nyugalmas lesz tehát halálom.

PYLADES.

Egészen más az én gondolkozásom.
A multat és jövőt irányosan
Vizsgálva, a csomót feloldozá.
Az istenek tanácsában talám
Régóta készül a nagy munka. E vad
Partról s e véres emberáldozás
Mellől Diana elkivánkozik.
Mi nézeténk ki a szép tetterre, minket
Dicsőít az, s csudálatos dolog!
Mihelyt kilépénk, rá szoríttatunk.

ORESTES.

Az istenek tanácsát és saját
Kivántodat fris észszel öszvecsatlod.

PYLADES.

Mit ér eszünk, ha a kéklő egekben
Lakók szavára bölcsen nem vigyáz?
Egy isten a nemes szívűt, de nagy
Vétkűt nehéz munkára hívja meg,
S úgy látszik a lehetlent bizza rá.
Végtére győz a hős, s midőn lakol,
Szolgál az isteneknek s a világnak.

ORESTES.

Ha sorsom azt akarja, hogy megéljek,
S nagyot tegyek, gyógyítsa mennybeli
Erő e szédülést, a melly anyám
Vérével ázott úton elragad
Holtak felé; apaszsa el kegye
Azt a forrást, a melly anyám sebéből
Ömöl reám s örökre mocskosít.

PYLADES.

Ne zúgolódj! A bajra bajt tetépsz,
S a Fúriák tisztét magad gyakorlod.
Maradj veszteg, míg én kigondolok
Mindent, utóbb majd egyesült erő
Kivántatik, s magamhoz hívlak akkor:
Megért tanács szerint fogván kezét,
A nagy dologban eljárjunk merészen.

ORESTES.

Ulysses az, ki itt szól.

PYLADES.

Mit csufolsz?
Egy hőst magának minden tartozik
Választani, kit vezér gyanánt kövessen
Olympus útján. Én megvallhatom
Okos fortélyt nem tartok illetlennek
Ahoz, ki nagy s merész dolgokra vágy.

ORESTES.

Én a vitézt és nyílt szívűt dicsérem.

PYLADES.

Azért nem is kértem tőled tanácsot,
Már téve egy lépés van általam.
Az öröktől tudom, hogy egy dicső
Külföldi asszony a dühös szokást
Rabláncra vetvén, emberek helyett
Tömjént, hálát s könyörgést áldozik

Az isteneknek. Mindenek dicsérik,
Amazon származás, a mint hiszik,
És nagy veszély elől futott ide.

ORESTES.

Aligha, a mit felvilágosíta,
Viszont be nem setétül a bűnös
Itt léte által, a kit mindenütt
Egy vastag éj gyanánt borít ez átok.
Vérszomjuzó szentség az ó szokás
Láncát leoldja, hogy veszünk legyen.
Bennünket a király dühe megöl,
Ha asszony véd ez ellen, mit nyerünk?

PYLADES.

Hogy asszony véd, szerencse! mert a férfi,
Ha még olly jó is, a kegyetlenséghez
Hozzá szokik, s a mit gyűlölt elébb,
Törvény gyanánt tekinti azt utóbb,
Kemény s más emberré lesz, mint ki volt.
De asszony a mit egyszer eltökél,
Nem áll el attól. Jobban bizhatol
Hozzá jó s rossz dologban. - Ime jő.
Hagyj itt, külön köszöntöm. Nem tanácsos
Tüstént tudatni sorsunkat s nevünket.
Meglátlak még elébb, míg szól veled.

MÁSODIK JELENET.

IPHIGENIA. PYLADES.

IPHIGENIA.

Ki vagy, s honnét jössz, mondd meg, utazó
Ha nem csalatkozik szemem, görögnek
Inkább mutat mivoltod, mint scythának.

(Leoldja róla a láncot.)

Ez a szabadság ártalmas lehet;
Az istenek vegyék el a veszélyt,
Mellyben forogtok itt.

PYLADES.

Oh égi hang!
Külföldön a honnyelv mikép ígéz!
Atyáim ősi földjét én fogoly
Ujjonnan képzelem szemembe tűnni.
Engedd örömmel mondanom, hogy én is
Görög vagyok. Kevés pillantatig

Felejtkezém sorsom keserviről;
Ez a dicső jelenmény bájola.
Oh értesíts, ha a sors végzete
Nem tiltja, melly magas família
Adá éggel-rokon személyedet.

IPHIGENIA.

Az istenné kiválasztott s szentelt
Papnéja szól veled. Többet ne kérdj.
Mondd meg ki vagy, s minő boldogtalan
Csillag hoz téged és barátodat.

PYLADES.

Melly vad szerencse hányjon számtalan
Veszély között, könnyen megmondhatom.
Oh vajha, istenszármazat, te is
Olly könnyen önthetnél reményt belénk!
Kretából Adrast gyermekei vagyunk,
Az ifjabb én s Cephalus a nevem,
Laodamas a másik és idősb,
Egy harmadik s középső a frigyet
Testvéri közt felbontá jó korán
Szelíden engedénk anyánk szavának,
Míg Trojánál vitézkedék atyánk;
De hogy prédával telve visszajött
S hamar kimult; az országlás miatt
Had támadott a testvérek között.
Én a legéltesbbel fogék kezet.
Orozva ez perlő öcscsét megölte.
A nagy bűnért a Fúriák szegényt
Kegyetlenül kinozzák s kergetik,
De a vad partra Delphi istene
Reménynyel küldé s azt parancsolá:
Hogy húga templomába itt keressük
Az olly nagyon szükséges enyhülést.
Foglyok vagyunk, s azért hozattatánk
Hozzád, hogy áldozz fel. Már ezt tudod.

IPHIGENIA.

Leomla Troja? mondd meg, kedves ember.

PYLADES.

Porrá lön. Oh kegyes, légy pártfogónk!
Siess az isten biztatásaként
Segíteni. Szánd meg a nehéz bajút,
Testvéremet vidítsd szives szavakkal.
De kérve kényszerítlek, bánj vele
Kimélve; mert öröm mint fájdalom
S emlékezés beteg szívét hamar

Felháborítja s megzavarja. Ekkor
Hagymázi bódulásba elmerül
S szép lelke Fúriák bitangja lészen.

IPHIGENIA.

Akármi nagy bajod van is, felejtsd
Könyörgök, míg nekem nem válaszolsz.

PYLADES.

A híres város, melly tíz hosszú évig
Egész görög hadnépnek ellenállt,
Leomla és nem újul fel soha.
De sok nagy emberünk halála azt
Velünk soká megemlegetteti.
Achilles ott ment sírba, s szép barátja.

IPHIGENIA.

Elhunytatok ti is hát, égi fények!

PYLADES.

Igy Palamedes s Telamon Ajaxa
Sem láthaták viszont honjok eget.

IPHIGENIA.

Az én atyámról hallgat; nem veszett el.
Nem, ő nekem még él, ujúlj szívem
Reménye, még fogom szemlélni őtet!

PYLADES.

De boldogok, kik ellenség előtt
Találtak egy keser-édes halált.
Mert a honokba jöttéket közös
Öröm helyett keserves kínra várta
Egy megbusult isten kemény haragja.
Nem zeng-e itt a hír harsány szava?
Hová csak elhat, mindenütt beszéli,
Mi szörnyű dolgok estenek hazánkban.
Titok neked, mikép töltötte el
Jaj és fohász Mycene palotáit?
Rút cimborát fűzvén Klytemnestra
Aegisthtel, álnokul hálóba csalta
Férjét, s megölte visszajöttékor. -
Te e királyi házat tiszteledd,
Mint látom, és erősen küzködöl
Magaddal a szörnyű eset felett.
Baráti frígy kötött-e tégedet
Hozzá, vagy egy-tájéki születés?

Tudasd velem, s bocsáss meg énnekem,
Hogy én jelentem a rossz hírt először.

IPHIGENIA.

Mondd meg mikép ment véghez a nagy bűn?

PYLADES.

Megérkezése napján a király,
A ferdőből midőn frisúlve már
Kilépne, nőjétől ruhát kíván,
S ez a veszély leánya egy redős
S ravasz szövésű tág lepelt vetett
Vállára és fejére, s a míg ő
Abból magát próbálja fejteni,
Aegisth, az áruló agyon veré.
S így eltakarva mult ki e nagy ember.

IPHIGENIA.

S minő jutalmat vett a cimborás?

PYLADES.

A már bitangolt ágyhoz birodalmat.

IPHIGENIA.

A gyilkolást tehát rút tűz szülé?

PYLADES.

Az, és boszúlás régi vágya is.

IPHIGENIA.

S miért gyuladt boszúra a királyné?

PYLADES.

Nagyon súlyos tettért, mi mentené,
Ha gyilkolást lehetne menteni.
Aulisba csalta őtet a király,
S midőn egy isten a görög sereg
Utját dühös szelekkel gátolá,
Idősb leányát Iphigeniát
Diana oltárán feláldozá
A nép javára. Ez Klytemnestrát
Úgy ingerelte, hogy hizelkedő
Aegisthnek engedett, s önnön maga
Döntötte sírba férjét hitlenül.

IPHIGENIA. *(ábrázatját betakarván.)*

Most már elég. Utóbb fogsz látni még.

PYLADES.

Ugy látszik, a királyi ház baját
Nagyon szívére vette. Ám akárki
Legyen, de a királyt ismerte ő
S nagy származásból rabbá leve.
Szerencse ez nekünk: vidulj szívem,
Siess evezni arra gondosan,
Reményed hol mutatja csillagát.

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

IPHIGENIA. ORESTES.

IPHIGENIA.

Boldogtalan leoldom láncodat,
Jelül, hogy vár rád még nagyobb veszély.
Az a szabadság, melyt e szent kör ád
Csak nagy beteg végső enyhülete,
Csak pillanat s halál postája. Még
Nem mondhatom, nem képes mondanom,
Hogy vesztetek mulhatlan. Én magam
Mikép legyek gyilkostok? S míg Diana
Papnéja én leszek, hozzátok érni
Mind addig egy léleknek sem szabad.
De hogyha tisztetem úgy, mint a boszús
Király kívánja, véghez nem viszem,
Papnét helyettem szűzeim közül
Választ, s legott én rajtatok csupán
Forró fohászzal segíthetek.
Oh drága földim! a legalacsonyb
Rabszolga is, ki tüzhelyéhez ért
Honisteninknek, a külföldön angyal.
Mikép fogadhatlak tehát titek?
Elég örömkönyekkel áldva, kik
Az általam szüléi ölben is
Tiszteltetett nagy hősök képeit
Előmbé festétek, s e bús szívet
Uj szép reménnyel megvigasztalátok!

ORESTES.

Titkolni származásod és neved
Ok kényszerít-e? vagy tudnom szabad,
Ki szól velem kegyszűzek hangjain?

IPHIGENIA.

Utóbb megismeresz majd. De most beszéld el
Testvéred a mit félig monda csak.
Mi véget értek a hősök, kiket
Trója alól megérkezések óta
Váratlanul kemény sors üldözött.
Én gyenge korban vettetém ugyan
E partra: még is jól emlékezem
Mikép tekinték félékeny s szemérmes
Szemekkel elbámulva e vitéz
Lelkekre. Ugy látszék személyeikben
Az ó világ Olympusban lakó
Dicsői jöttek Ilium vesztére,
És Agamemnon volt a legdicsőbb.
Oh szólj, való-e hogy a maga neje
S Aegisth megölték ötet álnokul?

ORESTES.

Való.

IPHIGENIA.

Jaj, jaj neked boldogtalan
Mycene! Így tehát teljes kezekkel
Átokra átkot szórtak Tantalus
Utói, s gyom gyanánt ezer s ezernyi
Gyümölcsöt adva terjesztettenek
Egymást szünetlen öldöklő dühös
Vad fajt. - Fedezd fel, a mit hirtelen
Megrémülésem éje eltakart
Gyászolva testvéred beszédekör.
Mikép van a nagy törzsök vég fiága,
A kellemes kedves gyermek, kitől
Atyánk halála vár boszultatást?
A szörnyü vérnapon mint járt Orestes?
Ő is talám Avernus hállójába
Került? Vagy él? és él Elektra is?

ORESTES.

Még élnek ők.

IPHIGENIA.

Aranynap! kölcsönözd
Sugáraid legszebbikét s helyettem
Hálául áldozd Jupiternek itt;
Mert én szegény és szótalán vagyok.

ORESTES.

Ha e királyi házzal ismerősi
S talám rokon viszonynyal kötve vagy
Mint gerjedő vidám kedved mutatja,
Erőt kívánok győzni szíveden,
Mivel pokolkin a vígkedvűnek
A fájdalomba hirtelen merülni.
Te, látom, Agamemnonról csak azt
Tudod, hogy ő kimult.

IPHIGENIA.

De kell-e több?

ORESTES.

Felét tudod csak még a nagy gonosznak.

IPHIGENIA.

Mit féljek? Él Orestes, él Elektra.

ORESTES.

Tehát Klytemnestrára nézve nem félsz?

IPHIGENIA.

Nem menti őt meg félés, sem remény.

ORESTES.

El is hagyá már a remény honát.

IPHIGENIA.

Talám dühös hóhéra a bu volt.

ORESTES.

Nem, sőt tulajdon vére lett halála.

IPHIGENIA.

Világosan szólj, s mondj bizonyosat.
A kétkedés s gyanú éjszínü szárnya
Fejem felett százkép ijesztve csattog.

ORESTES.

Úgy rendelék tehát az istenek,
Hogy én jelentsem azt, a mit pokol
Országa hangot nem halló ürébe
Örökre rejtnei olly igen kívánok?
De kényszerítesz, mert kegyes te, bár
Siralmasat parancsolsz, megnyered.
Elektra (atyja meghalván) gondosan

Veszély elől az öcscsét rejtegette.
Nagybátyja Strophilus kegygyel fogadva
Nevelte azt fiával Pyladessel,
Kit a rokon vendég szép ifjuhoz
A legszivesb barátság kapsola.
A mint nevelkedének, vágyok is
Hevüle megboszulni a királyt.
Egyszerre véltelen Myceneben
Teremnek elcserélt ruházatot
Viselve, mintha a kimult Orestes
Halála hírét vinnék és porát.
Szívelve látja a királyné őket,
A házba mennek. Elektrának ott
Orestes elbeszéli, hogy kik ők.
Az ebben a boszút, melly a szüléi
Szentség előtt lankadt, uj lángra gyújtja.
A helyre ötet titkon elvivé,
Hol atyja meghalt és hol vére ennek
Még ekkor is halvány gyanús nyomokkal
Festette a mosott pallózatot.
Lerajzoló tüzes beszédével
A gyilkolás egész mint lételét,
Saját rabsági kínos életét,
Az árulók szerencsegőgi gúnyát,
S azt a veszélyt, melly illy fajult anya
Miatt az árva testvérekre vár.
Ekkor kezébe nyomta azt a tört,
Melly Tantalus házában annyiszor
Dühösködött immár, s Klytemnestrának
Hóhéra lett tulajdon gyermeke.

IPHIGENIA.

Halhatlanok, ti kik mindenkor uj
Felhőkön élitek, fő boldogok,
A tiszta nappalt, hát csupán azért
Vevétek, emberektől olly sok évig
Különszakasztva, engem illy közel
Hozzátok, a szent tűz gerjesztgetése
Leányi tisztjét rám azért bizátok,
Azért vonátok lelkem láng gyanánt
Örök kegyes fényletben ég felé,
Hogy házam ennyi szörnyüségait
Későbbben és mélyebben érzéném?
Beszélj el a boldogtalan miként van,
Orestes él-e vagy nem?

ORESTES.

Bár ne élne!
Az így kiontott vérből forrva feltün
Az anyja lelke,

S ekkép kiált az éj leányinak:
„Az anyja gyilkosát fogjátok el!
Utána fussatok, zsákmánytok ő.”
Ezt hallva ők éhes sasok gyanánt
Körül tekintnek beesett szemekkel;
Felállanak setét barlangjaikban,
A bánat és kétség, e kísérőik,
Vért szopni elhagyják szuglyáikat,
Előttök Acheron nagy gőzt ereszt,
S a gőzfelhőben a nagy gyilkolásnak
Szünetlen eszmélése a bűnös
Felett kereng s esztét nem szűn zavarni;
S ők, a veszélyre hívtak, lejönek
Az égi díszszel ékes földre, mellytől
Egy régi átok őket elvoná.
A hontalant gyors lábbal üldözik,
S nyugtok csak új gyötrésre ad erőt.

IPHIGENIA.

Boldogtalan! hasonló sors juthat
Tenéked is mint e kínszenvedőnek.

ORESTES.

Minő hasonló sors? Miről beszélsz?

IPHIGENIA.

Testvérölés nyomorgat téged is;
Tudtomra adta ezt immár öcséd.

ORESTES.

Nem türhetem hogy, jó szív! tégedet,
Hamis tudósítás elámitott.
Az ismeretlent másik ismeretlen
Fortélyosan szövött hazug hír által
Akarta törbe ejtini; én kimondom
Mi a valóság.
Orestes én vagyok; s bűnös fejem
A sír felé hajol s halált keres,
S ohajtja azt akármelly arcban is.
Akárki légy, szabad sorsot kívánok
Neked s barátomnak, magamnak nem.
Találjátok ketten szökésre módot:
Én veszem itt; s holttestem öszvezúzva
Essék le egy kőszikla bérceiről,
S gőzölgve folyjon a tengerbe vérem,
S a barbárok földére ontson átkot.
Ti menjetek kies görög hazába,
Új életet baráti szívvel élni. *(eltávozik.)*

IPHIGENIA.

Remény-telés, te Zevs legszebb leánya!
Egyszer tehát hozzám alá jövé!
Minő csudálandó kép vagy, mi nagy!
Alig hat el néző szemem kezédhez,
Melly telve szép gyümölcs füzérivel,
Hozzánk Olympus kincseit lehozza.
Mint a királyt a bőkezű ajándék
Bélyegzi, mert kevés az őneki,
Mit ezrek is sokallnak, úgy titek'
Nagy istenek! kimélve halmozott
S illő időn adott áldástokon
Ismerhetünk meg; mert mi jó nekünk,
Csupán ti tudjátok; ti a jövőndők
Tág tartományit végig nézitek,
Midőn előlünk minden éj homálya
Elszárja a kilátást. Csendesen
Eltűritek, ha mit mi gyermekésszel
Ohajtva szer felett siettetünk;
De bölcseségtek nem szakasztja le
Éretlenül az ég arany gyümölcsit,
S jaj annak, a ki illyeket dacolva
Csikar s halálos élményt szerez
Magának. Oh e rég várt s még alig
Gondolt szerencsémeket ne engedjétek,
Mint egy kimult baráti kedves árnyat
Tőlem hiában és ezerszeres
Kinomra ismét semmivé enyészni.

ORESTES. *(ismét visszamegyen hozzá.)*

Az istenek kegyét ha tenmagadnak
És Pyladesnek kéred, engemet
Nevezni félj; megmentni a bünöst
Nincs mód; s hahogy közöd leend vele,
Inségiben s átkában osztozol.

IPHIGENIA.

Sorsom le van kötözve a tiedhez.

ORESTES.

Távol legyen. Hagyj engemet magán
Lemenni a holtakhoz. A bünöst,
Ha szent ruhád fedné is, el nem rejti
A szüntelen leső kinzók előtt.
Itt léted is, dicső kegyistenné,
Csak félre nyomja, el nem űzi őket:
A szent berek földére lépniök
Kevély érc lábaikkal nem szabad,
De messziről itt is gyakorta hallom

Kacajjok undok hangját. Így lesik
A fára felfutott ijedt utast
A farkasok. Nem messze itt kívül
Hevernek és ha e helyt elhagyom,
Fölkelnek és kigyós fejeiket rázva
S minden felől porból felhőt csinálva
Prédájokat keményen kergetik.

IPHIGENIA.

Megtudsz-e érteni egy jó szót, Orestes?

ORESTES.

Mondd annak azt, kit istenek szeretnek.

IPHIGENIA.

Ők uj reményre gyujtnak fényt neked.

ORESTES.

Füst s gőz között a holtak rest folyója
Csillámlik, ez fényt ad az alvilágra.

IPHIGENIA.

Testvérnénéd csupán Elektra volt?

ORESTES.

Ez egyet ismerém; de egy idősbet
Jó sorsa, melly minékünk szörnyű volt,
Kimente jókor inségink közül.
Oh hagyj fel illy kérdésekkel, s ne légy
Erinnyeknek társa, kik kihalt
Tüzét szívemnek újra éltetik,
S nem engedik leégett hajlokunk
Parázsait bennem porrá enyészni.
Tehát e láng, gyújtó kéztől ujítva,
S nevelve a pokolnak kénkövével,
Szünetlenül égesse lelkemet?

IPHIGENIA.

A lángba én kies töményt hozok.
Oh hagyd a hűség szent lehelletével
Melyed hevét gyengéden hívesíteni.
Orestes, édesem, nem értesz-e?
A rémülés kegyetlen isteni
Ugy elszáritották-e véredet?
S vad Gorgonok szörnyű nézésiből
Kővé tevő báj szállt-e tagjaidba?
Oh bár anyád kiöntött vére téged
Kiált s hiv is pokolra tompa hangon:

Testvéri áldó szó nem hívja-e
Az ég kegyét Olympusból reád?

ORESTES.

Kiált! kiált! Hát vesztemet kívánod?
Hát benned is kinistenség lakik?
Ki vagy te, hogy szavad villám gyanánt
Keresztül járva metszi lelkemet?

IPHIGENIA.

Megmondja azt szived belérzete.
Orestes, én vagyok - tekints reám,
Én, Iphigeniád, im élek még.

ORESTES.

Te!

IPHIGENIA.

Kedvesem, testvérem!

ORESTES.

Félre! menj!
Ne bánts! ha jót akarsz, hozzám ne érh!
Mikép Kreusának menyasszonyi
Ruhája, úgy én olthatlan tüzet
Terjesztek. Engedj, Herkules gyanánt
Magán kimúlnom dísztelen halállal.

IPHIGENIA.

Nem, nem lehetsz veszendő! Vajha tőled
Csak egy nyugodt hangú szót hallanék!
Oh végy ki kétségimből, hadd legyen
Rég kért szerencsém teljesen sajátom.
A fájdalom s öröm sebes kerék
Gyanánt forog lelkemben; borzadás
El-eltaszít az ismeretlentől,
De szívem a testvérhez huzva huz.

ORESTES.

Talán én Lydus templomába jöttem,
S papnéja ádáz szent ihlés dühével?

IPHIGENIA.

Oh vess figyelmet rám! Oh nézd, mikép
Nyilik meg olly régtől bezárt szívem
A szép örömnnek, melly lobogva ég,
A legbecsesb teremtményt, a mi még
Számomra él, csókolni s karjaimmal,

Mellyek csak a szeleknek terjedének
Eddig ki, tégedet szorítani által.
Ereszsz, ereszsz! Tisztábban nem zuhog
Parnass örök forrása kősziklás
Bércek között le a tündéri völgybe,
Mint édes érzetim patakja árad,
S özön gyanánt körülvesz boldogítva.
Orestes, édes testvérem!

ORESTES.

Szép Nympha!
Én nem hiszek hizelkedő szavadnak.
Diana papnénak szüzet kíván,
S szentsége mocskolói megboszúlja.
Ne merj karoddal engem átölelni.
Szeretve egy ifjat ha menteni
És boldogítani szép sorssal kívánsz,
Hajtsd szivedet barátomhoz, ki arra
Méltóbb, s ki ott a kősziklák között
Bolyong; keresd fel őt, segéld tanácscsal,
S kiméld meg engem.

IPHIGENIA.

Eszméldj, jó öcsém,
Ismerd meg azt ki elveszett s im él.
Nénédnek égből származott tüzeit
Ne tartsd bünös s rút lángu gerjedésnek.
Vegyétek el tévelygését, egek!
Hogy százszoros pokolt e menny ne adjon.
Ő, régen elveszett nénéd, van itt.
Az istenné az oltártól ragadt el,
S e templomába rejtett engemet,
Te fogva vagy s rendelve áldozatnak,
De a papnéban nénédet leled.

ORESTES.

Boldogtalan! Szemlélje hát a nap
Házunk utósó szörnyüségait!
Nincs itt Elektra is, hogy ő velünk
Együtt vesszen, s több kint s gyalázatot
Utóbb ne légyen tűrni kénytelen?
Jól van, papné, az oltárhoz megyünk!
Testvéri gyilkolás az ősi törzsök
Örök szokása; s nektek, istenek!
Hálát adok, hogy engem magtalant
Vágtok ki. És tanácslom, hogy neked se
Tessék felesleg a szép napvilág.
Jövel, kövess az éj setét honába!
Mint kénköves mocsár sárkányai

Harcolva a rokon fajt elnyelik,
Ezen dühös vérség magát emésztí:
Jőj magtalan s vétketlen el velem!
Te szánva nézsz reám? Ne fáradozz!
Illyen szemekkel próbált Klytemnestra
Utat keresni a fiú szívéhez;
De ez merész karral döfött belé,
S megölte. - Bosszus lélek, jőj elő!
Seregbe gyűljetek, ti Fúriák,
S nézzétek a kívánt játékot, kényeteket
Végső s legundokabb remekmivét!
Nem fen harag fegyvert itt s gyűlölés;
Szerette testvérét gyilkolja meg
Testvéri kéz. Ne sirj! Nem vagy bűnös.
Kicsiny koromtól fogva nem szerettem
Ugy semmit, mint tudnálak tégedet
Szeretni, édes néném! Bátorodjál!
Üsd bé belém a törst, ne szánj, hasítsd el
E melyt, s csinálj a csermelyeknek utat,
Mellyek szivemnél forranak lobogva.

(Elájulva egy székre rogy.)

IPHIGENIA.

Illy nagy szerencsét és kint egy magam
El nem bírok. - Hol vagy te, Pylades?
Segélyedet hol érem, drága férfi?

(Elmegyen keresni.)

MÁSODIK JELENET.

ORESTES. *(Ájulásából magához jő, feláll).*

Csak egy pohár vizet még Letheből,
Csak egyet adj utósó enyhülésül!
Az életostromló görcs már kiázik
Mindjárt melyemből, s lelkem csendesen,
Vegyülve a felejtés kútfejével,
Örök ködökbe foly, hozzátok, árnyak!
Hagyjátok a föld zaklatott fiát
Nyugalmatokban részt kegyelve venni!
Mi suttogás van e gallyak között?
Mi lassu zörgés leng eme homályban?
Már jönnek ők az új vendégre nézni.
Mi e sereg, melly, mint egy öszvegyült
Fejdelmi háznép, együtt vígadoz?
Békülve járnak vének s ifjak itt,
Nők s férfiak; hasonlók istenekhez
S magok között egyenlők. Ugy van, ők

Az én nagy őseim. Thyestessel
Atreus beszél barátként, s nyájasan
A gyermekek körülök játszanak.
Tehát gyölölség már nincs köztetek?
S a bosszuláng eltűnt a napvilággal?
Ugy én is jól fogadt vendég leszek,
S ünnepseregteket nagyíthatom.
Atyák! Orestes idvezel most,
A régi törzsök végső ága;
A mit vetétek, azt aratta:
Terhelve átokkal mulék ki.
De itt alatt minden terh türhetőbb;
Vegyétek, oh vegyétek őt fel!
Atreus! Thyestes! mind kettőtöket
Tisztellek én; harag nincs itten. -
Hol lesz atyám, kit egyszer láttam csak
Éltemben? - Óh atyám! karöltve
Anyámmal együtt nyájasan jársz?
Ha Klytemnestra van kedvedben;
Orestes is hozzája szólhat:
Im itt vagyon fiad! gyermektek
Itt van, fogadjátok szívelve.
A földön a mi házunk népe
Ha nyájasan szólt, ölni készüle,
S vén Tantalusnak nemzetsége
Az éjen tul lelt jobb világot.
Köszöntötök ti s befogadtok.
Jerünk, jerünk az ős öreghez!
Hol múlat a vén? hadd szemléljem
A drága, a nagyon tisztelt őst,
Ki istenekkel ült tanácsban.
De késtek s félre elfordultok!
Mi ez? Gyötrődik a félisten?
Jaj! a világbiró erősek
Haragja hős melyére sok kint
Rakott s érc láncsal zárt keményen.

HARMADIK JELENET.

ORESTES. IPHIGENIA. PYLADES.

ORESTES.

Immár ti is lejöttetek hát?
Boldog vagy néném! Még Elektra
Nincs itten: ezt is bár elejtné
Szelid nyilával egy istenség.
Téged, szegény barátom, szánlak.
Jőj el te is velünk Plutóhoz,
Köszöntsük őt mint új vendégek.

IPHIGENIA.

Kik tündököltök nappal s éjjel is
Az embereknek s nem világolhattok
Holtaknak, oh bennünk testvéreket
Ti égi testvérek segéljete!
Diana, a te szép bátyád neked
Minden felett, mit a föld ad s az ég,
Kedves; s gyakran fordul örök világa
Felé szűz arcod csendes óhajtással.
Egyetlen egy későn talált öcsémet
Az örülés éjéből oh ragadd ki.
S ha célod, a miért itt rejtegetsz,
Elérve van, ha ötlet általam
S az által engem menteni kívánsz:
Oldozd le átka láncát, hogy ne vesszen
Időnk el, miglen még megmenhetünk.

PYLADES.

Ismersz-e minket? Látod-e e berket,
S e fényt, mi nem világol holtakon?
Barátod és nénéd hü karjait
Nem érzed-e, kik élve átölelnék?
Fogj meg; mi nem vagyunk testetlen árnyak.
Vigyázz szavamra, hallgass rám; szedd össze
Magad, becses minden szempillant,
Elillanásunk gyenge cérnán függ;
S úgy látszik, azt kegyelmes Parka fonja.

ORESTES. (*Iphigeniához.*)

Szabad szívvel most, most engedj előszer
Tisztán örülnöm karjaid között!
Ti istenek, kik, a terhes felhőket
Üríteni, lángot öltötök reátok,
S a földre a rég óhajtott esőt
Szelek zugási s dörgések között
Komoly kegyük, záporban öntitek,
De csakhamar, halandók rettegését
Áldással enyhítvén, a bámulást
Örömré s háladásra fordítjátok,
Midőn frissült füvek s fák harmatin
Új napsugár varázslóbban ragyog,
S a tarka Iris játszva nyájasan
A fellegek gyászfátyolát lefejt:
Oh engem is néném ölelgetési
S baráti csókok közt engedjete
Tartósan és hálálva vígadozni.
Az átok oszlik, szívem mondja ezt.
A Fúriák leszállnak, hallom a zajt
A Tartarusban, s ennek érc kapuit

Utánok égdörgés közt bécsukódni.
A föld frísítő illatot lehel
S hiv, hogy színén örüljek életemnek,
S nagy tetteket siessek végbe vinni.

PYLADES.

Kiméljük a szükön szabott időt!
Majd a hajót repítő szél vigye
Egész örömhálánk lángját az égbe.
Jerünk! Serény szándék kíváztatik.

NEGYEDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

IPHIGENIA.

Hogyha az égiek
A nyavalyás halandót
Nagy zavarokba viszik,
S próbaköre teszik
Fájdalomnak, örömnék,
Jó sorsnak, bal esetnek
Szörnyü kínu cseréi közt:
Akkor a zajosabb
Város udvariban
Vagy falu pusztá ölében,
Hogy segédje legyen,
Csendes lelkü barátot
Adnak áldva neki.
Oh istenek, kísérje Pyladest
Mindenben, a mit tesz, kegyelmetek.
Az ifjunak vitéz kar ő a harcon,
A vénnek a tanácsban éles szem:
Mert lelke csendes, fogyhatatlanul
Megőrzi a nyugalmi szent tüzet,
Bőségiből segélyt s tanácsot ad
Az üldözöttnek. Engem elragadt
Öcsém szívétől, én azt szüntelen
Bámultam, a szerencsét nem tudám
Tulajdonommá tenni, karjaim
Ki nem bocsáták őt, s nem érezém
Környékező veszélyünknek dühét.
Szándékjokat kivinni mostan ők
A tenger öblihez menének, hol
Hajóval elrejtve társaik
A jelt lesik; nekem ravasz beszédet
Nyelvemre adván bölcsen oktatának,
Hogy a királynak mit mondjak, midőn

Az áldozást keményebben kívánja.
Oh látom én, engem vezetni kell,
Mint gyermeket. Hazudni nem tanultam,
Fortélyra sem termettem. Jaj nekem,
Jaj a hazugságért! az a szívet
Nem menti úgy meg, mint igaz beszéd;
Meg nem vigasztal; sőt inkább kinozza
Azt a ki által van koholva, vissza
Repül fejére, mint nyíl, melly kilőve
Az istenektől visszaküldetik,
S az ellövőn ejt nagy sebet. Melyemben
Gond gondot űz. Talán a Fúria
Testvéremet majd a szentségtelen
Parton dühösb erővel zaklatandja;
Talán megismertetnek? - Ugy hiszem,
Fegyver zörög. - Valósággal! - Követ
Sietve jó királyomtól. Szívem
Dobogva ver, midőn olly férfiat
Szemlélek, a kit megcsalok hazudva.

MÁSODIK JELENET.

IPHIGENIA. ARKAS.

ARKAS.

Az áldozattal, oh papné, siess!
Vár a király, s a nép seregbe gyült.

IPHIGENIA.

Intésedet én tenném, s tisztemet,
Ha véltelen dolog nem vetne gátot.

ARKAS.

Mi gátol a király parancsa ellen?

IPHIGENIA.

Nem vélt eset, s olly melly nem függe tőlünk.

ARKAS.

Mond meg mi az, hogy tüstént hirt vihessek;
Mert végezés a két utas halála.

IPHIGENIA.

Nem végezők azt még az istenek.
E férfiak közül egy, a korosb,
Testvérölésnek vétkiért nyomorg.
S a Fúriák kísérik mindenütt;

Kik által a templomban gyötretvén
Elmocskolá azt: a tengerhez én
Most szüzeimmal elmegyek sietve,
Az istennő képét ott fris habokkal
Locsolni és tisztítani titkosan.
Ne háborítson senki szent utunkban.

ARKAS.

Én a királynak e bajt megjelentem.
Mig engedelmet ő nem ad, ne fogj
A szent munkához addig semmikép.

IPHIGENIA.

Csupán csak a papnénak dolga ez.

ARKAS.

Jelentni kell, mert ujság, a királynak.

IPHIGENIA.

Parancsa sem másíthat semmit is.

ARKAS.

Szinesleg is gyakorta a hatalmas
Kérdeztetik.

IPHIGENIA.

Ne sajtold azt belőlem,
Tisztem szerint mit megtagadni kell.

ARKAS.

A hasznosat nem illik megtagadnod.

IPHIGENIA.

Ugy engedek, ha nem késlelsz soká.

ARKAS.

A hirt nyomon királyunkhoz viszem,
S nyomon szavát is meghozom viszont.
Oh vajha olly hirt is lehetne vinnem
Mi a zavart végkép tisztába hozná!
Mert nem tevéd, a mit hived javalt.

IPHIGENIA.

Tevém úgy a mint tőlem telheték.

ARKAS.

Szándékodat még megmásíthatod.

IPHIGENIA.

Ez semmikép hatalmamban nem áll.

ARKAS.

Terhedre van, s lehetlen, úgy hiszed.

IPHIGENIA.

Kívánságod csal, s véled hogy lehet.

ARKAS.

Illy csendesen mindent kockára téssz-e?

IPHIGENIA.

Én mindent már az istenekre bízom.

ARKAS.

Ők embert emberileg mentenek.

IPHIGENIA.

Mint intnek ők, akkép foly a dolog.

ARKAS.

Mondom neked, hatalmadban van az.
Ezen jövényeknek csak a király
Haragja készít olly kínos halált.
A fegyveres sereg már elfelejté
Az illy kegyetlen áldozásokat.
Sőt sok, kit a bal sors külföldi partra
Vetett, tapasztalá, melly isteni
Jótét, ha bujdosási s szerteszét
Hányattatási közt, hív emberi
Segédet és barát arcot talál.
Oh meg ne fogd tőlünk a mit tehetsz.
Mihelyt akarsz, munkáddal boldogulsz,
Mert a magas mennyekből emberarccal
Jövő kegy olly hamarsággal sehol
Nem alkot országot, mint ott, a hol
Egy uj, erős, vitéz s nyers éltű nép
Magára hagyva és tűnődve érzi
Az emberélet terhe súlyait.

IPHIGENIA.

Ne rázd, ne háborítsd fel lelkemet,
Melly semmikép szavadra nem hajolhat.

ARKAS.

Mig még idő van, nem szokunk kimélni
Sem ismételt jó szót, sem fáradást.

IPHIGENIA.

Magadnak aggást, s fájdalmat nekem
Szerezs, s haszon nélkül; azért ne unszolg.

ARKAS.

Fájdalmadat hívom segédemül:
Az jó barátod, és hasznost tanácsol.

IPHIGENIA.

Szorongat az hatalmasan; de még is
Szivem hidegségét nem irtja ki.

ARKAS.

Hogyhogy? Lehetne szép lélek hideg
Az olly nemeshez a ki jótevője?

IPHIGENIA.

Igen, ha a nemes, illetlenül
Hálám helyett személyemet kívánja.

ARKAS.

Ha kit szeretni kedvünk nincs, az ellen
Számunkra mindig mentséget lelünk.
Én a királynak hirt viszek sietve.
Oh vajha újra eszmélnél reá,
Minő kegyes lélekkel bánt veled
Mindenkoron, mióta vagy honunkban.

HARMADIK JELENET.

IPHIGENIA *maga.*

Ezen beszéd, nagyon roszkor, szivem
Indulatit felforgató, s legott
Uj részre hajtá. Oh elrémülök -
Mert mint az árviz, hirtelen dagadva,
A part fővényi nagy kőszirtjait
Elönti, úgy örömtenger fődé el
Legbelsejét lelkennek. A lehetlent
Ölelve tartám karjaim között.
Ujonnan egy felhő látszék szelíden
Reám borúlni, engem ég felé
Emelni, s olly álomba rengetni,

Millyent az istenné tett homlokomra,
Midőn kivett veszélyemből. - Öcsémet
Szörnyű erővel megragadta e szív,
Csak azt hallám, a mit barátja szólt,
Lelkem repült csak őket menteni;
S mint a magány sziget szikláinak
Hátot szeret fordítani a hajós:
Ugy Tauris is hátam mögött vala.
De most felébreszt e hű férfiú;
Eszembe juttatván, hogy emberek
Azok, kiket vesztőkre itt hagyok.
Kétszer gyűlölséges már a csalás
Előttem. Oh lelkem, légy csendesen!
Kétkedni s ingadozni kezdesz-e?
Itt kell magányod ótalomlakát
Hagynod. Hajóra ülsz, küzködni fogsz
Szelekkel és habokkal, s a világ
S magad mivolta ködbe rejtezik
Előtted aggodalmaid között.

NEGYESEDIK JELENET.

IPHIGENIA. PYLADES.

PYLADES.

Hol, hol van ő, hol adhatom tudtára
A szökhetés örömdetes híré?

IPHIGENIA.

Itten vagyok, merülve búba s várva
Vigasztalásra, mellyet lám ígér.

PYLADES.

Öcséd kigyógyult! A szentségtelen,
Sok szirtu és fővényű part felé
Vidám beszéd között menénk, a berket
Alig sejdítve hát mögött hagyók.
Szép arculatján ifjúság tüze
Hovatovább dicsőbbre gyűlada,
Teljes szemében ép erő, remény
S jó kedv sugárza és szabad szívében
Öröm lobogva ége, tégedet
Örangyalát, hogy menthet énvelem.

IPHIGENIA.

Isten hozott! Légy áldott és soha
Illy jót hozó s beszélő ajkaid
Ne zengjenek panaszt, se szenvedést!

PYLADES.

Többet hozok még; mert király gyanánt
Szépen kísérve jár a jó szerencse.
Mi megtaláltuk társainkat is.
Egy kösziklás öbölbe rejtezőnek
Együtt hajójokkal, s busulva vártak.
Látván öcsédet, ugráltak vigadva,
S kértek siettessük, mihelyt lehet,
Az elmenés óráját. Vágyva vágy
Evezni minden kéz. A part felől
Egy szél is, a mit tüstént mindenek
Sejtének, édesgetve szárnyra kelt.
Siess, vezess hát a templomba be,
Kívánatunknak tárgyát hadd vegyem
A szent helyen kezembe tisztelettel.
Az istennő képét én egy magam
Elég vagyok hordozni vállamon.
Mint vágyok e kívánt teréht emelni!

(Az utolsó szóknál megy a templom felé, nem vevén észre, hogy Iphigenia elmarad; végre visszatér)

Te itt maradsz és késel? - Szólj, mi baj?
Hallgatsz! zavarva vagy! Talán veszélyt
Talált viszont szerencsén? Értesíts!
Megmondhatád-e, a mit végezétek,
A rád bízott okos szót, a királynak?

IPHIGENIA.

Meg, drága férfi még is feddni fogsz.
Hallgatva már tekinteted pirongat.
Követ jött a királytól; s annak én
Azt mondtam, a mit számba adtatok.
Bámulni látszott s unszolván kívánta
A ritka ünneplést halasztani,
Mig a király rá engedelmet ad.
S most várom vissza a válaszhozást.

PYLADES.

Jaj hát nekünk! újabb veszély lebeg
Fejünk felett! Mért nem palástolád
Feltételünket a papok jusával?

IPHIGENIA.

Palástom ez nem volt nekem soha.

PYLADES.

Igy, tiszta lélek, elveszted magad
S barátodat. Miért nem gondolék
Előre illy lehetőséget, miért
Nem oktatálak, illykor mit felelj!

IPHIGENIA.

Csak engemet feddj; én vagyok hibás;
De nem tehettem volna mást, midőn
Okokkal unszolással olly dolog
Kivántatott, mit szívem is javalt.

PYLADES.

Egünk borúl; de még se csüggedezzünk,
Se gondolatlan és idő előtt
Magunkat el ne áruljuk. Te várd meg
Itt a postát, s akármilyen hírt hoz is,
Erősen állj feltétedben, mivel
Illy szentelő szokás intézete
Nem is királyt illet, hanem papnét.
S ha látni a szerencsétlent akarja,
Kit bódulása súlya földre nyom;
Mellőzd el olly szinnel, hogy őrizet
Alatt csukál be a templomba minket.
Igy adj időt nekünk a bárdolatlan
Néptől lopott szent kincscsel elszökésre.
Apollo kedvező jelekkel áld
S ígéretét előre teljesíti,
Ámbár mi még parancsát nem tevők.
Orestes ép s szabad. - Ti, jó szelek,
Repüljete hamar, gyógyult hívünkkel
S velünk az isten kösziklás honába,
S onnan Mycene városába, hogy
Éledjen és a házi istenek
A tűzhely elhamvadt parázsiból
Vigan kikelve, szépen lángoló
Tüzzel világos, kellemes helyen
Lakhassanak! Legelsőben te hints
Tömjént arany szelencéből nekik.
Te boldogságot bájolsz házatokba,
Az átkot eltörlöd s vérségedet
Életvirággal újra ékesíted.

IPHIGENIA.

Mig tégedet fülem hall, oh te kedves,
Mint a virág az ékes nap felé,
Ugy lelkem is szavad sugáritól
Illetve édes biztatásaid
Felé hajol. Mi nagy kincs egy velünk

Levő hivünk velős beszéde, mellyet
Nem hallva titkon kábul a magányos.
Mert a bezárt melyben lassúlag érik
A gondolat s tökélység, mellyeket
A hű jelen barát hamar kifejt.

PYLADES.

Isten veled! Megyek most társainkat
Nyugtatni, kik busúlva várnak engem.
Viszont jövök tüstént s itt egy bokorba
Elrejtezem, míg jelt a tétre adsz.
Mit tépelődöl? Hirtelen bevonta
Vidám orcádat a bú fátyola.

IPHIGENIA.

Bocsáss meg; csak mulékony aggodalmak,
Mint nap körül szoktak kis fellegek,
Jőnek s viszont mennek lelkem körül.

PYLADES.

Ne félj! A félelem frigyét kötött
Csalárdul a veszélylyel s együtt járnak.

IPHIGENIA.

Az én gondom nemes, mert arra int,
Hogy a királyt, ki volt atyám helyett
Atyám, orozva s csalva meg ne bántsam.

PYLADES.

Mi bűn öcséd hóhérát hagynod el?

IPHIGENIA.

Ez épen az, ki sok jót tett velem.

PYLADES.

Nem véték az, mit a szükség okoz.

IPHIGENIA.

Valóban az; s a szükség menti csak.

PYLADES.

Téged bizony kiment isten s halandók
Előtt.

IPHIGENIA.

De más törvényt javál szívem.

PYLADES.

Kemény törvénye titkos gőg mive.

IPHIGENIA.

Csak érzek én, s kevés okoskodom.

PYLADES.

Ha jól érepsz, tisztelned kell magad.

IPHIGENIA.

Csak tiszta szív érez tisztán gyönyört.

PYLADES.

A templom illy tisztán megőrze téged;
Az élet a magunk és más erényi
Íránt kevésb keménykedésre szoktat.
Alkotva olly csudásan van nemünk,
S olly sok felé szövődve s kapcsolódva,
Hogy senki sem maradhat sem magán
Sem társaságban jó, szeplőtlenül.
Nem is vagyunk bíráinkká nevezve:
Utunkra nézni s menni fő dolog;
Mert ember a mit tett, annak becsét
Ritkán, s azért, a mit még tenni kezd,
Csaknem soha se, tudja jól kiszabni.

IPHIGENIA.

Csaknem reá vészsz véleményeidre.

PYLADES.

Szükség kívánja, kell-e rávevés?
Öcséd, magad s barátod menteni
Csak egy az út: nem kell-e rajta menned?

IPHIGENIA.

Hagyj késedelmeznem, bizony te sem
Sértnéd így azt könnyelműleg, kihez
Jótétiért szived lekötve volna.

PYLADES.

Ha elveszünk, keményebb vádolás
Ér tégedet s utóbb kétségbe ejt.
A veszteséghez, látszik, nem szokál,
Mivel nagyobb gonosz gátlása végett
Csak egy hazug szóval sem áldozol.

IPHIGENIA.

Oh vajha férfiszív laknék melyemben!
Melly, eltökélve hogyha van merész
Szándékra, semmi szó sem hat reá.

PYLADES.

Haszontalan szabódol, mert parancsol
A kénytelenség érc szive, s szavát,
Mint fő törvényt, az isteneknek is
Követni kell. Némán uralkodik
A régi sors tanácstalan huga.
A mit reád tesz, vidd; s engedj neki.
A többi már tudtadra van. Megyek,
S tüstént jövök viszont, hogy megmenésünk
Pöcsételését szent kezed tegye.

ÖTÖDIK JELENET.

IPHIGENIA *maga.*

Kell engedelmeskednem; mert halálos
Veszély lebeg kedveltimen. De jaj!
Saját ügyem mind több több bút okoz.
Oh eltemessem hát a szép reményt,
Melly bús magányomban vigasztala?
Örökre fenmaradjon hát az átok?
Ne jusson e nemzetség már soha
Áldáshoz? - Itt fogy minden és avúl,
Legszebb szerencse, legnagyobb erő
Elhervadoz, miért ne hát az átok?
Tehát hiában véltem, hogy magányom
Szülői házam sorsából kiment,
S hogy egykor a mocsokkal tölt lakot
Mint tiszta lelkü megvétketlenítem?
Alig, hogy egy öcsém gonosz bajából
Csudásan és hamar kigyógyula;
Alig jön egy soká kivánt hajó
Engem szüleim szép honába vinni:
Im a siket szükségnek érc keze
Kétféle bűnre kénytet, istenem
Reám bizott s olly szent képét kilopni,
S megcsalni a nemes férfit, kinek
Köszönhetem szerencsém s éltemet.
Oh csak melyemben még harag ne gyuljon
Rátok, nagy istenek, csak keblemet
A vad Titánok ádázó dühe
Karoly gyanánt ne tépje. Mentsetek,
S mentsétek e szívben meg képteket!

A régi ének zengedez fülemben -
Felejtve volt, s önkényt feledtem el -
Az, melyet a Parcák elharsogának,
Midőn arany székéből Tantalus
Alá esett. Szánták barátjokat;
Melyök dühös s iszonyu volt szavok.
Gyermekkorunkban sokszor énekelte
A dajka testvérimnek és nekem,
Jól megmaradt.

Oh félje az ember
Az isteneket!
Örök hatalom van
Nálok s cselekesznek
Mindent, mit akarnak
Határtalanúl.

Az félje duplán is
Őket, kit emelnek,
Mert ő arany asztal
Körül, de felhőkön
S köszirtokon ül csak.

Ha pörleni kezdnek,
Lehull örök éjbe
Szégyennel a vendég
S nincs haszna, ha kötve
Ott vár igazabban
Itélni birákat.

De ők örök innep
Vigságít arany szék
S asztal körül élik.
Hegyekre hegyekről
Lépnek s nekik a mély
Völgyből ezer elzárt
Titán lehelése
Küld áldozatot fel,
Mint könnyü felhőcskét.

Az égi királyok
Haragja soká sok
Házakra kiterjed,
S késő unokákban
Restellik az ősnek
Szemlélni szakasztott
Képét, kik elébb olly
Lángolva szerettek.

Igy zengtek a Parcák.
Hallgatja az éjbe
Elzárt öreg a dalt;
S szánván maradékit,
Megrázza fejét.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

THOAS. ARKAS.

ARKAS.

Szégyelve megvallom, hogy nem tudom,
Kihez s hová irányozzam gyanúmat.
Elszökni a foglyok próbálnak-e,
Vagy a papné segíti titkon őket?
A hír hovatovább nevelkedik,
Hogy a hajó, melly őket elhozá,
Még most is egy öbölben rejtve van;
S a bódulás, a titkos inneplés,
E szent ürügy a késedelmezésre,
Gyanút s vigyázatot nagyon kíván.

THOAS.

Ezennel a papné jőjön hozám!
S ti tartsatok szoros vizsgálatot
A part körül egész a szent erdőig.
Ezt gondosan kimélve, vessetek
Mindenfelé lest, és elfogva őket
Ugy bánjatok velők, mint szoktatok.

MÁSODIK JELENET.

THOAS *maga.*

Két szörnyü mérgelődés forr szívemben,
Reá kit én olly szentnek gondolok,
S magamra is, ki őtet árulóvá
Neveltem olly sok engedésem által.
Az ember a rabsághoz jól szokik,
S engedni könnyen megtanúl, hahogy
Szabad kezét egészen megkötik.
Ugy van! bizony! vad őseim kezében
A szent dühtől megmentett életét
Nem várt becses szerencsének vevén
S vidám szívvel köszönnén, kész vala
Más emberek vérét oltár előtt
Kiontni s tisztnek a szükség szavát
Ismerni. Most kegyem merészletet
Gyulaszt melyében. Hasztalan reményltem
Jótéteimmal őt hozzám csatolni,
Uj sorsot áhít és keres magának.
Előbb hízeltetés által nyere,
Most, a midőn azzal nem boldogul,
Fortélylyal ostromol, s jóságomat
Elrégisült sajátjaként tekinti.

HARMADIK JELENET.

IPHIGENIA. THOAS.

IPHIGENIA.

Hivatsz! mi baj hozott hozzánk király?

THOAS.

Az áldozattal késel: szólj, miért?

IPHIGENIA.

Arkasnak elbeszéltem már okát.

THOAS.

Tőled kívánom értni még tovább.

IPHIGENIA.

Az istenné időt ad meglátolni
A dolgot.

THOAS.

Ad talán neked-valót.

IPHIGENIA.

Ha a kegyetlen tette szíved érc,
Magadnak eljönöd nem kell vala.
Mikor király parancsol éktelent,
Talál elég szolgát, kivel kegyért
S bérért a tétel átkait megoszsa
Ugy, hogy jelenlétét mocsok ne érje.
Setét felhőben végzi a halált,
S postái a veszélyt villám gyanánt
Viszik fejére a boldogtalannak;
De ő magas helyén elérhetetlen
Csendben lebeg, mint szélvész isteni.

THOAS.

A szent ajak rút dalt kezd zengeni.

IPHIGENIA.

Nem a papné! csak Agamemnon lyánya.
Az ismeretlent, bár mit szolt, becsülted,
S most a királyleányhoz büszke vagy?
Nem! ifjuságom óta megtanultam
Szüléim és egy istenség szavát
Fogadni s a hü engedés nekem
Legszebb szabadság volt, de férfi durva
S kemény parancsa kényén meghajolni
Otthon sem, és azóta sem, tanultam.

THOAS.

Egy ó törvény parancsol itt, nem én.

IPHIGENIA.

Olly törvényhez mohón ragaszkodunk
Melly fegyvert ad rut szenvedelmeinknek.
Engem parancsod ellen tenni régibb
S ollyan törvény int, melly minden jövőnyt
Megsérthetetlenül szentnek nevez.

THOAS.

Ugy látszik, a rabok sorsát nagyon
Szivedre vetted, mert míg szánod őket,
Felejtetted a jó ész első szavát,
Hogy a hatalmast nem kell ingerelni.

IPHIGENIA.

Nyelvem beszéde elhallgassa bár,
Megtudhatod mi van s marad szivemben.
Az egyező sorsról emlékezés
Melly zárt szívet nem nyit szánásra meg?
S enyémet inkább még: mert én ezekben
Saját személyem látom. Én magam
Oltár előtt remegtem, s szent napon
Korán halást letérdepelve vártam.
A kés ki volt már rántva, hogy gyönyörhez
Szokott melyembe üttessék, alélva
Borzadt egész lelkem, szemem világa
Eltűnt, s az istennő megmente im.
Nem tartozunk-e a balsorsuakkal
Ugy bánni, mint velünk az istenek?
Te ezt tudod, s ismersz; és kényszerítsz!

THOAS.

Ne énnékem, hanem tisztednek engedj.

IPHIGENIA.

Hagyj fel. Ne szépíts olly erőszakot,
Melly játszadoz gyámoltalan nememmel.
Mint bármi férfi, úgy én is szabadnak
Születtem. Agamemnonnak fia
Ha volna itt, s kívánnál dísztelent,
Van annak is mind kardja mind keze
A szent jusok védelmezése végett.
Nekem szavam van csak, s asszony szavát
Becsülik a nagylelkű férfiak.

THOAS.

Én többre, mint testvéred fegyverét.

IPHIGENIA.

A fegyvereknek sorsa változó:
Bölcs harcoló meg nem vet ellenfélt.
De a természet a gyengéknek is
Fegyvert adott, sérelmek ellen; ő
Adott nekik ravasz fortélyra észt;
Kitérnek, elkésnek, kerülve járnak.
S erőszak a fortélyra érdemes.

THOAS.

Fortélyt az ész meggyőző szemeskedéssel.

IPHIGENIA.

A tiszta szív még erre sem szorúl.

THOAS.

Vigyáztalan ne vallj magadra vétket.

IPHIGENIA.

Oh láthatnád csak, e szív mint vesződik
A rárohant gonosz sors ostromát
Harc kezdetén vitézül visszaverni!
Hát nincs-e már védelmem ellened?
A szép könyörgést, e bájos virágot,
Melly fegyvernél az asszonyok kezében
Erősb s hatalmasb, tőled eltaszítod.
Mivel lehet már védnem szívemet?
Az istennői csudáért kérjem-e?
Lelkemben épen nincs-e már erő?

THOAS.

A két utas bal sorsán szer felett
Aggódni látszol. Add értnem kik ők?
Kikért emel föl lelked olly erősen?

IPHIGENIA.

Ők - úgy hiszem - mind a kettőt görögnek
Tartom.

THOAS.

Tehát ők földik, és a honvágy
Tüzét szivedben újra lángba hozták!

IPHIGENIA. *(egy kis hallgatás után.)*

Valljon jusok hallatlan tételekre
Csupán a férfi hősöknek van-e?
Csak ők ölhetnek lehetlent által?
Mi mondatik nagynak? Mi más hevíti
Borzasztva a beszélőt mindig újra?
Mint a mihez nem várt előmenettel
A legmerészebb fog? ki éjszakán
Az ellentáborn meglepven, maga
Véletlenül, gyult láng gyanánt, dühödve,
Támad meg alvókat s felébredőket,
Utóbb a serkenőktől hátra nyomva
Rabolt lovon zsákmánynyal visszatér;
Csak az dicsértetik, csupán csak az,
Ki, járt utat megvetve, vakmerőn,
Bejár hegyet völgyet, hogy egy vidéket
Rabló zsványoktól megtisztogasson?
Hát nincs-e más mód nekünk, s kénytelen
A gyenge asszony, születési just
Letéve, a vadakhoz lenni vad,
S Amazonokként fegyvert tőletek
Ragadva sértést megboszulni vérrel?
Melyemben egy merész szándék kereng;
Sok szemrehányást s nagy veszélyt okoz,
Ha roszul üt ki majd. De lelketekre
Kötöm, s ha, mint dicsértettek, dicsők
Vagytok, segéljete s harcoljatok
A jó ügyért. Ugy van, oh király
Titkos csalárd fortély koholtatik;
A foglyokat hiában nézeted.
Ők társaikhoz mentek, kik reájok
Hajóval a tengerél várakoznak.
Közülök egy korosb, kit bódulás
Háborgatott s most elhagyott, Orestes
Az én testvérem, és a másik ennek
Bizottja és barátja, Pylades.
Apolló küldi őket Delphiből
A partra, olly hagyással, hogy Diana
Képét lopják el és testvérhugát
Hozzá vigyék, s ezért a Furiák
Által gyötörtnek s anyja gyilkosának
Jó írt ígér. Im mind kettőnk ügyét
Kik Tantalus házából megmaradtunk,
Kezedbe adtam; irts ki, ha szabad.

THOAS.

Te azt hiszed, hogy a vad scytha hallja
A józan ész s jó szív szavát, a mit
Nem halla Atreus, a görög?

IPHIGENIA.

Kiki,

Akármelly ég alatt is hallja azt,
Kinek melyében élte kútfeje
Tisztán buzog. - Mit végepsz, oh király,
Hallgatva lelked zárt s mély rejtekében?
Ha elvesztést, először engem ölj meg.
Mert most midőn semmit reménylenünk
Nem képes, a szörnyű veszélyt, miben
Bűnöm miatt kedvelteim forognak,
Jól látom. Oh jaj megkötözve fognak
Hozzám hozatni. Millyen arcúlattal
Vegyek bucsút öcsémtől, kit magam
Meggyilkolok? Többé már nem lehet
Mondhatlanul kedves szemébe néznem -

THOAS.

Tehát az álnokok, céljokra törve,
A rég bezártak s óhajtásait
Könnyen hívőnek illy ravasz cselekből
Szövött hálót vetének a nyakába!

IPHIGENIA.

Nem! oh király, nem! Én csalathatom;
De ők igaz s hiv emberek. Ha nincs
Ugy a dolog, veszejtsd el őket, s engem
Vess el, rekeszsz jutalmul bűnömért
Egy bús magányu kösziklás szigetbe.
De hogyha régen óhajtott öcsém
Ez ember, úgy bennünket elbocsáss
S vérimhez is légy mint hozzám kegyes.
Atyám saját nejében, s nője ismét
Saját fiában lelt gyilkost. Csak ez
Végső reménye Atreus törzsökének.
Hagyj tiszta szívvvel s tiszta kézzel érnem
Honomba házunknak bűnét lemosni.
Igéreted megáll. - Ha út leend,
Igy esküvél, hazámba juthatásra,
El fogsz eresztetni, s íme most leve.
Nem biztat egy király szorulva csak
Köz emberekként úgy, hogy kis korrig
Elűzze a kérőt, sem nem fogad
Egy olly esetre, millyent nem reményl:
Magas helyének fő becsét úgy érzi
Ha a könnyörgőt boldogítani tudja.

THOAS.

Mikép tűz a vízzel, ha küzködik,
Magát boszúsan védi, s ellenét
Kiirtni vágy, úgy védi a harag
Magát melyemben állításid ellen.

IPHIGENIA.

Oh a kegyelmet engedd, áldozat
Szent fényű s csendes lángjaként, öröm-,
Hála s dicséretzengés közt lobogni.

THOAS.

Hányszor lecsendesíte már e szózat!

IPHIGENIA.

Oh adj kezet megbékülő jelül.

THOAS.

Kevés idő alatt sokat kívánsz.

IPHIGENIA.

Jótéthez nem kell sok meggondolás.

THOAS.

Sok kell, mivel jót gyakran rossz követ.

IPHIGENIA.

Roszsza a jót a kétkedés teszi.
Ne kétkedjél, hallgass csak érzetedre.

NEGYEDIK JELENET.

ORESTES *(felfegyverkezve)*, AZ ELÉBBIEK.

ORESTES *(a szin felé fordulva)*.

Kettős erővel vívjatok! Kevés
Pillantatig tartsátok vissza őket.
Nyomjátok a nagyobb erőt, hogy út
Legyen hajónkhoz, nénémnek s nekem.

(Iphigeniához, a nélkül hogy a királyt látná)

Jőj, el vagyunk árulva, csak kevés
Időnk van elszökésre. Jőj hamar!

(meglátja a királyt.)

THOAS. *(fegyveréhez kapván)*

Hol én vagyok, büntetlen nem lehet
Fegyver mezítlenül.

ORESTES.

Értesíts,

Ki az, ki így dorgál.

IPHIGENIA.

Tiszteljéd ebben

A jó királyt, ki jó atyám leve.
Öcsém, megengedj, én leányi szívvvel
Kezébe tettem mind hármunk ügyét,
Szándéktokat kivallottam neki,
Az árulástól mentvén lelkemet.

ORESTES.

Elhagy-e mennünk békével haza?

IPHIGENIA.

A villogó fegyver nem hágy felelnem.

ORESTES. *(fegyverét a hüvelybe tévén)*

Szólj hát! szavadnak, látod, engedek.

ÖTÖDIK JELENET.

Az előbbieket. PYLADES. Nem soká utána ARKAS.

(mind ketten kivont karddal)

PYLADES.

Ne késsetek. Végső erőködéssel
Vívunk vitézünk, s lassan hátra menve
Nyomólnak vissza a tenger felé.
Mi főket beszélgetése látszik itt?
Im a király tisztelt fejét szemlélem.

ARKAS.

Te oh király, mint illik, nagy s nyugodt
Szívvel megállsz szemközt az ellenféllel.
A vakmerők tüstént boszúlva lesznek;
Népök csügged, s hajójok már mienk,
Egy szódra láng prédája lesz.

THOAS.

Eredj!
Fegyverszünést parancsolj! senki se
Bántassék a míg itt beszélgetünk.

(Arkasz el.)

ORESTES.

Megegyezek. Menj összevesztetni, hívem,
Vitézeinket; várjuk csendesen,
Az istenek mit végeztek felőlünk.

(Pylades megy)

HATODIK JELENET.

IPHIGENIA. THOAS. ORESTES.

IPHIGENIA.

Vegyétek el legelsőbb aggodalmam!
Félek, hogy összevesztek mérgesen,
Ha, oh király, te a méltányosság
Szelid szavát nem hallgatod, s öcsém,
Te nem parancsolsz ifjuság hevének.

THOAS.

Én, mint idősbhez illik, csillapítom
Boszúm tüzét. Mutasd meg, mondj okot,
Hogy Agamemnon volt atyád s ez itt
Testvéred?

ORESTES.

Imhol a kard, mellyel ő
Megverte Troja nagy vitézeit.
Ezt gyilkosától elvém, kívánva
Az istenektől, hogy kart és erőt
Adnának olyat, a millyent bira
Eme dicső király, de szebb halált.
Válaszsz ki egyet bajnokid közül
S a legvitézebb mérkőzzék velem
A föld akárhol szülte hősi közt
Nincs senki, kit ne merjek elfogadni.

THOAS.

Külföld szülöttinek nem engedi
Az ó szokás ez elsőséget ebben.

ORESTES.

Kezdd el tehát az új szokást mirajtunk.
Mikor király nemest visz végbe, népe
Követve azt törvénynyé szenteli.
Engedj ne csak mentségünkért, hanem
Külföldinek vívnom külföldikért.
Ha én esendem el, reám s ezekre
Lesz mondva kárhozat; de hogyha én
Leszek szerencsés győzni, úgy ne lépjen
E partra senki, kit baráti szív
Segíteni nem sietne, s háladással
Hagyhassa itt e tájt akárki is.

THOAS.

Nem látszol, oh te ifju, elfajultnak
Nagy őseidtől, kikkel kérkedel.
Nagy száma a derék vitéz fiaknak,
Kik engem kísérnek, de én magam
Sem félek illy koromban vívni bajt,
S veled szerencsét kész vagyok próbálni.

IPHIGENIA.

Távol legyen! Nem szükség, oh király,
Hogy vér tegyen tanút. Ne fogjatok
Fegyvert! Vegyétek sorsom szívetekre.
A férfi a harc által megdicsőül:
Essék el bár, zeng énekben neve.
De a kesergve gyászoló asszonyok
Könyárjait csak számba sem veszik
Később nyomok; s nem festik a dalok
A számtalan napot és éjszakát,
Mellyekben egy érző szív a hamar
Elvált barátot vissza hasztalan
Könyörgi sírva s életét emésztve.
Engem meginte jókor aggodalmam,
Hogy egy zsvány csalárd fortélyá által
Ne hagyjam védhelyemtől elvonatni
S rabságra hurcoltatni életemet.
Szorgalmasan tölök kikérdezék
Minden körülményt, bélyeget kívánva;
Kétségtelen vagyok már a dologban.
Lásd jobb kezén a hármass csillagot,
Melly születéskor látszék rajta már,
S mellyből e kéz nehéz s nagy tetteit
Jövendölé a pap. Még teljesebben
Meggyőz a sebhely, melly szemöldökét
Hasítja: gyenge gyermekkorban ő
Elektra által karról véltelen
Leejtve egy réz üstbe ütközött. -

Bizonynyal ő az én öcsém! De kell-e
Megmondanom, melly voltakép hasonlít
Atyámhoz és mikép erősíti
Szivem vígsága állításomat?

THOAS.

Kétségemből, ha szód kivenne is,
S melyemben elnyomnám is a boszút,
Még akkor is fegyverrel kellene
Határozást tennünk. Itt békeség
Nem lel helyet. Magad vallád, hogy ők
Az istennő képét rabolni jöttek.
Azt vélitek, hogy ezt én csendesen
Elnézem? A görög szem megszerette
Gyakorta a vad népnek kincseit,
Aranygyapját, lovát, szép lányait;
De nem vivé mindég fortély s erő
Honokba vissza a prédával őket.

ORESTES.

A kép ne támaszszon pört oh király!
Mi látjuk már, minemű tévedést
Kötött egy isten fátyolként szemünkre,
Midőn hazánkból e tájékra küldte.
Tanácsot kértem én s megválhatást
A Furiáktól; ő ekkép felelt:
„Ha a hugot, ki Tauris partjain
A szent helyen nem önkényt tart lakást,
Honodba elhozod; kimúl az átok.”
Apollo, úgy véltük, hogy szól hugáról,
S ő téged értett. Rólam a bilincs
Lehulla már; te a tiéidé
Vagy már, te szent! Mihelyt megilletél,
Meggyógyulék, utólszor karjaidban
Fogott ezer körmébe nagy bajom,
Velőmet öszverázta éktelen,
S eltünt mikép mély lyukba a kigyó.
Ujulva vígadok már általad
A napvilágnak. Égi fényt mutatva
Fejlik ki most az istennő tanácsa.
Ő olly szent kép gyanánt, mellyhez csuda
Mennybéli végzet egy ország örök
Sorsát kötötte, tégedet, nevünk
Védangyalát elvitt és szent magányban
Rokon feleid javára őrizett.
Midőn a földön tőlünk elvesze
Minden, te mindent visszaadsz nekünk.
Hajtsd, oh király, elmédet békeségre,
Engedd, hogy ő atyáink lakhelyét
Szentelje meg, vigyen be engemet

A rút bünöktől megtisztult terembe,
S ültessen a koros királyi székbe.
Fizess meg a jókért, miket ada,
S hagyj engem a közelbi jussal élni!
Fortély s erőszak, hőst bár mint dicsőít,
Ez égi lélek tisztasága által
Megszégyenül, s egy áldott férfiba
Vetett leányi bizalom nyer bért.

IPHIGENIA.

Emlékezzél szavadra s légy kegyes
E hű s igaz szájból jövő beszédre.
Tekints reánk! Ritkán van alkalom
Illy szépet és jót tenni; kéretünket
Meg nem tagadhatd; oh tedd meg hamar.

THOAS.

Hát menjetek!

IPHIGENIA.

Ne úgy, oh nagy király!
Megbékülés nélkül s áldástalan
El nem megyek. Ne büntess számüzéssel!
Legyen baráti és vendégi jus
Köztünk: úgy nem fogunk elválni végkép
S örökre. Mint atyámat tisztelettel
Szerettem, úgy téged szerettelek,
S e benyomás szívemben megmarad.
Ha emberid közül akárkinek
Szózatja olly hangot zeng bármikor
Fülembe, mellyhez nálatok szokott,
S ha legszegényebben tün is szemembe
Az itt szokásban lévő öltözet:
Isten gyanánt leszek kész azt fogadni,
Saját kezem vet ágyat annak ott,
A tűz mellé magamhoz ültetem,
S csupán felőled kérdezősködöm.
Oh adjanak neked szép tettidért
Méltó jutalmat a nagy istenek!
Isten hozzád! Oh fordulj nyájas arccal
Felénk, s kegyes szívből adj búcsuszót,
Ugy majd szelídebb szél fuval hajónkra
S enyhülnek a megválás könnyei.
Isten hozzád! S nyújtsd jobbodat nekem,
A régi hű barátság zálogául.

THOAS.

Isten hozzátok!

VEGYES KÖLTEMÉNYEK. RÉSZINT PÓTLÉKUL.

BELGRÁD MEGVÉTELEKOR.

(1789).

(KIS ZSENGÉI KÖZÖL).

Mit hírel a sebes hír, magyarok! valamerre tekintünk
Éjszokról délig, hajnal szélére nyugotról,
Széles egész földnek megrémült nemzeti egyig,
Elbámúlt szemmel Józsefre s vitézire néznek,
Dolgait hirdetik és diadalmait áldva beszélik;
És csak győzni tudó seregit dicsérve csudálják.
Hát mi magyar Helicon! kiknek mejjekbe magyar vér
Még lobog, hát mi szemünk behúnyva legyünk-e hazánkban.
Messzire a mikoron látjuk terjedni határit?
Szótalanok, siketek, mikoron felséges urunknak
S édes hazánknek erőseinek nagy tetteit halljuk?
Sőt inkább szívünk, ha mejünkben még ver hazánkért,
Még ha vitézinkért buzog egy csepp vér ereinkben:
Dolgaikat hidegen s szemeink behúnyva ne nézzük;
Sőt kitörölhetetlen szókkal szívünkbe beírjuk,
S hirdetvén azokat felszóval helyekre helyekről,
Külső nemzeteket s maradékot azokra tanítsunk.

Jer, legalább most is tartsunk víg innepet együtt,
Fessük, a mint tudjuk, József bajnokjai képit,
S messük bé azokat mélyen elménkbe örökre.
Kössünk zöld lauruskoszorúkat, fűzzük azokkal
Érdemes homlokokat, s szemlélvén fényleni őket
Dicsőség szekerén, kísérik örömbe merülve.
Jer siető szemeket József diadalmira vetvén,
Belgrád váránál bámúljuk végre vitézit.

Már az egész földnek minden részére repíté
József atyánk hírét, sűrű diadalminak immár
Messze kiterjesztette előbbeni szélit hazánknek,
Ellensége között minden rettegte hatalmát,
Moesia s Illyrium pompásabb városi immár
Józsefet esmérték, s vallták esküdve uroknak,
Bátor népe nevét immár reszketve nevezték
Minden helyek, s gyorsan fejeket hajtottak előtte,
A mikor egy város szemben mer szállni kevélyen.

Hol Duna szőke vizét futtatja egész erejéből,
S szörnyű sebességgel Szávát bele omlani látja,
Itt egy hegy magasán felhőkbe fejét felemelte.
Erre az hegyre utólb, mondják, Neptunus, Apollo,

Két tehetős isten Belgrádvárt isteni észszel
Fundálták, mindenkori különös isteni gonddal
Őrzötték, s önkényt adták a kiknek akarták.
Bírták a magyarok sok időkig és gyakor ízben,
Ámde minap fellobbant e két isten haragja
Ellenek; elvették s örök ellenségeket úrrá
Rajta tevék. Most is védelmet néki ígérek
Minden erővel, azért mer szemben szállani József
Győzhetetlen népével, s azt megvetve tekintni.

József urunk hallván e város pártot-ütését,
Csak hamar elküldé Laudont; törvényes haragja
Mennykövit e heróra bizá, kinek ősz haja szállit
Feljül multa dicső diadalmai száma ezerszer.

Még az ezer szárnyú gyors isten meg se tudhatta
Laudon szándékát, mikor ő Belgrádhöz elére
Válogatott néppel, kinek ég lángmódra haragja.
Késedelem nincsen, készül céljához előre,
S mint egy isten úgy áll közepette vitézinek, őket
Példával s szóval serkenti, tanítja, vidítja.

Már az egész tábor rendben volt szedve okossan,
S félhetetlen szívvel néz mindenféle veszélyre.
Már bátran mindenre magyar Bellona vitézi
Elszánták magokat, vagy győzni vagy halni vitézül.
Már mély álmából Belgrád is a zajra felébredt
Népeit, ágyúit jól elrendelni sieti,
És mivel ötet két isten védelme segíti,
Győzhetetlen vár ő, úgy mond, s úgy vélte kevélyen;
Már csak a véres harc lángjának kelle gyuladni.

Szerte folyásoknak, ligeteknek, s bérces hegyeknek
Isteni rémülvén, kijönek szentséges helyekből,
Kétségbe' lévén, melly nemzet aratja jövődön
Termékeny tájak, mellyik használja folyások.

Bár fene ellenség, mély sánc, Neptunus, Apollo
Öszvevetett vállal harcolnak s egyes erővel:
Még is az Laudon csak meg nem dobban ezekre,
Megrettenhetetlen szívvel, hadi trombita szóval
Jelt ad népének, melly kész berepülni veszélybe.
Trombitaszót alig hogy hallnak nagy szívü vitézi,
Száz ezer ágyúkkal szórnak Belgrádba halált bé,
S meg sem szűnnek elébb tüzzáport ontani, míg nem
Szörnyü ijedtségben fene ellenségeket hozzák.
Mint a hajó, a melly tenger közepette kevélyen
Ennek előtte repült nem tudván félni veszélytől,
A mikor a sűrű felhők az eget feketével
Bévonják, az egész földet beborítja setétség,
Hullanak a mennykők, az egek szikrái tüzelnek,
S már is az árbocfát mennykő megütötte s vitorlát;
Akkor bár reszket, de tanul küszködni habokkal;

Mindenek elholt színt öltöznek benne, de mégis
Minden erőből a vízzel harcolni sietnek:
Így belgrádiak is harcnak közepette vitézzé
Lettenek, a kétségbeesés kettőzte haragjok,
S elszánták magokat várakba vitézi halálra.
Laudon az ellenség vérét kémélni akarván,
Célját más gyengébb móddal próbálta elérni.
Csakhamar állítá seregit más rendbe, szavára
Mint haragos szélvész Belgrádba beütni rohannak.
Itt de az ellenség látván magyarokba veszélyét,
A fene tigrisnél dühösebben harcola, s ő is,
Mint a vitéz magyarok, vagy győzni vagy halni kíván csak.
Itt a kegyetlen halál maga mind két részre kinyújtja
Öldöklő kezeit, s minden nyilait nagy erővel
Ellövi a gazdag prédának előre örülvén.
Már foly is a vérnek mélyen mellette patakja,
Fő, tiszt, köz katonák egymásra halomra lehullnak,
Kit megöl éles vas, kit elhord fene ágyugolyóbis,
S már kétségessen ingott Mars fontja közöttök,
A mikor Eugénnek dicsőült képe jelen meg,
A törököt rettentí, magyart biztatja nyeréssel.
Itt új élet, erő, új szív, új lélek, erősség
Élesztett mindent, a kiben még ége magyar vér.
Kétszerezett méreggel azért a törökre rohannak,
S meg se nyugodnak elébb, míg bé nem romlani látván
Belgrád bástyáját, utat bemenésre nyitottak.

Olly sebesen nem omol soha árja folyóknak hegyekről,
A mikor a parton kicsap és fut egész erejéből;
Olly hamar a tűznek nem látszik lángja repülni,
Célja haragjának mikoron bőven van előtte;
Mint a vitéz magyarok mostan Belgrádba rohantak.
A dühös ellenség hiába csatáz nagy erővel,
Széles utat nyitnak véres kardjokkal előttök
Semmi nem állhat már ellent, részekre hajolt Mars.
Még is a vak Belgrádbelieknek szíve dagályok
Most se lohadt le egészen, hanem mint adja szivekre
Félelem és kétségbeesés, a várba sietnek.
S e hozzámehetetlen helyen védelmet akarnak
Lelni; de hiában. Szörnyen megcsalta remények.
Mert Laudon szörnyű ágyúkat a várra szegezett
Sűrű mennyköveket kebelébe azokkal okádtat.
Már is rája tüzes záporba repül be golyóbis.
A leomlott bástyák, kőfal s tornyok pora égig
Megy, s az egész levegőt rettentő kép feketíti.
A vár rázkódik, bástyái renegnek ijedten.
Reszket egész város, rettegnek előbbi vitézi.

Isteni a várnak, látván, Neptunus, Apolló,
Hogy hiába való minden segedelmek, hogy őket
Bölcs észszel s mesterséggel felmúlja halandó,
A várból magokat titkon s haragudva kilopták.

Vége az ellenség nézvén ezerekre lehullni
Legjobb bajnokait, s ágyúknak mennykövit immár
Nem győzvén, s nem is érezvén őristeni gondját;
A levegőbe fehér zászlót magasán felemeltet.
Szűnik az ágyúknak haragos dörgése azonnal,
S csakhamar a magyarok lesznek Belgrádnak urokká.

Ekkoron a dunavíz Najadesse örömbe feredvén,
Hogy vize rég urait megnyerte, kiszálla vizéből,
S isteni száját illy dicső énekre nyitotta:
„Idvezlég heró magyarok termékeny hazája!
Már dicső fejedet bátran felemeld az egekbe!
József országot s egymást érvén diadalmi,
Minden egyéb népnél fényed feljebbre emelte.
Hajdani széleidet most is mindegyre nagyítja.
Ím valamerre vizem földön láttatja folyását,
Józsefet immáron mindenhol vallja urának.
Már az egész rémült Europa csodálja hatalmad,
Idvezlég, dicsekedj, örömeleklésre ereszszed
Nyelvedet illy dicső fejedelmű, ennyi vitézek
Anyja, de magzatid is víg éneklésre tanítsd meg,
Hogy Józsefjöknek nagy voltál s a te vitézid
Tettit bámulván örök hír szárnyára repítsék.
Én valamíg magyarok lesznek, s vizem árja, egészen
El nem apad, soha nem szünöm hirdetni magyarnak
S nagy fejedelmének rémítő dolgait egyre.
És valamerre folyóm siet a tengerbe omolni,
Mind ott Belgrádnál mit láta csudálva beszéli.”

Igy szólt a dunavíz rémült Najadesse. Körüle
Sok Driades s Faunus bámulva vigyáza szavára
S nem győzték Laudont dicsérni, csudálni eléggé.

KISNEK VALLÁSOS KÖLTEMÉNYEI KÖZÖL.

VASÁRNAP REGGEL.

Te, kit menny, föld, napok, s holdak magasztalnak,
S áld nyelve számtalan embernek s angyalnak,
Kire a józan bölcs, hív gyermek módjára,
Jó s bal sorsban úgy néz, mint kegyes atyjára,
Fő lélek kit eszünk hisz végzetetlennek,
S áhítatosságunk vall s nevez istennek,
Dicsőségedre van ez a nap szentelve,
Halló meg a mit rebeg gyarló fiad nyelve,
Kedveld hozzád vonzó kegyes indulatját,
Mellyel oltárodra viszi áldozatját,
Méltóztasd, teremtmőm s atyám, tetszésedre,
A mit forró szívem tesz tiszteletedre;
A mit emberi mód szerint beszél veled,
Veled, ki legbelsőbb titkát kikémleled.

Sokakat elámít tévelygés bűbája:
Add, ragyogjon nekünk igazság fáklyája.
Sokan csak kényeken járnak s veszélyt érnek:
Égi bölcseséget adj nekünk vezérnek.
Ezreket megkábít a vétkek hagymázza:
Add, hogy lelkeinket jámborság ruházza.
Csak ez tesz boldoggá, csak ez ád érdemet;
Oh ékesítsd vele az emberi nemet!
Szent békeség legyen a föld tulajdona,
Kiki mást úgy nézzen, mint rokont rokona,
S minthogy vakság által az üldözés terjed,
S abból országokat felgyújtó tűz gerjed,
Add, hogy az ész legyen mindennek szemfénye,
S hit, szeretet, remény, s tűrés szent törvénye. -
Pihen most a munkás terhes aggodalom,
Napodat szentebbé teszi a nyugalom.
Harangok harsognak. Milliommok szíve
Imád téged ki vagy ember legjobb híve,
Áldd meg mindnyájokat. Tessék imádságok;
Hív fogadást tegyen áhítatosságok.
Szoktasd őket nézni igazság fényébe,
S vidd bé a tornácból a szentek szentébe.
S midőn mindnyájunknak lefoly végső óránk,
Tekints, oh szent atyánk, irgalmas szemmel ránk.

ESTVE.

Vége van a csendes nyugalom napjának,
Mellyet hitünk szentelt a menny s föld urának:
Az éj setét fátyolt von a föld színére,
S néma hallgatás száll élők seregére.
De ámbár a napfény nem ragyog szemünknek,
A szent vallás most is tündöklök lelkünknek;
Világával a bú felhőit oszlatja,
S tökéletességre int kegyes szózatja.
Áldással, szent atyánk, ki így felemeltél
A porból, s számunkra illy vezért rendeltél,
Melly égi rózsákat hint éltünk útjára,
S mosolygó angyalként kísér nagy céljára.
Oh szentül fogadom, lelkem barátjának
Tartom ezt, s örömet engedek szavának!
Ez, csak ez emel itt igaz méltóságra,
Ez, csak ez nyit utat utóbb mennyországra.
A természet minden bimbót szépen kifejt,
Minden csir magában tehetségeket rejt:
Hát én első szülött, a földnek remeke,
Tökéletességre én ne siessek-e?
Nemde te, legfőbb Jó, mikor teremtetél,
Halhatatlanságnak részesévé tettél?
S lelkemnek a földet csupán szállásává
Adtad, hogy neveljen angyalok társává?
Mikép nyúghatnék meg lelkiesméretem,
Ha elfelejteném miért van életem?
Mint tarthatnék számot atyai kedvedre,
Ha csak a test rabja lennék ellenedre?
Áldná-e valaki holtomban nevemet,
Ha rest napszámosként tenném csak tisztemet?
Béfogadhatna-e angyalok hazája,
Ha szép tétek által nem tennék szert rája?
Repül jaj! s hirtelen eltűnik életünk,
Mint szózatunk hangja, midőn beszélgetünk,
S ha egyszer a múltak örvénye temeti
A gyors időt, senki vissza nem kérheti.
Atyám, add értenem, hogy itt csak bujdosom,
Hogy itt nincs s nem lehet maradó városom,
Hogy a virtus éltem igaz dicsősége,
S ama jobb világban az lesz nyeresége!

KEDDEN REGGEL.

Isten, ki elrejtet a csillagok nyáját,
S napoddal újonnan kezdetet pályáját,
Te kit fél mind a föld mind az egek ege,
S magasztal angyalok s emberek serege,
Végzetetlen lélek, kit idő s hely nem zár,

Örök, mindenható, meggyőzhetetlen vár,
Olly bölcsesség s szentség, mellynek nincsen mása,
Tiszta jószág, minden áldások forrása;
Ha te parancsolod, álomban pihennek
Az élők s ha intesz, viszont felserkennek,
S fél halálból, az ész örök csudájára,
Megújult erővel kelnek a munkára.
A természet télen szomorú sirjában
Fekszik s alszik fejjér halotti ruhában,
S tavasszal új fényben tündöklék szépsége,
S szemet, szívet, lelket bájol dicsősége.
Az éj égig érő ködhegyeket csinál,
A nap elolvasztja őket sugárinál,
S a gyászos setétség formátlan zavarja
Szép fény s rend lesz, mihelyt hatalmad akarja.
Mennyei szent atya, ki ne bízzék benned,
Ha olly könnyű olly sok s nagy csudákat tenned,
Kit csüggeszsenek el élte inségei,
Ha olly sokak erőd s hűséged jelei!
A sok ezer csillag, éj setétségében,
A hajnal, innepi pompás köntösében,
A napnak vidító s újíto világa -
Mind ez jóvoltodnak szoló bizonyága.
Még akkor is, mikor fák, füvek gyászolnak,
Jégeső s mennykő hull, hegyek leomolnak,
A természet, ámbár úgy látszik mostoha,
Vígasztalást s reményt nyújtani nem szün soha.
Oh hát hiv gyermekként támaszkodom terád,
Atyám, kinek keze csak jókat adhat s ád,
Terád, ki ámbár itt hívtál vándorlásra
Híven szeretsz, s jutni nem hagyatsz romlásra.
Útamat jó kedvvel teszem, mert velem vagy,
S most is, bár itt alatt erőtlenségem nagy,
Bátran veszem vándorpálcámat kezembe;
Ha fáradok, uram, adj erőt lelkembe.

ESTVE.

Kiterjeszti az éj néma homályának
Sátorát, véget vet a zörgő lármának,
Ismét elenyészett egy nap kies fénye,
A múlandóságnak elnyelte örvénye,
Igy, oh örök isten, változnak mindenek,
Úgy alkottad őket, hogy mulók legyenek:
Semmi sincs, a mi nem sietne fogytára,
Életünk is hervad virágok módjára.
Egyedül a lélek, melly egy jobb világgal
Szoros frigyben van, bír örök ifjúsággal.
Ez, ha a hold alatt jut is estvéjére,
Újulva néz vissza lefolyt idejére.

Én is most, szent atyám, e jusommal élek,
S ha tapasztalásim szavára eszmélek,
Kisebb vagyok, minden sorsom azt mutatja,
Irgalmasságidnál, éltem kegyes atyja.
Szüntelen atyai szívvel bántál velem,
Minden leleményed jóság volt s kegyelem;
Szüntelen fedezett hatalmad ereje,
S nem apadt el soha áldásid kútfeje.
Valahány szép nap rám mosolygott fényével,
Valahány hold bájolt szelíd szépségével,
Valahány hajnal jött felkölni dolgomra,
Valahány éjszaka hívott nyugalomra;
Minden mostoha sors, mellytől bölcsebb lettem,
Minden remény, mellyel bajom enyhítettem,
Örömnök minden szebb szempillantatja,
Lelkemnek minden jobb s szentebb gondolatja:
Mind ez ajándéka örök irgalmadnak,
Mellynek forrásai éltemre áradnak;
Mind ez hathatósan búzdit köszönetre
S olthatatlan lánggal égő szeretetre.
Oh ne engedd soha ezt elfelejtenem,
Add egész életem tiszteljen, istenem,
S akkor is háladás legyen áldozatja,
Mikor majd szememet halál béhunyatja.

SZERDÁN REGGEL.

Mindenható, kinek alkotó szavára
Új napvilág támad halandók számára,
Ki által az éji árnyékok oszlanak,
S hegy, völgy, sík számtalan szép szinnel játszanak;
Hozzád repül lelkem első gondolatja,
Midőn dicső fényét a hajnal láttatja,
S tőled kér magának s az emberi nemnek,
Nyugalmat a szívnek s fényt az értelemnek.
Oh, valamerre hat a nap szép sugárja,
Terjedjen mindenütt tiszta öröm árja,
S hogy nagyok s kicsinyek boldogúlhassanak,
A legszebb virtusok rajtok ragyogjanak.
Az egyesség, mellyel jár a föld nyugalma,
A jóság, melly maga magának jutalma,
S mellynek az szül legszebb s főbb gyönyörűséget,
Ha titkon vidámít, ha enyhít inséget;
A bátor s igaz szív, melly nem tud kedvezni,
Mikor az ártatlant szükség védelmezni,
A józan mértéklés, mellynek balzsamától
Mind a szív mind a test vál sok nyavalyától;
A szemérem, melly fél tenni vagy képzelni
Akarmit is, a mit kellene szégyelni,

S ha véteni talál tettel vagy szólással,
Tüstént megbünteti magát pirúlással;
A serény szorgalom, melly nem szün dolgozni,
S úgy siet a közjó számára áldozni,
Hogy idők fogytáig hálákat érdemel,
S az által magának érc oszlopot emel: -
Ezek adjanak fényt kunyhó s vár számára,
Ezek álljanak őrt angyalok módjára,
Ezeket add forrón, szent atyánk, szeretnünk,
S fő dicsőségünket benne helyheztetnünk.
Igy elenyészvén bűn s vakság éjszakája,
A föld nem lesz többé siralom hazája,
Mennyből minden szívbe lejő békességed,
S minden nyelv örömmel áld s magasztal téged.
Te vagy minden jóknak örökös forrása;
Az ész is, e fő jó, mellynek nincsen mása.
Tőled jó, az vigyen olly úton bennünket,
Mellyen minden kártól megmentsük lelkünket.

ESTVE.

Elment tőlünk a nap fényes világával,
Az éj borít mindent csendes homályával,
Alszik a természet s gondjait altatja,
De most is ébren vagy te, mindenek atyja;
Vigyáznak elhúnyni nem tudó szemeid,
Hogy kárt ne valljanak gyarló gyermekeid.
Most is nézed s látod nyilván ki mint futja,
Kiszabott pályáját s kit hova visz útja.
S ha ma az igazság országa terjedett,
A virtus sok szíven győzedelmeskedett,
Az ártatlanságnak orvost lelt panasza,
S virított a jámbor örömök tavasza;
Ha a gazdag hálát adott jó példával,
Meg volt elégedve a szegény sorsával,
A ki jót tett, tettét büszkén nem dicsérte,
S a ki vétett, bűne bocsánatját kérte:
Úgy te, szent isten, ránk gyönyörködő szemmel
Tekintesz, s körül vészsz kegyes védelemmel:
S az angyalok karja örvendő énekre
Fakadván áldást mond a nemes szívekre.
Rám is hat, életem szent atyja, figyelmed,
Mindent tehet velem hatalmad, értelmed,
Tudsz, ha pártot ütök, keményen büntetni,
De kívánva kívánsz vég nélkül szeretni,
S ámbár napok után napok enyészszenek,
Hegyek induljanak, halmok rendüljenek,
Ahoz, kinek jóra vágyása állandó,
Irgalmasságodban nem léssz változandó:

Sőt ideig tartó harca elmúltával
Ékesítvén ötet győzők pálmájával,
Olyan dicsőséggel fogod koronázni,
Mellyet emberi nyelv nem tud magyarázni.
Oh hát míg időm van, bátran viaskodom,
Ha nehéz is terhem, el nem szomorodom,
Itt boldogságomnak vagyon csak éjjele,
Mennyben lesz örökké mosolygó reggele.
Uram, néked adom lelkemet testemet!
Ez éjjel is őrizd kegyesen éltemet,
Szolgátsd az álmot megújulásomra,
Hogy holnap vídáman mehessek dolgomra.

A BÖLCSESÉG POHARA.

Három gyermekei egy édes anyának
Érdemet keresni hajóra szállának,
Sietvén bölcsesség dicső szigetébe,
Mellynél szebb még nem tűnt halandók szemébe.
Eveznek, fáradnak, sok veszélyt próbálnak,
Végre egy szép tavasz szép napján kiszállnak.
A parton örömmel néznek a sziklára,
Honnan messze fénylett a tündér oltára,
Mellyet bölcs Salamon hajdan emeltetett,
S rá termés-aranyból egy pohárt tétetett,
Mellybe folyó-kristály, mint harmat gyöngyeit,
Egy rózsás felhőből hullatta cseppjeit.
A legelső testvér legelső a hegyen:
Hogy tüstént jól lakják, a pohárnak megyen.
Felhajtja, de benne az ital kövé vál.
Hörpölés, forgatás, sem rázás nem használ.
Bosszankodva teszi a pohárt helyére,
S készül visszatérni atyjai földére; -
Én is veled megyek, másik így felele,
De bujdosásomnak hogy maradjon jele,
Ezt a csudapohárt haza viszem velem,
S belőle szófámon iszom, ha kedvelem.
Megfogja; de gyémánt láncokkal az oltár
Azt magához vonja. Hordjon el a tatár!
Itten sátán tartja kölykei tanyáját. -
Én, mond a harmadik, itt fogok maradni.
Talán majd testvérit már látja haladni,
S nevet. E bohó párt bocsátja útjának.
Zöld gyalogfenyűből házat rak magának,
Gombákat szed, földből ás-vés gyökereket.
S olly jó izűn eszi, mint legjobb étkeket.
S ha szomszúság miatt érzi epedését,
Az oltárhoz viszi buzgó könyörgését,
S így szól: Ég magzatja! kegyes jóvoltodból

Engedj egy pár cseppet drága italodból!
Mindenkor volt haszna forró kérdésének;
Minden csepp nevelte erejét testének;
S elébb mint cinegék a fák tetőiről
Dalukat csevegték az ős kincseiről,
Megnyerte a miért szíve lángja égett,
A mit sok hiába kér - a bölcseséget.

Hidd el fiam, hidd el, az ég szép gyermeke,
A bölcsesség, csak sok esztendő remeke.
Nem rózsákkal hintett út vezet várához,
Ezer bajok közt kell jutni trónusához,
Nektárját tokaji borként nem ihatod,
Sem magadhoz puha ágyra nem hívhatod.
Ki fáradva nem mász magas sziklájára,
Soha nem juthat az színe látására.
Ha érzed szívedben égő gerjedelmet,
S félre tévén gyáva gyermeki félelmet,
Oltárához korán kezded bűjdosásod,
Végtelen jutalmát látja izzadásod.

THALIARCHUSHOZ

HORÁC.

Soracte bércét, látod-e, hó fedj,
Terhekk a fák ágai küzdenek;
A dér s kemény jég a folyók gyors
Árjait állani kényszeríti.

A télt nevetvén, rakj szelődbe több
Rózsát, s ne kíméld a negyedévi bort;
Jer, jer tetézt bö pohárral
Adj, Thaliarchus, öröme kedvet.

A többiről majd tesznek az istenek.
A hab dühével vívni szokott szelet
Elkergeték lám, s nem remegnek
Sem jegenyék, sem idős egerfák.

Holnap mit érhetsz, azt ne nyomozd, ha mit
Éltedhez a sors told, nyereség gyanánt
Számláld, örömmel részegítsen
Tánc s szerelem, míg az ifjuság tart.

Míg még virítasz, s a komor őszi kor
Nem jó, keresd most a mulató helyek
Játékot, édes suttagásra
Összebeszélt tavaszesti órán;

Most a szerelmes lány öleléseit,
Ki rejtekén jelt víg cincegéssel ad,
S a zálogot, mellyet nyakán lelsz,
Vagy henye harcra kelő kis újján.

EPIGRAMMÁK.

A KÉRDÉS.

Bécsben egy gavallér szent István tornyába
Felment, bár féltében remegett is lába,
S felvezetőjével midőn megkerülte:
Jé be magas, úgy mond, bátyó, itt készült-e?

GRÓF GENZEVICS A KOMORNYIKJÁHOZ.

Mondd, ne merjen senki lármázni, turbálni:
Egy obligációt fogok subscribálni.

EGY CASUS ANATOMICUS.

Harpax kalmár meghalt, testét felbontották.
S midőn halálának okát nyomozgatták,
Kerestek szívét is, de nem lelték seholt:
Szíve helyén Cebes kétszerkettője volt.

MIKRAIHOZ.

Nem csuda, ha nem félsz meghalni, a halál
Nem újság előtted, már kétszer meghalál.
Régen kimúlt lelked ifjonti szépsége,
S tudós hírednek is leve immár vége.

A FORRÁS NYMPHÁJA.

„Merj halkkal!” - De miért? - „Ne meríts
lármázva!” - Miért ne? -
„Néma merítőnek nyújt vizem orvos italt.”

PETRARCHA MACSKÁJA.

Két szerelem lobogott híres Petrarcha melyében:
Egyiket én gyujtám, Laura nyomomba jöve.
Mit mosolyogsz? A lányt őt angyali képpel igézte,
Én szent hűséggel főbb becsü kincse valék.
Laura ha verseihez tüzes észt s szép tárgyat adott is,
Én védtem, hogy egérfogra ne jutna dala.

DORIS THYRSISHEZ.

Melly baj két falkát őriznem:
Szívemet és nyájamat;
Melly baj két ellenfélt győznem
A farkast és magamat!
Kedves, könnyítsd terhemet:
Fogjad pártul szívemet.

DAMON.

Itt, itt ülénk e gyepecskén
Tegnap Lillával kettecskén:
A fű most is lapul, s melly lágy!
Ugy látszik, neki tetszni vágy.
Kelj fel, kelj fel, kies pázsít:
Ne áruld el, kik ültek itt.

AZ ESZTENDŐ RÉSZEI.

Az élet bölcsen példáztatik
Az esztendő négy szakaszán,
Aratáskor az osztozhatik,
Ki jól vet élte tavaszán.

A nyár érlel szép gabonákat,
Az ős gyümölcisével kínál,
A tél talál tölt kamarákat,
S nyugszik szerzett javainál.

El ne hervadjon hát hiában
Életem szép kikelete,
Jól készülök az oskolában,
Mellybe bölcsesség vezet.

Igy nyárom majd bőv aratásnak
Örül s jutalmamat nyerem,
S ősöm mind magamnak mind másnak
Sok szép s jó gyümölcsöt terem.

Igy a vénségtől sem kell félni:
A szép ész meg nem vénhedik:
Télen is vigan tud az élni,
Ki illy kincscsel bővelkedik.

ARANY REGULÁK.

Sem dús, sem semmit bíró,
Sem csak játszó, sem siró,
Sem kicsiny, sem igen nagy:
Idvez légy, ha ilyen vagy.

Soknak vagyon mindene,
S nincs lelke se istene;
Sok, ki meggazdagodik,
Ocsmányul bujálkodik.

A szegény sors is nehéz,
Mász, vagy irigykedve néz;
S a magas helyü szédül,
S gyakran polcostól ledül.

Én a középszert látom,
Legjobb sorsnak, barátom,
S a ki e célt eléri,
Énekem azt dicséri.

Ha a sors olly kegyes lesz,
Hogy ekkép kedvébe vesz,
S ha olly részt nyerek tőle,
Hogy oszthatok belőle,

O melly kedvemet lelem!
Melly örömet szentelem
Minden napját éltemnek
Hazámnak s istenemnek.

A RÓZSABOKOR.

Hogy a rózsza is kárt
Tehet, azt meg sem álmodtam,
Sietve szakasztottam,
S tövise szúrt mindjárt.

Jaj! mondék szivemnek,
Gyönyörűség rózsái
S aggodalmak szálkái
Egy helyen teremnek.

Még a széptől is félj:
Szeresd, de hogy ne vétsen,
Mélyen ne sebesítsen
Vele vigyázva élj.

BUCSUVÉTEL A SZERELMESKEDÉSTŐL.

Sokáig szenvedtem a gőgnek hatalmát,
Amor soká üzte rajtam diadalmát,
Égi geniusom sokáig gyászolta
Hogy legszebb napjait éltem tékozolta.
Szivem, mellyet hivság álomba ringatott,
Bölcsesség szavára soká nem hallgatott,
S kényére sétálván tündérek karjában,
A szerelem képzelt paradicsomában
Míg egy dísztelen tűz benne forrón lángolt,
Virtusra, szép hírre holt, érzéketlen, volt.

De végre eltűnnek már álmokképeim
Egy szép s dicső napot látnak már szemeim,
Melly szánakozva hint világító sugárt
A csalárd utra, hol veszni tért lábam járt.
Hol elébb friss forrást s virágos partokat
S myrtuserdőt láttam s rózsás lugasokat,
Most ott hegyek kopasz bércei állanak
S mély örvények felett sziklák borzasztanak.
Ifju, ki az öröm virágos nyomába,
Sietsz a hitetlen szerelem várába,
Jer, tanuld meg tőlem udvari pompáját,
S kerüld kérlek e hely boldogtalan táját!
Itt a mord Fúria fákláját forgatja,
A kétségbeesés bálványát siratja,
A féltékeny gyanú szemét kedvesére
Szegezi, kínjának gyászos kútfejére,
A vak hit lángolva dől annak karjába,
Ki ötlet meríti gyalázat árjába.
A csüggedés nyögve lesi sorfák között
Nyugalmát, melly tőle végkép elköltözött:
S ha nappal erdőkben bujdosván óráit
Elálmodja, végig sírja éjszakáit.
A pajkos bujaság társait biztatja
S lydiai hanghoz táncait járhatja.
Minden fön zöldellik új myrtuskoszoru,
Bőven van a nectár; senki sem szomorú:
A siren nevetve nézi vakságokat
A virtus elpirul, s ott hagyja nyájokat.

Te kinek még el nem bódult ítélete
Szólj, egy nemes lélek illyent kedvelhet-e,
Egy leány szemében boldogságát lesni,
Százszor megcsalódni, újra törbe esni,
Napestig koldulni szépje szép szavait,
Állva s dicsekedve hordozni láncait,
Örök harcot vívni semmiért magában,
Hol örömtől égni, hol nyögni hiában,
Most remegni, majd rút lángra tüzesedni -
Lehet-e embernek illy mélyen sülyedni?

Holott dicső feje kevesebb munkával
Ékesülhet virtus szent koszorújával?
Holott szebb öröme bölcsesség nyit utat,
S szabadság mezején rózsás ösvényt mutat?

Én az illy báboktól immár bucsut vészek,
A föld királynéi rabjok már nem lések,
Siessen akárki kívülem vesztére,
Ki sorsát bizhatja egy leány kényére.
Legyen bálványáért magához mostoha;
Én többé láncomba nem dicsekszem soha.
Mennyet s poklot nékem nem oszt egy földi szép,
Erős isten, Amor, isten hozzád végkép.
Nyilad elszabadult szivemre már nem hat,
Győzött az okosság rajtad, vak indulat.

De kimért utadon mit tétovázsz menni,
Új próbát hiában mért akarsz itt tenni,
Holott annyi jobbágy jármodat óhajtja
S annyi vak áldozat nyakát önkényt hajtja?
Ím ezer ifju áll oltáraid körül,
S bálványának kiki olvadozva örül,
S kész vért tékozolvá vagy győzni vagy halni,
Ha szépjénél szebbet valaki mer vallni,
Ezer hajadonok koszorús fejekkel
Hatalmadat zengik nyögdecslő énekkel,
S kérnek minden erdőt, s minden patakokat,
Hogy harsogják s zúgják mindenütt lángjokat.
Vagy, ha nem kell az illy könnyű győzödelem,
Ha jobban mulattat szokatlan gyötrelem:
Menj ama meglettkor tisztos szűz leányhoz
Ötven hosszú nyárnak ért gabonájához,
Azon végy, ha tetszik, dicső diadalmat,
Fagyos ereibe gyujts édes fájdalmat;
Önts fénylő piros színt elhervadt képére,
S áraszd örömszáport bágyadó szemére.

Ott terjeszd hitedet. De ne merd azt várni,
Hogy sértett szivem még igádban fog járni,
Jól esmérem alélt erőtlenségedet,
Triumfálva széljel tépem köteleidet.
Érzem, mennyei tűz hevíti melyemet,
Fenmarasztja elmém örökre nevemet.
Venus Urania ismét karjába vesz,
S a lány szerelmesből megérett férfi lesz.

A FALUSI PAP.

Egy szűk kerítésű völgy kies térségén
Csekély kalibákból álló falu végén
Magasra tornyosult hegyek árnyékában
Lakott egy falusi pap csendes házában.
Áldott ősz! tájától csaknem imádtatott,
Három száz forinttal gazdagnak tartatott.
Magányában buzgón futott szent pályáján,
S nem kívánt új fárát cserélni fáráján.
A világ tetszését mászva nem kereste,
S tudományát mindég új módra nem nyeste.
Sokkal dicsőbb célra szokott törekedni,
Felemelni tudott, nem felemelkedni.
Háza minden szegény utas fogadója,
S maga minden bűnnek volt hív orvoslója.
A koldus itt nem csak találta tanyáját,
Hanem épülését, nyugtát s vacsoráját.
A tékozló fiú, vétke nyomoréka,
Ha bétért, sirt, szentté lett szive szándéka.
A törődött vitéz épen testvért lele
Megifjádott nála s fél éjszaka vele,
Ezerfélét regélt a kandalló mellett,
Most sirt, ha beszélt szenvedni mit kellett,
Majd a sebhelyeket kevélyen mutatta,
Vagy csatázni miképp szoktak, rajzolgatta. -
Szerencsétleninek illy társaságában
A tisztos ősz angyal lett indulatjában,
S szeme látván, füle hallván bajaikat,
Kész volt megbocsátani minden hibáikat.
Sőt jó s rossz voltokat mentni felejtette,
Előbb szánta őket s azután szerette.
Még gyarlósága is virtushoz közel járt,
Minthogy keble illy hön szerető szívet zárt.
A szent tisztben pedig tükör, hív óralló,
S részt vevő atya volt, s buzgó predikálló.
S mint a madár gyenge fiait oktatja,
S erőtlenszárnyakon repülni szoktatja:
Úgy ő az ég felé hiveit vezette,
A serényt biztatta, a restet feddette.
Ott a hol az élet halálos harcot vív,
S bünt, s félelmet, s gondot együtt érez a szív,
A betegség körül, mint szent bajnok harcolt,
A kétségbeesés ellen erős vár volt.
Égi orvosként bánt a bűnös lelkekkel,
S ezek istent s őtet áldva költöztek el.

Midőn a templomban kis nyáját oktatta,
Ajakit buzgóság s tiszta szív mozgatta,
Cifra beszéd nélkül nyelve csudákat tett,
A csúfolókban is szent tüzet gerjesztett.

Templomból mentében jámbor parasztjai
Ellepték mint a jó atyát hív fiai,
Kezét minden gyermek forrón csókolgatta,
S hogy mosolygó arc lesz jutalma, tudhatta:
Ily kegyes mosolygást édes örömet tett,
Mert minden sorsokban buzgó lelke részt vett.

Az övék volt minden öröme s bánatja.
De az ég sajátja maradt gondolatja,
S nem máskép tündöklött kisded seregében,
Mint a köszikla, melly a völgynek mentében,
Mérges szélvész között emeli fel fejét,
De soha nem éri fergeteg tetejét.

SESOSTRIS.

Kit-kit, mihelyt hasad éltének hajnala,
Pártul fog s látatlan kísér őrangyala;
S mint leghívebb barát most bátorít majd int,
Majd a hol tövises az ut, virágot hint.
Az illy mennyei társ, mint sok krónikában
Olvassuk, a régibb századok folytában,
Gyakorta emberi formát vett magára,
S úgy ment választottja látogatására.
Ott hol pompás Memphis felemelte fejét
S kevélyen szemlélte termékeny mezejét,
A Nilusnak partján, zöld pálmák árnyában,
Egy tavaszi szép est híves alkonyában
Az ifju Sesostris fő rangját vizsgálva,
Udvarnokaitól s pompájától válva,
Illy őrangyalával midőn beszélhetett,
Annak eleibe illy fontos kérdést tett:
Király levék, látod, mennyei vezérem,
Nagy tisztémhez méltán tanácsodat kérem;
Fényes szerencsémre égek méltó lenni,
Mondd meg dicsőségre miként kell szert tenni.
„Sétálj odább velem” (ez lett a felelet)
Itt hová Olympust bájolta kikelet;
Fogok leckét adni, vedd nyílt értelemmel.”
A király tűzláng lesz, vigyáz füllel szemmel,
S alig hogy egynehány lépésre ment elé,
Osyrisnek csuda labyrintlja felé.
Ezen kert pázsitján szemébe ütköztek
Két istennék, a kik igen különböztek.
Az egyik bájoló szépségűnek látszott,
Minden vonásiban kecs, mosolygás játszott,
Szerelmek s játékok karjában olvadva,
Virágokon hevert vigságtól lankadva.
Körülötte három szolgák udvaroltak,
Kik sárgák, görhesek, sánták, bénák voltak.

Hiv kalauzánál tüstént kérdést teve
A király, mi volna e Nymphának neve,
S a három vázak is kik, mik lehetnének?
Az angyal illy választ ada kedveltjének:
O király előtted hát ez ismeretlen,
Holott udvarodban hatalma végetlen
S áldozatok neki közel s távol égnek?
Ez az a mit a föld hív gyönyörűségnek.
Eme hárman pedig ijesztő képekkel
Bírnak Csömör, Bánat s Unalom nevekkel.
Ezek a vigságnak aggott magzatjai,
S amannak többnyire kísérő társai.

„Legkedvesb örömünk e szerint gyötirelem:
Szomorú igazság! mond a fejedelem.
De ha már titkokat fedezsz fel számomra,
Méltóztassál kérlek adni még tudtomra:
A másik istennét mint hívják nevével,
Ki bár olly nyájasan nem ígéz kecsével,
Még is olly bájos vidám ábrázatú,
S felségest mutató nemes indulatú.
Golyóbis, kard, mérték, királyi pálcával
Van mellette, látom, s könyvet tart jobbjával.
Szép melye mennyei paizszsal van fedve,
Semmi piperéhez úgy látszik nincs kedve.
Előtte eltelve dicső sugárokkal,
Egy felséges templom áll kinyílt ajtókkal,
Mellynek illyen cím van írva homlokára:
A halhatatlanság fia számára.
„Szabad lesz-e nekem ott a bemenetel?” -
„Oda, mond az angyal, csak kevés érhet el.
Sokan próbáltak már e templomba menni,
Kik nem találtattak rá méltóknak lenni.
Az istenné kit itt látsz bámuló szemmel
Az égi Bölcsesség. Ezt földi kellemmel
Nem lehet, mint amazt, könnyen lágyítani,
De van mód szent tüzet benne is gyújtani.
A kiből lát tiszta szívet s jó értelmet,
Az eránt táplál ő forró gerjedelmet;
S ha a gyönyörűség ügyesb kecségtető,
Ez jobb boldogító s állandóbb szerető,
S annak, a ki hozzá hív bár melly esetben,
Helyt ad eme megnyílt dicső épületben,
Ebben a dicsőség lakik, s érc táblára
Vési, ki mit mivel a világ javára.
A te szép neved is örök sugárokkal
Ragyoghat ott, ha itt fényel virtusokkal.
Mellyik istennének akarsz hive lenni?
Válaszsz! kettejekre nem lehet szert tenni.” -
Sosostris tüstént szól: „Felnyitád szememet,
Nem kétséges mellyik érdemli szívemet.

Más mind a kettőnek tetszeni szeretne,
Az egyik egy két nap gyönyörködtethetne.
A másik, ha néki szentelem életemet,
Boldogítónak lesz s áldatja nevemet. -
Ezzel az elsőnek egy pár csókot ada,
A másinak örök sajátja marada.

DORISHOZ.

Lyánka, higgy igaz hivednek:
Örvénybe tántorodol.
S kora sírt ássz életednek,
Ha buján kacérkodol.
Szépnek vágysz csupán nézetni,
Légy inkább szép valóúl:
Egy sem fog utóbb szeretni,
Ha most érted száz szív gyúl.

KÁROLYFÜRED.

LOBKOWITZ UTÁN.¹⁹⁶

Musa dicséreteit kívánó nagy becsű kútfő!
Hol veszed e forró nedvet, hol bájered árját,
Mellyből mésszel elegy kénkőt kibuzogni csudálunk?
Aetna dühösségét okozó földgyomri tűz ég-e
Benned, vagy vizedet Styx szomszédsága hevíti?
Már ferdőjével büszkén kérkedni ne merjen
Baja vidéke tovább, s Antenor lakta Timavus
S Padua tája, s ama forrás a rhenusi parton;
Mellyet Nagy Károly, fejedelmek fénye! halálod
Olly híressé tett! Nézd, hány buborékokat alkot;
Márványnak hány színt, hányat ad másféle köveknek,
Mellyeken elfoly! Alig ragyog Iris is ennyi diszekkel.
Oh sok századokig tartson kies ömledezésed,
Szent forrás, s áldást áraszszon az emberi nemre.
Adj a vénnek erőt, a halvány arcu leánynak
Szépséget, gyógyíts nyavalyáknak ezernyi bajából;
S víg szívvel térjen tőled honjába s ujúlva
Minden, akárki beteg testét mártotta vizedbe.

¹⁹⁶ Dr de Carro károlyfüredi orvos felszólítására készült. A kiadó.

TIBULL ELEGIÁJA MESSALÁHOZ.

I. 3.

Nélkülem Aegeum vizeit, Messala, hajózod;
O ne felejtsetek el társaid és te magad;
Engemet itt idegen földön tart fogva betegség;
Rám ne bocsásd kezedet még, komor arcu halál.
Rám kezedet ne bocsásd, esdeklem, nincsen anyám itt,
Hült tetemimre kinek dajkai gondja legyen.
Nincs hugom itt, ki szagos balzsammal hamvaim öntse,
S hagyja koporsómnál sírva lobogni haját.
Delia nincs, ki midőn készültem az útra, tanácsot
Istenitől sorban kére menésem eránt.
Háromszor huza szent sorsot, válaszsza szerencsés
Lett, ha kereszt-utakat kérdeni ment az inas.
Visszajövést fogadott minden jel; még is utamra
Ő soha meg nem szünt sírva szegezni szemét.
Én, ki vigasztaltam, magam is, bár készültemnek
Csak bucsuzás hia volt, késni kerestem okot.
Most madarakra vetém az okot, majd szörnyű jelekre,
Vagy hogy Saturnus napja marasztna tovább.
Hányszor elindultam s fordultam vissza, szinelvén,
Hogy küszöbön botló lábam ígéne veszélyt.
Senki ne próbáljon, mikor Amor tiltja, kimenni,
Vagy megtudja hogy áll istene rajta boszút.
Isised énnékem itt mit használ, Delia, mit hogy
Cimbalmát kezeid sokszor igézve verék;
Vagy hogy tiszteletét tárgyazva gyakorta fürödtél,
S éjenként háltál özvegyi módra magán?
Most, istenné, most gyógyíts, lám templomid olly sok
Irt táblán adják orvos erődöt elől.
Gyógyíts, hogy szeretőm fogadásit örülve megadja,
Szent tornácodban fátyola fedje fejét,
S szélnek adott hajjal kétszer mint pharosi szépek
Szebbike tartozzék zengeni háladalát.
Én pedig olly boldog legyek, és dicsekedve vihessek
Áldozatot hónként őseim isteninek.
O melly boldogul élt Saturnus alatt az előkor,
A földön míg nem nyílt nagy utakra csapás;
Míg még a habokat nem tudta nevetni fenyőfa,
S öblével nem mert fogni vitorla szelet;
Sem haszonért csavarogva hajós nem jára szokatlan
Tájt s külföldi tehert nem vive nyögve hajó.
Akkor még az erős bika nem görbedt az igába,
S hódolt ló zabolán rágni nem adta fogát.
Egy házon sem volt ajtó, sem ugarlaton, a mi
Tág teleket sanyarún szabna ki szűkre, megye.
A cserfák mézet magok adtak; elég tejet önkényt
A henye gazdának vitt teli tölgyü juha.
Nem volt összeveszés, kard, háboru, nem, fene kézzel
A ki dühös fegyvert tudna koholni, kovács.

Most hogy Jupiter ül székén, csak ölés vagyon és seb,
 Van tenger, van ezer szörnyű halálnak oka.
 Jupiter, o kímélj! lám nem hamis eskü remegtet,
 Nem, mi nagy isteneket bántana, büszke szítok.
 Hogyha pedig sorstól kiszabott célomra juték már
 Add siromon márvány ilyen írásu legyen.
 „Albius itt fekszik, megöletvén durva haláltól,
 Messalát földön míg követé s vizeken.”
 Engemet a ki szelíd szerelem hive voltam örökké
 Venus pártul fog s Elysiumba vezet.
 Ott tánc s ének örül, madarak vigodozva repesnek,
 S nyelvök elolvasztó zengedezéssel igéz.
 Drága fűszer bőven terem önkényt, jó szagu rózsa.
 Miden tájt kertté tesz s mosolyogva virít.
 Egybevegyülve szelíd lyányokkal az ifjak enyelgnek
 S Amor örök viadalt küzdet avatti között.
 Itt van, kit kiszakasza halál szeretőnek öléből,
 S nyalka fején myrtus szép koszorúja ragyog.
 Másfelül éjbe van a kárhoztak honja merülve,
 Hol szurkos folyamok habja morogva zuhog
 S Tisiphone viperás fővel mérgébe dühödve
 Dúl; s szanaszét gonoszok nyája remegve szalang:
 Ám de vas ajtónál az ijesztő Cerberus ott van,
 S nem szűnnek soha meg rajta sziszegni kigyók.
 Itt Ixionnak, Junót kísérti ki merte,
 Gyors kereken vétkes teste kerengve forog.
 Itt Titias, leterülve kilenc hold földre, szünetlen
 Kinzó ölyveknek rágniok adja belét.
 Tantalus itten van, tók mellett égeti szomszja,
 S inni mihelyt próbál, a viz előle szökik.
 Itt Danaus faja hord feneketlen kádba, mivelhogy
 Venus szentségét sérteni merte, vizet.
 Kárhozzék az is itt ha ki csábítá szeretőmet,
 S óhajt táborozást hosszura nyúltni nekem.
 Ám de te hű szívű légy, s dajkád, a tiszta szemérem
 Őrje, legyen mindig, rám is ügyelve, veled.
 Ez számodra mesélni siessen, s gyertyavilágnál
 Pergő rokkáján gyorsan eresztetni fonalt.
 S a mellette levő s fontosb munkába merült szép
 Dolgán álomtól elnehezeden utóbb.
 Hirtelen ott leszek én akkor, s tudtodra sem adja
 Senki, csak a mennyből véled ugy estem alá.
 Akkor ugy a mint léssz, hajadat felbontva, mezítláb
 Delia, könybe borult szemmel előmbe repülj!
 Minden vágyatom ez, s ó bár Aurora lehozná
 Láng lovain hamar e szép ragyogásu napot!

PHYLLISHEZ.

PARODIA.

(L. Ovid. Amor. III. 14.)

Bármi nagyon szép vagy, bár mint szerelemre gyulasztó,
Bár sok nyalka legény véteni vágyna veled;
Phyllisem, angyalkám, te kit esked örökre kötött is
Hozzám, már ezután légy igazán az enyém.
Zárva pokolba legyen mindenkor az ördögi lecke,
Melly szüzet és hű nőt fajtalanodni tanít.
Csak bódult költész javasolja parázna merénynyel
A szerető férjet csálni, ha csálni lehet.
Átok az asszonynak ha kirúg, hol rejtteni tudja
Vétkét: engem csak tiszta szerelmes igéz.
Nem mondom, ne szeress, de szeress csak férjedet engem,
S bájaidat rám költsd, rám, de ne másra, pazarld.
Én is férfi vagyok, tüzes a szépséget imádni,
Van nyoszolyám, vagy ott módod enyelgni velem:
Ott a pajkosság szabad, ott vetkezz le szemérmet,
Adj s szívj annyi gyönyört, mennyit elégel erőd.
Amor ezerkép ott férjeddal játszani tanítson,
Ott csókolni siess, ott ölelésre hevülj.
Ott susogó hangon velem ütközetekre tüzelgess,
Mellyeknek fél éj néma tanúja legyen.
Ám de mikor házas szoba s ágy a nagy tüzi harcban
Fáradtaknak erőt Morpheus által adat,
S reggel az ismételt édes játékot elégli
A szerelem, s kibocsát a szabad égre viszont:
Akkor kellemidet koszorúzza mocsoktalan erkölcs,
S minden erény, mi dicső hölgyeket éigig emel.

PROPERC

első könyvének három első elegiája.

1.

Cynthia szép szeme tett rabjává engem először.
Bennem elébb nem gyúlt tűz szerelemre soha.
Büszke tekintésim most Amor földre szegezte,
Lábaival rajtam járva lenyomta fejem,
S a gonosz annyira vitt, hogy Pindus szűzeit unván
Vak kényemre bizám dicstelen életemet.
Már az egész évben mint örült küzdök azóta,
Ámbár elleneim látom az istenek is.
Milanion, tudod o Tullus, hódítani magához
Sok fáradsággal tudta vad Iasisát;
Mert majd Parthenius barlangait elme-fogyottan
Járta nyilas tegzzel szerte keresve vadat,
Majd hyleusi vas buzogány ejtette sebében

Arcadiának köszirtjai közt zokogott;
S a gyors lábu leány szívét úgy nyerte meg. Érdem
S esdeklés így adott a szerelemnek erőt!
Nálam nem próbál illy mesterségeket Amor,
S járt ösvényén rám nézve maradni felejt.
Tí, kik csillagokat földünkre varázslani szoktok
S bájos tüzhelyeken gyujtotok áldozatot;
Gyujtsatok e hölgynek szívében lángot irántam,
Hogy legyen arcomnál még halaványb az övé.
Akkor hinni fogom, hogy csalfa cytaei dalnak
Engednek nap, hold, s bármi sebes folyamok.
És ti, kik engem az elvétett jobb útra, barátim,
Későn hívtok, elébb hozzatok orvosi szert.
Én tüzet és láncot bátran szenvedni vagyok kész,
Csak szabadon számból tudjon ömölni harag.
Küldjétek a földnek széléig tengereken túl,
Hol rólam nem hall s tud soha női személy:
Ám ti maradjatok itt, Amor kedvenci, s egyenlő
Lángu szerelmeteket messze kerülje veszély.
Engemet éjjeleken meg nem szün gyötreni Venus,
S szívemet ál fia nem hagyja nyugodni soha.
Őrizkedjétek e bajtól; mindenki csak egyhez
Hű legyen és mással fel ne cserélje tüztét.
Az, kinek intésem későn fog hatni fülébe,
O melly kínok közt emlegetend meg utóbb.

2.

Csillagom, a fejedet gyöngygyel cifrázni mi szükség,
S coszi ruhádra divat kényire szedni redőt,
S fűrtidnek csak orontei myrrhák illatit adni,
S árulnod magadat mások ajándokival,
S vásárlott keccsel magadét kicserélni s örökben
Nyert tagaid fényét rejtni homályba vele?
Szépséged nem kér orvost; a meztelen Amor
Gyöngy alakon nem akar látni művészi kezét.
Látod-e mint terem a föld nagy szépségű virágot,
S a repkény önkényt milly gyönyörűn kivirul.
Mint műveletlen szép bokrok barlangot öveznek,
S nem kénytetve patak néz ki magának utat.
Tarka kövecskékkel sok part mint festi magát ki,
S édest zeng mester nélkül ezernyi madár.
Nem cifrázással gyujtott Castorban imádott
Phoebe, de Polluxban sem Hilaira, tüzet.
Phoebusz s Idasz közt viadalt Marpessa sem azzal
Támasztott megfúlt atyja folyója körül.
Nem piperéért lett Phrygiában nagy hirű hősnek
Kül-kocsin elragadott Hippodamia neje.
Drága kövek nélkül bájolt ő olyan alakkal,
Millyet apellesi kéz mesteri műve mutat.

Mind ezek a szeretőt nem pór módjára keresték.
Szépséget nekik a tiszta szemérem adott.
Nem félek, hogy ezek becsedet szemeimben előzzék:
Nőn elegendő dísz van, ha csak egy szereti.
Téged Apollo kivált szép éneklésre tanított,
S lantját Calliope birtokul adta neked;
S társalgasz-e? Szavak bájos zengése sajátod,
S minden mit Venus s társa Minerva szeret.
Mindég kedves léssz nekem és fő kincsem ezekkel,
Csak tetszvágyati fényt üzni ruhában utálj.

3.

Mint a cretai nő Theseus távoztakor a part
Elhagyatott szirtján búa merülve feküdt,
Mint a sziklától már megszabadítva legelső
Álmának karján Andromede nyugodott,
S mint a sok táncától fáradt Edonis aléltan
Apidanus partján lágy fübe dőlve pihent:
Cynthia nem másképp látszék szűnyadni, kezére
Téve fejét s gyengén szíva-be gondfeledést;
A mikor éj idején fáklyák lobogási között én
Mentem sok bortól elnehezdedve haza.
Minthogy az ittasság nem kábított meg egészen.
Ágyához lassan lépve közelgni merék.
S bár Amor s Bacchus, két szörnyű szigorral igénylő
Istenek, unszoltak, két felől adva tüzet,
Őt hogy fektében gyengédeden általöleljem,
S próbáljak halkkal csókokat adni neki;
Még sem voltam elég bátor szüntetni nyugalmát,
Jól tudván melly vad banni haragja velem.
Csak mint rég Inachis rejtélyes szarvain Argus,
Kellemin úgy függött bájjal elöntve szemem.
S majd főmről levevém vigság koszorúit, imádott
Cynthia, homlokodat vágyva diszítani velek,
Majd bomlott hajadat gyönyörű fürtökbe simítám
Almákat loppal majd tenyeridbe tevék.
Ám de csak álomnak pazarolt leve mind ez ajándék,
S domboru melledről széltibe gördüle le.
Hogyha fohász formán vettél lélekzetet; engem
Tüstént bús jóslat, vagy gyanu környeze meg,
Hogy téged lelkedre ható rémképek ijesztenek,
Vagy valamelly csapodár csalni magához akar.
Ekkor irigyelvén éldelmem, az ablakon által
A hold tiszta sugárt kezdve lövelni reánk:
Szép alvóném hunyt szemeit kinyitotta; s ez ágyán
Felkönyökölve kemény hangon imígy pöröle:
Végre, midőn más lány kirekeszte, kudarcod ugyancsak
Ismétlen hozzám visszajövésre bira.

Mondd meg, hol pazarolsz, mit tőlem lopsz el, egész éjt,
S bágyadtat honnét hoz kora reggel ide?
Vajha neked, hűtlen, lennének az éjjelek ollyak
Millyeket untalanúl árva fejemnek okozsz!
Mert majd bársonyomat fonogatva csalám meg az álmot,
S lantomból bágyadt kézzel idézve zenét,
Majd éltem gyászos sorsát zugolódva sirattam,
Csalfa szerelmed hogy más helyen annyit időz.
Végre felém lebegett csendes szárnyakkal az álom,
S úgy lele méltatlan könnyeim árja határt.

NUNKOVICS GYÖRGYNEK DICSŐ ÁRNYÉKÁHOZ.

Dec. 26. 1790.

Te ki nemzetünknek dicsőítésére
Halandók képében jöttél föld színére,
S mikor legédesebb reménynyel tápláltál,
Akkor repülsz mennybe, a honnét leszálltál,
Nagy lélek! tündöklő képe istenségnek,
S már most osztályosa égi dicsőségnek!
Ha szent örömödnék kristályszínű árja
Földiektől szíved végkép el nem zárja;
Ha még véghetetlen angyali fényedben
Halandó szó zenghet dicsőült füledben:
Oh! halld meg egy árva Musának szózatját,
Ki benned reménylte fölatalálni atyját;
S kinek, míg e földön neved Nunkovics volt,
Jótétidet hallván, könyve gyakorta folyt.
Ha már eredeti helyedre költöztél,
S örök dicsőségnek fényébe öltöztél,
Légy téged sirató hazádnak angyala,
Melly földi éltedben szemfényedként vala.
Lebegjél felette mennyei szárnyoddal,
Derítsd fel hajnalát dicső világoddal.
Szállj gyermekeidnek gyakorta lelkekre,
Szoktasd szíveiket nemes érzésekre,
S ha kikben vagy meghűlt az igaz magyar vér,
Vagy egy elfajúlt csepp nemigaz szépért vér:
Szaggasd ki belőlök ez elcsábult szívet;
Olts helyébe érzőt s nemzetünkhez hívet.
Űzd el szemeikről setéség homályát,
Hárítsd el igazság minden akadályát.
Hadd lássák szépségét a tudományoknak,
S neveljék seregét magyar tudósoknak.
Angyali szavaddal hirdesd mindeneknek:
Melly édes jutalma a jótételeknek,
És melly gyönyörűség lesz része azoknak,
Kik híven áldoznak kedves hazájoknak.
Ontsd bé sok ezrekbe azt a szent tüzedet,

Melly ezen a földön égette szivedet:
Hogy így a maradék szemlélvén képedet,
Örökké áldja szent emlékezetedet.

GRÓF FESTETICS GYÖRGYHÖZ.

Régen csudálom már, bölcs gróf, érdemidet,
Régen nézem némán dicső tetteidet:
Örömömnek, mellytől belől hevítettem,
Már tovább kiható lángját nem rejthetem.
Tudom inkább szeretsz tenni szép dolgokat,
Mint szíveden kívül venni jutalmokat:
De nézd kegyes szemmel még is áldozatom:
Méltó figyelmedre tiszta indulatom.
Nem azon futtatom képzelődésemet,
Hogy szép tollú szárnynyal fűzze énekemet,
Mellyel képmutatók játékpiaçára
Szálljon s mérget hintsen Syrenek módjára:
Nem, nemes szívű gróf, magad is meglátod,
Igaz szív szól benne, nem színes barátod:
Cifrázatlan szókra fakad ki, a mi ver
Szívemben; így tenni egy csapodár sem mer.

Örökké tündöklük az igazság fénye,
Nem úgy mint a játszó elme költeménye;
Sebesen szívre hat a szívnek tétele,
A képmutató nyelv soha nem ér vele.
A festő pemecsek sokszor hízelkednek,
De szépet alkotni bármint törekednek,
Olly sugári vagynak az igaz szépségnek,
A mellyek truccolnak minden mesterségnek.

Oh vaj ha lehetnél beszédink tanúja
Ott, a hová nem fér színesség gyanúja,
Ott, a hol baráti szoros karikánkban
A mi szívünken van, csak az forog szánkban.
Csak egyszer hallhatnád, mikép emlegetünk,
Mikor csak négy fal közt hangzik dicséretünk.

Ez a gróf, így szólunk, nagy dolgokra készült,
Ha kiben, őbenne hazánk hív fiat szült:
Népe dicsőségét melly forrón szereti,
A sebes szárnyú hír mindennap hirdeti;
De ezen istennek ezer nyelvű szája
Sokszor szokott lenni hazugság postája:
Ki gróf Festetics György szép lelke mértékét
Keresi, kérjje meg Balaton vidékét:
E tájt, melly Édenné alkatott általa,
Mellynek ő hív atyja s megáldó angyala.
Itt, e fél pusztában egy esméretlen nép,
Mellytől eddig félve futott az igaz szép,
Most a csinosságot s elmés ékességet

Tiszteli s azoknak kedves temjént éget.
Már a kereskedés, melly azelőtt nála
Gondos észre s munkás kézre nem találta,
A magyar tengeren zászlóját mutatja,
S a bőség szarvából javait hullatja.
A szelid Musáknak templomok épülnek,
Kik új Pindusoknak bámulva örülnek:
Kivált Keszthely, mellynek fenmarad a neve,
Mesterség dajkája s kis Athena leve,
Hol rózsás ösvénye nyílt a dicsőségnek,
Oltár készült minden kegyes istenségnek:
S az is, kitől legtöbb áldást nyer életünk,
S kit még is, fájdalom! hidegen megvetünk,
Ceres, szent jusába visszaállíttatott,
S méltó papok tesznek néki áldozatot.

Dicsőség kedvese, bölcsesség példája,
Kit halhatatlanná tesz sok szép munkája,
Tettidről hirdetni melly sokat kellene
Annak, a ki rólad méltán éneklene.
Az az egyenes szív, mellyel mindeneket,
A kiken fényleni szemlélsz érdemeket,
Becsülsz, kegyességed láncával körülvéssz,
Felemelsz, ápolgatsz, s hasznosb pályába téssz;
Az a buzgó lélek, a melly mindenfelől
Nemes szándékokat gyorsan mozdít elől,
Kérés nélkül tesz jót, hogy tett, elfelejti,
S legtöbbszer akkor ad, mikor más nem sejtí:
Melly koszorút fűznek ezek homlokodra!
Melly tárgyak lennének magasztalásodra!
De nem elég néked ragyognod érdemmel,
Ékesíted is azt ritka szeméremmel.
S megtiltod nagy áron vett dicsőségednek,
Hogy meg ne jelenjék előtte szemednek.

A kérkedés méltó, hogy szégyennel hallja
A dicséretet, melly őtet csak csúfolja,
De hogy a nemes szív tündöklő virtusa
Dicséretét vegye, van arra szent jusa.
Bár azt a szemérem ellenzeni nem szűn,
Maga igaz képét látni nem lehet bűn.

Vedd el te is, bölcs gróf, azt a dicséretet,
Mellyet buzgó szívvel nyújt a köz szeretet.
Mert valahol vagynak hazánk bölcs fiai,
Mindenüvé hatván fényed sugárjai,
Egy sincs ki közöttök nem áldja nevedet,
S velem virágokkal nem hinti fejedet.
Oh sok szép gyümölcsét szedd veteményednek,
Messze nyúljon arany fonala éltednek!
S ti gyönyörű idők, lassan repüljetek,
Gróf Festetics Györgyöt kik nekünk szültetek!

EPISTOLA EGY JÓ BARÁTHOZ.

Szeretett barátom, kinek bátor keze
Már sok kétség között helyettem eveze,
S Musája már gyakran koszorút kötözött
Sok igazságból, melly volt tövisek között,
Mondd meg: honnét vagyon, hogy sorsa nemünknek
Olly sokban homályos mese értelmünknek?
A világi élet melly rövid s mulandó!
S nem kezdi-e hátul azt is a halandó!
Még alig kezd lelke napja hajnallani,
Alig a mit higgyen, tudott választani;
Mikor mint kétségek gyászos áldozatja
Maga szívét maga kezével szaggatja.
Boldog, e harpyák ha minden eledelt
El nem kapnak, mellyet éhező lelke lelt!
Igen boldog, ha még őket elűzheti,
S elébb mint tetemít setét sír temeti,
Egy csendes kápolnát építhet magának,
Hol vígan áldozzék a lelkek urának.
Szint illy vakon húzott kártya hivatala,
Melly által lesz népe jó vagy rossz angyala.
Tógát vár a deák még gyenge korában,
S már érsekek közölt ül gondolatjában;
De ha élte delét harminc nyár elhozza,
Az elmúlt időket s magát megátkozza,
Leveti bánkódva fekete ruháját,
S Mars szolgálatjában végzi el pályáját:
Mindjárt először is erre születetett,
S minden más célra szánt időt vesztegetett,
Igy mindnyájan csalárd tündér után futunk,
S mikor életünknek közepére jutunk,
Csak akkor gyújtja meg az ész fáklyácskáját,
Melly világosítja lelkünk éjszakáját.
Sőt még a szívnek is legvadabb érzése,
Az emberi lélek megrészegegedése,
A szerelem, elébb kapja el bárkánkat,
S dühös szélként öszvezúzza árbocfánkat,
Mint megesmérhetnénk azt a boldog utat,
Melly köszirt s örvény közt bátorságot mutat,
Igy sokszor magába az ártatlan lágy szív
Egy Lais szeméből égő szerelmet szív,
S a legédesb öröm olvasztó árában
Nyújtja néki kezét Hymen templomában.
Lobogó lélekkel áldja házasságát,
Vélvén hogy rózsákból szötte boldogságát;
De a csalárd remény ötlet mint ámítja!
Társa hitszegése, melly szívét busítja!
A ravasz asszonynak kemény vas pálcája,
Harsogó nyelvének kábító lármája,
S még inkább a maga felhős ábrázatja,

Mind néki mind másnak eléggé mutatja,
Hogy nem lehet másképp nyugalomra jutni,
Vagy főbe kell magát lőni, vagy elfutni.
Nyavalyás a fejét, mint illik, kíméli,
S külföldre bujdosni tanácsosbnak véli.
Itt sorsában végre reménylven jó véget,
Lel egy szelid lányban angyali szépséget:
De a kemény szülék mostoha karokkal,
Fösvénység kezétől koholt vas láncokkal
Megkötözve tartják mind a kettőjüket,
S örökre fordítják édes örömöket,
S így a mi ád földön legtöbb édességet,
Oly kín lesz, mellynek csak a halál vet véget.
Oh hálá az égnek, barátom, hogy velünk,
Kiknek annyi bánat s bú volt eledelünk,
A kegyes sors ezt a kint nem kóstitotta,
Mellynél nagyobb nincsen a holdnak alatta;
Hálá, hogy oly lelkek közelgettek felénk,
Mikor a szerelem lehelt tüzet belénk,
Hogy ha bár kellene újra választani,
Akkor is csak őket fognánk ohajtani.
Bizonyynal, kedvesem, ha megért eszemmel
Új pályát lehetne kezdenem éltemmel.
Bár Elysiumban lenne új lakásom,
Dórist keresné fel első pillantásom;
S bár arany fonálból szövnek életemet,
Ha Doris nem szövne, epesztném szívemet.
Engedd meg, barátom, szép szenderedésem
Hadd álmodja végig forró képzelésem,
Mellynek sokszor versben gonoszb a hagymázza
Mint mikor a testet hideglelés rázza.
Tedd fel, hogy mihelyt szám első kérést tenne,
Egy jóltévő tündér tüstént megjelenne.
Ha isteni keze nékem szót fogadna,
S mindent a mit tőle kívánnék, megadna:
Elsőben, isteni éltem tavaszában,
Részt vennék pásztorok alacsony sorsában,
S most a virágokkal hímezett mezőben,
S kristálysín folyókat rejtő szép erdőben,
Nyájas barátságban a füvekkel fákkal
Vidáman játszanám a víg báránnyakkal;
Majd a meghitt magas szilfák árnyékában
Azt az édességet Dorisom karjában
Kóstolnám, mellyel tölt Amor szent csészéje,
Ha gonoszság mérget nem vegyít beléje;
Majd a nyugvó napnak nézven dicsőséget
Zengenénk a tavasz s életünk szépségét,
Vagy Philemont áldnák lantom szebb hangjai,
Ki mikor vénségtől elaszott tagjai
Már kezdenék ifjú cserfává zöldelni,

Még akkor is látszott Baucisát ölelni.
Így a boldogságnak gazdag országain
Repdesvén a tréfák s örömök szárnyain,
Olympust látnának testvéri szíveink,
S órákká lennének arany esztendeink.
S mikor délen látnám ragyogni napomat,
Nemesb repülésre szoktatnám szárnyomat,
Rendre járnám az ó s új idők bölcseit,
Gondosan keresném tudomány kincseit.
Nem metaphysicus kétséggel-vívások,
Sem a gonosz okát fejtő állítások:
A teremtés s ennek csuda remekmíve,
Az ember, s legkivált változandó szíve,
Ezer szükségei, állandó javai:
Ezek lennének fő figyelmem tárgyai;
S ha néha szárnyommal az égbe repülnék,
Titkok mélységébe csak azért merülnék,
Hogy az istenségnek látván szent munkáit,
Némúlva bámúlnám kezének csudáit.
Sokszor beszélgetnék Socrates lelkével,
S esdekelve kérném, hogy bölcseségével
Lakozzék számára szentelt sekrestyémbe,
S gyújtson hasznos fényű világot elmémbe.
Sokszor az örök hír képpalotájában
A mult idők folytát szemlélném sorjában:
Itt nemünk képének változó tábláját,
A sors fel s levivő hosszú lajtorját,
Phrygiából térvén a jeges tengerre,
Egyik népről másra, nézném szerről szerre
S az emberi észnek bámúlván remekit,
Ama titkos mívnek vizsgálnám kerekít,
Melly bölcs törvény szerint mihelyt megszün járni,
Az országok vesztét menten lehet várni.
Így minden nemzetek, angyalok, istenek,
Mind a kiknek hajdan oltárt szenteltenek,
Mind a kik örültek arany koronának,
Magok hív színekben előttem állnának;
Így az embereknek viselt s tett dolgaik
Megvallnák millyenek voltak forrásaik.
S a régi országok jó s bal esetei
Lennének a jövő idők tükörei.
A bölcsnek kell tudni bölcsen országolni,
Mint Fridrik példáján meg lehet tanulni.
Ebben a dologban én is próbát tennék,
De csak mikor életem össze felé mennék.
De valljon miképen jutnék királyságra?
Hogyan tett az első király szert országra?
Tündérem ha ura maradna szavának:
Od' adná egy részét bús Poloniának;
Egy részét kérném csak, mert tanítószékem

Elég bizonyoságot tévén arról nékem,
Melly baj ötvennek is tenni igazságot:
Képtelenség volna kérnem nagy országot.
Te, barátom, Sullym s hív tanítóm lennél,
S bölcseséged állal Trajanussá tennél.
Ifju oroszláni bátor vitézséggel,
De nem fanaticus mérges dühösséggel,
Irtanád a hydra-babonákat velem:
Vezérünk harcunkban lenne a türelem.
Vallásom jobbságát éltem szép példával,
Inkább mint a templom hirdeté tornyával.
Protestánst, óhitűt, zsidót, eretneket,
Klastrombéli, sőt más rendes szerzeteket,
Kész volnék félelem nélkül megtartani:
Inkább igyekezném jókkal felváltani
A gaz vámosokat, hamis hiteket,
És a törvényt bontó másféle tiszteket.
A mint illik, vágynám szép s jó katonára;
De főbb gondon lenne az eke szarvára;
S ha épen kívánnék helyt rontók közt lelteni,
S Tamerlánhoz illő dolgokat viselni:
Minden ezer háznál nagyobb városokat
Tűzprédává tennék, mint olly gyilkosokat,
Mellyek szülik s küldik ama követeket,
Kik kacagva ejtik terhbe a szűzeket.
Újítani tudok, azt látod ebből már.
Oh az gyermekjáték, s kevés munkával jár!
De, kedves tanács úr, hát a versirókkal
Mikép bánunk? együtt tartunk-e Plátókkal?
Úgy gondolnám, őket, az alchymistákat,
S a veleik közlelről rokon profétákat
Köztársaságunkban nem fognánk bántani,
Feltéven, hogy tudnak ásni, vagy szántani:
Illik, hogy békével hagyjuk azt a bogárt,
Melly plántánkban nem tesz sem hasznót, sem sok kárt.
Hanem a vak lelkű gyász ördögűzőket,
S mindenféle, tűzzel vassal térítőket,
A kik a józan észet nem hagyják fényleni,
Mind számkivetésbe kellene küldeni.
Másképp az észadás nehéz munkájában
Halkkal ballagnánk a természet nyomában.
A legzsírosb föld is előszer füvet hajt,
Melly lassanként felnő s ad bort, buzát, olajt.
A rabokat ugyan szabadokká tennénk,
De nem csak láncáik megoldói lennénk:
A mi több, adnánk is nékiek élelmet,
Mert méltán átkoznák másképp a kegyelmet.
Az akasztófákat, hogy a vad lelkeken
Példát mutatnának, régi bús helyeken,
Ámbár kegyetlennek fognának mondani,

Mind addig épségben fen hagynám állani,
Míg saját szemünkkel lennénk bizonyosok
Arról, hogy a gályán büntetett gyilkosok
Az újabb törvények dicsőítésére
Megtértek a nemesb erkölcs ösvényére.
Mint hasznos tagokat a földmíveseket
Úgy néznénk, s nem szívnánk soha velejeket;
Távol legyen, hogy a földmérők módjára
Kiszabjuk étkeket délre s vacsorára.
Ha mi jó falatot ehetik a paraszt,
Mint az úri gyomor szint úgy kedveli azt.
A kancsó könnyíti súlyát aggságának,
Lármája elnyomja hangját panaszának;
A hegedű táncra emelné lábait,
Még akkor is, mikor hordozná láncait.
S az illy örömöket egy ország jó atyja
Hív gyermekeitől épen nem tilthatja.
Nem, barátom, a mi legerősb gyámolom,
Annak szép örömét soha nem gátolom,
S ha őrizet nélkül levő székem körül
Boldogságán népem víg seregben örül,
Vígan elegyítem köribe magamat,
S munkámért csak ebben veszem jutalmamat.
Barátom ezeket boldogokká tenni,
S boldogságok tanubizonyysága lenni,
Többet ér, mint egy új világ találása,
S mint a gyógyúlt vaknak a holdfény látása.
S nekünk minden estve illy gyönyörűséget
Adna, gyors munkánkban mikor vetnénk véget.
Veled megosztanám minden javaimat,
Dicső pályánkon nyert szent borostyánimat,
A boldogok örömkönyhullatásait,
S áldó szavaiknak ígésző hangjait.
De kedvesem, itten mindenek változnak;
A vénség terhei ránk is várakoznak.
Megalégelvén már akkor a világot,
Mindketten keresnénk bölcs magánosságot,
S te, arany vessződdel gyermekink számára
Tettinket metszenéd hiv márványtáblára,
Mellyel a maradék a hír templomába
Függesztne más remek munkák szép sorjába.

EGY KATONATISZTHEZ.

Nov. 19. 1797.

Mikor te, barátom, égi mulatságot
Parnassuson leltél, s onnét szép virágot
Hoztál a barátság szentelt oltárjára,
Mellyet szedtél kedves Elízám számára:

Akkor én, mély sebem éles fájdalmában,
Meghiitt cypruserdőm gyászos árnyékában
Ülvén, mint az őszi levelek hervadtam,
S jó édes anyámért könyveket hullattam,
Kit oh! korán elzárt a mindnyájunk anyja,
S ki szívemnek több volt, mint a föld aranyja!

Mint mikor az éjnek vak sötétségében
Cynthia megjelen legkegyesb fényében;
Ritkúl a homályok csoportos fellege,
S szebben mosolyog a csillagok serege:
Így te is, mutatván nem vélt barátságot,
Gyász szívemben gyújtál nyájas holdvilágot,
S száz áldások árját öntvén kedvesemre,
Enyhítő balzsamot hintettél sebemre.

E szeretetért hát néked és azoknak,
Kik veled koszorút fűztek barátjoknak,
Buzogván hozzátok forró tisztelettel,
Örömmel áldozom viszont-szeretettel;
S minthogy szemmel látom Bellona fiait
A szelid Musáknak szeretni titkait,
Dicsekedve fogom mindennek mondani,
Hogy ama kívánt nap már kezd hajnallani,
Mellyen hazánk látja öröm özönében
Illeni a tollat vitézi' kezében.

TÖRDELEKE EGY LEVÉLNEK.¹⁹⁷

Szomszédink rá unván ama vas ígára,
Mellyet a vakság tesz rabjai nyakára,
A gyász éjtszakából már régen felkeltek,
S dicső templomokat Musáknak emeltek.
Onnét hol Sequana hajt zúgó habokat,
Addig hol Néva lát kemény oroszokat,
Kémlő szemet akármellyfelé bocsátunk,
Mindenütt megújult szent Helicont látunk,
Mindenütt nemz az ész halhatlan munkákat,
A mesterség alkot bájos formákat,
S az ifjuság siet, hogy feljülhaladja
Azokat, kiket szült Pericles századja.

¹⁹⁷ Ezen levélben minden nevezetesebb okokat elő akart a költő hozni, melyek hazánkban a tudományok virágzását ennek előtte akadályoztatták. De minthogy képzelődését a hazafiúi buzgóság Musája igen komor képekkel találta táplálni: egy érdemes barátja intésére egészen félben szakasztotta munkácskáját: nem akarván még csak messzünnen is arra a gyanakodásra alkalmatosságot szolgáltatni, mintha szomorúbb képzeletei valamely pártos indulatnak szüleményei volnának, vagy gyűlölséges szándékkal valakire céloznának. Az itt következő egynéhány sorokat menteni ezen kinyilatkoztatása után az egyenes szívű olvasók előtt nem tartja szükségesnek. K.

Honnét van, barátom, hogy csupán nemzetünk,
(Bátor a heroszok honjában születünk)
Vágy olly restül Phoebus szép borostyánjára,
Melly halandót emel istenek rangjára,
És kóstoltat vele tiszta öröm árját,
Égi ambrosiát, istenek nectárját?
Honnét van, hogy hazánk, a bőség kútfeje,
S minden szépségeknek termékeny mezeje,
Olly fösvényen termi ama virágokat,
Mellyek örökké fen tartják illatjokat?

Felvisz néha Músám Pannon bús halmára¹⁹⁸
Mellynek kipusztúlva áll régi szent vára.
Itt a régi nagyság oktató hantjain
Gyakran elmerülök andalgás karjain.
Mikor elmém túl hat múlt idők éjjelin,
S elragadva késik eleink tettein:
Bámúlva ezt mondom: arra termettenek
A magyarok, elsőik hogy mindig legyenek.
A szép virágzásból szép arany almákat
Várván, nagy ősöktől nagyobb unokákat:
Nyughatatlan vetem nyomunkra szememet,
De tündér reményem mint csalja szívemet!
Még sem mond igazat a csúfolók szája,
Hogy a magyarokban nincs isten szikrája:
Mert a mi sebet ejt, ugyan az írt is nyújt,
Dicső fáklyájával Clio új reményt gyújt,
Régi colossusa hogy ámbár lerogyott:
Még az építőkből hazánk ki nem fogyott,
Hogy a melly nép nevel annyi csillagokat,
A tanácsban s hadban egyeránt nagyokat,
Az még a semmiség éjébe nem szálla,
A nemes oroslán számárrá nem vála.
Nem Cz,¹⁹⁹ bizony a magyar elme s szív,
Kevélyen mondhatjuk, még ma is remekmív!
Nem könnyebb viaszból szép képet csinálni,
Mint a magyart minden jelesre formálni,

¹⁹⁸ Szent Márton hegyére. Az ezen hegyen dicsőségesen fekvő, most pusztán álló, klastrom belső udvarára nyíló kapu felett a következő versek olvastatnak:

Pannoniae sacrum, gens hungara, nosce tricollem,
Divus Martinus vivens hic saepe precatus,
Hic fidei Stephanus Dux fundamenta locavit,
Atque, Abbate loci Roma portante coronam,
Rex idem Stephanus dedit haec insignia regno,
Vt pietas et prisca fides in gente perennet.

A versek alatt egy kereszt van a köre metszve, s az esztendőszám 1739. K.

(Tudva van, hogy a benedeki szerzetet, s így a Pannonhalmi főapátságot is csak 1801-ben állítá ismét vissza Ferenc király. A jelen epistola 1797-ben íratott. A kiadó.)

¹⁹⁹ (a jegyzet szövege hiányzik! - a szerk.)

Hát ha a legnemesb pályán maradt hátra,
Bizonynyal akadott más truccoló gátra.

A sok állatok közt, mellyek hol csudánkra,
Hol hasznunkra szórva vagynak planétánkra,
Élnek olykor baglyok emberi formában,
Kik lakni akarnak örök éjtszakában.
Nem is kell ezeknek ama szép fényesség,
Mellyel vidít s újít minket a kegyes ég,
Talám - de e képet írni nem akarom,
Akárki mit mondjon, az ember nem barom.
A fényes egekből rá vigyáz angyala,
Vagyon a léleknek bizonyos nappala.

E gyászos jelekről vegyük el szemünket,
Bízzván, hogy olyan sas forгатja ügyünket,
Melly az okosságnak születvén javára,
Nem hajt a tudománygyűlölők szavára,
S mikor gyászt hirdetnek szörnyű huhogással,
Jövendőlésekre felel hallgatással;
Annál feljebb repül bátran az ég felé,
S a támadó napba örömmel néz belé.

BUCSUM IRÓTÁRSAIMTÓL.

1844. Novemberben.

Mikor a Kisfaludy-Társaság tőlem munkát kívánt.

Nem kelek én többé veletek pályára, barátim,
Engemet a vénség durva bilincse nyűgöz.
A ragyogó célhoz míg birtak lábaim, én is
Futni serénykedtem főbb jelesekkel elegy.
Nemzetemet dobogó szívvel lángolva szeretvén,
S látván hogy vakság éji homálya fődé;
Ész fáklájával hon földén gyújtani világot
S terjesztgetni dicső fényt igyekeztem egén.
Bízva sikert vártam, hazudott a csalfa reménység,
Minden lépten gát torlata vára reám,
S gazságok s babonák nőttön nőtt hydrafejekkel
Védni sötétséget mérgesen álltak elő.
Illy dühös ellenség számos legióju hadával
Nem volt győzőleg küzdni hatályos erőm;
S fájdalom, e harcom közepén a vívni törekvő
Kardot kénytelenül rejteni hüvelybe kezem.
Ám de ti, kiknek az ég fiatal szív s férfias ért kor
Éviben égi tüzet biztos erővel adott,
Kezdett háborumat diadalra segíteni hivottak,
Megteszitek, mihez én gyenge segélyü valék.
Melly jobb csillagzat mosolyog kedvezve reátok,
Mint a mellynek az én éltem alatta vala!
Nézzétek, kis időn mint nőtt nagy számra seregtek.
Hány bajnok készül vívni ki hősi nevet,
Melly gyönyörűn támad derülés a hosszú borúra.

S mint vágy szebb alakot venni magára hazánk!
 Boldogok! ő maga hív, a legszebb fényü dicsőség,
 Temploma nyiltan vár, útja simítva vagyon!
 Menjete, elhagyván a pór nép gyáva csoportját,
 Díjt ott nyerni, hol azt osztja magasztos erény;
 Menjete a sok díszkoszorúknál annak elébe,
 Mellyért leghőbb láng égeti kebleteket.
 Szép anyanyelvünket szigorú s lankadni tudatlan
 Gonddal emeljétek szebb ideálja felé;
 S díszítétek örök remekekkel, mellyeket ízlés
 Számíthasson írók ritka csudái közé.
 Oktassátok az észet bölcs vizsgálásra, hogy illőn
 Tudjon igazságot kémlelni rejtekiben,
 S minden szentet, jót, s szépet tisztítani salaktól,
 S gyújtani becsök buzgó tiszteletére szívet.
 Éles szemmel idő évkönyvibe nézve, vegyétek
 Észre, hol ész vagy szív szerze hibázva veszélyt:
 S szóljatok, a mocskot mint kell letörölni nemünkről,
 Melly még rajta maradt rút henyesége miatt.
 A természet időfogytig bámulva csudálást
 Érdemlő miveit, sürgé buvári, soha
 Nézni ne szünjete, és hálával tőle tanulni,
 Mint kell éltünknek szabni tökélyes irányt,
 Mint euclidesi tan mesterségével emelni
 Fényre s erőre silány nemzeti társulatot.
 S műipar útmutatása szerint gyors munkavarázsszal
 Sok kényelmekhez hozni sok újat elő.
 A törvényszövevényt tegye fejtegetések okosság
 Kedves tárgyává, s a labirinthba fonált
 Adjatok a pörösök s bírák számára vezérül,
 Szent joga tárgyához hogy kiki leljen utat,
 S egymást egyesek és népek szeretettel ölelve
 Bel s kül békében lássanak üdvös időt.
 És ha dühét Marsnak zabolázni lehetlen örökre,
 Emberi vér özönét ontni parancsra ha kell,
 Adjatok intést e gyászmesterséget üzőknek,
 Mint kell kímélést összezsárolni vele.
 Szent szándéktokban mindnyájan tiszta barátság
 Kapcsával fűzvék szüntelenül legyetek,
 S ország kormányát tisztelve, kar-öltve honunknak
 Atyjaival céltok csak haza haszna legyen.
 E közös édes anyánk buzdítson lelkesedésre
 Mindent tenni, mivel szebb virulásra jutand:
 Hogy valamerre kelet, dél, éjszak s terjed enyészet
 Tisztelet és szeretet nyelve jelelje nevét.
 Én a nézők közt, míg éltem mécse világol,
 Tapsolok érdemitek szép diadalmi fölött,
 S boldog elődinkhez ha halál majd elhív, azoknak
 Versenytek sikerét lelkesen emlegetem,
 És e drága hazát mikor el kell hagynom örökre,
 Megviszem ősinknek felviradása hírét.

JEGYZÉSEK

Urania intései (5. szel.). Itt a kilenc Musák egyikét érti a költő, mint ki leginkább égi dolgok szemlélésével s megéneklésével foglalatoss. Illy szellem leheli át Kis költészetét is. Már 1793-ban készült *Hajósénekében* (11. szel.) is így dalol:

Szobámban három oltárt
Tinéktek helyhetek,
Kik ég szerettitől járt
Uton vezérletek:
Neked, kilenc szelíd szűz
Feje Uránia,
Neked, baráti szent tűz,
S neked, Cypris fia.

Azért élte alkonyán is, midőn bánat lepi el netán haszon nélkül leélt ideje felett, a Musák legfenségsbike száll le hozzá őt pályájával kiengesztelni.

Thaliához (18. szel.). *Thersites* csevegő rágalalmazó helyett áll; *Pylades* hű barát helyett.

A Músákhoz (19. sz.). *Harpax*, vén fukar.

A falusi élet (23. sz.). *Sanssoucy* („Gondnélküli”) Fridrik porosz király örömkastélya Potsdam mellett.

Kazincy F. öszvekelésére (29. sz.) ...*hogymúlván teled*: itt azon szomorú hét évre céloz a költő, mellyet Kazincy, a Martinovics-ügybe bonyolodta miatt, legnagyobb részt honán kívül, fogságban töltött. - „Heves ifjú mertem jelenteni, mikép égek érted” (30. sz.). T. i. Kis jénai tanuló korában 1793-ban kereste fel irodalmunk akkori egyik fejét, levelével; mellyre ennek szép válasza a Kaz. Lev. I. k. 1-4. II. látható. - *Míg eltörik az ív* addig erőlteti, S a dicső félisten majd rabúl pergeti *Omphale rokkáját* (31. sz.). Az olvasó észre veendi, hogy az egész versszak Herculesre vonatkozik. Ennek íve nem tört ugyan el, sőt H. győzött az íjazó versenyben Eurytos és ennek fiai felett: de a kifejezés itt képesen veendő, mert csakugyan közvetve e történet ejtette őt utóbb is *Omphale* rabságába, kinek nem csak kéjeit kelle kielégítnie, hanem még asszonyi munkákat is végeznie. E jelkép egyébiránt itt is jelképleg használtatott. - *Empyreum*: az egek legfelsőbbike, legfelsőbb tájai. - Ég *Ogyiának* érte királynéja (32. sz.): Calypso.

Maecenashoz Horác (33. sz.). Az eredeti Epod. 1. Nézetem szerint érdekes kísérlet: egy classica ódát modern alakban, de szellemében híven s kétség kívül kedveltetöbben, mint másképen lehetne, visszaadni. (Illyenek a *Magamérséklés*, 52. sz., sőt a *Jelenvalóval élés* is a 182. sz.). - „Vagy menj *Iberia legtulsó szélére*”: azaz Spanyolországban az Oceánra dőlő partjáig, a romai földirat szerint a legtávolabb nyugati vidékig. Az eredetiben: *Vel occidentis usque ad ultimum sinum*. - „Nem kérem, hogy *kövér Lucania* adjon Legelőt barmomnak.” Luc. Alsó-Olaszországnak hegyes, és azért nyáron hűsebb, ki nem aszott legelővel bíró, tartománya, hol a gazdag romaiak legeltették nyájaikat; tehát: Nem kérem hogy nagy nyájak gazdag ura legyek. „Vagy szép *Tusculumig*...”: Nem kérem hogy szerény kis mezei lakom épületei a pompás Tusculum falaiig terjedjenek ki. - *Chremes* Zsugori helyett áll.

Egy fő méltóságához (39. sz.). E gyönyörű óda egyrészt Rousseau Ker. Jánosét követi (Zinzendorfhhoz, Odes, livre III. 7.); s úgy látszik gróf Széchényi Ferenchez intéztetett: ha így, úgy *Tusculanum* alatt Cenk értetik, *Themis* fontja a hétszemélynőkre vonatkozik, stb.

Hálaadás... (16. sz.). A *venusinumi hattyú*: Horác, ki Venusiában született.

Tavaszi ének (70. sz.). „Mint metszi, mit *Atropos* fon, *Lachesis* untalan”: Parcák nevei. Helyesben *Atropos* metszi el az élet fonalát, melyet *Lachesis* font. A hiba már Chiabreránál található, kitől e dal vétetett: *Che or non tronchi Lachesi, Ciò che Atropo filò*.

Kemenesaljához (72. sz.). Kis élte egyik boldog szakát *Nemes-Dömölkön* élte, mely *Vasnak* kemenesaljai járásába esik: innen e meleg emlékezés (1. Életében a XIV. fejezetet).

Leányom halálára (83. sz.) s *Egy haldokló gyermekhez* (89. sz.) *Kövágó-Örsött* meghalálozott két leánykájáról szól, kiknek elsőbbike, másfél, emez négy éves volt (Kis Élete, XIV. fejezet).

Lillimhez (91. sz.): „A mit szép *Láisz*, vagy szép *Aspasia* tréfált”: két görög lelkes, szellemdús örömhölgy.

Sopron tájékához (92. sz.): „o *Pannon tengere*, *Piso vize*” alatt a *Lacus Peysonis*, Fertő tava, értetik.

Győr és vidéke (92. sz.): a költő itt győri életének emlékezetét énekli (1. az életrajz IX. fejezetét).

A Balaton melléke (96. sz.) „*Oceánnak* felséges *magzatja*”: e tónak a rege szerint az *Oceánnal* összefüggésére vonatkozik. *Petrarchánk Laurája* alatt *Kisfaludy Sándor* kedvese (*Musája*) értetik. „Most gyenge *Athenae* kétesen küzd.” (98.) a görög szabadelvű háborúra céloz. A darab t. i. 1824-ben íratott. - E költemény egyébiránt a költőnek *kövágó-örsi* életét dicsőíti (1. az életrajz XIII. fejezetét.).

Tibull elegiái közül. I. 7. (105. sz.): „Hogy nem más hanem ez...” *M. Valerius Messala* aquitaniai (gascogni) diadalát érinti a költő. *Atur* (Atour), *Arar* (Saone), *Garumna* (Garonne), *Liger* (Loire) folyók Galliában. *Tarbelli Pyrene*: a *Pyrenaeusok* azon része, melyet a *tarbelliek* laktak. - *Santoni* tengeri part: *Santonia*, ma *Saintes*. - *Cydnus*: *ciliciai* folyó. - Itt t. i. *Tibull Messalának* ázsiai viselt dolgaira megyen által. - „*Mondjam-e* mely *szentnek*...”: a régi *Syria* t. i. *szentnek* tartván a *fejér galambot*, azt ételre nem használták.

Gr. Teleki Józsefhez (107. sz.), ki *koronaőr*, *Ugocsa* híres főispánja, *László atyja*, az erdélyi kormányzó *József* nagyatyja volt; derék bölcsész, szónok és költő (1. *Bajza: A Telekiek tudom. hatása*, *M. T. Társ. Évk. VII. 1. 111. s* köv. II.)

Szentgyörgyi Józsefhez (109. sz.); erről többet 1. *Kazinczy Lev. III. kötete* előtt.

Fejér Györgyhez (112. sz.). E derék férfi dicséretére legyen mondván, hogy bár maga akkor mint nevelő csekély móddal volt, saját indulatjából küldött *Kisnek* egy kis segedelmet *Jenába*, kihez egyedül hazafisága kötötte.

Német Lászlóhoz (113. sz.). Ennek életrajza *Kis Emlékezései* II. köt. az 57. s köv. II. látható.

Kazinczy Ferenchez (114. sz.). „Ekkor ért barátom, szent szavad fülemben...” Itt alkalmasint *K.* azon levele értetik, mely *Kaz. Lev. I. köt. elején* található.

Horváth Ádámmal (116. sz.). H. a bölcsész, mathematicus, történetíró stb., Hunniásával és dalaival már akkor költőink első sorában állt.

Nagy Istvánhoz (118. sz.), más címe: „A valláscsúfolók ellen.” - „Mikor a thronuson *Domitianusok*, S *Themis* templomában ülnek *Narcissusok*”: azaz: kegyetlen fejdelmek és semmirekellő bírák (az utóbbi *Messalina* híres kegyence). - „A mely *királyt*... *Ruvaillacok* ölik...” IV. *Henrik* Franciaország legjobb királya, s annak vallási vakbuzgóságból orgyilkosa.

Cserey Farkashoz (135. sz.). „Ha *Dunsz* ítélete...” (136. sz.). *Dunce*: ostoba. - „*Maróthi* is szépen...”: egy a múlt század első felében élt debreceni tanító, kinek híres magyar *Arithmetica*-ja sok ideig közönséges kézikönyve volt nemzetünknek. - „Nem, kiált *Lepidus*...”: egy jószívű, de a tudomány igaz rendeltetését nem ismerő pártolója a tudósoknak. - „Sok *zultán*”

szemére”: kényúr. - „*Pompadour*” fejedelmi kéjű, ki a fejdelem helyett uralkodik. - „*Scribleru...*” (137. sz.) oktan és pedáns irodalombarát.

Musarion (196. sz.). „S hogy mindenben lépjen *Timon* nyomdokára, olly *elkopott rongyos köntöst* vett magára...” Így tünteti fel Lucian az embergyűlölő Timont. - „A millyen Cratesen...” Crates, hogy azon cynicus tant, melly szerint a mi természetes, nem lehet szégyen, feltűnőleg megerősítse, a szép Hipparchiát a Stoában nyilvánosan elhálta, mire őket barátja és tanítója Diogenes rongyos palástjával fedte be. - „Oda van *Patroclus...*”: (197. sz.) barát helyett. „*Láisz* a virtust dicséri”: még a kéjhölgy is ott hagyja. - „*Flaccus...* Noha inkább futni taníthat példája” (198. sz.): azon vallomására vonatkozik Horácnak, melly szerint ő, bár azt éneklé: Dulce et decorum est pro patria mori, Philippi alatt még is megfutamodott; mire nézve azonban érdemes Horác védelmét is megolvasni Wielandnál (Horác Lev. ford. Kis. Pest, 1833. 450. l.). - „...égni Phalaris ökrében”: Phalaris agrigenti zsarnok Perillossal egy érc ökröt öntetett, mellyben a halálra ítélteteket lassan megsüttette. - „S asztalánál *Gnáthók* helyett...”: azaz: tányérnyalók helyett (Terencnek egy jelleme). - „Ki mintha nyargalná *Sancho paripáját*” (205. sz.). Sancho Pansa levegői útjára vonatkozik, ki azt állította hogy a hetevennyel (fiastyúkkal) barátságot kötött. - *Coypel* (205. sz.) jóhírű képiró a mult század elején. - „*Zeno* tanítványa...” (207. sz.): azaz a stoicus Phaniás. - Szent *Anubis!*” ezen, a görög Hermesnek megfelelő egyiptomi istenségre szokott volt Socrates eskünni. - „Plutarch ezt dicséri Agesilauson”: ezen spartai királyt egy barátja meglepven, midőn gyermekeivel vesszőn lovagolt: A világért ne beszéld ki, monda neki a király, a mit láttál, míg magad is atya nem léssz. - „A babot nem evő philosophiának”: a Pythagoraszé, kinek tanítványai a babilomnak szigorúan hódoltak. Erre vonatkozik a 211. szeleten a 4-d. sor is: „S kerülven a *babot...*” - „Az utat, melly bércre ment fel Herculesnek”: itt vissza fog az olvasó emlékezni „Hercules Választására” (191. sz.): két út nyílt előtte: ez magas sziklára, amaz kristály csermely virágos partjára stb. - „Szükség Scipióval itt hagynunk földünket...” (212. sz.): Cicerónak „*Scipio Alma*” című ismeretes töredékének egy helyére vonatkozik, melly szerint az ifju Scipio a sphaerák harmoniáját *álmában* hallotta. - *Alban*: olasz képiró a 17. századb., ki kecses tárgyak előadásában volt erős. - „*Circének* óljába...” (214. sz.), mellyben az emberek disznókká lőnek változtatva. - „Midőn a *csillagtánc...*” alkalmasint egy a planéták mozgásait utánzó, pythagorasi tánc. - „Bár részint örökség *Phocion virtusa...*” (218. sz.) t. i. e jeles hadivezér és status-ember első fiatalságában Platót is hallgatta, s maximáit beszítta. - „Egy olly szomszéd a ki Flaccuséval felér” (220. sz.): Cervius, Horácnak szeszélyes szomszédja értetik.

A nemesség, gr. *Teleki Domokoshoz* (267. sz.) T. a jénai ásványtársaság elnöke, többi közt egy magyarországi útleírás szerzője. - „S dicső *atyád...*” (269. sz.): Teleki Sámuel, az erdélyi cancellár, Janus Pann. tudós kiadója s a marosvásárhelyi könyvtár alkotója.

Horác satirája I. 1. „*Lucil Scipiója*” (283. sz.): Scipio Africanus Minor, kinek Lucilius, a romai satira alkotója, szoros barátja volt. - „Ocsmány *Pantolábok...*”: ez egy, trágár tréfákból élődött, *Nomentán* pedig egy, örökségét elprédált, legény volt. - *Venusium*, v. Venusia, mint már megjegyeztük, Horác hona. - „Ellenségének pert s gyászt készít *Cervius...*” egy rágal-mazó, vádaskodó ember; *Albutius*, feleségét méreggel ölte el; *Turius* hihetőleg olly jellem, melly bírói hivatalát magán szenvedélyei kielégítésére használja. - „Vajjon bölcs *Laelius...*” (284. sz.): L. Sapiens, africai Scipio barátja és harcaiban társa. - „*Metellust* érdeme szerint...”: Lucilius t. i. nem tartózkodott ama jeles Q. Caecilius Metellust, ki Macedoniát hódította meg, és C. L. Lupust, ki princeps senatus volt, Scipio ellenségeit, élesen kigúnyolni. - „Törvény: hogy ha másra valaki rosszat ír...”: a XII. tábla törvénye a gúnyvers íróira halált mondott, melly azonban utóbb szelidítettet.

Gyöngyösi István árnyékához (285. sz.). Oda jutottunk régi jeleseink bűnös elhanyaglásával, hogy szükségesnek látom emlékezetbe hozni, miszerint *Gyöngyösi István* a XVII. század második felében élt, s közel másfél századig a nemzetnek szinte osztatlan szeretetét bírt epicus költőnk volt, kit különösen könnyűség, termékenység s melodiosus verselés tündettek ki; *Ányos Pál* a múlt század közepén túl virágzott elegiaköltőnk; *Bárócy Sándor*, ezzel egykorú, a magyar prosa szerencsés művelője.

Felelet. „Szívem a *Clarissák... Grandison...*” (288. sz.): két regényjellem Richardsonnak, amaz az asszonyi rénynek, ez a férfúi magasztosságnak eszménye. Richardson regényei, mikor e költemény eredetie készült, az uralkodó izlés élén álltak.

A tavasz. - „*Samosi bölcs*” (324. sz.): Pythagoras.

Idrisz. - „A ki látta *Hondhorst* igéző *Nympháit*”: (353. sz.): Hondhorst, v. helyesben Hont-horst, Caravaggio modorjában dolgozott, alakjai a testi természetet eszményítés nélkül mutatják, erélyes színezetben, s többnyire éjjeli világítással még hathatósban kiemelve.

Iphigenia Tauriszbán (369. sz.). Agamemnon, a Troja előtti görög fejedelmek elseje, egy Dianának szentelt szarvastehenet vadászaton meglövén, az istennő torlásul szélcsendet eszközöl, nehogy a görög hajóereg Aulisból távozhassék. Calchas jó javaslatára, melly szerint az istennő haragja csak Agamemnon leányának halála által engesztelhető, az apa Iphigeniát azon ürügy alatt, mintha Achilles el akarná venni, Aulisba hozatja, de midőn ez az oltár előtt immár feláldozandó volna, Diana a leányt elragadta, s egy felhőben Taurisba vitte, Scythiába, hol Diana papnőjévé levén, kötelessége volt minden ide tévedő idegent megölni. S ez előzmények után kezdődik a tragoedia, mellyben Goethe Euripidessel szerencsésen vetélkedik.

Thaliarchushoz (424. sz.): „*Soracte* bérce”: egy, Thaliarchnak falisci villájához közel fekvő hegy.

Károlyfüred (432. sz.). E költeményt Lobkowitzi báró Hassenstein Bohuszló írta (szül. 1562.) deákul; károlyfüredi orvos De-Carro azt Prágában 1829. számos fordításokkal kiadván, ezek közt Kazinczy és Szemere Pálé is találtatik (l. ezeket a Tud. Gy. 1829. IX. 100. s köv. II., hol az eredeti, úgy Kisnek jelen és Vörösmarty fordítása is közöltetik). - *Antenor-lakta Timavus*: e helynek: *Antenoreum* prospectans unda Timavum hibás fordítása, miután itt nem Antenor, hanem a pataviumi (paduai) tartomány lakói az antenoridák, értetnek. - „Ama forrás a *rhenusi parton...*” t. i. Aachen. - „Nézd, hány *buboréket* alkot: „a károlyfüredi híres bugyborékkútra (der Sprudel) értendő. „Márványnak hány színt stb.” a károlyfüredi bugyborékkút vizéből darázskő rakódik le, melly feje, veres, barna csíkokat mutat, és bugyborékkő (Sprudelstein) néven ismeretes; belőle a károlyfürediek mindenféle apró emlékeztetőket készítenek.

Tibull elegiája Messalához (432. sz.): „Nélkülem Aegeum vizeit...”: Tibull Messalát Ázsiába követvén, megbetegedett, s Corcyrában tőle elmaradt, azért panaszkodik itt. *Tisiphone* (434. sz.): a fúriák egyike. - „Itt *Tityos*, leterülve kilenc hold földre...”: ezzel Tityus óriássága jeleltetik.

Propert elegiái. 1. (435. sz.): „*Melanion...*” Jasist, vagyis Jasos leányát Atalantát csak Aphrodite segedelmével nyerhette el - „*Parthenius* barlangait”: egy arcadiai hegy. - *Hylaeus* egy centaur neve, kit végtére is Atalanta, midőn az rajta erőszakot akara tenni megölt. - 2. „*coszi ruha*” (436. sz.): finom selyem ruha.